University of South Africa | Ethiopia Regional Learning Centre

BOOK OF ABSTRACTS

from Phd Theses 2017 – 2023

University of South Africa | Ethiopia Regional Learning Centre

BOOK OF **ABSTRACTS**

from Phd Theses 2017 – 2023

Table of Contents

Vice Principal's Message **xi**

Executive Dean's Message **xiii**

Acknowledgements **xiv**

Introduction **xv**

College of Agriculture and Environmental Sciences **1**

Department of Environmental Sciences **2**

Year of Graduation 2018 ***2***

Investigation of drinking water quality, sanitation-hygiene practices, and the potential of indigenous plant seed for water purification in Southeast Ethiopia 2

Trends in climate and urbanization and their impacts on surface water supply in the city of Addis Ababa, Ethiopia 4

Assessment of the impact of anthropogenic activities on water quality, biodiversity and livelihood in Lake Tana, Northwestern Ethiopia 6

Year of Graduation 2021 ***12***

An investigation of the nature, causes and effects of long-term environmental degradation on watershed natural resources: a case of Belbela-Wadecha watershed ecosystem, Central Ethiopia 12

Evaluation of phytoremediation potentials of Phytolacca Dodecandra, Adhatoda Sschimperiana and Solanum Incanum for selected heavy metals in field setting located in central Ethiopia 15

Native tree species-based afforestation/ reforestation for carbon sequestration: contributions to sustainable development through clean development mechanisms in Ethiopia 17

Policy responses to urban environmental problems: the case of solid and liquid waste management in the major urban centres of Tigray National Regional State 22

Assessment of industrial waste load of River Borkena and its effect on Kombolcha town and the surrounding communities 24

Assessing Farmers' Adaptation to Climate Change through Agroforestry Practices in Hadiya Zone, Ethiopia 26

Year of Graduation 2022 ***28***

Land use/cover changes, driving forces and influence on soil properties in Rib watershed, Ethiopia 28

Department of Geography **30**

Year of Graduation 2019 ***30***

Impacts of landscape restoration on the environment and farmers' livelihood in Hita-Borkena watershed, North Eastern Ethiopia 30

Year of Graduation 2020 ***32***

Highland-lowland linkages and its implications on the livelihood of the communities in Ethiopia: the case of Bale Administrative Zone, Oromia Region, Southeast Ethiopia 32

Year of Graduation 2021 ***33***

Urban public space as an asset for livelihood: A Study on street vending in Addis Ababa, Ethiopia 33

College of Education **37**

Department of Curriculum and Instructional Studies **38**

Year of Graduation 2021 ***38***

Beliefs and Practices of EFL teachers' and students' preferences regarding written corrective feedback: the case of english as foreign language students in Debre Markos University, Ethiopia 38

Exploring the challenges of mother-tongue-based multilingual education in primary schools in selected minority language areas in southern Ethiopia 40

The practices of adult education policy formulation and implementation in Ethiopia 42

Year of Graduation 2023 ***44***

Pre-service practicum at a teacher education college: a case in Ethiopia 44

Department of Educational Management and Leadership **46**

Year of Graduation 2021 ***46***

The role of transformational leadership in enhancing the quality of school reform and transformation in Ethiopia 46

Exploring effects of principals' instructional leadership roles on school improvement programme in secondary schools in Ethiopia 48

Influence of principals' leadership behaviour on school performance: a case study in the secondary schools of the Southern region, Ethiopia 50

Under-representation of women in senior leadership positions of public universities in south Ethiopia 52

An investigation of effective implementation of instructional supervision practice in secondary schools in Hawassa, Ethiopia 54

Year of Graduation 2022 ***57***

The state of leadership practices in a sample of polytechnic colleges of Addis Ababa, Ethiopia 57

Exploring principals' leadership practices and students' pass rate in secondary schools at West Arsi Zone, Ethiopia 59

Exploring the implementation of cooperative training at technical and vocational education and training colleges in Oromia regional state, Ethiopia 61

Assessing the implementation of quality assurance policy in Ethiopian higher education institutions 62

Principals' leadership behaviour and academic achievement in secondary schools of Gedeo Zone, Ethiopia 65

Evaluating the management of school improvement programme implementation in the secondary schools in Wolaita Zone, Ethiopia 67

The implementation of the improvement programme in public primary schools of Oromia towns surrounding Finfine, Ethiopia 69

Year of Graduation 2023 ***72***

Practices and challenges in financial resource management at selected government secondary schools of Wolaita Zone in Ethiopia 72

The challenges of principals in implementing quality education in secondary schools of Gedeo Zone, Ethiopia 74

Quality of pre-service teacher training at regional state colleges in Ethiopia 76

Exploring the implementation of school improvement programme at selected secondary schools of Woliata Zone, Ethiopia 78

Department of Educational Studies 80

Year of Graduation 2021 80

Assessing the practices of technical and vocational education and training curriculum design and development in Ethiopia 80

Department of Inclusive Education 83

Year of Graduation 2023 83

Professional preparation of special needs educators for inclusion in regular primary schools in Ethiopia 83

Department of Mathematics Education 85

Year of Graduation 2019 85

Investigating the influence of pre-calculus mathematics refreshment module to first year engineering students in an Ethiopian university 85

Year of Graduation 2022 88

The use and effect of Geogebra software in Calculus at Wachemo University, Ethiopia: an investigation 88

Department of Psychology of Education 90

Year of Graduation 2021 90

The implementation of pre-school policy at school-based grade R classes of schools in the southern region of Ethiopia 90

Indigenous play as a psychotherapeutic technique with young adolescents experiencing socio-emotional and behavioural difficulties in Hawassa City, Ethiopia 91

Department of Science and Technology Education 93

Year of Graduation 2022 93

The use of the multiple representation approach in enhancing the learning of fluid mechanics in undergraduate physics classes in Ethiopia 93

Analysis of foreign aid effectiveness on economic development in Ethiopia 95

College of Economic and Management Sciences 97

Department of Business Management 98

Year of Graduation 2021 98

A proposed trust management model for organisations: The case of the Ethiopian Banking Sector 98

Department of Finance, Risk Management, and Banking 100

Year of Graduation 2023 100

The nexus between financial inclusion, financial stability and economic growth in sub-Saharan Africa 100

College of Human Sciences 103

Department of Communication Science 104

Year of Graduation 2017 104

Participatory development communication in Ethiopia: A local development organisation in focus 104

Year of Graduation 2020 106

A critical osocio-historical analysis of the evolution of freedom of expression in the three most recent government of Ethiopia (1930-2014) 106

Department of English Studies 108

Year of Graduation 2021 108

English as a foreign language instructors' conceptions and applications of communicative language teaching in grammar lessons: the case of four private universities in Ethiopia 108

Practices and challenges in implementing alternative assessment in communicative English skills course: the case of three Ethiopian universities 110

Department of History 112

Year of Graduation 2017 112

The nexus between water supply infrastructure and socio-economic developments in Amhara region, Ethiopia, 1941-2005 112

Department of Development Studies 114

Year of Graduation 2019 114

The impact of microfinance in the development of micro and small enterprise owned by women in Addis Ababa, Ethiopia 114

Year of Graduation 2020 116

Coping mechanisms of food insecure households in urban Ethiopia 116

Challenges of development in modern Ethiopia: history, trajectories and implications 119

Year of Graduation 2023 120

Public housing policy and the housing needs of residents in informal settlements in Ethiopia: the case of Addis Ababa 120

Climate change, adaptation and livelihood changes in the Lake Tana Basin: implications for food security and poverty 122

The contributions and challenges of civil society in development and governance in context of the post-1991 developmental state of Ethiopia 124

Department of Health Studies 126

Year of Graduation 2018 126

Substance abuse among undergraduate students at a university in Ethiopia. 126

Year of Graduation 2021 127

Assessment of the availability of public health services in humanitarian responses in Gambella, Ethiopia 127

Strategies to enhance the quality and safety drinking water in Burayu Town, Oromia Regional State, Ethiopia 128

Immunisation safety surveillance in Asosa Zone, Ethiopia 130

Determinants of screening practice for cervical cancer among women in Addis Ababa, Ethiopia 132

Utilisation of skilled attendance for maternal healthcare in rural health centres, Sidama Zone, Southern Ethiopia 134

Year of Graduation 2022 135

A strategy to improve quality of obstetric and newborn care in Ethiopian health centres 135

Midwives' practices in adolescent girls' sexuality and reproductive health services in Addis Ababa, Ethiopia 137

Evaluating utilisation of health information management system for HIV/AIDS monitoring in Ethiopia 138

Training guidelines for promoting adolescents' knowledge and perceptions on sexual and reproductive health rights and services in rural Arsi Zone, Ethiopia 141

Quality of institutional delivery care services at public health facilities in north-west Ethiopia, 2021 143

Contextualising a framework for postnatal care in Ethiopia 145

Epidemiological investigation of Cutaneous Leishmaniasis in Sodo District Southern Ethiopia 147

Development of reproductive health integrated service delivery model for sero-positive women in Addis Ababa, Ethiopia 149

Health and social development innovation guidance framework: harnessing progressively positive responsiveness optimation potential among youth and their parents, Addis Ababa, Ethiopia 151

Health education guide for promotion of understanding and use of isoniazid preventative therapy uptake amongst HIV positive patients 153

Strategies for the promotion of youth friendly sexual and reproductive health services in Addis Ababa, Ethiopia 155

Guidelines to sustain the nutritional status of patients on cervical cancer therapy in Ethiopia 157

Development of behavioural change communication strategies to promote the use of intrauterine contraceptive device in Addis Ababa, Ethiopia 159

Year of Graduation 2023 161

Determinants Of Malaria Prevention And Treatment Seeking Practices Among Nomadic And Semi Nomadic Pastoralists Of South Omo Zone, Ethiopia 161

Best practice guidelines to address barriers to treatment completion for patients with Drug-Resistant Tuberculosis in Ethiopia 163

The effect of poultry farming on household diet and economy in Amhara Region of Ethiopia 165

A mixed-methods study on the health-related quality of life and its associated factors among people living with Epilepsy at government hospitals in Addis Ababa, Ethiopia 167

Strategies to strengthen health management information systems in public health centres in Addis Ababa, Ethiopia 169

Disaster preparedness and management plan for the hospitals within Addis Ababa Administration Health Bureau, Ethiopia 171

Maternal and child health nursing practices in rural health centres, Ethiopia: prospects for health outcomes 173

Development of culturally sensitive guidelines for disclosing bad news in palliative care: Ethiopia 175

Guidelines to improve antibiotic prescribing practice at primary healthcare facilities in Ethiopia 176

An action plan to integrate abortion care with HIV and family planning services in Ethiopia 182

Strategies for the early detection of Leprosy contacts in South Ethiopia 184

Guidelines for improvement of childhood immunisation programme in pastoralist communities of Somali Region, Ethiopia 186

Evaluation of scabies management approach at primary health care in Deder District: Ethiopia 188

Developing and evaluating the effectiveness of nutritional education programme for hypertension prevention and control In Ethiopia 190

Prevention strategy of tuberculosis among HIV positive adolescents in Hawassa town, Southern Ethiopia 192

Department of Psychology 194

Year of Graduation 2019 194

The role of enduring vulnerabilities, stressful life events and adaptive processes in newly-weds marital quality and adjustment. 194

Parental use of and attitude towards corporal punishment in Dessie, Ethiopia 196

Year of Graduation 2022 198

Effects of psychological determinants on pro-environmental behaviour: a study conducted with university students in Ethiopia 198

Department of Sociology 199

Year of Graduation 2023 199

The lived experiences of displaced rural farmers due to urbanization in Bishoftu City of Ethiopia 199

College of Law 201

Department of Mercantile Law 202

Year of Graduation 2018 202

Laws of investment and environmental protection: the case of Ethiopian large-scale agriculture 202

Year of Graduation 2020 203

The legal framework for the protection and restoration of rivers and riverbanks: the case of Addis Ababa 203

Department of Public, Constitutional and International Law 205

Year of Graduation 2022 205

The role and legal status of urban local government in the implementation of planning law in Ethiopia : the case of Amhara National Regional State 205

College of Science, Enginering and Technology 209

Department of Computer Science 210

Year of Graduation 2021 210

A framework for a student-centred e-learning system in higher education institutions in Ethiopia 210

Year of Graduation 2022 212

A taxonomy of e-Learning frameworks 212

Year of Graduation 2023 214

A coordinated communication and awareness approach towards the enhancement of information security incident management: an empirical study of Ethiopian organisations 214

Department of Chemistry 217

Year of Graduation 2021 217

Comparative effectiveness of actual practical and alternative practical chemistry teaching models on students' achievement in volumetric analysis 217

Department of Mathematical Sciences 220

Year of Graduation 2023 220

Mathematical modelling of echinococcosis in humans, dogs and sheep 220

Department of Physics 223

Year of Graduation 2022 223

Undergraduate physics students' understanding and their representations of introductory nuclear physics concepts 223

Year of Graduation 2023 ***224***

Mathematical model of HIV/AIDS, Tuberculosis and their coevolution with optimal control: A case study in Ethiopia 224

Graduate School of Business Leadership 227

Year of Graduation 2018 ***228***

Operational performance measurement of world major airlines with a particular emphasis of Ethiopian airlines: an integrated comparative approach 228

An interest rate commission agent banking system (AIRCABS) 231

Corporate governance, antecedents and performance implications in the Ethiopian non-financial share companies: a contingency perspective 232

Transformation leadership and marketing performance: the mediating role of organizational learning and customer orientation 234

The impact of industry concentration on performance, exploring a comprehensive bank performance model: the case of the Ethiopian banking sector 236

Industry and firm effects on the performance of financial services mediated by competitive advantage in Ethiopia 240

Year of Graduation 2019 ***243***

A framework for competitive intelligence in strategic decision-making (SDM) in an Ethiopian conglomerate 243

Year of Graduation 2021 ***246***

Development of a theoretical model based on the evaluation of the impact of business process management as a dynamic capability on organisational performance' in the banking sector in a developing country context 246

A hybrid participatory framework for strategic decision- making in the Ethiopian education sector 248

Towards successful female entrepreneurship: an Appreciative Inquiry Framework, the case of female entrepreneurs in Addis Ababa 250

The effect of strategic management processes on organisational performance in Ethiopian public business enterprises 252

Year of Graduation 2022 ***255***

A leadership model for the optimal institutionalisation of a results-based performance measurement and management culture in an emerging economy 255

Year of Graduation 2023 ***258***

A Framework for Effective Strategy Implementation- A Resource -Capability Approach: The Case of Commercial Banks in Ethiopia 258

A conceptual model for transforming construction companies into full-fledged project-based organizations: the case of Ethiopia 260

Determinants of commercial real estate performance: the case of Addis Ababa, Ethiopia 262

Vice Principal's Message

The University of South Africa's Ethiopia Regional Learning Centre (ERLC), established in Addis Ababa in 2007, remains a vital symbol of collaboration between UNISA and the Government of Ethiopia. This Centre, created through a 2006 agreement, marked the operationalisation of an earlier accord between the governments of South Africa and Ethiopia, signed in 2004 to advance our nations' mutual goals of friendship, development, and cooperation. The 2007 inauguration of this unique Centre, the first and only UNISA Regional Learning Centre beyond South Africa's borders, underscored the significance placed on this pioneering initiative by the leaders of both countries.

As the Vice-Principal for Research, Postgraduate Studies, Innovation, and Commercialisation, I am deeply honoured to witness how the Ethiopia Regional Learning Centre has upheld UNISA's commitment to becoming a truly African university. This Centre does not only exemplify our internationalisation strategy but also extends our African footprint, enabling us to contribute meaningfully to Ethiopia's higher education landscape. As a flagship of the Research, Postgraduate Studies, Innovation, and Commercialisation portfolio, it reports to the College of Graduate Studies, with an emphasis on postgraduate programmes. Through its operations in student administration, facilitation of learning and research, and active stakeholder engagement, the Centre has proven to be a beacon of excellence and growth.

Until October 2024, the ERLC has produced an impressive cohort of 1,099 graduates, among whom 571 (52%) have attained PhD qualifications, with a significant number contributing to academic excellence within Ethiopian universities. The Centre's production of high-level human capital speaks to its role in advancing Ethiopia's trajectory of growth and development. As Thabo Mbeki, former President of South Africa, once observed, "Africa must take the lead in the education of its people if we are to achieve the continent's renaissance." This resonates profoundly with our achievements in Ethiopia, where the ERLC remains dedicated to transforming and empowering its academic community.

Reflecting our commitment to inclusivity and respect for local heritage, we have published the abstracts of our PhD graduates in both English and Amharic. This effort aligns with UNISA's dedication to indigenising research while enhancing accessibility and comprehension. As former Ethiopian President Dr. Mulatu Teshome so aptly said, "The preservation and celebration of our languages are central to maintaining our national identity." By presenting these research abstracts in Amharic, we honour Ethiopia's linguistic legacy and create pathways for greater community engagement with academic research.

Looking ahead, the ERLC will continue to embody the shared aspirations of South Africa and Ethiopia, advancing knowledge, innovation, and mutual understanding between our peoples. The Centre's achievements underscore our collective commitment to fostering a brighter, more empowered future across our continent.

Prof Thenjiwe Meyiwa

Vice Principal: Research Postgrad Studies
Innovation & Commercialisation, UNISA

Executive Dean's Message

The UNISA Ethiopia Regional Learning Centre has set itself apart as a strategically important hub dedicated to excellence in advancing education, research, and professional development. With a rich history spanning more than 17 years it has consistently cultivated an environment that fosters academic rigor, innovation, and transformative learning and to that end, it has overseen the graduation of no less than 571 doctorally prepared and 377 master's graduates. From its inception, the Centre has aimed to provide a world-class support service to postgraduate students and acts as the primal facilitative agency for promoting scholarly collaborations with other universities in Ethiopia.

Through partnerships with leading organisations and research institutions worldwide, students are exposed to global perspectives and develop networks that support their professional and personal growth.

The UNISA Ethiopia Regional Learning Centre remains committed to fostering a diverse and inclusive academic community where innovation and excellence can thrive. Its longstanding tradition of academic excellence and progressive vision has made it a top choice for Ethiopian postgraduate students seeking to advance their careers and make meaningful impacts in their respective fields. The Centre's legacy of success, underpinned by a robust support system for students and alumni alike, continues to position it as a premier centre within UNISA's network of regional offices. This book of abstracts showcases some of the seminal research works that have come from the unprecedented numbers of postgraduate students that have been supported by the regional learning centre.

Prof Tennyson Mgutshini

PhD; MPhil; MBA; MA(Ed); MSc; MPH; MSc (PH & HP); BSc (Hons); DipHE

Executive Dean, College of Graduate Studies, UNISA

Acknowledgements

The successful publication of this book of abstracts is a testament to the collective efforts and dedication of many individuals. The staff members of the Unisa Regional Learning Centre in Ethiopia have played a pivotal role in this endeavour. Their diligent work involved gathering abstracts from the students' theses via the university's institutional repository, translating these abstracts from English to Amharic, meticulously editing the translations, and coordinating with graduates to ensure the accuracy of the translations. They also organized the abstracts systematically for publication.

We extend our sincere gratitude to the graduates for their cooperation in verifying the translations. Furthermore, we acknowledge the management and staff of Unisa Press for their unwavering commitment, time, and expertise in the layout and structuring of the abstracts.

This collaborative effort has been instrumental in bringing this publication to fruition, and we sincerely appreciate the contributions of all involved.

Introduction

The University of South Africa (UNISA) Regional Learning Centre in Ethiopia stands as a testament to the fruitful collaboration between South Africa and the Ethiopian nation. The Centre has been instrumental in building the capacity of Ethiopians through its robust postgraduate programmes. Since its inception, the Centre has seen a significant number of students successfully complete their PhD and Masters programmes, with PhD graduates forming the majority.

A notable aspect of the Centre's impact is the substantial number of graduates who are university academics. These individuals are not only advancing their own careers but are also contributing to the academic and intellectual growth of Ethiopia. The influence of UNISA graduates extends beyond academia, as they hold pivotal leadership positions across various sectors of the Ethiopian economy.

In an effort to highlight the remarkable research conducted by its PhD graduates, the Centre has compiled a book of abstracts. This collection showcases the diverse and impactful studies undertaken by the graduates, reflecting their dedication and the high standards of academic excellence upheld by UNISA. To ensure accessibility and inclusivity, the abstracts have been translated into Amharic, Ethiopia's official language, and are presented alongside the original English versions. This bilingual approach not only honours the linguistic heritage of Ethiopia but also broadens the reach and understanding of the research findings.

This book of selected abstracts serves as a valuable resource for scholars, policymakers, and practitioners alike. It provides insights into the pressing issues addressed by the graduates' research and underscores the critical role of postgraduate education in addressing the challenges faced by Ethiopia. As you delve into the abstracts, we hope you will be inspired by the breadth and depth of the research and recognise the significant contributions of UNISA graduates to the advancement of knowledge and the betterment of society.

College of Agriculture and Environmental Sciences

Department of Environmental Sciences

Year of Graduation 2018

Investigation of drinking water quality, sanitation-hygiene practices, and the potential of indigenous plant seed for water purification in Southeast Ethiopia

Ahmed Yasin Mohammed

ABSTRACT

Access to safe water and sanitation are a universal need and basic human right, but the provision of quality water and improved sanitation remains a challenge in many African countries including Ethiopia. The objective of the study was to investigate drinking water quality, sanitation-hygiene practices and the potential of Moringa stenopetala seed powder for the purification of water in Bale Zone, Southeast Ethiopia. A community-based cross-sectional study was conducted among 422 randomly selected households in Robe and Ginnir towns. Data were collected through interviewer-administered structured questionnaires from June 2012 to August 2013. An observation checklist was used to observe the sanitary condition of water sources. A total of 71 water samples were collected using sterile glass bottles in accordance with the standard method of American Public Health Association (APHA). The physicochemical and bacteriological water quality analyses were done in Addis Ababa Environmental Protection and Oromia water and Energy laboratories. The efficiency of Moringa stenopetala seed powder for removal of turbidity,

በደቡብ ምስራቅ ኢትዮጵያ የመጠጥ ውሃ ጥራት፣ የአካባቢ ጽዳትና የግል ንፅህና አጠባበቅ ተግባሮች እና ሀገር በቀል እፅዋቶች ለውሃ ማጣሪያ ያላቸው አቅም፤

በአህመድ ያሲን መሀመድ

አጠቃሎ

የንፁህ ውሃ ማግኘትና የንፅህና አጠባበቅ የሰዎች መሰረታዊ ፍላጎቶች ከመሆናቸውም በላይ መሰረታዊ የሰብአዊ መብቶች ናቸው። ይሁን እንጂ እስከዛሬ ድረስ ሁለቱም ለብዙ አፍሪካ ሀገራት ፈተና ሆነዉ ይገኛሉ።የዚህ ጥናት አላማ፣ በደቡብ ምስራቅ ኢትዮጵያ፣ በባሌ ዞን ውስጥ ጥቅም ላይ የሚውለውን የመጠጥ ውሃ ጥራት፣ የንፅህና አጠባበቅ ተግባራትንና የሃላኮ ዘር/ፍሬ ዱቄት (*Moringa stenopetala seed powder*) ለውሃ ማጣሪያነት ያለውን አቅም መመርመር ነው። ለጥናቱ መረጃ መሰብሰቢነት የተመረጠው ዘዴ፡- ቃለ-መጠይቅ ሲሆን፣ የመረጃ ስብሰባው የተካሄደው እ.ኤ.አ ከሰኔ 2012 እስከ ነሀሴ 2013 ድረስ ነው።ጥናቱ የተካሄደው በሮቤ እና ጊኒር ከተማ ነዋሪዎች በተመረጡ 422 አባወራዎች ላይ ነው። በዚህ ጥናት ከቃለ መጠይቅ በተጨማሪ የውሃ ምንጮችን ንፅህና የተመለከተ መረጃ ለመሰብሰብ የምልከታ ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። በአሜሪካ የሕብረተሰብ ጤና ማህበር መደበኛ ዘዴ (*APHA*) መሰረት፣ በአጠቃላይ 71 የውሃ ናሙናዎች ተሰብስበዋል። የውሀ ናሙናዎቹን ከባእድ ነገሮች ንክኪ ለመጠበቅ ንፁህ ጠርሙሶች ጥቅም ላይ ውለዋል። የፊዚኮ ኬሚካልና የባክቴሪዮሎጂ የውሃ ጥራት ምርመራው በአዲስ አበባ አካባቢ ጥበቃና በኦሮሚያ ውሃና ኢነርጂ ላብራቶሪዎች ተካሄዷል። በዚህም የሃላኮ ዘር ዱቄት (*Moringa stenopetala seed powder*) ብጥብጥ/ድብልቅ ናይትሬትን ለማስወገድ ያለው ውጤታማነት ተመርምሯል። መረጃው በማህበራዊ ሳይንስ ጥቅል አሀዛዊ መረጃ ስሪት

hardness, and nitrate was evaluated. Data were analyzed using SPSS Version 21.0 for the windows. Descriptive analysis was done for appropriate variables. Logistic regression was used to identify the factors associated with under-five diarrhoea. The results were presented using adjusted odds ratio and P-value of < 0.05 was used to declare significance association. The result from the total sample, 401 respondents participated culminating in a response rate of 95%. More than one-third (37.9%) of the respondents were found to use piped water. Two hundred and eighty (69.8%) of households washed storage containers before refilling and 325 (81%) of households were using separate containers for water storage. Two hundred seventy (67.3%) of the households had pit latrines. Prevalence of childhood diarrhoea was found to be 50.1%. From the logistic regression model, those households having access to clean water sources are 68% less likely to have under-five diarrhoea, while the households having clean storage of drinking water are 45% less likely to have under-five diarrhoea in their home, and those households having poor latrine sanitation are 68% more likely to have under-five diarrhoea in their home. Seed powder of 200mg/l Moringa stenopetala reduced the Nitrate concentration doses from 5.49mg/l to 8.18mg/l, a 75mg/l was reduced from the turbidity of 4.49NTU to 1.07 NTU. A total hardness of 427 was reduced by 7.8% after treatment with powder seed of Moringa stenopetala. The study concluded that prevalence of childhood diarrhoea was high and it is associated with lack of access to a clean water source, poor sanitation of drinking water storage and latrines. Prevalence of open field defecation was remarkably high. The iron content of drinking water was above the range of World Health Organization standards. Moringa

21.0 (*SPSS Version 21.0*) የተተነተነ ሲሆን፣ ለተገቢው ተለዋዋጮች ምክንያቶችም ገላጭ ትንተና ተከናውኗል። ከዚህም በተጨማሪ ከአምስት ዓመት በታች በሆኑ ህጻናት ላይ የሚከሰት ተቅማጥን ምክንያቶች ለመለየት የሎጂስቲክ የልየታ ዘዴ(*Logistic regression*) ጥቅም ላይ ውሏል። ውጤቶቹ የተስተካከሉ ምጥን ጥምርታን በመጠቀም የቀረቡ ሲሆን፣ ይህም <0.05 ጠቃሚ ግንኙነት ያለው መሆኑን አሳይቷል። የጥናቱ ዉጤት፡ - በአጠቃላይ በጥናቱ ከተሳተፉት 401 ውስጥ ከአንድ ሶስተኛ በላይ (37.9%) የቧንቧ ውሃ እንደሚጠቀሙ ተረጋግጧል። በተጨማሪም ሁለት መቶ ሰማንያ (69.8%) አባወራዎች ማከማቻ ኮንቴነሮችን ከመሙላታቸው በፊት ያጥቡት እንደነበር፣ 325 (81%) አባወራዎች ደግሞ ለውሃ ማጠራቀሚያ የተለዩ ኮንቴነሮችን ይጠቀሙ እንደነበር የጥናቱ ውጤት አሳይቷል፡ ፡ የንጽህና አጠባበቅን በተመለከተ፣ ሁለት መቶ ሰባ (67.3%) አባወራዎች ከጉድጓድ የተሰራ መጸዳጃ ቤት ተጠቃሚ ሆነው ሲገኙ፣ የልጅነት ተቅማጥ ስርጭት 50.1% ሆኗል። በሎጂስቲክስ ልዩነቶችን ለይቶ የማወቂያው ሞዴል (*Logistic regression model*) እንደሚያሳየው ንፁህ ውሃ የማግኘት እድላቸው 68% ያነሰ ሲሆን፣ ከአምስት አመት በታች የሚገኙ ልጆች ተቅማጥ የመያዝ እድላቸውም በዚሁ ልክ የቀነሰ ነው። በተጨማሪም ንጹህ የመጠጥ ውሃ ማጠራቀሚያ ካላቸው ቤተሰቦች ውስጥ ከአምስት አመት በታች ያሉ ህጻናት በተቅማጥ የመያዝ እድላቸው በ45% እንደሚቀንስ ጥናቱ አረጋግጧል። ንጽህናቸው ባልተጠበቀ የመጸዳጃ ቤት የሚጠቀሙ ቤተሰቦች ውስጥ ከአምስት ዓመት በታች የሚገኙ ህፃናት ልጆቻቸው ተቅማጥ የመያዝ እድላቸው በ68% ከፍ ያለ ነው። የሀላኮ ተክል ፍሬ ዱቄት (*Moringa stenopetala seed powder*) የውሀ ማጣራትን አቅም በተመለከተ፣ 200 ሚ.ግራም ዱቄት የናይትሬት መጠንን ከ5.49 ሚሊ ግራም ወደ 8.18 ሚሊግራም ቀንሷል፤ መጠኑ ወደ 75 ሚሊ ግራም ከፍ ሲል ደግሞ የውሃውን የጥራት መጠን ከ4.49 የኒፌሎ ሜትሪክ የመለኪያ አሀድ (*NTU*) ወደ 1.07 እንደሚቀንስ ጥናቱ አሳይቷል። ውሀ በሞሪንጋ ስቴኖፔታላ ፍሬ ዱቄት (*Moringa stenopetala seed powder*) ከታከመ በኋላ አጠቃላይ ከ427 ጥንካሬ በ7.8% ቀንሷል። ባጠቃላይ በጥናቱ ውጤት መሰረት የልጅነት ተቅማጥ ስርጭት ከፍተኛ ሲሆን፣ይህ

stenopetala seed powder has efficiency in the reduction of total and faecal coliform, turbidity, hardness and nitrate level in drinking water. The study recommended that health education on water handling, sanitation and low-cost effective water treatment methods like using Moringa stenopetala seed should be practiced at the household level.

Keywords: Drinking Water Quality, Sanitation-Hygiene, water purification, Indigenous Plant Seed.

ደግሞ ንፁህ ውሃ ካለማግኘት፣ ንጹህ የመጠጥ ውሃ ማጠራቀሚያ ካለመጠቀምና ከመፀዳጃ ቤት ጉድለት ጋር የተያያዘ ነው። ከዚህም ጋር በተያያዘ በሜዳ ላይ የመፀዳዳት ስርጭት በጣም ከፍተኛ ነበር። የመጠጥ ውሃ የብረት ይዘትም ከዓለም ጤና ድርጅት መመዘኛዎች በላይ ሆኖ ተገኝቷል። የሃላኮ ዘር ዱቄት በመጠጥ ውሃ ውስጥ የአንጀት ባክቴርያ፣ ጥልቀትን፣ ጥንካሬንና የናይትሬትን መጠን በመቀነስ ረገድ ውጤታማ ነው። በመጨረሻም ከጥናቱ ውጤት በመነሳት፣ የውሃ አያያዝ፣ የአካባቢ ጽዳትና የግል ንፅህና አጠባበቅ ዘዴዎች ላይ የጤና ትምህርት በቤተሰብ ደረጃ መስጠትና የሃላኮ ዘር ዱቄትን (*Moringa stenopetala seed powder*) ለውሀ ማጣሪያነት የመጠቀም ልምድን ማዳበር ችግሩን ለመቀነስ የሚረዱ የመፍትሄ ሀሳቦች ሆነው ቀርበዋል።

ቁልፍ ቃላቶች፡- የመጠጥ ውሃ ጥራት፣ የአካባቢ ጽዳትና የግል ንፅህና አጠባበቅ ተግባሮች እና ሀገር በቀል እፅዋቶች ለውሃ ማጣሪያ ያላቸው አቅም

Trends in climate and urbanization and their impacts on surface water supply in the city of Addis Ababa, Ethiopia

Bisrat Kifle Arsiso

ABSTRACT

Understanding climate change and variability at urban scale is essential for water resource management, land use planning, and development of adaption plans. However, there are serious challenges to meet these goals due to unavailability of observed and/or simulated high resolution spatial and temporal climate data. Recent efforts made possible the availability of high-resolution climate data from non-hydrostatic regional climate model (RCM) and statistically downscaled General Circulation Models (GCMs). This study investigates trends in climate and urbanization and their impact on surface

የአየር ንብረት እና የከተሞች መስፋፋት በገፀ ምድር የውሃ አቅርቦት ላይ የሚያሳድሩት ተጽዕኖ፡ በአዲስ አበባ ከተማ ላይ የተደረገ ጥናት፤

በብስራት ክፍሌ አርሲሶ

አጠቃሎ

የአየር ንብረት ለውጥን እና ተለዋዋጭነትን በከተማ ደረጃ መረዳት ለውሃ ሀብት አስተዳደር፣ ለመሬት አጠቃቀም እቅድ እና ለማላመድ ዕቅዶችን ማዘጋጀት አስፈላጊ ነው። ሆኖም፣ ከፍተኛ ጥራትና ደረጃውን የጠበቀ የአየር ንብረት መረጃ ባለመገኘቱ፣ በከተማ ደረጃ እነዚህን ግቦች ለማሳካት ከባድ ፈተናዎች ሆነዋል። የቅርብ ጊዜ ጥናቶች እንደሚያሳዩት በቦታም ሆነ በጊዜ ከፍተኛ ጥራት ያለው የአየር ንብረት መረጃ ከሃይድሮስታቲክ ካልሆኑ ሪጅናል የአየር ንብረት ሞዴል (RCM) እና የአጠቃላይ የዑደት ሞዴሎች መገኘት ችለዋል። .ይህ ጥናት የአየር ንብረት እና የከተሞች መስፋፋት በአዲስ አበባ ከተማ የገጸ ምድር ውሃ አቅርቦት ላይ ያላቸውን

water supply for the city of Addis Ababa, Ethiopia. The methodology presented in this study focused on the observed and projected NIMRHadGEM2-AO model and Special Report on Emissions Scenarios (SRES) of B2 and A2 of HadCM3 model are also employed for rainfall, maximum temperature and minimum temperature data using for climate analysis. The Water Evaluation and Planning (WEAP) modeling system was used for determination of climate and urbanization impacts on water. Land-Sat images were analyzed using Normalized Differencing Vegetation Index (NDVI). Statistical downscaling model (SDSM) was employed to investigate the major changes and intensity of the urban heat island (UHI). The result indicates monthly rainfall anomalies with respect to the baseline mean showing wet anomaly in summer (kiremt) during 2030s and 2050s, and a dry anomaly in the 2080s under A2 and B2 scenarios with the exception of a wet anomaly in September over the city. The maximum temperature anomalies under Representative Concentration Pathways (RCPs) also show warming during near, mid- and end-terms. The mean monthly minimum temperature anomalies under A2 and B2 scenarios are warm but the anomalies are much lower than RCPs. The climate under the RCP 8.5 and high population growth (3.3 %) scenario will lead to the unmet demand of 462.77 million m3 by 2039. Future projection of urban heat island under emission pathway of A2 and B2 scenario shows that the nocturnal UHI will be intense in winter or dry season episodes in the city. Under the A2 scenario the highest urban warming will occur during October to December (2.5 ºC to 3.2 ºC). Under the RCP 8.5 scenario the highest urban warming will occur during October to December (0.5 ºC to 1.0 °C) in the 2050s and 2080s. Future management and adaptation strategies are to expand

ተፅእኖ ይመረምራል። ለዚህ ጥናት የተመረጠው የአጠናን ዘዴ ቀደም ሲል በነበሩና እና በተተነበዩ ወደ አየር በሚለቀቅ ጋዝ መሰረት ያደረገ (NIM-RHadGEM2- AO and HadCM3; A2 and B2) ሞዴል ነው። በዚህም የልቀት ሁኔታዎች ላይ ያተኮረ ለዝናብ፣ ከፍተኛ የሙቀት መጠን እና ዝቅተኛ የሙቀት መጠን መረጃ ለአየር ንብረት ትንተና ጥቅም ላይ ውሏል። በተጨማሪም የውሃ አጠቃቀምና እና እቅድ የሞዴሊንግ (WEAP)፣ የአየር ንብረት እና የከተማ መስፋፋት በውሃ ላይ ያለውን ተፅእኖ ለመወሰን ጥቅም ላይ ውሏል። የሳተላይት ምስሎችም በከተማው ለእፅዋት መረጃ ጠቋሚነት (Normalized Differencing Vegetation Index (NDVI)) በመጠቀም ተተንትነዋል።

የከተማ ሙቀት ለውጦችን እና ጥንካሬን ለመተንበይ የስታቲስቲክስ ሞዴል ጥቅም ላይ የዋለ ሲሆን፣ ውጤቱም እንደሚያሳየው በ2030ዎቹ እና በ2050ዎቹ በክረምት እርጥበቱ ባልተለመደ ሁኔታ ከፍ የሚል ሲሆን፣ በ2080ዎቹ በA2 እና በB2 ሁኔታዎች ውስጥ በመስከረም ላይ በከተማው ላይ ከሚደረሰው የእርጥበት ችግር በስተቀር ከመነሻው አማካይ ጋር ወርሃዊ የዝናብ መዛባትን ያመለክታሉ። አንድ ቦታ በተቀመጡ የማጠራቀሚያ መንገዶች ስር ያለው ከፍተኛ የሙቀት መጠን መዛባት በቅርብ፣ በመሃል እና በመጨረሻው ጊዜ ሙቀት መጨመርን ያሳያል። በA2 እና በB2 ሁኔታዎች ውስጥ ያለው አማካይ ወርሃዊ ዝቅተኛ የሙቀት መዛባት ከፍ ያለ ነው። በ8.5 የአየር ንብረት ትንበያ ሁኔታ እና ከፍተኛ የህዝብ ቁጥር እድገት (3.3%) እንደሚያሳየው በ2039 ወደ 462.77 ሚሊዮን ሜትር ኪዩብ የሚደርስ ያልተሟላ የውሀ ፍላጎት ይኖራል። በተጨማሪም በA2 እና በB2 ሁኔታ ውስጥ የሚታየው የከተማ ሙቀት ትንበያ እንደሚያሳየው የሌሊትና የማለዳው የከተማው ሙቀት በደረቅ ወቅት በጣም ከፍተኛ ይሆናል። በA2 ሁኔታ ከፍተኛው የከተማ ሙቀት ከጥቅምት እስከ ታኅሣሥ (2.5 °C እስከ 3.2 °C) ይደርሳል። በ8.5 የአየር ንብረት ትንበያ ሁኔታ ከፍተኛው የከተማ ሙቀት በ2050ዎቹ እና 2080ዎቹ፣ ከጥቅምት እስከ ታህሳስ (0.5 °C እስከ 1.0 ድግሪ ሴንቲ ግሬድ) ይደርሳል። የቅድሚያ አየር ንብረት መላመድ (adaptation) ስትራቴጂዎች፤ የውሃ አቅርቦትን ለማስፋፋት እና የወደፊት

water supply to meet future demand and to implement demand side water management systems of the city and UHI.

Keywords: Climate Change; Representative Concentration Pathways (RCPs); NIMR-HadGEM2-AO; General Circulation Models (GCMs); Normalized Differencing Vegetation Index (NDVI); Urban Heat Island (UHI); Water Evaluation and Planning (WEAP); adaptation strategies.

ፍላጎትን ለማሟላት፤ በከተማው የሚታየውን ሙቀት መጨመርን እንዲሁም የውሃ አስተዳደር ስርዓቶችን ተግባራዊ ማድረግ የሚረዳ ነው።

Assessment of the impact of anthropogenic activities on water quality, biodiversity and livelihood in Lake Tana, Northwestern Ethiopia

Sisay Misganaw Tamiru

ABSTRACT

Lake Tana is a biodiversity and natural reservoir for fresh water supply contributing significantly to the economy of Ethiopia and downstream recipient countries, namely Sudan and Egypt. The Lake Tana Ecosystem provides a variety of goods and services such as provisioning, regulating, amenity and supporting services. These services are affected by high human activities which threaten the water quality and biodiversity of the lake. Hence, this study aims to assess the impact of human activities on water quality, biodiversity and livelihood of Lake Tana and its shore sides. To assess the impact of anthropogenic activities of Lake Tana, physicochemical parameters, macroinvertebrates, macrophytes and livelihood of the Lake side communities were collected in the year 2014/2015 during dry and wet seasons for 11 sampling sites as indicated in Figure 1.1 and Table 1.1. The variations of physicochemical, metals and bacterial

ሰው ሰራሽ እንቅስቃሴዎች በጣና ሀይቅ የውሃ ጥራት፣ ብዝሃ ህይወት እና በአካባቢዉ በሚኖሩ የማህበረሰብ ክፍሎች አኗኗር ላይ በሚያስከትሉት ተፅዕኖ ዙሪያ የተደረገ ጥናት፡- ሰሜን ምዕራብ ኢትዮጵያ

በሢሳይ ምስጋናው ታምሩ

አጠቃሎ

የጣና ሀይቅ በብዝሀ ህይወት ሃብት እና በንፁህ ውሃ አቅርቦት ያለው ጠቀሜታ ከፍተኛ ነው፡፡ ይህም በኢትዮጵያ እና የታችኛው ተፋሰስ ሀገራት ማለትም በሱዳን እና በግብፅ ኢኮኖሚ ላይ ከፍተኛ አስተዋፅዖ አለዉ። የጣና ሀይቅ ስነ-ምህዳር ዘርፈ ብዙ ጥቅሞች አሉት፤ ለምሳሌ፡- ለተለያዩ አገልግሎቶች የሚዉል ግብዓት፣ ብክለትን በማጣራት፣ ለመንፈስ ርካታና ለሰዉ ልጅ ጠቀሜታ የሚሰጡ ሃብቶችን አምቆ የያዘ ምህዳር ነዉ።   እነዚህ የጣና ሀይቅ ስነ-ምህዳር ጥቅሞች በሰዎች እንቅስቃሴ ወይም ተግባራት በከፍተኛ ሁኔታ ጉዳት እየደረሰባቸዉ ይገኛል፡፡ ከእነዚህም መካከል የሐይቁ የውሃ ጥራትና ብዝሃ ሕይወት መጎዳት መገለጫዎች ናቸ ዉ። በመሆኑም ይህ ጥናት በጣና ሀይቅ እና አካባዉ ላይ የሰዎች እንቅስቃሴ ወይም ተግባራት በውሃዉ ጥራት፣ ብዝሃ ህይወት እና በሰዎች ኑሮ ላይ ያሳደረዉን ተፅዕኖ ለማጥናት ያለመ ነው። የጣና ሐይቅ በሰው ልጅ አንቅስቃሴ ወይም ተግባራት ምክንያት የሚከሰተዉን ተፅዕኖ ለማጥናት በ2007/2008 ዓ.ም በደረቅና

parameters were investigated. The overall water quality parameters (mean analytical results) of Lake Tana were found to be: Temp (Temperature) 23.0OC, pH 7.5, EC (Electrical conductivity) 180.1 µS/cm, BOD5 (Biological oxygen demand in 5 days) 37.3 mg/l, COD (Chemical oxygen demand) 316.5 mg/l, TSS 0.3 mg/l, TDS 93.1 mg/l, SO4 2- 11.0 mg/l, PO4 3- 42.4 mg/l, Cr (0.08 mg/l), (Mn (0.01 mg/l), E. Coli (13.4 Cell/ml), F. Coliform (82.5 Cell/ml), T. Coliform (113.0 Cell/ml), etc. These parameters did not show significant variation among the sites but were significantly different between wet and dry seasons (P<0.05). The highest concentration values were recorded during the wet season. However, most of the parameters under investigation were within the Ethiopian EPA (Environmental protection agency) permissible range except PO4 3-, S2-, E. Coli (Cell/ml), F. Coliform (Cell/ml) and T. Coliform (Cell/ml). Based on the analysis of the water quality index (WQI), Lake Tana water was unfit for drinking purpose and needs treatment. For the Macroinvertebrates analysis, a total number of 629 macroinvertebrate individuals are belonging to nine orders and 38 families were found. In the study year, areas impacted by the number of identified macroinvertebrates were 478 (76%); of this, 233 (37%) were in the wet season and 245 (39%) in the dry season and the total number of individuals identified in the reference area was 151 (24% of the total) in the wet season 61 (9.7%) and in the dry season 90 (14.3%) individuals. The diversity was more in the dry season. The dominant orders were Odonata (156 individuals), Coleoptera (153 individuals) and Hemiptera (141 individuals). The literature indicated that the presence of more Odonata, Coleptera and Hemipteran larvae is an indication of water quality deterioration due to pollution. From the

እርጥበታማ ወቅቶች ናሙና ወይም መረጃ በመሰብሰብ ጥናት ተደርጓል፡፡ ለዚህም ጥናት ፊዚኮ ኬሚካላዊ መስፈርቶች (ባህርያት)፣ ትናንሽ የውሃ ውስጥ እንስሳት፣ በአይን የሚታዩ የውሃ ዉስጥ ተክሎች እና ከሐይቁ ጋር ትስስር ያላቸዉ የሐይቁ አካባቢ የማህበረሰብ ክፍሎች የኑሮ መለኪያዎች መረጃዎችን በመሰብሰብ ጥናቱ ተከናዉኗል፡፡ ለጥናቱ በተመረጡ ሁለቱ ደረቅ እና እርጥበታማ ወቅቶች በ11 የናሙና መሰብሰቢያ ስፍራዎች (በስእል 1.1 እና በሰንጠረዥ 1.1. ተመላክቷል) የጥንቱን መረጃዎች ለመሰብሰብ ተችሏል፡፡ በዚህም መረጃ መሰረት የፊዚዮኬሚካላዊ፣ የብረታ ብረት እና የባክቴሪያ መስፈርቶችን በመጠቀም በወቅቶችና የናሙና መሰብሰቢያ ስፍራዎች መካከል ያላቸዉን ልዩነት መሰረት በማድረግ ጥናቱ ተካሂዷል፡፡ የተሰበሰበዉ መረጃም የጣና ሐይቅን አጠቃላይ የውሃ ጥራት ለመገምገም የሚያስችል መስፈርቶችን በመጠቀም የተከናዎነ ሲሆን፤ እነዚህ መስፈርቶችም (አማካይ የትንታኔ ውጤቶች በመጠቀም ነዉ)፡- የዉሃ ዉስጥ የሙቀት መጠን 23.0°C (ዲግሪ ሴንቲ ግሬድ)፣ የሃድሮጂን መጠን (pH) 7.5፣ ኤሌክተሪክ ማስተላለፍ አቅም (EC) 180.1 ማይክሮ ሴመንስ/ሴሜ (µS/cm)፣ ስነ-ህይዎታዊ የኦክስጅን ፍላጎት (BOD) በ5 ቀናት ውስጥ 37.3 ሚሊ ግራም/ሊ በመሆን የቤተሙከራ ዉጤቱ ያሳያል፡፡ በተጨማሪም፣ የኬሚካል ኦክስጅን ፍላጎት (COD) 316.5 ሚሊግራም/ሊ፣ ጠቅላላ የተያያዘ ፍታይ (TSS) 0.3 ሚሊ ግራም/ሊ፣ ሟሚ ጠጣሮች 93.1 ሚሊ ግራም/ሊ፣ ሳልፌት (SO_4^{-2}) 11.0 ሚሊግራም/ሊ፣ ፎስፌት (PO_4^{-3}) 42.4 ሚሊግራም/ሊ፣ ክሮሚዬም (Cr) 0.08 ሚሊግራም/ሊ፣ ማንጋኒዝ0.01 ሚሊግራም/ሊ፣ ኢሸርሻ ኮላይ (E. Coli) 13.4 ህዋስ/ ሚሊግራም፣ ፊታዊ ኮሎፋርም (F. Coliform) 82.5 ህዋስ/ ሚሊግራም፣ ጠቅላላ ኮሎፋርም (T. Coliform) 113.0 ህዋስ/ሚሊ ግራም ሆኖ ተመዝግቧል፡ ፡ እነዚህ መመዘኛዎች/ መስፈርቶች በቦታዎች መካከል ጉልህ ልዩነት አላሳዩም፡፡ ነገር ግን በእርጥበታማ እና በደረቅ ወቅቶች (P<0.05) መካከል በጣም ሰፊ ልዩነት አሳይተዋል፡፡ በእርጥበታማ ወቅት ከፍተኛው የክምችት መጠን ተመዝግቧል:: ይሁን እንጂ በናሙና ምዘናና ትንተና የተደረገባቸዉ መስፈርቶች ወቅት በምርመራ ላይ ያሉ አብዛኛዎቹ መለኪያዎች ፎስፌት (PO_4^{-3})፣

collected samples, the total number of tolerant individuals was 303 (48.2%) and facultative individuals were 243 (38.7%) while intolerant individuals were 80 (12.7%). Most of the taxa (48.2%) had tolerance scores ranging from 7 to 10. The analysis of different forms of indices showed poor water quality. The water quality of Lake Tana was also determined by developing the LTMI (Lake Tana Metric Index). The index indicated the impairment levels of the study sites. Seven of the sites were in the category of poor (disturbed) and the other three were very poor (highly disturbed). The study on macrophytes recorded 43 species and 18 families during the two seasons (wet and dry), throughout the study year. There were 2 687 individual macrophytes collected consisting of 1 756 in the wet season and 931 in the dry season. Poaceae (15 species) with abundance mean 215.40 ± 421.7 was the most dominant family, followed by Cyperaceae (5 species) 35.40 ± 68.3. Sacciolepis Africana was the dominant macrophyte species in Lake Tana. But in the study area Ambobahir, the dominant species was Cyperus Papyrus while the Megech study area was invaded by the nuisance exotic weed Eichhornia Crassipes. In the present study, the low macrophyte diversity values of Shannon Wiener index (2.90), Simpson Diversity Index (1-D) (0.90), Simpson Dominance Index (D) (0.10), Margalef's index (M') richness index (5.32) and Evenness Index (E) (0.77) throughout the study year indicate moderate water quality status while the presence of certain bio-indicator species like Eichhornia, Potamogeton and Cyperus in the lake also confirm pollution. Because of the effect of human activities on water quality and biodiversity, the livelihood of the Riparian community is affected indirectly. Hence, to recommend mitigation and remediation actions, this study also focused on the assessment of

ሳልፋይድ S_2^-፣ ኢሽርሻ ኮላይ (E. Coli))፣ ፊታዊ ኮሎፋርም (F. Coliform)እና ጠቅላላ ኮሎፋርም (T. Coliform) የኢትዮጵያ አካባቢ ጥበቃ ባለስልጣን ካስቀመጠዉ ጣራ ልክ በታች ናቸዉ፡ ፡ የውሃ ጥራት መረጃ ጠቋሚ ትንታኔን መሰረት በማድረግ የጣና ሀይቅ ውሃ ለመጠጥ አገልግሎት ለመዋል መስፈርቱን የማያሟላና እና የተለያዩ የማጣራት ዘዴዎችን በመጠቀም ማጣራት የሚጠይቅ መሆኑን ያመላክታል ። ትናንሽ የውሃ ውስጥ እንስሳትን (Macroinvertebrates) ን መረጃ ትንተናንበተመለከተ፡- በአጠቃላይ 629 ትናንሽ የውሃ ውስጥ እንስሳት የተሰበሰቡ ሲሆን 9 አይነቶች (orders) and 38 የትናንሽ እንስሳት ቤተ ክርክሮች (families) ተመዝግበዋል። በጥናት ዓመቱ ከፍተኛ ተፅዕኖ ያለባቸዉና ዝቅተኛ ተፅዕኖ ያለባቸዉ ተብለዉ ለማዎዳደር ከተለዩት የጥናት ስፍራዎች መካከል ከፍተኛ ተፅዕኖ ባለባቸዉ ስፍራዎች የተሰበሰቡ ትናንሽ የውሃ ውስጥ እንስሳት በቁጥር 478 (76%) ሲሆን፣ ከነዚህ ውስጥ 233 (37%) በእርጥበታማ ወቅት፣ 245 (39%) በደረቅ ወቅት የተሰበሰቡ ናቸው፡ ፡ በሌላ በኩል በጥናቱ ዝቅተኛ ተፅዕኖ ያለባቸዉ ስፍራዎች ተብለዉ በተለዩት የተሰበሰቡ ትናንሽ የውሃ ውስጥ እንስሳት ውስጥ ከጠቅላላዉ 151 (ከጠቅላላው 24%) ሲሆኑ፣ በአርጥበታማ ወቅት 61 (9.7) %) እና በደረቅ ወቅት 90 (14.3%) ሆነዉ ተመዝግበዋል። በዚህ ዉጤት መሰረትም በደረቅ ወቅት የተሰበሰበዉ ትናንሽ የውሃ ውስጥ እንስሳት የዓይነት ብዛት በእርጥበታማ ወቅት ከተሰበሰበዉ የሰፋ ልዩነት ታይቷል። በመረጃ ትንተናዉም ኦዶናታ (Odonata) (156)፣ ኮሌኦፔትራ (Coleoptera) 153 እና ሄምፕቴራ (Hemiptera) 141 የላቀ ቁጥር የተመዘገበባቸዉ የትናንሽ የውሃ ውስጥ እንስሳት አይነቶች ናቸዉ። ሌሎች ጥናቶች እንደሚያመለክቱት ኦዶናታ (Odonata)፣ ኮሌኦፔትራ (Coleoptera) እና ሄምፕቴራ (Hemiptera) እጮች በከፍተኛ ቁጥር በዉሃ ዉስጥ መመዝገብ የውሃ ጥራት መበላሸትን ያሳያል። ከተሰበሰበዉ የውሃ ውስጥ እንስሳት ናሙና ውስጥ 303 (48.2%) ተፅዕኖን መቋቋም የሚችሉ ሲሆኑ 243 (38.7%) ደግሞ ቢሻ ቀልዋጣ ወይም ራሳቸዉን በመቀያየር የሚኖሩ ሲሆኑ፣ ተፅዕኖን መቋቋም የማይቋቋሙ ተብለዉ ከሚታወቁት ዉስጥ 80 (12.7%) ናቸው። ከተሰበሰበዉ የውሃ ውስጥ እንስሳት ናሙና ዉስጥ አብዛኛው ክፍለ-ዓይነት (Taxa)

the change of livelihoods of people living in the study area using qualitative research methods (key informant interviews, focus group discussions (FGD), observations, published and unpublished materials and photographs). Lake Tana is a home to different flora and fauna including endemic species. The flora such as macrophytes and forest resources are used mainly for traditional medicine, fuel wood, rope, pole, habitat for birds, animal feed, etc. and the fauna includes fish, hippos, crocodiles, invertebrates, etc. Further, the Lake Tana area is a good habitat for indigenous cattle breeds (Fogera breed) and field crops gene center. The major resources around Lake Tana are land (the major source of livelihood), vegetation resources (macrophytes and forest resources), wildlife resources (fish, the other important source of livelihood) and cultural landscapes (churches and monasteries). Lake Tana is exposed to a set of interrelated environmental problems induced by human influence such as deforestation, erosion, sedimentation, water level reduction, erratic rainfall, floods, and competition for water resources, pollution and introduction of alien species. The causes of these problems were overgrazing, farmland expansion, cultivation of marginal lands (shorelines), encroachment of communal land, pollution and vegetation removal to meet demand for food and fuel wood. It is observed that alteration of Lake Tana and its fringe wetlands has affected the whole dynamics of the Lake's ecosystem and the livelihood of the surrounding community. Ecosystem components are interlinked; hence correlation analysis was done between physicochemical parameters and macroinvertebrates of Lake Tana. Thus, correlations among many of the physicochemical parameters and macroinvertebrates families have been observed. To mention some of the

(48.2%) ከ7 እስከ 10 ባለዉ ዓለማቀፍ ተፅዕኖ የመቋቋም አቅም ግበ-ነጥብዉስጥ የሚካተት ነዉ። ይህ ግበ-ነጥብ የመጠን ልዩነት ማሳያ በብዙ የጥናት ትንተናዎች የሚያመላክተው የውሃዉ ጥራት ዝቅተኛ መሆኑን ነዉ። የጣና ሀይቅ የውሃ ጥራትንም በሌላ መልኩ ው የጣና ሐይቅ መለኪያ የመጠን ጠቋሚ (LTMI (Lake Tana Metric Index) በማዘጋጀት መተንተን ተችሏል። የጣና ሐይቅ መለኪያ የመጠን ጠቋሚ (LTMI (Lake Tana Metric Index) የጥናት ስፍራዎችን የጉዳት ደረጃው ያመላከተ ሲሆን፣ ከናሙና ስፍራዎች ውስጥ ሰባቱ እጅግ በጣም የተጎዱ፣ ሦስቱ በጣም የተጎዱ ነበሩ። በዓይን በሚታዩ በውሃ ውስጥ በሚገኙ ተክሎች (Macrophytes) ላይ የተደረገው ጥናት በሁለቱ ወቅቶች (እርጥበታማና ደረቅ)፣ 43 ዝርያዎች (species) እና 18 የጋራ ዝርያዎች ወይም ቤተ ክርክሮች (families) ተመዝግበዋል። በአጠቃላይ 2687 በዓይን የሚታዩ በውሃ ውስጥ የሚገኙ ተክሎች (Macrophytes) የተሰበሰቡ ሲሆን ፣ 1756 በእርጥበታማ ወቅት እንዲሁም 931 በደረቅ ወቅት የተሰበሰቡ ናቸው። ፖኦሲያ(Poaceae) (15 ዝርያዎች) በቁጥር ከሌላዉ የላቀ ሲሆን አማካይ ቁጥሩ 215.40 ± 421.7 ተመዝግቧል፤ ይህም ከፍተኛ ተፅዕኖንመቋቋም የሚችል ዝርያ ሲሆን፤ በተከታይነትም ሳይፐራሰሲያ(Cyperaceae) (5 ዝርያዎች) አማካይ ቁጥር 35.40 ± 68.3 ተመዝግቧል። ሳሲዮሌፒስ አፍሪካና (Sacciolepis Africana) በጣና ሀይቅ ውስጥ ዋነኛው በዓይን ከሚታዩ በውሃ ውስጥ የሚገኙ ተክሎች (Macrophytes) ዝርያ ሆኖ በዚህ ጥናት ተመዝግቧል። ነግር ግን ዝቅተኛ የሰዉ እንቅስቃሴ አለበት ተብሎ ከተመረጠዉ የናሙና መሰብሰቢያ ቦታ (አምቦ ባህር) ከሌሎች ዝርያዎች በቁጥር የሚልቀዉ ዋነኛው ዝርያ ሳይፐረስ (Cyperus) ሲሆን፣ በሌላ በኩል ከፍተኛ የሰዉ ተፅዕኖ አለባቸዉ ተብለዉ ከተመረጡት የናሙና ስፍራዎች መካከል መገጬ የናሙና ስፍራ ግን በአስከፊዉ መጤ አረም (Eichhornia crassipes) መወረሩን ያሳያል። በዚህ ጥናት ዝቅተኛ በዓይን የሚታዩ በውሃ ውስጥ የሚገኙ ተክሎች (Macrophytes) የብዝሃነት መጠን ያሳያል ። በተጨማሪም ይህ ጥናት፣ በሻነን ዊነር ኢንዴክስ (Shannon Wiener index) (2.90)፣ ሲምፕሶን ዳይቨርሲቲ ኢንዴክስ Simpson Diversity Index (1-D)(1-ዲ) (0.90)፣ ሲምፕሰን ዶሚናንስ

correlations, the changes in the physical, chemical and biological characteristic of the lake affected the aquatic life forms and significantly affect economic activities that the lake supports. The RDA (Canonical Redundency Analysis) ordination of the species-environmental variable association indicated that pH, Cd, Pb and SO_4^{2-} and Velidae, Chironomidae, Physidae, Gerridae, Corixidae, Dytiscidae, Caenidae, Coenogrionidae Simuliidae and Psephenidae were negatively correlated while Mussidae positively correlated with these environmental variables. This study concludes that the main threat to aquatic ecosystems in Lake Tana arises from agricultural activities, urbanization and industrialization that caused deteriorated water quality and biodiversity. Thus, it is recommended that proper management of Lake Tana should be put in place to prevent further deterioration of water quality and biodiversity of the lake for its sustainable development.

Keywords: Water quality biological assessment; water pollution; Lake Tana.

ኢነዴክስ (Simpson Dominance Index (D)) ((0.10)፣ የማርጋሌፍ ኢንዴክስ (ኤም)(Margalef's index (M') richness index) (5.32) እና ኢቭነስስ ጠቋሚ (Evenness Index (E)) (0.77) ዝቅተኛ በዓይን የሚታዩ በውሃ ውስጥ የሚገኙ ተክሎች (Macrophytes) ተመዝግቧል፤ በእነዚህ የብዝሃ ህይዎት መለኪያዎችም መሰረት የጣና ሐይቅ ዉሃ መረጃዉ ሲተነተን መካከለኛ የጥራት ደረጃ ላይ መሆኑን ያሳያል። ይሁን እንጂ የኢሆርኒያ (Eichhornia)፣ ፖታሞጌተን (Potamogeton) እና ሳይፔረስ (Cyperus) ያሉ በዓይን የሚታዩ በውሃ ውስጥ የሚገኙ ተክሎች (Macrophytes) መገኘት በተወሰኑት የናሙና መሰብሰቢያ ስፍራዎች ከፍኛ የዉሃ ብክለት እንዳለ ያሳያል። ስለሆነም የሰዉ ልጅ በሚያደርገዉ የቀን ተቀን መስተጋብር በጣና ሐይቅ ብዝሃ ህይዎት፣ የዉሃ ጥራትና የአካባቢዉ ማህበረሰብ መተዳደሪያ እሴት ላይ ያስከተለዉ ተፅእኖ ከፍተኛ መሆኑን ያመላክታል።የሰው ልጅ እንቅስቃሴ በውሃ ጥራት እና ብዝሃ ህይወት ላይ የሚያሳድረው ተፅዕኖ በተዘዋዋሪ የአካባቢዉን ማህበረሰብ አኗኗር ይጎዳል። በመሆኑም በአካባቢዉ ማህበረሰብ አኗኗር ላይ ባለዉ ተፅዕኖ ምክረ-ሃሳብ ለመስጠት እንዲያስችል ጥናቱ በተካሄደበት አካባቢ የሚኖሩ የማህበረሰብ ክፍሎችን ያሳተፈ ተጨማሪ የምርምር መረጃ መሰብሰቢያ ዘዴዎችን በመጠቀም ማለትም ቁልፍ መረጃ ሰጪ አካላትን ቃለ መጠይቅ በማድረግ፣ የትኩረት ቡድን ውይይት በማካሄድ፣ ምልከታዎችን በማከናዎን፣ የታተሙ እና ያልታተሙ የመረጃ ምንጮችን በመገምገም፣ እንዲሁም ፎቶግራፎችን በመጠቀም መረጃዎች ተሰብስበዋል። ጣና ሐይቅ የተለያዩ ዕፅዋትና እንስሳት መገኛ ሲሆን በተጨማሪም በዚሁ የጥናት ቦታ ብቻ የሚገኙ ልዩ የእንስሳት እና የእፅዋት ዝርያዎችም ማዕከል ነዉ። በጣና ሐይቅ በዓይን የሚታዩ በውሃ ውስጥ የሚገኙ ተክሎች (Macrophytes) እና የደን ሃብት ምንጭ ሲሆን በዋነኛነት ለባህላዊ ህክምና፣ ለማገዶ እንጨት፣ ለገመድ፣ ለአእዋፋት መኖሪያነት፣ ለእንስሳት መኖ ወዘተ. የሚያገለግሉሃብቶች ምንጭ ነዉ።ከእንስሳት መካከል አሳ፣ ጉማሬ፣ አዞ፣ አከርካሪ የሌላቸው ወዘተ. የመሳሰሉት በዚሁ ሀይቅ ይገኛሉ። የጣና ሐይቅ አካባቢ በኢትዮጵያ ብቻ ለሚገኙ የከብት ዝርያዎች (የፎገራ ዝርያ) እና ለመስክ ሰብሎች ጥሩ የምርምር ማዕከል

ነው። በጣና ሀይቅ ዙሪያ ካሉት ዋና ዋና ሃብቶች መካከል መሬት ዋነኛዉ ሃብት ነዉ፣ ከእፅዋት ሃብቶች መካከልም (የውሃ ተክሎች እና የደን ሃብቶች) የሚገኙ ሲሆን፣ የዱር እንስሳት ሃብቶች (ዓሳና መሰሎች የሰዉልጅ መተዳደሪያ ምንጭ ናቸዉ)፤የጣና ሐይቅ የባህል፣ መልክዓ ምድር (አብያተ ክርስቲያናት እና ገዳማት) መስህብ ማዕከል ነዉ። የጣና ሐይቅ በሰው ልጅ እንቅስቃሴ ምክንያት በተፈጠሩ አካባቢያዊ ችግሮች ተጋልጧል። ለምሳሌ፡- የአፈር መሸርሸር፣ በደለል መሞላት፣ የደን መጨፍጨፍ፣ የውሃ መጠን መቀነስ፣ ወጥ ያልሆነ ዝናብና ጎርፍ መከሰት፣ በመጤ የአረም ዝርያ መወረር፣ ብክለት ተጠቃሽ ችግሮች ናቸው። የእነዚህ ችግሮች መንስኤዎችም ልቅ ግጦሽ፣ የእርሻ መሬት መስፋፋት፣ የዉሃ ዳርቻ መሬቶችን ማልማት (ባህር ሸሽ)፣ የወል መሬት ወረራ፣ እፅዋትን ማጥፋት እና የምግብ እና የማገዶ እንጨት ፍላጎትን ለማሟላት የብዝሃ ህይዎት መመናመንመገለጫዎች ናቸው። የጣና ሐይቅና ዳርቻ ረግረጋማ መሬቶች መጥፋት የሐይቁን ስነ-ምህዳር እና የአካባቢው ማህበረሰብ የኑሮ ሁኔታ ላይ ተጽእኖ ማሳደሩ ተመልክቷል። የስነ-ምህዳር ምሰሶዎችም እርስ በርስ የማይነጣጠሉና ተያያዥ በመሆናቸዉ በአንዱ ላይ የሚከሰተዉ ተፅዕኖ በሌላኛዉ ላይ በጉልህ ይታያል:: ስለሆነም የተዛምዶ ትንተና በጣና ሀይቅ ፊዚዮኬሚካል ባህርያት እና ማክሮ ኢንቨርተብሬትስ መካከል ተካሂዷል። ይህም ከብዙዎቹ የፊዚዮኬሚካላዊ ባህርያት እና ማክሮ ኢንቨርተብሬትስ ቤተሰቦች መካከል ያለው ትስስር በጉልህ ተስተውሏል:: አንዳንድ ተዛምዶዎችን ለመጥቀስ ያህል፣ በሀይቁ አካላዊ፣ ኬሚካላዊ እና ስነ-ህይዎታዊ ባህሪያት መካከል የታዩት ለውጦች፣ በውሃ ውስጥ ያሉ ነፍሳት ላይ ጉልህ ተጽእኖ አሳድረዋል፡ ፡ ይህም በተራው ሀይቁ በሚኖረዉ ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታዎች ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ አሳድሯል። መሠረታዊ የመረጃ ትንተና (RDA(Canonical redundency analysis)) እና የዝርያ-አካባቢያዊ ባህርያት መረጃዎች እንደሚያሳዩት ፒ ኤች (pH), ካንዴም(Cd)፣ ብር፣ ሊድ (Pb) እና ሳልፌት (SO^{2-}_4) እና ቬሊዴ (Velidae)፣ ክሪኖሚዴ (Chironomidae)፣ ፊሲዴ (Physidae)፣ ጄሪዴ (Gerridae) ኮሪክሲዴ (Corixida)፣ ዲቲኬዲ (Dytiscidae)፣ ካኒዴ (Caenidae)፣ ኮኖግሪኖዴ (Coenogrionidae)፣ ሲሙሊዴ (Simuliidae) እና ስፔንዴ (Psephenidae) የአሉናዊ ተፅዕኖ

ተዛምዶዎችን ሲያመላክቱ ፣ ሙሲዴ (Mus-sidae) ግን የአካባቢዉን ባህርያት መለወጥ አዎንታዊ ተፅዕኖ ተዛምዶ ያመላክታል። ይህ ጥናት በጣና ሐይቅ ውስጥ ለስነ-ምህዳሩ መዛበት ዋነኛ ምክንያት ተብለዉ ከሚጠቀሱት ዉስጥ የግብርና ስራዎች፣ የከተሞች ስፋፋት እና ከኢንዱስትሪ መስፋፋት ጋር ተያይዘው የሚመጡ ተፅዕኖዎች የውሃ ጥራትን በመቀነስና እና ብዝሃ ህይወትን በማዳከም ብሎም በማጥፋት ግምባር ቀደም ምክንያቶች ናቸው ሲል ይደመድማል። በመሆኑም የጣና ሐይቅንና በዉስጡ ያሉ ሃብቶችን በዘላቂነት ለመጠቀም የዘላቂ ልማት ፅንሰ-ሃሳብ መርህን በመተግበር የጣና ሐይቅን ከብክለት ለመከላከል፣ የሐይቁን ብዝሃ ህይዎት ለመጠበቅ የጣና ሐይቅን በአግባቡ ለመያዝና ለመቆጣጠር የሚያስችል ስራ መተግበር እንደሚገባ የመፍትሄ ሀሳብ ቀርቧል።

ቁልፍ ቃላት: የውሃ ጥራት፤ ስነ-ሕይወታዊ ግምገማ; የውሃ ብክለት; የጣና ሀይቅ።

Year of Graduation 2021

An investigation of the nature, causes and effects of long-term environmental degradation on watershed natural resources: a case of Belbela-Wadecha watershed ecosystem, Central Ethiopia

Adugna Jabessa Shuba

ABSTRACT

Land degradation is a process in which the value of the biophysical environment is affected by a combination of nature and human-induced processes acting upon the land. It is viewed as any change or disturbance to the land perceived to be undesirable. Soil degradation is one aspect of land degradation and others are vegetation or water resource degradation. The Belbela-Wadecha water-shed eco-system in its current state is practically

የረዥም ጊዜ የአካባቢ መራቆት በተፋሰስ የተፈጥሮ ሀብት ላይ የሚያስከትለው ጉዳት መንስኤ፣ ባህርይና ተጽእኖ፡ በማእከላዊ ኢትዮጵያ፣ በልበላ-ዋዴቻ ተፋሰስ ስነ-ምህዳር ላይ የተደረገ ጥናት፤

በአዱኛ ጃቤሳ ሹባ

አጠቃሎ

የመሬት መራቆት በተፈጥሮ እና በሰውሰራሽ ምክንያቶች የተነሳ

በመሬት ላይ አሉታዊ ተጽእኖ የሚፈጥር ሂደት ነው። ይህ ተጽእኖም መሬቱ ተፈላጊ እንዳይሆን የሚያደርግ ነዉ። የአፈር መራቆት አንዱ የመሬት መራቆት ሲሆን፣ ሌሎች ደግሞ የእፅዋት ወይም የውሃ ሀብት መበላሸት ናቸው። የበልበላ-ዋዴቻ የተፋሰስ ስነ-ምህዳር አሁን ባለበት ሁኔታ ለመሬት መራቆት የተጋለጠ ነው። በመሆኑም የሚሰጠው ጥቅም ተሟጧል። በአካባቢው እፅዋት ጠፍተዋል፤ አፈር ተሸርሽሮ ጉድጓዶች

a degraded phenomenon, and thus the previous benefits it could provide would have been affected, as a result. As can be perceived from physical observation, vegetation has vanished, soils are eroded, gullies have formed, reservoirs are filled up with sediments, canals are blocked/ clogged, dam water storages have declined, and flooding has caused major damages. Reportedly, malarial incidents have become high because of a formation of damp soils due to the stagnation of water. As a result, existing economic, social, and environmental benefits have been affected in a way imposing a hard and unusual way of experiencing patterns of life. Since 1985, different LandSat satellites have been used to observe the Earth from space and provide data that helps the public and scientific community to understand the state and condition of the Earth's surface through time. In order to assess the land change, remote sensing (RS) imageries from the LandSat satellites have been used. Satellite remote sensing can help to enhance largely the capabilities of monitoring the actual state of land uses in a comprehensive and timely manner. It fulfils the requirements for monitoring and mapping the status of agricultural land use and land change, because satellites deliver objective and timely (every 5-6 days) information regularly. The high spatial detail of satellite images (10-meter pixels) enhances tracing these activities at different scales: from the single field level (study area) and even up to country level. In this study, the methodologies that were deployed to assess land degradation (land cover changes) of the study area relied on the processes of remotely sensed imageries using different satellites of LandSats 4-5 Thematic Mapper (TM), and LandSats 7 and 8. The main dominant bands were bands 1, 2, 3, 4, 5, 6 and band 7 based on the types of LandSats.

ተፈጥረዋል፤ የውሃ ማጠራቀሚያዎች በደለል ተሞልተዋል፤ ቦዮች በቆሻሻ ተደፍነዋል፤ የውሃ ግድቦች ፈርሰዋል፤ የጎርፍ መጥለቅለቅ ከፍተኛ ጉዳት አድርሷል። በውሃ ማቆር የተነሳ እርጥበት ያለው አፈር በመፈጠሩ፣ የወባ በሽታ ተከስቷል። በዚህም የተነሳ ነባር ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊ እና አካባቢያዊ ሀብቶች በመጎዳታቸው፣ በነዋሪዎች ላይ ከባድ እና ያልተለመደ አሉታዊ የአኗኗር ዘይቤ ለውጥ አምጥቷል። ከ1985 ዓ.ም ጀምሮ የተለያዩ የመሬት ምልከታ ሳተላይቶች ምድርን ለመልክዓምድራዊ ጥናት ጥቅም ላይ ውለዋል፡ ፡ እነዚህ ሳተላይቶች ምድርን ከህዋ በመመልከት ለሳይንሳዊው ማህበረሰቡ ጥናት መረጃዎችን ያቀርባሉ። የመሬት ለውጥን ለመገምገም ከላንድሳት ሳተላይቶች የርቀት ዳሳሽ (RS) ምስሎች ይልካሉ። የሳተላይት የርቀት ዳሰሳ የመሬት አጠቃቀምን ትክክለኛ ሁኔታ፣ ሁሉን አቀፍ እና ወቅታዊ የመከታተል አቅምን ለማሳደግ ይረዳል። የግብርና የመሬት አጠቃቀምን እና የመሬትን ለውጥ ሁኔታ ለመከታተል እና ካርታ ለማውጣት የሚያስፈልጉትን መረጃዎችን ያሟላል፤ ምክንያቱም ሳተላይቶች ተጨባጭ እና ወቅታዊ (በየ 5-6 ቀናት) መረጃዎችን በመደበኛነት ያቀርባሉ። የሳተላይት ምስሎች ከፍተኛ የቦታ ዝርዝር (10 ሜትር ፒክሰሎች) ያደርጋሉ፤ እነዚህን እንቅስቃሴዎች በተለያየ ሚዛን መከታተልን መረጃዎችን ያጎለብታል። ይህም ከአንድን የተለየ ውስን ቦታ ጀምሮ እስከ ሀገር አቀፍ መጠነ-ስፊ ጥናቶች ለማከናወን ጥቅም ላይ ይውላል። በዚህ ጥናት የጥናቱ አካባቢ የመሬት መራቆትን (የመሬት ሽፋን ለውጦችን) ለመገምገም የተዘረጉት ዘዴዎች ከርቀት በሚታዩ ምስሎች ሂደት ላይ የተመሰረቱት የተለያዩ ሳተላይቶች LandSats 4-5 Thematic Mapper (TM) እና LandSats 7 and 8 ናቸው። ከነዚህ ውስጥ ዋና ዋናዎቹ ባንዶች 1፣ 2፣ 3፣ 4፣ 5, 6 እና 7 በ LandSats አይነቶች ላይ የተመሰረቱ ናቸው። በአጠቃላይ የአረንጓዴ፣ ቀይ እና ሰማያዊ (አርጂቢ) ቀለሞች እና የእፅዋት ነጸብራቅ በኢንፍራሬድ (NIR) ባንዶች ውስጥ በትንተናው ውስጥ ጥቅም ላይ ውለዋል። በተጨማሪም በመካከለኛው ኢትዮጵያ የበልበላ ዋዴቻ ተፋሰስ ስነ-ምህዳር የአካባቢ መራቆትን መንስኤና ተፅእኖን ለመዳሰስ በትኩረት ቡድን ውይይት፣ በመጠይቅና ከሰነዶች የተሰበሰቡ መረጃዎች ላይ ትንተና ተደርጓል። የአካባቢው ነዋሪዎች በሙከራ ፕሮጄክት ውስጥ

In general, Green, Red and Blue (RGB) colours and reflectance of vegetation in Near Infrared (NIR) bands were used in the analysis. In addition, qualitative primary data was sought through focus group discussions, questionnaire survey and secondary information from document analyses to explore the causes and effects of environmental degradation in Belbela-Wadecha watershed ecosystem in Central Ethiopia. The participating communities were also involved from the beginning through Participatory Action Research (PAR), in identifying causes of degradation in the watershed and responding to them through a pilot trial project. The combination of data collected from satellite remote sensing, the Participatory Action Research process, physical ground observation, questionnaire survey, focus groups discussions and the secondary data was analysed qualitatively and quantitatively and the results interpreted to help in designing future directions in watershed resource management. Furthermore, the integration of the results of both qualitative and quantitative research analyses helped in making conclusions and recommendations towards improving the natural setting of the ecosystem. The main findings and conclusions hinged on ensuring the parallel and harmonious operation of both environmental management and agricultural irrigation systems with a view to achieve sustainable environmental, social and economic well-being. Because of ecosystem restoration and sustainable downstream irrigation agriculture, it was hoped that this would lead to the improvement of livelihood sustenance through economic, social and environmental benefits.

Keywords: Watershed degradation; LULC, NDVI; natural resources, poverty; environment; ecosystem; RS; infrared; GIS; PAR; IWRM; enforcement of laws, development; sustainability.

ተሳትፈው ምላሽ ሲሰጡ፣ የተፋሰስ መበላሸት መንስኤዎችን በመለየት በአሳታፊ አክሽን ጥናት (PAR) በኩል ከመጀመሪያው ጀምሮ ተሳትፈዋል። ከሳተላይት የርቀት ዳሰሳ የተሰበሰቡ መረጃዎች ጥምር፣ አሳታፊ የድርጊት ጥናት ሂደት፣ የመልከአምድራዊ ምልከታ፣ የመጠይቅ ጥናት፣ የትኩረት ቡድኖች ውይይቶች እና የሁለተኛ ደረጃ መረጃዎች በጥራት እና በመጠን የተተነተኑ ሲሆን፣ ውጤቱም በተፋሰስ ሀብት አስተዳደር ላይ የወደፊት አቅጣጫዎችን ለመንደፍ ይረዳል ተብሎ ተተርጉሟል። በተጨማሪም የጥራት እና የቁጥራዊ ምርምር ትንተና ውጤቶች የተፈጥሮን የስነ-ምህዳር አቀማመጥ ለማሻሻል የሚረዱ መደምደሚያዎች አስቀምጠዋል፤ መወሰድ ያለባቸውን የመፍትሄ ርምጃዎች አመላክተዋል። ዋናዎቹ ግኝቶች እና መደምደሚያዎች ዘላቂ የሆኑ አካባቢያዊ፣ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ደህንነትን ለማምጣት፣ የአካባቢ አያያዝ እና የግብርና መስኖ ስርዓቶች በቅንጅታዊ አሰራር የሚከናወኑበትን መንገድ ማረጋገጥ ላይ ያተኮሩ ናቸው። ከዚህም በተጨማሪ የስርዓተ-ምህዳር መልሶ ማቋቋምና ቀጣይነት ያለው የታች መስኖ ግብርና በኢኮኖሚ፣ ማህበራዊና አካባቢያዊ ጥቅሞችን በመጠበቅ የማህበረሰቡን መተዳደሪያ ማሻሻል ያስችላል ተብሎ ይጠበቃል።

ቁልፍ ቃላት፡- የተፋሰስ መበላሸት፤ LULC፤ NDVI፤ የተፈጥሮ ሀብቶች ድህነት፤ አካባቢ፤ ስነ-ምህዳር፤ RS፤ ኢንፍራሬድ፤ ጂአይኤስ፤ PAR፤ IWRM፤ የህግ አፈፃፀም፤ ልማት፤ ዘላቂነት።

Evaluation of phytoremediation potentials of Phytolacca Dodecandra, Adhatoda Sschimperiana and Solanum Incanum for selected heavy metals in field setting located in central Ethiopia

Alemu Shiferaw Debela

ABSTRACT

Pollution of soil by trace metals has become one of the biggest global environmental challenges resulting from anthropogenic activities. Therefore, restoration of metal contaminated sites needs due attention. The use of phytoremediation technologies as a nature-based solution to pollution, could support successful implementation of green economic development strategies, with economically affordable and environmentally friendly benefits. The present investigation employed an exploratory study approach on the phytoremediation potentials of three selected native plants; Phytolacca dodecandra (L'Herit), Adhatoda schimperiana (Hochst) and Solanum incanum L, dominating areas close to heavy metal contamination sources in metropolitan centres of Addis Ababa. In this work, concentration of six heavy metals of interest chromium (Cr), lead (Pb), cadmium (Cd), nickel (Ni) copper (Cu) and zinc (Zn) were examined in soil and in different tissues (leaves, stems and roots) of selected plants (both seedlings and mature plants), in dry and rainy seasons using atomic absorption spectrophotometer. Efficiency of phytoremediation is discussed based on calculated values of Bio-concentration Factor (BCF), Translocation Factors (TF) and Bioaccumulation Coefficient (BAC). Phytolacca dodecandra showed BCF, TF

በመካከለኛው ኢትዮጵያ በሚገኘው የመስክ አካባቢዎች፣ የእንዶድ፤ ሰንሰል እና እምቧይ የተመረጡ መርዛማ ከባድ ብረቶችን ከተበከለ አፈር ውስጥ ለማስወገድ (የፎቶሪሚዲየሽን) ያላቸው አቅም ግምገማ

አለሙ ሽፈራው ደበላ

አጠቃሎ

ሰው ሰራሽ በሆነ መንገድ ከሚደርሱ የአፈር ብክለቶች መካከል በከባድ ብረት አማካኝነት የሚደርሰው ብክለት ትልቁ አለም አቀፍ ተግዳሮት ነው:: በመሆኑም በመርዛማ ከባድ ብረት (Toxic heavy metals) የተበከሉ ቦታዎችን መልሶ ማከም ተገቢ ትኩረት ያስፈልገዋል። የፋይቶሬሜዴሽን (phytoremediation) ቴክኖሎጂዎችን እንደ ተፈጥሯዊ የብክለት መፍትሄ መጠቀም የአረንጓዴ ኢኮኖሚ ልማት ስትራቴጂዎችን በተሳካ ሁኔታ ተግባራዊ ለማድረግ ይረዳል። በዚህ ጥናት ከተመረጡ ሦስት ሀገር-በቀል ተክሎች መካከል ፋይቶሬሜዴሽን አቅም ላይ የአሰሳ ጥናት ተከናውኗል። ጥናቱ የተከናወነው በ Phytolacca dodecandra (እንዶድ)፣ Adhatoda schimperiana (ሰንሰል) እና Solanum incanum (እምቧይ) ላይ ሲሆን እነዚህ እፅዋቶች በመሃከለኛ አደዲሰ አባባ በከባድ ብረቶች የተበከሉ ቦታዎች በብዛት ይገኛሉ። በዚህ ሥራ ውስጥ ስድስት የከባድ ብረቶች ማለትም፣ ክሮምሚየም (Cr)፣ ሊድ (Pb)፣ ካድሚየም (Cd)፣ ኒኬል (Ni) ኮፐር (Cu) እና ዚንክ (Zn) ብክለት ለማጥናት በአፈር ውስጥ እና በተለያዩ የእጽዋቶች አካላት (ቅጠሎች፤ግንድ እና ስር) ላይ ምርመራ ተደርጓል። በተመረጡ እፅዋት (በችግኞች እና ያደጉ ተክሎች)፣ በደረቅ እና ዝናባማ ወቅቶች የአቶሚክ አብዞርቢሽን ስፔክትሮፎቶሜትር በመጠቀም ምርመራ ተደርጓል። በባዮ ኮንሰንትሬሽን ፋክተር (BCF)፣ ትራንስሎኬሽን ፋክተሮች (TF) እና ባዮአኩሙሌሽን ኮፊሸንት (BAC) እሴቶች ላይ በመመርኮዝ የፋይቶሬሜዲሽን ውጤታማነት ተብራርቷል። እንዶድ BCF, TF እና BAC> 1 ለ Zn, Pb, Ni, Cu እና Cd ሰንሰል ያሳየው BCF, TF እና BAC> 1 ለ Zn, Cu, Ni እና Cr; እንደዚሁም

and BAC > 1 for Zn, Pb, Ni, Cu and Cd Adhatoda schimperiana gave BCF, TF and BAC > 1 for Zn, Cu, Ni and Cr; likewise, BCF, BAC and TF values of > 1 were noted in Solanum incanum for Zn, Cu, Pb and Ni. Based on these scenarios, the three plants could be utilised for phytoextraction of contaminated soil. Conversely, BCF and BAC for Cr levels in tissues of Phytolacca dodecandra were all < 1, which indicates unsuitability for phytoremediation of Cr in contaminated soils. Besides, Adhatoda schimperiana retained Pb and Cd in their roots showing root BCF > 1, while BAC and TF < 1, which highlights its suitability for phytostabilization. Moreover, BCF, TF and BAC values of < 1 noted for Cr and Cd in Solanum incanum reveal that Solanum incanum may not be a good candidate for remediation of Cr and Cd contaminated environments. In conclusion, results from this study revealed that the selected plants can accumulate substantial amounts of the above trace metals in their tissues and can serve as prospective phytoremediators of most of these metals. Phytoextraction and phytostabilisation were the main mechanisms of remediation in this study.

Keywords: Contaminated soil; heavy metals; plant uptake; Translocation factor; Bioconcentration factor; Phytoremediation; Phytoextraction; Phytostabilization.

እምቧይ BCF፣ BAC እና TF > 1 ውጤት ለZn፣ Cu፣ Pb እና Ni ተመዝግቧል። በመቀጠልም፣ በነዚህ ሁኔታዎች ላይ በመመስረት፣ ሦስቱ እፅዋቶች የተበከለ አፈርን ለማፅዳት ሊያገለግሉ እንደሚችሉ ተረጋግጧል። በተቃራኒው፣ በእንዶድ ሁሉም ቲሹዎች ውስጥ የCr BCF እና BAC <1 ናቸው። ይህም የሚያሳየው በተበከለ አፈር ውስጥ ለ Cr ለፋይቶሬሜዲሽን እንዶድ ውጤታማ አለመሆኑን ነው። ከዚህም በተጨማሪ ሰንሰል ለPb እና ለCd BCF > 1 ሲያሳይ BAC እና TF <1 ተመዝግቧል ይህም ለፋይቶስታቢላይዜሽን ተስማሚ መሆኑን ያሳያል። በተጨማሪም፣ BCF፣ TF እና BAC< 1 ለ Cr እና Cd በ እምቧይ የተገለጹት እምቧይ በ Cr እና Cd የተበከሉ አካባቢዎችን ለማከም ውጤታማ ስለመሆኑ ጥናቱ አሳይቷል። በአጠቃላይ፣ ከዚህ ጥናት የተገኙ ውጤቶች እንደሚያሳዩት የተመረጡት እፅዋት ከላይ የተጠቀሱትን መርዛማ ብረቶችን በከፍተኛ መጠን በአካላቸው ውስጥ ሊያከማቹ እንደሚችሉ እና ለአብዛኞቹ መርዛማ ብረቶች ፋይቶሬሚዲያተሮች ሊሆኑ ይችላሉ። በዚህ ጥናት ውስጥ Phytoextraction (ማከማቸት) እና phytostabilization (ማረጋጋት) ዋና የማከሚያ ዘዴዎች ሆነው አገልግለዋል።

ቁልፍ ቃላት:- የተበከለ አፈር፤ ከባድ ብረቶች፤ የእፅዋትን መቀበል፤ ትራንስሎኬሽን ፋክር፤ ባዮኮንሴንትሬሽን ፋክተር፤ ፋይቶሬሜድዲሽን፤ ፋይቶኤክስትራክሽን፤ ፋይቶስታቢላይዜሽን

Native tree species-based afforestation/ reforestation for carbon sequestration: contributions to sustainable development through clean development mechanisms in Ethiopia

Assefa Tofu Chofore

ABSTRACT

The daunting tasks of responding to climate change and ensuring sustainable development (SD) are high on the political agenda among world leaders. From the onset, the clean development mechanism (CDM) outlined in Article 12 of the Kyoto Protocol (KP), state that CDM activities should contribute to SD in the host country while reducing greenhouse gas (GHG) emissions. Nevertheless, many scholars have criticized CDM for failing to deliver on its twin objectives. In Ethiopia in particular, there was lack of afforestation/ reforestation (A/R) CDM research specific to the nation; specifically, research as to whether A/R-CDM met the stipulated twin objectives of SD and mitigation (reducing GHG). This study was conducted in the Humbo district of Wolyaita Zone, Southern Nations - Nationality and People Regional (SNNPR) state of Ethiopia, where A/R-CDM was implemented in pursuit of these twin objectives. Humbo is located between 6°46’48.47 and 6°41’04.28N; and between 37°48’35.44 and 37° 55’14.51E, between altitudinal gradients 1 200 and 1 900 m.a.s.l. The climate of the study area is characterised by annual temperatures between 25°C and 28°C, and by total annual rainfall between 800 to 1 000 mm. The objectives of the study were to quantify the change of above ground and below ground carbon pools of native tree species;

ሀገር በቀል ዛፎችን መሰረት ያደረገ የደን ልማት ለካርቦን Aልቀት መቀነስ - በኢትዮጵያ ለዘላቂ እድገት ለማምጣት ከብክለት የጸዱ የልማት ዘዴዎች የመጠቀም አስተዋጽኦ፤

በአሰፋ ጦፉ ጬፎሬ

አጠቃሎ

ለአየር ንብረት ለውጥ ምላሽ የመስጠት እና ዘላቂ ልማትን ማረጋገጥ ለዓለማችን መሪዎች አስጨናቂ የፖለቲካ አጀንዳዎች ናቸው። በኪዮቶ ፕሮቶኮል (KP) አንቀጽ 12 ላይ የተገለጹት የንፁህ ልማት ዘዴዎች አንዱ ነጥብ፣ በአስተናጋጅ ሀገሮች የግሪንሀውስ ጋዝ (GHG) ልቀትን በመቀነስ ለዘላቂ አበርክቶ ልኖራቸዉ ይገባል ይላል። ቢሆንም፣ ብዙ ምሁራን እነዚህን አላማዎች ማሳካት አላሳኩም በማለት ተችተዋል። በተለይ በኢትዮጵያ የደን ልማት ጉዞ የሲዲኤም (CDM) ጥናት አልተደረገም። በተለይም A/R ንፁህ የልማት ዘዴ፣ (A/R CDM) የተደነገጉትን የኤስዲ (SD) መንትያ አላማዎችን ማሟላቱን እና GHG መቀነስን ላይ ያተኮረ ምርምር አልነበረም። ይህ ጥናት የተካሄደው በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ህዝቦች ክልል፣ በወላይታ ዞን ሁምቦ ወረዳ ነው፡፡ ሁምቦ በ6°46’48.47 እና 6°41’04.28N መካከል የሚገን ሲሆን፤ በ 37 ° 48’35.44 እና 37 ° 55’14.51E ከፍታ መካከል፣ 1200 እና 1900 m.a.s.l. ይገኛል። የጥናቱ አካባቢ የአየር ንብረት አመታዊ የሙቀት መጠን ከ25°ሴ እስከ 28°ሴ ሲሆን፣ በአጠቃላይ አመታዊ የዝናብ መጠኑ ከ800 እስከ 1000 ሚ.ሜ. ነው። የጥናቱ ዓላማ የሀገር በቀል ዛፎችን ከመሬት በላይ እና ከመሬት በታች ያለ የካርቦን ጠመዳ መጠንን ለመለካት፤ የ FMNR የደን ልማት ስራዎችን ሳቢነትና ውጤታማነት ለመገምገም፤ የA/R-CDM ለማህበረሰቡ የሚያበረክተውን ዘላቂ ልማተ አስተዋጽኦ ለመተንተንና በአገር በቀል የዛፍ ዝርያዎች ላይ የተመሰረተ A/R-CDM የአየር ንብረት ፖሊሲ ውጤታማነትን ለመገምገም ነው፡፡ ከመሬት በላይ ባዮማስ (AGB) እና ከመሬት በታች ባዮማስ (BGB) የካርበን ጠማጆችን (pools) አስመልክቶ ከአገር በቀል የዛፍ ዝርያዎች

to assess the attractiveness of FMNR forestry practices; to examine A/R-CDM contributions to community level SD; and to assess the effectiveness of the climate change mitigation policy founded on native tree species-based A/R-CDM. Data regarding above ground biomass (AGB) and below ground biomass (BGB) carbon pools of native tree species was collected through non-destructive techniques to quantify the change in carbon sequestration and associated carbon trading. A multi-stage random cluster household (HH) sampling approach was used to assess the attractiveness of farmer managed natural regeneration (FMNR) forestry practice. To examine the contribution of A/R-CDM to community level SD, three dimensions of SD were evaluated, namely (local) environmental, social, and economic. Two indicators were considered per each dimension. With regard to local environmental SD, community access to natural resources, as well as changes to the local climate were considered. With regard to the social dimension, job creation and changes to social support structures were considered. With regard to the economic dimension, economic activities of the area and local skill development were considered. Focus group discussions and key informant interviews were used to triangulate the survey as well as to assess policy perspectives. Results revealed that the Humbo native tree species-based A/R-CDM, which employed FMNR forestry practices, sequestered a net total of 73,138; 84,848; 103,769 and 111,657 tCO_2e along 2011, 2014, 2015 and 2016 years, respectively, across 2,728 ha. In terms of carbon leakage due to fuel wood collection activity displacement, a net zero was found since the average volume of fuelwood collected from the project area, after the area was closed off, was found to be 5.1 - 6.1 M^3, while before the area was closed

ላይ ያለውን ለውጥ ለማጥናት መረጃዎች ተሰብስበዋል። በዚህ ጥናት ባለ ብዙ ደረጃ የዘፈቀደ ክላስተር ቤተሰብ የናሙና አወሳሰድ፣ በገበሬ የሚተዳደር የተፈጥሮ እድሳት (FMNR) የደን ልማትን ማራኪነት ለመገምገም ጥቅም ላይ ውሏል። የA/R-CDM በማህበረሰብ ደረጃ ዘላቂ ልማት ያበረከተውን አስተዋፅኦ ለማጥናት ሶስት የዘላቂ ልማት መለኪያዎች ተገምግመዋል፤ እነሱም፣ አካባቢያዊ፣ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ናቸው። በእያንዳንዱ መለኪያዎች ሁለት ሁለት አመልካቾች ተወስደዋል። ከአካባቢያዊ መለኪያዎች ጋር በተያያዘ፣ የህብረተሰቡ የተፈጥሮ ሀብት ተደራሽነት፣ እንዲሁም በአካባቢው የአየር ንብረት ላይ የሚታዩ ለውጦች ግምት ውስጥ ገብተዋል። ከማህበራዊ ገጽታ ጋር በተያያዘ፤ የስራ እድል ፈጠራና የማህበራዊ ድጋፍ መዋቅራዊ ለውጦች የተወሰዱ ሲሆን፣ ከኢኮኖሚው ልኬት አንፃር የአከባቢው ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ እና የአካባቢ ክህሎት ልማት ታሳቢ ተወስደዋል። የዳሰሳ ጥናቱን በሶስት ክፍል ለማስቀመጥና የፖሊሲ አመለካከቶችን ለመገምገም የሚያግዙ መረጃዎችን ለመሰብሰብ፣ የትኩረት ቡድን ውይይቶችና ቃለ-መጠይቆች ጥቅም ላይ ውለዋል። የጥናቱ ውጤቶቹ እንደሚያሳዩት፣ የFMNR የደን ልማት በA/R-CDM ላይ የተመሰረተው የሁምቦ ሀገር በቀል የዛፍ ዝርያ፣ በድምሩ 73,138፣ 84,848፣ 103,769 እና 111,657 tCO_2e እንደቅደም ተከተሉ በ2011፣ 2014፣ 2015 እና 2016 በአ.አ በ2,728 ሄክታር ላይ ተጠምድዷል። በማገዶ እንጨት መሰብሰብ እንቅስቃሴ ምክንያት የባከነ የተጠወደ ካርበን (Leakage) በተመለከተ ከፕሮጀክቱ አካባቢ የሚሰበሰበው አማካይ የየማገዶ አንጨት መጠን ከ 5.1 - 6.1 M^3, ከ 5.1 - 6.1 M^3 የባከነ የተጠወደ ካርበን መጠን ዜሮ ሆኖ ተገኝቷል። ይህ ቁጥር ከፕሮጀክቱ በፊት 4.3 M^3 ነበር። ይህ የሆነበት ምክንያት ፕሮጀክቱ FMNR የደን ልማቶችን በመጠቀሙ ነው። በተመሳሳይ በእንስሳት ግጦሽ ምክንያት የተከሰተው የባከነ የተጠወደ ካርበን ዜሮ ሆኖ ተገኝቷል፤ ምክንያቱም ከፕሮጀክቱ አካባቢ ከአራት ዓመታት በኋላ በአካባቢው ተዘግቶ በነበረው መሬት ላይ የሚግጡ እንስሳት ቁጥር 11,383 ከብቶች, 429 አህዮች እና 4,108 ፍየሎች ከፕሮጀክቱ በፊት ከ8,684 ከብቶች እና 2,288 ፍየሎች ከፍ በማለቱ ነው። በሌላ አነጋገር ከፕሮጀክቱ ቦታ አጠገብ ባለው መሬት ላይ

off, that number was 4.3 M^3. This was due to the project employing FMNR forestry practices. Similarly, the leakage due to livestock grazing activity displacement also was found to be a net zero, since the number of animals grazing on land adjacent to the project area after four years of the area's being closed off reached 11,383 cattle, 429 donkeys and 4,108 goats, unlike 8,684 cattle and 2,288 goats before the project. In other words, the number of livestock owned by farmers on the land adjacent to the project site was not adversely affected by the closing off of the site, which prevented grazing on the area allocated to A/R-CDM. The livestock management training provided by the project developer improved the farmers' rearing efficiency. Another expected leakage due to soil pitting for A/R was also found to be nil since soil disturbance did not take place because of FMNR practices. These results indicated that systematic regeneration of native tree species through FMNR forestry practices is an effective method to develop carbon sinks. From the point of view of FMNR attractiveness, the results revealed that the practice improved land cover change. The use of FMNR avoided the projected eight years reforestation investment cost of US$ 2,751,312.00 which could have been used if plantation forestry was undertaken. This showed that Humbo A/R-CDM might not have happened if FMNR is had not been introduced, as CDM has no pre-finance mechanism. With regard to community level SD contributions, the establishment of forest protection and development farmers' cooperatives, as well as the granting of communal land-user rights certification, resulted in legal ownership of the land to the community, whereas before, the land was considered "no man's land," and subject to open access. The land-user rights and carbon ownership in turn

በአርሶ አደሮች ለተያዙ የቤት እንስሳት የቦታው መዘጋት አሉታዊ ተጽእኖ ባለመፍጠሩ፣ ለA/R CDM በተከለለዉ ቦታ ላይ ግጦሽ እንዳይደረግ አድርጓል። ይህን ያስቻለዉ በፕሮጀክት አልሚዎች የተሰጠው የእንስሳት እርባታ አስተዳደር ስልጠናም የአርሶ አደሩን የግጦሽ አስተዳደር ብቃት አሻሽሏል። በFMNR መሰረት መጠቀም ምክንያት በአፈር መረባበሽ አልተከሰተም የባከነ የተጠወደ ካርበንም አልተመዘገበም። እነዚህ ውጤቶች እንደሚያመለክቱት በFMNR መሰረት ሀገር በቀል የዛፍ ዝርያዎችን የካርቦን ጠመዳ ልማት ውጤታማ ዘዴ ነው። FMNRን መጠቀሙ የደን ሽፋን አሻሽሏል። FMNR ን መጠቀም ሊወጣ የሚገባዉን 2,751,312.00 የአሜሪካ ዶላር የደን መልሶ ማልማት ወጪንም አስቀርቷል። ይህ የሚያሳየው FMNRን ባንጠቀም ሁምቦ A/R-CDM ላይኖር እንደሚችል ነው ፡ ፡ በማህበረሰብ አቀፍ ደረጃ የኤስዲ አስተዋፅዖን በተመለከተ የደን ጥበቃና ልማት፣ የገበሬዎች ህብረት ስራ ማህበራት መመስረት፣ የጋራ የመሬት ተጠቃሚነት መብት መረጋገጥ፣ ለህብረተሰቡ ህጋዊ የመሬት ባለቤትነት አስገኝቷል። የመሬት ተጠቃሚ መብቶች እና የካርቦን ባለቤትነት ህብረተሰቡ ከአለም አቀፍ የካርበን ብድር ገዥ ጋር ውል እንዲፈራረም አስችሎታል። ከአካባቢው የአየር ሁኔታ አንጻር የአገር በቀል ዛፍ ዝርያዎችን በ FMNR አሰራር መተግበሩ በሰኔ፣ ሐምሌ፣ ነሐሴ፣ መስከረም (JJAS) እና መጋቢት፣ ሚያዝያ እና ግንቦት (MAM) በአከባቢዉ ዝናብ መጨመርንም አሳአቷል። ይህም የአገር በቀል ዛፍ ዝርያዎችን መሰረት ያደረገ A/R CDM ፕሮጀክት፣ የአካባቢውን ማይክሮ አየር ሁኔታ በማሻሻል ረገድ ሚና እንዳለው አሳይቷል። ከስራ እድል አንፃርም እንደ ዛፍ ምልመላ፣ ደን መሳሳት፣ ደን ጥበቃ፣ የህብረተሰቡ የጋራ መጋዘን እና የዱቄት ወፍጮ ጥበቃ ያሉ የስራ እድሎች ተፈጥረዋል። በሁምቦ A/R-CDM ውስጥ ከተሳተፉት ጋር ሲነጻጸር የስራ እድሎች መገኘት በጣም ከፍ ያለ ነው። በማህበራዊ ድጋፍ አወቃቀሮች ረገድ፣ አሥር ዓመት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ የፕሮጀክቱ ባለቤት ሆነው የተቋቋሙት የሁምቦ A/R CDM ሰባት የህብረት ስራ ማህበራት ወደ አንድ የደን ጥበቃና ልማት ዩኒየን አድገዋል። ከኢኮኖሚያዊ ልኬት አንፃር፣ ፕሮጀክቱ በአጠቃላይ US$ 3,873,298.00 ዋጋ ያለው የካርቦን ክሬዲት ኮንትራት ከUS$ 4.4 ለ1 tCO_2e ዋጋ ተፈራርሟል። ይህም

empowered the community to sign a contract with an international carbon credit buyer. In terms of the local microclimate, the regeneration of native tree species was correlated with increased rainfall in the area in June, July, August and September (JJAS) and March, April and May (MAM). This suggested that the native tree species-based A/R-CDM project played a role in improving the local micro-climate. In terms of sociological SD, the study showed that new employment opportunities were created including tree pruning, thinning, forest guarding, and jobs at the community warehouse and community flourmill. The availability of employment opportunities was significantly higher for those who participated in the Humbo A/R-CDM, when compared to those who didn't. In terms of social support structures, in less than ten years, seven Humbo A/R-CDM project owner farmers' cooperatives, initially established as owners of the project, evolved into one forest protection and development union. This enabled the institutionalisation of grassroots organisations towards a common communal and international agenda of care for the environment. In terms of economic effects, the project enabled a carbon credit contract worth a total of US$ 3,873,298.00, signed at the sell rate of US$ 4.4 per tCO2e, for a total of 880,295 tCO2e across a 30-year crediting period. This is a new business model for the community, the country, and global businesses, all doing their part in climate change mitigation - CDM. As of the first A/R-CDM verification, the community received a total of US$ 321,807.2 in 2011. Consequently, the community received 373,331.2 in 2014, 456,583.6 in 2015 and 491,290.8 in 2016. In terms of revenue from logging, selective harvesting is planned to take place in years 12, 24 and 36. The community is projected to earn at least US$ 15,150.00 per ha[1] (a

በ30 ዓመታት የብድር ጊዜ ውስጥ በድምሩ 880,295 tCO_2e ለማስገኘት ያስችላል። ይህ ለማህበረሰቡ፣ ለአገሪቱ እና ለአለም አቀፍ ንግዶች አዲስ የንግድ ሞዴል መሆኑንማ ለኢትዮጵያ አመልክቷል። ከመጀመሪያው A/R ንፁህ የልማት ዘዴ ማረጋገጫ ጀምሮ በ2011 ህብረተሰቡ በድምሩ 321,807.2 ዶላር አግኝቷል። ቀጥሎም ማህበረሰቡ በ2014 373,331.2፣ በ2015 456,583.6 እና በ2016 እ አ አ 491,290.8 ገቢ አግኝቷል። በተጨማሪም፣ በየ12፣ 24 እና 36 አመት ለማካሄድ ታቅዶ በነበረዉ በ12ኛው አመት ብቻ የደን ምርት ቢያንስ 15,150.00 ዶላር በሄ/ር አና አጠቃላይ 3.9 ሚሊዮን ዶላር ገቢ ልያስገኝ እንደሚል ተተንብዮአል። እነዚህ የልቀት ቅነሳ A/R CDM ጥቅማጥቅሞች፣ ኢትዮጵያ 36,434,400 ሄ/ር መሬት ለA/R ንፁህ የልማት ዘዴ ተገቢ ቢኖራትም፣ ሀገሪቱ A/R ንፁህ የልማት ዘዴን ለመተግበር ባለመቻሏ መጠነ ሰፊ ጥቅማጥቅሞች ቀርተውባታል። በኢትዮጵያ በዓይነቱ ብቸኛው የሆነው የሁምቦ A/R CDM ፕሮጀክት ከአካባቢ ጥበቃ ጋር በተያያዙ ሕገ መንግሥታዊ ድንጋጌዎችን፣ በተለይም ከመሬት ተጠቃሚ መብቶችና ህልውና ጋር በተያያዙ የፖሊሲ ምቹነት ዙሪያ የተገኙ የምርምር ውጤቶች አመልክተዋል። ከአለም አቀፍ ጉዞ ጋር የሚስማማ ደረጃውን የጠበቀ የደን ልማት ማዳሄድ፣ በተጨማሪም የኪዮቶ ፕሮቶኮል (KP) በወቅቱ ማፅደቁ፣ የተሰየመ ብሄራዊ ባለስልጣን (ዲ ኤን ኤ) ማቋቋም እና በዲኤንኤ ለፕሮጀክት የፀደቀ መመሪያ መኖሩ ምቹ ሁነታዎች መኖሩ ተረጋግጧል። ነገር ግን የካርቦን ባለቤትነት መብትን ግልጽ ማድረግ እና ለደን ካርበን ጥቅማ ጥቅም መጋራት ዘዴን መዘርጋት አንደሚያስፈልግ ግኝቶቹ አሳይተዋል። በተጨማሪም ሁምቦ A/R-ንፁህ የልማት ዘዴ በአየር ንብረት ማህበረሰብ ብዝሃ ህይወት (CCB) ሰርተፍኬት መልክ ተጨማሪ የምስክር ወረቀት ለማግኘት የበጎ ፈቃድ ግምገማዎችን አድርጓል። ነገር ግን፣ ለማህበረሰቡ እና ለፕሮጀክት ገንቢ ከCCB የወርቅ ደረጃ ማረጋገጫ ቢሰጠውም፣ ያስገኛቸው ምንም አይነት ጥቅማጥቅሞች አልነበሩም፤ ይሁን እንጂ እንዲህ ዓይነቱ አሻሚነት ከመጀመሪያው ሊጸዳ ይገባል። ይህ የሚያመለክተው በገበያ ወይም በውጤት ላይ የተመሰረተ የአየር ንብረት ለውጥ አምጪ ጋሶች ለመቀነስ በሚሰራበት ጊዜ ሁሉ ድንጋጌዎቹን መረዳት እንደሚያስፈልግ ነው።

total of US$ 3.9 million) from the first forest harvest in year 12 alone. These benefits in emission reduction (ER) and SD suggest that massive cross-dimensional benefits were foregone due to the country's refusal to welcome A/R-CDM in its first commitment period, despite having 36,434,400 ha of land eligible for A/R. This research results in the area of policy perspectives indicated that the Humbo A/R-CDM project, the only one of its kind in Ethiopia, was made possible by environment related constitutional provisions, especially those pertaining to land-user rights, and the existence of a nationally standardized definition of a forest that complies with the international range. Additionally, the timely ratification of the Kyoto Protocol (KP), the establishment of a designated national authority (DNA) and a letter of approval by the DNA to the project developer were found to be enablers. Yet, defining land use, clarifying carbon ownership rights and bringing an inclusive benefit sharing mechanism for forest carbon are among the key instruments the country has yet to put in place to prove local readiness for such development opportunities. The Humbo A/R-CDM also undertook voluntary assessments to obtain additional certification in the form of the Climate Community Biodiversity (CCB) certification, and was certified to be of gold standard for its premium. However, there were no benefits to the host community and the project developer from the CCB gold standard certification. Such ambiguity could have been cleared from the onset. This implied whenever going for market and/or result-based climate change mitigation, it is necessary to understand the provisions. This study revealed that the Humbo native tree species-based A/R-CDM via FMNR forestry practices met the CDM twin objectives as specified in Article 12 of the KP in 1997, namely the double

ይህ ጥናት እንደሚያሳየው በFMNR የደን ልማት በኩል በሁምቦ ሀገር በቀል ዘፎች ላይ የተመሰረተዉ A/R CDM በ1997 በኪዮቶ ፕሮቶኮል አንቀጽ 12 ላይ በተገለፀው መሰረት የ ንፁህ የልማት ዘዴ መንትያ አላማዎችን ያሟላ ሲሆን፣ እነዚህም የ GHG ልቀትን መቀነስ እና በማደግ ላይ ያሉ ሀገራትን የዘላቂ ልማት ግቦችን ማሳደግ መቻሉ ናቸው። በዚህ ጥናት የተገኙች ውቴቶች ከላይ የተገለጹት ቢሆኑም፣ በሁምቦ A/R-ንፁህ የልማት ዘዴ፣ ቦታ ሁሉንም የካርቦን ጠመዳ ቻይ አካላትን ዉጠቶችን ለመረዳት ተጨማሪ ጥናት ያስፈልጋል።

ቁልፍ ቃላቶች፡- የደን ልማት/ደን መልሶ ማልማት፣ ንፁህ የልማት ዘዴ፣ የካርቦን ዝርጋታ፣ የገበሬው የተፈጥሮ እድሳት፤፣ ዘላቂ ልማት እና የአየር ንብረት ለውጥ፤

aims of achieving mitigations of GHG emissions and assisting developing countries in SD. Yet, more research is needed to understand all eligible A/R carbon pools sequestered at Humbo A/R-CDM site.

Keywords: Afforestation/reforestation; clean development mechanism; carbon sequestration; farmer managed natural regeneration; sustainable development and climate change.

Policy responses to urban environmental problems: the case of solid and liquid waste management in the major urban centres of Tigray National Regional State

Gebretsadkan Gebremichael Berhe

ABSTRACT

The highly accelerated rates of growth that the cities and towns of the Tigray National Regional State witnessed in the recent past has been followed by a growing problem of urban and peri-urban environmental degradation in the region. Environmental deterioration owing to poor waste management does not only adversely affect human health and well-being but also tends to hold back the rates of growth of the urban and regional economy. The main purpose of this research has, therefore, been to examine the extent to which urban environmental problems in general and shortcomings in waste management issues in particular have achieved commensurate policy responses from regional and local authorities as the threats they posed to good

ለከተሞች የአካባቢ ችግሮች የፖሊሲ ምላሾች፡ በትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ዋና ዋና ከተሞች የደረቅና ፈሳሽ ቆሻሻ አስተዳደር/አያያዝ ላይ የተደረገ ጥናት፤

በገብረጻድቃን ገብረሚካኤል በርሀ

አጠቃሎ

በትግራይ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት ከተሞች ያሳዩትን የተፋጠነ የዕድገት መጠን ተከትሎ፣ የከተማና የከተማ ዙርያ አካባቢያዊ መራቆት እየጨመረ ነው። በደካማ የቆሻሻ አያያዝ ምክንያት አካባቢ መበላሸቱ በሰው ጤና እና ደህንነት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ ከማሳደሩም በላይ፣ የከተማ እና የክልል ኢኮኖሚ እድገትን ወደ ኋላ የመመለስ አዝማሚያ አለው። የዚህ ጥናት ዋና አላማ የከተማ አካባቢያዊ ችግሮች፣ በተለይም ደግሞ፣ የቆሻሻ ኣስተዳደር ድክመቶች በባለፉት አስርት ዓመታት ውስጥ እየጠነከሩ መጥተው በማህበረሰቡ አኗኗርና እና ስራ ላይ ያደረሱትን አደጋዎች፣ ከክልል እና ከአከባቢው ባለስልጣናት የተመጣጠነ የፖሊሲ ምላሾች ማግኘታቸውን ለመፈተሽ ነው። በአጭሩ በዚህ ጥናት የአካባቢ ችግር በፖሊሲ ደረጃ ያገኘውን ትኩረት፣ የተከተለውን የአተገባበር ስልት እና የተግባራዊ አፈጻጸሙ ደረጃ በጥልቀት ተዳሷል። ለዚህም ተመራማሪው የምርምር ፍልስፍናውን እና አቀራረቡን እንደ ቅደም ተከተላቸው

living and working conditions intensified over the decades. In short, the status of environmental considerations at policy level and their implementation strategies and degree of execution at the grassroots level has been thoroughly assessed in this study. To this end, the researcher has primarily defined his research philosophy and approach as pragmatism and mixed methods, respectively. The convergence model of a mixed methods triangulation design has been used. He employed a semi-structured questionnaire, in-depth interviews and observation as instruments of primary data collection. Household heads, personnel and decision-makers were basic sources of data. Multi-stage sampling techniques were used to select sample units that involve both probability and non-probability sampling techniques. The researcher used descriptive statistical techniques and thematic content analysis techniques supported by SPSS and Atlas ti programs to analyse the primary data. The main findings of the study revealed in many ways that urban liquid waste and solid waste management practices in the Tigray National Regional State is woefully far from adequate. The main indicators of the markedly low level of development of the region's municipal waste management services include lack of appropriate liquid waste collection and treatment systems; limited access to and substandard private and public toilet services; lack of and poor management of liquid waste dumping sites; poor solid waste collection service delivery; very low collection coverage, and poorly managed landfills. The study has also shown that the responses of the region's policy-makers to such unquestionably severe problems are not worth mentioning. Nothing shows this better than the fact that the region has no municipal waste management policy. The other major weakness of the policy-makers

ፕራግማቲዝም እና ድብልቅ ዘዴዎች በማለት ገልጿል። የድብልቅ ዘዴዎች የሶስት ማዕዘን ንድፍ የመገጣጠም ሞዴልን (beem) ጥቅም ላይ አውለዋል። ከዚህም በተጨማሪ፣ በከፊል የተዋቀረ መጠይቅ፣ ጥልቅ ቃለ-መጠይቅ እና መስክ ምልከታን የመጀመሪያ_ደረጃ መረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች አድርጎ ተጠቅሟል። በዚህም የቤተሰብ መሪዎች፣ የቆሻሻ አስተዳደር ሰራተኞች እና ውሳኔ ሰጪዎች መሰረታዊ የመረጃ ምንጮች ነበሩ። ሁለቱንም የይሆናል እና_የማይሆን የናሙና አመራረጥ ቴክኒኮችን የሚያካትቱ የባለብዙ ደረጃ ናሙና አመራረጥ ቴክኒኮች የናሙና ኣባላትን ለመምረጥ ጥቅም ላይ ውለዋል። ተመራማሪው ዋናውን መረጃ ለመተንተን በSPSS እና Atlas ti Programs የተደገፉ ገላጭ ስታቲስቲካዊ ቴክኒኮችን እና ጭብጥ ይዘት ትንተና ቴክኒኮችን ተጠቅመዋል። የጥናቱ ዋና ግኝቶች በትግራይ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት የከተሞች የፈሳሽ ቆሻሻ እና የደረቅ ቆሻሻ አስተዳደር አሰራር እጅግ ደካማና የወረደ መሆኑን በብዙ መልኩ አሳይቷል። በክልሉ የማዘጋጃ ቤት የቆሻሻ ኣስተዳደር አገልግሎቶች ዝቅተኛ የእድገት ደረጃ ዋና ዋና አመልካቾች ከሆኑት መካከል፣ ተገቢ የፈሳሽ ቆሻሻ አሰባሰብ እና የማከም ስርዓት አለመኖር፣ የግል እና የህዝብ መጸዳጃ ቤት አገልግሎቶች ውስን እና ከደረጃ በታች መሆን፣ የፈሳሽ ቆሻሻ መጣያ ቦታዎች እጥረት እና ደካማ አያያዝ፣ ደካማ የደረቅ ቆሻሻ አሰባሰብ አገልግሎት አሰጣጥ፣ በጣም ዝቅተኛ የመሰብሰብ አገልግሎት ሽፋን እና በአግባቡ የማይተዳደሩ የቆሻሻ ማስወገጃ ቦታዎች ዋና ዋናዎቹ ሆነው ተገኝተዋል። ከዚህ በተጨማሪ ጥናቱ እንደሚያሳየው የክልሉ ፖሊሲ አውጪዎች ለእንደዚህ አይነት ከባድ ችግሮች የሰጡት ምላሽ ከግምት የሚገባ አይደለም። ይህን ደግሞ በክልሉ የማዘጋጃ ቤት የቆሻሻ አወጋገድ ፖሊሲ ኣለመኖሩ በራሱ ከማንም በላይ በተሻለ ሃቁን የሚያሳይ ነው። ሌላው በዚህ ረገድ የፖሊሲ አውጪዎች ዋነኛ ድክመት በሴክተሩ ለሚታየው አጠቃላይ ተቋማዊ የአቅም ድክመት ምላሽ አለመስጠት ነው። ምንም እንኳን ስልታዊ ጠቀሜታ ቢኖረውም፣ የ4Rs መርህ፣ እንደ ቆሻሻ አስተዳደር ዘዴ፣ በአካባቢ እና በክልል አስተዳደር ችላ ተብሏል። በዚህም መሰረት መንግስት የ4Rs ዘዴዎችን ተግባራዊ ለማድረግ እና የሚመለከታቸው የመንግስት ተቋማት እና በቆሻሻ አወጋገድ ስራ ላይ የተሰማሩ ጥቃቅን እና አነስተኛ ተቋማት፤ የተቋማዊ የፋይናንሺያል እና

in this regard is their irresponsiveness to the deficient institutional capacities of the sector as a whole. What is more, despite its strategic importance, the 4Rs principle, as a waste management approach, has also been overlooked by the local and regional administration. Accordingly, the researcher recommends that the government should work aggressively on implementing the 4Rs approach and strengthen the institutional and financial and material capacity of the relevant public institutions and MSEs involved in waste management activities.

Keywords: Waste; waste characteristics; waste collection service; spatial disparities; on-site waste handling; waste management approach; policy responses.

ቁሳዊ (የማቴሪያል) አቅማቸውን ለማጠናከር መስራት እንዳለበት ተመራማሪው አሳስበዋል።

ቁልፍ ቃላት፡- ቆሻሻ፣ የቆሻሻ ባህሪያት፣ የቆሻሻ አሰባሰብ አገልግሎት፣ የከቦታ ቦታ ልዩነቶች፣ የቦታው ላይ(on-site) የቆሻሻ አያያዝ፣ የቆሻሻ ኣስተዳደር ዘዴዎች፣ የፖሊሲ ምላሾች፤

Assessment of industrial waste load of River Borkena and its effect on Kombolcha town and the surrounding communities

Kebebew Kassaye Beyene

ABSTRACT

Water pollution is a major threat to the human population and dumping of pollutants into the water body results in rapid deterioration of water quality and affects the ecological balance in the long run. The present study was undertaken to assess pollution load from river Borkena. In urban and suburban parts of Kombolcha, the use of industrial wastewater for irrigation purposes is a common practice. Local farmers in Borkena watershed use the wastewater to irrigate their agricultural fields for cultivation of vegetables. But they suffered from loss of productivity of leafy vegetables and skin injury because of their exposure to the wastewater during irrigation practices. That is why this

የቦርከና ወንዝ የኢንዱስትሪ ቆሻሻ በኮምቦልቻ ከተማ እና አካባቢው ማህበረሰቦች ላይ የሚያሳድረው ተጽዕኖ፤

ክበበው ካሳዬ በየነ

አጠቃሎ

የውሃ ብክለት በሰው ልጆች ላይ ትልቅ ስጋት ከሆነ ውሎ አድሯል። የውሀ ብክለት የውሃ ጥራት በፍጥነት እንዲያሽቆለቁል ከማድረጉም በላይ ሥነ-ምህዳራዊ ሚዛን ላይ ተጽዕኖ ያሳድራል። የዚህ ጥናት ዋና አላማ ከቦርከና ወንዝ የሚደርሰውን የብክለት ጫና ለመገምገም ነው። በኮምቦልቻ ከተማ እና የከተማ ዳርቻዎች በኢንዱስትሪ ተረፈ-ምርት የቆሸሸ ውሃን ለመስኖ አገልግሎት መጠቀም የተለመደ ተግባር ነው። በቦርከና ተፋሰስ የሚገኙ የአካባቢው አርሶ አደሮች ቆሻሻ ውሃን ለእርሻ ማሳቸውና ለአትክልት ልማት ይጠቀማሉ። በመሆኑም፣ በመስኖ ተግባር ወቅት ለቆሻሻ ውሃ በመጋለጣቸው በቆዳቸው ላይ ጉዳት ደርሶባቸዋል። በዚህም የተነሳ፣ በቦርከና ወንዝ ላይ ያለውን የኢንዱስትሪ ቆሻሻ መጠን እና በተፋሰስ ውስጥ ባሉ ማህበረሰቦች ላይ የሚያደርሰውን ጉዳት ላይ ጥናት ማድረግ አስፈላጊ ሆኗል። ይህ

study focused on assessing the amount of industrial waste load on river Borkena and its effects on communities in the watershed. The main aim of this study was to assess the physico-chemical characteristics of the River Borkena before and after industrial waste was discharged into it by the waste carrier small streams; and its environmental impact on the surrounding communities and vegetable farms. The methodology consisted of a basic survey to assess the physical and chemical characteristics of the river water, and a case study performed through focus group discussions with the community authorities and farmers in the study area who used the river water mainly for irrigation purposes. Sampling was conducted at six sites in the study area during low and high flow periods with an interval of three months for a period of one year in order to account for the seasonal hydrological cycle of the river water. Laboratory measurements of river water and leafy vegetables for metal concentration were determined to investigate the effect of the use of the river water for growing vegetables and other personal cases. The findings of this study showed that metal concentrations in leafy vegetables and irrigation water are within the permissible limits of FAO/WHO standards and not significant for the time being but will become a challenge in the near future if not well addressed. The concentrations of metals in leafy vegetables provide baseline data and it shows that, in the current situation, consumption of leafy vegetables grown in the study area may not have health risks in the context of metal concentrations. To avoid the entrance of metals into the food chain, municipal or industrial wastes should not be drained into the river and farmlands without prior treatment. The continuous monitoring of the soil, vegetable plant and irrigation water quality are prerequisites for the

ጥናት የኢንዱስትሪ ቆሻሻ ወደ ወንዙ ከመፍሰሱ በፊት እና በኋላ ያለውን ልዩነት፣ ቆሻሻው የቦርከና ወንዝ የፊዚዮ-ኬሚካላዊ ባህሪያትን ላይ የሚያስከትለውን ለውጥና ለውጡ በአካባቢው ማህበረሰቦች እና የአትክልት እርሻዎች ላይ የሚያሳድረውን ተፅእኖ መመርመር ነው። ጥናቱ የተከተለው ዘዴ፣ 1) የወንዙን ውሃ አካላዊ እና ኬሚካላዊ ባህሪያት ለመገምገም መሰረታዊ የዳሰሳ ጥናት ማድረግ፤ 2) የወንዙን ውሃ በዋናነት ከሚጠቀሙ የማህበረሰብ አካላትና አርሶ አደሮች ጋር በትኩረት ቡድን ውይይት ማድረግ ናቸው። ለዚህም፣ የወንዙን ውሃ ወቅታዊ የሀይድሮሎጂ ዑደት ለመገመት በዝቅተኛ እና ከፍተኛ የውሃ ፍሰት ጊዜ ውስጥ በ 6 ቦታዎች ናሙናዎች ተወስደዋል። የወንዝ ውሃ እና ቅጠላማ አትክልቶች ለብረታ ብረት ክምችት የላብራቶሪ መለኪያዎች፣ የወንዙን ውሃ ለአትክልትና ለሌሎች ጉዳዮች ጥቅም ላይ ማዋል የሚያስከትለውን ውጤት ለመመርመርም ተግባራዊ ተደርገዋል። የጥናቱ ግኝቶች በቅጠላማ አትክልቶች እና በመስኖ ውሃ ውስጥ ያለው የብረታ ብረት ክምችት በFAO/WHO መስፈርቶች በሚፈቀደው ገደብ ውስጥ የሚገኙ እንደሆኑ አሳይቷል። ነገር ግን በትኩረት ካልተሰራ በቅርብ ጊዜ ውስጥ ሁኔታው ፈታኝ እንደሚሆን ይጠበቃል። በቅጠላማ አትክልቶች ውስጥ ያለው የብረታ ብረት ክምችት መነሻ መረጃን ይሰጣል፤ እናም አሁን ባለው ሁኔታ በጥናቱ አካባቢ የሚበቅሉ ቅጠላማ አትክልቶችን መመገብ ከብረት ክምችት አንፃር የጤና አደጋ ላይኖረው እንደሚችል ጥናቱ ያሳያል። ብረታ ብረት ወደ ምግብ ሰንሰለት እንዳይገቡ ለመከላከል የኢንዱስትሪ ቆሻሻዎች ያለ ቅድመ ህክምና ወደ ወንዙ እና የእርሻ መሬቶች መፍሰስ የለባቸውም፡፡ የአፈር፣ የአትክልትና የመስኖ ውሃ ጥራት ላይ የሚደረግ ቀጣይነት ያለው ክትትል በአካባቢው ማህበረሰብ ላይ ሊደርሱ የሚችሉ የጤና አደጋዎችን ለመከላከል ቅድመ ሁኔታዎች ናቸው። በመጨረሻም፣ ይህ ጥናት ለሚመለከታቸው የክልል እና የፌደራል የመንግስት መስሪያ ቤቶች የመረጃ ክፍተቶችን በመሙላት በተፋሰሱ ውስጥ የሚገኙ ማህበረሰቦችን የሚጠቅሙ ደንቦችና ፖሊሲዎችን ለመንደፍ እንደ ግብአት ሊጠቀሙበት ይችላል።

ቁልፍ ቃላት:- የውሃ ጥራት፣ ቅጠላማ አትክልቶች፣ የኢንዱስትሪ ቆሻሻዎች፣ የመከታተያ ንጥረ ነገሮች፤

prevention of potential health hazards to human beings. Finally, this study fills the gaps in information for concerned regional and federal governmental offices and may use it as an input to design regulations and policies which benefits the communities in the watershed area.

Keywords: Water quality; leafy vegetables; industrial waste; trace elements.

Assessing Farmers' Adaptation to Climate Change through Agroforestry Practices in Hadiya Zone, Ethiopia

Yohannes Horamo More

ABSTRACT

Climate change negatively affects agricultural production, the natural resources base, and the livelihoods of communities. As such, adapting to climate change through agroforestry practices is important for sustainable agriculture. This study aimed to assess farmers' adaptation to climate change through agroforestry practices in the Hadiya zone, in Ethiopia. Stratified random sampling techniques were employed. Data were collected through structured and semi-structured questionnaires and from Landsat images. Data were analysed using SPSS version 23, ArcGIS10.3 and Participatory Learning Action tools. In this study, three major agroforestry systems, five common agroforestry practices, six major and seven minor associated food and cash crops, more than 14 common multipurpose tree species, four common tree propagation or seedling sources, nine common tree niches versus population and five common tree management practices were identified, analysed and recorded in the order of

በኢትዮጵያ ውስጥ በሀድያ ዞን አርሶአደሮች የአየር ንብረት ለውጥ እንዲስማማ ለማድረግ በጥምር እርሻ ደን እየተሠሩ ያሉ ሥራዎች ምዘና

በዮሐንስ ሆራሞ ሞሬ

አጠቃሎ

የአየር ንብረት ለውጥ በግብርና ምርታማነት፣ በተፈጥሮ ሀብት አያያዝ፣ በማህበረሰብ የኑሮ መተዳደሪያ ሁኔታና ደረጃ ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ እያሳደረ ይገኛል። የጥምር እርሻ ደን በራሱ የአየር ንብረት ለውጥ እንዲስማማ ለማድረግ እየተሠሩ ካሉ ሥራዎች ውስጥ ሲሆን ለዘላቂ ግብርና ልማት በጣም ጠቃሚ ነው። ይህ ጥናትም የተመሠረተው በኢትዮጵያ ውስጥ በሀድያ ዞን አርሶአደሮች የአየር ንብረት ለውጥ እንዲስማማ ለማድረግ በጥምር እርሻ ደን እየተሠሩ ያሉ ሥራዎችን ለመመዘን ነበር። ጥናቱ የተካሄደውም በደረጃ የተከፈለና እንዳመጣለት/እንዳገኘ የናሙና አወሳሰድ ዘዴ በመጠቀም የተሠራ ነበር፡ ፡ የጭብጥ አሰባሰብም በከፊልና በሙሉ በታቀደ ቃለ መጠይቅ እና በሳተላይት ከመሬት በተወሰዱ ምስሎች ናሙና የተመሰረተ ነው። የተሰበሰበው ጭብጥ የተተነተነው በማህበራዊ ሳይንስ እስታትስቲክስ ፓኬጅ ዓይነት 23፣ አርክ.ጂ.አይ.ኤስ 10.3 እና ተሳትፎኣዊ ትምህርትና ጭብጥ ትመና መሣሪዎችን በመጠቀም ነበር። በዚህ ጥናት መሠረት 3 ዋና ዋና የጥምር እርሻ ደን መዋቅር፣ አምስት የጥምር እርሻ ደን አተገባበሮች፣ ተያያዥነት ያላቸው ስድስት ዋና ዋና እና ሰባት አነስተኛ የምግብና የገቢ ማመንጫ ሰብሎች፣

priority in adapting to climate change. The major finding from the focus groups or key informant interviews is that income generation is of primary importance in deciding whether to plant trees. Farmers preferred *Grevillea robusta* as the best agroforestry or multi-purpose tree species compared to other existing indigenous or introduced multi-purpose tree species. *Mellia azedarach* and *Cupressus lusitanica* were the least preferred tree species. The hierarchical multiple regression analysis revealed that climate change alone explained 27 percent of the variance in livestock production, $F (1, 290) = 104.84$, $P < .001$, $R = .52$, $R^2 = .27$; and that the climate changes alone explained 42 percent of the variance in crop production, $F (1, 290) = 213.62$, $P < .05$, $R = .65$, $R^2 = .42$. The land cover analysis indicated that over four decades, land under agricultural use increased throughout the period while land under shrubs decreased throughout the years from 1991–2017. Agroforestry systems and practices should be encouraged in the study area to enhance adaptation to climate change by addressing food, wood, and income needs. Consequently, this helps farmers to develop their livelihood assets.

Keywords: Climate change; adaptation; agroforestry adoption; smallholder farmers; land cover change; Ethiopia.

ከአሥራ አራት በላይ የሆኑ ዘርፈ ብዙ ጠቃሜታ ያላቸው የዛፍ ዓይነቶች፣ አራት የተለመዱ የችግኝ ማባዣ ምንጮች፣ ዘጠኝ የተለመዱ የዛፍ መትከያ ቦታዎች እና አምስት የጥምር እርሻ ደን ዛፎች አያያዝ ወይም እንክብካቤ ዘዴዎችን መለየት መተንተንና የአየር ንብረት ለውጥ እንዲስማማ ከማድረግ አንፃር በጠቀሜታ ደረጃቸው በተብራራ ሁኔታ መመዝገብ ተችሏል። ሌሎች የጥናቱን ግኝቶችበተመለከተ በናሙና ከተወሰዱ የጩብጥ ሰጪ ቡድኖች የተገኘ ትንተና መሠረት ምግብና ገቢ ማመንጨት የጥምር እርሻ ደን ተከላ ቀዳሚና ጠቃሚ ምክንያት እንደሆነ ታውቋል። ከዚህ ሌላ ዘርፈ ብዙ ጠቃሜታ ካላቸው ዛፎች ውስጥ የአርሶአደሮች ቀዳሚ ምርጫቸው ግራቪሊያ ሮቡስታ ሲሆን የመጨረሻ ምርጫቸውም ሜሊያ አዘደራች (ኒም) እና ኩፐርሰስ ሉስታኒካ (የፈረንጅ ጥድ) መሆናቸውንም ጥናቱ ያመለክታል፡፡ በማህበራዊ ሳይንስ እስታትስቲክስ ፓኬጅ ዓይነት 23 የሄራርኪያል ማልቲፕል ርግሬሽን የጩብጥ ትንተና ዘዴ እንዳመለከተው የአየር ንብረት ለውጥ ብቻውን 27 በመቶ ለውጥ በእንስሳት ሀብት ልማት ኤፍ(1፣290)=104. 84፣ ፒ<.001፣አር= 52፣አር^{2,} = 27 እና የአየር ንብረት ለውጥ ብቻውን 42 በመቶ ለውጥ በሰብል ልማት ኤፍ(1፣290)=213. 62፣ ፒ<.05፣አር= .65፣አር^{2,} = 42 ለማምጣት የሚያስችል እንደሆነ ለማወቅ ተችሏል። የመሬት አጠቃቀም ሽፋን ትንተናም ባለፉት አራት አሥርት ዓመታት (1991-2017) የእርሻ መሬት መጠን እየጨመረ እናየደን ሽፋን መጠን እየቀነስ መምጣቱን ጥናቱ በግልጽያሳያል፡፡ ስለሆነም ጥናቱ በተጠናበት አካባቢ የጥምር እርሻ ደን ምግብን፣ የእንጨት ውጤቶችንና የገቢ ፍላጎትን መሠረት በማድረግ ከተሠራ የአየር ንብረት ለውጥ እንዲስማማ ከማድረግ ባሻገር ለአርሶአደሮች የመተዳደሪያ ፀጋ በመጨመር አገልግሎት ይሰጣል።

ቁልፍ ቃሎች፣ የአየር ንብረት ለውጥ፣ እንዲስማማ ማድረግ፣ የጥምር እርሻ ደን ፣ በአነስተኛ ይዞታ አምራች አርሶአደሮች፣ የመሬት አጠቃቀም ሽፋን ለውጥ፣ኢትዮጵያ

Year of Graduation 2022

Land use/cover changes, driving forces and influence on soil properties in Rib watershed, Ethiopia

Fentanesh Hail Buruso

ABSTRACT

Land use/cover (LULC) change has resulted from complex interactions of natural phenomena and human activities. Population growth coupled with economic growth has increased the demand of land resources for centuries and is causing changes at various levels ranging from local to global scales. Land use practice affects the distribution and supply of soil nutrients to plants by altering soil properties. This study was aimed at understanding the magnitude of LULC changes and its drivers. It also attempts to examine the influence of LULC on soil properties in Rib watershed. Satellite imageries of 1986, 1996, 2006, and 2016, field observation and four key informant interviews were employed. In addition, soil samples were taken over natural forest, grazing and cultivated lands in the two agroecological zones (Dega and High Dega) with five replications. The samples were taken at two depths: 0-15cm (surface layer) and 15-30cm (subsurface layer) and mixed up to obtain composite and representative samples. A household survey was also employed to obtain data on farmers' perception of drivers of LULC changes. Image analysis was accomplished on ERDAS Imagine and Arc GIS software to detect land use/cover changes. Descriptive statistics, pair-wise ranking technique, Multivariate analysis of variance (MANOVA), and Spearman's rank correlation coefficient analyses in

የመሬትአጠቃቀም/የሽፋንለውጦች፣ገፊ ምክንያቶች እና በአፈርባህርያት ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ፡ በርብ ተፋሰስ፤ ኢትዮጵያ

በፈንታነሽ ሃይሌ ቡሩሶ

አጠቃሎ

የመሬት አጠቃቀም/የሽፋን ለውጥ የሚፈጠረው በተፈጥሮ ክስተቶች እና በሰዎች ተግባራት መስተጋብርነው።የህዝብ ቁጥር መጨመር ከኢኮኖሚ እድገትጋር ተዳምሮ የመሬትሃብት ፍላጎትን ለዘመናት በማሳደጉ ከሀገር እስከ አለም አቀፍ ደረጃ ያሉ የመሬት አጠቃቀም/የሽፋን ለውጦች እንዲመጡ አድርጓል።የመሬት አጠቃቀም የአፈርን ባህሪያት በመለወጥ የአፈርን ንጥረ ነገሮች ስርጭት እና ለተክሎች ያለውን ተደራሽነት ይወስናል፡፡ይህ ጥናት የመሬት አጠቃቀም/ ሽፋን ለውጦችን እና ገፊ ምክንያቶችን ለመረዳት ያለመ ነው።በተጨማሪም ጥናቱ በርብ ተፋሰስ ውስጥ ያለውን የመሬት አጠቃቀም/ሽፋን ለውጥ በአፈር ባህሪያት ላይ ያለዉን ተጽእኖ ለመመርመር ይሞክራል፡፡ በዚህ ጥናት በአዉሮፓዊያኑ ዘመን አቆጣጠ በ1986፣ 1996፣ 2006 እና 2016 የሳተላይት ምስሎች፤ የመስክ ምልከታዎች እና አራት ቁልፍ የመረጃ ሰጭ ቃለ-መጠይቆች ስራ ላይ ውለዋል።በተጨማሪም በሁለቱ የአግሮኢኮሎጂ ዞኖች (ደጋ እና ከፍተኛ ደጋ) የተፈጥሮ ደን፣የግጦሽ እና እርሻ መሬቶች(ማሳ) ላይ የአፈር ናሙናዎች ተወስደዋል።ናሙናዎቹ የተወሰዱት ከየመሬቱ ሁለት የተለያዩ የጥልቀት ደረጃዎች ሲሆን፣ እነሱም ከ0-15 ሴ.ሜ (የላይኛው ሽፋን) እና ከ15- 30 ሴ.ሜ (የከርሰምድር ንጣፍ) ናቸው፡፡ አርሶ አደሮች ስለ መሬት አጠቃቀም/ ሽፋን ለውጥ መንስኤዎች በሚኖራቸዉ ግንዛቤ መረጃ ለማግኘት ተሞክሯል።የመሬት አጠቃቀም/ሽፋን ለውጦችን ለመለየት በERDAS እና Arc GIS ሶፍትዌር ላይ የምስል ትንተና ተከናውኗል።ገላጭ ስታቲስቲክስ፣ጥንድ ጥበባዊ የደረጃ አሰጣጥ ቴክኒክ፣የልዩነት ልዩነት (MANOVA) እና

SPSS were employed. The findings of this study revealed an expansion of cropland and settlement, plantation, and bare land by 39.01, 24.88 and 5.62 ha/year, respectively between 1986 and 2016. On the contrary, natural forest, grassland, and grazing land have decreased by 30, 26.6 and 12.9 ha/year, respectively. Plantation shows increasing trends in Dega agroecological zone, whereas in the High Dega cultivated/farmlands and settlements, bare land has increased rapidly at the expense of other LULC. Significant differences ($p<0.05$) were also observed in OC, Ca2+, clay, and silt fractions between the soils of natural forest, grazing land, and cultivated in the two agro-ecologies. Soils of natural forest have higher OC, OC stock and TN. For instance, soils of natural forest have higher OC stock (188.32 Mg/ha) as compared to soils of cultivated lands (72.75 Mg/ha). The BD of cultivated land was significantly higher than natural forest and grazing lands. LULC changes were driven by increasing demands for new farmlands and increasing demand for eucalyptus wood in rural and urban centres. Moreover, weakness in law enforcement on natural resource conservation, low level of public participation in watershed management, and low level of livelihood diversification were among the drivers of change. Therefore, the study has suggested that the watershed ought to be enriched with watershed restoration and natural resource conservation activities.

Keywords: Driving forces; Ethiopia, land use/cover changes; Rib watershed; soil properties.

የስፔርማን ደረጃ ቁርኝት ቅንጅት ትንተናዎች በSPSS ላይ ተሰርዋል።የዚህ ጥናት ግኝቶች ከ1986 እስከ 2016 ባለው ጊዜ ውስጥ የእርሻ እና የሰፈራ፣ የደን እና ባዶ/ የተራቆቱ ቦታዎች ላይ የደረሰው ለዉጥ በ39.01፣ 24.88 እና 5.62 ሄክታር በዓመት በቅደም ተከተል መስፋፋቱን አሳይተዋል።በተቃራኒው የተፈጥሮ ደን፣የሳር እና የግጦሽ መሬት በ30፣ 26.6 እና 12.9 ሄክታር በዓመት በቅደም ተከተል ቀንሰዋል።የተተከሉ ዛፎች በደጋዉ አግሮኢኮሎጂካል ዞን ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመሩ የመሄድ አዝማሚያዎችን አሳይተዋል፡ ፡በከፍተኛዉ ደጋ ውስጥ የእርሻ/ ማሳ መሬቶች እና ሰፈራዎች ደግሞ በፍጥነት እየተስፋፉ መሆናቸዉን ያሳያል። በተፈጥሮ ደን ዉስጥ እና ፣ በግጦሽ መሬት እና በሁለቱ አግሮኮሎጂዎች መካከል የOC፣ $Ca2^{+}$፣ሸክላማ የአፈር ቅንጣቶች መጠን ጉልህ ልዩነቶች ($p<0.05$) ተስተውሏል። በተፈጥሮ ደን የተሸፈነዉ አፈር ከፍ ያለ OC፣ OC ክምችት እና TN አለው።ለምሳሌ የተፈጥሮ ደን ከፊተኛ (188.32Mg/ha) OC ሲኖረዉ የአፈር ከእርሻ/የማሳ አፈር ደግሞ (72.75Mg/ha) የOC ክምችት አሳይተዋል። የእርሻ መሬት/ ማሳ BD ከተፈጥሮ ደን እና የግጦሽ መሬቶች በእጅጉ ከፍ ያለ ነበር።ከጥናቱ የተገኘዉ መረጃ እንደሚያሳየዉ የመሬት አጠቃቀም/ሽፋን ለውጦች የተከሰቱት ለአዳዲስ የእርሻ መሬቶች ፍላጎት በመጨመሩ እና በገጠር እና በከተማ የባህር ዛፍ እንጨት ፍላጎት መጨመሩ እንደምክንያት ተገልጸዋል። በተጨማሪም በተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ ላይ ያለው የህግ ማስከበር ድክመት፣በተፋሰስ ልማትና አስተዳደር ላይ ያለው የህዝብ ተሳትፎ ዝቅተኛ መሆን እና ለአርሶ አደሩ የተለያዩ መተዳደሪያ ዘርፎች አለመኖር ለመሬት አጠቃቀም/ሽፋን ለውጦች ከምክንያቶች መካከል ተጠቃሾች ናቸው። በመሆኑም ተፋሰሱን መልሶ ማልማት/ማገገሚያ ስራዎች እና የተፈጥሮሀብትጥበቃ ስራዎች እንደሚያስፈልግ በጥናቱ ተጠቁሟል።

ቁልፍቃላት፡ገፊ ምክንያቶች፣ኢትዮጵያ፣የመሬት አጠቃቀም/የሽፋን ለውጦች፣ርብ ተፋሰስ፤ የአፈር ባህሪያት

Department of Geography

Year of Graduation 2019

Impacts of landscape restoration on the environment and farmers' livelihood in Hita-Borkena watershed, North Eastern Ethiopia

Alemayehu Assefa Ayele

ABSTRACT

Land degradation has been a global agenda. It has been affecting both developed and developing nations (including Ethiopia). The overall objective of the study was to assess the impact of landscape restoration (including area closure) on the environment and farmers' livelihood in Hita-Borkena watershed, in northeastern Ethiopia. Three Landsat images (1986, 2001 and 2015) were used to detect land cover dynamics. Laboratory analysis of selected soil physico-chemical properties were made to compare the soil properties of closed/restored and open grazing areas. Household questionnaires were administered to investigate environmental problems before and after landscape restoration, the role of area closure and different conservation measures, and the impact of the restoration on farmers' livelihood. A total of 255 household heads were selected randomly for the questionnaire survey. This survey was also substantiated by interviewing agricultural experts, observation and reviewing reports prepared by Kalu District Agriculture Office. Both descriptive and inferential statistics were employed to analyse quantitative data. Besides, a qualitative approach was implemented in order to analyse qualitative data. The study found out that forestlands and shrublands

የመሬት ገጽታን መልሶ ማቋቋም በአየር ሁንታና በገበሬዎች ኑሮ ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ፡ በሰሜን ምስራቅ ኢትዮጵያ፣ በሂታ ቦርከና ተፋሰስ ላይ የተደረገ ጥናት፤

አለማየሁ አሰፋ አየለ

አጠቃሎ

የመሬት መራቆት የዓለማችን ትልቁ አዠንዳ ከሆነ ቆይቷል። ይህ ችግር ባደጉትም ሆነ በማደግ ላይ ባሉ አገሮች (ኢትዮጵያን ጨምሮ) ጉዳት ሲያደርስ ቆይቷል፡፡ የዚህ ጥናት ዓላማ በሰሜን ምስራቅ ኢትዮጵያ በሂታ ቦርከና ተፋሰስ ውስጥ፣ የመሬት ገጽታን መልሶ ማቋቋም (የአካባቢ መዘጋትን ጨምሮ) በአካባቢ እና በገበሬዎች ኑሮ ላይ ያለውን ተፅእኖ ለመገምገም ነው። በጥናቱ ውስጥ የመሬት ሽፋን ተለዋዋጭ ሁኔታዎችን ለመለየት ሶስት በሳተላይት የተነሱ የመሬት ላይ ምስሎች (1986፣ 2001 እና 2015) ጥቅም ላይ ውለዋል። የተመረጡ የአፈር አካላዊ-ኬሚካላዊ ባህሪያት የላቦራቶሪ ትንተና የተዘጉ/የተመለሱ እና ክፍት የግጦሽ ቦታዎችን የአፈር ባህሪያት ለማነፃፀር ተሞክሯል፡፡ የመሬት ገጽታን ከማደስ በፊት እና በኋላ የአካባቢ ችግሮችን ለመመርመር፣ የአካባቢ መዘጋት ሚና እና የተለያዩ የጥበቃ እርምጃዎች እና ተሃድሶው በገበሬዎች ኑሮ ላይ ያለውን ተፅእኖ ለመመርመር ቀለል ያለ መጠይቅ ተካሂዷል። ለጥያቄው ዳሰሳ በአጠቃላይ 255 አባወራዎች በዘፈቀደ ተመርጠዋል። ይህ የዳሰሳ ጥናትም የግብርና ባለሙያዎችን በመጠየቅ፣ በቃሉ ወረዳ ግብርና ጽ/ቤት የተዘጋጀውን ዘገባ በመመልከት እና በመገምገም ተረጋግጧል። አሃዛዊ መረጃዎችን ለመተንተን ሁለቱም ገላጭ እና ድምዳሚያዊ ስታቲስቲክስ ጥቅም ላይ ውለዋል። በተጨማሪም ዓይነታዊ መረጃዎችን ለመተንተን ሀተታዊ አቀራረብ ተተግብሯል:: በ1986 - 2015 የደንና ቁጥቋጦ መሬቶች መቀነሱን በጥናቱ አረጋግጧል፡ ፡ እ.ኤ.አ. ከ2001 ጀምሮበ ሜሬት (MERET)

shrunk from 1986 – 2015, and grasslands expanded mainly due to the implementation of area closure under MERET project since 2001. The study revealed that better organic matter, total nitrogen, clay and silt contents, CEC and total porosity were recorded under the area closure than under open grazing land. However, both available P and K were found to be minimum under the former land use type. This may be due to the reason that such nutrients exist more in unavailable form or it may be because of the fact that large amounts of those nutrients are extracted by the restored vegetation. The study showed that rates of soil erosion, overgrazing and illegal cutting of trees were relatively higher before landscape restoration. The respondents also appreciated the positive role of land restoration in improving the fertility of the soils of the study watershed and the positive impact to their livelihood. Based on the results of the study, it is recommended that similar restoration activities shall be implemented in similar environments in Ethiopia to improve both the environment and farmers‘ livelihood.

Keywords: Land cover; soil properties; livelihood; environment; area closure; landscape restoration; Hita-Borkena watershed; Ethiopia.

ፕሮጀክት መሠረት የቦታ መዘጋት በመተግበሩ የሣር መሬቶች እየተስፋፉ መሄዳቸውን በጥናቱ አረጋግጧል። ጥናቱ እንደሚያመለክተው የተሻለ ተፈጥሯዊ ቁስ፣ አጠቃላይ ናይትሮጅን፣ ሸክላ እና ደለል ይዘቶች፣ CEC እና አጠቃላይ የአፈር መሸርሸር ለግጦሽ ክፍት ከሆነው መሬት ይልቅ በተዘጉ አካባቢዎች ከፍ ብሎ ተመዝግቧል። ሆኖም ሁለቱም ፎስፎረስ እና እና ፖታሽየም በቀድሞው የመሬት አጠቃቀም ዓይነት ዝቅተኛ ሆነው ተገኝተዋል።. ይህ ሊሆን የቻለበት ምክንያት እንደነዚህ ያሉ ንጥረ ነገሮች በብዛት በሌሉበት ነው፤ ወይም ይህ ሊሆን የቻለበት ምክንያት እነዚያ ንጥረ ነገሮች በከፍተኛ መጠን የሚመነጬ እፅዋት ተመልሰው በመብቀላቸው ነው። ጥናቱ እንደሚያመለክተው የመሬት መሸርሸር፣ ልቅ ግጦሽ እና ህገ ወጥ የዛፎች መቆረጥ የመሬት ገጽታን ከማደስ በፊት በአንፃራዊነት ከፍ ያለ ነው። የጥናቱ ተሳታፊዎች የተፋሰስ የአፈር ለምነት ለማሻሻል የመሬት መልሶ ማቋቋም ያለውን አዎንታዊ ሚና እና ከዚያም በኑሮአቸው ላይ ያለውን አዎንታዊ ተጽእኖ አድንቀዋል። በጥናቱ ውጤት መሰረትም ተመሳሳይ የመልሶ ማቋቋም ስራዎች በሌሎች አከባቢዎች በስፋት ቢተገበሩ አካባቢን እና የገበሬዎችን ኑሮ ለማሻሻል መሰራት እንዳለባቸው ይመክራል።

ቁልፍ ቃላት: የመሬት ሽፋን; የአፈር ባህሪያት;መተዳደሪያ; አካባቢ; አካባቢ መዘጋት; የመሬት ገጽታ መልሶ ማቋቋም; ሂታ-ቦርኬና;የውሃ ማጠራቀሚያ; ኢትዮጵያ።

Year of Graduation 2020

Highland-lowland linkages and its implications on the livelihood of the communities in Ethiopia: the case of Bale Administrative Zone, Oromia Region, Southeast Ethiopia

Getachew Demissie Desta

ABSTRACT

Historically, development in Ethiopia is as a result of intimate highland-lowland interdependencies and complementarities. However, over the course of time, this age-old equilibrium, that has harmoniously ruled the economic, social and political life of the highland and lowland communities, is getting weaker. This study was aimed at investigating the nature and extent of links between the highland and lowland communities of Bale administrative zone and the consequent impacts on their livelihoods. Multi-stage cluster sampling techniques were employed to select 403 sample household heads from the two agro-ecological regions. Questionnaires, interviews, FGD and field observations were used as tools of primary data collection. ANOVA, multiple linear regressions and binary logistic regression were used to analyse the quantitative data. Accordingly, the findings of the study indicated that the overwhelming majority (82.2%) of the respondents witnessed the presence of interaction with the adjacent agro-ecological communities. It was identified that highlanders and lowlanders of the zone are interlinked ecologically, economically, socio-culturally and politically. However, due to diminishing ecological resources, inadequacy of agricultural products and gradual development of resentment

በኢትዮጵያ የደጋ - ቆላ ትስስር በማህበረሰቡ ኑሮ ላይ ያለው አንድምታ፡ በባሌ አስተዳደር ዞን በኦሮሚያ ክልል፣ በባሌ ዞን ላይ የተደረገ ጥናት

በጌታቸው ደምሴ ደስታ፤

አጠቃሎ

ከታሪክ አኳያ በኢትዮጵያ ያለው ልማት የደጋና ቆላማ መቀራረብና መደጋገፍ ውጤት ነው። ነገር ግን በጊዜ ሂደት የደጋ እና ቆላማ ማህበረሰቦችን ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊ እና ፖለቲካዊ ህይወትን በስምምነት ሲመራ የቆየው ይህ የዘመናት ሚዛን እየተዳከመ መጥቷል። ይህ ጥናት በባሌ አስተዳደር ዞን ደጋማ እና ቆላማ ማህበረሰቦች መካከል ያለውን ትስስር ምንነትና ስፋት እና በኑሮአቸው ላይ የሚያስከትለውን ተፅእኖ ለመመርመር ያለመ ነው። ከሁለቱ የግብርና-ሥነ-ምህዳር ክልሎች 403 የቤተሰብ አስተዳዳሪዎችን በናሙናነት ለመምረጥ ብዙ የቡድን ናሙና አመራረጥ ቴክኒኮች ሥራ ላይ ውለዋል። መጠይቅ፣ ቃለ መጠይቅ፣ ቡድን ተኮር ውይይት፣ የመስክ ምልከታዎች፣ የመጀመሪያ ደረጃ መረጃዎችን ለመሰብሰብ ጥቅም ላይ የዋሉ መሳሪያዎች ናቸው። የልዮታ ትንተና፣የተለያዩ የቀጥታ መስመር የድግግሞሽ አሠራሮች እና ሁለት ረዘም ያሉ የቁጥር መረጃ የትንተና ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። በዚህ መሠረት የጥናቱ ግኝቶች እንደሚያመለክቱት እጅግ በጣም ብዙ (82.2%) ምላሽ ሰጪዎች ከጎን ካሉት የግብርና-ሥነ-ምህዳራዊ ማህበረሰቦች ጋር መስተጋብር መኖሩን የተመለከቱ ሲሆን የዞኑ ደጋና ቆላማ ተወላጆች በሥነ-ምህዳር፣ በኢኮኖሚ፣ በማህበራዊ ባህላዊና በፖለቲካዊ ግንኙነት የተሳሰሩ መሆናቸው ተለይቷል። ነገር ግን የስነ-ምህዳሩ ሀብት እየቀነሰ በመምጣቱ የግብርና ምርቶች በቂ አለመሆን እና በተለያዩ ማህበረ-ባህላዊ ቡድኖች መካከል ያለው ቅሬታ ቀስ በቀስ እያደገ በመምጣቱ የግንኙነቱ ደረጃ በጥናቱ ከሚጠበቀው ደረጃ በላይ አይደለም:: በአንዳንድ አጋጣሚዎች በተለያዩ የተፈጥሮ

between various socio-cultural groups, the status of the linkage is not to the level expected in the study area. In some instances, it steered them to conflict as driven by various natural resources, socio-economic and political elements which in turn resulted in humanitarian, social, economic and environmental consequences. Notwithstanding its devastating impacts, both the highland and lowland communities employed legal and indigenous conflict resolution strategies to curb the problem. Hence, as both the highlanders and lowlanders are vulnerable to some sorts of stresses, seasonality and shocks, strengthening complementarities between them would have an invaluable contribution for building resilient livelihoods of both communities, particularly the highly vulnerable lowlanders.

Keywords: Bale zone; conflict; copping strategies; ecological; economic; highland; linkage; livelihood; lowland; conflict resolution.

ሃብቶች ምክንያት በተለያዩ ማህበረሰቦች መካከል ግጭቶች የሚፈጠሩ ሲሆን፣ ይህም በምላሹ ሰብአዊ፣ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ እና አካባቢያዊ መዘዞችን አስከትሏል። እንዲህ ያሉ ግጭቶች ሲደርሱ የደጋ እና ቆላማ ማህበረሰቦች ችግሩን ለማስቆም ህጋዊ እና ሀገር በቀል የግጭት አፈታት ስልቶችን ተጠቅመዋል። ስለሆነም የደጋም ሆኑ የቆላ ነዋሪዎች፣ ለአንዳንድ ወቅታዊ ጭንቀቶች ተጋላጭ በመሆናቸው፣ በሁለቱም ዘንድ ያለውን የእርስ በእርስ መደጋገፍ እና ግንኙነታቸውን በማጠናከር ኑሮአቸውን እንዲገነቡ ማድረግ ትልቅ አስተዋፅ ይኖረዋል።

ቁልፍ ቃላት:- ባሌ ዞን፤ ግጭት፤ ሥነ-ምህዳር፤ ትስስር፤ ገቢ፤ ደጋ፤ ቆላ ፤ የግጭት አፈታት

Year of Graduation 2021

Urban public space as an asset for livelihood: A Study on street vending in Addis Ababa, Ethiopia

Yilma Eshete Jembere

ABSTRACT

Multivariate longitudinal ordinal data were collected for studying the dependence between multivariate ordinal outcomes, the changes over time and associated determinant factors. This emanates from the interdependence of the three dimensions of household food security statuses, the

የአዲስ አበባ አደባባዮች እንደ ኑሮ መሠረት: በአዲስአበባ መንገዶች ላይ የሚካሄድ ንግድ፣አዲስአበባ: ኢትዮጵያ።

በይልማ እሸቴ ጀምበሬ

አጠቃሎ

የከተማ አደባባዮች ብዙ የከተማ ነዋሪዎችንና ከገጠር የፈለሱ ሥራ አጦችን እንደማስተናገዳቸው መጠን ይህን የሚገልጹ የጥናት ጽሁፎች በኢትዮጵያ የተሠሩ በጣም ውስን ናቸዉ። የከተሞችን አደባባዮች ለመደበኛና ጥቃቅን ንግድ ክፍት ማድረግን የከተማ አስተዳደሮች ዕውቅና የሚሰጡበት አግባብ የተለመደ

stability of these dimensions over time and the additional contribution of covariates on the dependence structure. It is generally known that the random effect models have a lack of a population-averaged interpretation for non-normally distributed outcomes in analysing ordinal data. In this thesis, we propose an alternative model for analysing multivariate longitudinal ordinal data with application to household food insecurity by developing a pair copula construction (PCC) and cumulative logit marginal distributions-based model using the full maximum likelihood estimation (MLE) method. The simplified log-likelihood function of the D-vine pair copula multivariate discrete random variables was obtained with its parameters estimated. Data were collected from 646 households living in selected rural Woredas of South Wollo Zone of the Amhara Regional State, Ethiopia from June 2014 to June 2015 three times at six months' intervals. Multistage cluster sampling was employed to select representative Woredas and households. The household food security status was determined using both the quartile score and composite index. Three distinct pair copula models with cumulative logit version were employed for multivariate, longitudinal and multivariate longitudinal ordinal data applicable for household food security. The first model was employed to assess the dependence between food security dimensions and their corresponding determinant factors simultaneously. The copula parameter of this model indicated that household food security dimensions have significant and positive pairwise dependence. The marginal parameters showed that smaller land size, shortage of rainfall, cultivating once a year, and the presence of disease were positively associated with chronic to mild food insecurity in all dimensions. Moreover, cold agro-ecology and market

አይደለም። የመንገድ ዳር ንግድን በፅንሰ ሐሳብ ደረጃ የሚያበረታቱ ሥነ በጽሑፎች የተለመዱሳ ይሆን እንዲያውም ከሐሳቡንም በቅንነት ሳይሆን የመደበኛ ንግዱን የሚያዛባና የሚቀናቀን ተደርጐ ነው የሚታየው። ይህ በከተማ አሰተዳደር ዘንድ የጎለበተው እይታ በዚህ ዘርፍየ ተሠማሩትን መደበኛ ያልሆነ ንግድ በአደባባዮችና በእግረኛ መንገድ ላይ የሚነግዱትን የጐዳና ነጋዴዎች በሕግ አውጪዎችና አስፈፃሚዎች ትኩረት የተነፈጉ ዜጎች እንዲሆኑ አድርጓቸዋል።የዚህ ጥናት ዋንኛ ግብ በአዲስአበባ መንገዶች ላይ በንግድ የተሠማሩዜጎች እንዴት የራሳቸውንና የቤተሠባቸውን ሕልውና ተሯሩጠው በሚያገኙት ገቢ እንደሚመራና የሚገጥሟቸውን ተግዳሮቶችና መልካም ዕድሎች እውቅና ተሠጥቷቸው በሕጋዊ ማዕቀፍ የሚገቡበትን ሁነት መዳሰስና የመፍትሄ ሐሳብመ ጠቆም ነው። ጥናቱ በቅይጥ (Mixed method) የአጠናን ዘዴ ላይ የተመሠረተ ሆኖ በይበልጥ (Exploratory) ዳሰሽ ጥናት ላይ ያተኮረ ነዉ። የዚህን ጥናት ግብ ለመሳካት 288 ናሙናዎች ከቋሚ ቦታ ጉልት ነጋዴዎችና ከተንቃሽ የመንገድ ላይ ነጋዴዎች የተሰበሰበ መረጃ ላይ በመመርኮዝ ነዉ። የተለያየ ሚና ኖሯቸው ከዚሁ ከጥቃቅን የአደባባይና የመንገድ ላይ ንግድ ጋር በተያያዘ የሚመለከታቸው የመንግስት ኃላፊዎች ቀለ መጠይቅ ተካቷል። የተሰበሰቡትን መረጃዎች ለመተንተን ሠንጠረዦች፣ግራፎች፣ቻይእስኳርቴስት(Ch 2 test) እና ኦርዲነሪ ሊስት እስኴር (Ordiary least squre/OLS) ኳንታይል ሬግሬሽን (Quintile regression model) የጥናቱን መላምት (hypothesis) ለመፈተሽ (test) ለማድረግ በጥናቱተካቷል። በዋናነት ጥናቱ የሚያተኩረው በአዲስአበባ እውነታዎች ላይ ሆኖ በሦሥት መሠረታዊ ዕይታዎች የከተማው ዕቅድ አውጭዎች ሥለ መንገዶችና አደባባዮች የሚያዩትን ዕይታ አቅጣጫ በመከተል ነው። አንደኛው ዕይታ የከተማ አደባባዮችና የመንገዶች ዳር ለታለመላቸው ጥቅም ብቻ ማዋልየሚለውነው።ሁለተኛው ዕይታ የከተማ አደባባዮችና የመንገድ ዳር ክፍት ቦታዎችን በአግባቡ በሥራ ላይ ቢውሉ ደሃውን የሕብረተሠብ ክፍል በሥራ ማሠማራትና መንግሥትም ይህን ኢመደበኛ ንግድ ወደ መደበኛነት ለመለወጥ የታክሥ ገቢውን ይጨምራል የሚል ነው። ሦሥተኛው ዕይታ የድህነት ቅነሣ እስትራቴጂን ለማገዝ ይህን

price increases were associated with household food insecurity at availability and accessibility dimensions. The second model was used to assess the stability of household food security over time and the determinant factors. The copula parameter revealed that individual household food security status is not stable over time. Moreover, the marginal parameter indicated that presence of crop disease, market price increases and medium agro-ecology were the significant recurrent factors for households to have chronic to mild food insecurity throughout the study period. One-time cultivation per year was the temporal significant factor for household food insecurity. The third model was developed for measuring the dependence between the three dimensions, namely, their stability over time, the effects of the covariates both on the dependence structure, and stability over time simultaneously. The copula parameter of the population-average cumulative logit model revealed that food security dimensions were positively dependent to each other and the individual household food security status is not stable over time. The marginal parameter of this model provided that lower agro-ecology, shortage of rainfall, presence of cultivation disease, increased market price, use of pesticides, cultivating smaller types of cereal crops, and cultivating once per year positively affected the household food insecurity in availability dimension. On the other hand, lower agro-ecology, increased market price, herbing small amount of livestock, hot agro-ecology and small farmland size positively affected the household food insecurity in the accessibility dimension. Furthermore, households headed by wife, divorced/widowed marital status of the household head, shortage of rainfall, and small farmland size positively affected the household food insecurity in utilisation

የአደባባይና የጐዳና ዳር ንግድ አሰተዋጽኦ ያደርጋል የሚል ዕይታን ታሳቢ በማድረግ ነው። በነዚህ የመዳረሻ መንደርደሪያዎች ላይ በማነጣጠር ይህ ጥናት ተደረጓል።

dimension. This model provided a population-average interpretation with acceptable computational challenges in multivariate longitudinal ordinal data analysis. The study suggests that the food security situation analysis is multidimensional so that over-sighting the three dimensions over time simultaneously provides details on the household food security situation than the single dimension. The pair copula population-average cumulative logit model addressed all the food security dimensions simultaneously, and the model was found computationally effective. Therefore, we suggest this model be applied in other application areas for not extremely large number of outcomes and covariates.

College of Education

Department of Curriculum and Instructional Studies

Year of Graduation 2021

Beliefs and Practices of EFL teachers' and students' preferences regarding written corrective feedback: the case of english as foreign language students in Debre Markos University, Ethiopia

Meseret Assefa Semie

ABSTRACT

A qualitative research design that is subject to multiple interpretations and contextual in nature was used to explore the beliefs and practices of English Foreign Language (EFL) writing teachers and the preferences of their EFL students' regarding Written Corrective Feedback (WCF) in Debre Markos University, Ethiopia. The central focus of this work was on (a) examining writing teachers' WCF beliefs and practices; (b) probing students' views and their preferences for a different type of teachers' WCF; (c) analysing the matches and mismatches between writing teachers' WCF practices and their students' preferences, and (d) identifying factor(s) that prevent writing teachers from enacting their WCF beliefs into practices, and (e) challenges students encountered while dealing within the WCF process. To collect the necessary data, the study employed multiple instruments: classroom observation, semi- structured interviews, focus group discussions (FGD), and document analysis. Three EFL writing teachers who taught writing skill courses and forty-two B.A level students majoring

እንግሊዝኛን እንደውጭ ቋንቋ በመማር ሂደት በፅህፈት ልምምድ ላይ በሚሠጥ የእርማት ግብረመልስ የመምህራንና የተማሪዎች እምነት እና ልምምድ ፍተሻ፤ በደብረ ማርቆስ ዩኒቨርሲቲ የእንግሊዝኛ ቋንቋ ትምህርት ክፍል ተማሪዎች ተተኳሪነት።

በመሠረት አሠፋ ሰሜ

አጠቃሎ

የጥናቱ ዋና አላማ እንግሊዝኛን እንደ ውጭ ቋንቋ (EFL) በመማር ሂደት በፅህፈት ልምምድ ላይ በሚሰጥ የአርማት ግብረ መልስ የመምህራን እና የተማሪዎች እምነት እና ልምምድ መመርመር ነው። የጥናቱን ዓላማ ለማሳካት በርካታ ትርጓዎሜዎችን እና አውዳዊ ትንተናዎችን ለማግኘት የሚያስችለው አይነታዊ የምርምር ዘዴ ተግባራዊ ሆኗል። ጥናቱ የሚከተሉት አምስት ንዑስ ዓላማዎች ነበሩት። እነሱም ሀ) የመምህራንን የጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ እምነት እና ልምድ መመርመር፣ ለ) ለተለያዩ የመምህራን የጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ አይነቶች ተማሪዎች ያላቸውን እይታዎች እና ምርጫዎቻቸው መፈተሽ፣ ሐ) በመምህራን የጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ አሰጣጥ ልምድና በተማሪዎቻቸው ውጤት መካከል ያለውን ተዛምዶና ልይይት መተንተን፣ መ) የመጻፍ ክሂል አስተማሪዎች ጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ እምነትን ወደ ተግባር ለመቀየር ተጽዕኖ የሚፈጥሩ ተላውጦዎችን መለየት፣ እና ሠ) ተማሪዎች ጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽን ለመተግበር የሚያጋጥሙ ተግዳሮቶችን መተንተን ናቸው፡ ፡ ለጥናቱ አስፈላጊውን መረጃ ለመሰብሰብ በርካታ መረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች (የክፍል ውስጥ ምልከታ፣ ከፊል የተዋቀሩ ቃለመጠይቆች፣

in English inthe aforementioned university were selected as a purposeful sample. Data analysis showed both matches and mismatches between EFL writing teachers' beliefs and actual WCF practices. Teachers' beliefs were congruent with their practices regarding the value of feedback provision, the amount and the source of WCF. But striking incongruences were found on the explicitness of WCF, the focus of WCF, the provision of positive WCF and the use of conferencing. However, factors like teachers' past experiences, workload, allocated time to the course, class size, and students' language proficiency prevented them from enacting their beliefs in actual practice.

Concerning the relationship between writing teachers' WCF practices and their students' preferences, some matches were found in the value of WCF, the source of WCF (teachers are the main source of WCF provision), the focus of WCF and the amount of WCF. However, students' WCF preferences were highly contradictory regarding the type of WCF, the use of conferencing, and the provision of positive CF. Factors like negative attitudes towards English writing skills, difficulties of understanding teachers' WCF, receiving lots of negative CF, lack of writing multiple drafts and time allocated to writing instruction, obstruct students from proper engagement in the process of WCF to improve the accuracy of their writing skills.

Findings verified that teachers provided WCF to their students' errors based on what they felt was right, or treated them according to their experience when they were students. Therefore, to provide effective WCF and to increase the accuracy of students' English writing skills, teachers should be flexible to understand their students' beliefs, reactions and preferences regarding their WCF. Finally, the study

የተተኳሪ ቡድን ውይይቶች (FGD) እና የሰነድ ትንተና) ጥቅም ላይ ውለዋል። በጥናቱ በደብረ ማርቆስ ዩኒቨርሲቲ እንግሊዝኛን እንደ ውጭ ቋንቋ (EFL) የመጻፍ ክሂል በማስተማር ላይ ያሉ ሦስት መምህራንና 42 የመጀመሪያ ዲግሪ እንግሊዝኛ ተማሪዎች በታላሚ የንሞና ዘዴ ተመርጠዋል፡ ፡ የጥናቱ ውጤትም በመምህራን አመለካከትና በተማሪዎች ውጤት መካከል ያለው ተዛምዶና ልይይት አሳይቷል። በዚህም የመምህራን እምነት እና አተገባበር አወንታዊ ተዛምዶ አሳቷል። ሆኖም የመምህራን ጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ ግልጽነት፣ ትኩረት፣ አተገባበር እና አጠቃቀም ልይይት አሳቷል። ነገርግን የመምህራን የቀደመ ልምድ፣ የሥራ ጫና፣ የተመደበ ሰዓት፣ የመማሪያ ክፍል መጠን፣ እንዲሁም የተማሪዎች የቋንቋ ችሎታ የጽሁፍ ምጋቤ ምላሹን ለመተግበር አሉታዊ ተጽዕኖ ማሳደሩ ተረጋግጧል።

የመምህራን የጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ አይነቶች ተማሪዎች ያላቸውን እይታዎች እና ምርጫዎቻቸው በተመለከተ የጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ አመለካከት፣ የምጋቤ ምላሹ ምንጭ (ምንጮቹ መምህራን ናቸው)፣ የምጋቤ ምላሹ ትኩረት እና መጠን ጥቂት ተዛምዶ አሳቷል። በተቃራኒው የተማሪዎች ምጋቢ ምላሽ ምርጫ′ የምጋቤ ምላሽ አይነት፣ የተግባቦት አማራጭ እና አተገባበር ልዩነት አሳይቷል። በተጨማሪም የእንግሊዝኛ ቋንቋ አሉታዊ አመለካከት፣ የመምህራንን የምጋቤ ምላሽ አይነት አለማወቅ፣ በርካታ ረቂቆችን ያለማዘጋጀት ችግር እና ለመጻ ትምህርት የተመደበ ሰዓት አነስተኛ መሆን ተማሪዎች ምጋቤ ምላሽ ላይ በትክክል እንዲሳተፉ በማድረግ ውጤቴታቸውን ማሻሻል ላይ ተፅኖ ማሳደራቸው ተረጋግጧል።

የጥናቱ ውጤት እንዳረጋገጠው መምህራን ለተማሪዎቻቸው የሚሰጧቸው ጽሁፋዊ ምላሾች በተማሩባቸው መንገድ ነው። በመሆኑም ተገቢ ጽሁፋዊ ምላሽ በመስጠት የተማሪዎችን የመጻፍ ውጤት ለማሻሻል፤ መምህራን የተማሪዎቻቸውን እምነት፣ ምላሽ እና ምርጫ መረዳት ይኖርባቸዋል። በመጨረሻም በጥናቱ እንግሊዝኛን እንደውጭ ቋንቋ ለሚያስተምሩ መምህራን፣ የትምህርት ባለሙያዎች እና ስርዓተ ትምህርት አዘጋጆች የሚያገለግሉ የማስተማር ስነዘዴዎች ተጠቁመዋል።

offered pedagogical recommendations for EFL writing teachers, educational experts and curriculum developers in the field of language.

Keywords: Written corrective feedback; teachers' beliefs; teachers' practices; students' preferences; types of feedback; conferencing.

ቁልፍ ቃላት፡ ጽሁፋዊ ምጋቤ ምላሽ፣ የመምህራን እምነት፣ የመምህራን ልምድ፣ የተማሪዎች ምርጫ፣ የግብረመልስ ዓይነቶች፣ ውይይት

Exploring the challenges of mother-tongue-based multilingual education in primary schools in selected minority language areas in southern Ethiopia

Mesfin Derash Zeme

ABSTRACT

Mother-Tongue-Based Multilingual Education (MTB MLE) has become an important concept in the field of primary education in many parts of the world. MTB MLE is a form of education that deals with the bridging of learning in the mother tongue to using one or more languages as languages of instruction in schools. This study took place in the Southern Nation and Nationality Peoples Regional State of Ethiopia (SNNPRS) to investigate the implementation challenges faced by two sample minority languages, namely Dawuro and Kontaatho, that use the mother tongue as both a medium of instruction and as a subject in primary schools. The study focused on the drawbacks that hindered the proper implementation of the education and training policy regarding mother tongue education in minority language areas. To conduct the study, the qualitative research method was employed. Representatives from the Ministry of Education, Colleges of Teacher Education, primary school

የአፍ መፍቻ ቋንቋን መሰረት ያደረገ የልሳነ ብዙ ቋንቋ ትምህርት፣ በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ያሉበት ተግዳሮቶችን በተመለከተ፡ በተመረጡ አነስተኛ የተናጋሪ ብዛት ባላቸው ቋንቋዎች፤ በደቡብ ኢትዮጲያ አካባቢ የተደረገ ጥናት፤

በመስፍን ደራሽ ዘሜ

አጠቃሎ

በአፍ መፍቻ ቋንቋ ላይ የተመሰረተ ልሳነ -ብዙ የቋንቋ ትምህርት (MTB MLE) የአንደኛ ደረጃ ትምህርት፣ በብዙ ሀገራት ተቀባይነት ያለው ጽንሰ-ሀሳብ ሆኗል። በአፍ መፍቻ ቋንቋ ላይ የተመሰረተ ልሳነ -ብዙ የቋንቋ ትምህርት (MTB MLE) ፤ ከአንድ በላይ ቋንቋዎችን በማስተማሪያነትና በቋንቋነት መጠቀምን የሚመለከት የትምህርት አሰጣጥ ነው። ይህ ጥናት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ትምህርት አነስተኛ የተናጋሪ ብዛት(Minority Languages) ባላቸው ቋንቋዎች አካባቢ በተቀመጠው የትምህርትና ሥልጠና ፖሊሲ መሰረት በአግባቡ ለመተግበር እንቅፋት በሆኑ ችግሮች ላይ ትኩረት አድርጓል። ጥናቱ የተካሄደው በደቡብ ኢትዮጲያ አካባቢ የአፍ መፍቻ ቋንቋን እንደ ማስተማሪያነትና እና እንደ አንድ የትምህርት አይነት የሚጠቀሙ ሁለት አነስተኛ የተናጋሪ ብዛት ባላቸው ቋንቋዎች ፣ ማለትም በዳውሮ እና በኮንታቶ ቋንቋዎች ላይ ነው። ጥናቱን ለማካሄድ አይነታዊ ምርምር ዘዴ(Qualitative Research Method) ጥቅም ላይ ውሏል። በጥናቱ የትምህርት ሚኒስቴር የሚመለከታቸው-

directors and teachers of mother tongue as a subject and as a medium of instruction, parents and relevant community representatives took part. From the Ministry of Education, two experts from the Curriculum Design and Implementation Directorate and two participants from Mother tongue and English Language development directorate were purposively invited to participate in individual interviews. Similarly, three instructors from one of the colleges of teacher education and 32 mother-tongue teachers drawn from eight schools of the target area were also individually interviewed. In addition, three heterogenous focus group discussions were conducted with stakeholders comprising community and parents' representatives, schoolteachers' representative, students' representatives and school directors. The study was based on the social constructivist and Vygotsky's Zone of Proximal Development theoretical assumptions. The findings of the study indicated that MTB MLE is not being successfully implemented in the minority language areas in the SNNPRS because of the deficits in awareness raising, proper teacher training, readiness of the languages in relation to orthography and scientific terminology to be used as medium of instruction, availability and quality of teaching and learning materials, standardised orthography, availability of guidelines and a strategy to carry out the MTB MLE programme, support and follow up of the implementation of the MTB MLE programme.

Keywords: Mother-Tongue-Based-Multilingual Education (MTB MLE); minority languages; mother tongue (LI); transfer; transition; qualitative research; Vygotsky's Zone of Proximal Development; BICS and CALP; constructivism; language policy; language planning.

ባለሙያዎች፣ የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች የአፍ መፍቻ ቋንቋ መምህራን፣ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ዳይሬክተሮች እና የተመረጡ ትምህርት ቤቶች የአፍ መፍቻ ቋንቋ መምህራን፣ ወላጆች እና የሚመለከታቸው የማህበረሰብ ተወካዮች ተሳትፈዋል። ከትምህርት ሚኒስቴር ሁለት የሥርዓተ ትምህርት ዝግጅት እና ትግበራ ዳይሬክቶሬት ባለሙያዎች እና ሁለት የአፍ መፍቻ እና የእንግሊዝኛ ቋንቋ ትምህርት ማሻሻያ ዳይሬክቶሬት ባለሙያዎች በቃለ መጠይቁ ላይ ተሳትፈዋል። እንዲሁም ከስራው ጋር የቅረብ ግኑኘነት ያላቸው የሚኒስተር መስሪያ ቤቱ ሀላፊ የጥናቱ ቃለመጠይቅ ተሳታፊ ሆነዋል። በዚሁ መሰረት ከአንድ በአካባቢው በቅርበት የሚገኝ የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች ሶስት መምህራን እና ከስምንት ትምህርት ቤቶች የተውጣጡ ሰላሳ ሁለት (32) የአፍ መፍቻ ቋንቋ መምህራን ቃለ መጠይቅ ተደርጎላቸዋል። በተጨማሪም የማህበረሰቡ እና የወላጆች ተወካዮች፣ የእያንዳዱ ት/ቤት መምህራን ተወካዮች፣ የተማሪዎች ተወካዮች እና የት/ቤት ዳይሬክተሮችን ያካተቱ ሶስት የተለያዩ የትኩረት ቡድን ውይይቶች (Focus Group Discussion) ተካሂደዋል። ጥናቱ የተመሰረተው በማህበራዊ ክንዋኔ (Social Constructivism) ንድፈ ሃሳባዊ የጥናት አካሔድ ላይ ነው። በጥናቱ የተገኘው ውጤት እንደሚያመለክተው በደቡብ ክልል በሚገኙ አነስተኛ የተናጋሪ ብዛት(Minority Languages) ባላቸው ቋንቋዎች አካባቢ ተገቢ የሆነ የግንዛቤ ማስጨበጫ አለመካሄዱ፣ በቂ እና ጥራት ያለው ተከታይ የሆነ የመምህራን ስልጠና አለመሰጠቱ፣ በቅድሚያ የቋንቋዎቹን ለትምህርት መስጫነት ዝግጁ አለማድረግ እና ቋንቋዎቹ ወጥነት ባለው ሁኔታ ደንብና ስርአት የተነደፈለት (Standardized) የፊደል አጻጻፍ ጥቅም ላይ ባለመዋሉ በታሰበው ደረጃ ውጤታማ ሆኖ አልተገኘም። በአጠቃላይ፣ የትምህርቱን ሂደቱን ለማሳካት ግልጽ መመሪያ፣ የመማር ማስተማሪያ ቁሳቁስ አቅርቦትና ጥራት እና ደረጃውን የጠበቀ የፊደል አጻጻፍ ብሎም በአፍ መፍቻ ቋንቋ ላይ የተመሰረተ ልሳነ -ብዙ የቋንቋ ትምህርት (MTB MLE) ፕሮግራምን ለማስፈጸም የሚያስችል ስትራቴጂ መንደፍ፣ በአፍ መፍቻ ቋንቋ ላይ የተመሰረተ ልሳነ -ብዙ የቋንቋ ትምህርት (MTB MLE) ፕሮግራም ትግበራን በሚገባ መደገፍ እና በቅርበት መከታተል እንደሚያስፈልጋል ጥናቱ

ያሳያል። ለዚህ ሰራ የተሰማሩ የአፍ መፍቻ ቋንቋ መምህራን ተገቢ ስልጠና አለማግኘታቸው ትልቁ ችግር መሆኑን ጥናቱ አመላክቶአል። በመሆኑም በሳይነሳዊ አሰለጣጠን ዘዴ ላይ የተደገፈ የአፍ መፍቻ ቋንቋን መሰረት ያደረገ የልሳነ ብዙ ቋንቋ ትምህርት ምህራንን ስልጠና ለትምህርቱ ጥራት ወሳኝ መሆኑ ታይቶአል።

ቁልፍ ቃላት፡- በአፍ መፍቻ ቋንቋ ላይ የተመሰረተ ልሳነ -ብዙ የቋንቋ ትምህርት (MTB- MLE) የአፍ መፍቻ ቋንቋ (Mother Tounge)፣ ሽግግር፣ አይነታዊ የምርምር ዘዴ፡ ቨጎትሰኪ ዞን ኦፍ ፕሮክሲማል ዲቨሎፕመንት(Vygotsky’s Zone of Proximal Development) ፣ ቢክስ (BICS) እና ካልፕ(CALP)፣ ማህበራዊ ክንውን (Social con-structivism) ፣ የቋንቋ ፖሊሲ፣ የቋንቋ እቅዳ

The practices of adult education policy formulation and implementation in Ethiopia

Million Tadesse Woldeyes

ABSTRACT

Although Ethiopia has been implementing adult education programmes over a long period, the illiteracy rate of the country remains high. This high illiteracy rate ranks the country as one with the lowest literacy rates in sub-Saharan Africa countries. Thus, the purpose of the study was to investigate the practices of adult education strategic policy formulation and implementation in Ethiopia. Specifically, the study was targeted to explore whether this low level of literacy is because of the problem in the systems or approaches that the adult education programme follows, especially in designing strategic policy documents or in the implementation process of the policy documents or both. The study used a qualitative research design. This design gives descriptive records focused on understanding the real practices of adult education policy formulation and

የጎልማሶች ትምህርት ስትራቴጂክ ፖሊሲ ቀረጻ እና ትግበራ በኢትዮጵያ፤

በሚሊዮን ታደሰ ወልደየስ

አጠቃሎ

ኢትዮጵያ ለረጅም ጊዜ የጎልማሶች ትምህርት መርሃ-ግብሮችን ተግባራዊ ብታደርግም፣ የሀገሪቱ መሃይምነት መጠን አሁንም ከፍተኛ ነው።ይህ ከፍተኛ የመሀይምነት መጠን ሀገሪቱን በዝቅኛ ደረጃ ላይ ካሉ ከሰሃራ በታች ከሚገኙ የአፍሪካ ሀገራት አንዷ አድርጓታል። በመሆኑም የዚህ ጥናት ዓላማ በኢትዮጵያ የጎልማሶች ትምህርት ስትራተጂክ ፖሊሲ ቀረጻና አተገባበርን ለመመርመር ነው። በተለይም ጥናቱ የተለመው ይህ ዝቅተኛ የመሃይምነት ደረጃ ሊፈጠር የቻለዉ፡- የጎልማሶች ትምህርት መርሃ-ግብሩ በሚከተላቸው ስልቶች ወይም አካሄዶች መሆኑን፤ በተለይም በስትራቴጂካዊ የፖሊሲ ሰነዶች ቀረጻ ወይም በፖሊሲ ሰነዶቹ አተገባበር ላይ በሚፈጠሩ ችግሮች ወይም በሁለቱም ችግሮች ምክንያት መሆኑን መመርምር ነው:: ለዚህም ጥናቱ አይነታዊ (qualitative) የምርምር ንድፍ (design) ተጠቅሟል:: ይህ ንድፍ በጥልቅ ቃለ-መጠይቆች እና በሰነድ ትንተና በተሰበሰበው መረጃ ላይ በመመርኮዝ ስለ ጎልማሶች ትምህርት ስትራተጂክ ፖሊሲ ቀረጻና አተገባበር ለመረዳት

implementation from the data collected through in-depth interviews and document analysis. Two regions, Oromia Regional State and Addis Ababa City Administration were selected for the study by using the purposive sampling technique. From these two regions – 5 zones, 15 districts and 20 adult learning centres – were selected using purposive sampling. From the selected sites, a total of 46 sample participants were drawn for the study. Two theories anchored the study, namely, transformative and adult learning theories. The theme-based qualitative analysis method was used to analyse data and the following conclusions were drawn: that in Ethiopia, adult education policy documents are formulated centrally at federal level with the support and consultation with different national and international NGOs and other stakeholders. Such an approach contradicts the principles of adult education stipulated by Knowles. The findings also revealed that due to lack of coordination, commitment, synergy and accountability among implementers, the quality of the adult education programme is compromised. Furthermore, the study revealed that there is limited participation of other stakeholders in critical aspects of the policy planning, organising and evaluating the programmes. It is also noted that the implementers of the programme have limited understanding of the key working policy and strategy documents of the adult education sector. Finally, based on the findings, the study proposed a model for AE programme policy implementation in Ethiopia.

Keywords: Adult learning; policy formulation; policy implementation; transformative theory.

የሚያስችል ገላጭ የሆኑ መርጃዎችን ለማግኘት ያስችላል። ለጥናቱ ሁለት ክልሎች፣ ማለትም የኦሮሚያ ክልል እና የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር አላዊ ንሞና (purposive sampling) ዘዴን በመጠቀም ተመርጠዋል። ከእነዚህ ሁለት ክልሎች - 5 ዞኖች፣ 15 ወረዳዎች እና 20 የጎልማሶች ትምህርት ማዕከላት - በተመሳሳይ በዓላዊ ንሞና ዘዴ ተመርጠዋል። ከተመረጡት ቦታዎች በድምሩ 46 ናሙናዎች በጥናቱ ተሳትፈዋል። ሁለት ንድፈ-ሐሳቦች ለጥናቱ መሰረት እንዲሆኑ የተመረጡ ሲሆን፣ እነሱም የለውጥ (transformative) እና የጎልማሶች ትምህርት ጽንሰ-ሐሳቦች ናቸው። መረጃን ለመተንተን ጭብጥን መሰረት ያደረገ አይነታዊ የትንተና ዘዴ ተግባራዊ የተደረገ ሲሆን የጥናቱ ዉጤት ላይ በመመርኮዝ የሚከተሉት ድምዳሜዎች ላይ ተደርሷል። እነሱም፡- በኢትዮጵያ የጎልማሶች ትምህርት ፖሊሲ ሰነዶች በፌዴራል ደረጃ በተለያዩ ሀገራዊና አለም አቀፍ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ድጋፍና ምክር እነደተቀረጹ ያረጋገጠ ሲሆን፥ እንዲህ ዓይነቱ አቀራረብ በኖውልስ (Knowles) ከተደነገገው የጎልማሶች ትምህርት መርሆዎች ጋር ይቃረናል። በተጨማሪም የቅንጅት አለመኖር፣ የቁርጠኝነት ማነስ፣ በአስፈፃሚዎች መካከል ቅንጅታዊ አሰራር እና ተጠያቂነት ባለመኖሩ የጎልማሶች ትምህርት ኘሮግራም ጥራት መዳደል ምክንያት መሆናቸዉን ጥናቱ አመልክቷል። እንዲሁም ሌሎች ባለድርሻ አካላት ወሳኝ በሆኑ የፖሊሲ ጉዳዮች መርሃግብሮቹን በማደራጀትና በመገምገም ላይ ያላቸው ተሳትፎ ውስን መሆኑን የጥናቱ ዉጤት አሳይቷል። እነዲሁም የመርሃግብሩ ፈጻሚዎች የጎልማሶች ትምህርት ዘርፍ ቁልፍ ፖሊሲና ስትራቴጂ ሰነዶች ላይ ያላቸው ግንዛቤ ውስን መሆኑን ጥናቱ አረጋግጧል። በመጨረሻም የጥናቱን ግኝቶች መሰረት በማድረግ አዲስ የጎልማሶች ትምህርት ፖሊሲ ትግበራ ሞዴል ንድፈ-ሀሳብ አቅርቧል።

ቁልፍ ቃላት፡-የአዋቂዎች ትምህርት፣ የፖሊሲ ቀረጻ፣ የፖሊሲ ትግበራ፣ የለውጥ ፅንሰ-ሀሳብ፤

Year of Graduation 2023

Pre-service practicum at a teacher education college: a case in Ethiopia

Desta Bekele Ageye

ABSTRACT

This study explored how the basic ideas of the constructivist theory of learning are put into practice in the pre-service practicum programme to determine the extent to which key participants hold a shared set of beliefs about the pre-service practicum and to explore its implementation at the Hossana College of Teacher Education, Ethiopia, in the light of the constructivist paradigm. A single qualitative case (holistic) design was used to fully grasp the phenomenon under inquiry from the standpoint of the research participants. This qualitative single-case study was guided by the constructivist theory of learning based on the constructivist interpretivism philosophical paradigm. This research was also based on the Vygotskian epistemological idea that social reality is formed and mediated because contact and engagement do not exist without participants. Twenty-nine individuals were purposively sampled, all of whom were well-informed. Interviews, observations, document reviews, and field studies were also used to collect relevant and sufficient data for the study. The qualitative data underwent interpretive and reflective analyses. The study's findings revealed that despite the inherent constraints of the practicum implementation process, the practicum is critical to developing competent professionals. However, it appears that the essence of the practicum is not well understood in the light of the constructivist teacher education framework.

በመምህራን ትምህርት ኮሌጅ የቅድመ አገልግሎት የማስተማር ልምምድ፡ በኢትዮጵያ የተደረገ የናሙና ጥናት፤

በደስታ በቀለ አገዬ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በመምህራን ትምህርት የቅድመ-አገልግሎት የማስተማር ልምምድ መርሃ ግብር በተመለከተ የቀረቡ የመማር ገንቢ ጽንሰ-ሃሳብ መሰረቶች እንዴት ተግባራዊ እንደሚሆኑ ይዳስሳል። የጥናቱ ቁልፍ ተሳታፊዎች ስለ ቅድመ አገልግሎት የማስተማር ልምምድ ምን ያህል የጋራ እምነት እንዳላቸው ለማወቅ፣ የሆሳዕና የመምህራን ትምህርት ኮሌጅን በናሙናነት ተወስዷል። ይህ ጥናት በገንቢው የመማር ፅንሰ-ሀሳብና የፍልስፍና ፓራዲይሞች ላይ የተመሰረተ ነው። ይኸውም በቪጎትስኪ ኢፒስቴምኦሎጂካል እሳቤ ላይ ሲሆን፣ ይህም በማህበራዊ እውነታ ላይ ይመሰረታል። ምክንያቱም ግንኙነት እና ተሳትፎ ያለተሳታፊዎች አይኖሩም። ለጥናቱ መረጃ ለመሰብሰብ 29 ግለሰቦች በተጠኒነት ተወስደዋል፡፡ ለጥናቱ አስፈላጊ እና በቂ መረጃዎችን ለመሰብሰብ ቃለ መጠይቆች፣ ምልከታዎች፣ የሰነድ ግምገማዎች እና የመስክ ጥናቶችም ጥቅም ላይ ውለዋል። የተሰበሰቡት መረጃዎች ገላጭ እና አንጸባራቂ በሆኑ ሁኔታ ተተንትነዋል። የጥናቱ ግኝቶች ምንም እንኳን የአተገባበር ሂደት ውስንነቶች ቢኖሩትም፣ የማስተማር ልምምዱ ብቁ ባለሙያዎችን ለማፍራት ወሳኝ ነው። ነገር ግን ከገንቢው የመምህራን ትምህርት ማዕቀፍ (ጽንሰ-ሃሳብ) አንፃር የተግባር ልምምዱን ምንነት በተገቢው ሁኔታ ግምት ውስጥ አላስገባም። ስለዚህ የተሳታፊዎች አስተያየቶች ስለ ገንቢ አስተምህሮ መሰረታዊ ግምቶች እና የንድፈ ሀሳባዊ መሠረቶች ከገንቢው የመማር ፅንሰ-ሀሳብ እምነት ጋር የሚቃረኑ ሆነው ተገኝተዋል። ፕሮግራሙ እየተካሄደ የነበረው የመጨረሻውን ግብ ለማሳካት የሚረዱ መንገዶችን በማይደግፍ ካባቢ ነበር። በሚመለከታቸው አካላት መካከል የተቀናጀ እና አስተማማኝ ሽርክና ወይም ትብብር ገና አልተፈጠረም። ሁሉም የሚመለከታቸው

Thus, participants' ideas regarding the fundamental assumptions and theoretical underpinnings of constructivist pedagogy were contradictory to the beliefs of the constructivist theory of learning. The programme was being run in an environment that did not support the ways in which to achieve the end goal. An integrated and dependable partnership or collaboration among the involved parties had not yet been established. The roles and responsibilities were not properly shared by all the concerned bodies. It seemed that a kind of compliance dominated the scene of the practicum rather than collaboration. Tasks in practicum courses were not clear and well-organised in the practicum setting, and college supervisors and cooperating teachers continued to play traditional roles. The entire learning environment is less supportive of the practicum's premises. Based on theory, policy, and practice, this study came to a conclusion on the proposed framework for pre-service practicum implementation.

Keywords: Consistency; learning to teach; mentor; organisation; practicum experience; pre-service practicum; reflectivity; student-teachers; supervisor; and the triad.

አካላት ሚናዎቻቸውንና እና ኃላፊነቶቻቸውን በትክክል አልተጋሩም። ከትብብር ይልቅ አንድ ዓይነት ተገዢነት የተግባርን ቦታ የተቆጣጠረው ሆኖ ተገኝቷል። በተግባራዊ ኮርሶች ውስጥ ያሉ ተግባራት በተግባር መቼት ውስጥ ግልጽ እና በደንብ የተደራጁ አልነበሩም። በመሆኑም የኮሌጅ ሱፐርቫይዘሮች እና ተባባሪ መምህራን ወትሮአዊ ልምዶቻቸውን (ሚናዎችን) መጫወታቸውን ቀጥለዋል። መላው የመማሪያ ካባቢ ለተግባር ልምምዱ ብዙም ድጋፍ የለውም። በአጠቃላይ ይህ ጥናት ለቅድመ አገልግሎት የማስተማር ልምምድ አተገባበር በቀረበው ማዕቀፍ ላይ በንድፈ ሀሳብ፣ ፖሊሲ እና ተግባር ላይ በመመስረት አንድ መደምደሚያ ላይ ደርሷል።

ቁልፍ ቃላት፡- ወጥነት ያለው፣ ለማስተማር መማር፣ አማካሪ፣ ድርጅት፣ የተግባር ልምድ፣ የቅድመ-አገልግሎት ልምምድ፣ ነጸብራቅ፣ የተማሪ-መምህራን፣ ሱፐርቫይዘር እና የሶስትዮሽ ግንኙነት፤

Department of Educational Management and Leadership

Year of Graduation 2021

The role of transformational leadership in enhancing the quality of school reform and transformation in Ethiopia

Abdella Yuya Osman

ABSTRACT

The aim of the current research was to analyse existing trends in school leadership and to explore how transformational leadership could be the root for aligning the Growth and Transformation Plan (GTP) with school change and transformation. Accordingly, the study was conducted in two phases. The first phase was to identify the type of leadership style currently practised by school leaders (principals). The second phase was to implement transformational leadership in the educational leadership system of the country. In this research project, the researcher used the mixed-method approach. The data collection methods used were a structured questionnaire and unstructured interviews. Data were analysed using the Social Sciences Statistical Package (SPSS) and the computer data analysis system for the ATLAS-TI software. The general findings of this study are the following: currently the transactional leadership style is more common among school principals in Ethiopia. Many respondents explained that the focus of their principals was on routine work and much of the training content provided by Region Education Bureau (REB) was not related to the actual problems of schools, which made them reluctant to work towards the development of their

በኢትዮጵያ የትምህርት ቤት ማሻሻያና ትራንስፎርሜሽን ጥራትን ለማሳደግ የለውጥ አመራር ያለው ሚና

በአብደላ ዩያ ዑስማን

አጠቃሎ

የአሁኑ የጥናት ዓላማ በትምህርት ቤት አመራር ውስጥ ያሉትን አዝማሚያዎች መተንተን እና የዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅዱን ከትምህርት ቤት ለውጥና ትራንስፎርሜሽን ጋር ለማጣጣም የለውጥ አመራር እንዴት ሊሆን እንደሚችል መፈተሽ ነው። በዚህም መሰረት ጥናቱ በሁለት ምዕራፍ ተከፍሏል። የመጀመሪያው ምዕራፍ በአሁኑ ወቅት በትምህርት ቤት መሪዎች (ርዕሰ መምህራን) የሚተገበረውን የአመራር ዘይቤን መለየት ነበር። ሁለተኛው ምዕራፍ በአገሪቱ የትምህርት አመራር ሥርዓት ውስጥ የለውጥ አመራርን ተግባራዊ ማድረግ ነበር። በዚህ የምርምር ፕሮጀክት ውስጥ ተመራማሪው ድብልቅ ዘዴን ተጠቅሟል. ጥቅም ላይ የዋሉት የመረጃ አሰባሰብ ዘዴዎች የተዋቀሩ መጠይቅ እና ያልተዋቀሩ ቃለመጠይቆች ነበሩ። መረጃው የተተነተነው የማህበራዊ ሳይንስ ስታቲስቲክስ ፓኬጅ (SPSS) እና የኮምፒውተር መረጃ ትንተና ስርዓትን ለATLAS-TI ሶፍትዌር በመጠቀምነው። የዚህ ጥናት አጠቃላይ ግኝቶች የሚከተሉት ናቸው፡ በአሁኑ ጊዜ የግብይት አመራሩ ስልት በኢትዮጵያ ውስጥ ባሉ ትምህርት ቤቶች ርእሰ መምህራን ዘንድ የተለመደ ነው። ብዙ ምላሽ ሰጪዎች የርዕሰ መምህራኖቻቸው ትኩረት በመደበኛ ስራ ላይ እንደሆነ እና አብዛኛው በክልል ትምህርት ቢሮ (REB) የሚሰጠው ስልጠና ከትምህርት ቤት ችግር ጋር ያልተገናኘ በመሆኑ ለትምህርት ቤታቸው እድገት ተጉ አድርጓቸዋል። ሌላው የጥናቱ ዋና ግኝት የትምህርት ቤት መሪዎች ውጤታማ የትምህርት ቤት ማሻሻያ ለማድረግ የመምህራንን ቁርጠኝነት ለማዳበር ምንም ተነሳሽነት

school. The other major finding was that school leaders had no motivation to develop and maintain the teachers' commitment for effective teaching and school reform. Teachers perceived their principals as passive and inactive in their efforts to adjust themselves to reform and transformation in their schools. From the analysis of interview data, it was found that the education plan, the GTP and leadership guidelines were not synchronised; students, teachers, and school leaders were not visionary people who could effectively facilitate the school reform and transformation. The interview results showed that the current school leadership system is not transformational. Respondents confirmed that though in some schools, leaders reflected some characteristics of transformational leadership, in most cases, the prevailing practices in school systems reflected transactional leadership behaviour. Generally, the results of analysis of both quantitative and qualitative data showed that in the Harari region (Ethiopia), currently the most practised leadership style at school level is the transactional leadership one. After intervention, at the school level, the transformational leadership style (TrLS) began to be implemented by principals as opposed to the transactional leadership style. Therefore, adequate training on the model of transformational leadership should be given to school principals and community. In addition, continuous follow-up and updating the awareness of school leaders is essential for effectiveness and quality of the school system. The Ministry of Education (MOE) should incorporate transformational leadership behaviour in the national training programme for leadership in conjunction with the GTP for the incumbent school leaders.

Keywords: Growth and transformational plan; quality education; transactional leadership; transformational leadership.

ያለመኖራቸው ነው። መምህራን በትምህርት ቤቶቻቸው ውስጥ እራሳቸውን ለማስተካከል እና ለመለወጥ በሚያደርጉት ጥረት ርእሰ-መምህራን አጋዥ አድርገው አይመለከቷቸውም። ከቃለመጠይቅ መረጃ ትንተናው የተገኘው ውጤት እንደሚያመለክተው፣ የትምህርት ዕቅዱና የዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ እና የአመራር መመሪያዎች የተጣመሩ አይደሉም፡፡ ተማሪዎች፣ መምህራን እና የት/ቤት መሪዎች የትምህርት ቤቱን ማሻሻያ እና ለውጥ በብቃት የሚያመቻቹ ባለራዕይ ሰዎች አልነበሩም። በተጨማሪም አሁን ያለው የትምህርት ቤት አመራር ስርዓት ለውጥ አላመጣም፡፡ ምንም እንኳን በአንዳንድ ትምህርት ቤቶች መሪዎች የለውጥ አመራር አንዳንድ ባህሪያትን እንደሚያንጸባርቁ፣ በአብዛኛዎቹ ሁኔታዎች በትምህርት ቤት ስርአቶች ውስጥ ያሉት ልማዶች የግብይት አመራር ባህሪን እንደሚያንጸባርቁ አረጋግጠዋል። በአጠቃላይ በቁጥርም ሆነ በጥራት መረጃ ትንተና የተገኘው ውጤት እንደሚያሳየው፣ በሐረሪ ክልል (ኢትዮጵያ) በአሁኑ ጊዜ በትምህርት ቤት ደረጃ በጣም የተለማመደው የአመራር ዘይቤ የግብይት አመራር ዘዴ ነው። ቢሆንም፣ ለ ትምህርት ቤት አመራሮች ስልጠና ከተሰጠ ቡኋላ በት/ቤት ደረጃ የትራንስፎርሜሽናል አመራር ዘይቤ (TrLS) ከግብይይት የአመራር ዘይቤ በርዕሰ መምህራን መተግበር ጀምሯል። ስለሆነም፣ በትራንስፎርሜሽናል አመራር ሞዴል ላይ በቂ ስልጠና ለት/ቤት ርዕሳነ መምህራንና ማህበረሰብ ሊሰጥ ይገባል። በተጨማሪም ቀጣይነት ያለው ክትትል እና የትምህርት ቤት መሪዎችን ግንዛቤ ማሻሻል ለት/ቤት ስርዓት ውጤታማነት እና ጥራት አስፈላጊ ነው። በመጨረሻም፣ የትምህርት ሚኒስቴር የለውጥ አመራር ባህሪን በሀገር አቀፍ ደረጃ ለ አድስ የትምህርት ቤት አመራሮች ስልጠና ፕሮግራምን ከዕድገትና ትራንስፎርሜሽን እቅድ ጋር በማቀናጀት ብሰጥ የ ተሸለ ይሆናል። በዝህ ስልጠና ውስጥ ነባር የት/ቤት አመራሮችን ማካተት አስፈላጊ እንደሆነ ትናቱ አመላክቷል።

ቁልፍ ቃላት፡- የዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ፣ ጥራት ያለው ትምህርት፣ የግብይት አመራር የለውጥ አመራር፤

Exploring effects of principals' instructional leadership roles on school improvement programme in secondary schools in Ethiopia

Adinew Ontoro Kedo

ABSTRACT

The main purpose of this study was to explore principals' instructional leadership role and its effect on school improvement programmes in government secondary schools of Hadiya and Halaba Zones in South Nations Nationalities and Peoples' Region (SNNPR) in Ethiopia. The study was descriptive and made use of a convergent (concurrent) mixed methods design as an approach for the study. It was conducted in a sample of seven secondary schools with grades 9 to 12 that were selected with the help of a simple random sampling technique. The participants of the study were 37 school leaders (principals, vice-principals, and supervisors), 260 teachers, nine Parent Teacher Student Association (PTSA) members, six students' council members, and three school improvement programmes (SIP) coordinators from the sample schools of the study zones. Instruments such as questionnaires, semi-structured interviews, focus group discussions, observation, and document analysis were employed to collect the data. As data analysis tools, inferential statistics such as Pearson coefficient of correlation, ANOVA, and T-test; and descriptive statistics as frequency counts, percentage distribution, mean, and standard deviation were used to analyse the quantitative data of the research. Qualitative data were being transcribed, coded, categorized into themes, and analysed thematically simultaneously with the corresponding

በኢትዮጵያ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ርእሰ መምህራን የትምህርት አመራርነት ሚና በትምርህት ማሻሻያው መርሃ ግብር፡- መጣኝና ገላጭ ትንተናዊ ጥናት

በአድነው ኦንቶሮ ቀዶ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና አላማ በደቡብ ብሄር ብሄረሰቦችና ህዝቦች ክልል፣ በሀዲያ እና ሀላባ ዞኖች የመንግስት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የርዕሰ መምህራንን የትምህርት አመራርነት ሚና በትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃ ግብሮች አፈጻጸም/አተገባበር ላይ ያሳደረውን በጎ-ተጽእኖ (አስተዋጽኦ) መመርመር ነው። ጥናቱ ዓላማዉን ከግብ ለማድረስ የተከተለዉ የአጠናን ስልት ገላጭ ቅኝታዊ የምርምር ዘዴን ሲሆን፤ መጣኝና ገላጭ የመረጃ መሰብሰቢያ ዘዴዎችን ተጠቅሟል። ለጥናቱ የሚሆነው መረጃ የተሰበሰበው ከ9ኛ እስከ 12ኛ ክፍል ካላቸዉ ትምህርት ቤቶች ሲሆን፣ ትምህርት ቤቶቹ የተመረጡት በቀላል የዘፈቀደ የናሙና ቴክኒክ ነዉ። የጥናቱ ተሳታፊዎች 37 የት/ቤት አመራሮች (ርዕሰ መምህራን፣ ምክትል ርዕሰ መምህራን እና ሱፐርቫይዘሮች)፣ 260 መምህራን፣ ዘጠኝ የወላጅ መምህራን ተማሪዎች ማህበር (PTSA) አባላት፣ ስድስት የተማሪዎች ምክር ቤት አባላት እና ሶስት የት/ቤት ማሻሻያ ፕሮግራሞች (SIP) አስተባባሪዎች ናቸው። መረጃ የተሰበሰበው በመጠይቆች፣ ከፊል የተዋቀሩ ቃለመጠይቆች፣ የትኩረት ቡድን ውይይቶች፣ ምልከታ እና የሰነድ ትንተና ነው። በተጨማሪም የውሂብ መመርመሪያ መሳሪያዎች፣ ፒርሰን ኮፊሸንት ኦፍ ኮሪሌሽን፣ ANOVA፣ T-test ያሉ ግምታዊ ስታቲስቲክስ እና ገላጭ ስታቲስቲክስ፣ የድግግሞሽ ቆጠራ፣ መቶኛ ስርጭት፣ አማካኝ እና መደበኛ መዛባት፣ የጥናቱ አሃዛዊ/መጣኝ መረጃን (Quantitative Data) ለመተንተን ጥቅም ላይ ውለዋል። ለጥናቱ የተሰበሰቡት ገላጭ መረጃዎች (Qualitative Data) ጭብጦች ከተዛማጅ መጣኝ መረጃ ጋር በንጽጽር እየተተነተኑ ለጥናቱ ማጠቃለያ ግብአት ሆነዋል፡ ፡ የትምህርት አመራርነት ጽንሰ ሀሳብና ዝርዝር

quantitative data by comparing responses concerning the research questions. The findings of the study revealed that the major dimensions of instructional leadership and its constituents are the building blocks that constitute the instructional leadership roles of principals in the secondary schools of Ethiopia. The findings of the study further revealed that principals, as instructional leaders, demonstrated better performance in executing instructional leadership roles in the sample secondary schools. It was also revealed that principals were very strong in setting clear goals and in developing a clear vision and defining mission and values to establish a common sense of direction and purpose for the major stakeholders of the school. The findings of the study also showed the very positive perception awarded towards the instructional leadership roles of principals by the major stakeholders of school (principals, vice-principals, teachers, supervisors, SIP coordinators, PTSA members, and learners) for school effectiveness and improvement. Moreover, from the findings, it has been concluded that instructional leadership dimensions and school improvement programme/SIP domains were strongly correlated. They were positively correlated. The findings of the study also revealed various challenges of schools as barriers to principals' instructional leadership roles execution in the schools. These challenges of the schools relate to principals, teachers, learners, learners' parents, community participation, administration and governance-related challenges, and resource-related challenges. Finally, creating various opportunities for professional development and mechanisms for recognition of principals; having experience sharing educational visits and creating forums for the sharing of best experiences; applying distributed leadership approach and exercising collegial authority

ማጎልበቻ ነጥቦች፣ በኢትዮጵያ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ርእሰ መምህራን በትምህርት አመራርነት ሚናቸዉ እንዲጫወቱ ከተሰጣቸዉ ተግባርና ሃላፍነት ጋር የሚዛመድና የሚመሳሰል ስለመሆኑ በጥናቱ የተገኘው ውጤት አመልክቷል። በተጨማሪም ርእሰ መምህራን እንደ ትምህርት አመራርነት በናሙና 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች የትምህርት አመራርነት ሚናቸዉን በመተግበር የተሻለ አፈፃፀም ስለማሳያታቸዉ ጥናቱ አሳይቷል። የትምህርት ቤት ዋና ዋና ባለድርሻ አካላት የጋራ የአቅጣጫና የዓላማ ግንዛቤ ለመፍጠር ርዕሳነ መምህራን ግልጽ ግቦችን በማውጣትና የጠራ ራዕይ በማዳበር ተልዕኮና እሴቶችን በመለየት ረገድ ጠንካራ መሆናቸውም ተገልጧል። ለት/ቤት ውጤታማነት እና መሻሻል በዋና ዋና ባለድርሻ አካላት (ርዕሳነ መምህራንና ምክትል ርእሰ መምህራን፣ መምህራን፣ ሱፐርቫይዘሮች፣ የSIP አስተባባሪዎች፣ የPTSA አባላት እና ተማሪዎች) ለርዕሰ መምህራን ትምህርታዊ አመራርነት ሚና የሚሰጠውን አዎንታዊ ግንዛቤ የጥናቱ ግኝቶች ያሳያል። በተጨማሪም ከግኝቶቹ በመነሳት የትምህርት አመራርነት ልኬቶች እና የት/ቤት ማሻሻያ ፕሮግራም/SIP ጎራዎች በጥብቅ የተሳሰሩ መሆናቸውን የሚያመለክት መደምደሚያ ላይ ተደርሷል። የጥናቱ ግኝቶች በትምህርት ቤቶች ውስጥ ለርዕሰ መምህራን የትምህርት አመራርነት ሚናቸዉ አፈፃፀም እንቅፋት የሆኑ የትምህርት ቤቶችን የተለያዩ ተግዳሮቶች አጋልጧል። እነዚህ የትምህርት ቤቶቹ ተግዳሮቶች ከርዕሰ መምህራን፣ መምህራን፣ ተማሪዎች፣ የተማሪ ወላጆች፣ የማህበረሰብ ተሳትፎ፣ አስተዳደር እና ሀብት ጋር የተያያዙ ተግዳሮቶች ናቸው። በመጨረሻም ለሙያዊ እድገት የተለያዩ እድሎችን መፍጠር እና ለርዕሰ መምህራን እውቅና የሚያሰጡ ዘዴዎች፣ የልምድ ልዉዉጥ የሚደረግባቸዉን ትምህርታዊ ጉብኝቶችን፣ እና ምርጥ ተሞክሮዎችን ለመተግበር መድረኮችን መፍጠር እንደሚያስፈልግ ጥናቱ አሳይቷል። ከዚህም በላይ አሳታፍ የአመራር ዘዴን መተግበር እና በት/ቤት ውስጥ ጓዳዊ የስልጣን ዘይቤን መለማመድ፣ በትምህርት ቤቱ ውስጥ የርእሰ መምህራንን የቆይታ ጊዜን መጨመር፣ በትምህርት ቤት አመራሮች እና/ወይም በትምህርት ቤቱ ርእሰ መምህራን በኩል ተገቢውን የጊዜ አመራር ማጎልበት፣ በኢትዮጵያ የትምህርት ሥርዓት በተለያዩ እርከኖች የሥርዓተ ትምህርት ተቆጣጣሪ

in the school, increasing the stability of tenure of principals in the school; appropriate time management on the part of school leaders and/or principals in the school, establishing and organising an instructional supervision team at different tiers of the education system of Ethiopia and establishing and strengthening the curriculum committee in the school and effectively applying the instructional leadership approach and implementing school improvement programmes (SIP) in the school were indicated as strategies to enhance principals' instructional leadership roles execution and to increase the effectiveness and improvement of the schools.

Keywords: School improvement; school effectiveness; secondary school; principal; instructional leadership; instructional leadership role; school improvement programme; school leaders; Ethiopian education; education reforms; school's major stakeholders.

ቡድን ማደራጀት፤ በትምህርት ቤቶች የሥርዓተ ትምህርት ኮሚቴን ማቋቋምና ማጠናከር፣ እና የትምህርት አመራር ዘይቤን እና፣ የትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃ ግብር (SIP) በብቃት መተግበር የርዕሰ መምህራንን የትምህርት አመራርነት ሚና ለማሳደግ እና የት/ቤቶችን ውጤታማነት ከፍ ለማድረግ ዋና ዋና ስልቶች ሆነው ተጠቁመዋል።

ቁልፍ ቃላት:- የትምህርት ቤት መሻሻል፣ የትምህርት ቤት ውጤታማነት፣ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፣ ርዕሰ መምህር፣ የትምህርት አመራር ሚና፣ የትምህርት ቤት ማሻሻያ ፕሮግራም፣ የትምህርት ቤት መሪዎች፣ የኢትዮጵያ ትምህርት፣ የትምህርት ቤት ዋና ባለድርሻ አካላት፤

Influence of principals' leadership behaviour on school performance: a case study in the secondary schools of the Southern region, Ethiopia

Endale Berhanu Demessie

ABSTRACT

This study was designed to investigate the influence of principals' leadership behaviour on school performance in secondary schools of the Southern Region in Ethiopia. The problems addressed in the research were the effects of principals' leadership behaviour on the school performance, the dominant leadership styles of principals' and their manifestations and the major

የርዕሰ መምህራን የአመራር ባህሪ በትምህርት ቤት አፈጻጸም ላይ የሚያሳድረው ተጽዕኖ፡ በደቡብ ክልል፣ 2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ የተደረገ ጥናት፤

በእንዳለ ብርሃኑ ደምሴ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት አላማ በደቡብ ክልል 2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፣ የርእሰ መምህራን የአመራር ዘይቤ በት/ቤት የስራ አፈጻጸም ላይ የሚያሳድረውን ተጽእኖ ለመመርመር ነው። በጥናቱ የተነሱት ጥያቄዎች መካከል፣ የርእሰ መምህራን የአመራር ባህሪ በትምህርት ቤት ስራ አፈጻጸም ላይ የሚያሳድረው ተጽዕኖ ምን ይመስላል? የርዕሰ መምህራን ዋነኛ የአመራር

factors that affect the performance of a school. The main research question that guided this study was: How does the principals' leadership behaviour influence the performance of government secondary schools in the Southern region of Ethiopia? A qualitative method, using a case study design was employed through analysing documents, observation and interviews as a means of data collection. Through face-to-face and semi-structured, open-ended in-depth interviews with 30 participants, the researcher uncovered personal views of principals' leadership behaviour on school performance. Principals used the autocratic as well as the democratic and laissez-faire style. With increasing educational qualifications, the employees exhibit more of the democratic leadership tendencies and those who are educated less are inclined towards the autocratic leadership style. The lack of a compelling vision and mission for government schools continues to be a major obstacle in any effort to improve schools. It was developed as a strategy that the principals were well equipped with knowledge and skills in management and leadership to transform the Secondary Schools of the Southern Region of Ethiopia.

Key words: *Principal; leadership behaviour; school performance; secondary schools; Southern Ethiopia*

ዘይቤ እና መገለጫቸው ምንድነው? የሚሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። ከሁሉም በላይ የጥናት ዋና ጥያቄ፡ በደቡብ ክልል በሚገኙ የመንግስት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች አፈጻጸም ላይ የርዕሰ መምህራን የአመራር ባህሪ ምን ተጽዕኖ ያሳድራል? የሚለው ነው። ለጥናቱ የሚያስፈልጉ መረጃዎች የተሰበሰቡት የጥራት ዘዴ፣ የጉዳይ ጥናት ዲዛይን በመጠቀም ሰነዶችን፣ ምልከታዎችን እና ቃለመጠይቆችን በመጠቀም ሲሆን፣ ፊት ለፊት እና በከፊል የተዋቀረ፣ ክፍት የሆነ ጥልቅ ቃለ-መጠይቆች የተደረጉት ከ30 ተሳታፊዎች ጋር ነው፡ ፡ ተመራማሪው ስለ ርእሰ-መምህራኑ አመራር ባህሪና በትምህርት ቤት አፈጻጸም ላይ ያላቸውን ግላዊ አመለካከትም ዳስሷል። ርእሰ መምህራን አውቶክራቲክን እንዲሁም ዲሞክራሲያዊ እና ላይሴዝ-ፋይር ዘይቤን ተጠቅመዋል። የትምህርት መመዘኛዎች እየጨመረ በመምጣቱ የተነሳ ሰራተኞቹ ብዙ የዴሞክራሲያዊ አመራር ዝንባሌዎችን አሳይተዋል። በትምህርት ቤቶች አስገዳጅ ራዕይ እና ተልእኮ አለመኖሩ፣ ትምህርት ቤቶችን ለማሻሻል በሚደረገው ጥረት ሁሉ ትልቅ እንቅፋት ሆኖ ተገኝቷል። የደቡብ ክልል 2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶችን ከፍ ወዳለ ደረጃ ለማሸጋገር፣ ርዕሳነ-መምህራን በአስተዳደርና በአመራር ዕውቀትና ክህሎት የታጠቁ መሆናቸው እንደ ስትራቴጂ ተዘጋጅቷል።

ቁልፍ ቃላት:- ዋና የአመራር ባህሪ፣ የትምህርት ቤት አፈፃፀም፣ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፣ ደቡብ ኢትዮጵያ፤

Under-representation of women in senior leadership positions of public universities in south Ethiopia

Tafano Ouke Labiso

ABSTRACT

The purpose of this study was to explore the causes of underrepresentation of women in senior leadership positions of public universities in south Ethiopia. To achieve this, the vice-presidents, deans and/or directors of public universities in south Ethiopia were involved as the target population. Four public universities: Wachamo, Wolaita Sodo, Dilla and Hawassa were involved as research sites. Four vice-presidents (one from each university), twelve deans and academic directors (three from each university) who constituted a focus group of four participants from each of the four universities, participated in the study. An exploratory case study design was used in this qualitative study.

The purposive sampling technique was used for the selection of the samples. Unstructured interviews were conducted with the vice-presidents of the selected universities and focus group discussions were held with college deans and directors. Participant observation was conducted on issues related to women empowerment at the universities under study. The findings showed that women were greatly underrepresented in senior academic leadership positions at all the selected public universities of south Ethiopia because of various institutional, women-related, economic, socio-cultural, political and legal factors.

The study identified some gaps in the government's oversight role of monitoring and evaluating the implementation

በደቡብ ኢትዮጵያ የህዝብ ዩኒቨርስቲዎች በከፍተኛ የአመራር ቦታዎች ላይ ያሉ ሴቶችን ዝቅተኛ ውክልና ማሰስ

በታፋኖ ኡኬ ላቢሶ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት አላማ በደቡብ ኢትዮጵያ በሚገኙ የመንግስት ዩኒቨርሲቲዎች ከፍተኛ አመራር ላይ ያሉ ሴቶች ውክልና ዝቅተኛ መሆን ያለባቸውን ምክንያቶች ለመዳሰስ ነው። ይህንንም ለማሳካት በደቡብ ኢትዮጵያ የሚገኙ የመንግስት ዩኒቨርሲቲዎች ምክትል ፕሬዝዳንቶች፣ ዲኖች እና/ወይም ዳይሬክተሮች የታለመው ህዝብ ሆነው ተሳትፈዋል። አራት የመንግስት ዩኒቨርሲቲዎች ዋቻሞ፣ ወላይታ ሶዶ፣ ዲላ እና ሀዋሳ የምርምር ሳይቶች ሆነው ተሳትፈዋል። ከአራቱ ዩኒቨርስቲዎች የተውጣጡ አራት ተሳታፊዎችን ያካተተ የትኩረት ቡድን ያቋቋሙት አራት ምክትል ፕሬዝዳንቶች (ከየዩኒቨርሲቲው አንድ)፣ 12 ዲኖች እና የአካዳሚክ ዳይሬክተሮች (ሶስት ከየዩኒቨርሲቲው) በጥናቱ ተሳትፈዋል። በዚህ የጥራት ጥናት ውስጥ የዳሰሳ ጥናት ንድፍ ጥቅም ላይ ውሏል።

ለናሙናዎቹ ምርጫ ዓላማ ያለው የናሙና ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። ከተመረጡት ዩኒቨርሲቲዎች ምክትል ፕሬዝዳንቶች ጋር ያልተዋቀረ ቃለ ምልልስ የተደረገ ሲሆን ከኮሌጅ ዲኖች እና ዳይሬክተሮች ጋር የትኩረት ቡድን ውይይት ተካሂዷል። በጥናት ላይ ባሉ ዩኒቨርሲቲዎች የሴቶችን ተጠቃሚነት በተመለከቱ ጉዳዮች ላይ የተሳታፊዎች ምልከታ ተካሂዷል። በደቡብ ኢትዮጵያ በተመረጡት የመንግስት ዩኒቨርሲቲዎች ውስጥ ሴቶች በከፍተኛ የአካዳሚክ አመራር ቦታዎች ላይ ከፍተኛ ውክልና ያልነበራቸው በተለያዩ ተቋማዊ ፣ሴቶች ፣ኢኮኖሚያዊ ፣ማህበራዊ-ባህላዊ እና ፖለቲካዊ-ህጋዊ ጉዳዮች የተነሳ ሴቶች በከፍተኛ ደረጃ ውክልና እንዳልነበራቸው ግኝቶቹ ያሳያሉ።

ጥናቱ የከፍተኛ ትምህርት ህግን ጨምሮ በፌዴራል መንግስት በተደነገገው ዩኒቨርስቲዎች የሴቶችን ተጠቃሚነት ማጎልበት ፖሊሲዎች በመከታተል እና በመገምገም የመንግስት የክትትል ሚና ላይ አንዳንድ ክፍተቶችን ተመልክቷል። ከዚህም በላይ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት

of women empowerment policies at universities prescribed by the Federal Government including the higher education legislation. Moreover, higher education institutions (HEIs) themselves have also failed to empower women through different mechanisms. Therefore, it could be concluded that HEIs pay little attention to the empowerment of women. Currently, there are some initiatives meant to empower women. However, these, seem to be a reaction to pressure by the higher political authorities. It could be concluded that women are still illiterate about their rights and are not keen to be empowered. Negative societal attitudes and lack of attractive incentives for the leadership positions contribute to the underrepresentation of women in senior positions. Furthermore, a shortage of teaching staff in academia plays a negative role in this underrepresentation.

Finally, it is recommended that the government, society, institutions, and women themselves should step up efforts to empower women, particularly their appointment to senior leadership positions. This is critical as they constitute half of the population of both the institutions and the country. Finally, the study proposes a model that could be adopted by the government, HEIs and different institutions to improve the empowerment of women, especially their appointment to senior leadership positions in HEIs.

Keywords: Women leadership; senior positions; higher education; women underrepresentation; leadership diversity.

ራሳቸው ሴቶችን በተለያዩ ዘዴዎች ማብቃት አልቻሉም። ስለሆነም የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የሴቶችን አቅም ለማጎልበት ብዙም ትኩረት አይሰጡም ብሎ መደምደም ይቻላል። በአሁኑ ጊዜ ሴቶችን ለማብቃት የታቀዱ አንዳንድ ውጥኖች አሉ። ይሁን እንጂ እነዚህ በከፍተኛ የፖለቲካ ባለስልጣናት ግፊት ምላሽ ይመስላል. ሴቶች አሁንም ስለመብታቸው ማንበብና መጻፍ የማይችሉ እና የስልጣን መጎልበት ፍላጎት የላቸውም ብሎ መደምደም ይቻላል። አሉታዊ ማህበረሰባዊ አመለካከቶች እና ለአመራር ቦታዎች የሚስቡ ማበረታቻዎች አለመኖር በከፍተኛ የኃላፊነት ቦታዎች ላይ ያሉ ሴቶች ዝቅተኛ ውክልና እንዲኖራቸው አስተዋፅኦ ያደርጋሉ. በተጨማሪም በዚህ ዝቅተኛ ውክልና ውስጥ በአካዳሚ ውስጥ የማስተማር ባለሙያዎች እጥረት አሉታዊ ሚና ይጫወታል.

በመጨረሻም መንግስት፣ ህብረተሰብ፣ ተቋማት እና ሴቶች ራሳቸው ሴቶችን ለማብቃት በተለይም በከፍተኛ አመራርነት ሹመት ላይ ርብርብ እንዲያደርጉ ይመከራል። ከሁለቱም የተቋማትም ሆነ የሀገሪቱ የህዝብ ብዛት ግማሽ ያህሉ በመሆናቸው ይህ ወሳኝ ነው። በመጨረሻም ጥናቱ የሴቶችን ተጠቃሚነት ለማሻሻል በመንግስት፣በከፍተኛ አመራርነት ቦታ ላይ የሚኖራቸውን ሹመት ለማሻሻል በመንግስት፣በመ/ቤቶች እና በተለያዩ ተቋማት ሊወሰዱ የሚችሉበትን ሞዴል ሀሳብ አቅርቧል።

ቁልፍ ቃላት: የሴቶች አመራር, ከፍተኛ የሥራ መደቦች, ከፍተኛ ትምህርት, የሴቶች ዝቅተኛ ውክልና, የአመራር ልዩነት

An investigation of effective implementation of instructional supervision practice in secondary schools in Hawassa, Ethiopia

Tibebu Legesse Tezera

ABSTRACT

The purpose of the study was to investigate the effective implementation of instructional supervision practices in secondary schools of Hawassa City Administration in Ethiopia. The study focuses particularly on the practices and roles of supervisors in the implementation of instructional supervision, and the factors affecting its implementation in secondary schools. Basic questions related to the availability of instructional supervision strategies and their implementation, the roles of instructional leaders, perceptions of instructional supervision, and challenges for proper implementation of instructional supervision were raised. In addition, strategies for strengthening the effective implementation of instructional supervision were also addressed. The study was framed within the Theory of Change in Teachers' viewpoints on instructional practices. In fact, there is a strong link with the instructional leadership strategies and the role of supervisors for the effective implementation of instructional supervision practices. The Instructional Supervision Model was used as it integrates the activities of instructional supervision in the schools. Moreover, this study reviewed global perspectives on educational supervision and provided an overview of the study context with an emphasis on improvement of instructional supervision. Philosophically, this study followed the pragmatist research paradigm,

በሀዋሳ ከተማ በሚገኙ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች በማስተማር ሂደት የሱፐርቨዥን አፈጻጸምና ውጤታማነት ላይ የተደረገ ጥናት፤

በጥበቡ ለገሰ ተዘራ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዓላማ በሀዋሳ ከተማ አስተዳደር፣ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች በማስተማር ሂደት የተደርጉ የድጋፍና ክትትል አፈጻጸምና ውጤታማነትን ለመመርመር ነው። ጥናቱ በተለይ በትምህርት ድጋፍና ክትትል ትግበራ ውስጥ የሱፐርቫይዘሮች ድጋፍ እና ሚናዎች በሁለተኛ ደረጃ ት/ቤቶች አተገባበር ላይ ተጽዕኖ በሚያሳድሩ ሁኔታዎች ላይ ያተኩራል። በዚህም የስራ መመሪያ አተገባበር ስልቶች መገኘት እና የአፈፃፀም መገምጊያ በተደራጀ መልኩ መኖር፣ የአመራሮች ሚናና ተግባር የሚገልጽ መመሪያ መኖር፣ የትምህርት ክትትልና ድጋፍ ግንዛቤ እና በእቅድ የተቀመጡ ስራዎች በደንብና በመመሪያ መሰርት በተቀመጠላቸው ስልቶች ድጋፍና ክትትል በአግባቡ እንዳይወጡ ተግባራዊነት ላይ ከተጋረጡ ተግዳሮቶች ጋር የተያያዙ መሰረታዊ ጥያቄዎች ተነስተዋል። በተጨማሪም በማስተማር ሂደት የተደርጉ የድጋፍና ክትትል አሰራር ውጤታማ ትግበራ የማጠናከር ስልቶችም ትኩረት ተደርጎባቸዋል። ጥናቱ የተቀረፀው በመምህራን ሁለንተናዊ የለውጥ ፅንሰ-ሀሳብና በማስተማር ልምምዶች ላይ ነው። በመሰረቱ የትምህርት አመራር የተለያዩ ስልቶችን በመጠቀም እና የሱፐርቫይዘሮችን ሚና ውጤታማ በሆነ መልኩ በመማር ማስተማሩ ሂደት ተግባራዊ ለማድረግ ጠንካራ ግንኙነት ያስፈልጋል። በመማር ማስተማሩ ሂደት የድጋፍና ክትትል ሞዴል በትምህርት ቤቶች ውስጥ የማስተማር ክትትል ተግባራትን ለማዳበር ጥቅም ላይ ውሏል። ከዚህም በላይ ጥናቱ በትምህርት ድጋፍና ክትትል ዙሪያ ላይ ያለውን ዓለምአቀፋዊ አመለካከቶች ገምግሟል። ስለዚህም የጥናቱ አውድ አጠቃላይ እይታ በመማር ማስተማር ድጋፍና መሻሻል ላይ አፅንዖት ሰጥቷል። ጥናቱ የተቀላቀሉ የምርምር አቀራረቦችን በመጠቀም የፕራግማቲስት ፍልስፍና ፓራዳይምን ተከትሏል።

employing mixed research approaches. It also employed an explanatory sequential design in which both quantitative and qualitative data were collected simultaneously, interpreted separately and combined at the time of discussion for better understanding of the problem. Data were gathered from 160 supervision teams (vice-principals, senior teachers, unit leaders and department heads), 185 teachers. In addition, 14 principals and supervisors took part in interviews. One focus group discussion was also conducted with the city educational experts. Data were gathered through survey questionnaires, semi-structured interviews, FGD question guides and document reviews. Quantitative data was analysed through the descriptive approaches such as percentage, mean, grand mean and inferential statistics, known as standard division and t-test. Qualitative data collected through interviews and FGDs was summarised through thematic and narrative techniques, and finally triangulated. The results indicated that the quantitative and qualitative data supported one another. It was found that school supervision in line with strategies was inadequate. In addition, school supervision corresponding to the expected standards was not effectively done. The extent to which instructional supervisors design various intervention strategies so as to assist teacher's professional improvement was insufficient. Evidence showed that instructional supervisors' role in building effective relationship in schools was weak. Supportive, directive, conflict management and monitoring and supervising roles in the implementation of instructional supervision were also found to be inadequate. The teachers did not have enough support from supervisors in order to improve their instructional skills, and there was a negative perception of teachers about the implementation

በተጨማሪም ለችግሩ የተሻለ ግንዛቤ ለማግኘት በቁጥርም ሆነ በጥራት መረጃዎች በአንድ ጊዜ የሚሰበሰቡበት፣ በተናጥል የሚተረጎሙበት እና በቃለምልልስ ወቅት የተጣመሩበት የማብራሪያ ቅደም ተከተል ንድፍ ተሠርቷል። ለጥናቱ አስፈላጊው መረጃ የተሰበሰበው ከ160 የሱፐርቪዥን ቡድኖች (ምክትል ርዕሳነ መምህራን፣ ከፍተኛ መሪ መምህራን፣ የትምህርት ክፍል ኃላፊዎች እና የመፈረቃ አስተባባሪዎች)፣ 185 መምህራን፣ 14 ርእሰ መምህራን እና ሱፐርቫይዘሮች በቃለ መጠይቅ በማሳተፍ ነው። የትኩረት ቡድን ውይይትም ከከተማው ከፍተኛ የትምህርት ባለሙያዎች ጋር ተካሂዷል። የመረጃው መሰብሰቢያ መሳሪያዎቹም የዳሰሳ መጠይቆች፣ በከፊል የተዋቀሩ ቃለ መጠይቆች፣ የትኩረት ቡድን የጥያቄ መመሪያዎች እና የሰነድ ግምገማዎች ናቸው። የቁጥር መረጃው የተተነተነው በመቶኛ፣ አማካኝ፣ ግራንድ አማካኝ እና ኢንፈርንሺያል ስታቲስቲክስ ባሉ ገላጭ አቀራረቦች ሲሆን፣ ይህም መደበኛ ክፍፍል እና t-test በመባል ይታወቃል። በቃለ መጠይቆች እና በትኩረት ቡድን የተሰበሰበው የጥራት መረጃ በቲማቲክ እና በትረካ ቴክኒኮች ተጠቃሎ እንዲመሳከር ተደርጉዋል። የጥናቱ ውጤት እንደሚያመለክተው አኃዛዊ እና ጥራት ያለው መረጃ እርስ በርስ የሚደጋገፉ ናቸው። የጥናቱ ውጤት የተቀመጡ የስራ ስልቶች ጋር በተያያዘ የተጣጣመ የትምህርት ቤት ክትትልና ትግበራ እንደሌለ አሳይቷል። በተጨማሪም፣ እንዲተገበር ከሚጠበቀው መመዘኛ ጋር የሚዛመድ የት/ቤት ክትትል በብቃት አልተሰራም። የመምህራንን ሙያዊ መሻሻል ለማገዝ የትምህርት ተቆጣጣሪዎች የተለያዩ የማብቂያ ስልቶችን የሚነድፉበት መጠን በቂ ሆኖ አልተገኘም። በሌላ በኩል በትምህርት ቤቶች ውስጥ ውጤታማ ግንኙነትን ለመፍጠር የሱፐርቫይዘሮች ሚና ደካማ ሆኖ ተገኝቷል። በተጨማሪም በሱፐርቫዥን ትግበራ ውስጥ የድጋፍና ክትትል መመሪያ፣ የግጭት አስተዳደር እና የክትትልና የመቆጣጠር ሚናዎችም በቂ እንዳልሆኑ በጥናቱ ተረጋግጧል። መምህራኑ የማስተማር ክህሎታቸውን ለማሻሻል ከሱፐርቫይዘሮች በቂ ድጋፍ አልነበራቸውም፡ ፡ ከዚህ በተጨማሪ በመምህራኑ የማስተማር ድግፍና ክትትል ትግበራ ላይ አሉታዊ አመለካከት ነበር። በአንፃሩ የበቂ ሱፐርቫይዘሮች፣ የአመራር ክህሎት፣ የሙያ መተግበሪያ መመሪያዎች፣

of instructional supervision. On the other hand, effective implementation of instructional supervision was hampered by a lack of qualified instructional supervisors, management skills, professional manuals, cooperation, and motivation for work and a lack of training and funding. Inadequate facilities and assignment of a small number of supervisors hindered proper implementation of instructional supervision. Moreover, lack of commitment on the part of teachers and school leaders, lack of effective stakeholder support, lack of respect among stakeholders, lack of a participatory supervisory approach and lack of adequate guidance between instructional leaders hampered instructional supervision. Based on the findings, instructional leaders, teachers, supervisors, school instructional supervision teams and school communities need to be well equipped with basic knowledge and skills on the implementation of school instructional supervision, through pre-service and in-service training, experience-sharing programmes, seminars, workshops and discussion forums about the different approaches of supervision in order to enhance the professional growth of teachers and improve their instructional practices. This could help in fostering critical thinking and the problem-solving capacity of the supervisors. Moreover, the instructional leaders in schools need to plan for continuous training and orientation on the nature, practice and significance of instructional supervision. Suggestions were made to solve the factors that hinder proper implementation of instructional supervision.

Keywords: Curriculum development; effective implementation; instructional development; instructional supervision; leadership, monitoring; supervision practice; supervisory roles; supervisory skills; teacher development.

በትብብር እና በምክክር የመስራት የሥራ ተነሳሽነት ዝቅተኛ መሆኑን ጥናቱ አሳይቱዋል፤ እንዲሁም የሥልጠናና የገንዘብ ድጋፍ ባለመኖሩ የመማር ማስተማር ሂደትን እየደገፈና እያበቁ ውጤታማ በሆነ መንገድ ተግባራዊ ለማድረግ እንቅፋት ፈጥሯል። ለስራው የሚያስፈልጉ በቂ ግበአቶች አለመኖራቸው እና አነስተኛ ቁጥር ያላቸው ሱፐርቫይዘሮች በየትምህርት ቤቶቹ መመደብ የሚደረገውን ድጋፍና ክትትል በትክክል ተግባራዊ ለማድረግ እንቅፋት ሆነዋል። ከዚህም በላይ የመምህራንና የት/ቤት አመራሮች ቁርጠኝነት ማነስ፣ የባለድርሻ አካላት ውጤታማና በቂ ድጋፍ አለመስጠት፣ በባለድርሻ አካላት መካከል መከባበር አለመኖር ፣ አሳታፊ የሱፐርቫዥን አሰራር አለመኖር እና በአመራሮች መካከል በቂ የስራ መመሪያ አለመስጠት፤ የሚደረገውን ድገፍና ክትትል ውጤታማ እንዳይሆን አድረገዋል ። በግኝቶቹ መሰረት የትምህርት አመራሮች፣ መምህራን፣ ሱፐርቫይዘሮች፣ የት/ቤቱ የሱፐርቫይዘሮች ቡድን እና የት/ቤት ማህበረሰቦች በትምህርት ቤት ትምህርታዊ ድጋፍና ክትትል አተገባበር ላይ መሰረታዊ ዕውቀትና ክህሎት በመታጠቅ በቅድመ አገልግሎት እና በስራ ላይ ስልጠና፣ የልምድ ልውውጥ ማድረግ አለባቸው። የተለያዩ የክትትልና ድጋፍ ዘዴዎችን፣ ማለትም ፕሮግራሞች፣ ሴሚናሮች፣ አውደ ጥናቶች እና የውይይት መድረኮች በመዘርጋት የመምህራንን ሙያዊ እድገት ማጎልበት እና የማስተማር ተግባራቸውን ማሻሻል ይኖርባቸዋል። ይህ ሂሳዊ አስተሳሰብን እና የሱፐርቫይዘሮች በትምህርት ቤቶች የሚፈጠሩ ችግሮችን የመፍታት አቅም ለማዳበርም ያግዛል። በተጨማሪም፣ በትምህርት ቤቶች ውስጥ ያሉ የትምህርት አመራሮች፣ ስለ ትምህርታዊ ሱፐርቫዥን ምንነት፣ አሠራር እና ጠቀሜታ ቀጣይነት ያለው ሥልጠና እና አቅጣጫ እንዲኖራቸው ማቀድ አስፈላጊ መሆኑን ጥናቱ አሳይቷል። የሱፐርቨዥን ድጋፍና ክትትልን በአግባቡ ተግባራዊ ለማድረግ እንቅፋት የሆኑትን ነገሮች ለመፍታትም ጥቆማዎች ተሰጥተዋል።

ቁልፍ ቃላት፡- የስርዓተ ትምህርት ልማት፣ ውጤታማ ትግበራ፣ የትምህርት ልማት፣ የትምህርት ክትትል፣ አመራር፣ ክትትል፣ የሱፐርቫዥን ልምምድ፣ የሱፐርቪዥን ሚናዎች፣ የመምህራን እድገት፤

Year of Graduation 2022

The state of leadership practices in a sample of polytechnic colleges of Addis Ababa, Ethiopia

Adane Abeje Yalew

ABSTRACT

The inadequacy of research into leadership in polytechnic colleges prompted this research to explore the state of leadership practices in Technical and Vocational Education and Training (TVET) colleges of Addis Ababa, Ethiopia. This study was guided by the constructivist paradigm. It followed a qualitative approach and employed a grounded theory design. The study involved 26 participants who were selected through the purposive sampling technique from three polytechnic colleges in Addis Ababa. Data were collected using three instruments: the structured interview, the Focus Group Interview (FGI) and observation. The interviews were conducted face-to-face with Prime Deans (PDs) and officials. After that, the FGIs and observations were conducted to triangulate the data gathered through the structured interviews. Thematic analysis and constant comparative analysis methods were employed to analyse data. A zigzag method was used in moving back and forth during data analysis. The findings showed that there was inadequate policy support for effective TVET leadership practices in the sample colleges. The available TVET strategy was not changed into actionable directives and guidelines. Leadership practices were mostly guided by campaigns and ad-hoc letters. The position of the PD was not filled with a merit-based approach and lacked transparency. PDs were not

የፖሊቴክኒክ ኮሌጆች የሚከተሉት የአመራር ልምድ በአዲስ አበባ

በአዳነ አበጀ ያለው

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በአዲስ አበባ በሚገኙ ሶስት ፖሊቴክኒክ ኮሌጆች ውስጥ ያለውን የአመራር አተገባበር ሁኔታ መቃኘት ነው። ይህ ጥናት የተመራው በኮንስትራክቲቪስት ኢንተርፕረቲብ ፓራዳይም እይታ ነው። ይህ ጥናት የንድፈ ሃሳብ ስልት አቀራረብን እና ግራዉንድድ ቲዎሪ ዲዛይንን ተጠቅሟል። ጥናቱ በአዲስ አበባ ከተማ ከሚገኙ ሶስት ፖሊ ቴክኒክ ኮሌጆች ተመራማሪው በወሰነው አመቺ የንሞና ቴክኒክ የተመረጡ 26 ተሳታፊዎችን መሰረት ያደረገ ነው። ለጥናቱ የሚያስፈልጉ መረጃዎች በተዋቀረው ቃለ መጠይቅ፣ በትኩረት ቡድን ቃለመጠይቅ (FGI) እና በምልከታ የተሰበሰበ ሲሆን ቃለ መጠይቆቹ የተካሄዱት ከተመረጡ ዲኖች እና በየደረጃው በሚገኙ ውስን የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ዘርፉን ከሚመሩ ባለስልጣናት ጋር ነው። በቃለመጠየቅ የተገኙ መረጃዎችን ትክክለኛነት ለማረጋገጥ በትኩረት ቡድን ቃለመጠይቅ እና ምልከታዎች ተካሂደዋል። መረጃን ለመተንተን የቴማቲክ ትንተና እና የማያቋርጥ የንጽጽር ትንተና ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። በመረጃ ትንተና ወቅት ወደኋላ እና ወደፊት በመመላለስ የዚግዛግ ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። በናሙና ኮሌጆች ውስጥ ውጤታማ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና አመራር ተግባራት በቂ የፖሊሲ ድጋፍ እንዳልነበረው የጥናቱ ውጤት አሳይቷል። አሁን ያለው የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ስትራቴጂ ወደ ተግባራዊ የዕለት ከዕለት መመሪያ ተለዉጦ ወደኮሌጆቹ አልወረደም። የአመራር ልምምዶች የሚከናወኑት በአብዛኛው በዘመቻዎች እና በአድሆክ ደብዳቤዎች ነበር። ዲኖች በመዋቅሩ ላይ በመሪነት ሲቀመጡ በብቃት ላይ ያልተመሰረተ እና ግልጽነት የጎደለው ሆኖ ተገኝቷል። ዲኖችም ለአሰልጣኞች አርአያ አልነበሩም። በከፍተኛ ባለስልጣናት ጣልቃገብነት የመወሰን ስልጣናቸው ስለተዳከመ ራሳቸውን

role-models for trainers. PDs were not autonomous as their decision-making power was crippled by the interventions of higher officials. Vision formulation was not participatory. Business-as-usual PDs did not have any place in the dynamic sample colleges. Effective leadership was deemed important to produce skilled graduates to fill the middle-level human power needs of industries, enterprises and labour markets but was not practised well. The need to practise effective leadership was found not debatable. Leadership in the sample colleges was predominantly different from other sectors' leadership due to the emphasis on technology creativity, invention, innovation and hard skills. PDs' confirmation that they used a democratic leadership style was not supported by the views of trainers. In principle, effective leadership practices have a positive impact on the colleges' outcomes. Nonetheless, this could not be ascertained practically. The leadership practices could not indicate the evidence about the contributions at impact level to the socio-economic growth and development of Addis Ababa. The achievements were at the immediate output level. Sustainable change and transformation were not depicted as there were a high number of unemployed graduates, which was confirmed by the tracer study of the sample colleges. Idle blue collar workers were produced due to the absence of relevant skills that equipped graduates. The procedure to reward and motivate the winners of innovation was bureaucratic, unsustainable and unrealistic. The situation led to repercussions in the colleges, which demotivated the trainers. The additive effects of transformational and transactional leadership styles were substantial to creativity, invention and innovation; reward and motivation packages; team building; individual efforts and wise use of scarce resources.

ችለው አይሰሩም ነበር። ራዕይም ሲዘጋጅ አሳታፊ አልነበረም። በኢንዱስትሪዎች፣ በኢንተርፕራይዞች እና በሰራተኛ ገበያው በመካከለኛ ደረጃ የሰው ሃይል ፍላጎትን ለማሟላት በሰለጠነ ምሩቃን ለማፍራት ውጤታማ አመራር አስፈላጊ ነው ተብሎ ቢታሰብም በጥሩ ሁኔታ አልተሰራም። ውጤታማ አመራር የመለማመድ አስፈላጊነት አከራካሪ ሆኖ አልተገኘም። ዲኖች ዲሞክራሲያዊ የአመራር ዘይቤ መጠቀማቸውን ማረጋገጡ በአሰልጣኞች አስተያየት አልተደገፈም። በመርህ ደረጃ ውጤታማ የአመራር ልምዶች በኮሌጆች ውጤቶች ላይ አዎንታዊ ተጽእኖ ያላቸው ቢሆንም ይህ በተግባር ሊረጋገጥ አልቻለም። የአመራር ልምዶቹ ለአዲስ አበባ ማህበረሰብ ኢኮኖሚያዊ እድገት ስላበረከቱት አስተዋፅዖ ማስረጃዎች ሊያሳዩ አልቻሉም። ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው ሥራ አጥ ተመራቂዎች በመኖራቸው፣ ዘላቂ ለውጥና ትራንስፎርሜሽንም አልታየም። ተመራቂዎችን የሚያስታጥቁ አግባብነት ያላቸው ክህሎት ባለመኖሩ ስራ ፈት ተመራቂዎች ተፈጥረዋል። የፈጠራ አሸናፊዎችን ለመሸለም እና ለማነሳሳት የተደረገው አሰራር ቢሮክራሲያዊ፣ ዘላቂ ያልሆነ እና ከእውነታው የራቀ ነው። ይህም በኮሌጆች ላይ መዘዞችን አስከትሏል፤ የአሰልጣኞችን ለስራ መነሳሳት ዝቅ አድርጓል። በንድፈ ሃሳብ ደረጃ የትራንስፎርሜሽን እና የግብይት አመራር ዘይቤዎች ተጨማሪ ውጤቶች ለማስመዝገብ እና የፈጠራ ስራዎችን ለማበረታታት ከፍተኛ ሚና እንዳላቸው ቢታመንም በተግባር ግን ተፈጻሚ አልሆኑም። የሽልማት እና የማበረታቻ ፓኬጆች፣ የቡድን ግንባታ፣ የግል ጥረቶች እና ጥበበኛ የሀብት አጠቃቀም አልታየም። በተጨማሪም የጥናቱ ውጤት እንደሚያሳየው ውስብስብ ችግሮች እና ፈተናዎች የናሙና ኮሌጆችን አመራር ፈትኗል። ስለዚህ በናሙና ኮሌጆቹ ፈጠራን ለማነሳሳት የዘመኑን የአመራር ዘይቤዎች በማጣመር ተራማጅ እና ተለዋዋጭ የአመራር ዘይቤዎችን መጠቀም አስፈላጊ እና ወሳኝ ሆኖ በመገኘቱ ተመራማሪው የተቀናጀ ተለዋዋጭ አመራር ንድፈ ሀሳብ አበልጽጓል።

ቁልፍ ቃላት፡- የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ፖሊሲ፣ የአመራር ልምዶች፣ ውጤታማ አመራር፣ የዘመኑ አመራር ንድፈ ሐሳቦች እና የተቀናጀ ተለዋዋጭ አመራር ንድፈ ሐሳብ

The findings showed that complex problems and challenges faced the sample colleges' leadership practices. Therefore, blending the contemporary leadership styles to initiate creativity, invention and innovation was found crucial to the progressive changes in the sample colleges. The proposed leadership theory was blended with dynamic leadership theory to mitigate problems and challenges faced by the sample colleges.

Keywords: TVET policy; leadership practices; effective leadership; contemporary leadership theories; blended dynamic leadership theory.

Exploring principals' leadership practices and students' pass rate in secondary schools at West Arsi Zone, Ethiopia

Desta Kaweti Bekere

ABSTRACT

The study was aimed at exploring principals' leadership practices and its influence on students' pass rate in the secondary schools of West Arsi Zone, Ethiopia. Philosophically, a Pragmatic Research Paradigm with a mixed-method research approach was employed. The study employed an Explanatory Sequential Mixed Method design to extract the perception of teachers, heads of departments, principals, vice-principals, and supervisors using both quantitative data followed by qualitative data to supplement each other and interpreted separately and combined at the end of the discussion for better grasping the problems under the study. Data were gathered from 225 teachers and 115 heads of departments using Multistage Random Sampling techniques while 11 school principals, five vice-

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የርእሰመምህራን የአመራር ልምምድ እና የተማሪዎች የማለፍ መጠን፡ በምዕራብ አርሲ ዞን የተደረገ መጣኝና ገላጭ ትንተናዊ ጥናት፤

በደስታ ቃዌቲ በከሬ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በምዕራብ አርሲ ዞን 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች የርእሰመምህራንን የአመራር ልምምድ እና በተማሪዎች የማለፍ መጠን ላይ ያለውን ዝምድና ለመቃኘት ያለመ ነው።ለዚህም ይረዳ ዘንድ የተግባራዊ ምርምር ፓራዲም ፍልስፍናን ከቅይጥ የምርምር አቀራረብ ጋር ተጠቅሟል። በተጨማሪም የማብራሪያ ቅደም ተከተል ቅይጥ ዘዴ ንድፍ በመጠቀም፣የመምህራንን፣የትምህርት ክፍል ሓላፊዎችን፣ ርዕሳነ - መምህራንን፣ ምክትል ርእሳነ -መምህራንን እና ሱፐርቫይዘሮችን ሁለቱንም መጠናዊ ና ገለጭ መረጃዎች በመጠቀም፣እርስ በእርስ ለመደጋገፍ እና በተናጥል ለመተርጎም ውይይት ተደርጓል፤በውይይቱ መጨረሻ ላይ ተጣምረው ለችግሮቹ በተሻለ ሁኔታ ማጥናት በሚያስችል መንገድ ተመርጧል።መረጃ የተሰበሰበው ከ225 መምህራን እና ከ115 የትምህርት ክፍል ኃላፊዎችን በዘፈቀደ ባለብዙ ደረጃ ናሙና ቴክኒክ በመጠቀም ሲሆን፣ 11

principals and four supervisors took part on an interview using Purposive Sampling techniques. Questionnaires, semi-structured interview and document analysis were instruments for data collection. Data were analysed using frequency, mean, standard deviation, independent sample t-test, and Pearson product-moment correlation analysis and thematic analysis techniques. The study found that the current principals' leadership practices in terms of 'setting directions', 'developing people', 'developing schools' and 'managing teaching-learning programme' were weak. The study also revealed that there is a positive relationship between principal leadership practices in 'setting direction' and 'developing schools' and students' pass rate while there is no significant relationship with 'developing people' and 'managing teaching-learning programme' and students' pass rate. Student-related, home-environment related, and teacher-related problems were found to be strong challenges while school-leadership related hurdles, lack of physical resources and material facilities and other external factors were found moderately challenging to school leaders in the process of supporting students' pass rates. The study also suggested strategies such as the central government playing their role; developing school leaders' commitment and capacities; enhancing teaching-learning; mobilising and allocating school resources; and working on school autonomy.

Keywords: Principals; leadership practices; secondary schools; school leaders; students' pass rate; teachers; pragmatism; mixed approach; government.

የትምህርት ቤት ርእሰ መምህራን፣ 5 ምክትል ርእሰ መምህራን እና 4 ሱፐርቫይዘሮች የዓላማ ናሙና ቴክኒኮችን በመጠቀም ተመርጠው ቃለ መጠይቅ ላይ ተሳትፈዋል። በተጨማሪም መጠይቆች፣ከፊል የተዋቀረ ቃለመጠይቅ እና የሰነድ ትንተና የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች ተግባራዊ ተደርገዋል።መረጃው በድግግሞሽ ቆጠራ፣ አማካኝ ፣መደበኛ ልዩነት ፣ ገለልተኛ ናሙና ቲ-ሙከራ እና የፔርሰን ምርት-አፍታት ትንተና እና የቲማቲክ ትንተና ቴክኒኮች በመጠቃም ተተንትኗል።የጥናቱ ውጤት እንዳመለከተው፣አሁን ያሉት ርዕሳነ መምህራን አቅጣጫዎችን ከማስቀመጥ'፣ሰዎችን ከማሳደግ፣ትምህርት ቤቶችን ማሳደግ እና የመማር ማስተማር ፕሮግራምን ከመምራት አንፃር ደካማ ናቸው። በተጨማሪም 'አቅጣጫ በማውጣት'፣ 'ትምህርት ቤቶችን በማዳበር' እና በተማሪዎች የማለፍ ደረጃ መካከል አዎንታዊ ግንኙነት እንዳለ በጥናቱ የተረጋገጠ ሲሆን፣ 'ከማዳበር' እና 'የመማር ማስተማር መርሃ ግብር አስተዳደር' እና የተማሪዎችን ማለፊያዎች ጋር ጉልህ ግንኙነት የለውም። ከተማሪ ጋር የተያያዙ፣ከቤት-አካባቢ እና ከአስተማሪ ጋር የተያያዙ ችግሮች ጠንካራ ተግዳሮቶች ሲገኙ፣ከት/ቤት አመራር ጋር የተያያዙ መሰናክሎች ፣ የአካለዊ እና የቁሳቁስ እጥረት እና ሌሎች ውጫዊ ሁኔታዎች የተማሪዎችን የማለፍ ደረጃን በመደገፍ ሂደት ውስጥ የት/ቤት አመራሮች በመጠኑ ፈታኝ ሆነው ተገኝተዋል።ጥናቱ እንደ ማዕከላዊ መንግስት ሚናቸውን ለመጫወት የሚያነሳሷቸውን ስልቶችም ጠቁሟል።እነዚህም፣ የትምህርት ቤት መሪዎችን ቁርጠኝነት እና አቅም ማዳበር፣ የመማር-ማስተማር ህዳትን ማሳደግ፣ የትምህርት ቤት ግብዓቶችን ማሰባሰብ እና መመደብ ና ትምህርት ቤቶች ራሳቸውን እንዲያስተዳድሩ መስቻል ናቸው።

ቁልፍ ቃላት: ርዕሰ መምህራን፣የአመራር ልምዶች፣ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፣የትምህርት ቤት መሪዎች ፣ የተማሪዎች መጠና ማለፊ፣ አስተማሪዎች ፣ ፕራግማቲዝም፣የተደባለቀ አቀራረብ፣መንግስት

Exploring the implementation of cooperative training at technical and vocational education and training colleges in Oromia regional state, Ethiopia

Kebede Soressa Guta

ABSTRACT

The study was conducted to explore the implementation of cooperative training in TVET colleges in Oromia regional state which involves TVET-enterprise partnerships. The study utilised a mixed-methods research design, employing a questionnaire, semi-structured interviews and observation to collect information from 247 participants. The participants include 80 instructors, 150 students selected to complete the questionnaire, five Vocational Counselling and Guidance Office heads and two enterprise focal persons sampled for interviews and 10 students to participate in group interviews in three groups. Cooperative training in the region failed to consider the local context in that some parts of the region relied on small enterprises established in rural and small towns while other colleges worked with medium and large-scale enterprises. The rapport between TVET and enterprises was complicated and mired with factors related to communication, commitment, budget and involvement of stakeholders. Enterprises did not participate in the planning process, had very little knowledge of learning outcomes of a given programme and were not involved in the assessment of trainees. Enterprises were not compensated for their participation in cooperative training and were not given warranty if any kind of damage occurred during cooperative

የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ማሰልጠኛ ኮሌጆች የትብብር ስልጠና፡ በኦሮሚያ ክልል የተደረገ ዳሰሳ፡

በከበደ ሶሬሳ ጉታ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች የትብብር ሥልጠና አፈጻጸምን ለመዳሰስ የተደረገ ነው። ለዚህም ጥናቱ የቅይጥ ዘዴዎችን የምርምር ንድፍ ተጠቅሟል። ለዚህም ከ247 ተጠኝዎች የተዋቀሩ ቃለመጠይቆች እና ምልከታ በመጠቀም መረጃ ተሰብስቧል። በአጠቃላይ 80 መምህራን እና 150 ተማሪዎች መጠይቁን ለመሙላት የተመረጡ ሲሆን፣ አምስት የሙያ ምክርና መምሪያ ጽ/ቤት ኃላፊዎች እና ሁለት የኢንተርፕራይዝ ፎካል ሰዎች ለቃለ መጠይቆች ናሙና የተወሰዱ ሲሆን 10 ተማሪዎች በቡድን መጠይቅ ተሳታፊዎች ሆነዋል። በኦሮሚያ ክልል በትላልቅ ከትሞች ዉስጥ የሚገኙ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች ከመካከለኛና ከትላልቅ ኢንተርፕራይዞች ጋር በመስራታቸው የተሻለ ሰልጠና ልመስጠት አድል ተፈጥሮላቸዋል። በገጠርና በትናንሽ ከተሞች የሚገኙ ኮሌጆች አነስተኛ ኢንተርፕራይዞች ጋር ለመስራት ስለሚግደዱ ያልዉን ክፍተት ለመሙላት ችግር ይግጥማቸዋል። ይህ ማልት በክልሉ ያለው የትብብር ስልጠና የአካባቢን ሁኔታ ግምት ውስጥ ማስገባት አልቻለም ማለት ነዉ። በቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና እና በኢንተርፕራይዞች መካከል ያለው ግንኙነት ውስብስብ እና ቁርጠኝነት፣ በጀት እና ከባለድርሻ አካላት ተሳትፎ ጋር የተያያዙ ጉዳዮችን ያካተተ ሆኖ አልተገኝም። የስልጠና አቅዱ ኢንተርፕራይዞችን አያሳትፍም፤ በአኢንተርፕራይዝ ያሉት አምቻኞች መማር ውጤት እውቀት በጣም ትንሽ ከመሆኑም ብትጨማሪ በሰልጣኞች ግምገማ ላይ ተሳትፎ የላችውም። በትብብር ማሠልጠና ላይ ለተሳተፉት ኢንተርፕራይዞች ካሳ አይከፈላቸውም። እንዲሁም የትብብር ማሠልጠና ወቅት ለሚደርስ ጉዳት ማካካሻ ዋስትና የላቸውም። ስለዚህ የትብብር ስልጠናው አስፈላጊ በሆነ በጀት ያልተደገፈ እና የአካባቢ ሁኔታዎችን ግምት ውስጥ በማስገባት የተማሪውን ፍላጎት ያሟላ ሆኖ አልተገኝም።

training. Thus, cooperative training was not supported by the necessary budget and it failed to consider local contexts and did not seem it to meet the needs of the learners.

Keywords: Cooperative training; Technical and Vocational Education and Training; enterprises; Partnership.

ቁልፍ ቃላት: - የትብብር ስልጠና፣ የቴክኒክ እና ሙያ ትምህርት እና ስልጠና፣ ኢንተርፕራይዞ፣, አጋርነት፤

Assessing the implementation of quality assurance policy in Ethiopian higher education institutions

Manaye Abera Shamalo

ABSTRACT

In Ethiopia, quality assurance in higher education is one of the government's top priorities, just like in other developing nations. This thesis assesses the implementation of quality assurance (QA) policies in Ethiopian public higher education. More specifically, it concentrates on determining the effectiveness of quality assurance practices and identifying implementation gaps in line with HERQA/ETA focus areas. The key research questions were: "how and under what conditions do public universities in Ethiopia execute ETA quality assurance policies, and what contextual factors influence QA policy implementation?" The study is based on the concept that student learning is at the heart of universities' educational purpose, and that focusing on the key educational processes and situations that impact student learning quality makes QA procedures more successful. The study was based on a conceptual framework comprising important concepts in contingency and institutional theories, as well as quality assurance approaches. Two organisational

የኢትዮጵያ ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የጥራት ማረጋገጫ ፖሊሲ አተገባበር መገምገም፤

በማናዬ አበራ ሻማሎ

አጠቃሎ

እንደሌሎች ታዳጊ ሀገራት ሁሉ፣ በኢትዮጵያ የከፍተኛ ትምህርት ጥራትን ማረጋገጥ መንግስት ቅድሚያ ከሚሰጣቸው ቁልፍ ጉዳዮች አንዱ ነው። ይህ ጥናት በኢትዮጵያ ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የጥራት ማረጋገጫ (QA) ፖሊሲዎችን አተገባበር ይገመግማል። ጥናቱ በተለይም የከፍተኛ ትምህርት አግባብነትና ጥራት ኤጀንሲ(HER-QA)/የትምህርትና ሥልጠና ባለሥልጣን(ETA) የትኩረት አቅጣጫዎች ጋር በተጣጣመ መልኩ የጥራት ማረጋገጫ ልማዶችን ውጤታማነት በመፈተሸ እና የአፈፃፀም ክፍተቶችን በመለየት ላይ ያተኩራል። የጥናት ዋናዎቹ ጥያቄዎች፣ "በኢትዮጵያ የመንግስት ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት በትምህርትና ሥልጠና ባለሥልጣን(E-TA) የትምህርት ጥራት ለማረጋገጥ የወጡ ፖሊሲዎችን እንዴት እና በምን ሁኔታዎች ውስጥ ይተገብራሉ? እና በትምህርት ጥራት ለማረጋገጥ የተዘጋጁ ፖሊሲዎች (QA)ትግበራ ላይ ተጽእኖ የሚያሳድሩት ምን ምን ሁኔታዎች ናቸው?" የሚሉት ናቸው። ጥናቱ፣ ‹‹የተማሪዎች መማር የዩኒቨርሲቲዎች እምብርት ነው›› በሚለው ፅንሰ-ሀሳብ ላይ የተመሰረተ ነው። የትምህርት ዓላማ እና የመማር ማስተማር ተግባራት፤ በተማሪው የመማር ጥራት ላይ ተጽዕኖ በሚያሳድሩ ቁልፍ የትምህርት ሂደቶች እና ሁኔታዎች ላይ ማተኮር የትምህርት ጥራት ማረጋገጫ (QA) ሂደቶችን የበለጠ ስኬታማ ያደርገዋል። ጥናቱ በድንገተኛ (contingency theory) እና ተቋማዊ ጽንሰ-

theories, Contingency Theory, and Neo-Institutional Theory were used to provide a theoretical lens for explaining how internal and external organisational settings impact the implementation of QA policies at HEIs. The study employed a qualitative research approach, which included semi-structured interviews, textual open-ended questions, and document analysis. Purposive sampling was used to choose four public institutions as data sources. The ETA and MoE were also added at the macro level to analyse the impact of institutional contexts on institutional quality audit practices. The findings show that the implementation of QA policies was not conceptualised in public higher education at large and that reality on the ground differs from the literature generated on the science of QA, instead being applied partially in public institutions. They lack proper QA structures, processes, and documented policies. The QA initiatives were carried out without a clear sense of direction and objectives, resulting in ineffective coordination. Self-evaluations were held symbolically at higher levels of institutions, and the outcomes of the evaluations were seldom used in an organised manner to enhance teaching-learning, faculty decision-making and planning processes. It might be inferred that the ETA's quality assurance policies appear to be disconnected from internal quality improvement programmes in HEIs. It is suggested that HEIs design institutional quality QA policies, mobilise resources for institutional quality development, construct fully-fledged QA structures at all levels, and staff the structures with the appropriate human resources. HEIs should begin and carry out effective self-assessment of their operations, own it, and strive towards achieving their stated goals. It is critical that the ETA creates accreditation mechanisms for public HEIs,

ሀሳቦች (neo-institutional theory) ውስጥ የጥራት ማረጋገጫ አቀራረቦችን ባካተተ የፅንሰ-ሃሳባዊ ማዕቀፍ ላይ የተመሰረተ ነው። በጥናቱ የተቋማቱ የውስጥ እና የውጭ ድርጅታዊ ቅንጅቶች በከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የትምህርት ጥራት ማረጋገጫ ፖሊሲዎችን አፈፃፀም ላይ እንዴት ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ ለማብራራት ሁለት ድርጅታዊ ንድፈ ሃሳቦች ማለትም የድንገተኛ ፅንሰ-ሀሳብ (contingency theory), እና የኒዮ-ተቋም ቲዎሪ (neo-institutional theory) የንድፈ-ሐሳብ መነፅር ለማቅረብ ጥቅም ላይ ውለዋል። ጥናቱ የጥራት(የገላጭ) ምርምር ስልት (qualitative research approach) መሠረት ያደረገ ሲሆን አጥኚው ለጥናቱ አስፈላጊ የሆኑ መረጃዎችን ለመሰብሰብ ከፊል የተዋቀሩ ቃለ መጠይቆችን (semi-structured interviews)፣ ክፍት ጥያቄዎችን (open-ended questions) እና የሰነድ ትንተናን (document analysis) ከቁልፍ የመረጃ አቀባዮች መረጃ ለማሰባሰብ ተጠቅሟል። እንዲሁም ለጥናቱ አስፈላጊ መረጃዎች ከአራት የመንግሥት ከፍተኛ ተቋማት ለመሰብሰብ የዒላማ ናሙና አመራረጥ (Purposive sampling)ተጠቅሟል። ተቋማዊ ሁኔታዎች በተቋማዊ የጥራት ኦዲት ሂደት ላይ ያላቸውን ተፅእኖ ለመተንተን የትምህርት ሥልጠና ባለሥልጣን (ETA) እና የትምህርት ሚኒስቴር በዒላማ ናሙና አመራረጥ (Purposive sampling) በማክሮ ደረጃ በጥናቱ ተካተዋል። በትንተናው መሰረት የትምህርት ጥራት ማረጋገጫ (QA) ፖሊሲዎች ትግበራ በመንግስት ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ውስጥ በታለመላቸው ግብ መሰረት እንዳልተተገበሩና ይልቁንም በመሬት ላይ ያለው እውነታ በትምህርት ጥራት ማረጋገጫ (QA) አስተምሮት ላይ ከቀረቡ ንድፈ-ሀሳብ እንደሚለይና አተገባበሩም በከፊል እንደሆነ የጥናቱ ውጤት ያሳያል። በተጨማሪም ተቋማቱ ትክክለኛ የሆኑ ትምህርት ጥራት ማረጋገጫ (QA) መዋቅሮች፣ ሂደቶች እና የሰነድ ፖሊሲዎች እንደሌላቸው የጥናቱ ውጤት ያመላክታል። በተተኳሪ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የተከናወኑ የትምህርት ጥራት ማረጋገጫ (QA) ተግባራት አተገባበር ግልጽ የሆነ አቅጣጫ እና ግብ ሳይኖር በመሆኑ ውጤታማ ያልሆነ ቅንጅት ያስከተለ መሆኑን የጥናቱ ውጤት ያሳያል። በተተኳሪ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ደረጃ የተከናወኑት የግለ-ግምገማ ሂደቶች (self-evaluation)

particularly at the institutional level. The ETA should be more independent, with greater autonomy and adequate resources to become a sustainable professional agency supporting the HE sectors.

Keywords: Higher education institutions; quality; quality assurance; quality assurance policies; policy; policy implementation.

ታቅደው ሳይሆን ለይስሙላ የተካሄዱ ሲሆኑ፣ እነዚህም የግለ-ግምገማ ውጤቶች የመማር ማስተማር፣ የመምህራን የውሳኔ አሰጣጥ እና የዕቅድ ሂደቶችን ለማጎልበት በተደራጀ መንገድ እምብዛም ለትምህርት ጥራት ማረጋገጥ ጥቅም ላይ እንዳልዋሉ የጥናቱ ውጤት አሳይቷል። እንዲሁም በጥናቱ ውጤት መሰረት በትምህርት ሥልጠና ባለሥልጣን የተዘጋጁ የከፍተኛ ትምህርት የጥራት ማረጋገጫ ፖሊሲዎች እና በከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ውስጥ ያሉ የውስጥ የጥራት ማሻሻያ ፕሮግራሞች ጋር ግንኙነት አላቸው ተብሎ አይታሰብም። በመጨረሻም በጥናቱ ከተገኘው ውጤት በመነሳት የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ተቋማዊ ጥራት ያለው የውስጥ ጥራት ኦዲት (IQA) ፖሊሲዎችን በመንደፍ፣ ግብዓቶችን በማሰባሰብ ለተቋማዊ ጥራት ልማት በየደረጃው የተሟላ የውስጥ ጥራት ኦዲት (IQA) መዋቅሮችን ማቋቋም እና ለመዋቅሮቹ ተገቢውን የሰው ሃይል መመደብ እንደሚያስፈልግ በጥናቱ ተጠቁሟል። ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ሥራቸውን ውጤታማ በሆነ መንገድ በመገምገም፣ በባለቤትነት የተያዙ እና የታቀዱ አላማዎችን ለማሳካት ጥረት ማድረግ እንዳለባቸው በአጥኚው ተጠቋሟል። የትምህርትና ሥልጠና ባለሥልጣን ለመንግስት ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት በተለይም በተቋም ደረጃ የእውቅና አሰጣጥ ዘዴዎችን መፍጠር ወሳኝነት አለው። የትምህርት ሥልጠና ባለሥልጣን የከፍተኛ ትምህርት ዘርፍን በበቂ ሁኔታ የሚደግፍ ዘላቂ ፕሮፌሽናል ኤጀንሲ ለመሆን የበለጠ ራሱን የቻለ፣ በራስ የመመራት አቅም ያለው እና በቂ ሀብት የተመደበለት መሆን እንደሚገባው ጥናቱ ጠቁሟል።

ቁልፍ ቃላት:- የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት፣ ጥራት፣ የጥራት ማረጋገጫ፣ የጥራት ማረጋገጫ ፖሊሲዎች፣ ፖሊሲ፣ ፖሊሲ ትግበራ፤

Principals' leadership behaviour and academic achievement in secondary schools of Gedeo Zone, Ethiopia

Seyoum Gari Aleme

ABSTRACT

Currently, schools require effective principals who actualise the academic success of all students. As accountability of principals' increases, many researchers are inspired to identify the effective types of leadership behaviours. Although these researchers reached an agreement on the decisiveness of leadership, they did not agree on the most effective type of leadership behaviour that promotes students' achievement. The researcher was initiated to conduct this study because of the prevalence of low students' achievement in the Gedeo Zone and the observed controversies regarding the effective types of leadership behaviours. The study's objective was to examine the effect of secondary school principals' leadership behaviours on students' achievement in Gedeo Zone, Ethiopia, and thereby to identify the effective type of leadership construct that enhances learners' success. The Explanatory Sequential Mixed Design was used. The Zone's three least and three best achievers were chosen as sample schools using the maximum variation strategy. The source of data was 141 teachers and 180 students selected by proportional stratified technique as well as 18 interviewees who were chosen purposively. Data were collected using questionnaires, interviews, and document analyses. The quantitative data were analysed using mean, standard deviation, T-test, correlation, regression, and graphs. The qualitative data were analysed through a content analysis approach. The findings of

በጌዴኦ ዞን ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የርዕሰ መምህራን የአመራር ባህሪ እና የአካዳሚክ ስኬት ፤ኢትዮጵያ

በስዩም ጋሪ አለሜ

አጠቃሎ

በአሁኑ ወቅት፤ ትምህርት ቤቶች የሁሉንም ተማሪዎች አካዴሚያዊ ስኬትን ተግባራዊ የሚያደርጉ ውጤታማ ርእሰ መምህራን ይፈልጋሉ። የርእሰ መምህራን የተጠያቂነት አድማስ እየሰፋ በመምጣቱ ፣ ብዙ ተመራማሪዎች ውጤታማ የአመራር ባህሪያትን ለመለየት በከፍተኛ ተነሳሽነት ጥናት በማድረግ ላይ ይገኛሉ። ምንም እንኳን እነዚህ ተመራማሪዎች፤ የአመራር ሚና ቁልፍ እንደሆነ ሁሉም የሚስማሙበት ቢሆንም፣ ተማሪዎች ስኬታማ እንዲሆኑ በማስቻል ረገድ በጣም ውጤታማና ተመራጩ የአመራር ባህሪ አይነትን መለየት ላይ መግባባት ላይ አልተደረሰም። በዞኑ በተደጋጋሚ የተማሪዎች ውጤት ዝቅተኛ ሆኖ መታየትና በጣም ውጤታማ የአመራር ባህሪ አይነትን በተመለከተ የጥናቶች ውጤት አወዛጋቢ መሆናቸው፤ ተመራማሪው በጉዳዩ ላይ ጥናት እንዲያደርግ አነሳስቶታል። የጥናቱ አላማ ፤ በጌዴዮ ዞን የ2ኛ ደረጃ ት/ቤት ርእሰ መምህራን የአመራር ዘይቤ በተማሪዎች ውጤት ላይ ያለውን ተጽእኖ በመፈተሽ፣ የተማሪዎችን ስኬት የሚያጎለብት ውጤታማ የአመራር አይነትን ለመለየት ነው። ጥናቱን ለማካሄድ ገላጭ ተከታታይ ውህድ የጥናት ዲዛይን ተተግብረል፡፤ በሁለት ጫፍ የሚታዩ ባህሪ መምረጫ ስልትን በመጠቀም፣በተማሪዎች ውጤት ላይ በመሞርኮዝ ከዞኑ ሶስት ዝቀተኛ እና ሶስት ከፍተኛ አፈጻጸም ያላቸውን በድምሩ ስድስት ናሙና ትምህርት ቤቶች በጥናቱ ላይ ተሳትፈዋል። በተመጣጣኝ ስትራቲፋይድ ቴክኒክ የተመረጡ 141 መምህራን እና 180 ተማሪዎች እንዲሁም፣ ሆን ተብሎ የተመረጡ 18 ቃለ መጠይቅ የተደረገላቸው መላሾች ተሳታፊ ሆነዋል። መረጃ የተሰበሰበው መጠይቆችን፣ ቃለመጠይቆችን እና የሰነድ ትንታኔዎችን በመጠቀም ነው። የቁጥር መረጃው አማካኝ፣ መደበኛ መዛባት፣ ቲ-ሙከራ፣ ተዛማጅነት፣ ሪግሬሽን እና ግራፎችን በመጠቀም ተንትኗል። የጥራት መረጃው የተተነተነው በይዘት

this study showed that effectively practicing instructional and transformational behaviours in integrative ways enhanced students' achievement; exhibiting high-task behaviours that focused on teaching-learning increases students' success while high relationships intended to get mere affiliation deterred achievement; a strong correlation exists between preserving of a positive school climate and students' achievement; principals' leadership effect reaches learners through mediators indirectly and comprehensive leadership constructs are preferred as an effective style. Based on these findings, principals are recommended to employ integrative leadership which comprises ingredients of instructional, transformational, and positive school climate as their combined effect and which promote students' achievement by strengthening teaching-learning, transforming members and sustaining success respectively. Principals are advised to exhibit high-task behaviours in their engagements and alert members to play their role in improving students' learning. They also recommended making academic and affective environments favourable because such circumstances enhanced students' achievement.

Keywords: Explanatory Sequential Mixed Design; integrative leadership; leadership behaviours; leadership effect; learning centred leadership; maximal variation strategy; positive school climate; leadership effectiveness; leadership orientation; secondary schools; students' achievement.

ትንተና አቀራረብ ነው። መማር-ማስተማር ተኮር እና ትራንስፎርሜሽናል የአመራር ባህሪን በጥምረት የያዘውን የተቀናጀ የአመራር ዘይቤን በርእሰ መምህራን ውጤታማ በሆነ መንገድ መተግበር ተማሪዎች በትምህርታቸው ስኬታማ እንዲሆኑ እንደሚያስችል የዚህ ጥናት ግኝቶች ያሳያሉ። ለመማር ማስተማር ቅድሚያ የሚሰጥ ስራ ተኮር የአመራር ባህሪ በርአሰ መምራን ማሳየት የተማሪዎችን ስኬት እንዲጨምር ሲደረግ፣ መወደድን ብቻ ታሳቢ ያደረገ ግንኙነት ተኮር የአመራር ዘይቤ የተማሪዎችን ውጤታማነት ያደናቅፋል። በአዎንታዊ የትምህርት ቤት ድባብ እና በተማሪዎች ስኬታማነት መካከል ጠንካራ ግንኙነት መኖሩ በጥናቱ ተረጋግጣል። የርእሰ መምህራን የአመራር በጎ ተፅዕኖ ተማሪዎች ዘንድ የሚደርሰው በተዘዋዋሪ በሌሎች ድልድይነት መሆኑ በጥናቱ ታውቀል፡፤አንድ የአመራር ዘይቤ ከመከተል ይልቅ የተለያየ የአመራር ባህሪ በተቀናጀ መልኩ መጠቀም ውጤታማ እንደሚያደርግ የጥናቱ ግኝቶች አረጋግጠዋል፡፤በእነዚህ ግኝቶች መሰረት፣ ርእሰ መምህራን መማር-ማስተማር ተኮር፣ ትራንስፎርሜሽናል እና አዎንታዊ የት/ቤት ድባብ ማጠናከርን በአንድነት ያካተተ የተቀናጀ አመራር ዘይቤን እንዲከተሉ ይመከራሉ። ምክንያቱም ጥምር ውጤታቸው የመማር ማስተማርን በማጠናከር፣ አባላትን በማብቃት እና የተገኘ ውጤትን በማስቀጠል የተማሪዎችን ስኬታማነት ለማረጋገጥ ያሰችላል። ርእሰ መምህራን ተግባር ተኮር ባህሪን እንዲያሳዩ ይመከራሉ ምክንያቱም የነሱ ተሳትፎ አባሎቻቸው የተማሪዎችን ትምህርት ለማሻሻል ሚናቸውን እንዲጫወቱ ያነቃቃል። ርዕሰ መምህራን የትምህርት ቤቱን አካዳሚክ እና የእችላለሁ አስተሳሰብ ድባብ በማስፋት የተማሪዎችን ስኬታማነት እንዲያሳድጉ ይመከራሉ።

ቁልፍ ቃላት:- ገላጭ ተከታታይ ድብልቅ ንድፍ፣ የተቀናጀ አመራር፣ የአመራር ባህሪያት፣ የአመራር ውጤት፣ መማር-ማስተማር ተኮር አመራር፣ ከፍተኛ ልዩነት ስልት፣ አወንታዊ የትምህርት ቤት ድባብ ፣ የአመራር ውጤታማነት፣ የአመራር ትኩረት፣ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፣ የተማሪዎች ስኬት፤

Evaluating the management of school improvement programme implementation in the secondary schools in Wolaita Zone, Ethiopia

Tesema Abebe Abire

ABSTRACT

The concept 'school improvement' indicates the plan to improve the quality of teaching and learning in a school. Quality education is a prominent agenda across the world, and countries such as Ethiopia are implementing various quality improvement initiatives. The Ethiopian Education and Training Policy (1994), which included the school improvement programme (SIP) as part of the educational reforms, was brought about to improve the quality of education. The purpose of this study was to evaluate the management of the school improvement programme implementation in the secondary schools in the Wolaita Zone, Ethiopia. The study aims to understand the participants' experiences with the school improvement programme and then be able to understand the challenges and suggest ways to improve the SIP. A mixed methods research approach was used to complete the study. Moreover, of the mixed methods sub-divisions, a convergent/concurrent triangulation design is used. A quantitative questionnaire and qualitative methods (focus group interviews and document analysis) were used for data collection. A total of 37 managers and 250 teachers participated in the study. A questionnaire with closed-ended and open-ended questions, which secured a 99 percent response rate, was administered to collect data from the selected teachers and managers (principals, vice-principals and HODs). During the qualitative phase,

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የትምህርት ቤቶች ማሻሻያ መርሃግብር ትግበራ አመራርን መገምገም በወላይታ ዞን በሚገኙ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፡ወላይታ ዞን ኢትዮጵያ

በተሰማ አበበ አብሬ

አጠቃሎ

‹‹የትምህርት ቤት መሻሻል›› ጽንሰ-ሐሳብ በትምህርት ቤት ውስጥ የመማር እና የማስተማር ጥራት ለማሻሻል የተነደፈ እቅድን ያመለክታል፡፡ ጥራት ያለው ትምህርት በአለም ዙሪያ ጎልቶ የሚታይ አጀንዳ ሲሆን፣ እንደ ኢትዮጵያ ያሉ ሀገራት የተለያዩ የጥራት ማሻሻያ ስራዎችን በመተግበር ላይ ናቸው። የኢትዮጵያ ትምህርት እና ስልጠና ፖሊሲ (1994) የትምህርት ማሻሻያ አካል የሆነውን የትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃ ግብር (SIP)ን ያካተተው የትምህርት ጥራትን ለማሻሻል እየሰራ ነው፡፡ የዚህ ጥናት አላማ በወላይታ ዞን በሚገኙ 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች፣ የትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃግብር አተገባበርን ለመገምገም ነው። በዚህም ጥናቱ በትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃግብር ላይ የተሣታፊዎችን ልምድ በመረዳት፣ ያሉትን ተግዳሮቶች በመለየት የመፍትሄ ሃሳብ በማቅረብ የመርሃግብሩን አተገባበር ለማሻሻል ከፍተኛ ጥቅም ያስገኛል። ይህ ጥናት የተከተለው ድብልቅ(ቅይጥ) የምርምር ዘዴን ነው፡፡ በዋናነትም፣ ከተደባለቁ የምርምር ዘዴዎች ንዑስ ክፍልፋዮች፣ ከሁለትና ከዚያ በላይ የመረጃ ምንጮች ተገኘ ዉጤት ማመሳከር ጥቅም ላይ ውሏል። ከዚህም በላይ የአሃዛዊ መጠይቅ እና የአሃዛዊ ያልሆነ መረጃ አሰባሰብ ዘዴዎች (የትኩረት የቡድን ቃለ-መጠይቆች እና የሰነድ ትንተና) ለመረጃ ስብስብ ጥቅም ላይ ውለዋል። በጥናቱ 37 የትምህር ቤት አመራሮች (ር/መምህራን፤ ም/ር/መምህራንና የትምህርት ክፍል ኃላፊዎች) እና 250 መምህራን ተሳትፈዋል። ከተመረጡት መምህራን እና አመራሮች (ርዕሳነ መምህራን፣ ምክትል ርዕሳነ መምህራን እና የትምህርት ክፍል ተጠሪዎች) መረጃ ለመሰብሰብ 99 በመቶ ምላሽ የሚሰጥ፣ ዝግ እና ክፍት

10 supervisors, 10 school improvement committee members, 10 Woreda Education Office SIP experts and four zone SIP experts participated in the focus group interviews. Qualitative findings are not as positive as the quantitative findings on most of the issues that were evaluated. The researcher is of the opinion that this is because of the nature of the qualitative participants, their position, knowledge and experience of SIP management, which differs from that of the quantitative participants. The study results make a contribution to the research on the management practice of SIP implementation, especially since no study on this issue has been conducted in the Wolaita Zone of Ethiopia before. It was possible to make several meaningful recommendations for the management of SIP implementation in the Wolaita Zone. They inter alia pertain to: the Zone Education Department (ZED) and the Woreda Education Office (WEO) staff, cluster supervisors, school principals and the school improvement committees who should give continuous support for managing the school improvement programme. This can be done by relevant stakeholders facilitating training, allocating an adequate budget, mobilising the school community towards supporting SIP, and making stakeholders aware of the school improvement programme and school improvement resources. Important findings relate to improvement in the planning, organising, leading and monitoring and evaluation of the programme.

Keywords: Management of the school improvement programme; conceptualising school improvement; mixed methods approach; management functions; planning; organising; leading; monitoring and evaluation; secondary schools.

ጥያቄዎች ያሉት መጠይቅ ተዘጋጅቷል። በአሃዛዊ ባልሆነ መረጃ አሰባሰብ 10 ሱፐርቫይዘሮች፣ 10 የት/ቤት ማሻሻያ ኮሚቴ አባላት፣ 10 የወረዳ ትምህርት ጽ/ቤት የትምህርት መሻሻል ባለሙያዎች እና የአራት ዞን ትምህርት መምሪያ የትምህርት መሻሻል ባለሙያዎች በትኩረት ቡድን ቃለ ምልልስ ተሳትፈዋል። በአብዛኛዎቹ የተገመገሙ ጉዳዮች ላይ እንደ አሃዛዊ ግኝቶች የአሃዛዊ ያልሆኑ ግኝቶች አወንታዊ አይደሉም። ይህ የሆነበት ምክንያት የአሃዛዊ ያልሆነ ቡድን ተሳታፊዎች ባህሪ፣ የት/ቤት መሻሻል መርሃግብር የሚመሩ አካላት አቋም፣ እውቀት እና ልምድ ከአሃዛዊ መረጃ ሰጪ ተሳታፊዎች ስለሚለይ መሆኑን ጥናቱ አመልክቷል። የጥናቱ ውጤት በትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃግብር አተገባበር ላይ ለሚደረገው ጥናት አስተዋፅዖ አለው፤ በተለይም በዚህ ጉዳይ ላይ በዞኑ ከዚህ በፊት በዚህ የጥናት ርዕስ ምንም ጥናት አልተደረገም። በወላይታ ዞን ለትምህርት ቤት መሻሻል መርሃግብር ትግበራ አመራር በርካታ ጠቃሚ ምክሮችን መስጠት ተችሏል። እነሱም የዞኑ ትምህርት መምሪያ እና የወረዳው ትምህርት ጽ/ቤት ባለሙያዎች፣ የክላስተር ሱፐርቫይዘሮች፣ የት/ቤት ርእሰ መምህራን እና የት/ቤት ማሻሻያ ኮሚቴዎች የትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃግብርን ለመምራት የማያቋርጥ ድጋፍ ማድረግ አለባቸው። ይህንንም የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት ስልጠናዎችን በማመቻቸት፣ በቂ በጀት በመመደብ፣ የትምህርት ቤቱን ማህበረሰብ በማስተባበርና ት/ቤት መሻሻል መርሃግብርን መደገፍ እና ባለድርሻ አካላት ስለትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃ ግብር እና የትምህርት ቤት ማሻሻያ ግብዓቶች ግንዛቤ እንዲኖራቸው በማድረግ ነው። በመጨረሻም በዚህ ጥናት የተገኘው ውጤት የፕሮግራሙን እቅድ በማዘጋጀት፣ በመምራት፣ በመቆጣጠር እና በመገምገም የትግበራውን ሂደት ለማሻሻል እንደሚያግዙ አጥኚው ያምናል።

ቁልፍ ቃላት፡- የትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃ ግብር አመራር፣ የት/ቤት መሻሻል ጽንሰ ሃሳብ፣ የተደባለቁ/የተቀላቀሉ ዘዴዎች አቀራረብ፣ የአመራር ተግባራት፣ እቅድ ማውጣት፣ ማደራጀት፣ መምራት፣ ክትትል እና ግምገማ፣ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፤

The implementation of the improvement programme in public primary schools of Oromia towns surrounding Finfine, Ethiopia

Wakweya Gudeta Moreda

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine and describe the implementation of the School Improvement Programme in public primary schools of Oromia Regional State towns surrounding Finfine, Ethiopia. The research was conducted using the constructivist paradigm with the qualitative research approach. Among different types of qualitative research designs, phenomenology was used to address the problem of the implementation of the improvement programme in public primary schools of Oromia National Regional State towns surrounding Finfine, Ethiopia. The participants of the study were selected purposefully. Accordingly, Regional State Education Bureau's three towns education offices, three CRC and six schools were selected. From these institutions, one team leader from Oromia Education Bureau, three team leaders of the school improvement team from each Town Education Office, three CRC supervisors from CRC, six principals, six PTA chairpersons and seven teachers from each sample school were selected. The data were collected from these participants using interviews, focus group discussion, observation and review documents. The data collected was categorised into themes and analysed accordingly. The findings of the study reveals that a limited number of strategies, planning, monitoring and evaluation and training were used to implement school improvement though

የመንግስት የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የማሻሻያ መርሃ-ግብር ትግበራ፡ በፊንፊኔ ዙሪያ በሚገኙ የኦሮሚያ ከተሞች፤

በዋቅወያ ጉደታ ሞረዳ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት አላማ በኦሮሚያ ክልል ፊንፊኔ ዙሪያ በሚገኙ ከተሞች የመንግስት አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሃ-ግብር አፈፃፀምን ለመመርመር ነው። ጥናቱ የተካሄደው ኮንስትራክቲቪስት ፓራዲም ከአይነታዊ (qualitative) ምርምር አቀራረብ ጋር በመጠቀም ነው። ከተለያዩ አይነታዊ የምርምር ዓይነቶች መካከል ፌኖሜኖሎጂ ዲዛይን ጥቅም ላይ ውሏል። የጥናቱ ተሳታፊዎች purposive sampling ዘዴን በመጠቀም ተመርጠዋል። በዚህም መሰረት የክልሉ ትምህርት ቢሮ፣ ሶስት የከተማ ትምህርት ጽ/ቤቶች፣ ሶስት CRC እና ስድስት ትምህርት ቤቶች ተመርጠዋል። በዚህም መሰረት ከኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ አንድ ቡድን መሪ ፣ ከእያንዳንዱ ከተማ ትምህርት ጽ/ቤት ሦስት የትምህርት ቤት ማሻሻያ ቡድን መሪዎች፣ ከCRC ሦስት ፐርቫይዘሮች፣ ስድስት ርዕሰ-መምህራን፣ ስድስት የወላጅ-መምህር ህብርት(P-TA) ሰብሳቢዎችና ሰባት መምህራን ከእያንዳንዱ ናሙና ትምህርት ቤት ተመርጠዋል። ለጥናቱ መረጃ የተሰበሰበው በቃለመጠይቅ፣ የትኩረት ቡድን ውይይት (FGD)፣ በምልከታ እና የሰነዶችን ትንተና በመጠቀም ነው። የተሰበሰበው መረጃ በጭብጦች ተከፋፍሎ ተተንትኗል። የጥናቱ ግኝት እንደሚያሳየዉ ምንም እንኳን በሥነጽሑፍ እና በትምህርት ሚኒስቴር መመሪያዎች ውስጥ ብዙ የትምህርት ቤት ማሻሻያ ስልቶች(School Improvement Strategies) ቢኖሩም በእነዚህ ናሙና ትምህርት ቤቶች የትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሀግብርን ለመተግበር ውስን \የእቅድ፣ የክትትል እና የግምገማ እና ስልጠና ስልቶች ጥቅም ላይ ውለዋል። በአጠቃላይ የህብረተሰቡን በተለይም የት/ቤቱን ማህበረሰብ የት/ቤት ማሻሻያ እቅድ ላይ ያለውን ተሳትፎን በሚመለከት የተጠበቀውን ያህል አለመሆኑን የጥናቱ ግኝት አረጋግጧል። በትምህርት ቤት ማሻሻያ እቅድ

there are many strategies in the literature and MoE guidelines. The findings of the study concerning the participation of the community in general and school community in particular in planning school improvement is not as expected. The school leadership and management team prepared it with no or limited participation of these bodies and the awareness made to the school community is not sufficient. The findings of the study also indicated that no principal of the school uses instructional leadership. Some school principals had no know-how about leadership approaches to lead schools as they are graduating in one particular subject of teaching. Even though the contribution of CPD is great for good implementation of school improvement, it is not implemented as it should. The awareness different parties have on CPD is different. The training and experience sharing on the implementation of CPD is very low as it is challenged by different problems among which is teachers' resistance, lack of resources, overburdening of teachers and lack of incentives. In addition, the implementation of action research is also challenged by lack of skill and knowledge, interest and work overload and lack of support from leadership at a different level of the hierarchy of the education system of the regional state. As it can be understood from the findings of the study, active learning methods were used in classroom instruction. However, most of the time teachers use the lecture method to save their time and believe that the learners can understand the lesson if the teacher lectures rather than the learners working by themselves. The findings of the study also indicated that teachers do not produce supplementary material for reference. The community participation in general and participation of parents, in particular, is not sufficient as it is expected. The school environment is not conducive to implementing school improvement and

አዘገጃጀት ላይ የሚመለከታቸው አካላት ተሳትፎ ውስን መሆን እና እቅዱን ለሚያዘጋጁት አካላት በቂ ግንዛቤ ያልተሰጠ መሆኑ ጥናቱ አረጋግጧል፡ ፡ እንዲሁም የትኛውም የት/ቤት ርእሰ መምህር የመማር-የማስተማር አመራር ስልትን (Instructional Leadership) እንደማይጠቀም የጥናቱ ውጤት አመልክቷል። አንዳንድ የትምህርት ቤት ርእሰ መምህራን በአንድ የተለየ ትምህርት አይነት የተመረቁ በመሆናቸው ስለመሪነት አቀራረቦች (Leadership Approaches) ያላቸው ግንዛቤ አናሳ ነው። ምንም እንኳን፣ ለትምህርት ቤት ማሻሻያ ጥሩ ትግበራ የCPD አስተዋፅዖ ከፍተኛ ቢሆንም መተግበር በሚገባው መጠን አልተተገበረም። በCPD ላይ የተለያዩ ወገኖች ያላቸው ግንዛቤ የተለያየ ነው። በCPD አተገባበር ላይ ያለው የሥልጠና እና የልምድ ልውውጥ በጣም ዝቅተኛና በተለያዩ ችግሮች እየተፈተነ ያለ ነው። ከነዚህም መካከል የመምህራን ፍላጎት ማነስ፣ የግብዓት እጥረት፣ የመምህራን የስራ ጫና እና የማበረታቻ አለመኖር ዋና ዋናዎቹ ናቸው፡ ፡ በተጨማሪም በክህሎትና በእውቀት ማነስ ፣ በፍላጎት ማነስ እና በስራ መብዛት እንዲሁም በክልሉ የትምህርት ስርዓት ተዋረድ በተለያየ ደረጃ ያለው አመራር ድጋፍ ማነስ ምክንያት የተግባር ጥናትና ምርምር አተገባበር የሚፈለገውን ያህል ስራ ላይ አልዋለም። ከጥናቱ ግኝቶች መረዳት እንደሚቻለው በክፍል ውስጥ ትምህርት አሳታፊ የመማር ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። ይሁን እንጂ አብዛኛውን ጊዜ መምህራን ጊዜያችንን ይቆጥብልናል በሚል ምክንያት የገለጻ (lecture) የማስተማር ዘዴን የሚጠቀሙ ከመሆኑም በተጨማሪ በገለጻ የማስተማር ዘዴ ተማሪዎቹ ትምህርቱን የበለጠ እንዲረዱት ያስችላል ብለዉ ያምናሉ። የጥናቱ ግኝት መምህራን ለማጣቀሻነት ተጨማሪ ጽሑፎችን እንደማያዘጋጁ አመልክቷል፡ ፡ በአጠቃላይ የማህበረሰብ፣ በተለይም የወላጆች ተሳትፎ በሚጠበቀው መልኩ በቂ አይደለም። የትምህርት ቤት ማሻሻያን ተግባራዊ ለማድረግ የትምህርት አካባቢው የሚፈለገውን ያህል ምቹ አይደለም፤ እንዲሁም የትምህርት ቤት ማሻሻያዎችን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል አቅርቦት እጥረት መኖሩን ጥናቱ አመልክቷል፡ ፡ የትምህርት ቤት ገቢን በሚመለከት በጥናቱ የተገኘው ውጤት እንደሚያሳየው፣ ከትምህርት ቤቱ የሚገኘው ገቢ ለትምህርት ቤት ማሻሻያ ትግበራ በመንግስት ለሚመደበዉ የበጀት

there is also a lack of facilities to implement school improvement. The finding of the study, in regard to school's income, revealed that the income generated by the school is not sufficient to supplement the government budget for the good implementation of school improvement. As the finding of the study revealed, the stakeholders viewed that the implementation of the school improvement is not effective because of different challenges. The shortage of human resources, lack of training, non-participation in planning, lack of commitment of leadership and teachers and limited monitoring and evaluation are among the challenges that hinder the effective implementation of school improvement. Based on the findings of the study, recommendations were forwarded. These recommendations are: using diversifying strategies, using a participatory approach in the planning process, revising the criteria for the selection of school principals, providing capacity building to the role-players of school improvement based on their role and responsibility in the implementation of school improvement, strengthening the structure of the CRC, strengthening school pedagogical centres, rethinking the implementation of CPD, creating the opportunity to teachers to conduct action research, strengthening the mechanism of monitoring and evaluation of the implementation of school improvement, strengthening community participation, creating a conducive learning environment and fulfilling educational facilities. Finally, the Whole School Approach Model together with TQM was proposed for the implementation of school improvement.

Keywords: School improvement programme; implementation; community involvement; learning environment; teaching and learning process; primary school; public primary school; Oromia Regional State towns surrounding Finfine; Total Quality Management; quality; education.

እጥረትን ለመቅረፍ በቂ አለመሆኑን ጥናቱ አመልክቷል። ባለድርሻ አካላት የትምህርት ቤትን ማሻሻያ አተገባበር ለማገዝ የሚያደርጉት እገዛ በተለያዩ ተግዳሮቶች ምክንያት ውጤታማ እንዳልሆነ የጥናቱ ውጤት አመልክቷል። እነዚህም የሰው ሃይል እጥረት፣ የስልጠና ማነስ፣ በእቅድ አለመሳተፍ፣ የአመራርና የመምህራን ቁርጠኝነት ማነስ፣ የክትትልና ግምገማ ውስንነት የት/ቤት ማሻሻያ ውጤታማ እንዳይሆን እንቅፋት ከሆኑ ተግዳሮቶች መካከል ናቸው። በጥናቱ ውጤት ላይ በመመርኮዝ የሚከተሉትን ምክረ-ሀሳቦች ቀርበዋል። እነሱም፣ የተለያዩ ስትራቴጂዎችን መጠቀም፣ በዕቅድ ሂደት ውስጥ አሳታፊ አቀራረብን መጠቀም፣ የት/ቤት ርእሰ መምህራን ምርጫ መስፈርትን ማሻሻል፣ ለትምህርት ቤት መሻሻል ሚና ያላቸው ተዋናዮች በት/ቤት ማሻሻያ ትግበራ ውስጥ ባላቸው ሚና እና ኃላፊነት ላይ በመመስረት የአቅም ግንባታ ስራዎችን ማከናወን፣ የCRC መዋቅርን ማጠናከር፣ በየት/ቤቶች የትምህርት ማበልጸጊያ ማዕከላትን ማጠናከር፣ የ CPD አተገባበርን እንደገና ማጤን፣ መምህራን የተግባር ጥናት እንዲያካሂዱ እድል መፍጠር፣ የት/ቤት መሻሻል ትግበራ የክትትል እና ግምገማ ዘዴን ማጠናከር፣ የህብረተሰቡን ተሳትፎ ማጠናከር፣ ተስማሚ የትምህርት አካባቢ መፍጠር፣ እና የትምህርት መገልገያዎችን ማሟላት ናቸዉ። በመጨረሻም ጥናቱ ለትምህርት ቤት ማሻሻያ መርሀ-ግብር ትግበራ ይሆን ዘንድ ሁል-አቅፍ የትምህርት ቤቱ ሞዴል (the whole school Approach Model) ከ አጠቃላይ የጥራት አስተዳደር(TQM) ጋር ቀርቧል።

ቁልፍ ቃላት፡-የትምህርት ቤት ማሻሻያ ተሳትፎ፣ የመማር ማስተማር አካባቢ፣የመማር እና ማስተማር ሂደት፣የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ቤት፣የመንግስት አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፣ በፊንፊኔ ዙሪያ ያሉ የኦሮሚያ ክልል ከተሞች፣ አጠቃላይ የጥራት አስተዳደር (TQM)፣ጥራት፣ትምህርት።

Year of Graduation 2023

Practices and challenges in financial resource management at selected government secondary schools of Wolaita Zone in Ethiopia

Abraham Ololo Ossa

ABSTRACT

The government of Ethiopia places a very high priority for poverty alleviation as part of its overall goals for socio-economic development. As a result, education is one of the four priority sectors that were identified as a major tool for the poverty alleviation strategy. The main objective of any educational system is to cultivate the individual capacity for problem-solving and adaptability to the environment by developing the necessary knowledge, ability, skill and attitude. To offer effective and efficient education for generations, human resources along with material, financial and time resources should efficiently be utilised for schools to attain their goals. This shows that educational activity cannot be successfully run without adequate financial support in addition to human, material and time resources. Therefore, to enhance educational activities, sound financial management is necessary. Accordingly, this research examined the practices and challenges in financial resource management at selected government secondary schools and put forward possible recommendations to overcome those challenges that hinder effective utilisation of school funds.

This study was qualitative in nature and used a case study that allowed the researcher to achieve the study's goals of gaining an in-depth understanding of

በወላይታ ዞን ኢትዮጵያ በተመረጡ የመንግስት 2ኛ ደረጃ ትም/ቤቶች የገንዘብ አጠቃቀም አሰራር ሥርዓትና ተግዳሮቶች ላይ የተደረገ ጥናት

በአብርሃም ኦሎሎ ኦሣ

አጠቃሎ

ድህነትን መቀነስ የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ልማት አጠቃላይ ግቦች አንዱ በመሆኑ የኢትዮጵያ መንግስት የቅድሚያ ቅድሚያ ትኩረት ሰጥቶ እየሰራ ይገኛል። የድህነት ቅነሳ ዋነኛ ስትራቴጂ ተብሎ ከተለዩት አራቱ ዘርፎች መካከል አንዱና ዋነኛዉ ትምህርት ነዉ። የትምህርት ሥርዓት ዋና አላማዉ አስፈላጊውን እውቀት፣ ችሎታ፣ ክህሎት እና አመለካከት በማዳበር ችግሮችን የመፍታት እና ከአካባቢው ጋር የመላመድ አቅምን ለትዉልድ ማጎልበት ነው። ዉጤታማና የተቀላጠፈ ትምህርት ለትዉልድ በአግባቡ ለመስጠት ትም/ቤቶች የተመደበላቸዉን ግብአቶች ማለትም የሰዉ ኃይል፤ቁሳቁስ፤ገንዘብና ጊዜን አሰራርን ተከትሎ በአግባቡና ዉጤታማ በሆነ መልኩ በሥራ ላይ ማዋል አለባቸዉ። ከዚህ መገንዘብ እንደሚቻለዉ የትምህርት ሥራን ዉጤታማ ለማድረግ የሰዉ ኃይልን፤ቁሳቁስና ጊዜን በአግባቡ መጠቀም እንደተጠበቀ ሆኖ ያለ በቂ ገንዘብ እና ያለ ትክክለኛ የትም/ቤት ገንዘብ አሰራር ማሰብም እንደማይቻል ነዉ። በመሆኑም የትምህርት ሥራን ዉጤታማ ለማድረግ ትክክለኛ የትም/ቤት ገንዘብ አጠቃቀም ሥርዓት እጅግ አስፈላጊ ነዉ፡፡ ስለሆነም ይህ ጥናት በወላይት ዞን በተመረጡ የመንግስት 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች የገንዘብ ሀብት አስተዳደር አሠራሮች በመፈተሽ እና ተግዳሮቶች በመለየት ላይ ያተኮረ ሲሆን ትምህርት ቤቶች የተመደበላቸዉን ገንዘብ ውጤታማ በሆነ መልኩ እንዲጠቀሙ የሚያስችል ምክረ ሐሳቦችን በመለየት ላይ ያጠነጠነ ነዉ።

ይህ ጥናት ኳልታቲቭ/ qualitative/ የጥናታዊ ጽሑፍ ሂደትን የተከተለ ሲሆን የጥናቱን ዓላማ ለማሳካትና በወላይት ዞን በተመረጡ የመንግስት 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች የገንዘብ ሀብት

practices and challenges in school finance management at selected government secondary schools. Based on the analysis made and the reflection on the data, it is posited that school principals and other school governing body (SGB) members were not in charge of performing their duties effectively to manage school funds efficiently due to many reasons. Underperforming of principals and other SGB members in financial management resulted from employing less qualified accounting staff that maintain poor records and fail to observe accounting procedures. Moreover, there was a lack of professionalism in some areas as far as management of schools' finance is concerned and this called for qualified personnel in the management of school finances. It is important for school administration to understand that business management goes beyond allocating cash items but has to look at the school as an investment which would in due time pay dividends to the government but not at the study area. As a result, schools experienced problems of poor financial management. Mismanagement of funds led to shortage of critical resources as money was not available for the purchasing of the necessary equipment and other school needs which often resulted in the unsatisfactory performance of the school community, parents, teachers, students and other stakeholders of schools.

To enhance educational activities, sound financial management is necessary. Therefore, school principals in collaboration with other SGB members must be in charge of managing school resources to enhance the transparency in the deployment of resources. As a result, this study recommends that school principals as chief financial officers and other SGB members must have an authority of clarifying the purpose of the budget process, choose the

አስተዳደር አሠራሮች ለመፈተሽ እና ተግዳሮቶች ለመለየት ኬዝ ስታዲ/case study/ የጥናታዊ ጽሑፍ ሥነ-ዜዴን የተከተለ ነዉ። ከመረጃ ትንታኔ ከተገኘዉ ነፀብራቅ ማየት እንደተቻለዉ፤ በብዙ ምክንያቶች የት/ቤቶች ርእሳነ- መምህራን እና ሌሎች የት/ቤት አስተዳደር አካል የት/ቤቶችን የገንዘብ ሐብት በብቃትና በኃላፊነት ለማስተዳደር መቸገራቸዉንና የተጣለባቸዉን ኃላፊነት በብቃት እንዳልወጡ ማረጋገጥ ተችሏል። በሙያዉ ያልሰለጠኑ ባለሙያዎች በዘርፉ መመደባቸዉ የትም/ቤቶችን የገንዘብ መረጃ በአግበቡ እንዳይሰረና እንዳይዙ እንዲሁም በሥራ ዉጤታማ እንዳይሆኑ ትልቁ ምክንያት ሆነዋል። በተጨማሪም በአንዳንድ ቦታዎች በዘርፉ የሰለጠነ የሰዉ ኃይል እጥረት መኖሩ ትልቁ ምክንያት ሆኖ ታይተል። የትምህርት ቤት አስተዳደር አካላት ለትምህርት ቤቶች የገንዘብ ሐብት ከመመደብ ባሻገር አፈጻጸሙን በአግባቡ በመከታተል ትምህርት ቤቶችን እንደገቢ ምንጭ በመጠቀም ትርፋማ መሆን የሚገባቸዉ ቢሆንም ጥናቱ በተካሄደባቸዉ ተቋማት የዚህ ዓይነት አሰራር ማየት አልተቻለም። በዚህ ምክንያት ትምህርት ቤቶች ደካማ የትምህርት ቤት ገንዘብ አስተዳደር ችግሮች አጋጥሟቸዋል። በመሆኑም ይህ ዓይነት ደካማ የትምህርት ቤቶች የገንዘብ ሐብት አጠቃቀም ሥርዓት በትምህርት ቤቶች የገንዘብ ሐብት እጥረት የሚያስከትል በመሆኑ ለትምህርት ቤቶች አስፈላጊዉን ግብአትና ቁሳቁሶችን በአግባቡ ማሟላት የማይቻል በመሆኑ የትምህርት ቤት ባለድርሻ አካላት ማለትም ተማሪ ወላጆች ፣ መምህራን እና ለሌሎች የትምህርት ቤት ባለድርሻ አካላት አፈጻጸማቸዉ ዝቅተኛ እንዲሆን አስችሏል።

የትምህርት ሥራን በአግባቡና በዉጤታማነት ለመምራት ተገቢና አሰራን የተከተለ የትምህርት ቤት የገንዘብ ሐብት አጠቃቀም እጅግ አስፈላጊ ነዉ። ስለሆነም የትምህርት ቤት ርእሰ መምህራን ሌሎች የትምህርት ቤት አመራር አካላት በቅንጅት በመሥራትና ኃላፊነታቸዉን በአግባቡ በመወጣት የትምህርት ቤት የገንዘብ ሐብት አጠቃቀም ግልፅኝነትን በማዳበር የትምህርት ቤት ግብዓቶችን የመምራት ሃላፊነት አለባቸው። በመሆኑም ይህ ጥናት የትምህርት ቤቶች ርዕሳነ መምህራን እንደዋና የትምህርት ቤት የገንዘብ አስተዳደር አካላት እንዲሁም ለሎች የትምህርት ቤት አመራር አካላት የትምህርት ቤት የገንዘብ

best strategy for implementing the budget, and monitor and control the budget not only to administer school funds effectively and efficiently but also to initiate and effectively invite participation among all intended stakeholders in school financial administration that leads to effective and efficient supplementing of school funds.

Keywords: Government; education; financial resource management; school governing bodies; school principals; leadership; monitoring; evaluation; transparency.

ሐብት አጠቃቀምን ግልጽ የማድረግ፤የትምህርት ቤት የገንዘብ ሐብትን ለመምራት የተሻለ ስልት የመቀየስ፤የትምህርት ቤት የገንዘብ ሐብት የመምራት፤የመቆጣጠር እና በየጊዜዉ አፈጻጸሙን የመገምገም ኃላፊነት ብቻ ሳይሆን ለትምህርት ቤቶች ተጨማሪ ገቢ ለማግኘት ባለድርሻ አካላትን የማነሳሳት፤ የማሳተፍና የመምራት ኃላፊነት እንዳለባቸዉ ምክረ ሐሳብ አቅርበዋል።

ቁልፍ ቃላት:- መንግስት; ትምህርት; የትምህርት ቤቶች የገንዘብ ሐብት አስተዳደር; የትምህርት ቤት አስተዳደር አካላት; የትምህርት ቤት ርዕሳነ መምህራን; አመራርነት; መከታተል; ግምገማ ; ግልጽነት .

The challenges of principals in implementing quality education in secondary schools of Gedeo Zone, Ethiopia

Alemu Girma Eshete

ABSTRACT

The central aim of this study was to investigate the challenges of principals in implementing quality education in secondary schools of Gedeo Zone, Ethiopia. The specific objectives of the study were to: identify the challenges faced by principals in implementing quality education in secondary schools, identify strategies and roles that principals used in implementing quality education in secondary schools, and find out how the principals deal with the challenges they face in implementing quality education in secondary schools. The main research question that this study sought to answer was: "What challenges do principals face in implementation of quality education in secondary schools?" To address this question comprehensively, a mixed-methods research approach was used to collect data, making use of questionnaires and interviews.

በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ጥራት ያለው ትምህርትን ለመስጠት ርእሳነ መምህራን የሚያጋጥሟቸው ተግዳሮቶች፣ በኢትዮጵያ ጌዴኦ ዞን ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ የተደረገ ጥናት፤

በአለሙ ግርማ እሸቴ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና አላማ በጌዴኦ ዞን 2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ጥራት ያለው ትምህርትን በመተግበር ረገድ ርዕሳነ መምህራን የሚያጋጥሟቸውን ፈተናዎች መመርመር ነበር። የጥናቱ ንዑስ ዓላማዎችም፣ ርእሰ መምህራን በሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን በጥራት በመተግበር የሚያጋጥሟቸውን ተግዳሮቶች በመለየት፣ ትምህርትን ለማስፈጸም የተጠቀሙባቸውን ስልቶችና ሚናዎች መለየትና በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ጥራት ያለው ትምህርት በመተግበር ላይ እና ርእሰ መምህራን የሚያጋጥሟቸውን ተግዳሮቶችና የሚጠቀሟቸውን መፍትሄዎች መለየት ናቸው፡ ፡ ይህ ጥናት ሊመልሰው የፈለገው ዋና የጥናት ጥያቄ፣ "በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የትምህርት ጥራት በአፈጻጸም ረገድ ርእሰ መምህራን ምን ተግዳሮቶች ያጋጥሟቸዋል?"

The participants included five secondary school principals, 157 teachers and 123 school leaders selected through purposive and simple random sampling techniques from 12 secondary schools that participated in the study.

The findings suggest that most secondary school principals encounter multiple problems in their attempts to implement quality education. Though most principals have a sound theoretical knowledge of their roles, they experience practical impediments in their implementation endeavours. These barriers include a lack of basic instructional materials, student textbooks, teachers' guides, and school facilities, shortages of electric power, a lack of competent and qualified teachers and a lack of active participation of stakeholders. Principals are not motivated to mobilise the concerned bodies and stakeholders to minimise the existing barriers. The quality of the principals' leadership and their academic background were below standard. To address these challenges, it is recommended that principals create a school environment that will mobilise the stakeholders in a meaningful manner. Furthermore, the government should focus on providing the infrastructure for teaching-learning in secondary schools to alleviate the challenges that affect the implementation of quality education.

Keywords: Secondary schools; mixed-methods research; quality education; instructional leadership; principal's role; transformational leadership; followership; administration; management; zone.

የሚል ሲሆን፣ ይህንን ጥያቄ ለመመለስ፣ መጠይቆችን እና ቃለመጠይቆችን በመጠቀም መረጃን ለመሰብሰብ የተደባለቀ የጥናት ሥነ-ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። በጥናቱ ከተሳተፉት አስራ ሁለት የ2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች በዓላማ እና በቀላል የዘፈቀደ ናሙና ቴክኒኮች የተመረጡ አምስት የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ርእሰ መምህራን፣ 157 መምህራን እና 123 የት/ቤት አመራሮች ተሳታፊዎች ሆነዋል። የጥናቱ ግኝቶች እንደሚያመለክቱት አብዛኞቹ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ርእሰ መምህራን ጥራት ያለው ትምህርትን ለመተግበር በሚያደርጉት ሙከራ በርካታ ችግሮች ያጋጥሟቸዋል። ምንም እንኳን አብዛኛዎቹ ርእሰ መምህራን ስለ ሚናዎቻቸው ጥሩ የንድፈ ሃሳብ እውቀት ቢኖራቸውም፣ በተግባራዊ ጥረታቸው ላይ ተግባራዊ እንቅፋቶች ያጋጥማቸዋል። እነዚህ መሰናክሎች የመሠረታዊ መማሪያ ቁሳቁሶች እጥረት፣ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍት፣ የመምህራን መመሪያ እና የትምህርት ቤት መገልገያዎች፣ የኤሌክትሪክ ሃይል እጥረት፣ ብቁ እና ንቁ መምህራን እጥረት እና የባለድርሻ አካላት ንቁ ተሳትፎ ማነስ ናቸው። ከዚህም በተጨማሪ ርእሰ መምህራኑ የሚመለከታቸውን አካላትና ባለድርሻ አካላትን በማሰባሰብ ያሉትን ማነቆዎች ለመቀነስ አልተነሳሱም፤ የሚሰጡት አመራር ጥራት እና የአካዳሚክ ዳራዎቻቸው ከደረጃ በታች ናቸው። በመሆኑም ተግዳሮቶችን ለመቅረፍ ባለድርሻ አካላትን ትርጉም ባለው መልኩ የሚያንቀሳቅስ የትምህርት ቤት አካባቢ እንዲፈጥሩ ይመከራል። በተጨማሪም መንግስት በትምህርት ጥራት ትግበራ ላይ የሚስተዋሉ ተግዳሮቶችን ለመቅረፍ በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የመማር ማስተማር መሰረተ ልማቶችን በማሟላት ላይ በትኩረት ሊሰራ ይገባል።

ቁልፍ ቃላት:- ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፣ የተቀላቀሉ የጥናት ሥነ-ዘዴዎች ፣ ጥራት ያለው ትምህርት፣ የትምህርት አመራር፣ የርእሰ መምህር ሚና፣ የለውጥ አመራር፣ ተከታይነት፣ አስተዳደር፣ አያያዝ፣ ዘን፤

Quality of pre-service teacher training at regional state colleges in Ethiopia

Berhanu Desalegn Mirado

ABSTRACT

The study examined the quality of pre-service teacher training at regional state colleges in Ethiopia. The study aimed to investigate the views and experiences of educational managers, teacher educators, and student teachers regarding the quality of pre-service teacher training and how their views and experiences help explain reasons for poor performance in the colleges of teacher education. Philosophically, the study employed pragmatism that prioritises the practical consequences of the methods used in answering the research questions. A mixed method approach was used to collect qualitative and quantitative data to get the whole picture of the problem. In the study, four purposefully selected regional state teacher education colleges that use the same academic legislation were involved. A simple random technique was used to select 212 teacher educators, 294 student teachers, and 94 educational managers (deans, vice-deans, stream officers, and department heads). A purposive sampling technique was used to select 16 teacher educators and eight deans (deans and academic vice- deans from sampled colleges) for the interviews. Moreover, a purposive sampling technique was used to select student teachers for four focused group discussions. Questionnaires, semi-structured interviews, and focus group discussion guides were used as data collection instruments. Descriptive statistics such as percentages, frequency distribution, means, and standard deviations were utilised to analyse quantitative data. Among the inferential data analysis techniques, one-

የክልል ኮሌጆች የቅድመ መደበኛ መምህራን ስልጠና ጥራት፤

በብርሃኑ ደሳለኝ ሚራዶ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በኢትዮጵያ የሚገኙ የክልል ኮሌጆች የቅድመ መደበኛ መምህራን ስልጠና ጥራትን ይፈትሻል። ለዚህም ረዳው ዘንድ የትምህርት ስራ አስኪያጆችን፣ መምህራንን፣ የተማሪ አስተማሪዎችንና ተማሪዎችን አስተያየት እና ልምድ በመረጃነት ተጠቅሟል። ጥናቱ የምርምር ጥያቄዎችን ለመመለስ ተግባራዊ ውጤቶችን የሚያስቀድም ፕራግማቲዝምን ፍልስፍና ተጠቅሟል። የችግሩን አጠቃላይ ገጽታ ለማግኘት ጥራት ያለው እና መጠናዊ መረጃን ለመሰብሰብ እንዲቻልም የተደባለቀ ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። ለዚህም ጥናቱ አራት ሆን ተብለው የተመረጡ የክልል መምህራን ትምህርት ኮሌጆች ላይ ትኩረት አድርጓል። በመሆኑም፣ 212 የመምህራን አስተማሪዎች፣ 294 የተማሪ መምህራን እና 94 የትምህርት አስተዳዳሪዎች (ዲኖች፣ ምክትል ዲኖች፣ የዥረት መኮንኖች እና የዲፓርትመንት ኃላፊዎች) በመረጃ ምንጭነት ተጠቅሟል። እነዚህን ተጠኝዎች ለመምረጥም ቀላል የዘፈቀደ ቴክኒክ ስራ ላይ ውሏል። ለቃለ መጠይቁ 16 መምህራንን እና ስምንት ዲኖች (ዲኖች እና የአካዳሚክ ምክትል ዲኖች ከናሙና ኮሌጆች) ለመምረጥ ዓላማ ያለው የናሙና ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። በተጨማሪም፣ ለአራት ተኮር የቡድን ውይይቶች የተማሪ መምህራንን ለመምረጥ ዓላማ ያለው የናሙና ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። መጠይቆች፣ ከፊል የተዋቀሩ ቃለመጠይቆች እና የትኩረት ቡድን የውይይት መመሪያዎች እንደ የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። የቁጥር መረጃን ለመተንተን እንደ መቶኛ፣ የድግግሞሽ ስርጭት፣ መንገዶች እና መደበኛ ልዩነቶች ያሉ ገላጭ ስታቲስቲክስ ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። ከኢንፌርሺያል መረጃ ትንተና ቴክኒኮች መካከል፣ የአንድ-መንገድ (ANOVA) የናሙና ቡድኖችን እይታ እና ተሞክሮ ለማነፃፀር ጥቅም ላይ ውሏል። የጥራት መረጃው ተዓማኒነቱን እና እውነተኛነቱን በማስጠበቅ በተለዩ ጭብጦች እና ንዑስ ጭብጦች ላይ ተመርኩዞ ተተንትኗል። የጥናቱ

way ANOVA was employed to compare the views and experiences of sample groups. The qualitative data were analysed based on identified themes and sub-themes through narration maintaining its trustworthiness, credibility, and genuineness. The findings revealed that teachers did not use active learning/teaching strategies that foster quality learning; students did not show commitment to their learning and teacher educators did not use diversified samples of students‘ work to assess their students. Instead, teacher educators use traditional assessment methods that encourage a surface approach to learning. The study also revealed that the practicum programme, which is a key for quality teacher training, was inadequately planned and budgeted for. Moreover, the partnership between the college and the schools was loose and school mentors were not adequately trained to assist and guide the mentees and the supervision from the college lacks consistency. Besides, there was a discrepancy between what students learn in college and what they face in independent teaching. The findings further revealed that in the CTEs, there was no well-established internal quality assurance system. The researcher recommended that the CTEs should develop a quality teaching model that defines quality teaching in the context of teacher education. Teacher educators should be given adequate capacity building training on contemporary teaching methods that enhance students' active construction of knowledge. There is a need to standardise the assessment system in the colleges. The colleges should promote new modes of assessment over traditional assessment methods. The CTEs should establish an independent internal quality assurance unit fully mandated to perform overall activities related to assuring the quality of the core process of the colleges. The CTE should adequately

ውጤት መምህራን ጥራት ያለው ትምህርትን ለመስጠት የሚያበረታቱ ንቁ የመማር/የማስተማር ስልቶችን አለመጠቀማቸውን አሳይቷል። ተማሪዎችም ለትምህርታቸው ቁርጠኝነት አላሳዩም። የተማሪ አስተማሪዎች ተማሪዎቻቸውን ለመገምገም የተለያዩ የተማሪዎችን ስራ ናሙናዎችን አልተጠቀሙም። በምትኩ የመምህራን አስተማሪዎች የተለመዱ የግምገማ ዘዴዎችን ይጠቀማሉ። ለመምህራን ጥራት ያለው ስልጠና ቁልፍ የሆነው የተግባር መርሃ ግብር በበቂ ሁኔታ የታቀደና በጀት የተያዘለት አለመሆኑም ጥናቱ አረጋግጧል። ከዚህም በላይ በኮሌጁ እና በትምህርት ቤቶች መካከል የነበረው አጋርነት የላላ ሆኖ ተገኝቷል፡ ፡ የት/ቤት አማካሪዎች መምህራንን ለመርዳት እና ለመምራት በቂ ሥልጠና ባለማግኘታቸው ከኮሌጁ የሚመጣው ቁጥጥር ወጥነት የጎደለው ነው። በተጨማሪም፣ ተማሪዎች በኮሌጅ በሚማሩት እና በገለልተኛ የማስተማር ሂደት ውስጥ በሚገጥማቸው መካከል ልዩነት ተይቷል። በተጨማሪም ጥናቱ፣ በሲቲኤዎች (CTE) ውስጥ፣ በሚገባ የተረጋገጠ የውስጥ የጥራት ማረጋገጫ ሥርዓት አለመኖሩን አሳይቷል። ተመራማሪው በሲቲኤዎች ጥራት ያለው የማስተማር ሞዴልን በማዘጋጀት ከመምህራን ትምህርት አንፃር ጥራት ያለው ትምህርትን የሚገልጽ እንዲሆን መክረዋል። የተማሪዎችን የነቃ የእውቀት ግንባታ በሚያሳድጉ ወቅታዊ የማስተማር ዘዴዎች ላይ የመምህራን መምህራን በቂ የአቅም ግንባታ ስልጠና ሊሰጣቸው ይገባል። በኮሌጆች ውስጥ የምዘና ስርዓቱን ደረጃውን የጠበቀ ማድረግ ያስፈልጋል። ኮሌጆቹ በባህላዊ የግምገማ ዘዴዎች ላይ አዳዲስ የግምገማ ዘዴዎችን ማስተዋወቅ አለባቸው። ሲቲኤዎች የኮሌጆችን ዋና ሂደት ጥራት ከማረጋገጥ ጋር የተያያዙ አጠቃላይ ተግባራትን እንዲያከናውን ሙሉ ኃላፊነት ያለው ራሱን የቻለ የውስጥ ጥራት ማረጋገጫ ክፍል ማቋቋም አለበት። ሲቲኤዎች በት/ቤት ላይ የተመሰረተ የመማሪያ ፕሮግራም (ተግባር) በበቂ ሁኔታ ማቀድ እና መተግበር ያለበት ከተመሳሳይ ትምህርት ቤቶች ጋር ጠንካራ አጋርነት በመፍጠር ነው። በመጨረሻም፣ የተግባር መርሃ ግብሩን የበለጠ ውጤታማ ለማድረግ ለት/ቤት አማካሪዎች እና የኮሌጅ አስተማሪዎች በቂ ስልጠና ሊሰጥ እንደሚገባ የጥናቱ ውጤት ያመላክታል።

plan and implement a school-based learning programme (practicum) establishing strong partnerships with catchment schools. Adequate training should be given to school mentors and college tutors on making the practicum programme more effective.

Keywords: Quality of teaching and learning; assessment; practicum experience; quality assurance; teacher education, teacher education colleges; mixed methods research; pragmatism; quality education.

ቁልፍ ቃላት:- የመማር እና የመማር ጥራት፣ ምዘና፣ የተግባር ልምድ፣ የጥራት ማረጋገጫ፤ የመምህራን ትምህርት፣ የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች፣ ቅይጥ ዘዴዎች ምርምር፣ ተግባራዊነት፣ ጥራት ያለው ትምህርት፤

Exploring the implementation of school improvement programme at selected secondary schools of Woliata Zone, Ethiopia

Fanose Zana Ganta

ABSTRACT

School improvement is an essential programme for the realisation of quality education. The programme is expected to help the schools in improving the academic performances of their learners' achievements. The implementation of SIP in Woliata Zone secondary schools was ineffective due to a lack of smooth communication among learners, teachers and the community. The study's main objective was to investigate and explore the implementation of the SIP at selected secondary schools in Woliata Zone, Ethiopia. The quality of education in secondary schools, in terms of school improvement and factors of school improvement, is well documented in existing literature. The qualitative research methodology was utilised to meticulously examine and investigate the implementation of the SIP at selected secondary schools in

የት/ቤት ማሻሻያ መርሃ ግብር አተገባበር፡ በወላይታ ዞን በተመረጡ 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች ላይ የተደረገ ጥናት፤

በፋኖስ ዛና ጋንታ

አጠቃሎ

የትምህርት ጥራትን ለማምጣት የትምህርት ቤት መሻሻያ መርሃ ግብር አስፈላጊ ነው። የማሻሻያ መርሃ ግብሮች ትምህርት ቤቶች የተማሪዎቻቸውን ውጤት አካዳሚያዊ ክንዋኔዎችን ለማሻሻል እንዲረዳቸው ይጠበቃል። በወላይታ ዞን 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች የSIP ትግበራ በተማሪዎች፣ መምህራን እና በህብረተሰቡ መካከል የተግባቦት ችግር በመኖሩ ውጤታማ አልነበረም። የዚህ ጥናት ዋና አላማ በወላይታ ዞን በተመረጡ 2ኛ ደረጃ ት/ቤቶች የSIP አፈፃፀምን መመርመር እና ማሰስ ነበር። በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የትምህርት ጥራት በትምህርት ቤት መሻሻል እና የትምህርት ቤት መሻሻል ምክንያቶች በተለያዩ ስነ-ጽሑፎች በደንብ ተመዝግቧል። ይህ ጥናት በወላይታ ዞን የተመረጡ 2ተኛ ደረጃ ት/ቤቶች የጥራት አፈጻጸምን በጥልቀት ለመመርመር እና ችግሩ የሚፈታበትን አቅጣጫ ለማሳየት ነው፤ ለዚህም ጥናቱ የSIP አተገባበር ዘዴ በጥቅም ላይ እንዲወል አድርገዋል።ጥናቱ የተካሄደው በወላይታ ዞን በሚገኙ አራት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ ነው። መረጃ የተገኘው ከአራት ርዕሰ መምህራን፣ ከአራት ሱፐርቫይዘሮች፣ ከአራት

the Woliata Zone. The study was conducted at four selected secondary schools in the Woliata Zone. Data were generated from a purposive sampling of four principals, four supervisors, four SIP coordinators and 24 senior teachers through in-depth interviews and focus group discussions respectively. Emerging themes from the generated data were established through basic points which were complemented by the Constant Comparative Analysis. The strategies for successful SIP implementation in the school and the implementation of the SIP domains and stages were the main influences on how the school improvement programme plan was implemented. For exploring SIP implementation in schools effectively, expectations of stakeholder performance are not realistic for several reasons, particularly because of the aspects of SIP and the limited contributions of stakeholders in schools. The study's greatest value or significance was in providing insight into SIP as well as suggestions for problem-solving. It is possible to conclude from the findings that the SIP has a direct impact on how well the school performs. Since such schools continue to perform poorly due to a low degree of SIP implementation, the schools ought to have handled the change process appropriately. As a final step, strategies to raise academic achievement at the school were suggested, including monitoring SIP cycles, building trust among all stakeholders, establishing a connection between the schools and other institutions through experience sharing, implementing recognition systems, and providing aid to the underperforming schools.

Keywords: School improvement; secondary school; learner achievement; leadership and management; implementation of the project; school effectiveness; teaching and learning strategies; stakeholder involvement; learning environment; qualitative approach.

SIP አስተባባሪዎች እና ሀያ አራት ከፍተኛ መምህራን፣ በጥልቅ ቃለ ምልልስ እና የትኩረት ቡድን ውይይት ነው። የተሰበሰበው መረጃም በቋሚ ንጽጽር ትንተና ተደርጎበታል። በትምህርት ቤቱ ስኬታማ የSIP ትግበራ ስልቶች እና የSIP ጎራዎችን እና ደረጃዎችን ተግባራዊ ለማድረግ የት/ቤት ማሻሻያ መርሃ ግብር እቅድ በሚገባ ተተንትኗል። በትምህርት ቤቶች ውስጥ የSIP ትግበራን በብቃት ለመፈተሽ፣ ከባለድርሻ አካላት የሚጠበቁት አፈጻጸም በብዙ ምክንያቶች የተነሳ ተጨባጭ አይደሉም። በተለይ በSIP ገጽታዎች እና በትምህርት ቤቶች ውስጥ ባለድርሻ አካላት ያላቸው አስተዋፅዖ ውስን ነው። የጥናቱ ትልቁ እሴት ወይም ጠቀሜታ ስለ SIP ግንዛቤ ማስጨበጥ እና ለችግሮች አፈታት ምክሮች መስጠት ነው። ከጥናቱ ግኝቶች በመነሳት፣ SIP በትምህርት ቤቶች እንዴት በጥሩ ሁኔታ እንደሚሰራ እና ምን አይነት ተጽዕኖ እንዳለው መደምደም ይቻላል። በSIP ትግበራ ዝቅተኛ ደረጃ ላይ ያሉ ትምህርት ቤቶች ደካማ አፈጻጸም ስለሚያሳዩ፣ ትምህርት ቤቶቹ የለውጡን ሂደት በተገቢው መንገድ ማካሄድ ነበረባቸው። በትምህርት ቤቶች የትምህርት ውጤትን ከፍ ለማድረግ ከሚረዱ ስልቶች መካከል የSIP ዑደቶችን መከታተል፣ በሁሉም ባለድርሻ አካላት መካከል መተማመን መፍጠር፣ በትምህርት ቤቶችና በሌሎች ተቋማት ማለትም የተሻለ አፈፃፀም ያላቸው የትምህርት ተቋማት መካከል የልምድ ልውውጥ ማድረግ፣ የዕውቅና አሰጣጥ ስርዓቶችን መተግበር እና ዝቅተኛ አፈጻጸም ለሚያሳዩ ተቋማትና ለትምህርት ባለሙያዎች እገዛ ማድረግ ዋና ዋናዎቹ ሆነው ተገኝተዋል።

ቁልፍ ቃላት:- የትምህርት ቤት መሻሻል፣ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፣ የተማሪ ስኬት፣ አመራር እና አስተዳደር፣ የፕሮጀክቱ ትግበራ፣ የትምህርት ቤት ውጤታማነት፣ የማስተማር እና የመማር ዘዴዎች፣ የባለድርሻ አካላት ተሳትፎ፣ የመማሪያ አካባቢ፣ ጥራት ያለው አቀራረብ፤

Department of Educational Studies

Year of Graduation 2021

Assessing the practices of technical and vocational education and training curriculum design and development in Ethiopia

Yadessa Tolossa Woyessa

ABSTRACT

The general objective of the study was to assess the existing practices and major factors affecting the design and development of the Ethiopian TVET curriculum and explore considerations to be taken to design and develop TVET curricula that befit Ethiopia. The purpose of the study was to explore and understand the meanings TVET practitioners and stakeholders of Ethiopian TVET programme credited to the practices of TVET curriculum design and development in Ethiopia. Hence, the study employed a qualitative research approach in phenomenological design and was undertaken within the interpretive paradigm to understand the lived experience of the curriculum designers, developers and implementers in Ethiopia. Accordingly, three regional states of Ethiopia were selected and one government-run TVET college from each regional state, ie, a total of three TVET colleges were taken as sample representatives for the study using purposive and convenience sampling methods. The study was delimited to the practices of curriculum design and development of the building construction fields of study. This is because firstly, it is impossible to encompass all available TVET fields of training in the study; secondly, building

የኢትዮጵያ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት ቀረጻና ዝግጅት ግምገማ ጥናት

በያዴሳ ቶሎሳ ወዬሳ

አጠቃሎ

የጥናቱ አጠቃላይ ዓላማ በኢትዮጵያ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት ቀረጻና ዝግጅት አካሄድን እንዲሁም በሥርዓተ-ትምህርቱ ቀረጻና ዝግጅት ሂደት ተፅእኖ የሚፈጥሩ ዋና ዋና ጉዳዮችን መገምገምና ለኢትዮጵያ የሚመጥን የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት ቀርጾ ለማዘጋጀት ከግምት ውስጥ ሊገቡ የሚገባቸውን ጉዳዮች ለመመርመር ነው። አያይዞም የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ባለሙያዎችና ባለድርሻ አካላትን በኢትዮጵያ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና የሥርዓተ ትምህርት ቀረጻና ዝግጅት አሠራሮችን በተመለከተ ያላቸውን አረዳድና የሚሰጡትን ሥፍራ ለመዳሰስና ለመረዳት ጭምር ነው። ጥናቱ የተከተለው በፌኖሜኖሎጂያዊ የጥናት ንድፍ፣ ዓይነታዊ/ገለጻዊ የምርምር አቀራረብ ሲሆን፣ በኢትዮጵያ የስርዓተ ትምህርት አዘጋጆች እና ፈጻሚዎችን የህይወት ልምድ ለመረዳት በሚያግዘው በትርጉም ፓራዳይም (interpretive paradigm) መሠረት ነበር። በዚህም ሦስት የኢትዮጵያ ክልላዊ መንግሥታት እንዲሁም ከየክልሉ አንድ በመንግስት የሚተዳደር የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጅ በአጠቃላይ ሦስት የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች በአመቺ/ግኝት እና የሆን ተብሎ ንሞናን /የናሙና አወሳድ/ ስልትን በመጠቀም ለጥናቱ ተመርጠው ነበር። ጥናቱ በሕንፃ ግንባታ የትምህርትና መስኮች የሥርዓተ ትምህርት ቀረጻ ላይ ብቻ የተወሰነ ነበር። ይህም የሆነበት ምክንያት በመጀመሪያ፣ ሁሉንም የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ዘርፎች በጥናቱ ውስጥ ማካተት የማይቻል በመሆኑ፣

construction technology sector is one of the those sectors which much focus is given to by the government of Ethiopia and thus is the training field found in abundance in the country. Two data gathering tools were mainly used to gather information in this study. These were interviews and document reviews. Therefore, the researcher first reviewed different related literature and strategic documents to understand the background of the problem and to see what has been done in reference to the problem. Accordingly, working and policy documents such as TVET strategies, guidelines, manuals, legislation, curriculum frameworks and guides, as well as education sector development programmes and other written documents and literature related to TVET curriculum design and development that were available at federal, regional and TVET college levels were reviewed and analysed. Other countries' experiences visa-a-vis TVET curriculum design and development were also reviewed and used as sources of information. The interviews were held with curriculum development officials at the Federal TVET Agency and sampled regional TVET agencies as well as principals, heads of department and trainers from sampled TVET colleges that were providing training in the fields of building construction works. The interview participants consisted of two TVET curriculum development officials from the Federal TVET Agency, three TVET curriculum development officials from three sampled regional TVET agencies, three TVET college principals from three sampled TVET colleges, three heads of department of building construction work fields from three sampled TVET colleges, and three trainers of building construction work fields from three sampled TVET colleges. Accordingly, it could be investigated from the study that the way the outcome-based TVET system

ሁለተኛ የሕንፃ ግንባታ ቴክኖሎጂ በኢትዮጵያ መንግሥት ከፍተኛ ትኩረት ከተሰጣቸው ዘርፎች መካከል አንዱ በመሆኑ ከዚህም የተነሳ በሀገሪቱ በብዛት የሚገኙት የስልጠና መስኮች በዚህ ዘርፍ ዙሪያ በመሆኑ ነበር። በዚህ ጥናት ውስጥ መረጃን ለመሰብሰብ ሁለት የመረጃ መሰብሰቢያ መሣሪያዎች በዋናነት ጥቅም ላይ የዋሉ ሲሆን እነዚህም ቃለ መጠይቅ እና የሰነድ ግምገማ ነበሩ። በተጨማሪም፣ የችግሩን አመጣጥ ለመረዳት እና ከችግሩ ጋር በተያያዘ ምን ተግባራት እንደተከናወኑ ለመገንዘብ የተለያዩ ተዛማጅ ጽሑፎች፣ መጣጥፎችና ሰነዶች ተዳሰዋል። በዚህም መሠረት በፌዴራል፣ በክልል እና በቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች የሚገኙ ከሥርዓተ ትምህርት ቀረጻና ዝግጅት ጋር ተዛማጅነት ያላቸው የሥራና የፖሊሲ ሰነዶች፣ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ስትራቴጂዎች፣ መመሪያዎች፣ ማኑዋሎች፣ ሕግና ደንቦች፣ የሥርዓተ ትምህርት ማዕቀፎችና መመሪያዎች፣ እንዲሁም የትምህርት ዘርፍ ልማት ፕሮግራሞችና ሌሎች ተዛማጅ ጽሑፎች በዝርዝር ተዳሰዋል። በተጨማሪም፣ የሌሎች ሃገሮች የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና የሥርዓተ ትምህርት ቀረፃና ዝግጅት ልምድ ተወስደው ለጥናቱ መረጃ ምንጭነት አገልግለዋል። ከፌዴራል የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኤጀንሲ እና ከክልል የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኤጀንሲዎች የሥርዓተ ትምህርት ዝግጅት ኃላፊዎች፣ በናሙና ከተመረጡ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች ርእሰ መምህራን፣ የትምህርትና ሥልጠና ክፍል ኃላፊዎችና እንዲሁም በህንፃ ግንባታ ሥራዎች ዙሪያ ሥልጠና እየሰጡ ካሉ አሰልጣኞች ጋር ቃለ ምልልስ ተደርጓል። በቃለ መጠይቁ ተሳታፊዎችን ናሙና አወሳሰድ በተመለከተ ከፌዴራል ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኤጀንሲ ሦስት የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና የሥርዓተ ትምህርት ዝግጅት ኃላፊዎች፣ ከተመረጡ የክልል የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኤጀንሲዎች ሦስት ባለሙያዎች፣ ከተመረጡ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች ሦስት ርዕሳነ መምህራን፣ ከተመረጡ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች ሦስት የሕንፃ ግንባታ ዘርፍ የትምህርት ክፍል ኃላፊዎች፣ ከተመረጡ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኮሌጆች ሦስት የሥርዓተ ትምህርት ዝግጅት ኃላፊዎች እንዲሁም ሦስት

is perceived and eventually executed and the processes and steps that were followed in order to design and develop TVET curriculum in Ethiopia had impact on the present TVET curriculum developed. Besides, the way other countries' experiences were espoused and adapted led to an inappropriate curriculum design and development approach. Moreover, the Ethiopian TVET system following only one curriculum development approach for designing and developing TVET curriculum for all trades, blue and white collar work-related vocational education and training resulted in a non-beneficial TVET curriculum. It was also noted from the study that the wrong perception of stakeholders' roles and responsibilities in curriculum development activities led to TVET curriculum development with improper training content selection and unfair training time allotment, which greatly impact on the TVET curriculum implementation and training delivery. Therefore, the study suggested that the curriculum that addresses individual, societal and employers' needs should be designed and the labour market demand analysis needs to be undertaken before OS mapping is designed. In doing so, it is recommended that Ethiopia should benchmark itself against best practices of various developed and developing countries which have succeeded in an outcome-based TVET system and when the TVET system is adopted from other countries, it should be with tangible reasons and justifications. Furthermore, it is recommended that attention should be paid to practical training programmes and a combination of practice and theory time should be provided for all course types. In addition, the environmental situation of the country and the degree of importance of each unit of competence for

የህንጻ ግንባታ መስክ አሰልጣኞች ተሳትፈዋል። በዚህም መሠረት ውጤትን መሠረት ያደረገ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓት እየተከናወነ የነበረበትን መንገድ በተለይም በኢትዮጵያ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርትን ለመቅረጽና ለማዘጋጀት እየተከናወኑ ያሉ የትግበራ ሂደቶች በአሁኑ ጊዜ ባለው የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት ቀረጻና ዝግጅት ስልቶች ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ እንዳሳደሩ ከጥናቱ ውጤት መረዳት ተችሏል። በተጨማሪም፣ የሌሎች አገሮች ተሞክሮዎች የተወሰዱበትና ከሀገራችን ነባራዊ ሁኔታ ጋር ለማዛመድ የተኬደበት መንገድ ተገቢ ያልሆነ የሥርዓተ ትምህርት ቀረጻና ዝግጅት አካሄድ እንዲኖር አድርጓል። በተጨማሪም የኢትዮጵያ ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓት ለሁሉም ሰማያዊና ነጭ ኮሌታ ሙያዎች አንድ ዓይነት የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት ቀርጻና ዝግጅት ስልት መከተሉ አዋጭ ያልሆነ ውጤት ማስገኘቱ ጥናቱ አመላክቷል። የባለድርሻ አካላት በሥርዓተ ትምህርት ዝግጅት ሂደቱ ላይ ያላቸው ሚናና ኃላፊነት የተሳሳተ ግንዛቤ መያዛቸው ለተገቢ ያልሆነ የሥልጠና ይዘት መረጣና የሥልጠና ጊዜ ምደባ እነዲሁም በሥርዓተ ትምህርት አተገባበርና ሥልጠና አሰጣጥ ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ እንዳሳደረ ጥናቱ አረጋግጧል። ስለሆነም የግለሰቦችን፣ የማህበረሰብ እና የሥራ ቀጣሪዎችን ፍላጎት ያካተተ ሥርዓተ ትምህርት እንዲቀረጽና እንዲዘጋጅ ዘንድ በቅድሚያ የስርዓተ ክወና ካርታ ከመዘጋጀቱ በፊት የሥራ ገበያ ፍላጎት ትንተና መካሄድ እንዳለበት ጥናቱ ጠቁሟል። በዚህም ኢትዮጵያ ከተለያዩ ከበለጸጉ እና በማደግ ላይ ካሉ ሀገራት ውጤትን መሠረት ያደረገ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓት መልካም ተሞክሮዎች አንፃር ራሷን መመዘን እንደሚገባት እና የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓት በሌሎች አገሮች ሲተገበር በተጨባጭ የጋጠሙ ስኬቶችንና ተግዳሮቶችን መመልከት እንደሚገባ ተመክሯል። ለተግባራዊ የሥልጠና መርሃ ግብሮች ትኩረት መስጠት እና ለሁሉም ኮርስ ዓይነቶች በቀቀቂ የተግባር እና የንድፈ ሐሳብ ክፍለ-ጊዜ መሰጠት እንዳለበት ተመክሯል። በተጨማሪም የሀገሪቱንና አካባቢያዊ ተጨባጭ ሁኔታ እንዲሁም ለቅጥር ሥራ እና ለግል ሥራ ፈጠራ የሚጠቅሙትን የብቃት አሃዶች ከግምት

employment and self-employment needs to be considered.

Keywords: Technical and Vocational Education and Training (TVET); TVET curriculum; TVET curriculum design and development.

ውስጥ አስገብቶ ሥርዓተ ትምህርት መቀረጽ እንደሚኖርበት በመፍትሄ ሃሳብነት ቀርቧል።

ቁልፍ ቃላት፡- ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና፣ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት፣ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት ቀረጻና ዝግጅት

Department of Inclusive Education

Year of Graduation 2023

Professional preparation of special needs educators for inclusion in regular primary schools in Ethiopia

Aemiro Tadesse Mergia

ABSTRACT

Entrenched in the constructivism research paradigm, this qualitative phenomenological study examined the professional preparation of special needs educators for inclusion in regular primary schools in Ethiopia to propose strategies to enhance their professional preparation. Inclusive education is important because it ensures the provision of better quality education for all. Further, it is anchored on social justice. A purposive sample of 12 special needs educators, seven (n=7) males and five (n=5) females participated in the study. Face-to-face semi-structured individual interviews, non-participant observations, and document analysis were used to generate data. A phenomenological data analysis method was used in the study. Embedded in the medical, social and human rights models of disability, a discrete model was used for the professional preparation of special needs educators for inclusion in Ethiopian regular primary schools using a combination of lecturer-centred and

በኢትዮጵያ ለአካቶ መደበኛ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የልዩ ፍላጎት መምህራን ሙያዊ ዝግጅት

በአእምሮ ታደሰ መርጊያ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በኢትዮጵያ ለአካቶ መደበኛ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የልዩ ፍላጎት መምህራን ሙያዊ ዝግጅትን በመፈተሽ፣ ሙያዊ ዝግጅታቸው የሚጎለብትበትን ስልቶች አቅርቧል። የተሻለ ጥራት ያለው ትምህርት ለሁሉም በመስጠት ረገድ አካቶ ትምህርት እጅጉን ጠቃሚ ነው። በዚህ ጥናት ውስጥ አስራ ሁለት የልዩ ፍላጎት መምህራን፣ ሰባት (n=7) ወንድ እና አምስት (n=5) ሴት በመረጃ ምንጭነት ተሳትፈዋል። መረጃውን ለመሰብሰብም ፊት ለፊት የተካሄዱ እና በከፊል የተዋቀሩ የግለሰብ ቃለ-መጠይቆች፣ ተሳትፎ ያልተደረገባቸው ምልከታዎች፣ እንዲሁም የሰነድ ትንተናዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። በጥናቱ ውስጥ ፍኖሜኖሎጂካል መረጃ ትንተና ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። በኢትዮጵያ ለአካቶ መደበኛ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የልዩ ፍላጎት መምህራንን ለማሰልጠን በህክምና፣ በማህበራዊ እና በሰብአዊ መብት የአካል ጉዳተኝነት ሞዴሎች የተቃኘ ዲስክሪት ሞዴል (discrete model) የሚተገበር ሲሆን ሰልጣኝ ተኮር እና አሰልጣኝ ተኮር የትምህርት አሰጣጥ ዘዴን ባጣመረ መልኩ ይሰጣል። የልዩ ፍላጎት መምህራን ሙያዊ ሚናቸውን እና ኃላፊነታቸውን የሚወጡት በአካል ጉዳተኝነት የህክምና ሞዴል አስተሳሰብ ላይ

trainee-centred pedagogy. Special needs educators' execution of their professional roles and responsibilities was grounded in the medical discourse of disability. Such included supporting Learners with Special Educational Needs (LSENs) including identification, assessment, guidance and counselling, and individualised support of these children. Special needs educators had both positive and negative experiences in inclusion in regular primary schools in Ethiopia inclusive of the improvement of stakeholders' attitudes and understanding of inclusion and LSENs, cultivation of collaborative working cultures and structures among stakeholders, promotion of accessibility of regular school environment to children with disabilities and enhancing the academic and social development of these children. Although the agency and social justice of special needs educators propelled the delivery of goods and services of special needs educators in Ethiopian regular primary school classes, they lacked professional preparation to serve learners with diverse and unique needs including competence in Braille and Sign Language. Several individual and institutional capacity building orientated strategies including institutionalisation of modules on inclusive education, praxis embedded training, teacher trainee-centred pedagogy, cooperative learning, enforcement of national teacher education policies and legislation, and fieldwork in special and regular schools could enhance the professional preparation of special needs educators for inclusion in regular primary schools. This study is a springboard for future studies on the professional preparation of special needs educators for inclusion in regular primary schools.

ተመስርቶ ነው። ይኸውም ልዩ ፍላጎት ያላቸውን ተማሪዎች መደገፍ ላይ ያተኮረ ሲሆን መለየት፣ መገምገም፣ መመሪያ እና ምክር መስጠት፣ እንዲሁም ለተማሪዎች የሚደረግን ግላዊ ድጋፍ ያካትታል። የልዩ ፍላጎት መምህራን በኢትዮጵያ አካቶ መደበኛ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ውስጥ የባለድርሻ አካላት አመለካከትን በማሻሻል፣ ስለ አካቶ ትምህርት እና ልዩ ፍላጎት ስላላቸው ተማሪዎች ግንዛቤን በማሳደግ፣ የባለድርሻ አካላትን የትብብር ባህሎች እና አወቃቀሮችን በማጎልበት፣ የመደበኛ ትምህርት ቤቶች አካባቢያዊ ተደራሽነትን በማሳደግ፣ እንዲሁም የአካል ጉዳተኛ ልጆች አካዴሚያዊ እና ማህበራዊ እድገትን እንዲሻሻል በማድረግ ረገድ አዎንታዊ እና አሉታዊ ተሞክሮዎች አሏቸው። የልዩ ፍላጎት መምህራን ጉዳይ የሚመለከታቸው ኤጀንሲዎች እና የማህበራዊ ፍትህ አገልግሎቶች በኢትዮጵያ አካቶ መደበኛ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የልዩ ፍላጎት መምህራን አገልግሎት እንዲዳዲረስ ቢያበረታቱም፣ የልዩ ፍላጎት መምህራን በብሬይል እና በምልክት ቋንቋ ልዩ ፍላጎት ያላቸውን ተማሪዎች ለማገልገል የሚያስችል ሙያዊ ዝግጅት የላቸውም። በርካታ የግል እና ተቋማዊ አቅም ግንባታ ተኮር ስልቶች ማለትም በአካቶ ትምህርት ላይ ሞጁሎችን ተቋማዊ ማድረግ፣ ፕራክሲስ (praxis) የተካተተ ስልጠና መስጠት፣ የሰልጣኝ መተኮር የትምህርት አሰጣጥ ዘዴን መተግበር፣ የትብብር ትምህርት ዘዴን መጠቀም፣ የሀገር አቀፍ የመምህራን ትምህርት ፖሊሲዎች እና ህግጋት ትግበራ ማድረግ፣ እንዲሁም በልዩ እና መደበኛ ትምህርት ቤቶች የመስክ ስራዎችን ማካሄድ የልዩ ፍላጎት መምህራንን ሙያዊ ዝግጅት ሊያሳድጉ ይችላሉ። ከላይ ከተገለጹት የጥናቱ ውጤቶች በተጨማሪ፣ ይህ ጥናት በአካቶ መደበኛ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የልዩ ፍላጎት መምህራን ሙያዊ ዝግጅት ላይ ወደፊት ለሚደረጉ ጥናቶች መነሻ ሆኖ ያገለግላል።

ቁልፍ ቃላት:- ልጆች፣ ኢትዮጵያ፣ አካቶ፣ አካቶ ትምህርት፣ ልዩ ፍላጎት ያላቸው ተማሪዎች፣ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፣ ሙያዊ ዝግጅት፣ መደበኛ ክፍል፣ የልዩ ፍላጎት መምህራን፣ ድጋፍ

Keywords: Children; Ethiopia; inclusion; inclusive education; learners with special educational needs, primary school; professional preparation, regular classroom; special needs educators; support.

Department of Mathematics Education

Year of Graduation 2019

Investigating the influence of pre-calculus mathematics refreshment module to first year engineering students in an Ethiopian university

Asnake Muluye Bekele

ABSTRACT

The quality of mathematics knowledge attained by students entering university in Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) fields has been decreasing. There is a need to enhance students' mathematical knowledge in order to maintain the standards of a STEM curriculum at university. The rationale of this study was to investigate the influence of the Pre-Calculus Mathematics Refreshment module taught using Meta-cognitive skills and Co-operative Learning (MCL), or Co-operative Learning (CL) only, or Traditional lecture (T) intervention method to first-year pre-engineering students on their Applied Calculus 1 in an Ethiopian university. The study further investigated the influence of the Pre-Calculus Mathematics Refreshment module for MCL, or CL, or T intervention method on male and female students' achievement. The refreshment module and Applied Calculus 1 scores were measured through post-test and normal classroom scores of Applied Calculus 1

የቅድመ-ካልኩለስ የሂሳብ መከለሻ ሞጁል፣ በኢትዮጵያ ዩኒቨርሲቲ የአንደኛ ዓመት የምህንድስና ተማሪዎች ላይ ያለውን ተፅዕኖ መመርመር፤

በአስናቀ ሙሉዬ በቀለ

አጠቃሎ

በሳይንስ፣ ቴክኖሎጂ፣ ምህንድስና እና ሒሳብ (STEM) ወደ ዩኒቨርሲቲ የሚገቡ ተማሪዎች ያላቸው የሂሳብ ዕውቀት እየቀነሰ መጥቷል። በመሆኑም በዩኒቨርሲቲ ውስጥ የሳይንስ፣ ቴክኖሎጂ፣ ምህንድስና እና ሒሳብ ሥርዓተ-ትምህርት ደረጃዎችን ለመጠበቅ የተማሪዎችን የሂሳብ እውቀት ማሳደግ ያስፈልጋል። የዚህ ጥናት ዋና አላማ እራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት እና በሕብረት መማር ወይም በሕብረት መማር ብቻ ወይም በተለምዶ ትምህርት የማስተማር ስልት ጣልቃ የመግባት ዘዴን በመጠቀም፣ የመጀመርያ ዓመት የቅድመ ምህንድስና ተማሪዎችን በመውሰድ በኢትዮጵያ ዩንቨርስቲ በቅድመ አፕላይድ ካልኩለስ የሂሳብ ክለሳ ሞጁሉን ተፅእኖ መመርመር ነው። ጥናቱ ይበልጥ ደግሞ የቅድመ-ካልኩለስ የሂሳብ ክለሳ ሞጁል እራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት እና በሕብረት መማር ወይም በሕብረት መማር ወይም የባህላዊ የትምህርት አሰጣጥ ስልት የጣልቃ ገብነት ዘዴ በወንድ እና ሴት ተማሪዎች ስኬት ላይ ያለውን ተጽእኖ የበለጠ መርምሯል። የክለሳ ሞጁሉ እና የተተገበረው የካልኩለስ 1 ውጤቶች የተለኩት በድህረ ፈተና እና በተለመደው የክፍል ነጥብ በተተገበረው

results. The dependent variables were student achievement in the pre-Calculus Refreshment Module and Applied Calculus 1.

Out of 29 universities in Ethiopia, only four were selected to participate in this study. The population of this study was all pre-engineering first-year students in those universities in 2016/2017. The sample consisted of 200 pre-engineering university students who studied in four of Ethiopian universities and one class was randomly selected by lottery method from existing pre-engineering classes in each university. Two experimental groups which were taught MCL and the other CL intervention method and two of them were control groups upon whom the control novice with the traditional lecture method and control without intervention was applied. In each group, 50 students of 25 males and 25 females were purposely selected from the sampled class. A pre-calculus mathematics pre-test was administered first, where the average scores of all students with a pre-test result was below 33%. Then, first MCL and CL intervention methods were discussed and exercised for one week before implementing the study. For the study, selected pre-calculus mathematics topics were taught in all classrooms for 32 periods i.e. 50min x32= 26.7hrs at the beginning of the first semester parallel with Applied Calculus 1 for the academic year 2016/2017. The statistical tools used under this procedure include descriptive statistics percentages, mean and standard deviation and inferential statistics, T-test, and one-way analysis of variance (one-way ANOVA). The results show statistically significant differences (Sig 0.00) at the significance level (0.05) between students that learnt the pre-Calculus Refreshment Module and the control group which did not. Among the students who learned the pre-Calculus Refreshment Module through

የካልኩለስ 1 ውጤት መሰረት ነው። ጥገኛ ተለዋዋጮቹ በቅድመ-ካልኩለስ ክለሳ ሞጁል እና አፕላይድ ካልኩለስ የተማሪዎች ውጤት 1 ሲሆኑ፣ በኢትዮጵያ ከሚገኙ 29 ዩኒቨርሲቲዎች ውስጥ በዚህ ጥናት ለመሳተፍ የተመረጡት አራቱ ብቻ ናቸው። የጥናቱ አካላይ (Population) በ2016/2017 ከላይ በተጠቀሱት ዩኒቨርሲቲዎች ውስጥ ሁሉም የቅድመ ምህንድስና የመጀመሪያ ዓመት ተማሪዎች ነበሩ። ናሙናው በኢትዮጵያ በአራቱ ዩኒቨርሲቲዎች የተማሩ 200 የቅድመ ምህንድስና ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎችን ያካተተ ሲሆን፣ አንድ ክፍል በየዩኒቨርስቲው ካሉት የቅድመ ምህንድስና ትምህርቶች በተገኘው አጋጣሚ በእጣ የማውጣት ዘዴ በመጠቀም ተመርጠዋል። ሁለት የሙከራ ቡድኖች፣ አንዱ ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት እና በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብነት፤ ሌላኛው በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብነት ዘዴ እና ሁለቱ የቁጥጥር ቡድኖች ናቸው። የቁጥጥር ቡድኖቹ አንደኛው በተለምዶ ንግግር ዘዴ ጣልቃ ገብነት እና ሁለተኛው የቁጥጥር ቡድን ያለ ጣልቃ ገብነት ናቸው። በእያንዳንዱ ቡድን 50 ተማሪዎች፣ 25 ወንድ እና 25 ሴት ሆን ተብሎ ከናሙናው ክፍል ተመርጠዋል። የቅድመ-ካልኩለስ ሒሳብ የቅድመ-ፈተና መጀመሪያ የተካሄደ ሲሆን፣ የሁሉም ተማሪዎች አማካይ የቅድመ-ፈተና ውጤት ከ33 በመቶ በታች ነበር። ከዚያም ጥናቱን ከመተግበሩ በፊት በመጀመሪያ ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት የመማር እና በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብ ዘዴዎችን በተመለከተ ለአንድ ሳምንት ያህል በውይይት እንዲለማመዱት ተደረገ። ለጥናቱ የተመረጡ የቅድመ-ካልኩለስ የሂሳብ ርእሶች በሁሉም ክፍሎች ለ 32 ጊዜያት ማለትም 50 ደቂቃ x32= 26.7ሠዓታት በመጀመሪያው ሴሚስተር መጀመሪያ ላይ ከአፕላይደ ካልኩለስ 1 ጋር በትይዩ በ2016/2017 የትምህርት ዘመን ትምህርቱም ተካሄደ። በዚህ ጥናት አሰራር ስር ጥቅም ላይ የሚውሉት ገላጭ አሀዛዊ መረጀዎች መቶኛ የአማካይ ውጤት እና መደበኛ የልየታ ሥራ እና ድምዳሚያዊ አኃዛዊ መረጃ፣ቲ-ቴስት እና የአንድ-መንገድ የልየታ ትንተናን (ANOVA) ያካትታሉ። ውጤቶቹ የቅድመ-ስሌት ክለሳ ሞጁል በተማሩ ተማሪዎች እና ባልተማሩት የቁጥጥር ቡድን መካከል በአስፈላጊ ደረጃ (0.05) ሲሆን፣ በስታቲስቲካዊ ጉልህ ልዩነቶች ሲግ (Sig)0.00

MCL, CL and the T method, students in the MCL and CL groups' post-test scores were significantly different from the T group in pre-calculus results both with Sig of 0.00. But there was no significant difference between MCL & CL groups where the Sig is 0.97. Additionally, the female students in the MCL group was not significantly different from the CL and T group, on an impact of the refreshment module in Applied Calculus 1 mathematics where Sig is 0.994 and 0.237 respectively, and CL female group scores were significantly different from T group in Applied Calculus 1 results with Sig 0.042. The male students in the MCL and CL groups were significantly different from T group in Applied Calculus 1 with Sig of 0.07 and 0.012 respectively. Also, there was a positive correlation between the Pre-Calculus Refreshment Module and Applied Calculus 1 with a correlation coefficient of 0.835. Lastly, the result of pre-calculus mathematics post-test scores with the female students in MCL relatively increased than male students, than in CL and T groups, which indicated that MCL benefits more female students than male students. The differences were more in favour of pre-calculus mathematics refreshment with the MCL intervention method. To improve success in engineering participation of all students, it is recommended that a pre-calculus module should be offered by all universities for first-year engineering students. It was shown that structured co-operative learning with purpose has significant gains for effective instruction, and to increase the success rate of female students, this study has proven that they are trainable and therefore, meta-cognition skills have to be nurtured for female students.

ያሳያሉ። ከተማሪዎች መካከል የቅድመ-ካልኩለስ ክለሳ ሞጁልን በራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕውቀት እና በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብ ዘዴ እና በሕብረት የተማሩ፤ በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብ ዘዴ ብቻ የተማሩ እና በተለምዶ የትምህርት አሰጣጥ ዘዴ የተማሩ ተማሪዎች፤ ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት እና በሕብረት በሚማሩ ቡድኖች ውስጥ ከተካተቱ ተማሪዎች የድህረ ፈተና ውጤቶች በተለምዶ የትምህርት አሰጣጥ ዘዴ ቡድን በቅድመ ስሌት ውጤቶች ሁለቱም ,,,ሲግ (Sig) 0.00 አግኝተዋል። ነገር ግን ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት እና በሕብረት በተማሩ ቡድኖች እና በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብ ዘዴ ብቻ የተማሩ ቡድኖች መካከል ምንም ልዩ የሚባል የደረጃ ልዩነት አልታየም። በጥናቱ መሰረት ዉጤቱ ሲግ (Sig) 0.97 ነበር። በተጨማሪም ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት እና በሕብረት በተማሩ ቡድን ውስጥ ያሉ ሴት ተማሪዎች በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብ ዘዴ ብቻ ከተማሩት እና በተለምዶ ትምህርት አሰጣጥ ዘዴ ከተማሩት ቡድን በክለሳ ሞጁሉ ተጽእኖ በአፕላይድ ካልኩለስ 1 ሂሳብ ሲግ(Sig) 0.994 እና 0.237 በቅደም ተከተል ያገኙ ሲሆ ፣ በሕብረት የመማር ጣልቃ ገብ ዘዴ ብቻ የተማሩ የሴቶች ቡድን ውጤት በተለምዶ የትምህርት አሰጣጥ ከተማሩት ቡድን በእጅጉ የተለየ አልነበረም፤ ምክንያቱም የአፕላይድ ካልኩለስ 1 ውጤቶች ሲግ 0.042 ነበር። ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት እና በሕብረት በተማሩ ቡድኖች ውስጥ ያሉ ወንድ ተማሪዎች በአፕላይድ ካልኩለስ 1 ከሲግ 0.07 እና 0.012 በቅደም ተከተል ከተለምዶ ትምህርት አሰጣጥ ዘዴ ቡድን በእጅጉ የተለዩ ነበሩ። እንዲሁም በቅድመ-ካልኩለስ ክለሳ ሞጁል እና በአፕላይድ ካልኩለስ 1 መካከል በ0.835 አዎንታዊ የተዛምዶ ቁርኝት እንዳለ ተምልክቷል። በመጨረሻም የቅድመ-ካልኩለስ የሂሳብ ድህረ ፈተና ውጤት ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት እና በሕብረት የተማሩ ሴት ተማሪዎች ከወንዶች ጋር ሲነጻጸር በአንጻራዊ ሁኔታ በሕብረት ከሚማሩ እና በተለምዶ የትምህርት አሰጣጥ ዘዴ ከተማረዉ ቡድን ይልቅ ጭማሪ ማሳየቱን ያሳያል። ይህም ጭማሪ ራስን በራስ ስለምናውቀው

እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት እና በሕብረት ከተማሩት ወንድ ተማሪዎች የበለጠ ሴት ተማሪዎችን እንደሚጠቅም የጥናቱ ግኝት አመልክቷል። ልዩነቶቹ ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት ዕዉቀት እና በሕብረት ከመማር የጣልቃ ገብነት ዘዴ ጋር በተያያዘ ለቅድመ-ካልኩለስ ሂሳብ ክለሳ የበለጠ የሚደግፉ ነበሩ። በዚህ ጥናት መሰረት የሁሉንም የምህንድስና ተማሪዎች ተሳትፎ ስኬት ለማሻሻል የቅድመ-ካልኩለስ ሞጁል በሁሉም ዩኒቨርሲቲዎች ለመጀመሪያ ዓመት የምህንድስና ተማሪዎች መሰጠት እንዳለበት ይመከራል። ዓላማ ያለው የተቀናጀ የትብብር ትምህርት ለውጤታማ ትምህርት ዘርፍ ከፍተኛ ትርፋማ እንደሚያደርግ፣ እንዲሁም የስኬት ደረጃን ከማሳደግ አንጻር ሴት ተማሪዎች ብቁ መሆናቸውን ጥናቱ በሚገባ አረጋግጧል። ስለዚህም ሴት ተማሪዎች ራስን በራስ ስለምናውቀው እውቀት በመጠየቅ ክህሎት እና በሕብረት የመማር ስነዘዴ የሒሳብ ትምህርት ችሎታቸውን ማሳደግ ይቻላል።

Year of Graduation 2022

The use and effect of Geogebra software in Calculus at Wachemo University, Ethiopia: an investigation

Tola Bekene Bedada

ABSTRACT

With the rapid growth of technology in the 21st century, traditional teaching and learning methods are considered outdated and not suitable for the active learning processes of the constructivist learning approach. The adjustment of existing methods and the development of new ones to teach and learn calculus with the help of technology is needed. This study aimed to investigate the effect of the use of GeoGebra mathematical software on university students' learning

በካልኩለስ ትምህርት የጂኦጂብራ ሶፍትዌር አጠቃቀም እና ያስገኘው ውጤት፡ በዋቸሞ ዩኒቨርሲቲ ኢትዮጵያ የተደረገ ጥናት፤

በቶላ በቀና በዳዳ

አጠቃሎ

ተለምዷዊው የመማር ማስተማር ዘዴ የ21ኛው ክፍለ ዘመን የቴክኖሎጂ ውጤቶችን ለመጠቀም አመቺ አይደለም። በዚህም የተነሳ ካልኩለስን በቴክኖሎጂ እገዛ ለማስተማር እና ለመማር ተለመዱ የነባር ዘዴዎችን ማስተካከል እና አዳዲሶችን ማሳደግ ያስፈልጋል። ይህ ጥናት የጂኦጂብራ የሂሳብ ሶፍትዌር አጠቃቀም በዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች የካልኩለስ ትምህርት ላይ ያለውን ተጽእኖ ለመመርመር ያለመ ነው። በዚህም የጂኦጂብራ የሂሳብ ሶፍትዌርን መጠቀም በተማሪዎች የካልኩለስ ብቃት እና የተማሪዎች

of calculus. It explored the effect of using GeoGebra Mathematical software on students' proficiency in calculus and students' attitudes to using GeoGebra software to learn calculus. To improve the learning process, the study developed a cycle model that posits nine steps. This cycle was implemented in the study. To achieve the goal of the study, a mixed research methodology was employed. In the quantitative part of the study, a quasi-experiment with a pretest post-test design and questionnaires was used. A case study was used to collect data for the qualitative part of the study. The study was conducted at a university in the Southern Nations and Nationalities region of Ethiopia. The data were collected over four weeks in semester two of the 2020/2021 academic year. The quantitative data were analysed using SPSS version 27 while the qualitative data were coded into themes and analysed using computer software ATLAS.ti 9. The results indicated that the GeoGebra classroom-oriented approach to learning differential calculus with the use of the developed cycle model had a more positive effect on students' conceptual and procedural understanding when compared to students who were taught using a traditional teaching approach. Students in the experimental group showed greater improvement in procedural understanding, with an effect size of d = 1.2 and a percentile gain of 49%; in conceptual understanding of differential calculus, however, the students showed only slight improvement with an effect size of d = 0.02 and a percentile gain of 2%. Students expressed positive perceptions towards the use of GeoGebra for learning differential calculus. While the GeoGebra oriented learning approach to calculus has the potential to improve proficiency, it remains critically important that it should be designed (cycle model) and aimed to fill a specific gap. Based on the results,

የጂኦጂብራ ሶፍትዌርን ካልኩለስ ለመማር ባላቸው አመለካከት ላይ ያለውን ተጽእኖ ዳስሷል። የመማር ሂደቱን ለማሻሻል ጥናቱ ዘጠኝ ደረጃዎችን የያዘ ዑደት ሞዴል አዘጋጅቷል. ይህ ዑደት በጥናቱ ውስጥ ተተግብሯል። የጥናቱ ግብ ላይ ለመድረስ ቅይጥ የምርምር ዘዴ ስራ ላይ ውሏል። በጥናቱ የቁጥር ውሂብ፣ ከፈተና በፊት በኋላ ያለው ንድፍ እና መጠይቆች ያለው የኳሲ ሙከራ ጥቅም ላይ ውሏል። የጥናቱ የጥራት ክፍል መረጃን ለመሰብሰብ የጉዳይ ጥናት ጥቅም ላይ ውሏል። ጥናቱ የተካሄደው በኢትዮጵያ ደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች ክልል በሚገኘው ዋቻሞ ዩኒቨርሲቲ ሲሆን፣ መረጃው የተሰበሰበው በ2020/2021 የትምህርት ዘመን በሁለተኛው ሴሚስተር በአራት ሳምንታት ውስጥ ነው። የቁጥር መረጃው የተተነተነው በኤስፒኤስኤስ ስሪት 27 ሲሆን፣ የጥራት መረጃው በገጽታ ተቀርጾ በኮምፒዩተር ሶፍትዌር ATLAS.ti 9 ተተንትኗል። የጥናቱ ውጤት እንደሚያመለክተው የጂኦጂብራ ክፍል ተኮር የካልኩለስ ትምህርት የዳበረ ዑደት ሞዴል አጠቃቀም አሳይቷል። የጂኦጂብራ ሶፍትዌርን መጠቀም ተለምዷዊውን የማስተማር ዘዴ ከመጠቀም ጋር ሲወዳደር፣ በተማሪዎች የፅንሰ-ሀሳብ እና የአሰራር ግንዛቤ ላይ የበለጠ አዎንታዊ ተጽእኖ አሳይቷል። በመሆኑም፣ በሙከራ ቡድን ውስጥ ያሉ ተማሪዎች በሥርዓት ግንዛቤ ላይ የበለጠ መሻሻል አሳይተዋል፤ የውጤት መጠን d = 1.2 እና መቶኛ 49%፣ ስለልዩነት ካልኩለስ በፅንሰ-ሃሳባዊ ግንዛቤ፣ ነገር ግን ተማሪዎቹ መጠነኛ መሻሻል አሳይተዋል፤ የውጤት መጠን d=0.02 እና በመቶኛ 2 በመቶ ብልጫ አሳይቷል። ተማሪዎች ጂኦጂብራን በመጠቀም ልዩነትን ካልኩለስ ለመማር ያላቸውን አዎንታዊ ግንዛቤ ከፍ ያለ ነው። የጂኦጂብራ ተኮር የመማር አካሄድ የካልኩለስ ቅልጥፍናን የማሻሻል አቅም ቢኖረውም፣ መቀረጹ (ሳይክል ሞዴል) እና የተለየ ክፍተት ለመሙላት ያለመ መሆኑ በጣም አስፈላጊ ነው። በዉጤቶቹ ላይ በመመስረት ለትግበራ እና ለወፊት ምርምራ ተጨማሪ ጥናቶችን ማካሄድ አስፈላጊ መሆኑን ይመከራል።

ቁልፍ ቃላት፡- ሳይክል ሞዴል፣ ካልኩለስ፣ ኢትዮጵያ፣ ጂኦጂብራ፣ ግንዛቤዎች፣ የተማሪ ብቃት፤

additional imperatives for practice and future research are recommended.

Keywords: Cycle Model, Calculus, Ethiopia, GeoGebra, Perceptions, Student proficiency.

Department of Psychology of Education

Year of Graduation 2021

The implementation of pre-school policy at school-based grade R classes of schools in the southern region of Ethiopia

Biniam Birru Aberra

ABSTRACT

While visiting pre-schools in rural areas of the southern region of Ethiopia, I became aware of the early childhood education (ECE) problems that emanated from ECE policy and its implementation. The problems I observed included that the school building was not well constructed for it had broken doors and windows, unclean and narrow rooms and the school campus did not have enough space to allow kids to play freely. In addition, there were no learning materials and playground facilities and teachers did not have qualifications at all. From my subsequent observations that I had made with other pre-schools in a rural area, I observed the same problems. This situation prompted me to carry out this research. The overall purpose of this study was to establish the nature of ECE policy implementation at school-based Grade R classes of schools in southern Ethiopia. To achieve this aim, I employed the qualitative descriptive design for it helped me to capture and describe in-depth views, perceptions, meanings and

ቅድም-መደበኛ ትምህርት ፖሊሲ አተገባበር በ R ክፍል ትምህርት ቤቶች፡ በደቡብ ክልል የተደረገ ጥናት፤

በቢኒያም ብሩ አበራ

አጠቃሎ

በደቡብ ክልል ገጠራማ አካባቢዎች የሚኙትን ቅድመ-መደበኛ ትምህርት ቤቶችን በጎበኜሁበት ወቅት በቅድመ-መደበኛ ትምህርት ፖሊሲ አተገባበር ላይ ችግሮችን ተገነዘብኩ። ከታዘብኳቸው ችግሮች መካከል የትምህርት ቤቶቹ$ ህንፃዎች፥ በሮችና መስኮቶች የተሰበሩ፣ ክፍሎቹም ንፁህ ያልሆኑ እና ጠባቦች መሆናቸውን ነው። ከዚህም በተጨማሪ፣ የትምህርት ቤቶቹ ግቢ ህፃናት በነፃነት እንዲጫወቱ የሚያስስችል በቂ ቦታ የላቸውም። በቂ የመማሪያና የመጫወቻ ቁሳቁሶችም አልነበሩም። መምህራኑም ለማተማር የሚያስችል ምንም አይነት ብቃት አልነበራቸውም። በቀጣይነት በገጠር ካሉ ሌሎች ቅድመ-መደበኛ ትምህርት ቤቶች ላይ ካደረኳቸው ምልከታዎች በመነሳት ተመሳሳይ ችግሮችን ተመልክቻለሁ። ይህ ሁኔታ ይህንን ጥናት እንዳደርግ አነሳስቶኛል። የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በደቡብ ኢትዮጵያ በሚገኙ በቅድመ-መደበኛ ትምህርት ቤቶች በት/ቤት ተኮር የቅድመ-መደበኛ ክፍሎች የቅድመ-መደበኛ ትምህርት ፖሊሲ አተገባበርን ምንነት ማረጋገጥ ነው። የዚህን ጥናት ዓላማ ለማሳካት ቁጥራዊ ያልሆነ የጥናት ዘዴ ተጠቅሜአለሁ። ለዚህ ጥናት መረጃ ለመሰብሰብ የአስራ ሁለት የቅድመ-መደበኛ ትምህርት ፖሊሲ ባለሙያዎች ጥልቅ እይታዎችን፣ አመለካከቶችን፣ ትርጉሞችን እና ተግባራትን እንድረዳና እንድገልጽ ረድቶኛል።

practices of ECE policy practitioners. The major theories that informed this study are maturation, learning and interaction theories that promote holistic development of children via ECE programmes. There were 38 purposively selected subjects who participated in the study. The findings of the study revealed that practitioners had a lack of knowledge about policy implementation and did not teach correctly in the classrooms. Teachers taught Grade R with inadequate material resources and support; there was a lack of policy guidelines, standards, common curriculum, teamwork and supervision. Based on the findings, I recommended an interaction model of policy implementation that integrates bottom-up and top-down approaches to promote positive and an active interplay between the policy managers at the top and implementers at the local level.

Keywords: Early childhood education; pre-school education; Ethiopian early childhood education; Education policy implementation; policy framework.

የዚህ ጥናት ዋና ዋና ንድፈ ሀሳቦች የብስለት፣ የመማር፣ የመስተጋብር ጽንሰ-ሀሳቦች በቅድመ-መደበኛ ፕሮግራሞች የልጆችን ሁለንተናዊ ዕድገት የሚያበረታቱ ናቸው። በጥናቱ ላይ ሆን ተብሎ የተመረጡ የጥናቱን ዓላማ የሚያሳኩ ሰላሳ ስምንት ተሳሳታፊዎች ነበሩ። የጥናቱ ግኝቶች ፖሊሲውን ተግባራዊ የሚያደርጉ ባለሙያዎችና ፈጻሚዎች በቂ ዕውቀት እንደሌላቸውና በክፍል ውስጥ በትክክል እንደማያስተምሩ አረጋግጧል። መምህራን በቂ ባልሆኑ ቁሳዊ ማቴሪያሎች እና ድጋፍ አስተምረዋል። የፖሊሲ መመሪያዎች፣ ደረጃዎች፣ የጋራ ሥርዓተ ትምህርት፣ የቡድን ሥራ እና የቁጥጥር እጥረትም ታይቷል። በመጨረሻም አጥኚው ከጥናቱ ግኝቶች በመነሳት በፖሊሲ አተገባበር መስተጋብር ሞዴል ከታች ወደ ላይ እና ከላይ ወደ ታች ያሉትን አቀራረቦች በማዋሃድ በከፍተኛ ደረጃ በሚገኙ የፖሊሲ አስተዳዳሪዎች እና በአካባቢ ደረጃ ባሉ ፈጻሚዎች መካከል አዎንታዊ እና ንቁ የሆነ መስተጋብር አስፈላጊ መሆኑን ይመክራል።

ቁልፍቃላት፡-የልጅነት ትምህርት፣ የመፅዋለ ሕጻናት ትምህርት፣ የኢትዮጵያ የቅድመ-መደበኛ ትምህርት፣ የቅድመ-መደበኛ ትምህርት ፖሊሲ ትግበራ፣ የፖሊሲማዕቀፍ

Indigenous play as a psychotherapeutic technique with young adolescents experiencing socio-emotional and behavioural difficulties in Hawassa City, Ethiopia

Tarekegn Tadesse Gemeda

ABSTRACT

The study aimed to examine the extent of indigenous play or teret-teret, as a psychotherapeutic technique to assist young adolescents in their adjustment from socio-emotional and behavioural difficulties. Following a mixed methods research approach, the study was conducted in three

ማህበራዊ፣ ስሜታዊ እና የስነምግባር ችግሮችን ለማከም ሀገር በቀል ጨዋታዎች እንደ ስነልቦና ህክምና ቴክኒክ የሚጫወቱት ሚና፡ የሀዋሳ ከተማ ታዳጊ ወጣቶች ላይ የተደረገ ጥናት፤

በታረቀኝ ታደሰ ገመዳ

አጠቃሎ

ጥናቱ ዋና ዓላማ የሀገር በቀል ጨዋታዎች ማህበራዊ፣ ስሜታዊ እና የስነምግባር ችግሮችን ለማከም የሚጫወቱትን ሚና ለመፈተሽ ነው። በተጨማሪም፣ እንደ ሳይኮቴራፒዩቲካል ቴክኒክ ታዳጊ ወጣቶችን ከማህበራዊ፣ ስሜታዊ እና

phases. The qual then QUANT in the main study followed by QUANT - QUANT and finally qual was employed. Two hundred ninety-nine participants, with 13 in Phase 1; 221 in Phase 2, and 65 in Phase 3, were involved in the study. Thirteen participants were purposively selected based on their experiences and merits for Phase 1, while 221 were selected through multi-level probability sampling techniques for Phase 2. Among the 65 participants for Phase 3, five were selected randomly whereas 60 were selected purposely. Three data-gathering instruments, comprising in-depth interviews, archive analysis, and questionnaires were employed. This design explored the quality of 62 manifestations of indigenous teret-teret for use in psychotherapy. The qualitative phenomenological study confirmed teret-teret as a relevant psychotherapeutic technique, practised in Ethiopia for the adjustment of young adolescents who experience socio-emotional and behavioural difficulties. The intervention study revealed statistically significant differences between the participants who received teret-teret psychotherapy and those who did not receive teret-teret psychotherapy. It was found that teret-teret psychotherapy advanced the socio-emotional and behavioural competencies of the participants. The cross-sectional survey study verified a 43% prevalence rate of composite SEBD, with 50% being anxiety/depression, 45% somatic complaints, 44% attention problems, 43% delinquency, and 42% aggression respectively. Implications were discussed about applying indigenous child-friendly stories, teret-teret, as psychotherapeutic techniques to help young adolescents who display socio-emotional and behavioural difficulties at schools and in community settings.

ባህሪ ችግሮች ለማስተካከል እንዲችሉ ለመርዳት ያለመ ነው። ጥናቱ ድብልቅ ዘዴዎችን በመከተል፣ በሦስት ደረጃዎች ተካሂዷል። በዋናው ጥናት QUAL ከዚያም፣ QUANT በመቀጠል QUANT - QUANT እና በመጨረሻም QUAL ጥቅም ላይ ውሏል። ሁለት መቶ ዘጠና ዘጠኝ ተሳታፊዎች፣ ከ13 ጋር በደረጃ 1፣ 221 በደረጃ 2 እና 65 በደረጃ 3 ላይ በጥናቱ ተሳትፈዋል። ለክፍል 113 ተሳታፊዎች ባካበቱት ልምድ እና መልካም ብቃታቸው መሰረት በዓላማ የተመረጡ ሲሆን፣ 221ቱ ደግሞ በባለብዙ ደረጃ የአቅም ናሙና ቴክኒኮች ተመርጠዋል። ከደረጃ 2 ከ65ቱ ተሳታፊዎች መካከል 65ቱ ተሳታፊዎች መካከል አምስቱ በዘፈቀደ ሲመረጡ፣ 60ዎቹ ሆን ተብሎ ተመርጠዋል። ጥልቅ ቃለ-መጠይቆችን፣ የማህደር ትንተና እና መጠይቆችን ያካተቱ ሶስት የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች ስራ ላይ ውለዋል። ይህ ንድፍ በሳይኮቴራፒ ውስጥ ጥቅም ላይ የሚውሉ የ62 አገር በቀል ተረት-ተረቶች መገለጫዎችን ጥራት ዳስሷል። የጥራት ፍኖሜኖሎጂ ጥናት ተረት-ተረትን እንደ አግባብነት ያለው ሳይኮቴራፒዩቲካል ቴክኒክ መሆኑን አረጋግጧል፡ ፡ በኢትዮጵያ ውስጥ ማህበራዊ፣ ስሜታዊ እና ባህሪ ችግሮች ያጋጠሟቸውን ወጣት ታዳጊዎች ማስተካከል። የጣልቃ ገብነት ጥናቱ በተረት-ተረት ሳይኮቴራፒ በተቀበሉት ተሳታፊዎች እና በተረት-ተረትን ሳይኮቴራፒ ባልተቀበሉት መካከል በስታቲስቲካዊ ጉልህ ልዩነት አሳይቷል። የተረት-ተረትን ሳይኮቴራፒ የተሣታፊዎችን ማህበራዊ-ስሜታዊ እና ባህሪ ብቃቶች እንዳሳደገው ታውቋል። በክፍል-አቋራጭ የዳሰሳ ጥናት፣ ጥናቱ 43% የተቀናበረ SEBD ስርጭት መጠን አረጋግጧል፤ በዚህም፣ በቅደም ተከተል 50% ጭንቀት/ድብርት፣ 45% somatic ቅሬታዎች፣ 44% የትኩረት ችግሮች፣ 43% ጥፋተኝነት እና 42% ጠበኝነት ሆነው ተገኝተዋል፡ ፡ በትምህርት ቤቶች እና በማህበረሰብ አካባቢዎች ማህበረሰባዊ-ስሜታዊ እና ባህሪ ችግሮችን የሚያሳዩ ወጣት ታዳጊዎችን ለመርዳት አገር በቀል ለልጆች ተስማሚ የሆኑ ታሪኮችን፣ ተረት-ተረትን እንደ ሳይኮቴራፒዩቲካል ቴክኒኮች ስለመተግበር አንድምታ ተብራርቷል።

ቁልፍ ቃላት፡ ማህበራዊ-ስሜታዊ እና ባህሪ ችግሮች፣ ማህበራዊ-ስሜታዊ እና ባህሪ ብቃቶች፣ ሀገር በቀል ጨዋታ፣ ተረት-ተረት፤

Keywords: Socio-emotional and behavioural difficulties; socio-emotional and behavioural competencies; indigenous play; teret-teret.

Department of Science and Technology Education

Year of Graduation 2022

The use of the multiple representation approach in enhancing the learning of fluid mechanics in undergraduate physics classes in Ethiopia

Ashenafi Legesse Segni

ABSTRACT

The inadequate understanding of fluid mechanics is a phenomenon widely experienced by undergraduate physics students. The study aimed to establish students' preconceptions on this topic, then develop multiple representation teaching sequences and establish the effect thereof in two iterations. Multiple intelligence theory, variation theory, and cognitive theory were used to guide the study. This study was conducted at two Ethiopian universities. Students' pre-conceptions were first categorized and then analysed using categories and frequency counts. This informed the development of a multiple representation approach aimed at enhancing the learning of fluid mechanics. The research methods used to evaluate multiple representations' effectiveness comprised a quasi-experimental design. Open-ended questionnaires, the Fluid Mechanics Concept Inventory, and the Test of Multiple Representation Approach Related Attitudes were used to collect data from N = 128 undergraduate students,

በኢትዮጵያ በመጀመሪያ ዲግሪ በፊዚክስ ትምህርት፣ የበርካታ ውክልና አጠቃቀም አቀራረብን በመጠቀም የፈሳሽ መካኒኮችን ትምህርት ማሳደግ፤

በአሸናፊ ለገሰ ሰኚ

አጠቃሎ

የመጀመሪያ ዲግሪ የፊዚክስ ተማሪዎች የፈሳሽ ሜካኒክስ ክስተትን በስፋትና በበቂ ሁኔታ ከመገንዘብ አንጻር ክፍተት አለ። የዚህ ጥናት ዓላማ በዚህ ርዕስ ላይ የተማሪዎች ቅድመ-ግንዛቤ ላይ በመመስረት ያለውን ክፍተት ለማጥናት ነው። ከዚያም በርካታ የውክልና ትምህርት ቅደም ተከተሎችን ማዘጋጀት፣ ውጤቱን በሁለት ድግግሞሾች ላይ ለማረጋገጥ. ሞክሯል። ጥናቱን ለመምራት የበርካታ ኢንተለጀንስ ቲዎሪዎች፣ የልዩነት ንድፈ ሃሳብ እና የግንዛቤ ንድፈ ሃሳብ ስራ ላይ ውለዋል። ይህ ጥናት የተካሄደው በሁለት የኢትዮጵያ ዩኒቨርሲቲዎች ነው። የተማሪዎች ቅድመ ግምቶች በመጀመሪያ ተከፋፍለዋል፤ ከዚያም ምድቦችን እና የድግግሞሽ ቆጠራዎችን በመጠቀም ተንትነዋል። ይህ የፈሳሽ ሜካኒክስ ትምህርትን ለማሻሻል የታለመ ብዙ የውክልና አቀራረብን አሳውቋል። የበርካታ ውክልና ውጤታማነትን ለመገምገም ጥቅም ላይ የዋሉት የምርምር ዘዴዎች ኳሲ-ሙከራ ንድፍ ላይ ያተኮሩ ናቸው። ክፍት የሆኑ መጠይቆች፣ የፈሳሽ ሜካኒክስ ፅንሰ-ሀሳብ ኢንቬንቶሪ እና የበርካታ ውክልና አቀራረብ ተዛማጅ አመለካከቶች ፈተና ከ N = 128 የመጀመሪያ ዲግሪ ተማሪዎች፣ 64 በድግግሞሽ I እና 64 በ በድግግሞሽ II መረጃ ለመሰብሰብ ጥቅም ላይ ውለዋል። እያንዳንዱ ድግግሞሽ ከሁለት ዩኒቨርሲቲዎች የተመረጡ

64 in Iteration I and 64 in Iteration II. Every iteration consisted of two groups of students selected from two universities. Before any intervention, the students' prior knowledge was established by using the open-ended questionnaire and fluid mechanics conceptual inventory. Both groups received instruction based on both the multiple representation approach and the traditional lecture method. The first version of the multiple representations only used four representations, which resulted in no significant difference between the experimental and control groups. Before the second intervention, the new group of students included 64 students, of whom 32 were from each group. The second development of the multiple representations followed, using eight representations. This resulted in a significant difference between the intervention and control groups on both the open-ended questionnaire and the fluid mechanics conceptual inventory. The results showed that using eight multiple representations was significantly more effective compared to using two, three, or four in the students' understanding of fluid mechanics concepts. In addition, students had positive attitudes towards the use of the multiple representation approach. The study included two phases; perhaps it would have been better to include more than two phases. It is recommended that scholars in this field conduct further research on other physics topics.

Keywords: Alternative conception; conception model; categorising; model analysis; multiple representations; physics education; variation theory.

ሁለት ተማሪዎችን ያቀፈ ነበር። ለዚህም የተማሪዎቹ ቀዳሚ ዕውቀት በፈሳሽ ሜካኒክስ ሃሳባዊ ክምችትን በተቋቋመው ክፍት መጠይቅ እንዲሞሉ ተደርጉል፤ ይህም ከማንኛውም ጣልቃ ገብነት በፊት ተከናውኗል። ሁለቱም ቡድኖች በበርካታ የውክልና አቀራረብ እና በባህላዊ የማስተማር ዘዴ ላይ ተመስርተው መመሪያ አግኝተዋል። የበርካታ ውክልናዎች የመጀመሪያው እትም አራት ውክልናዎችን ብቻ ተጠቅሟል። ይህም በሙከራ እና በቁጥጥር ቡድኖች መካከል ከፍተኛ ልዩነት አልፈጠረም። ከሁለተኛው ጣልቃ ገብነት በፊት፣ አዲሱ የተማሪዎች ቡድን 64 ተማሪዎችን ያካተተ ሲሆን፣ ከእነዚህ ውስጥ 32ቱ ከእያንዳንዱ ቡድን የተውጣጡ ናቸው። የበርካታ ውክልናዎች ሁለተኛ እድገት፣ ስምንት ውክልናዎችን በመጠቀም የተከናወነ ሲሆን፣ ይህም በሁለቱም ክፍት በሆነው መጠይቅ እና በፈሳሽ ሜካኒክስ ጽንሰ-ሀሳባዊ ክምችት ላይ ባሉ ጣልቃ-ገብ እና የቁጥጥር ቡድኖች መካከል ከፍተኛ ልዩነት አስገኝቷል። ውጤቶቹ እንደሚያሳዩት ስምንት ውክልናዎችን መጠቀም በተማሪዎች ፈሳሽ ሜካኒክስ ፅንሰ-ሀሳቦች ውስጥ ሁለት፣ ሶስት ወይም አራት ከመጠቀም ጋር ሲነፃፀር የበለጠ ውጤታማ ነው። በተጨማሪም፣ ተማሪዎች ባለብዙ ውክልና አቀራረብ አጠቃቀም ላይ አዎንታዊ አመለካከት ነበራቸው። በአጠቃላይ ጥናቱ ሁለት ደረጃዎችን ያካተተ ሲሆን፣ ምናልባት ከሁለት በላይ ደረጃዎችን ማካተት የተሻለ ሊሆን ይችላል። ከዚህም በመነሳት አጥኚው፣ በዚህ ዘርፍ ያሉ ምሁራን በሌሎች የፊዚክስ ርእሶች ላይ ተጨማሪ ጥናት እንዲያደርጉ ይመከራል።

ቁልፍ ቃላት:- አማራጭ ጽንሰ-ሐሳብ፣ የፅንሰ-ሀሳብ ሞዴል፣ መከፋፈል፣ ሞዴል ትንተና፣ በርካታ ውክልናዎች፣ የፊዚክስ ትምህርት፣ ልዩነት ንድፈ ሐሳብ፤

Analysis of foreign aid effectiveness on economic development in Ethiopia

Tagese Helore Lamore

ABSTRACT

In this study, the effectiveness of foreign aid on economic development and poverty alleviation in Ethiopia during the period of 2011 to 2020 was analysed. On the one hand, government reports have indicated that the country is economically one of the fastest growing in Africa, a position that has been seconded by international financial institutions and other bilateral donors. On the other hand, the country remains on the list of poorest countries in the world. A qualitative approach was applied in investigating the problems related to foreign aid effectiveness in Ethiopia. The study used both primary and secondary data open-ended interviews and focus group discussions were used to generate data from key informants and focus group participants. Content analysis of documents was done using aid flow records, reports of government and United Nations agencies, policy manuals, research findings, books and journals from secondary data sources. The data analysis focused on trends in economic development and foreign aid flow to Ethiopia during the past decade (2011 – 2020), and the role aid plays in economic development and poverty alleviation and its effectiveness in Ethiopia. The primary data sources show that economic performance in Ethiopia during the past decade was sluggish and poverty alleviation targets remained unmet. The number of people below the poverty line remained high and the expected economic transition from an agriculture-led to an industry-led economy did not happen. The results of the effectiveness of foreign aid on

በኢኮኖሚ ልማት ላይ የውጪ ዕርዳታ ውጤታማነት፤

ታገሰ ሄሎሬ ላሞሬ

አጠቃሎ

በዚህ ጥናት በኢትዮጵያ እ.አ.አ ከ2011 እስከ 2020 ዓ.ም ድረስ የውጭ እርዳታ በምጣኔ ሀብት እድገት እና ድህነት ቅነሳ ላይ ያስከተለው ውጤታማነት ተተንትኗል፡፡ በአንድ በኩል የሃገሪቷ የምጣኔ ሀብት በአፍሪካ አህጉር ደረጃ በፍጥነት እያደጉ ከሚገኙት አንዱ እንደሆነ መንግስት በየጊዜው ሲነግረን የነበረ ሲሆን በዚህ ረገድ የአለም አቀፍ የገንዘብ ተቋማትና ሌሎች የሁለትዮሽ ላጋሾችም በተመሳሳይ መልኩ ሲያስተጋቡ ቆይተዋል፡፡ በሌላ በኩል ግን ሃገሪቷ በዓለም ላይ ካሉት እጅግ በጣም ድሃ ሃገሮች ተርታ ተመድባ ትገኛለች፡፡ ጥናቱ በኢትዮጵያ የምጣኔ ሀብት እድገት ላይ የውጭ እርዳታ እና እገዛ ውጤታማ እንዳይሆን ያደረጉ ችግሮችን ለመለየት ዓይነታዊ የጥናት አካሄድ ስርዓት ተከትሏል፡፡ በጥናቱ ውስጥ አገልግሎት ላይ የዋሉ መረጃዎች የመጀመሪያ ደረጃ መረጃዎች እና ከሁለተኛ ወገን የተገኙ መረጃዎች ናቸው፡፡ ከዚህ ጥናት ጋር ተያይዞ ተገቢ ቃለ መጠይቆች የተፈለገ መልስ በሚሰጥበት አካሄድ የተከናወነ ሲሆን ከአጠቃላይ የጥናቱ ሂደት አንጻር አስፈላጊ መረጃዎችን ከቡድን ውይይት ተሳታፊዎችና ቁልፍ መረጃ ሰጪ ከተባሉ አካላት ለመሰብሰብ ተችሏል፡፡ በሰነዶች ይዘት ትንተና እና ግምገማ ሂደትም አጠቃላይ የእርዳታ ፍሰት መረጃዎችና፣ ሪፖርቶች ከመንግስት አካላት እና ከተባበሩት መንግስታት ኤጀንሲዎች የተወሰዱ ሲሆን ከዚህ ጎን ለጎንም የፖሊሲ ማንዋሎች፣ የጥናት ግኝቶች፣ መጽሐፍትና ጋዜጦች እንደሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጭነት ተወስደዋል፡፡ የመረጃ ቋት ትንተና ሂደትም በዚህ ጥናት ውስጥ ስለ አጠቃላይ ምጣኔ ሀብት ወይም የሃገሪቷ ልማት እና ላለፉት አስር አመታት ማለትም እ.አ.አ ከ2011 እስከ 2020 ዓ.ም ድረስ ወደ ኢትዮጵያ ከውጪ የገቡ እርዳታዎች ላይ ትኩረት ሲያደርግ በአጠቃላይ በሃገሪቷ የምጣኔ ሃብት ዕድገት እና በድህነት ቅነሳ ስትራቴጂ ላይ የነበረቸው ሚናና ውጤታማነት ከግምት ውስጥ ገብተዋል፡፡ ከመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች የተገኙ መረጃዎች እንዳመለከቱት ባለፉት አስር አመታት የኢትዮጵያ የምጣኔ ሀብት አፈጻጸም

poverty alleviation in aid-recipient countries are still inconclusive. Political affiliation, lack of accountability mechanisms, poor collaboration among actors, poor infrastructure and political instability are additional hindering factors in Ethiopia. In line with the perceptions of the primary data sources, institutional capacity is one of the major bottlenecks in Ethiopia hindering foreign aid effectiveness. Regardless of the increasing trend in aid flow into economic sectors in Ethiopia, the effect on poverty alleviation was found to be minimal and its effectiveness hampered by many factors from both the aid recipients' and the donors' sides. This study therefore recommends that the factors hindering aid effectiveness in Ethiopia be meaningfully investigated to develop effective country-specific strategies for better use of foreign aid in economic development.

Keywords: Economic development; foreign aid; poverty alleviation; aid effectiveness.

በጣም አዝጋሚ እና የተወጠነው የድህንት ቅነሳ ስትራቴጂ እና ግብም የተፈለገውን አላማ እና ግብ እንዳልመታ ተለይቷል። በሃገራችን ከድህነት ወለል በታች የሚኖሩ ዜጎች አሁንም ቢሆን ቁጥራቸው ከጊዜ ወደ ጊዜ እየናረ የሚገኝ ሲሆን ከዚሁ ጋር ተያይዞም አጠቃላይ የምጣኔ ሀብት እድገት ከግብርና መር ወደ ኢንዱስትሪ መር ለማሸጋገር የተሞከረው ጥረት ተግባራዊ ሆኖ አልተገኘም። የውጪ ዕርዳታ በተቀበይ አገሮች የድህነት ቅነሳም ሆነ የምጣኔ ሀብት እድገት ላይ ያለው ውጤታማነት ያልተቋጨ መከራከሪያ ሆኖ ተገኝቷል። አጠቃላይ የሃገራችን የፖለቲካ ሁኔታ፣ የተጠያቂት ስርዓት ያለመኖር፣ የተዋናይ ወገኖች ያለመተባበር እና ትብብራቸውም ደካማ መሆን፣ የመሰረተ ልማት አለመሟላት እና የፖለቲካ ሁኔታ አለመረጋጋት በኢትዮጵያ የምጣኔ ሀብት እድገት ላይ የበኩላቸውን አሉታዊ ተጽዕኖ አሳድረዋል። በዚህ ጥናት ውስጥ ከመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች ከተገኙት ጥቆማዎች አንጻር በኢትዮጵያ ውስጥ የውጭ እርዳታ ፍሰት ውጤታማነት ላይ ማነቆ ከሆኑት ጉዳዮች የተቋማት የአቅም ውስንነት አንዱ ነው። በኢትዮጵያ ለምጣኔ ሀብት እድገት ካሉት የእርዳታ ፍሰት ጋር ተያይዞ ፍሰቱ የጨመረ ቢሆንም እንኳን በሃገሪቷ በድህነት ቅነሳ ላይ ግን እየተወጣ ያለው ሚና ዝቅተኛ ከመሆኑም በላይ ውጤታማነቱ ከሁለቱም ከእርዳታ ተቀባይ እና ሰጪ ወገኖች ከሚመነጩ በርካታ መንስኤዎች ተደናቅፏል። ይህ ጥናት ከዚህ አንጻር በኢትዮጵያ ውስጥ የውጭ እርዳታ ውጤታማ እንዳይሆን ያደረጉ ጉዳዮች በጥልቀት ተመርምሮ እና ተጠንቶ ከውጭ የሚገኝ እርዳታ በተሻለ ሁኔታ ለሃገሪቷ የምጣኔ ሀብት እድገትና ድህነት ቅነሳ የተሻለ አስተዋጽኦ እንዲያደርግ የሚያስችሉ ስትራቴዎችን ማዘጋጀት አስፈላጊ መሆኑን የበኩሉን አስተያየት ያቀርባል።

ቁልፍ ቃላት፡- የእርዳታ ውጤታማነት፣ የምጣኔ ሀብት እድገት፣ የውጭ እርዳታ፣ ድህነት ቅነሳ

College of Economic and Management Sciences

Department of Business Management

Year of Graduation 2021

A proposed trust management model for organisations: The case of the Ethiopian Banking Sector

Getachew Wagaw Temesgen

ABSTRACT

Ethiopia, a developing country on the African continent, has experienced double-digit growth during the last decade. To sustain this growth, the country needs a sound and healthy banking sector. Consensus exists that trust is a valuable resource that can make a difference. It influences the quality of relationships between an organisation and its employees and management. It enables organisations such as banks to retain their most valuable employees and customers and improve organisational functioning. Most leaders agree that high levels of trust are critical to the success of their organisations. In this study, the existing theoretical principles and models relating to trust were analysed in-depth and followed up by an empirical study to determine to what extent trust management practices were being applied. A quantitative survey was conducted on a probability sample of 405 participants from the eight largest banks in Ethiopia. From the measured items, 54 usable factors were identified by using exploratory factor analysis. The calculated Cronbach alpha values indicated satisfactory internal consistency. While the Pearson product-moment correlation applied to the factors indicated a dominance of statistically significant positive correlations. Various informative results emerged from the

ለተቋማት የተዘጋጀ የእምነት አስተዳደር ሞዴል - የኢትዮጵያ ባንክ ዘርፍ ንጥል ጥናት

በጌታቸው ዋጋው ተመስገን

አጠቃሎ

በአፍሪካ አህጉር ታዳጊ ከሆኑ ሃገራት መካከል አንዷ የሆነችው ኢትዮጵያ ባለፉት አስርት ዓመታት ውስጥ ባለሁለት አሃዝ የኢኮኖሚ ዕድገት ማስመዝገብ ችላለች። ይህንን እድገት ለማስቀጠል ሀገሪቱ አስተማማኝና ጤናማ የባንክ ዘርፍ ያስፈልጋታል።

እምነት (መተማመን) በተቋማት መካከል ልዩነት መፍጠር የሚችል ዋጋ ያለው ሃብት እንደሆነ የጋራ መግባባቶች አሉ። በተቋማትና በሠራተኞች እንዲሁም አመራሩ መካከል በሚኖረው የሥራ ግንኙነት ላይ እምነት (መተማመን) አወንታዊና አሉታዊ ተጽዕኖ ከማሳደሩም በላይ ሠራተኞችንና ደንበኞችን ይዞ በማቆየት እንደ ባንክ ላሉ ተቋማት የዕለት ተዕለት ሥራቸውን ለማሻሻል ይረዳቸዋል። አብዛኛዎቹ መሪዎች እንደሚስማሙት እምነት (መተማመን) የሰፈነበት የሥራ አካባቢ መፈጠር ለተቋማት ስኬት ወሳኝ ነው።

በዚህ ጥናት ከእምነት (መተማመን) ጋር ተዛማጅነት ያላቸው ንድፈ-ሃሳቦች፣ መርሆዎችና ሞዴሎች ከተተነተኑ በኋላ የእምነት አስተዳደር ምን ያህል እየተተገበረ እንደሆነ ለመረዳት በኢትዮጵያ ካሉ ስምንት ትላልቅ ባንኮች በዕድል ሰጪ ንሞና ዘዴ (Probability Sampling) የተመረጡ 405 ሠራተኞችን በማሳተፍ መጠናዊ የዳሰሳ ጥናት (Quantitive Survey) ተካሂዷል።

ከቀረቡ የመለኪያ ጥያቄዎች ውስጥ ገላጭ የፋክተር ትንተና ዘዴ (Exploratory Factor Analysis) በመጠቀም 54 ፋክተሮች ተለይተዋል። የተሰሉ የክሮንባች አልፋ ዋጋዎች (Cronbach Alpha Values) በመለኪያ ጥያቄዎች መካከል አጥጋቢ የሆነ ውስጣዊ ወጥነት (Internal Consistency) እንዳለ ሲያመላክቱ የፒርሰን ፕሮዳክት

empirical survey, among which were the relatively weak application of trust management practices such as trust drivers and trust builders. Some barriers were also identified such as the trustworthiness of co-workers/team members, the immediate supervisor, and top management. Thus, it was evident that proper trust management practices had not been fully established within the banking sector in Ethiopia. There was thus a need for some guidelines in this regard. An integrated trust management model was therefore developed, and tested, through Structural Equation Modelling, and validated to satisfy this need.

Keywords: Organisational trust; trust management; building trust; trust drivers; trust busters; trust repair; maintaining trust; trust outcomes; banking sector; Ethiopia.

ሞመንት ተዛምዶ (Pearson Product-Moment Correlation) ደግሞ በፋክተሮች መካከል ጉልህ የሆነ ስታትስቲካዊ አወንታዊ ተዛምዶ መኖሩን አመላክቷል።

ከጥናቱ የተለያዩ መረጃ ሰጭ ውጤቶች የተገኙ ሲሆን ከነዚህም መካከል በኢትዮጵያ የባንክ ዘርፍ ውስጥ እምነት አምጭ እና እምነት ገንቢ ተግባራት በተመለከተ በአንጻራዊነት ድክመት ያለባቸው መሆኑን ከጥናቱ መረዳት ተችሏል። እንዲሁም የሥራ ባልደረቦች (የቡድን አባላት)፣ የቅርብ ሃላፊዎች እና የበላይ አመራሩ ተዓማኒነት በባንክ ዘርፉ ውስጥ ላለው የእምነት አስተዳደር ስርዓት መሰናክል እንደሆኑ ጥናቱ አመላክቷል። በዚህ መሰረት በኢትዮጵያ የባንክ ዘርፍ ውስጥ አግባብነት ያለውና ትክክለኛ የእምነት አስተዳደር ስርዓት አተገባበር በተሟላ ሁኔታ እንደሌለ በጥናቱ ግልጽ ሆኗል። በመሆኑም ይህንን ጉዳይ በተመለከተ አንዳንድ መመሪያዎችን ማዘጋጀት አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል። ይህንን ፍላጎት ለማሟላት በመዋቅር እኩልታ ሞዴል (Structural Equation Modelling) የተመዘነ የተቋማት የእምነት አስተዳደር ሞዴል በዚህ ጥናት ተዘጋጅቷል።

ቁልፍ ቃላት:- ተቋማዊ እምነት፣ እምነት አስተዳደር፣ እምነት ግንባታ፣ እምነት አምጭ፣ እምነት ሸርሻሪ፣ እምነት ጥገና፣ እምነት ጥበቃ፣ የመተማመን ውጤት፣ የባንክ ዘርፍ፣ ኢትዮጵያ

Department of Finance, Risk Management, and Banking

Year of Graduation 2023

The nexus between financial inclusion, financial stability and economic growth in sub-Saharan Africa

Meshesha Demie Jima

ABSTRACT

Scholars and several global and international development agencies have been advocating the importance of financial inclusion for financial stability, social welfare improvement and sustainable economic growth. Within this general framework, the sub-Saharan African (SSA) countries have been striving to develop and implement financial inclusion strategies to realise stability and sustainable economic growth. However, theories and empirical findings lack consensus on the major drivers of financial inclusion and financial stability. In addition, there are disagreements on the relationships between financial inclusion, financial stability and economic growth, resulting in disparity in the design and application of strategies and policies. The aim of this study is, thus, to examine the key drivers of financial inclusion and financial stability, assess the co-integrating long-run relationships, as well as determine the causalities that exist between financial inclusion, financial stability and economic growth for the selected SSA countries for the period of 2000 to 2019. The study used the General Methods of Moments (GMMs) for the dynamic panel data, Autoregressive Distributed Lags (ARDL) for the panel co-integration tests and panel Granger non-causality tests to verify the causation

ከሰሃራ በታች ባሉ የአፍሪካ ሀገራት በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንስ መረጋጋት እና በኢኮኖሚ እድገት መካከል ያለው ትስስር፤

በመሸሻ ደሚ ጅማ

አጠቃሎ

ምሁራን እና በርካታ አለምአቀፍ የልማት ተቋማት የፋይናንሺያል አካታችነት ለፋይናንስ መረጋጋት፣ ለማህበራዊ ደህንነት መሻሻል እና ቀጣይነት ላለው የኢኮኖሚ እድገት አስፈላጊ እንደሆነ ያስገነዝባሉ። ይህንን ከግምት ውስጥ በማስገባት ከሰሃራ በታች ያሉ የአፍሪካ ሀገራት የተረጋጋ እና ዘላቂ የኢኮኖሚ እድገትን እውን ለማድረግ የፋይናንሺያል አካታችነት ስትራቴጂዎችን በመቅረጽ ተግባራዊ ለማድረግ ሲጥሩ ቆይተዋል። ከዚህ አንጻር ያለው አንድ ችግር የፋይናንሺያል አካታችነትን እና የፋይናንስ መረጋጋትን የሚወስኑ ዋና ዋና አመላካቾች በንድፈ ሃሳብ እና በተጨባጭ ግኝቶች ደረጃ ወጥነት የጎደላቸው መሆኑ ነው። ከዚህ በፊት የተደረጉ ጥናቶች በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንስ መረጋጋት እና በኢኮኖሚ ዕድገት መካከል ባሉ ግንኙነቶች ላይ አለመግባባቶች መኖራቸውን ይጠቁማሉ። ይህም ሁኔታ በስትራቴጂ እና በፖሊሲዎች ቀረጻ እና አተገባበር ላይ ልዩነት አስከትሏል ። የዚህ ጥናት ዋና ዓላማም ለፋይናንሺያል አካታችነት እና ለፋይናንስ መረጋጋት መንስኤ የሆኑ ቁልፍ አመላካቾችን በመመርመር መለይት፣ በፋይናንሺያል አካታችነት እና በፋይናንስ መረጋጋት መካከል ያለውን ግንኙነት መለየት እና በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንስ መረጋጋትና በኢኮኖሚ እድገት መካከል ያለውን አጠቃላይ ግንኙነት መገምገም ነው። ለዚህ ጥናት ከሰሃራ በታች ያሉ 26 የአፍሪካ ሀገራት የተወሰዱ ሲሆን፤ በነዚህ ሀገራት ከ2000 እስከ 2019 ባሉት አመታት ውስጥ የታዩ የተለያዩ የፋይናንስና

between the variables. Composite indices were developed for financial inclusion and institutional quality using a Principal Component Analysis (PCA) technique. The results of this study revealed that the lags effect, economic growth, financial stability, financial deepening, inflation, efficiency, profitability and liquidity position were found to be important drivers of financial inclusion in the region. On the other hand, financial stability is determined by its lags effect, financial inclusion, institutional quality, digital technology adoption and global financial crises. The study also found that there is a long-run relationship between financial inclusion, financial stability and economic growth. Moreover, there is a pairwise bi-directional Granger non-causality between financial inclusion, financial stability and economic growth in the region, implying possible complementarity. Specifically, economic growth drives both financial inclusion and financial stability in most of the low income SSA countries, whereas financial inclusion promotes financial stability and economic growth for most of the middle-income economies. In this study, considering the broad and multi-dimensional aspects of financial inclusion, the use of a composite index to assess the interaction between financial inclusion, financial stability and economic growth helped to have a comprehensive picture and address the problems that may arise from the use of individual indicators. The findings of the study further confirmed that both macro and micro economic factors are important drivers of financial inclusion and financial stability. In addition, there are joint and separate causalities between financial inclusion, financial stability, and economic growth, and hence the SSA countries should follow a holistic approach, and develop and implement policies and strategies that ensure inclusive

ኢኮኖሚ አመላካቾች መረጃ ጥቅም ላይ ውሏል። ጥናቱ ተለዋዋጭ የፓነል መረጃ አጠቃላይ የአፍታ ዘዴዎችን (GMMs)፣ አውቶሬግሬሲብ የተከፋፈለ (Lags፣ ARDL) የፓነል ውህደት ሙከራዎችን እና የፓነል ግራንገር ምክንያታዊ ያልሆኑ ሙከራዎችን በመጠቀም በተለዋዋጭ ሂደቶች መካከል ያለውን ምክንያታዊ ግንኙነት ለማረጋገጥ አስችሏል። በዚህ ጥናት የዋና አካል ትንተና (PCA) ቴክኒክን በመጠቀም የተዋሃዱ መረጃ ጠቋሚዎችን (Indexes) ለፋይናንሺያል አካታችነት እና ለተቋማዊ ጥራት ማዘጋጀት ተችሏል። የዚህ ጥናት ውጤት እንደሚያሳየው የምጣኔ ሀብት ዕድገት፣ የፋይናንስ መረጋጋት፣ የፋይናንስ ጥልቀት፣ የዋጋ ንረት፣ ቅልጥፍና፣ ትርፋማነት እና የፈሳሽ ሀብት ለቀጣናው የፋይናንሺያል አካታችነት ዋና መንስዔዎች ናቸው። በሌላ በኩል የፋይናንሺያል አካታችነት፣ የተቋማት ጥራት፣ የዲጂታል ቴክኖሎጂ ተቀባይነት እና የአለም አቀፍ የፋይናንስ ቀውስ ደረጃ የፋይናንሺያል መረጋጋትን በዋናነት እንደሚወስኑት ጥናቱ አሳይቷል። በተጨማሪ በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንስ መረጋጋት እና በኢኮኖሚ እድገት መካከል የረጅም ጊዜ ግንኙነት መኖሩን ጥናቱ ያረጋገጠ ሲሆን፤ በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንስ መረጋጋት እና በክልሉ የኢኮኖሚ እድገት መካከል ምክንያታዊ ያልሆነ (ዘፈቀዳዊ) የእርስ በርስ ግንኙነት መኖሩንም ለማወቅ አስችሏል። ይህም በተጠቀሱት አመላካቾቹ መካከል ያለውን ተዛማጅነት ያሳያል። በተለይም ከሰሃራ በታች ባሉ ዝቅተኛ ገቢ ባላቸው አብዛኛዎቹ የአፍሪካ ሀገራት የምጣኔ ሀብት ዕድገት የፋይናንስ ተሳትፎን እና የፋይናንስ መረጋጋትን ሊያመጣ የሚችል ሲሆን፣ መካከለኛ ገቢ ባላቸው ሀገራት ደግሞ የፋይናንስ አካታችነት ለፋይናንስ መረጋጋት እና ለኢኮኖሚያዊ እድገት አስፈላጊ እንደሆነ ጥናቱ አሳይቷል። በዚህ ጥናት ውስጥ የፋይናንሺያል አካታችነትን ሰፊ እና ሁለገብ ገፅታዎች ከግምት ውስጥ በማስገባት የተቀናጀ መረጃ ጠቋሚ (Index) ጥቅም ላይ እንዲውል መደረጉ በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንስ መረጋጋት እና በኢኮኖሚ እድገት መካከል ያለውን መስተጋብር ለመገምገም ከማስቻሉም በላይ ጥናቱ ሰፊ እይታ እንዲኖረው በማድረግ በጥናቱ ላይ ሊነሱ የሚችሉ ክፍተቶችን ለመዝጋት ረድቷል። በዚህ ጥናት የማክሮ እና ማይክሮ ኢኮኖሚክ አመላካቾች ለፋይናንሺያል አካታችነት እና

and sustainable growth. In addition, the adoption of financial regulations should consider the synergy between financial inclusion, financial stability and economic growth. Thus, policy-makers, government advisors and financial sector regulators should not trade-off between financial inclusion, stability and economic growth while adopting strategies and policies in the region.

Keywords: Financial inclusion; financial stability; economic growth; sub-Saharan Africa; principal component analysis; panel unit root test; panel ARDL co-integration test; panel granger non-causality test.

ለፋይናንሺያል መረጋጋት መንስኤዎች መሆናቸው ተረጋግጧል። በተጨማሪም በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንሺያል መረጋጋት እና በኢኮኖሚ እድገት መካከል የጋራ እና የተናጠል ምክንያቶች በመኖራቸው፣ ከሰሃራ በታች ያሉ የአፍሪካ ሀገራት ሁሉን አቀፍ አካሄድ በመከተል፣ አካታች እና ዘላቂ እድገትን የሚያረጋግጡ ፖሊሲዎችን እና ስትራቴጂዎችን ማዘጋጀት እና መተግበር እንዳለባቸው ጥናቱ ይመክራል። የፋይናንስ ደንቦችን ተግባራዊ ለማድረግ ከተፈለገ በፋይናንሺያል አካታችነት፣ በፋይናንስ መረጋጋት እና በኢኮኖሚ እድገት መካከል ያለውን ጥምረት ግምት ውስጥ ማስገባት አስፈላጊ ነው። ስለዚህ በአፍሪካ ውስጥ የሚገኙ ፖሊሲ አውጪዎች፣ የመንግስት አማካሪዎች እና የፋይናንስ ሴክተር ተቆጣጣሪዎች ፖሊሲዎችን በሚያወጡበትና ስትራቴጂዎችን በሚነድፉበት ጊዜ የፋይናንሺያል አካታችነትን እና የፋይናንስ መረጋጋትን መነሻ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል።

ቁልፍ ቃላት፡ የፋይናንሺያል አካታችነት፣ የፋይናንሺያል መረጋጋት፣ የኢኮኖሚ እድገት፣ ከሰሃራ በታች ያሉ የአፍሪካ ሀገራት፣ ዋና አካል ትንተና፣ የፓነል ዩኒት ስር ሙከራ፣ የፓነል ARDL ውህደት ፈተና፣ የፓነል ግራንገር መንስኤ ያልሆነ ሙከራ፤

College of
Human Sciences

Department of Communication Science

Year of Graduation 2017

Participatory development communication in Ethiopia: A local development organisation in focus

Adem Chanie Ali

ABSTRACT

This research explores the perception and practice of participatory communication for development. To this end, the study focuses on a leading local non-governmental organisation (NGO) named Organisation for Rehabilitation and Development in Amhara (ORDA), Ethiopia. This qualitative case study was based on the participatory development communication model which has been assumed to bring about sustainable socio-economic change in a country (Melkote & Steeves, 2001; Mefalopulos, 2008; Servaes, 2008). The data were collected using in-depth interviews, focus group discussions (FGD), document analysis and field observation. The collected data were organised and analysed in the form of content and thematic analysis. The results revealed an economic oriented and topdown approach to development communication as the dominant conceptions, and the majority of the research participants perceived the concept 'participation' as mere contributions of labour and materials which are not real participation, but co-option. Only a few of the management members of ORDA conceptualised the idea of 'participation' as an empowerment process in which the organisation's official document is also stated. Besides, the results showed no genuine participation

አሳታፊ የልማት ኮሙኒኬሽን በኢትዮጵያ፡ በሀገር ውስጥ የልማት ድርጅት ላይ ያተኮረ ጥናት፤

በአደም ጫኔ አሊ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት ሰለ አሳታፊ የልማት ተግባቦት (ኮሚኒኬሽን) ያለን አረዳድና እና አተገባበሩን ይመረምራል ። ጥናቱ የሚያተኩረው በኢትዮጵያ በሚገኘው የአማራ መልሶ መቋቋምና ልማት ድርጅት (አመልድ) በተባለ በአማራ ክልል ግንባር ቀደም የሆነ ሀገር በቀል መንግስታዊ ያልሆነ ድርጅት ላይ ነው። ይህ ዓይነታዊ ንጥል ጥናት የተመሰረተው የአንድን ሀገር ዘላቂ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ለውጥ ያመጣል ተብሎ በታሰበው የአሳታፊ ልማት ኮሙዩኒኬሽን ሞዴል ላይ ነው (ሜልኮቴ እና ስቲቨስ፣ 2001፣ መፋሎፑሎስ፣ 2008፣ሰ ርቫስ፣ 2008)። የጥናቱ መረጃ የተሰበሰበው ጥልቅ ቃለ መጠይቆችን፣ ቡድን ተኮር ውይይት፣ የሰነድ ትንተና እና የመስክ ምልከታን በመጠቀም ሲሆን፣ የተሰበሰቡት መረጃዎች በይዘት እና ጭብጥ ትንተና መልክ ተደራጅተው ተተንትነዋል። የጥናቱ ውጤት ኢኮኖሚ ተኮር ልማትና እና ከላይ ወደ ታች የልማት ተግባቦት አቀራረብ ዋና የልማት አረዳድ መሆናቸውን ያሳያል። አብዛኛዎቹ የምርምሩ ተሳታፊዎች 'ተሳትፎ' የሚለውን ጽንሰ-ሀሳብ እንደ የጉልበት እና የቁሳቁስ አስተዋፅኦ ብቻ በማድረግ የተገነዘቡት ሲሆን፣ ይህ ግን እውነተኛ የልማት ተሳትፎ ሳይሆን ለይስሙላ የሚድርግ ተሳትፎ ነው። የአማራ መልሶ መቋቋም ድርጅት የማኔጅመንት አባላት ጥቂቶቹ ብቻ 'ተሳትፎ' የሚለውን ሀሳብ እንደ የማብቃት ሂደት አድርገው በመረዳት የድርጅቱ ይፋዊ ሰነድ ከገለጸዉ ጋር ተመሳሳይ አረዳድ እንዳላቸዉ ያሳያል። በተጨማሪም የዚህ ጥናት ውጤት የአካባቢው ማህበረሰብ በአመልድ የልማት ስራ ሂደት ውስጥ ሀቀኛ ተሳትፎ እንዳላደረጉ ያሳያል። በአጠቃላይ

of the local community in ORDA's development process. Generally, these results could lead us to conclude that participatory communication was the missing link in the development process. That is, communication was perceived as a transmission of development information and an image building activity, not a process of empowerment. The major communications practices of ORDA were also best described as one-way top-down which could reveal the legacy of modernisation and dependency theories of the development literature. The study further indicated pressing factors such as those that are individual, organisational and environmental-related, affecting the implementation of ORDA's participatory development communication. The results of the study further indicated that participatory development communication was not used as a means of liberation from the chain of poverty, the dependency syndrome and other underdevelopment problems which deeply persist in the region. Based on the findings, the study recommends the mainstreaming of participatory development communication, both at the perceptual and practical level, for achieving sustainable development in rural Amhara region, Ethiopia.

Keywords: Development communication; participation; participatory communication; development; top-down; bottom-up; holistic development; human development; empowerment; poverty; development paradigms.

እነዚህ ውጤቶች አሳታፊ ተግባቦት በልማት ሂደት ውስጥ የሌለ ዋና ጉዳይ ነው ወደሚል መደምደሚያ ሊያደርሱን ይችላሉ። ይህ ማለት ተግባቦት እንደ የልማት መረጃ ማስተላለፊያ እና ገጽታ ግንባታ ስራ እንጂ የማብቃት ሂደት ተደርጎ አይታሰብም ማለት ነው ። የአመልድ ዋና ዋና የተግባቦት ስራዎች አንድ ጎናዊ የተግባቦት መንገድ ከመከተላቸውም በላይ ከላይ ወደ ታች ፍሰት ያላቸው ስለሆነ፣ ይህ ደግሞ በልማት ጽሁፎች ውስጥ የዘመናዊነት እና የጥገኝነትን ንድፈ ሐሳቦች ተብለው የሚታወቁት ውርስ መሆኑን ያሳያል። ጥናቱ በተጨማሪ ግለሰባዊ፣ ድርጅታዊ እና አካባቢያዊ ጉዳዮች የአመልድ አሳታፊ የልማት ግንኙነት ትግበራ ላይ ተጽእኖ የፈጠሩ አንገብጋቢ ጉዳዮች መሆናቸውን ለማመላከት ሞክሯል። የጥናቱ ውጤት እንደሚያመለክተው አሳታፊ የልማት ተግባቦት ከድህነት ሰንሰለት፣ ከጥገኝነት አስተሳሰብና እና ሌሎችም በክልሉ ውስጥ ጎልተው ከሚታዩ የልማት እጦት ችግሮች መላቀቅያ መንገድ ሆኖ ጥቅም ላይ እየዋለ እንዳልሆነ ያሳያል። እንደ መውጫ መንገድ ጥናቱ በአማራ ገጠራማ አካባቢዎች ዘላቂ ልማትን ለማስመዝገብ ሀቀኛ አሳታፊ የልማት ተግባቦት በአረዳድና በአተገባበር ደረጃ መሪ ሆኖ መውጣት እንዳለበት ምክረ ሀሳብ ያቀረባል።

ቁልፍ ቃላት፡ የልማት ተግባቦት ፣ ተሳትፎ፣ አሳታፊ ተግባቦት፣ ልማት፣ ከላይ ወደ ታች የተግባቦት ዘዴ ፣ ከታች ወደ ላይ የተግባቦት ዘዴ ፣ ሁለንተናዊ ልማት፣ የሰው ልጅ ልማት፣ ማብቃት፣ ድህነት፣ የልማት እሳቤዎች

Year of Graduation 2020

A critical osocio-historical analysis of the evolution of freedom of expression in the three most recent government of Ethiopia (1930-2014)

Adugnaw Dessie Seyoum

ABSTRACT

This historical study analyses the holistic dynamics of Ethiopia, taking into account political, social, economic, cultural, religious, and media development aspects, with a focus on the three most recent governments (1930–2014), in relation to freedom of expression. The analysis indicates that the Feudalist-Imperial system was clearly the extension of centuries-old imperial hegemony which had used religious, cultural and patriotic hegemony to stifle freedom of expression. During the Socialist-Military regime every sphere of society, including acts of expression, were oriented towards the revolution and socialist political ideology. During the current ethnically based so-called Revolutionary-Democratic regime, freedom of expression has been stifled by means of legislation, government and party structures, complex surveillance, and social networks. While the instruments of repression have differed, relatively speaking, from government to government, the extent of repression has remained similar over a number of centuries. Threats to freedom of expression derive from rulers or governments, in which instance they are entrenched through policies, laws and bureaucracies, from religious and cultural hegemonies, from poverty and a related lack of education and access to information, and from conflicts, rivalry and wars. These threats have their

ሀሳብን የመግለጽ ነፃነት በሶስት የኢትዮጵያ መንግሥታት (1930-2014)፡ ሂሳዊ ማኅበረ-ታሪካዊ ትንታኔ፤

አዱኛው ደሴ ስዩም

አጠቃሎ

ይሄ ጥናት የሀገሪቱን ፖለቲካዊ፣ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ባህላዊ እና ሀይማኖታዊ ሁኔታን ያካተቱ አጠቃላይ ታሪካዊ ሂደቶች ከሃሳብ ነፃነት ጋር ያላቸውን ተዛምዶ በዋናነት በሦስቱ የቅርብ ጊዜ የኢትዮጵያ መንግስታት (1930-2014) ላይ አተኩሮ የሚተነትን ነው። ጥናቱ እንደሚያሳየው ለሺ ዘመናት ተጽእኖ የነበረው ባላባታዊና ንጉሳዊ ስርአት ቀጣይ በሆነው በንጉዊው መንግስት ሀይማኖትን፣ ባህልን እና አርበኝነትን በማስጠበቁ ሂደት የሃሳብ ነፃነት ሲታፈን ቆይቷል፡ ፡ በሶሽሊስታዊውና ወታደራዊው መንግስት ከሶሻሊዝም ፅንሰ-ሀሳብ ውጭ የሆነ ማነኛውም ነገር ሁሉ ቦታ እንዳይኖረው ተደርጓል። "ብሄር-ብሄረሰባዊ" ተብሎ በሚታወቀው ጎሳዊ(ethnic based) በሆነው ስርአት ደግሞ "አብዮታዊ-ዲሞክራሲ" ተብሎ የሚታወቀውን ፅንሰ-ሀሳብ ለማስጠበቅ ህግ፣ መንግሰታዊና እና የፓርቲ እንዲሁም የስለላ እና የማህበረሰብ መዋቅሮች የሃሳብ ነፃነትን ማፈኛ መንገዶች ሆነዋል። ባጠቃላይ የአገዛዞቹ ሃሳብን የማፈኛ መንገዶች በአገላለጽ የአንዱ ከሌላው ቢለያዩም መሰረታዊ ባህሪያቸውና መገለጫቸው ለዘመናት ተመሳሳይ ነበር። ሀሳቦች በዋናነት በመንግስታት/ገዥዎችና ፖለሲዎቻቸው፣ ህጎቻቸውና መዋቅሮቻቸው እንዲሁም በሃይማኖቶች እና ባህሎች፣ በድህነት እና በመረጃ እጥረት አልፎም በግጭቶች እና ጦርነቶች ምክንያት ይታፈናሉ። እነዚህ አፈናዎች የሚመነጩት ከማህበረሰቡ መሰረት ተነስተው በሂደት ሰንሰለት ከሚየያዙ ሶስት ወሳኝ ነገሮች ነው። እነዚህም የራስ አምልኮት(ናርሲሲዝም/Narcissism)፣ ቡድናዊ አብርሆት/Ethno-Luminary-Thought እና ሳያውቁ ማወቅ/Certainity-Uncertainity Dilemma ናቸው። እነዚህ ነገሮች ተጣምረው በራሳቸው ፒራሚዳዊ የአፈና ወጥመድ ከመስራታቸውም በተጨማሪ ከእነሱ

origins in three main interrelated causal or determining factors, namely the Certainty–Uncertainty Dilemma, Ethno-Luminary Thought and Narcissism, which together form a pyramid beneath which freedom of expression in Ethiopia has been trapped. This pyramid is identified in the study as the Social Pyramid, or the Pyramid of Repression Instruments, and it in turn gives rise to an overall web of suppression, that is, the Pyramid Trap of Repression. The study concludes that the repression of freedom of expression in Ethiopia is likely to remain intact, insofar as the threats to freedom of expression and the factors giving rise to those threats persist. While limited gains concerning the right to freedom of expression are achieved periodically, these are routinely undone and rolled back, since the Pyramid Trap of Repression is not dismantled.

Key words: Freedom of expression; Bottom-to-top perspective; Threats to freedom of expression; religious and cultural hegemonies; poverty; law; rivalries and wars; Feudalist-Imperial System; Socialist-Military Regime; Revolutionary-Democratic Rule; Certainty-Uncertainty-Dilemma; Ethno-Luminary-Thought; Narcissism; Di-spiral of silence; Web of Repression; and Pyramid Trap Theory.

ጋር በአቻ ከሚፈጥሩት ማህበረሰባዊ ፒራሚድ እና ማፈኛ መሳሪያዎች ፒራሚድ ጋር በመቀናጀት ቡድናዊነትን ማእከል ያደረገ አጠቃላይ የአፈና መረብ ይመሰርታሉ። በመሆኑም ምንም እንኳ አልፎ-አልፎ የሀሳብ ነፃነት የሚያመጡ የሚመስሉ ጅማሮዎች የታዩ ቢመስልም ጅማሮዎቹ ወዲያው ተቀልብሰዋል። ስለዚህ የአፈና መገለጫዎች እና በዋናነትም የአፈናው ምንጮች በመሰረታዊነት የማይቀየሩ በመሆናቸው ወደፊትም የሀሳብ አፈናው በነበረው ሂደት የሚቀጥል ይሆናል።

ቁልፍ ቃላት:-የሀሳብ ነፃነት አፈና፣ የሀሳብ ማፈኛ መንገዶች፣ የሀሳብ ነፃነት አፈና ምንጮ፣ የራስ አምልኮ(ናርሲሲዝም/፣ቡድናዊ አብርሆት/ Ethno-Luminary-Thought፣ ሳያውቁ ማወቅ/ Certainity-Uncertainity Dilemma፣ፒራሚዳዊ የአፈና ወጥመድ፣ የአፈና መረብ፣ የሀሳብ ነፃነት አፈና ቀጣይነት

Department of English Studies

Year of Graduation 2021

English as a foreign language instructors' conceptions and applications of communicative language teaching in grammar lessons: the case of four private universities in Ethiopia

Alamirew Kassahun Tadesse

ABSTRACT

Communicative Language Teaching (CLT) has been adopted in various countries in the world. This is especially true in an EFL context in Ethiopia where it has received considerable attention both at policy and classroom levels. This study aimed to investigate English as a Foreign Language (EFL) instructors' conceptions and applications of CLT in teaching grammar lessons in private universities in Ethiopia. Due to the nature of the issues addressed in the study, the mixed-methods approach was employed. The data for the study were collected from 25 EFL instructors teaching in four private universities through semi-structured interviews, a quantitative questionnaire, and classroom observation. The qualitative data collected from the semi-structured interviews and classroom observation were analysed thematically, using deductive thematic analysis. The quantitative data garnered through the questionnaire were analysed using the latest version of SPPS (version 20) available at the time of data analysis. While the study highlighted four major EFL instructors' misconceptions stemming from the discrepancies in understanding

እንግሊዘኛን እንደ ውጭ ቋንቋ የሚያስተምሩ መምህራን ተግባቦታዊ የቋንቋ ማስተማሪያ ዘዴን (CLT) ከሰዋሰው ትምህርት ረገድ ያላቸው አረዳድና ትግበራ:- በአራት የግል ዩኒቨርሲቲዎች ላይ የተደረገ ጥናት

በአላምረው ካሳሁን ታደሰ

አጠቃሎ

ተግባቦታዊ የቋንቋ ማስተማሪያ ዘዴ (CLT) በተለያዩ የአለም ሀገራት ተቀባይነት አግኝቷል። ይህ በተለይ በኢትዮጵያ እንግሊዝኛን እንደ የውጭ ቋንቋ (EFL) በማስተማር አውድ በፖሊሲም ሆነ፣ በክፍል ደረጃ ከፍተኛ ትኩረት ያገኘበት እውነታ ነው ያለው። ይህ ጥናት በኢትዮጵያ ውስጥ ባሉ የግል ዩኒቨርሲቲዎች እንግሊዘኛን እንደ የውጭ ቋንቋ (EFL) የሚያስተምሩ መምህራን ፣ ከሰዋሰው ትምህርት ጋር በተያያዘ ስለ CLT ያላቸውን አረዳድ እና አተገባበርን ለመመርመር ያለመ ነው። በጥናቱ ውስጥ ቅይጥ ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። የጥናቱ መረጃ የተሰበሰበው በአራት የግል ዩኒቨርሲቲዎች ከሚያስተምሩ 25 የEFL መምህራን በከፊል የተዋቀሩ ቃለ መጠይቆችን፣ መጠይቆችን እና የክፍል ውስጥ ምልከታን በመጠቀም ነው። በከፊል መዋቅራዊ ቃለ-መጠይቆች እና በክፍል ምልከታዎች የተሰበሰቡት የጥናቱ መረጃዎች ይዘታዊ ትንታኔን (deductive thematic analysis) በመጠቀም ተንትነዋል። በመጠይቁ ውስጥ የተገኘው የቁጥር መረጃ የተተነተነው በመረጃ ትንተና ጊዜ ያለውን የቅርብ ጊዜውን የSPPS (ስሪት 20) በመጠቀም ነው። ጥናቱ "ተግባቦታዊ"ን (communicative) በመረዳት ረገድ ካለው የተሳሳተ ግንዛቤ የመነጨ አራት ዋና ዋና የEFL መምህራንን አመለካከቶችን አጉልቶ ቢጠቁምም፣ የአብዛኛዎቹ

the term communicative, it revealed that the majority of the EFL instructors' conceptions of CLT were consistent with the CLT literature. To that effect, the study illuminated the EFL instructors' conceptions of grammar and CLT concerning the teacher's role, the learners' role, the types of teaching materials, the place for grammar in CLT as well as the methods of teaching grammar lessons and assessing the learners' performance in grammar lessons. Nevertheless, the classroom practices of the majority of the EFL instructors were inconsistent with their conceptions of CLT because they predominantly employed the lecture method to teach grammar lessons. The study also found various socio-cultural and economic variables practically affecting the application of CLT in teaching grammar lessons in private universities in Ethiopia. Consequently, the study identified teacher-related factors, student-related factors, institutional factors, curriculum-related factors, and system-related factors as the main difficulties of implementing CLT in teaching grammar lessons. The study recommends that measures that align policy with practice should be taken to ensure that the instructors' conceptions are realised in classroom situations, thereby minimising the discrepancies between their conceptions and their classroom practices.

Keywords: Communicative language teaching; conceptions; application; mixed-methods approach; deductive thematic analysis; phenomenographic approach; communicative competence; grammar; authentic materials; explicit grammar teaching; classroom practices; continuous.

የEFL መምህራን የCLT ፅንሰ-ሀሳቦች/አረዳዶች ከCLT ሥነ-ጽሑፍ ጋር የሚጣጣሙ መሆናቸውን አሳይቷል። በዚህም መሰረት፣ ጥናቱ የEFL መምህራን ከCLT ጋር በተያያዘ በሰዋስው ትምህርት ውስጥ የመምህሩን ሚና፣ የተማሪውን ሚና፣ የማስተማሪያ ቁሳቁስ ዓይነቶችን፣ በCLT ውስጥ የሰዋሰው ቦታን እንዲሁም የሰዋስው ምህርቶችን የማስተማር እና የመገምገም ዘዴዎችን እና በሰዋሰው ትምህርቶች ውስጥ የተማሪዎች አፈፃፀምን አሳይቷል። ቢሆንም፣ የአብዛኞቹ የEFL መምህራን የክፍል ልምምዶች ከCLT ፅንሰ-ሀሳቦቻቸው/አረዳዶቻቸው ጋር የሚቃረኑ ሆነዋል፤ ምክንያቱም በዋናነት የሰዋሰው ትምህርቶችን ለማስተማር የገለፃ ዘዴን (lecture method) ይጠቀሙ ነበር። ጥናቱ በኢትዮጵያ ውስጥ ባሉ የግል ዩኒቨርሲቲዎች ውስጥ የሰዋሰውን ትምህርት በማስተማር ላይ የተለያዩ ማህበራዊ፣ ባህላዊ እና ኢኮኖሚያዊ ምክንያቶች በተግባር ላይ ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ አረጋግጧል። ስለሆነም፣ ጥናቱ ከመምህራን ጋር የተያያዙ ሁኔታዎች፣ ከተማሪዎች ጋር የተያያዙ ሁኔታዎች፣ ተቋማዊ ሁኔታዎች፣ ከስርአተ ትምህርት ጋር የተያያዙ ሁኔታዎች እና ከትምህርት ስርዓት ጋር የተያያዙ ጉዳዮች CLTን ተጠቅሞ የሰዋሰው ትምህርቶችን በማስተማር ጥረት ላይ ዋና ዋና ችግሮች እንደሆኑ ለይቷል። በመጨረሻም፣ ጥናቱ የመምህራኑ የCLT አረዳድ እና ትግበራ ክፍተቶችን ለመሙላት ፖሊሲዎች ከተግባር ጋር የሚያቀናጁ እርምጃዎች እንዲወሰዱ ይመክራል።

ቁልፍ ቃላት:- ተግባቦታዊ የቋንቋ ማስተማሪያ ዘዴ፣ ጽንሰ-ሐሳቦች/አረዳዶች፣ ትግበራ፣ ድብልቅ ዘዴዎች፣ ይዘታዊ ትንተና፣ phenomenographic ዘዴ፣ ተግባቦታዊ ብቃት፣ የሰዋሰው ህጎች ላይ የተመሰረተ/ያተኮረ የሰዋስው ትምህርት፣ የክፍል ውስጥ ልምምዶች፣ ቀጣይነት ያለው

Practices and challenges in implementing alternative assessment in communicative English skills course: the case of three Ethiopian universities

Motuma Hirpassa Minda

ABSTRACT

Prompted by increased concern about the quality of assessment, the present study investigated the practices and challenges in implementing an alternative assessment in a communicative English skills course at three Ethiopian universities. The study mainly focused on the components of an alternative assessment the instructors used, the reaction of the students towards the alternative assessment, alignment between the teaching objectives and assessment strategies, the challenges of alternative assessment implementation, and strategies to overcome the challenges in the course. To this end, 128 instructors and 230 students participated in the study based on the comprehensive and stratified sampling techniques respectively. Based on a pragmatism research philosophy, a mixed-method research approach was employed. In the view of convergent parallel mixed-method research design, both quantitative and qualitative data were obtained from both primary and secondary sources through a questionnaire, classroom observation and focused group discussions. Descriptive and inferential data analysis methods were employed to address the objectives of the study. Similarly, instructional and assessment document analysis was also made to determine the alignment between the instructional and assessment materials. The overall results of the study revealed that the instructors assessed 70% of the teaching module of the

በመግባቢያ የእንግሊዝኛ ቋንቋ ክህሎት ኮርስ አማራጭ ምዘና የመተግበር ልምምዶች እና ተግዳሮቶቻቸው፡ በሦስት የተመረጡ የኢትዮጵያ ዩኒቨርሲቲዎች ላይ የተደረገ ጥናት

በሞቱማ ሂርጳሳ ምንዳ

አጠቃሎ

የምዘና ጥራት አሳሳቢነት በመጨመሩ የተነሳ፣ ይህ ጥናት የእንግሊዝኛ መግባቢያ ቋንቋ ክህሎት ኮርስ አማራጭ ምዘናን፣ በሦስት የተመረጡ የኢትዮጵያ ዩኒቨርስቲዎች ተግባራዊ ለማድረግ ያሉትን አሠራሮችና ተግዳሮቶች መርምሯል። ጥናቱ በዋናነት ያተኮረው መምህራን በተጠቀሙባቸው የአማራጭ ምዘና ክፍሎች፣ ተማሪዎች ለአማራጭ ምዘና የሚሰጡት ምላሽ፣ የማስተማር አላማዎች እና የምዘና ስልቶች አሰላለፍ፣ የአማራጭ ምዘና አተገባበር ተግዳሮቶች እና በትምህርቱ ውስጥ ያሉ ተግዳሮቶችን ለመቅረፍ ስልቶች ላይ ነው። ለዚህም፣ 128 መምህራን እና 230 ተማሪዎች እንደየቅደም ተከተላቸው ሁሉን አቀፍ እና የተዘረጉ የናሙና አወጣጥ ቴክኒኮችን መሰረት በማድረግ በጥናቱ ተሳትፈዋል። በገቢራዊ ምርምር ፍልስፍና ላይ በመመስረት፣ የተደባለቀ የምርምር ዘዴ ሥራ ላይ ውሏል። በተጣመረ ትይዩ የምርምር ንድፍ እይታ፣ መጠናዊ እና ጥራት ያለው መረጃ ከአንደኛ እና ሁለተኛ ደረጃ ምንጮች በመጠይቅ፣ በክፍል ምልከታ እና በትኩረት የቡድን ውይይት የተገኙ ናቸው። የጥናቱን ዓላማዎች ለመፍታት ገላጭ እና ገላጭ

course using an instructor-based traditional assessment approach. Congruently, 90% of the students were also more enthusiastic to participate in traditional assessments than in alternative assessment methods. The alignment between the instructors' assessment items and the intended learning outcomes of the course was (c = 0.1291) very low where the mismatch between the objectives of the course and the assessment method is a function of the constraints of instructional materials and poor classroom conditions, wrong perceptions of instructors and students, the instructor- and student-related factors, the multifaceted objectives of the course, and the demanding nature of alternative assessment in descending order. The prescriptions for the cure also lie in the employment of constructive alignment strategies, bringing about improvements in education policy and curriculum development, instructors' education and training, instructional supply and in instructors' salaries and workloads.

Keywords: Alternative assessment; alignment strategies; challenge; communicative English skills course; implementation.

የመረጃ ትንተና ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። በተመሳሳይም የማስተማሪያ እና የግምገማ ሰነድ ትንተና በማስተማሪያ እና በግምገማ ቁሳቁሶች መካከል ያለውን አሰላለፍ ለመወሰን ተዘጋጅቷል። የጥናቱ አጠቃላይ ውጤት እንደሚያሳየው መምህራኑ 70% የትምህርቱን የማስተማሪያ ሞጁል አስተማሪን መሰረት ያደረጉ ባህላዊ ምዘና ዘዴዎችን በመጠቀም ነው። በተመሳሳይ ሁኔታ፣ 90% የሚሆኑት ተማሪዎች ከአማራጭ የምዘና ዘዴዎች ይልቅ፣ በባህላዊ ምዘና ለመሳተፍ ከፍተኛ ፍላጎት አሳይተዋል። በአስተማሪዎቹ ግምገማ ዕቃዎች እና በትምህርቱ የታቀዱ የትምህርት ውጤቶች መካከል ያለው አሰላለፍ (c = 0.1291) በጣም ዝቅተኛ ሲሆን፣ የትምህርቱ ዓላማዎች እና የግምገማ ዘዴው አለመመጣጠን የመማሪያ ቁሳቁሶች ገደቦች እና ደካማ የክፍል ሁኔታዎች ናቸው። ስለ አስተማሪዎች እና ተማሪዎች የተሳሳተ ግንዛቤ፣ አስተማሪ እና ከተማሪ ተያያዥ ምክንያቶች፣ የትምህርቱ ዘርፈ ብዙ ዓላማዎች እና የአማራጭ ምዘና አስፈላጊነት አረጋግጠዋል። በተጨማሪም፣ ገንቢ የአሰላለፍ ስልቶችን በመጠቀም፣ በትምህርት ፖሊሲ እና ስርዓተ-ትምህርት ልማት፣ የመምህራን ትምህርት እና ስልጠና፣ የትምህርት አቅርቦት እና የመምህራን ደመወዝ እና የስራ ጫና ላይ ማሻሻያዎችን እንደሚያመጣ ይታመናል።

ቁልፍ ቃላት፡- አማራጭ ግምገማ፣ የአሰላለፍ ስልቶች፣ ፈተና፣ የመግባቢያ የእንግሊዝኛ ችሎታ ኮርስ፣ ትግበራ።

Department of History

Year of Graduation 2017

The nexus between water supply infrastructure and socio-economic developments in Amhara region, Ethiopia, 1941-2005

Derb Tefera Tassew

ABSTRACT

This thesis examines the historical introduction and spatial expansion of modern water supply infrastructure in the Amhara region across the three successive regimes: imperial, military, and EPRDF. It attempts to explore the institutional set-up of the three governments together with their policies and strategies. The study also aims to give an idea about the socio-economic changes registered because of improved access to safe water. Furthermore, it assesses the water consumption and conservation pattern of the society and the environmental impact of the water infrastructure development. Modern infrastructure development in Ethiopia traced its beginning back to the late 19th century. Safe drinking water supply had been one of those modern infrastructures introduced in Addis Ababa. Not long afterwards, it proliferated into the provinces. In the Amhara region, drinking water supply infrastructure construction began in the early 20th century. However, this thesis inquired whether there was a programmed water supply infrastructure development before the mid-1950s or not. The water supply work started gaining momentum and became a state programme in the late imperial period. However, it was affected by financial, technological

በአማራ ክልል በውሃ አቅርቦት መሠረተ ልማት እና በማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ እድገቶች መካከል ያለው ትሥሥር (1941-2005)

በደርብ ተፈራ ጣሰው

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በአማራ ክልል በሦስቱ ተከታታይ ሥርዓቶች ማለትም፣ በንጉሱ፣ በወታደራዊው እና በኢህአዴግ ዘመነ መንግስታት፣ የዘመናዊ የውኃ አቅርቦት መሠረተ ልማት ታሪካዊ አጀማመርና እድገትን ይመረምራል። የሶስቱን መንግስታት ተቋማዊ አደረጃጀት፤ፖሊሲ እና ስትራቴጂም ለመመርመርም ይሞክራል። ጥናቱ በተሻሻለ የንፁህ ውሃ አቅርቦት ምክንያት ስለተመዘገቡት ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ለውጦች ጭምር ሀሳብ ለመስጠት ያለመ ነው። ከዚህ ባለፈም የህብረተሰቡን የውሃ ፍጆታና ጥበቃ አሰራርን እና የውሃ መሠረተ ልማት ዝርጋታ አካባቢያዊ ተፅእኖን ይገመግማል። ዘመናዊ የመሰረተ ልማት ግንባታ በኢትዮጵያ ስረ-መሰረቱን ወደ 19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ ይስባል። የንፁህ መጠጥ ውሃ አቅርቦት በወቅቱ በአዲስ አበባ ከተዋወቁት ዘመናዊ መሠረተ ልማቶች መካከል አንዱ ነበር። ብዙም ሳይቆይ ወደ ክፍለ ሃገሮች ተስፋፍቷል። በአማራ ክልል የመጠጥ ውሃ አቅርቦት መሠረተ ልማት ግንባታ የተጀመረው በ20ኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ ነው። ነገር ግን ይህ ጥናታዊ ጽሑፍ ከ1950ዎቹ አጋማሽ በፊት በፕሮግራም የተያዘ የውኃ አቅርቦት መሠረተ ልማት ዝርጋታ መኖሩን ወይም አለመኖሩን ጠይቋል። የውኃ አቅርቦት ሥራው መፋጠን የጀመረውና የመንግሥት ትልቁ ፕሮግራም የሆነው በንጉሠ ነገሥቱ መገባደጃ ዘመን ላይ ነበር ። ነገር ግን ዘርፉ በገንዘብ፣ በቴክኖሎጂ እና በሰለጠነ የሰው ሃይል እጥረት ፣ ተገቢ ተቋም በአለመኖሩ፣ ጉድለት ያለበት የአመራር ስርዓት እና ተገቢ ባልሆኑ የአተገባበር

and trained human resource constraints, lack of appropriate institutions, defective management systems, and improper implementation methods. The military government had strengthened water supply institutions and improved workers' expertise. These developments helped the water supply infrastructure work to be executed in a programmed manner. Yet, financial restraints, the incessant political chaos of the time and the accompanied disruptive working environment had greatly impacted the temporal and spatial coverage of the water supply infrastructure development. The promising start of the Derg period did not continue with a similar pace during the early years of the EPRDF rule. Despite the efforts made to set up water institutions at regional, zonal and Woreda (district) levels, no significant achievement was recorded in the field. The aftermath of the civil war together with internal and external challenges epitomised the transition period had impinged on the water supply work. This thesis testifies to the emergence of some socio-economic changes in the region. Yet, the slow progress of the water supply infrastructure work had stalled the socio-economic change that should have been registered through improved access to safe water supply. Despite the observable environmental degradation, the thesis argues that the retarded water supply work had nothing to do with the dearth of fresh water. While the trend shows steady growth of water consumption level across the three regimes, the conservation habit of the population remained low.

Keywords: Ethiopia; Amhara Region; imperial regime; infrastructure; rural water supply; socio-economic development; urban water supply; the military regime; water conservation and consumption pattern; the EPRDF regime; accessibility; inaccessibility; environmental impact.

ስልት ምክንያቶች ተጎጂ ሆኗል። የወታደራዊው መንግስት የውሃ አቅርቦት ተቋማትን አጠናክሯል፤ የሠራተኞችን ሙያዊ ችሎታ አሻሽሏል። እነዚህ እድገቶች የውሃ አቅርቦት መሠረተ ልማት ሥራዉ በፕሮግራም እንዲከናወን አግዘዋል። ሆኖም የፋይናንስ ውስንነቶች፣ በጊዜው የነበረው የማያባራ የፖለቲካ ትርምስ እና ምቹ ያልሆነ የስራ አካባቢ በውሃ አቅርቦት መሠረተ ልማት ዝርጋታ የጊዜ አፈፃፀም እና የቦታ ሽፋን ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ አሳድረዋል። ተስፋ ሰጭው የደርግ ዘመን ጅምር ስራዎች በኢህአዴግ የመጀመሪያዎቹ ዓመታት በተመሳሳይ ፍጥነት አልቀጠሉም። የውሃ ተቋማትን በክልል፣ በዞንና በወረዳ ለማቋቋም ጥረት ቢደረግም፤ በዘርፉ እዚህ ግባ የሚባል ስኬት አልተመዘገበም። የሽግግር ጊዜው መገለጫ የሆኑት ከእርስ በርስ ጦርነቱ በኋላ ያሉ ትርምሶችና የውስጥ እና የውጪ ችግሮች ፤ የውሃ አቅርቦት ስራዉ ላይ ተፅዕኖ አሳድረዋል። ይህ ጥናት በክልሉ ጥቂት የማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ለውጦች መከሰታቸውን ይመሰክራል። ሆኖም የውሃ አቅርቦት መሠረተ ልማት ሥራው አዝጋሚ በመሆኑ በተሻሻለ የንፁህ መጠጥ ውሃ አቅርቦት ዕውን መሆን ሊመጣ የሚችል የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ለውጥ እንዲገታ አድርጓል። የሚታየው የአካባቢ መራቆት እንዳለሆኖ፣ የተጓተተው የውኃ አቅርቦት ሥራ ከንጹሕ ውኃ እጥረት ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት እንደሌለው ጥናቱ የመከራከሪያ ነጥቡን ያነሳል። የውሃ ፍጆታ ደረጃ በሦስቱም የአገዛዞች ዘመናት የማያቋርጥ እድገት ሲያሳይ፤ የህዝቡ ቁጠባ ልማድ ግን ዝቅተኛ ሆኖ ተገኝቷል።

ቁልፍ ቃላት: ኢትዮጵያ; የአማራ ክልል፤ ኢምፔሪያል አገዛዝ; መሠረተ ልማት; የገጠር ውሃ አቅርቦት; ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ እድገት; የከተማ የውሃ አቅርቦት; ወታደራዊ አገዛዝ; ውሃ የጥበቃ እና የፍጆታ ንድ፤; የኢህአዴግ አገዛዝ፤ ተደራሽነት፤ ተደራሽ አለመሆን፤ የአካባቢ ተጽዕኖ፡

Department of Development Studies

Year of Graduation 2019

The impact of microfinance in the development of micro and small enterprise owned by women in Addis Ababa, Ethiopia

Amarech Bekalo Sapa

ABSTRACT

Poor people benefit from microfinance and positively improve their poverty and socio-economic conditions. Microfinance support serves as a development tool to redress the exclusion of the poor from the development process and outcomes in the mainstream intervention frameworks. As developing countries and poverty contexts are diverse and contextual, comprehensive knowledge about and empirical evidence on the impact of microfinance is scant. Specifically, the impact of microfinance services on the development of micro and small enterprises (MSEs) owned by women is scant. The findings of available studies and policy practice reports on microfinance in Ethiopia are not holistic in terms of a theoretical lens and methodological pluralism. Available studies do not consider the impact of microfinance and non-financial services on women-owned MSEs at household, individual and enterprise levels thereby reducing the poverty context and holistic empowerment at these levels. This study used multiple theoretical and conceptual frameworks: Hulme's (2000, p. 79 - 81) microfinance impact assessment tool, debates on survivalist and growth-orientation perspectives of MSEs (Harvie, 2003, p. 27; Snodgrass & Biggs, 1996, p. 43; Hallberg, 2001, p. 19; Nichter & Goldmark,

አነስተኛ የብድር ተቋማት በሴቶች በተያዙ በጥቃቅንና አነስተኛ ድርጅቶች ልማት ላይ ያለው ተጽእኖ፡ በአዲስ አበባ የተደረገ ጥናት፤

በአማረች በቃሎ ሳፓ

አጠቃሎ

አነስተኛ የብድር ተቋማት የሰዎችን ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎችን በአዎንታዊ መልኩ ያሻሽላሉ። የአነስተኛ የብድር ተቋም ድጋፍ ድሆች ከልማት ሂደት እንዳይገለሉ እና በዋና ዋና ጣልቃ ገብነት ማዕቀፎች ውስጥ ያሉትን ውጤቶች ለማስተካከል እንደልማት መሳሪያ ሆኖ ያገለግላል። በማደግ ላይ ያሉ ሀገራት እና የድህነት ሁኔታዎች የተለያዩ አውድ በመሆናቸው፣ ስለ አነስተኛ የብድር ተቋም ተፅእኖ ያለው አጠቃላይ እውቀት እና ተጨባጭ ማስረጃዎች ጥቂት ናቸው። በተለይም የአነስተኛ ብድር ተቋም አገልግሎቶች በሴቶች በባለቤትነት በሚመሩ ጥቃቅንና አነስተኛ ድርጅቶች ልማት ላይ ያለው ተፅዕኖ አነስተኛ ነው። የማይክሮ ፋይናንስን በተመለከተ በኢትዮጵያ የሚገኙ ጥናቶች፣ ግኝቶች እና የፖሊሲ ሪፖርቶች ከንድፈ ሃሳባዊ ዕይታ እና ከስልታዊ ብዝሃነት አንፃር ሁለንተናዊ አይደሉም። የተገኙትም ጥናቶች የማይክሮፋይናንስ እና ገንዘብ ነክ ያልሆኑ አገልግሎቶች በሴቶች ባለቤትነት በተያዙ በመከከለኛ ደረጃ ኢንተርፕራይዞች በቤተሰብ፣ በግለሰብ እና በድርጅት ደረጃ ያላቸውን ተጽእኖ ከግምት ውስጥ አያስገባም። በዚህም ምክንያት የድህነትን አውድ እና አጠቃላይ አቅምን በእነዚህ ደረጃዎች ይቀንሳል። ይህ ጥናት በርካታ የንድፈሃሳባዊ እና የፅንሰ-ሃሳባዊ ማዕቀፎችን ተጠቅሟል። ለምሳሌ፣ ያህል የሁልሜ (2000፣ ገጽ 79 - 81) የማይክሮ ፋይናንስ ተፅእኖ ግምገማ መሳሪያ፣ የመካከለኛ ደረጃ ኢንተርፕራይዞች የመኖር እና የእድገት ተኮር አመለካከቶች (ሀርቬይ፣ 2003: ገፅ 27፣ ሲኖገራስ እና ቢግስ፣ 1996 ገፅ 43፣ ሃልበርግ፣

2005, p. 67), the women empowerment continuum model of interpretation (Filmon, 2009, p. 87) and policy practice at the epicentre of governance and policy decision-making (Addis Ababa, Ethiopia's capital). The assessment considered three elements of microfinance impact assessment, generating primary evidence from 120 micro and small business owners (women entrepreneurs) whose firms stayed two years and above in the market and as clients of selected microfinance institutions. The clients considered were those who accessed at least two loan cycles and above. The respondents were randomly selected from three randomly selected microfinance institutions and a survey questionnaire was administered. The datasets were analysed using multiple tests (non-parametric statistical tests such as Pearson Correlation, Paired-Sample, Chi-Square, Wilcoxon Rank and McNemar tests) as well as parametric tests which were conducted using the logit econometric model. These tests were conducted to determine statistical difference of microfinance services after programme intervention and the contribution of total loans taken on expenditure and businesses' investment. The results indicated both developmental or survivalist firms. The result also indicated the empowerment of the women (MSEs owners). A significant number of women entrepreneurs owning MSEs improved their living house, cash savings, household income, child education, household health, household food and diet, business investment, and decision-making status in their households. In terms of policy support, the study identified that there were specific affirmative interventions (as stipulated in the policy documents) to support women entrepreneurs owning MSEs in terms of targeted financial services, provision of working and selling premises,

2001፣ ገጽ 19፣ ኒቾተር እና ጎልድማርክ፣ 2005፣ ገጽ 67) ትርጉምሴቶችን ማብቃት ቀጣይነት ያለው የአተረጓጎም ሞዴል (ፊልሞን፣ 2009፣ገጽ 87)፣ የፖሊሲ አሠራር በአስተዳደራዊ እና የፖሊሲ ውሳኔ አሰጣጥ ማዕከል (አዲስአበባ፣ኢትዮጵያ) የተጠቀመባቸው ምንጮች ናቸው፡፡ ምዘናው ሶስት የጥቃቅንና ፋይናንስን ተፅእኖ ምዘና ገምግሟል። ይህም ከ120 የጥቃቅንና አነስተኛ ነጋዴዎች ባለቤቶች (ሴት ስራ ፈጣሪዎች)፣ ድርጅታቸው ለሁለት አመትና ከዚያም በላይ በገበያ ላይ የቆዩ እና በተመረጡ የማይክሮ ፋይናንስ ተቋማት ደንበኞች የመጀመሪያ ደረጃ ማስረጃዎችን በማሰባሰብ ነው። ከግምት ውስጥ የገቡት ደንበኞች ቢያንስ ሁለት ዙር ብድር እና ከዚያ በላይ ማግኘት የቻሉ ናቸው። ምላሽ ሰጪዎቹ እንዳመቺነቱ ከተመረጡት ሶስት የማይክሮ ፋይናንስ ተቋማት ተመርጠው የዳሰሳ ጥናት ተካሄዷል። የመረጃ ስብስቦቹ በርካታ ሙከራዎችን በመጠቀም ተተንትነዋል፡፡ (እንደ ፒርሰን የተዛምዶ መለኪያ፣ ጥንድ ናሙና ፣ ቺ ሻየር፣ የዊልኮክሰን የደረጃ ልኬት እና እንደ ኤም ሲ ኒማር ቴስት ያሉ የልኬት ሙከራ የመሳሰሉት የአሀዛዊ መረጃ ሙከራዎች)፣ እንዲሁም የፓራ ሜትሪክ ሙከራዎች ኢኮኖሚ ሞዴል ተካሂደዋል፡ ፡ እነዚህ ሙከራዎች የተካሄዱት ከፕሮግራም ጣልቃ ገብነት በኋላ የማይክሮ ፋይናንስ አገልግሎቶችን የአሀዛዊ መረጃ ልዩነት እና ለወጪ እና ለንግድ ሥራ ኢንቨስትመንት የተወሰዱ አጠቃላይ ብድሮች አስተዋፅ ለማየት ነው፡፡ የጥናቱ ውጤቶች ሁለቱንም የእድገት ወይም ከኪሳራ የተረፉ ኩባንያዎችን ያመለክታሉ። የጥናት ውጤቱም የጥቃቅንና አነስተኛ የንግድ ድርጅት ባለበት ሴቶችን ማብቃት አስፈላጊ መሆኑን አመልክቷል። በዚህ ጥናት ጥቃቅንና አነስተኛ ደረጃ የንግድ ድርጅት ባለቤት የሆኑ ቁጥራቸው ቀላል የማይባሉ ሴት ሥራ ፈጣሪዎች የመኖሪያ ቤታቸውን፣ የገንዘብ ቁጠባን፣ የቤተሰብ ገቢን፣ የልጆች ትምህርትን፣ የቤተሰብ ጤናን፣ የቤተሰብ ምግብ እና አመጋገብን፣ የንግድ ኢንቨስትመንትን እና በቤተሰባቸው ውስጥ የመወሰን ደረጃን አሻሽለዋል። የፖሊሲ ድጋፍን በተመለከተ በጥናቱ ጥቃቅንና አነስተኛ ደረጃ የንግድ ድርጅት ባለቤት ለሆኑ ሴት ሥራ ፈጣሪዎች ኢላማ ያደረገ የፋይናንስ አቅርቦት፣ የመስሪያና የመሸጫ ቦታ አቅርቦት፣ የሥልጠናና የክህሎት ልማትን በመንደፍና በመተግበር ረገድ

designing and implementing training and skill development programmes, market networking and tax support on their products and sales. The study recommends that different institutions that work on women empowerment and women associations have to design women- focused affirmative policy and strategy interventions to scale-up the positive results (growth-orientation of the MSEs) and address the bottlenecks that limit women entrepreneurs who own MSEs from accessing services that can transform the survivalist MSEs to profitable and empowering businesses for women. The recommendations are proposed to link women empowerment with working policy support.

Keywords: Microfinance; business development services; MSEs, women owners; survivalist and growth-oriented firms; Addis Ababa.

ልዩ ዕርምጃዎች መውሰድ እንዳለባቸው ጥናቱ ጠቁሟል። ሴቶችን በማብቃት ስራ ላይ የተሰማሩ የተለያዩ ተቋማት እና የሴቶች ማህበራት በሴቶች ላይ ትኩረት ያደረገ አዎንታዊ ፖሊሲና ስልት በመንደፍ አዎንታዊ ውጤቶችን ማስመዝገብ እንደምያስፈልግና (በጥቃቅንና አነስተኛ ደረጃ ያሉ የሴቶች የንግድ ድርጅቶች ልማትና ዕድገት ላይ ያተኮረ ማለት ነው) እና ጥቃቅንና አነስተኛ ድርጅቶች ባለቤት የሆኑ ሴት ሥራ ፈጣሪዎችን የሚገድቡትን ማነቆዎች መቅረፍ እንዳለባቸው ጥናቱ ይመክራል። በተጨማሪም በገበያው ላይ ያሉትን ጥቃቅንና አነስተኛ የሴት የንግድ ተቋማትን ትርፋማ ለማድረግና እና የሴቶችን አቅም መጎልበት የምያስችሉ የክህሎት ሥራዎች መሠራት እንዳለባቸው ጥናቱ ይጠቁማል። ስለዚህ በጥናቱ የቀረቡት ምክሮች በተለያዩ ተቋማት ሴቶችን ለማብቃት የምሰሩ ስራዎች የፖሊሲ ድጋፍ እንደምያስፈልገው ተመላክቷል።

ቁልፍ ቃላት: ማይክሮ ፋይናንስ; ንግድ የልማት አገልግሎቶች፤ መካከለኛ እና አነስተኛ ድርጅት፣ የሴቶች ባለቤቶች; እድገት-ተኮር ድርጅቶች; አዲስ አበባ።

Year of Graduation 2020

Coping mechanisms of food insecure households in urban Ethiopia

Tilahun Girma Argaw

Abstract

With an increasing rate of urbanisation in East Africa, and with the highest prevalence rate of undernourished population than any region in the developing world, the issue of food access insecurity in urban areas has received considerable attention. While there are noticeable differences between big, medium- and small-sized towns, the variation in the household's response to food access insecurity across urban

በኢትዮጵያ ከተሞች የምግብ ዋስትና የሌላቸው ቤተሰቦች የምግብ አቅርቦት እጦት መቋቋሚያ ዘዴዎች

በጥላሁን ግርማ አርጋው

አጠቃሎ

በምስራቅ አፍሪካ የከተሞች መስፋፋት ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ በመምጣቱ እና በማደግ ላይ ካሉ አገሮች ውስጥ ከየትኛውም አካባቢ በበለጠ የተመጣጠነ ምግብ እጥረት ያለባቸው ሰዎች ቁጥር እየጨመረ በመምጣቱ በከተሞች የምግብ አቅርቦት እጦት ጉዳይ ከፍተኛ ትኩረት አግኝቷል። በትልልቅ፣ መካከለኛ እና አነስተኛ ከተሞች መካከል የሚስተዋሉ ልዩነቶች ቢኖሩም፣

hierarchies remains largely unexplored. This study aimed to investigate the social, economic and demographic factors in coping with food access insecurity among households in urban slum areas of Ethiopia.

The study used both secondary and primary data sources. The national surveys of household consumption and expenditure survey and welfare monitoring surveys of 2004/5, 2010/11, and 2015/16 was used to analyse the food security situation in Ethiopia across time and urban hierarchies. Primary data of 500 households and three focus group discussions were conducted from slum areas of Addis Ababa, Hawassa, and Sheki representing a big city, medium- and small-sized town, respectively. The household survey data were subjected to descriptive statistical analysis and a standard regression model to investigate the relationship between factors such as household structure and composition, economic resources, social protection programmes and projects, and urban-rural linkages with coping with food access insecurity across urban hierarchies. A global model and three site-specific regression models were constructed.

Descriptive results from both the primary and the secondary data sources have revealed that the proportion of the households affected by food shortage varies across the urban hierarchy that food insecurity was highest in the small-sized town as compared with the medium-sized town and the big city. The quality of food consumed was consistently low among female-headed households regardless of their socio-economic characteristics when compared with male-headed households. The result of the regression analysis for the global model has shown that economic resources (asset and source of income) predict nearly half of the variability in coping with food access insecurity. Household structure and composition such

በከተሞች ውስጥ ባሉ ተዋረዶች ውስጥ ለምግብ አቅርቦት እጦት ቤተሰቡ የሚሰጠው ምላሽ ልዩነት አሁንም ገና በበቂ ሁኔታ አልተጠናም። ይህ ጥናት በኢትዮጵያ በከተሞች ባሉ ጎስቋላ መንደሮች ውስጥ በሚገኙ አባወራዎች የምግብ አቅርቦት እጦትን ለመቋቋም የማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ስነ-ሕዝብ ጉዳዮችን ለመመርመር ያለመ ነው።

ጥናቱ የሁለተኛ እና የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮችን ተጠቅሟል. በ2004/5፣2010/2011 እና በ2015/16 የተካሄዱት የቤተሰብ ፍጆታና ወጪ የዳሰሳ ጥናት እና የማህበራዊ ደህንነት ዳሰሳ ጥናቶች በኢትዮጵያ ያለውን የምግብ ዋስትና ሁኔታ በጊዜ እና በከተማ ደረጃ ለመተንተን ውለዋል። የ500 አባወራዎች የመጀመሪያ ደረጃ መረጃ እና የሶስት የቡድን ውይይት የተካሄደው ትልቅ ከተማን፣ መካከለኛ እና አነስተኛ ከተማን በወከሉት ከአዲስ አበባ፣ ሀዋሳ እና ሸኪ ከተማ እንደቅደም ተከተላቸው ነው። የቤተሰብ ዳሰሳ መረጃው እንደ ቤተሰብ አወቃቀር እና ስብጥር፣ የኢኮኖሚ ሀብቶች፣ የማህበራዊ ጥበቃ ፕሮግራሞች እና ፕሮጀክቶች እና የከተማ-ገጠር ትስስሮች በከተሞች የምግብ ተደራሽነት እጦትን ለመቋቋም በመሳሰሉት ሁኔታዎች መካከል ያለውን ግንኙነት ለመመርመር ገላጭ ስታቲስቲካዊ ትንታኔ ተደርጓል። አንድ ጥቅል ሞዴል እና ሶስት ቦታ-ተኮር የሪግሬሽን ሞዴሎች ተዘጋጅተዋል።

ከዋና እና የሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮች የተገኘው ገላጭ ውጤቶች እንደሚያሳዩት በምግብ እጦት የተጎዱ አባወራዎች ቁጥር በከተማ ተዋረድ የተለያየ ሲሆን በአነስተኛ ከተማ ያለው የምግብ ዋስትና እጦት ከመካከለኛው ከተማ እና ከትልቁ ከተማ ጋር ሲነፃፀር ከፍተኛ ነበር ። በማናቸውም የማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ውስጥ ቢገኙም ቤተሰቦች የሚመገቡት ምግብ ጥራት በሴቶች በሚመሩ ቤተሰቦች ዘንድ ዝቅተኛ ሆኖ ተገኝቷል። የጥቅል ሞዴል የሪግሬሽን ትንተና ውጤት እንደሚያሳየው የኢኮኖሚ ሀብቶች (ንብረት እና የገቢ ምንጭ) የምግብ አቅርቦትን እጦት ለመቋቋም ያለውን ሁኔታ ግማሽ ያህሉን ይወስናል። የቤተሰብ መዋቅር እና ስብጥር እንደ ጾታ እና የቤተሰብ አስተዳዳሪ ትምህርት ደረጃ፣ የቤተሰብ መዋቅር እና በቤተሰብ ውስጥ ያሉ የህጻናት ልጆች ጥምርታ የመቋቋሚያውን ሁኔታ ሩቡን ያህል ይሸፍናል። የማህበራዊ ጥበቃ ፕሮግራሞች እና አገልግሎቶች አንድ አስረኛውን

as gender and education of the head of the household, family structure (nuclear/ extended), and the ratio of young children in the household predict a quarter of the variability in coping. Social protection programs and services predict one-tenth; the remaining variability in coping is explained by the combined effect of all the factors involved.

The significance of these factors in predicting coping with food access insecurity, however, varies across the urban hierarchies. The contribution of economic factors in predicting coping is the highest at the big city (Addis Ababa); household structure and composition took the leading role in predicting coping at the small-sized town (Sheki); the significant factors in predicting coping at the medium sized town (Hawassa) was the combined effect of all the factors involved. Household characteristics such as female headship, a higher ratio of young children, low education of the household head, lack of access to the financial loan, asset and income poverty, and weak linkages with kin structure at rural areas increase vulnerability to food insecurity and put households under stress to cope with food access insecurity.

The study results show that the traditional urban-rural dichotomy may not suffice to portray the degree of food insecurity, as well as the mechanisms how food insecure households strive to cope with food access insecurity, which varies across the continuum of urban hierarchies. Those who wish to support food insecurity challenges need to be sensitive to the variability of factors in coping with food access insecurity across urban hierarchies. During policy, design and program implementation policymakers and international partners need to consider that the needs and coping mechanisms of urban households vary across urban hierarchies besides the

ያህል ድርሻ አላቸው። በመቋቋሚያ ላይ ያለው የቀረው ሁኔታ የሚገለፀው በተካተቱት ሁሉም ምክንያቶች ጥምር ውጤት ነው።

የምግብ አቅርቦት እጦትን ለመቋቋም የእነዚህ ምክንያቶች ጠቀሜታ በሁሉም የከተማ ተዋረድ ይለያያል። መቋቋምን በመተንበይ ረገድ የኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎች አስተዋፅዖ በትልቁ ከተማ (አዲስ አበባ) ከፍተኛ ነው፤ በትንሽ ከተማ (ሸኪ) ውስጥ መቋቋምን በመወሰን ረገድ የቤተሰብ መዋቅር እና ስብጥር የመሪነት ሚና አለው። በመካከለኛው ከተማ (ሐዋሳ) ያለውን ሁኔታ ለመቋቋም የሚረዱት ዋና ዋና ምክንያቶች የተካተቱት የሁሉም ምክንያቶች ጥምር ውጤት ነው። የቤተሰብ ባህሪያት እንደ ሴት የቤተሰብ ሀላፊነት፣ የትናንሽ ሕፃናት ከፍተኛ ጥምርታ፣ የቤተሰብ ሀላፊ ዝቅተኛ የትምህርት ደረጃ፣ የፋይናንስ ብድር እጥረት፣ የንብረት እና የገቢ ድህነት፣ እና ገጠር ከሚኖሩ ዘመድ አዝማድ ጋር ያለው ግንኙነት ደካማ መሆን ለምግብ እጦት ተጋላጭነትን ይጨምራል፤ ቤተሰቦችንም በከፍተኛ ውጥረት ውስጥ እንዲኖሩ ያደርጋቸዋል።

የጥናቱ ውጤቶቹ እንደሚያሳዩት ተለምዷዊው የከተማ እና የገጠር ክፍፍል የምግብ ዋስትና እጦት ደረጃን ለማሳየት በቂ አለመሆኑን የጥናቱ ውጤት አሳይቷል። እንዲሁም በቂ የምግብ ዋስትና የሌላቸው ቤተሰቦች የምግብ አቅርቦት ሁኔታ እና ይህን ችግር ለመቋቋም የሚረዷቸው ምክንያቶች በከተማ ተዋረድ የተለያዩ መሆናቸውን ጥናቱ አመላክቷል። በመሆኑም የምግብ ዋስትና ችግርን ለመደገፍ የሚፈልጉ አካላት በከተማ ተዋረድ ያሉ የምግብ ተደራሽነት እጥረቶችን ለመቋቋም የሚያግዙ ሁኔታዎች የተለያዩ መሆናቸውን ልብ ሊሉ ይገባል። የፖሊሲ ንድፍ አውጪዎች እና የፕሮግራም ትግበራ አለምአቀፍ አጋሮች የከተማ ቤተሰቦች ፍላጎቶች እና የመቋቋሚያ ዘዴዎች ከሌሎች ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ስነ-ሕዝብ ተለዋዋጮች በተጨማሪ በከተማ ተዋረድ እንደሚለያዩ ሊገነዘቡ እንደሚገባ የጥናቱ ውጤት ይመክራል።

ቁልፍ ቃላት: የምግብ ዋስትና ማጣት፥ መቋቋም፥ ምርታማ ሴፍቲኔት፥ ከተሜነት፥ የከተማ ተዋረድ፥ የከተማ-ገጠር ትስስር፥ የቤተሰብ ስብጥር፥ ማህበራዊ ደህንነት፥ የኢኮኖሚ ምንጭ፥ የካሎሪ ቅበላ፥ የምግብ ፍጆታ

other social, economic and demographic variables.

Keywords: food insecurity, coping, productive safety net, urbanisation, urban hierarchy, urban-rural linkage, household composition, social protection, economic resource, calorie intake, food consumption.

Challenges of development in modern Ethiopia: history, trajectories and implications

Yerasework Kebede Hailu

ABSTRACT

Ethiopia has a long history of pushing for modernisation and development. The modernisation drive was aimed at transforming Ethiopia from a feudal 'traditional' society to a 'modern' society. What is unique about Ethiopia is that it survived direct colonisation because the Ethiopian forces defeated the invading colonial Italian army at the Battle of Adowa in 1896. This means that Ethiopia has been in charge of its development trajectory, compared to other African societies that languished under direct colonial administration, albeit within a world dominated by Euro-North American-centric modernity. Ironically, Ethiopia just like other African states, is still struggling with challenges of development. This thesis is a deeply historical analysis of the challenges of development in modern Ethiopia. Its focus is on the history and the trajectory of development initiatives and implications. Theoretically, the thesis is predicated on a decolonial epistemic perspective, that is accompanied by the colonial matrix of power, knowledge and being, as its units of analysis. The findings indicate that even though Ethiopia survived direct

በዘመናዊቷ ኢትዮጵያ የዕድገት ተግዳሮቶች፡ ታሪክ፣ ሂድቶች እና አንድምታዎች

በየራሴወርቅ ከበደ ሃይሉ

አጠቃሎ

ኢትዮጵያ ለዘመናዊነት እና ለልማት ጥርት በማደረግ የረጅም ጊዜ ታሪክ አላት። የዘመናዊነተ ፍላጎት ኢትዮጵያን ከፊውዳል 'ባህላዊ' ማኅበረሰብ ወደ 'ዘመናዊ' ማኅበረሰብ ለመቀየር ያለመ ጉዞ ነው። ኢትዮጵያን ልዩ የሚያደርጋት በ1896 (እ.ኤ.አ.) በአድዋ ጦርነት ላይ የኢትዮጵያ ጦር የወራሪውን የጣሊያን ጦር በማሸነፍ ከቅኝ ግዛት ያመለጠች መሆኗ ነው። ይህ የሆነው ዩሮ-ሰሜን አሜሪካን ማዕከል ባደረገው ዘመናዊነት ተጽእኖ ሰር ባለ ዓለም ውስጥ ቢሆንም፣ በቀጥታ ቅኝ አገዛዝ ሥር ከነበሩት ሌሎች የአፍሪካ ማኅበረሰቦች ጋር ሲነፃፀር ኢትዮጵያ የራሷን የዕድገት ጉዞ ስትመራ ቆይታለች። የሚገርመው ግን ኢትዮጵያ እንደሌሎቹ የአፍሪካ ሀገራት አሁንም በልማት ፈተናዎች እየታገለች ነው። ይህ ጥናታዊ ጽሑፍ በዘመናዊቷ ኢትዮጵያ የዕድገት ተግዳሮቶችን የሚያሳይ ጥልቅ ታሪካዊ ትንታኔ ነው። ጥናቱ ትኩርት ያደረገው በታሪክ፣ በልማት ሂደቶች እና አንድምታዎች ላይ ነው። በንድፈ ሀሳብ ደረጃ ጥናቱ ከ "ዲኮሎኒያል ኢፒስቴሚክ" እይታ የተተነበየ ሲሆን፣ የትንታኔ ክፍሎቹም በቅኝ አገዛዘ የኃይል፣ የእውቀት እና በመሆን ላይ የተመሰረተ ነው። ግኝቶቹ እንደሚያሳዩት ምንም እንኳን ኢትዮጵያ በ1896 (እ.ኤ.አ.) ከቀጥተኛ ወረራ ብትተርፍም የእውቀት ኢምፓየር በዘመናዊነት ስም ያሰክተተውን፣ የእድገት፣ የስልጣኔ፣ የልማት ጦር እና የነጻነት ወረራዎችን በማስወገድ ረገድ አልተሳካላትም። ስለዚህም ልክ እንደሌሎች

physical conquest in 1896 (the physical empire), it did not succeed in avoiding the invasion by the cognitive empire with its modernist tropes of progress, civilisation, development and emancipation. Thus, just like other African states, Ethiopia became enchanted by modernity's rhetoric of salvation, civilisation, progress, development and emancipation, to the extent of embarking on a trajectory of self-colonisation. Methodologically, the thesis combined the use of a detailed literature review and interviews with experts, complemented by context analyses and the use of relevant official documents. The key recommendation of the thesis is that of a 'decolonial turn' which entails epistemic freedom as the key to an autonomous development trajectory, not only for Ethiopia, but also for the rest of the dependent countries of the Global South.

Keywords: Modernization; modernity; development; colonialism; coloniality; decoloniality; decolonisation.

የአፍሪካ ሀገራት፣ ኢትዮጵያ የዘመናዊነትን የመዳን ፣ የስልጣኔ፣ የእድገት፣ የልማት እና የነጻነት ንግግሮችን እያዜመች፣ራስን በራሰ በቅኝ የመግዛት (self-colonization) ሂድት ውስጥ ገባች። ጥናታዊ ጽሑፉ የተከተለው ዘዴ በዐውደ-ጽሑፉ ትንታኔዎች የተሟሉ እና አግባብነት ያላቸውን ኦፊሴላዊ ሰነዶችን በመጠቀም ዝርዝር የስነ-ጽሑፍ ግምገማን እና ከባለሙያዎች ጋር የተደረገ ቃለ ምልልስ በማካተት ነው። የጥናቱ ቁልፍ ምክረ ሃሳብ ለኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን ለተቀሩት የግሎባል ደቡብ ጥገኛ አገሮችም ከቅኝ ግዛት የተላቀቀ '*decolonial turn*' ፣የእውቀት ነፃነትን ዋና ያደርገ ራስ ገዝ የዕድገት ሂደቶችን መከትል ነው።

ቁልፍ ቃላት፡ ዘመናዊነት ፣ ልማት ፣ ቅኝ አገዛዝ ፣ ከቅኝ ግዛት ነጻ ማድረግ

Year of Graduation 2023

Public housing policy and the housing needs of residents in informal settlements in Ethiopia: the case of Addis Ababa

Demeke Haile Abshir

ABSTRACT

The research, entitled "Public housing policy and the housing needs of residents in informal settlements in Ethiopia: The case of Addis Ababa", aims to examine how the socio-economic status of informal

የመንግስት የቤት ፖሊሲና የኢመደበኛ ሰፋሪዎች የቤት ፍላጎት በኢትዮጵያ፡ በአዲስ አበባ የተደረገ የናሙና ጥናት፤

በደመቀ ሀይሌ አብሽር

አጠቃሎ

ይህ ጥናት የመኖሪያ ቤት ፖሊሲው የኢመደበኛ ሰፋሪዎችን ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ደረጃ ያገናዘቡ፣ በተመጣጣኝ ዋጋ የሚገነቡ የመንግስት መኖሪያ ቤቶች አቅርቦት ላይ ያለውን ተግዳሮት ለመመርመር ያለመ ሲሆን፤ በአዲስ አበባ ውስጥ በተለይ በቦሌ እና የካ ክ/ከተሞች በሚገኙት ኢ-መደበኛ ሰፈራ ነዋሪዎች

settlers and housing policies affect the availability of affordable public housing for low-income households living in the Bole and Yeka informal settlements, located in Addis Ababa, Ethiopia. This research is based on significant theoretical concepts, such as "Housing by People"; "A Shack as a House in Process"; "Progressive Housing Development" by Turner, "Creating an Enabling Environment" by Mangin, and "Self-improvement" by Abrams, among others. The focal areas of the study—Bole and Yeka informal settlements— do not adhere to the city's spatial planning regulations, thus making them vulnerable to eviction by city officials. The study used a mixed-methods research design, incorporating both quantitative and qualitative methods. The research shows that despite its flaws and past failures, the traditional public housing development and provisioning approach remains prevalent in developing nations like Ethiopia. This study has shown that self-help housing through settlement upgrading may be a more effective solution for housing needs in informal settlements such as Bole and Yeka, than relying solely on conventional public housing models and policies. Yet, this study shows how the self-help housing effort without secured tenure in informal settlement areas, such as Bole and Yeka of Addis Ababa, Ethiopia, does not promote high satisfaction levels among the informal dwellers. The study findings also make it possible and appropriate for the researcher to critique Turner's concept of informal settlements as a "temporary solution" to the urban housing shortage. Key study recommendations include adopting settlement upgrading through self-help housing as an alternative to conventional public mass housing provision approaches and policy discourse. This unlocks the potential of urban informal settlers' self-help housing and adopts a proactive

ላይ የተደረገ ጥናት ነው። ጥናቱ በዘርፉ ጎልተው በሚታወቁት አለምአቀፍ ምሁራን ንድፈ ሃሳቦች ላይ የተመሰረተ ሲሆን፤ በተለይም የ ጆን ተርነርን "Housing by People", "A shack as a House in Process"; "Progressive housing development" እና የዊሊያም ማንጂንን "Creating Enabling Environment…" እንደዚሁም የ ቻርለስ አብራምስን "Self-Improvement" የተባሉ ንድፈ ሀሳቦችን መሰረት አድርጓል። ጥናቱ ያተኮረባቸው በቦሌ እና በየካ የሚገኙት መደበኛ ያልሆኑ የሰፈራዎችን ሲሆን እነዚህ የሰፈራ አካባቢዎች ከከተማው የመሬት አጠቃቀም እቅድና ደንቦች ጋር የተጣጣሙ አለመሆናቸው ለመፈናቀል ተጋላጭ ያደርጋቸዋል። ጥናቱ ሁለቱንም መጠናዊ እና አይነታዊ ዘዴዎችን ያካተተ የድብልቅ- የምርምር ንድፍ ተጠቅሟል። የጥናቱ ውጤት እንደሚያሳየው ልማዳዊው የመንግስት የቤቶች ልማት እና አቅርቦት ሂደት በግልጽ የሚታዩ ውድቀቶች እና ጉድለቶች ቢኖሩበትም እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ታዳጊ ሀገራት አሁንም በስፋት በመተግበር ላይ ይገኛል። ይህ ጥናት እንደሚያመለክተው እንደ ቦሌ እና የካ በመሳሰሉት ኢመደበኛ ሰፈራዎች የሚገኙትን ነዋሪዎች የቤት ፍላጎት ምላሽ ለመስጠት በተለመደው የመንግስት ሰፋፊ የመኖሪያ ቤት አቅርቦት ሞዴሎች እና ፖሊሲዎች ላይ ብቻ ከመተማመን ይልቅ እነዚህን ነባር ሰፈራዎች (ቤቶች) በራስ አገዝ የአሰራር ዘዴ ማሻሻሉ የበለጠ ውጤታማ መፍትሄ ይሆናል። ሆኖም፣ ጥናቱ በተጨማሪ እንደሚያሳየው በራስ አገዝ የሚከናወን የመኖሪያ ቤት ማሻሻል ስራ በይዞታ ዋስትና ማረጋገጫ ካልተደገፈ በስተቀር የነዋሪዎችን እርካታ ለማስገኘት አስተማማኝነት ይጎድለዋል ። ተርነር ኢመደበኛ ሰፈራዎችን ለከተማ የመኖሪያ ቤት እጥረት እንደ "ጊዜያዊ መፍትሄነት" ባቀረበው ጽንሰ-ሃሳብ ላይ ተመራማሪው በጥናቱ ግኝት ላይ ተመርኩዞ ትንታኔያዊ ትችት ለማቅረብ አስችሎታል። የጥናቱ ቁልፍ ምክረ-ሀሳቦች፡ በልማዳዊነት እንደአቅጣጫ ከተያዘው የመንግስት የሰፋፊ ቤቶች አቅርቦት እና የፖሊሲ ዲስኩሮች ይልቅ ራስ-አገዝ ተኮር የሆኑ የመኖሪያ ሰፈሮች ማሻሻልን እንደ የተሻለ አማራጭ ቆጥሮ መቀበልን እና መከተልን አካተዋል። ይህም የራስ አገዝ የመኖሪያ ቤቶች ማሻሻል አማራጭ እንደ አዲስ አበባ ባሉት ከተሞች የሚገኙ ኢ-መደበኛ ሰፋሪዎችን እምቅ

approach to deter the future development of new informal settlements in urban peripheral areas, such as Addis Ababa. The study recommends a broader model called 'supported self-help housing', to address the housing needs of low-income residents through a holistic, affordable and responsive provision manner, particularly in cities, like Addis Ababa. This model aims to contribute to the existing body of knowledge and further the development of theories on assisted self-help housing.

Keywords: Public housing policy; housing need; informal settlement residents; Ethiopia.

አቅም በመጠቀም የመኖሪያ ቤት ችግርን ለመቅረፍ በር ይከፍታል፤ ጥናቱ የኢመደበኛ ሰፈራዎች በማሻሻል የቤት ፍላጎትን ስለማሟላት ካቀረበው ምክረ-ሀሳብ በተጨማሪ፣ ለወደፊቱ አዲስ አበባን በመሰሉ ከተሞች ውስጥ አዳዲስ ተመሳሳይ ሰፈሮች መፈጠርና መስፋፋትን ለመከላከልም ንቁ ስልታዊና ተከታታይነት ያለው የክትትልና የቁጥጥር ስርአት መከተል አስፈላጊ መሆኑን ይመክራል። እንደዚሁም፣ ጥናቱ በተለይ እንደ አዲስ አበባ ባሉ ከተሞች ውስጥ የሚታየውን ዝቅተኛ ገቢ ያላቸውን ነዋሪዎችን የመኖሪያ ቤት ፍላጎት በዘላቂነት በተመጣጣኝ የዋጋ አቅርቦት ምላሽ ለመስጠት እንዲያስችል ታስቦበት 'በመንግስት የሚደገፍ የራስ-አገዝ መኖሪያ ቤት ልማት' በሚል ስያሜ በጥናቱ የቀረበው ሁሉን-አቀፍ ሞዴል ተግባራዊ እንዲደረግ ይመክራል። ይህ ሞዴል በ ራስ-አገዝ የመኖሪያ ቤት ዘርፍ ያለው ነባራዊ እውቀት አካል እና ወደፊትም በመስኩ አዳዲስ ንድፈ-ሃሳቦችን ለማርቀቅ እና የማዳበር ለሚደረጉ የምርምር ስራዎች አስተዋፅኦ እንዲኖረው ይጠበቃል::

ቁልፍ ቃላት፡- የመንግስት የመኖሪያ ቤት ፖሊሲ፣ የመኖሪያ ቤት ፍላጎት፣ የኢ-መደበኛ ሰፈራ ነዋሪዎች፣ ኢትዮጵያ፤

Climate change, adaptation and livelihood changes in the Lake Tana Basin: implications for food security and poverty

Naod Mekonnen Anega

ABSTRACT

The main objective of the thesis is to examine the effect of climate change and adaptation on livelihood patterns and the concomitant implications for poverty and food security. The thesis uses a mixed-method research approach to address the study objectives. In this regard, the thesis applied various types of data collection techniques including a household survey,

የአየር ንብረት ለውጥ፣ መላመድ እና የኑሮ ለውጥ ለምግብ ዋስትና እና ለድህነት ያላቸው አንድምታ፡ በጣና ሀይቅ ተፋሰስ ላይ የተደረገ ጥናት፤

በናኦድ መኮንን አነጋ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ፣ የአየር ንብረት ለውጥ፣ መላመድ እና የኑሮ ደረጃ፣ በድህነት እና በምግብ ዋስትና ላይ ያለውን ተፅእኖ መመርመር ነው። ለዚህም ጥናቱ ድብልቅ ዘዴን ይጠቀማል። ለዚህም ጥናቱ በቅድሚያ የተለያዩ ቴክኒኮችን በመጠቀም መረጃ አሰባስቧል፡፡ እነዚህም ቴክኒኮች፣ የቤተሰብ ዳሰሳ፣ የትኩረት ቡድን ውይይት፣ ቁልፍ መረጃ ሰጪ ቃለ መጠይቅ፣

focus group discussions, key informant interviews, in-depth interviews and participatory scenario development workshops. The thesis reveals that there is a decline in rainfall and a rise in temperature in the Lake Tana Basin. In line with this, a time series analysis of the relationship between climate change variables and crop production showed that changes have occurred in the variables that have led to a reduction in crop production. In order to respond to these negative effects, community members have used various modern and traditional adaptation techniques. Climate change and adaptation strategies have both brought about changes in livelihood patterns in the Lake Tana Basin. Accordingly, the study has assessed the effect of changes in livelihood patterns on food security and poverty. The results show that the observed changes in livelihood patterns (caused by climate change and adaptation) have affected different components of poverty and food security. And with regard to the components of livelihood assets, the thesis shows that almost all of them are under climate threat but with different levels of vulnerability. Another finding is that the current adaptation strategies are not pro-poor. The result of a ranking exercise using local criteria shows that while afforestation, tree planning, shifting cultivation and modern irrigation ranked relatively at the top as pro-poor strategies, improved seeds and improved animal hybrids ranked lowest.

Keywords: Climatic changes; Tana Lake; sustainable living; food security; climatic changes; risk assessment.

ጥልቅ ቃለ-መጠይቅ እና አሳታፊ ሁኔታ ልማት አውደ ጥናቶች ናቸው። በጣና ሐይቅ ተፋሰስ ላይ የዝናብ መጠን መቀነስ እና የሙቀት መጠን መጨመር መኖሩን ጥናቱ ያሳያል። ከዚሁ ጋር ተያይዞ በአየር ንብረት ለውጥ ተለዋዋጮች እና በሰብል ምርት መካከል ያለውን ግንኙነት አስመልክቶ በተደረገው ተከታታይ ትንተና፣ በሰብል ምርት መቀነስ ምክንያት፣ በተለዋዋጮች ላይ ለውጦች መከሰታቸውን ያሳያል። ለዚህ አሉታዊ ተጽእኖ ምላሽ ለመስጠት የህብረተሰቡ አባላት የተለያዩ ዘመናዊ እና ባህላዊ መላመድ ቴክኒኮችን ተጠቅመዋል። የአየር ንብረት ለውጥ እና መላመድ ስልቶች በጣና ሀይቅ ተፋሰስ የአኗኗር ዘይቤ ላይ ለውጥ አምጥተዋል። በዚህም መሰረት በጥናቱ የኑሮ ዘይቤ ለውጥ በምግብ ዋስትና እና በድህነት ላይ ያለውን ተጽእኖ ገምግሟል። ውጤቱ እንደሚያሳየው የኑሮ ለውጦች (በአየር ንብረት ለውጥ እና መላመድ) በተለያዩ የድህነት እና የምግብ ዋስትና አካላት ላይ ተፅዕኖ አሳድረዋል። የመተዳደሪያ ንብረቶችን አካላት በተመለከተ፣ (ሁሉም ማለት ይቻላል) በአየር ንብረት ስጋት ውስጥ እንዳሉ፣ ነገር ግን የተለያየ የተጋላጭነት ደረጃ ላይ መሆናቸውን ጥናቱ ያሳያል። ሌላው የጥናቱ ግኝት አሁን ያሉት የማስተካከያ ስልቶች ለድሆች ደጋፊ

አይደሉም። የአካባቢ መመዘኛዎችን በመጠቀም የደረጃ አሰጣጡ ውጤት እንደሚያሳየው የደን ልማት፣ የዛፍ እቅድ፣ የእርሻ ለውጥ እና ዘመናዊ መስኖ በአንፃራዊነት ከድህነት ተኮር ስትራቴጂዎች አንደኛ ደረጃ ላይ ሲቀመጥ፣ የተሻሻሉ ዘሮች እና የተሻሻሉ የእንስሳት ዝርያዎችን መጠቀም ዝቅተኛ ደረጃ ላይ ይገኛሉ።

ቁልፍ ቃላት:- የአየር ንብረት ለውጦች፣ ጣና ሀይቅ፣ ዘላቂ ኑሮ፣ የምግብ ዋስትና፣ የአየር ንብረት ለውጦች፣ የአደጋ ግምገማ፤

The contributions and challenges of civil society in development and governance in context of the post-1991 developmental state of Ethiopia

Zigiju Samuel Beyene

ABSTRACT

The primary objective of this study was to analyse the contributions and challenges of civil society in governance and development and state-civil society relations in context of the post-1991 contemporary Ethiopia. To achieve this objective, a mixed-method approach was used where data from qualitative sources were embedded into the quantitative sources and analysed. To understand the role of civil society and state-civil society relations in the post-1991 period of Ethiopia, three periods were considered (i.e., 1991 to 2004; 2005 to 2017 and 2018 to date) due to the shift in the enabling environment of civil society over these periods. Factors such as external context and internal context were considered and analysed. The role of civil society in development and governance was analysed considering the three major operational areas of civil society (i.e., advocacy, services delivery, and watchdogging). State-civil society relations were also examined focusing on different parameters. The analysis was conducted by way of comparison based on the three periods using Friedman's Analysis of Variance. Both the external and internal contexts were found to be conducive and better during the first and third periods while they were not enabling during the second period. The role of civil society in service delivery was found to be similar and better in all the three periods,

በኢትዮጵያ ድህረ 1991 ልማታዊ መንግስት ውስጥ ሲቪክ ማህበራት በልማት እና አስተዳደር ያበረከቱት አስተዋፅኦ እና የገጠማቸው ተግዳሮት

በዝግጁ ሳሙኤል በየነ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና አላማ በድህረ-1991 ኢትዮጵያ በመንግስትና በሲቪክ ማህበራት መካከል ያለውን ግንኙነት እንዲሁም ሲቪክ ማህበራት በአገሪቱ አስተዳደርና ልማት ያበረከቱትን አስተዋፅኦ እና ተግዳሮት መተንተን ነው። ይህንን ዓላማ ለማሳካት ከጥራት ምንጮች የተገኙ መረጃዎች ወደ መጠናዊ ምንጮች የተካተቱበት እና የሚተነተኑበት ድብልቅ የጥናት ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። በድህረ 1991 የኢትዮጵያ ዘመን የሲቪክ ማህበረሰብ በአስተዳደርና ልማት ያላቸውን ሚና እንዲሁም በመንግስትና ሲቪክ ማህበራት መካከል ያለውን ግንኙነት ለመረዳት ሶስት ጊዜዎች (ማለትም ከ1991 እስከ 2004፣ 2005 እስከ 2017 እና ከ 2018 ወዲህ) የተወሰዱ ሲሆን ይህም በእነዚህ ሶስት ወቅቶች በአገሪቱ አስቻይ ሁኔታዎች ላይ በተፈጠሩ ለውጦች ምክኒያት ነው። በዚህ ጥናት ውስጥ የሲቪክ ማህበራት ውጫዊ አውድ እና ውስጣዊ ሁኔታዎችም ግምት ውስጥ ገብተው ተተንትነዋል። የሲቪክ ማህበራት በልማትና በአስተዳደር ያላቸውን ሚና ለመተንተን ሶስቱ ዋና ዋና የስራ መስኮቻቸው (ማለትም ተሟጋችነት፣ አገልግሎት አሰጣጥ እና ጠባቂነት) ግምት ውስጥ ገብተዋል። እንደዚሁም የመንግስት እና የሲቪል ማህበረሰብ ግንኙነት በተለያዩ መለኪያዎች ላይ በማተኮር ተፈትሸዋል። ትንታኔው የተካሄደው በንፅፅር በሶስት ወቅቶች ላይ በመመስረት፣ የፍሪድማንና የቫሪየንስን የትንታኔ ዘዴ በመጠቀም ነው። በአንደኛው እና በሦስተኛው ክፍለ-ጊዜዎች ውስጥ ውጫዊ እና ውስጣዊ ሁኔታዎች ምቹ እና የተሻሉ ሆነው የተገኙ ሲሆን፣ በሁለተኛው ክፍለ ጊዜ ምቹ አልነበሩም። በአገልግሎት አሰጣጥ ላይ የሲቪል ማህበራት ሚና በሦስቱም ጊዜያት ተመሳሳይ እና የተሻለ ሆኖ የተገኘ ቢሆንም የተሟጋችነት እና

but in terms of advocacy and watchdogging, it was better during the first and third periods while it was completely paralysed during the second period. Regarding state-civil society relations, the first period was characterised by cooperation between the state and civil society, but the relationship lacked the principles of engagement and formality. During the second period, the relationship was characterised by confrontation and even denial of a rights-based civil society. The third period was characterised by cooperation and a smooth relationship. Finally, regarding the non-formal institution, i.e., Iddir, it has been an essential institution that not only plays a complementary role to formal civil society but also contributes to development and governance in its own right. However, Iddir's potential contribution has been constrained by lack of attention and support from the government. Based on the findings of the study, recommendations are made to concerned actors including the government, the formal civil society organisations and the non-formal civil society - Iddir.

Keywords: Civil society; external context; internal context; advocacy; service delivery; watchdogging; Iddir; governance; development; Ethiopia; government; Addis Ababa.

የጠባቂነት ሚናቸው ግን በመጀመሪያና በሶስተኛ ጊዜ የተሻለ ነበር። በሁለተኛው ክፍለ ጊዜ ግን ሚናቸው ሙሉ በሙሉ ከስሟል። የመንግስት እና የሲቪል ማህበረሰብ ግንኙነትን በተመለከተ በመጀመሪያው ወቅት ግንኙነታቸው በመተባበር ላይ የተመሰረተ ቢሆንም በመርህ ላይ የተመሰረተ ግንኙነት አልነበረም። በሁለተኛው ወቅት በሁለቱ መካከል ያለው ግንኙነት በግጭት የተሞላ ከመሆኑም ሌላ ሰብዓዊ መብት ላይ አተኩረው የሚሰሩ ሲቪክ ማህበራት መብቶችን በመርገጥ ይገለጻል። ሦስተኛው ጊዜ በሁለቱ መካከል ያለው ግንኙነት በትብብር እና በመልካም ግንኙነት ላይ የተመሰረተ ነው። በመጨረሻም መደበኛ ካልሆኑ ሲቪክ ማህበራት መካከል ዕድር ላይ ትኩረት በማድረግ ትንተና የተካሄደ ሲሆን ዕድር ለመደበኛ ሲቪክ ማህበራት ደጋፊ ሚና ከመጫወት ባለፈ በራሱ ለልማትና ለአስተዳደር የበኩሉን አስተዋፅኦ የሚያደርግ ወሳኝ ተቋም ነው። ይሁን እንጂ የዕድር አስተዋጽኦ በመንግስት ትኩረትና ድጋፍ ማነስ የተነሳ ተገድቧል። በጥናቱ ውጤት ላይ በመመስረት ለሚመለከታቸው አካላት፣ ማለትም ለመንግስት፣ ለመደበኛ የሲቪል ማህበራት እና መደበኛ ላልሆኑ የሲቪል ማህበራት ምክረ ሳቦች ቀርበዋል።

ቁልፍ ቃላት፡- ሲቪል ማህበራት፣ ውጫዊ አውድ፣ ውስጣዊ አውድ፣ ሞጋችነት፣ አገልግሎት አሰጣጥ፣ ጠባቂነት፣ ዕድር፣ አስተዳደር፣ ልማት፣ ኢትዮጵያ፣ መንግስት፣ አዲስ አበባ፤

Department of Health Studies

Year of Graduation 2018

Substance abuse among undergraduate students at a university in Ethiopia.

Teka Tesfay Asgedom

ABSTRACT

This convergent parallel mixed methods study based on Social Ecological Model investigated substance abuse among undergraduate university students at one of the universities in Ethiopia. For quantitative strand of study, data was collected from 422 randomly selected undergraduate students. Data were analysed using Statistical Package for Social Sciences version 17. For qualitative strand, face-to-face interviews were conducted with 17 purposefully selected participants directly involved with students abusing substances. The findings revealed that factors at individual, interpersonal, institutional, community and societal levels affect substance abuse among university students. The study also uncovered loopholes in the policies, guidelines, and programme implementations in the prevention, control, and management of substance abuse at the university. Based on the findings, the researcher developed guidelines based on the findings of the study, the critical literature review, and the inputs from the experts who reviewed the guidelines. The researcher assumes that implementation of the guidelines will reduce substance use and substance abuse among university students.

Keywords: Addictive substance; Perception; Substance Abuse; Substance use; Undergraduate Students.

የቅድመ-ምረቃ ተማሪዎች የአደንዛች እፅ መጠቀም-- በአንድ የኢትዮጵያ ዩኒቨርሲቲ ላይ

በተካ ተስፋይ ኣስገዶም

አጠቃሎ

ይህ convergent parallel mixed methods የሚባል የጥናት ዘዴ፣ Social Ecological የሚባል ሞዴልን በመጠቀም የተደረገ ሲሆን፣ ኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኝ የአንድ ዩኒቨርሲቲ ቅድመ-ምረቃ ተማሪዎች አደንዛዥ እፅ የመጠቀም ሁኔታን መርምሯል። ለ quantitative ዘዴ 422 በእጣ የተመረጡ ተማሪዎች ቃለ-መጠይቅ የተደረገላቸው ሲሆን፣ ዳታው 17ኛውን የSPSS ቨርዥን በጠቀም ተተንትኗል። ለ qualitative ዘዴ፤ ይሁነኝ ተብለው ከተመረጡ 17 የአደንዛዥ እፅ ተጠቃሚ ተማሪዎች ጋር የፊትለፊት ቃለ-መጠይቅ ተደር ጓል።

የጥናቱ ውጤቶች፣ የግል፣ከሰዎች ጋር የለ ግንኙነት፣ የተቋማት፣ የማህበረ-ሰብ እና የህብረተ-ሰብ ሁኔታዎች የተማሪዎችን የአደንዛዥ እፅ የመጠቀም ሁኔታ ላይ ሚና እንዳላቸው አመላክተዋል። ጥናቱ በተጨማሪም፣ የአደንዛዥ እፅ በመከላከል ዙሪያ የሉት ፖሊሲዎች፣ መመሪያዎች እና ፕሮገራሞች ላይ ያሉ ክፍተቶችን ገልጧል። አጥኙው፣ በጥናቱ ውጤቶች እና ለጥናቱ በተሰበሰቡ ፅሁፎች ላይ ተመስርቶ የአደንዛዥ መከላከል መመሪያዎች (guide-lines) ያዘጋጀ ሲሆን፣ የተዘጋጁት መመሪያዎችም የዘርፉ ባለሙያዎች ሂሳዊ ግብኣቶችን በማካተት እንዲዳብሩ ተደርጓል። የእነዚህ መመሪያዎች መተግበር የአደንዛዥ እፅ መጠቀምን ሊቀንስ እንደሚችል የአጥኚው እምነት ነው።

ቁልፍ ቃላት፡- ሱስ የሚያስይዝ ንጥረ ነገር፣ ግንዛቤ፣ የአደንዛዥ እፅ አላግባብ መጠቀም፣ የዕቃ አጠቃቀም፣ የመጀመሪያ ዲግሪ ተማሪዎች።

Year of Graduation 2021

Assessment of the availability of public health services in humanitarian responses in Gambella, Ethiopia

Deng Chuol Yiech

ABSTRACT

The purpose of the research was to assess the availability of public health services in response to humanitarian crises in Gambella, Ethiopia. This informed the development of a public health service protocol for humanitarian emergency responses in Ethiopia. The objectives of the study were explored and identify current humanitarian health emergency needs and responses, describe the availability of public health services required for humanitarian emergency responses, study and critically analyse different humanitarian responses in respect of health care services and related protocols in other countries, develop a context-specific and needs-based protocol for humanitarian emergency responses in Gambella, Ethiopia, and clarify the policy and programme implications of such a protocol. A mixed-method research design was used to conduct the study. Data were collected from 32 health facilities to assess the availability of required resources and public health services. A checklist and in-depth interview guide were used to collect the data. The quantitative data were analysed using simple descriptive statistics using frequency distribution tables and graphs. Thematic analysis was employed to analyse the qualitative data. The study revealed a lack of resources which threatened the availability of public health services in humanitarian emergencies. The ever-increasing number of refugees

በጋምቤላ ክልል የሚያስፈልጉ የህዝብ ጤና አገልግሎቶች አቅርቦትን ለሰብአዊ ድንገተኛ ምላሾች ላይ የተደረገ ጥናት፤

ዶንግ ቾል የች

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በጋምቤላ ክልል የህብረተሰብ ጤና አገልግሎት ለሰብአዊ ድንገተኛ ምላሾች ያለውን አቅርቦት ለመገምገም ነው። በኢትዮጵያ የሰብአዊ ድንገተኛ ምላሾችን በተመለከተ የህዝብ ጤና አገልግሎት ፕሮቶኮል ላይ በመመስረት የጥናቱ ዓላማዎች ተዳሰዋል፤ ወቅታዊ የሰብአዊ ጤና አስቸኳይ ፍላጎቶችን እና ምላሾችን በመለየት ለሰብአዊ ድንገተኛ ምላሾች የሚያስፈልጉ የህዝብ ጤና አገልግሎቶችን ተገምግመዋል። በሌሎች ሀገራት የጤና አጠባበቅ አገልግሎቶችን እና ተዛማጅ ፕሮቶኮሎችን በተመለከተ የተለያዩ ሰብአዊ ምላሾችን በማጥናት እና በጥልቀት ተንትነዋል። በጋምቤላ ውስጥ ለሰብአዊ ድንገተኛ ምላሾች አውድ-ተኮር እና ፍላጎቶችን መሰረት ያደረገ ፕሮቶኮል በማዘጋጀት የዚህ ፕሮቶኮል ፖሊሲ እና ፕሮግራም አንድምታዎችን ያብራራል። ጥናቱን ለማካሄድ የተደባለቀ ዘዴ የምርምር ንድፍ ጥቅም ላይ ውሏል። ከ32 የጤና ተቋማት የተሰበሰበ መረጃ የሚፈለገውን ግብአት እና የህዝብ ጤና አገልግሎት ለማረጋገጥ ነው። መረጃውን ለመሰብሰብ የማረጋገጫ ዝርዝር እና ጥልቅ የቃለ መጠይቅ መመሪያ ጥቅም ላይ ውሏል። የቁጥር መረጃው የድግግሞሽ ማከፋፈያ ሠንጠረዦችን እና ግራፎችን በመጠቀም ቀላል ገላጭ ስታቲስቲክስን በመጠቀም ተንትኗል። የጥራት መረጃን ለመተንተን ይዘታዊ ትንታኔ ስራ ላይ ውሏል። ጥናቱ በሰብአዊ ድንገተኛ አደጋዎች የህዝብ ጤና አገልግሎት አቅርቦትን አደጋ ላይ የሚጥል የግብዓት እጥረት አጋልጧል። ከጊዜ ወደ ጊዜ ቁጥራቸው እየጨመረ የመጣው የስደተኞች ውሱን ሀብቶች ከመጠን በላይ በመጨመራቸው መድሃኒቶችን፣ ሌሎች የጤና እቃዎችን እና ቁሳቁሶችን እንዲከማቹ አድርጓል።

overstretched the limited resources, leading to stockouts of medicines, other health commodities and equipment. The absence of emergency preparedness, poor coordination of services, coupled with a lack of integration of services, exacerbated public health service delivery. The study findings informed the development of a public health service protocol for humanitarian responses in Ethiopia. The study further recommended further research on other factors that might affect humanitarian responses and coordination.

Keywords: Assessment; availability; emergency; Gambella; health services; health systems strengthening; humanitarian responses; public health; refugees; required resources.

የአደጋ ጊዜ ዝግጁነት አለመኖር የአገልግሎቶች ቅንጅት ካለመኖር ጋር ተዳምሮ የህብረተሰቡን የጤና አገልግሎት አሰጣጥ አስቸጋሪ አድርጎታል። የጥናቱ ግኝቶች በኢትዮጵያ ለሰብአዊ ምላሾች የህብረተሰብ ጤና አገልግሎት ፕሮቶኮል መዘጋጀቱን ያሳውቃል። ጥናቱ ተጨማሪ የሰብአዊ ምላሾችን እና ቅንጅቶችን ሊነኩ በሚችሉ ሌሎች ነገሮች ላይ ተጨማሪ ምርምርን መክሯል።

ቁልፍ ቃላት:- ግምገማ፣ ተገኝነ፣ ድንገተኛ አደጋ፣ ጋምቤላ፣ የጤና አገልግሎቶች፣ የጤና ስርዓቶች ማጠናከር፣ የሰብአዊ ምላሾች፣ የህዝብ ጤና፣ ስደተኞች፣ አስፈላጊ ሀብቶች፤

Strategies to enhance the quality and safety drinking water in Burayu Town, Oromia Regional State, Ethiopia

Kebede Eticha Gela

ABSTRACT

The purpose of this research was to develop strategies to enhance the quality and safety of household drinking water (HDW) in Burayu Town, Oromia Regional State, Ethiopia and other similar settings. Quantitative, non-interventional and cross-sectional research design and a risk-based approach to HDW safety were employed. The data was collected from 265 households using an interview schedule and testing of water samples for faecal contamination indicators based on the membrane filtration technique. Descriptive and explanatory methods which include bivariate and multiple logistic regression analysis were used to analyse the data.

የንፁህ መጠጥ ውሃ ጥራትና ደህንነትን ለማሳደግ የተነደፉ ስልቶች ቡራዩ ከተማ ኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት

ከበደ ኢቲቻ ገላ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት አላማ የመጠጥ ውሃ ጥራት እና ደህንነትን በቤታሰብ ደራጀ ለማሳደግ የሚየስችሉ ስትራቴጂዎችን ለቡራዩ ከተማ (ኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት)፣ እና በሌሎች መሰል አካባቢዎች፣ ማዘጋጀት ነው። ለዚህም፣ መጠናዊ ጣልቃ-ገብ ያልሆነ እና አቋራጭ የምርምር ንድፍ እና የቤታሰብ መጠጥ ውሃ የደህንነት ስጋት ላይ የተመሰረተ አቀራረብ ስራ ላይ ውለዋል። የጥናቱ መረጃ የተሰበሰበው ከ265 አባወራዎች የቃለ መጠይቅ መርሃ ግብር እና የውሃ ናሙናዎችን ማጣሪያ ቴክኒኮችን(membrane filtration technique) በመመርመር ነው። ውሂቡን(ዳታ) ለመተንተን የሁለትዮሽ እና በርካታ የሎጂስቲክ ሪግሬሽን ትንተናን የሚያካትቱ ገላጭ ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። ውጤቶቹ እንደሚያሳዩት፣

The results revealed that 10.9% of all the sample households had low-risk drinking water safety on combined water sample test and HDWI analysis. However, 57.0% of all the water samples, 82.1% of bottled water and 78.6% of the households treated drinking water samples using chlorine products which were free of contamination indicators. Only 19.2% of the low-risk HDW quality test results were aligned with the same risk level on the combined analysis. Diarrhoea occurrence among children under five years of age was associated with lack of HDW safety risk perception (OR 2.8, 95% CI 1.3 -6.3), lack of latrine (OR 4.9, 95% CI 1.2 - 20.0) and regular cleaning of food utensils by the households (OR 4.0, 95% CI 1.2 -13.6). Lowrisk HDW safety was associated with household water treatment (HWT) practices (AOR 12.6.0, 95%CI 1.2 – 125.0) and with low- risk HDWI results having 58.0% (n=29) overlap on this risk level. Low-risk microbial water quality findings were associated with bottled water (AOR 4.3, 95%CI 1.5 – 12.9) and HWT using chlorine products (AOR 3.2 95%CI 1.1 – 9.8), household's higher income (AOR 5.3 95% CI 1.4 – 20.2) and frequency of water container cleaning (AOR 2.6, 95% CI 2.5 – 5.1). This research further identified that HWT practices were associated with HDW safety risk perceptions that increased the practice by 72.0 % (AOR 0.28, 95% CI: 0.09–0.90) and with households' ability to conduct HWT (AOR 7.7 95%CI 3.7 -15.9). In conclusion, the safety of drinking water at household level is a big concern and comprehensive strategies are required to address the problem.

Keywords: Diarrhoea; drinking water quality and safety; drinking water treatment; hygiene; behaviour change; bottled water; risk-based approach; sanitation; safely managed drinking water; Ethiopia.

10.9% የሚሆኑት የናሙና ቤተሰቦች በተቀናጀ የውሃ ናሙና ምርመራ እና የቤታሰብ መጠጥ ውሃ ህይተ (sanitary inspection) ትንታኔ ዝቅተኛ የመጠጥ ውሃ ደህንነት ስጋት ነበራቸው። ነገር ግን 57.0% የውሃ ናሙናዎች፣ 82.1% የታሸገ ውሃ እና 78.6% በቤት ዳራጃ ክሎሪን በመጠቀም የተከሙ የመጠጥ ውሃ ናሙናዎች ከብክለት የፀዱ ናቸው። ይህ ዝቅተኛ ስጋት 19.2% ብቻ ከተቀናጀዉ ትንታኔውጤቶች ጋር ተመሳሳይ የሰጋት ደረጃ ጋር ተስተካክለዋል። ከአምስት አመት በታች ባሉ ህጻናት ላይ የሚከሰተው ተቅማጥ የቤታሰብ መጠጥ ውሃ የደህንነት ስጋት ግንዘቤ መጠት (OR 2.8, 95% CI 1.3 -6.3), የሽንት ቤት መጠት (OR 4.9, 95% CI 1.2 - 20.0) እና የምግብ እቃዎችን አዘውትሮ አለማጽዳት ጋር የተያያዘ ነው። ዝቅተኛ የቤታሰብ የመጠጥ ውሃ ደህንነት ስጋት ከቤተሰብ ውሃ ህክምና (HWT) ልምዶች (AOR 12.6.0, 95%CI 1.2 - 125.0) ዝቅተኛ የቤታሰብ መጠጥ ውሃ ህይተ (sanitary inspection) ስጋት ጋር የተያያዘ ስሆን በዝህም 58.0% (n=29) መደራረብ አለቻዉ ።

ቁልፍ ቃላት: ተቅማጥ፤ የመጠጥ ውሃ ጥራት እና ደህንነት; የመጠጥ ውሃ አያያዝ; ንጽህና፤ የባህሪ ለውጥ; የታሸገ ውሃ፤ በአደጋ ላይ የተመሰረተ አቀራረብ፤ የንጽህና አጠባበቅ፤ በአስተማማኝ ሁኔታ የሚተዳደር የመጠጥ ውሃ; ኢትዮጵያ።

Immunisation safety surveillance in Asosa Zone, Ethiopia

Muluken Asres Alemu

ABSTRACT

Background surveillance for immunisation safety is a scheme for guaranteeing immunisation safety through identifying, reporting, investigating and countering to adverse events following immunisations (AEFIs). Most of the AEFI surveillance reports are delivered through health care providers, it is imperative to be clear not only about the factors such as awareness and incidence of reporting, but rather the health care providers' knowledge, perceptions and practice regarding AEFIs. **Purpose of the study:** The purpose of this research was to assess immunisation safety surveillance in Asosa zone, Ethiopia, detect barriers in the health care providers' existing guidelines, and develop an immunisation safety surveillance pocket manual for health care providers. **Methods:** A convergent parallel mixed research method was used. Three hundred respondents participated for the quantitative design and nine participants were included for the qualitative design. Data were analysed through the Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25.0 version and Atlas Ti 8 for quantitative and qualitative approaches, respectively. **Results**: Of the total sample, 94.7% had heard about AEFI, but only 22.3% were able to define AEFI as per the World Health Organization (WHO) standard definition. Some (45.7%) of the respondents were not informed that AEFI surveillance had to be practised in each health facility. Most respondents, (90.7%) were not trained in immunisation safety surveillance. Nearly, 42% of the respondents had below the average value and 56% had more than mean

አሶሳ ዞን የክትባት ደህንነትና ክትትል ላይ የተደረገ ጥናት፤

በሙሉቀን አስረስ አለሙ

አጠቃሎ

የክትባት ደህንነት ዳራ ክትትል፣ የክትባት ደህንነትን ለማረጋገጥ ከክትባት አሰጣጥ (AEFI) በኋላ ያሉትን መጥፎ ክስተቶች በመለየት፣ ሪፖርት በማድረግ፣ በመመርመር እና በመከላከል የክትባት ደህንነትን ለማረጋገጥ የሚያስችል እቅድ ነው። አብዛኛዎቹ የAEFI የክትትል ሪፖርቶች፣ በጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች በኩል ይሰጣሉ። እንደ ግንዛቤ እና የሪፖርት ማቅረቢያ ሁኔታዎችን ብቻ ሳይሆን፣ የጤና አጠባበቅ አቅራቢዎችን እውቀት፣ አመለካከቶች እና አተገባበርን በተመለከተ ግልጽ ማድረግ አስፈላጊ ነው። የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በኢትዮጵያ አሶሳ ዞን የክትባት ደህንነት ክትትልን በመገምገም፣ ለጤና እንክብካቤ አቅራቢዎችን እና ነባር መመሪያዎች ላይ ያሉ መሰናክሎችን በመለየት እና ለጤና አገልግሎት ሰጪዎች የክትባት ደህንነት ክትትል የኪስ መመሪያ ለማዘጋጀት ነው። ዘዴዎች የተዋሃደ ትይዩ ድብልቅ የምርምር ዘዴ ጥቅም ላይ ውሏል። ለቁጥር ንድፍ ሶስት መቶ ምላሽ ሰጪዎች የተሳተፉ ሲሆን፣ ዘጠኝ ተሳታፊዎች ደግሞ ለጥራት ንድፍ ተካተዋል፡ ፡ መረጃ በስታቲስቲክስ ፓኬጅ ለማህበራዊ ሳይንሶች (SPSS) 25.0 እትም እና አትላስ ቲ.8 እትም በቁጥር እና በጥራት አቀራረቦች በቅደም ተከተል ተተንትነዋል። ከጠቅላላው ናሙና ውስጥ (94.7%) ስለ AEFI ሰምተው ነበር ነገርግን (22.3%) ብቻ በአለም ጤና ድርጅት ፍቺ መሰረት መግለጽ ችለዋል። አንዳንድ (45.7%) የAEFI ክትትል በየጤና ተቋማት መተግበር እንዳለበት አልተነገራቸውም። አብዛኛዎቹ ምላሽ ሰጪዎች (90.7%) በክትባት ደህንነት ክትትል ላይ የሰለጠኑ አልነበሩም። ከሞላ ጎደል (42%) ምላሽ ሰጪዎች ከአማካይ በታች እና (56%) የእውቀት አመልካቾች ከአማካይ በላይ ዋጋ ነበራቸው። ከጥናቱ ምላሽ ሰጪዎች መካከል፣ (56%) ተስማምተው (32.7%) AEFIን ማግኘት፣ ሪፖርት ማድረግ እና መመርመር በስራቸው ዝርዝር ውስጥ አለመሆኑን በጥብቅ ተስማምተዋል። ምላሽ ሰጪዎቹ አጠቃላይ የክትባት ደህንነት ክትትል አመለካከቶች፣ አጠቃላይ አማካይ ዋጋ

value of knowledge indicators. Among the respondents, 56% agreed and 32.7% strongly agreed that detecting, reporting and investigating AEFI is not within their job description. The respondents' overall mean value for all the perception indicators of immunisation safety surveillance were 44.7%, 41.3% which was below mean value and above the mean value respectively. Only 5.7% respondents had ever reported to higher level and (23%) had treated an AEFI case. The mean values of all the practice indicators of immunisation safety surveillance scored by respondents were 46.7% below mean and 31.3% above the mean. Challenges impacting on effective immunisation safety surveillance were outlined. The findings from the qualitative design, confirmed the quantitative results on knowledge, perceptions including challenges of health care providers, regarding immunisation safety surveillance. These results were merged to provide a concrete analysis of the research problem. Gaps were identified from the national guidelines for AEFI and recommendations proposed. The investigator developed an immunisation safety surveillance pocket manual for healthcare providers. **Conclusion:**The overall detecting and reporting rate of AEFI cases was very low, implying that a concerted effort of health care providers and stakeholders' partnership is important to enhance immunisation safety surveillance.

Keywords: Adverse events following immunisation safety surveillance; knowledge; perceptions; pocket manual; practice; vaccination.

(44.7%)፣ (41.3%) ከአማካይ እሴቱ በታች እና በቅደም ተከተል ከአማካይ እሴቱ በላይ ነበር። 5.7% ምላሽ ሰጪዎች ብቻ ወደ ወደ ቀጣዩ አካል ሪፖርት ያደረጉ እና (23%) የAEFI ጉዳይን አስተናግደዋል። ምላሽ ሰጪዎች ያስመዘገቡት የሁሉም የክትባት ደህንነት ክትትል ልምምድ አመላካቾች (46.7%) ከአማካይ በታች እና (31.3%) ከአማካይ በላይ ነበሩ። በተጨማሪም፣ ውጤታማ የክትባት ደህንነት ክትትል ላይ ተጽእኖ የሚያሳድሩ ተግዳሮቶች ተዘርዝረዋል። በጥራት ንድፍ የተገኙት ግኝቶች በእውቀት ላይ መጠናዊ ውጤቶችን አረጋግጠዋል። አመለካከቶች የክትባት ደህንነት ክትትልን በተመለከተ የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች ተግዳሮቶችን ጨምሮ፣ እነዚህ ውጤቶች የተዋሃዱት የምርምር ችግርን ተጨባጭ ትንታኔ ለመስጠት ነው። በዚህ ጥናት በተዘጋጁት መመሪያዎች እና የውሳኔ ሃሳቦች መካከል ያሉ ክፍተቶች ተለይተዋል። መርማሪው ለጤና አጠባበቅ አቅራቢዎች የክትባት ደህንነት ክትትል የኪስ መመሪያን አዘጋጅቷል። በመጨረሻም፣ አጠቃላይ የAEFI ጉዳዮችን የመለየት እና ሪፖርት የማድረግ መጠን በጣም ዝቅተኛ ሆኖ ተገኝቷል። ይህም የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች እና የባለድርሻ አካላት አጋርነት የተቀናጀ ጥረት የክትባት ደህንነት ክትትልን ለማጎልበት አስፈላጊ መሆኑን ያሳያል።

ቁልፍ ቃላት፡- የክትባት ደህንነት ክትትል፣ እውቀት ግንዛቤ፣ የኪስ መመሪያ፣ ልምምድ፣ ክትባቱን ተከትሎ የሚመጡ አሉታዊ ክስተቶች፤

Determinants of screening practice for cervical cancer among women in Addis Ababa, Ethiopia

Seble Tiku Ayka

ABSTRACT

Cervical cancer is the second most commonly diagnosed cancer and the third leading cause of cancer death among women in developing countries. Screening for cervical cancer is the most accepted and successful strategy for cervical cancer control. The purpose of the study was to investigate factors that determine cervical cancer screening practice among women in Addis Ababa, Ethiopia, and develop guidelines to improve the utilisation of cervical cancer screening services. The researcher used the health belief model (HMB) as the study's theoretical foundation and utilised a convergent parallel mixed-methods design. Quantitative data was obtained from screened and not-screened women attending maternal health services at selected public health centres. The Statistical Package for Social Sciences (SPSS) Version 23 was used for data entry and analysis. Qualitative data was obtained in key informant interviews from health service professionals on their perceptions of women's cervical cancer screening uptake at the health centres. The study found that higher age >35 years category (X2 =33.618 and p-value <0.001), contraceptive use (X2 value=20.7 and p-value <0.001), having two or more children, and knowledge of cervical cancer and screening (chi-value X2 =51.649, p-value=0.001) were strongly associated with good screening practice. In addition, women's perception of susceptibility (t-test=3.42 and 3.432, p-value=0.001) was a predictor of screening. Lack of awareness was a serious

የሴቶችን የማህፀን በር ጫፍ ቅድመ ካንሰር ምርመራ ትግበራ ወሳኝ ጉዳዮች፡ በአዲስ አበባ ከተማ የተደረገ ጥናት፤

በሰብለ ትኩ አይካ

አጠቃሎ

የማህፀን በር ካንሰር በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት በስርጭታቸው በብዛት ከሚታወቁት ካንሰሮች መካከል በሁለተኛ ደረጃ የሚገኝ ሲሆን በካንሰር በሚሞቱት ሴቶች ሶስተኛው ዋና ምክንያት ነው፡ ፡የማህፀን በር ካንሰርን ለመቆጣጠር የማህፀን በር ጫፍ ቅድመ ካንሰር ምርመራ ማድረግ በጣም ተቀባይነት ያለው እና የተሳካለት ስልት ነው። የጥናቱ ዓላማ በኢትዮጵያ በአዲስ አበባ ውስጥ የሴቶችን የማህፀን በር ጫፍ ቅድመ ካንሰር ምርመራን የሚወስኑ ጉዳዮችን መለየትና የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ አገልግሎት አጠቃቀምን ለማሻሻል የሚረዱ መመሪያዎችን ማዘጋጀት ነው። ጥናቱን ለማካሄድ የጤና እምነት ሞዴል (HMB) ን የጥናቱ የንድፈ ሀሳብ መሰረት በማድረግ የተቀናጀ ተመሳሳይና ድብልቅ የጥናት ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውሏል። የጥናቱ መረጃን በተመለከተ ከተመረጡ ጤና ጣቢያዎች ውስጥ የእናቶች ጤና አገልግሎትን ከሚከታተሉ ሴቶች ውስጥ የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ ካደረጉና እና ምርመራ ካላደረጉ ሴቶች አሀዛዊ መረጃ (Quantitative data)ተወስዷል። ይህንን መረጃ ለማስገባት እና ለመተንተን የስታቲስቲክስ ፓኬጅ ለማህበራዊ ሳይንሶች (SPSS) ስሪት 23 ጥቅም ላይ ውሏልአ። በተጨማሪም አይነታዊ መረጃን በተመለከተ (Qualitative data) ከጤና አገልግሎት ባለሙያዎች ውስጥ ቁልፍ መረጃ ሰጪዎች ጋር በተደረጉ ቃለ መጠይቆች የሴቶችን የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ ማድረግንና አጠቃቀምን በተመለከተ የጤና ባለሙያዎቹ ግንዛቤ መረጃ ተገኝቷል። የጥናቱ መረጃ ከፍ ያለ እድሜ ከ35 አመት በላይ (X^2 = 33.618 እና p-value <0.001)፣ የወሊድ መከላከያ አጠቃቀም (X^2 =20.7 እና p-value <0.001), ሁለት ወይም ከዚያ በላይ ልጆች መውለድ፣ የማህፀን በር ካንሰር እና የምርመራ እውቀት (X^2 =51.649, p-value=0.001) ከማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ ጋር ጥሩ ልምድ ከማድረግ ጋር

barrier to cervical cancer screening and health service providers' information was found to be a strong promoter of cervical cancer screening. The study recommends promoting and facilitating health education on cervical cancer at all health facilities; organising awareness campaigns, education programmes, and community mobilisation to raise awareness of cervical cancer screening; integrating cervical cancer screening with other reproductive health services and capacitating the health professionals to increase utilisation of cervical cancer screening services. Consequently, the researcher used the study's findings to develop guidelines to improve the uptake and quality of cervical cancer screening services.

Keywords: Cervical cancer; determinants; Ethiopia; screening practice; women.

በጥብቅ ተያያዥነት ያላቸው መሆኑን አሳይቷል፡ ፡በተጨማሪም፣ የሴቶች የተጋላጭነት አመለካከት (t-test=3.42 እና 3.432፣ p-value=0.001) ለቅድመ ካንሰር ምርመራ አመላካች መሆኑን አሳይቷል። የግንዛቤ ማነስ ለማህፀን በር ጫፍ ካንሰር ምርመራ ከባድ እንቅፋት እንደነበርና ከጤና ባለሙያዎች የሚተላለፉ መረጃዎች ለቅድመ ካንሰር ምርመራ የሚያበረታታ ተግባር ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም መሰረት የጥናቱ ምክረ ሀሳብ በሁሉም የጤና ተቋማት የማህፀን በር ካንሰር የጤና ትምህርትን ማቀናጀትና ማስፋፈት ፤ የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ ግንዛቤን ለማሳደግ የግንዛቤ ማስጨበጫ ዘመቻዎችን፣ የትምህርት ፕሮግራሞችን እና የማኅበረሰብ ንቅናቄን ማደራጀት እንደሚያስፈልግ ያስቀመጠ ሲሆን የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራን ከሌሎች የስነ ተዋልዶ ጤና አገልግሎቶች ጋር በማቀናጀት እና የጤና ባለሙያዎችን አቅም በማጎልበት፣ የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ አገልግሎትን ተጠቃሚናነትን ማሳደግ አስፈላጊ እንደሆነ አስገንዝቧል። ስለሆነም፣ ተመራማሪው የጥናቱን ግኝቶች የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ አገልግሎቶችን አጠቃቀምና እና ጥራት ለማሻሻል የሚረዳ መመሪያ ለማዘጋጀት ተጠቅሞበታል ።

ቁልፍ ቃላት:- የማህፀን በር ካንሰር፣ ወሳኝ ጉዳዮች፣ ኢትዮጵያ፣ ቅድመ ካንሰር ምርመራ፤ሴቶች፤

Utilisation of skilled attendance for maternal healthcare in rural health centres, Sidama Zone, Southern Ethiopia

Shemsu Gabiso Kasim

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess the effect of individual, household, communal and health facility characteristics in the utilisation of maternal healthcare, such as antenatal, delivery, post-natal care, and family planning. This study adopted an analytic, cross-sectional research design. The target population of the study comprised women of a reproductive age who have used maternal healthcare services during the last twelve months from the time of the interviews. The sample size of the study was 422 respondents. Data were collected using a questionnaire, and the data were analysed with the help of SPSS version 25. The findings of the study revealed the determinants of the utilisation of maternal healthcare services, including the utilisation of skilled attendance and patterns of the utilisation. The findings showed that only 16% of women started the first visit of the antenatal care follow-up during their first trimester. One-third (33.3%) of the women gave birth at health facilities and 17.8% of women received early post-natal care. More than half (64%) of non-pregnant women in the sample were using different methods of family planning at the time of the interview. Regarding the determinant factors that might affect the utilisation of maternal healthcare services, the individual, household, community and health facilities characteristics were identified in this study. The findings of the study led to the development of evidence-based guidelines that could serve as a guide for the utilisation of maternal healthcare

በገጠር ጤና ጣቢያዎች በሰለጠኑ ባለሙያዎች የሚሰጠውን የእናቶች ጤና እንክብካቤ አገልግሎት አጠቃቀም ላይ በደቡብ ኢትዮጵያ፣ ሲዳማ ዞን የተደረገ ጥናት፤

ሸምሱ ጋቢሶ ቃሲም

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዓላማ በእናቶች ጤና አገልግሎት (ቅድመ ወሊድ፤ ወሊድ፤ድህረ ወሊድ እና የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት) አጠቃቀም ላይ የግለሰብ፣ የቤተሰብ፣ የማህበረሰብ እና የጤና ተቋማት ባህሪያት/ሁኔታዎች/ ምን እንደሚመስሉ/የሚያሳደሩትን ተጽእኖ/ መገምገም ነበር። ይህ ጥናት የመስቀለኛ ትንታኔ የጥናት ንድፍን (analytic cross-sectional research design) ተጠቅሟል። የጥናቱ ዒላማ የሆኑት ሴቶች ከቃለ ምልልሱ ጊዜ አንስቶ ባለፉት አሥራ ሁለት ወራት ውስጥ የእናቶች ጤና አገልግሎት የተጠቀሙ እና የመራቢያ ዕድሜ ላይ የሚገኙ ሴቶችን ያቀፈ ነው። የጥናቱ ናሙና መጠን 422 ነበር ። መረጃዎች በጥያቄ መልክ የተሰበሰቡ ሲሆን የተሰበሰቡ መረጃዎችም በSPSS version 25 በመታገዝ ተተንትነዋል። ይህ ጥናት የሚያሳየው የእናቶችን የጤና አገልግሎት አጠቃቀም ደረጃ ከአጠቃቀም ሁኔታ ጭምር ነው። ግኝቶቹ እንደሚያሳዩት የመጀመሪያውን የቅድመ ወሊድ እንክብካቤ ከእርግዝና በኋላ በመጀመሪያዎቹ 3 ወራት ውስጥ የጀመሩት 16 በመቶ የሚሆኑት ሴቶች ብቻ ናቸው ። አንድ ሦስተኛ (33.3%) የሚሆኑ ሴቶች በጤና ተቋማት የወለዱ ሲሆን 17.8 በመቶ የሚሆኑት ሴቶች ደግሞ የድህረ ወሊድ አገልግሎት በሚገባቸው ወቅት አግኝተዋል። ጥናቱ እንደሚያሳየው ከግማሽ በላይ (64%) የሚሆኑት ነፍሰ ጡር ያልሆኑ ሴቶች ቃለ መጠይቅ በሚደረግበት ወቅት የተለያዩ የቤተሰብ እቅድ ዘዴዎችን ይጠቀሙ ነበር። በእናቶች የጤና አገልግሎት አጠቃቀም ላይ ተጽዕኖ ሊያሳድሩ የሚችሉትን ወሳኝ ምክንያቶች በተመለከተ በዚህ ጥናት ግኝት መሰረት የግለሰብ፣ የቤተሰብ፣ የማህበረሰብ እና የጤና ተቋማት

services. There is a need for coordinated efforts from all stakeholders to improve the utilisation of skilled attendance for maternal healthcare services.

Keywords: Maternal healthcare; guidelines; quality of care; skilled attendance; skilled attendants; utilisation.

ባህሪያት ተለይተው ታውቀዋል።

በተጨማሪም የዚህ ጥናት ግኝት ለእናቶች ጤና አገልግሎት አጠቃቀም እንደ መርህ ሆነው ሊያገለግል የሚችል በማስረጃ ላይ የተመሰረተ የአሰራር መመሪያ ለማዘጋጀት ምክንያት ሆነዋል።

የእናቶች የጤና አገልግሎት አጠቃቀምን ለማሻሻል የሁሉም ባለድርሻ አካላት የተቀናጀ ጥረት አስፈላጊነት ተመልክቷል።

ቁልፍ ቃላት: የእናቶች ጤና; መመሪያዎች፤ የእንክብካቤ ጥራት፤ የሰለጠነ እንክብካቤ ሰጪ፤ አጠቃቀም።

Year of Graduation 2022

A strategy to improve quality of obstetric and newborn care in Ethiopian health centres

Amaha Haile Adebe

ABSTRACT

Attaining the global Sustainable Development Goal (SDG) target to reduce the maternal mortality rate to 70 per 100 000 live births by 2030 needs improving not only the coverage but also the quality of obstetric and newborn care. The aim of the study was to develop a strategy to improve the quality of obstetric and newborn care in Ethiopian health centres. The objectives of the study were to assess the quality of obstetric and newborn care and identify the barriers and efforts to improve it. The study was conducted from January 25 to December 31, 2021 in 50 health centres of Addis Ababa city. The study used a sequential explanatory mixed method design. In the quantitative phase, face-to-face interviews were conducted with 500 women and 338 midwives using structured questionnaires. Labour and delivery records of the 500 women

በኢትዮጵያ ጤና ጣቢያዎች የወሊድ እና ጨቅላ ህጻናት ህክምና አገልግሎት ጥራት ማሻሻያ ስትራቴጂ

በአምሀ ሀይሌ አበበ

አጠቃሎ

እ.ኤ.አ. በ2030፣ የእናቶች ሞት መጠን ወደ 70 ዝቅ ለማድረግ የተቀመጠውን አለም አቀፍ የዘላቂ ልማት ግብ ለማሳካት የወሊድ እና ጨቅላ ህጻናት ህክምና አገልግሎት ተደራሽነት ብቻ ሳይሆን ጥራቱንም ማሻሻል ያስፈልጋል። የዚህ ጥናት ዓላማ፣ በኢትዮጵያ ጤና ጣቢያዎች የወሊድ እና ጨቅላ ህጻናት ህክምና አገልግሎት ጥራት ለማሻሻል የሚያስችል ስትራቴጂ ማዘጋጀት ነው። ጥናቱ የተካሄደው ከጥር 25 እስከ ታህሳስ 31 ቀን 2021 በአዲስ አበባ ከተማ በሚገኙ 50 ጤና ጣቢያዎች ነው። በጥናቱ ከ500 የወሊድ አገልግሎት ተጠቃሚ እናቶች እና 338 አዋላጅ ነርሶች ቃለ መጠይቅ ተደርጓል። በተጨማሪ የ500 የወሊድ አገልግሎት ተጠቃሚ እናቶች የ ማዋለጃ አገልግሎት ካርዶች ተገምግመዋል፡ ፡ ጥናቱ የተካሄደባቸው 50 ጤና ጣቢያዎች በቂ አገልግሎት መስጫ ክፍል መሰረተ ልማት የህክምና መገልገያ እቃዎች አስፈላጊ የሰው ሀይልና ተገቢ አሰራር እንዳላቸው ለመለየት ዳስሳ

were reviewed. Structured observation, review of registers, and interviews with maternity unit heads were conducted at the 50 health centres using a structured questionnaire. In the qualitative phase, an in-depth interview was conducted with 33 midwives and health centre managers. The quantitative phase data was analysed using descriptive statistics and multi-linear logistic regression. The qualitative phase data was analysed using the Colaizzi seven-step process for qualitative data analysis. The study revealed that only a third of the 50 health centres were providing good quality care (a quality score≥75%). All the health centres had the physical resources (100%) to deliver obstetric and newborn care. The majority of the health centres had a system for actionable information (92%), functional referral (80%) and providing dignified care (80%). On the other hand, only a few of the health centres met the quality threshold for effective communication (24%), evidence-based practice of routine obstetric and newborn care (36%),and availability of mechanisms to support and motivate skilled birth attendants (24%). None of the health centres met the quality threshold for emotional support during labour and delivery. Obstetric care givers' high work load and job dissatisfaction were barriers to quality care. Finally, a strategy to improve the quality of obstetric and new-born care was developed, informed by the study.

Keywords: Quality obstetric and newborn care; actionable information system; client satisfaction; disrespect and abuse; effective communication; emotional support; evidence-based care; midwife job satisfaction; referral system; respectful maternity care.

ተደርጓል፡፡ ከ33 አዋላጆች እና የጤና ጣቢያ ስራ አስኪያጆች ጋር ጥልቅ ቃለ ምልልስ ተደርጓል። ጥናቱ እንደሚያመለክተው ከ50 ጤና ጣቢያዎች ውስጥ አንድ ሦስተኛው ብቻ ጥሩ ጥራት ያለው እንክብካቤ እየሰጡ ነው (ጥራት ያለው የሚለው ከመመዘኛ 75 ከመቶ በላይ ያገኑ ናቸው)። ሁሉም ጤና ጣቢያዎች (100%) መሰረታዊ የወሊድ አገልግሎት ለመስጠት የሚያስፈልጉት መሳሪያና ግብአቶች ነበራቸው፡፡ አብዛኛው (92%) ጤና ጣቢያዎች አግባብነት ያለው መረጃ አያያዝ ስርአት ነበራቸው፡፡ እንዲሁም አብዛኛው (80%) ጤና ጣቢያዎች የተሳለጠ ሪፈራል ስርዓት ነበራቸው። በሌላ በኩል፣ ጥቂቶቹ (24%) ጤና ጣቢያዎች ብቻ ከወሊድ አገልግሎት ተጠቃሚ እናቶች ጋር ጥሩ ተግባቦት ያላቸው እና በቂ መረጃ ይሰጡ ነበረ፡፡ አንድ ሶስተኛው (36%) ጤና ጣቢያዎች ሙሉ በሙሉ ሳይንሳዊ የሆነ የወሊድ አገልግሎት ይሰጡ ነበረ፡፡ ጥቂቶቹ (24%) ጤና ጣቢያዎች ብቻ አዋላጅ ነርሶቹን የሚያበረታታ እና አመቺ የስራ ከባቢ ነበራቸው፡፡ ሁሉም ጤና ጣቢያዎች በወሊድ ወቅት ለሚሰጥ ስሜታዊ ድጋፍ የጥራት ደረጃ መመዘኛዎችን 75 ከመቶ በላይ ማሟላት አልቻሉም። አዋላጅ ነርሶጬ ከፍተኛ የስራ ጫና እና በስራ እርካታ ማጣት ለወሊድ እና ጨቅላ ህፃናጽ ህክምና ጥራት ዋና እንቅፋት ሆነው ተገኝተዋል። በመጨረሻም በጥናቱ ውጤት መሰረት በጤና ጣቢያ የሚሰጠውን የወሊድ እና ጨቅላ ህፃናት ህክምና አገልግሎት ጥራት ለማሻሻል የሚረዳ ስትራቴጂ ተዘጋጅቷል።

ቁልፍ ቃላት:- ጥራት ያለው የወሊድ እና ጨቅላ ህፃናት ህክምና አገልግሎት፣ አግባብነት ያለው የመረጃ ስርዓት፣ የደንበኛ እርካታ፣ ውጤታማ ተግባቦት፣ ስሜታዊ ድጋፍ፣ በሳይንሳዊ ማስረጃ ላይ የተመሰረተ እንክብካቤ፣ አዋላጅ ነርሶች የሥራ ላይ እርካታ፣ የተሳለጠ የሪፈራል ስርዓት

Midwives' practices in adolescent girls' sexuality and reproductive health services in Addis Ababa, Ethiopia

Aster Teshome Woldkiros

ABSTRACT

Adolescence is a critical stage of life marked by rapid biological, emotional, and social development, during which individuals can develop the skills necessary for a productive, healthy, and fulfilled life. Because they are generally regarded as healthy, adolescents are frequently overlooked by the healthcare system. Unmet needs among adolescent girls include access to sexual and reproductive health care services, continuity of care, and competent care providers. Midwives are experienced front-line sexual and reproductive health care providers for adolescent girls and women. Despite their competency, the potential contribution of midwives to adolescent girls' sexual and reproductive health care services is largely unrecognised. This study aimed to develop guidelines for midwives to improve adolescent girls' sexual and reproductive health outcomes in public health facilities in Addis Ababa, Ethiopia. The study was conducted at two state hospitals and 48 state health centres. Addis Ababa is the capital city of Ethiopia. The researchers employed a mixed methods research design to collect, analyse, and integrate quantitative and qualitative data. The study was divided into three phases: Phase 1: A facility-based cross-sectional study was conducted using a self-administered questionnaire. Phase 2: Semi-structured interviews were conducted with experienced midwives. Phase 3: Based on the findings from Phases 1 and 2, guidelines for midwifery practices to improve

በሚድዋይፍዎች የሚሰሩ ሥራዎች በአፍላ ልጃገረዶች ጾታዊ እና የስነ-ተዋልዶ ጤና አገልግሎት በአዲስ አበባ፤ ኢትዮጵያ የተደረገ ጥናት::

አስቴር ተሾመ ወልደኪሮስ

አጠቃሎ

የአፍላ ልጃገረዶች ዕድሜ ፈጣን ስነአካላዊ፣ ስሜታዊ እና ማህበራዊ እድገት የሚታይበት ወሳኝ የህይወት ደረጃ ሲሆን፣ ለምርታማ፣ ጤናማ እና የተሟላ ህይወት አስፈላጊ ክህሎቶች የሚዳብሩበት ነው። በአጠቃላይ በአፍላ ልጃገረዶች ዕድሜ ላይ የሚገኙ ጤናማ ተደርገው ስለሚታዩ፣ በጤና አጠባበቅ ሥርዓቱ ችላ ይባላሉ። በአፍላ ልጃገረዶች ዕድሜ ላይ ባሉ አፍላ ልጃገረዶች መካከል ያልተሟሉ ፍላጎቶች ጾታዊ እና የስነ ተዋልዶ ጤና አጠባበቅ አገልግሎቶችን፣ የእንክብካቤ ቀጣይነት እና ብቁ እንክብካቤ ሰጪ ባለሞያዎችን ያካትታሉ። ሚድዋይፍዎች የስነ ተዋልዶ ጤና አጠባበቅ ሰጪዎች; ለአፍላ ልጃገረዶች እና ሴቶች ልምድ ያላቸው ናቸው። ምንም እንኳን ሚድዋይፍዎች ብቃት ቢኖራቸውም፣ በአፍላ ልጃገረዶች ዕድሜ ላይ ለሚገኙ የፆታዊ እና ሥነ ተዋልዶ ጤና አጠባበቅ አገልግሎት ውስጥ የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ በአብዛኛው የታወቅ አይደለም። የጥናቱ አላማ በአዲስ አበባ ኢትዮጵያ የመንግስት ጤና ተቋማት ላይ የሚገኙ አፍላ ልጃገረዶች ጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ጤናን ለማሻሻል ለሚድዋይፍዎች መመሪያዎችን ማዘጋጀት ነበር። ይህ ጥናት የተካሄደው በአዲስ አበባ ከተማ በሚገኙ ሁለት የመንግስት ሆስፒታሎች እና 48 የጤና ጣቢያዎች ነው። ለጥናቱ የቁጥር እና የጥራት መረጃዎችን ለመሰብሰብ፣ ለመተንተን እና ለማዋሃድ የተቀላቀሉ ዘዴዎችን የምርምር ንድፍ ተግባራዊ ተደርጓል። ጥናቱ በሦስት ደረጃዎች የተከፈለ ሲሆን፣ ደረጃ 1፡ በፋሲሊቲ ላይ የተመሰረተ ምንጭ ያለ ቀንደ ጥናት በተሳታፊዎች የሚሞላ መጠይቅን በመጠቀም ተከነበረ ። ደረጃ 2፡ ተሞክሮ ካላቸው ሚድዋይፍዎች ጋር በሰንደቅ ያለ ቃለ መጠይቆች ተከነበረ። ደረጃ 3: በደረጃ 1 እና 2 ውስጥ የተገኙ ግኝቶች/ውጤቶች ላይ በመመርኮዝ አፍላ ልጃገረዶች ጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ጤናን ለማሻሻል የሚድዋይፍዎች

adolescent girls' sexual and reproductive health outcomes were developed. The study found that most midwives provide intrapartum, postpartum, and antenatal care to adolescent girls. However, there were fewer midwives available to provide contraception, abortion care, and diagnosis and treatment of STI/HIV. According to the study, guidelines on family planning, comprehensive abortion care, and midwifery care practice standards exist but do not always reach providers as expected. These guidelines are valuable resources that should always be easily accessible. The developed technical and procedural guidelines for midwives' practices cover seven major topics to implement an integrated approach and contribute to improving the sexual and reproductive health outcomes of adolescent girls.

Keywords: Adolescent girls; midwives; midwives' practices; public health service; sexual and reproductive health.

አሰራር መመሪያዎች በደረጃ 3 ተዘጋጅተዋል ። ጥናቱ እንደሚያመለክተው አብዛኞቹ ሚድዋይፍዎች ለአፍላ ልጃገረዶች የወሊድ፣ የድህረ ወሊድ እና የቅድመ ወሊድ እንክብካቤ ይሰጣሉ። የወሊድ መከላከያ፣ የፅንስ ማስወረድ እንክብካቤ እና የአባላዘር በሽታ ምርመራ እና ህክምና ለመስጠት ጥቂት ሚድዋይፍዎች ነበሩ። በጥናቱ መሰረት፣ በቤተሰብ ምጣኔ፣ አጠቃላይ የፅንስ ማቋረጥ እንክብካቤ እና የሚድዋይፍዎች ክብካቤ መመዘኛዎች ላይ መመሪያዎች ይገኛሉ ነገር ግን ሁልጊዜ እንደታሰበው አቅራቢዎች ላይ አይደርሱም።መመሪያዎች ሁል ጊዜ በቀላሉ ሊገኙ የሚችሉ ጠቃሚ ሀብቶች ናቸው።በዚህ ጥናት፣ የተቀናጀ አካሄድን ተግባራዊ ለማድረግ እና አፍላ ልጃገረዶችን ጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ግንዛቤ ለማሻሻል፣ ለሚድዋይፍዎች የተዘጋጀው የቴክኒክ እና የአሰራር መመሪያ ሰባት ዋና ዋና ርዕሶችን ይሸፍናል።

ቁልፍ ቃላት፡- አፍላ ልጃገረዶች፣ ሚድዋይፍዎች፣ የሚድዋይፍዎች ልምዶች፣ የመንግስት ጤና አገልግሎት፣ ጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ጤና፤

Evaluating utilisation of health information management system for HIV/AIDS monitoring in Ethiopia

በኢትዮጵያ ባለው የኤችአይቪ/ኤድስ ክትትል የጤና መረጃ አያያዝ ሥርዓት ላይ የተደረገ ጥናት፤

Befekadu Elfiyos Dekita

በበፍቃዱ እልፍዮስ ዴኪታ

ABSTRACT

A well-performing Health Information System (HIS) provides timely, complete, accurate and easily retrievable data. It also reflects the impact of guidelines and policies on the functioning of the health system. However, HIS in low- and middle-income countries (LMIC) is highly complex and influenced by pressures from donors, politics and the administration. Hence, these countries experience persistent challenges

አጠቃሎ

የተሳለጠ የጤና መረጃ ስርዓት ስለኤችአይኤስ ወቅታዊ፣ የተሟላ፣ ትክክለኛ እና በቀላሉ ሊገኝ የሚችል መረጃን ያቀርባል፤ እንዲሁም መመሪያዎች እና ፖሊሲዎች በጤና ሥርዓቱ አሠራር ላይ ያላቸውን ተፅእኖ ያንፀባርቃል። ነገር ግን፣ ዝቅተኛ እና መካከለኛ ገቢ ባላቸው አገሮች (LMIC) ኤችአይኤስ የጤና ክትትልከ፣ ለጋሾች፣ ፖለቲካ እና አስተዳደሩ በሚደርስባቸው ጫናዎች ተጽዕኖ ይደረግበታል። ስለዚህ፣ እነዚህ አገሮች ከኤችአይኤስ ጥራት ያለው መረጃ ለማምረት

to produce quality data from their HIS. Studies in Ethiopia indicate challenges in the data management processes, poor data quality, a low information culture, and difficulties in using HMIS data. The purpose of this study was to evaluate the use of the HMIS in generating quality health information for monitoring and evaluating the HIV and AIDS programme in Ethiopia. The aim was to develop a framework for strengthening the information culture and the generation of reliable and accurate data to support HIV and AIDS monitoring and evaluation. The study adopted the PRISM framework to inform the research methods. A qualitative evaluative case study was used to address the research questions. The research was implemented in three phases: Phase 1, a qualitative document analysis; Phase 2, focus group interviews; and Phase 3, developing a framework to strengthen data management processes for HIV/AIDS, using a modified Delphi technique. The study setting was public hospitals and health centres in Addis Ababa. These were selected due to their involvement with HIV/AIDS and as sites for HMIS implementation. The population for the first phase was government policy documents. The data sources included country-level developed HIS and HMIS/M&E documents currently in use. The population for Phase 2 included stakeholders using the country HIS and implementing the HMIS, mainly those who produced and used data for HIV/AIDS monitoring. In the third phase, the population consisted of experts in HIS and HMIS. Non-probability sampling techniques, such as a purposive criterion for Phase 1, purposive critical case sampling for Phase 2, and snowball sampling for Phase 3, were used to select experts. Data were collected over six months, starting with qualitative document analysis. The QDA provided a broad

የማያቋርጥ ፈተናዎች ያጋጥሟቸዋል። በኢትዮጵያ የተደረጉ ጥናቶች በመረጃ አያያዝ ሂደት ውስጥ ያሉ ተግዳሮቶች፣ የመረጃ ጥራት መጓደል፣ ዝቅተኛ የመረጃ ባህል እና የኤችኤምአይኤስ መረጃ አጠቃቀም ላይ ያሉ ችግሮችን ያመለክታሉ። የዚህ ጥናት አላማ ኤችኤምአይኤስ ጥራት ያለው የጤና መረጃ በማመንጨት የኤችአይቪ እና ኤድስ ፕሮግራሞችን በኢትዮጵያ ለመቆጣጠር እና ለመገምገም ያለውን ጥቅም ለመገምገም ነው። የጥናቱ አላማ አስተማማኝ እና ትክክለኛ መረጃ በመጠቀም የኤችአይቪ እና ኤድስ ክትትልና ግምገማን ለማገዝ የሚያስችል ማዕቀፍ ማዘጋጀት ሲሆን፣ የምርምር ዘዴዎችን ለማሳወቅ የPRISM ማዕቀፍ ተጠቅሟል። የጥናት ጥያቄዎችን ለመፍታት የጥራት ግምገማ ጥቅም ላይ ውሏል። ጥናቱ በሦስት ደረጃዎች አሉት፤ ደረጃ 1፣ የጥራት ሰነድ ትንተና፣ ደረጃ 2 የትኩረት ቡድን ቃለመጠይቆች፣ እና ደረጃ 3፣ የተሻሻለ የዴልፊ ቴክኒክን በመጠቀም ለኤችአይቪ/ኤድስ የመረጃ አያያዝ ሂደቶችን ለማጠናከር የሚያስችል ማዕቀፍ ተዘጋጅቷል። የጥናት መድረኩ በአዲስ አበባ የሚገኙ የህዝብ ሆስፒታሎች እና ጤና ጣቢያዎች ነበሩ። እነዚህ የተመረጡት በኤችአይቪ/ኤድስ ላይ ስለሚሰሩ ነው። የመጀመሪያው ምዕራፍ የህዝብ ብዛት የመንግስት ፖሊሲ ሰነዶች ናቸው። የመረጃ ምንጮቹ በአገር ደረጃ የተገነቡ HIS እና HMIS/M&E ሰነዶች በአሁኑ ጊዜ ጥቅም ላይ ይውላሉ። የምዕራፍ 2 የህዝብ ቁጥር ሀገሪቷን ኤችአይኤስን በመጠቀም እና ኤችኤምአይኤስን በመተግበር ላይ ያሉ ባለድርሻ አካላትን ያካተተ ሲሆን በተለይም ለኤችአይቪ/ኤድስ ክትትል መረጃ ያወጡ እና የተጠቀሙ ናቸው። በሦስተኛው ደረጃ ህዝቡ በኤችአይኤስ እና በኤችኤምአይኤስ ውስጥ ባለሙያዎችን ያካተተ ነበር። ምናልባታዊ ያልሆኑ የናሙና ቴክኒኮች፣ ለምሳሌ ለደረጃ 1 ዓላማ መስፈርት፣ ለደረጃ 2 ዓላማ ያለው ወሳኝ ኬዝ ናሙና እና የበረዶ ኳስ ለደረጃ 3፣ ባለሙያዎችን ለመምረጥ ጥቅም ላይ ውለዋል። ከጥራት ሰነድ ትንተና ጀምሮ በስድስት ወራት ውስጥ መረጃ ተሰብስቧል። QDA ለጥናቱ ሰፊ ታሪካዊ አውድ አቅርቧል። ይህም በሌሎች የመረጃ አሰባሰብ ዓይነቶች የበለጠ ለመዳሰስ የሚቻልበትን እድል ጠቁሟል። ሁለተኛው ምዕራፍ በመረጃ ማመንጨት እና ለኤችአይቪ/ኤድስ ክትትልና ግምገማ ጥቅም ላይ የሚውል መረጃን በተመለከተ የተሳታፊዎችን አስተያየት

historical context for the study, suggesting a possibility to explore further through other forms of data collection. The second phase involved data collection through focus group discussions (FGD) to describe participants' views on data generation and information used for HIV/AIDS monitoring and evaluation. This phase included the integration of both data sets. Phase 3 used a questionnaire to elicit the views of experts on the proposed framework. Qualitative analytical techniques using Atlas.Ti version 8 software were used to analyse data. Content analysis was used in Phase 1 and thematic analysis in Phase 2. Phase 3 used statistical analysis to quantify the level of consensus among experts. The trustworthiness of this study was safeguarded by applying credibility, transferability, dependability, and confirmability. The ethical measures in this study were followed to protect the rights of the institutions, the rights of participants, the dissemination of findings and scientific integrity. This study showed that Ethiopia had an adequate regulatory framework for implementing HIS and HMIS to monitor and evaluate the HIV/AIDS programme. However, the implementation of these policies at the facility level was not optimal. Stakeholders experienced various difficulties accessing the policies but were aware of their role and what was expected of them. Availability of resources and the design of HIS were found to be not ideal for users. Timely reporting was hampered by parallel reporting systems such as DHIS2 and Smart Care, a lack of interoperability between these systems, and a hybrid system consisting of paper documents and electronic data. The study concluded that health facilities did not process information as expected. However, staff performed the HMIS tasks with the tools available to them as they tried to make sense of data coming out of the HMIS. Challenges of the system,

ለመግለፅ በትኩረት ቡድን ውይይት (FGD) መረጃን መሰብሰብን ያካትታል። ይህ ደረጃ የሁለቱም የውሂብ ስብስቦች ውህደትን ያካትታል፡፡ ደረጃ 3 በታቀደው ማዕቀፍ ላይ የባለሙያዎችን አስተያየት ለማንሳት መጠይቁን ተጠቅሟል። Atlas.Ti ስሪት 8ን በመጠቀም የጥራት ትንተና ዘዴዎች መረጃን ለመተንተን ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡ የይዘት ትንተና በደረጃ 1 እና በክፍል 2 ጥቅም ላይ ውሏል። ደረጃ 3 በባለሙያዎች መካከል ያለውን የጋራ ስምምነት ደረጃ ለመለካት ስታቲስቲካዊ ትንታኔን ተጠቅሟል። የዚህ ጥናት ታማኝነት ተዓማኒነትን፣ ተላላፊነትን፣ ጥገኝነትን እና ማረጋገጫን በመተግበር የተጠበቀ ነው። በዚህ ጥናት ውስጥ የስነምግባር እርምጃዎች የተቋማቱን መብቶች፣ የተሳታፊዎችን መብቶች፣ የግኝቶችን ስርጭት እና ሳይንሳዊ ታማኝነትን ለመጠበቅ ተከትለዋል፡፡ ይህ ጥናት እንደሚያሳየው ኢትዮጵያ የኤችአይቪ/ኤድስን ፕሮግራም ለመከታተልና ለመገምገም HIS እና HMISን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል በቂ የቁጥጥር ማዕቀፍ ነበራት። ነገር ግን እነዚህ ፖሊሲዎች በተቋሙ ደረጃ መተግበራቸው ጥሩ አልነበረም። ፖሊሲዎቹን ለማግኘት ባለድርሻ አካላት የተለያዩ ችግሮች አጋጥሟቸዋል ነገር ግን ሚናቸውን እና ምን እንደሚጠበቅባቸው ያውቃሉ። የሀብቶች መገኘት እና የHMIS ዲዛይን ለተጠቃሚዎች ተስማሚ እንዳልሆኑ ደርሰውበታል። እንደ DHIS2 እና Smart Care ባሉ በትይዩ የሪፖርት ማቅረቢያ ስርዓቶች፣በእነዚህ ስርዓቶች መካከል ያለው መስተጋብር አለመኖር፣እና የወረቀት ሰነዶችን እና የኤሌክትሮኒክስ መረጃዎችን ባቀፈ ድብልቅ ስርዓት በወቅቱ ሪፖርት ማድረግ ተስተጓጉሏል። ጥናቱ እንዳመለከተው የጤና ተቋማት መረጃን አላስኬዱም። ሆኖም ሰራተኞቹ ከHMIS የሚወጣውን መረጃ ለመረዳት ሲሞክሩ የHMISን ተግባራት ባገኙት መሳሪያዎች አከናውነዋል። የስርዓቱ ተግዳሮቶች፣ ለምሳሌ የሰው ሃይል እጥረት እና ልዩ ክህሎት እና ድጋፍ፣ HMISን ውጤታማ በሆነ መልኩ ለኤችአይቪ ክትትል ጠቃሚ መረጃ ለማመንጨት ሊሻሻሉ ይችላሉ። በመጨረሻም፣ የቀረበው ማዕቀፍ የመረጃ አያያዝ ሂደቶችን እንደሚያጠናክር ይታመናል።

ቁልፍ ቃላት:- የውሂብ ማመንጨት፣ የውሂብ አጠቃቀም፣ የጤና መረጃ ስርዓት፣ የጤና አስተዳደር መረጃ ስርዓት፣ ኤችአይቪ/ኤድስ፣ ክትትል እና ግምገማ፣ መደበኛ የጤና መረጃ ስርዓት፤

such as a lack of human resources and specialized skills, and support, could be improved for the effective use of the HMIS for generating useful information for HIV monitoring. The proposed framework will hopefully strengthen data management processes.

Keywords: Data generation; data usage; health information system; health management information system; HIV/AIDS; monitoring & evaluation; routine health information system.

Training guidelines for promoting adolescents' knowledge and perceptions on sexual and reproductive health rights and services in rural Arsi Zone, Ethiopia

Daniel Bekele Wakjira

ABSTRACT

Adolescents face various challenges regarding sexual and reproductive health rights (SRHRs) and services, mainly due to lack of knowledge and misperceptions. Therefore, the purpose of the study was to develop training guidelines for promoting adolescents' knowledge and perceptions on SRHRs and services in rural Arsi Zone, Ethiopia. The study was conducted at five secondary schools and two health centres in the Zone. The justification of this study was to contribute a complete and comprehensive picture of the adolescents' SRHRs and services at rural schools. The information generated would contribute to identifying potential areas of intervention and equip policy-makers with evidence to support focused interventions. The

አርሲ ዞን የገጠር አካባቢዎች፣ በፆታዊ እና ስነ-ተዋልዶ ጤና መብቶችና አገልግሎቶች ላይ የታዳጊ ወጣቶችን ዕውቀትና ግንዛቤ ለማሳደግ የሚያስችል የስልጠና መመሪያ፤

በዳንኤል በቀለ ዋቅጅራ

አጠቃሎ

በጉርምስና ዕድሜ ላይ የሚገኙ ወጣቶች የጾታ እና የስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና አገልግሎቶችን በሚመለከት የተለያዩ ተግዳሮቶች ያጋጥሟቸዋል፡፡ ችግሩ የሚከሰተው በዋነኛነት ከእውቀት ማነስ እና የተሳሳቱ አመለካከቶች የተነሳ ነው። ስለሆነም፣ የዚህ ጥናት አላማ በገጠር አርሲ ዞን ታዳጊ ወጣቶች ስለ ስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና አገልግሎቶች ላይ ያላቸውን እውቀትና ግንዛቤ ለማሳደግ የስልጠና መመሪያዎችን ማዘጋጀት ነው። ጥናቱ የተካሄደው በዞኑ በሚገኙ አምስት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች እና ሁለት ጤና ጣቢያዎች ነው። የዚህ ጥናት ማመካኛ በገጠር ትምህርት ቤቶች ውስጥ ያሉ የታዳጊ ወጣቶች የስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና አገልግሎቶችን የተሟላ እና አጠቃላይ ምስል ማበርከት ነው። የሚፈጠረው መረጃ የጣልቃ ገብነት ቦታዎችን በመለየት ፖሊሲ አውጪዎችን በማስረጃ በማስታጠቅ ትኩረት የተደረገባቸውን

researcher used a mixed methods approach of sequential explanatory design to collect, analyse, and integrate quantitative and qualitative data. The study was conducted in three phases. The first phase was conducted to investigate the knowledge, perceptions and service utilisation among 800 adolescents on SRHRs and service. Data were collected by pre-tested and structured self-administered questionnaires and analysed by the Statistical Package for Social Sciences (SPSS) version 25 software. Bivariate and multivariate logistic regressions were done to identify the association of factors with sexual and reproductive health service utilisation. The statistical significance level was determined by odds ratios at a 95% confidence interval and p-value less than 5%. For the second phase, purposely selected 24 adolescents and 12 key informants participated. The qualitative data analysis was done by thematic analysis using Atlas ti version 8. For the third phase, based on the findings of Phases 1 and 2, training guidelines for promotion of adolescents' knowledge and perceptions on SRHRs and services were developed. Finally, the developed training guidelines were validated by experts and literature. During data collection at each phase, the ethical principles were briefly described and implemented. Validity and reliability of the quantitative tools were assured before and during data collection procedures. To ensure the trustworthiness of the qualitative study, the four measuring (credibility, transferability, dependability and conformability) points were implemented. Overall, the study found limited knowledge, low-level services utilisation and misperceptions of adolescents on SRHRs and services. The findings also revealed that the training curriculum didn't include adolescents' SRHRs and services. Based on the study findings and literature support, the training

ጣልቃገብነቶች ለመደገፍ አስተዋፅዖ ያደርጋል። ይህ ጥናት የቁጥር እና የጥራት መረጃዎችን ለመሰብሰብ፣ ለመተንተን እና ለማዋሃድ በቅደም ተከተል የማብራሪያ ንድፍ ድብልቅ ዘዴዎችን ተጠቅሟል። ጥናቱ የተካሄደው በሦስት ደረጃዎች ነው። የመጀመሪያው ምዕራፍ የተካሄደው በስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና በአገልግሎት ላይ ባሉ 800 ታዳጊ ወጣቶች መካከል ያለውን እውቀት፣ ግንዛቤ እና የአገልግሎት አጠቃቀምን ለመመርመር ነው። መረጃ የተሰበሰበው በቅድሚያ በተፈተኑ እና በተቀናጁ መጠይቆች ሲሆን፣ በስታቲስቲክስ ፓኬጅ ለማህበራዊ ሳይንስ (SPSS) ስሪት 25 ሶፍትዌር ተንትነዋል። የሁለትዮሽ እና ሁለገብ ሎጅስቲክ ሪግሬሽን የምክንያቶች ከጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ጤና አገልግሎት አጠቃቀም ጋር ያለውን ትስስር ለመለየት ተግባራዊ ተደርገዋል። የስታቲስቲካዊ ጠቀሜታ ደረጃው በ95% የመተማመን ክፍተት እና p-እሴት ከ 5% ባነሰ የዕድል ስልት ተወስኗል። ለሁለተኛው ምዕራፍ ሆን ተብሎ የተመረጡ 24 ታዳጊዎች እና 12 ቁልፍ መረጃ ሰጭዎች ተሳትፈዋል። የጥራት መረጃ ትንተናው የተካሄደው አትላስ ቲ እትም 8ን በመጠቀም በተደረገ ስሌታዊ ትንተና ነው። ለሦስተኛ ደረጃ፣ በደረጃ 1 እና 2 ግኝቶች ላይ በመመስረት፣ በስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና አገልግሎቶች ላይ በጉርምስና ዕድሜ ላይ የሚገኙ ወጣቶችን እውቀት እና ግንዛቤን ለማሳደግ የስልጠና መመሪያዎች ተዘጋጅተዋል። በመጨረሻም የተዘጋጁት የስልጠና መመሪያዎች በባለሙያዎች እና በስነ-ጽሁፍ ተረጋግጠዋል. በየደረጃው መረጃ በሚሰበሰብበት ወቅት የስነምግባር መርሆቹ በአጭሩ ተገልጸዋል እና ተግባራዊ ሆነዋል። የቁጥር መሳሪያዎች ትክክለኛነት እና አስተማማኝነት ከመረጃ አሰባሰብ ሂደቶች በፊት እና ወቅት ተረጋግጧል። የጥራት ጥናቱ ተአማኒነት ለማረጋገጥ አራቱ የመለኪያ (ተአማኒነት፣ ማስተላለፍ፣ ተዓማኒነት እና ተስማሚነት) ነጥቦች ተተግብረዋል። በአጠቃላይ ጥናቱ ውስን እውቀት፣ ዝቅተኛ ደረጃ አገልግሎቶችን መጠቀም እና በጉርምስና ዕድሜ ላይ ያሉ ወጣቶች በስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና በአገልግሎቶች ላይ ያላቸው የተዛባ ግንዛቤ ተገኝቷል። ግኝቶቹ በተጨማሪም የሥልጠና ሥርዓተ ትምህርት የታዳጊ ወጣቶችን የስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና አገልግሎቶችን እንደማያጠቃልል አሳይቷል።

guidelines were developed. The developed training guidelines for promoting adolescents' knowledge and perceptions on SRHRs and services recommended the incorporation of SRHRs and services in the Ethiopian education system. The developed training guidelines cover eight major topics. It is expected that the developed final training guidelines will address most of the challenges encountered by rural school-going adolescents on the issues of SRHs utilisation. These guidelines are valuable resources that should always be easily accessible and available.

Keywords: Adolescents; knowledge; perceptions; promotion, sexual and reproductive health rights; training guidelines.

በጥናቱ በተገኘው ውጤትና እና በስነ-ጽሁፍ ድጋፍ ላይ በመመርኮዝ የስልጠና መመሪያዎችም ተዘጋጅተዋል። ይህም በኢትዮጵያ የትምህርት ስርዓት ውስጥ የስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን እና አገልግሎቶችን ለማካተት የተጠቆሙ የታዳጊ ወጣቶች እውቀት እና ግንዛቤን ለማሳደግ የተዘጋጀው የስልጠና መመሪ ነው። የተዘጋጀው የሥልጠና መመሪያ ስምንት ዋና ዋና ርዕሶችን ያጠቃልላል። የተዘጋጀው የመጨረሻ የሥልጠና መመሪያ፣ በአብዛኛው በገጠር ትምህርት ቤት የሚማሩ ወጣቶች በስነ ተዋልዶ ጤና መብቶችን አጠቃቀም ላይ የሚያጋጥሟቸውን ተግዳሮቶች ይፈታል ተብሎ ይጠበቃል።

ቁልፍ ቃላት፡- በጉርምስና ዕድሜ ላይ የሚገኙ ወጣቶች፣ ዕውቀት፣ ግንዛቤዎች፣ ማስተዋወቅ፣ ወሲባዊ እና የመራቢያ ጤና መብቶች፣ የስልጠና መመሪያዎች፤

Quality of institutional delivery care services at public health facilities in north-west Ethiopia, 2021

Eleni Admassu Mersha

ABSTRACT

Background: The quality of care in health facilities has paramount importance to increase health services uptake. But there is limited evidence on the quality of delivery care in the public health facilities of Northwest Ethiopia. Therefore, the goal of this research was to analyse the quality of childbirth care at the public hospitals in Ethiopia, including the structure, process and outcome dimension based on the Donabedian quality framework and to propose client centre guidelines to enhance quality of childbirth care service in Ethiopia.

በሰሜን ምእራብ ኢትዮጵያ በሚገኙ የመንግስት ጤና ተቋማት ለሚወልዱ እናቶች የሚሰጠው አገልግሎት ጥራት፤

በኢሌኒ አድማሱ መርሻ

አጠቃሎ

መግቢያ፤ የጤና አገልግሎት ጥራት የጤና አገልግሎቶችን አጠቃቀም እንደሚጨምር ይታወቃል። ነገር ግን በሰሜን ምዕራብ ኢትዮጵያ የሚገኙ የጤና ተቀማት የሚሰጡት የወሊድ አገልግሎት ጥራት ምን እንደሚመስል የሚያሳዩ ጥናቶች ወስን ናቸው። ስለዚህ የዚህ ጥናት አላማ በሰሜን ምዕራብኢትዮጵያ ውስጥ ባሉ የመንግስት ሆስፒታሎች ውስጥ ያለውን የወሊድ አገልግሎት ጥራት፣ የዶናቤዲያንን የጥራት ሞዴል መሰረት በማድረግ፣ አወቃቀሩን፣ ሂደቱን እና ውጤቱን (የተገልጋዮቹ እርካታ) ጨምሮ ለመተንተን እና ደንበኛን ማዕከል ያደረጉ መመሪያዎችን በማቅረብ በኢትዮጵያ ውስጥ የወሊድ አገልግሎት ጥራትን ለማሳደግ ነው።

የጥናቱ ዘዴ፤ ጥናቱ ሁለት የጥናት ዘዴዎችን

Method: The research employed a convergent parallel mixed-method design. Data was collected using structured interviewer administered questionnaires from 192 healthcare professionals and 793 mothers who delivered in the selected hospitals. The mothers were interviewed at exit. In addition, an interview guide was used to examine the experience of mothers, the healthcare providers, and attendants. The Statistical Package for the Social Sciences [SPSS] version 23 was used to analyse the data. Logistic and hierarchical logistic regression models were used. An Open Code version 3.6.2.0 was used for qualitative data analysis. Using a thematic research approach, qualitative data were analysed by creating themes and categories. Finally, based on the key findings of the report, the literature review, the ideas of experts and the observation of the researcher, the guideline was developed.

Results: Overall, only one (12.5 %) hospital out of eight hospitals provided good quality of care scoring (75%) and above from the three quality measurement components, while in any of the three quality components, three (37.5%) hospitals were not reached. In addition, four (50%) of eight hospitals achieved one (1/3) of the three quality components. The level of input was higher than the other elements of quality. Providers' work experience and hospital type have a significant association for process quality components. Maternal education, income, transport, ANC visits and process quality have a significant association for maternal satisfaction. The quantitative findings are supported by in-depth interviews. Lack of working experience and service given by students in referral hospitals are major barriers to deliver quality childbirth care services.

Conclusion: The overall quality of institutional delivery service was poor especially in the referral hospitals. Therefore, maternal

(አሀዛዊና ትንትናዊ) ዘዴዎችን ተጠቅሟል። ለዚህ ጥናት የሚሆን መረጃ በተመረጡ ሆስፒታሎች ከ192 የጤና ባለሙያዎች እና 793 እናቶች ተሰብስበል። መረጃው የተሰበሰበው የጤና ባለሞያዎችንና አገልግሎቱን ያገኙ እናቶችን ቃለመጠይቅ በማድረግ ሲሆን እናቶች የተጠየቁት አገልግሎቱን ጨርሰው ሲወጡ ነው። ከእናቶችንና፣የጤናባለሙያዎች በተጨማሪ እናቶችን ተከትለው የመጡ ቤተሰቦችን እይታ ለመፈተሽ ቃለ መጠይቅ ተደርጎላቸዋል።መረጃውን ለመተንተን የስታቲስቲክስ ፓኬጅ ለማህበራዊ ሳይንስ [SPSS] የተባለ ሶፍትዌር ተጠቅመናል። የሎጂስቲክ ሪግሬሽን ሞዴል ጥቅም ላይ ውሏል. ኦፐን ኮድ 3.6.2.0 የተባለ ሶፍትዌር ለጥራታዊ መረጃ ትንተና ጥቅም ላይ ውሏል። የይዘት ምርምር አቀራረብን በመጠቀም፣ የተለያዩ ምድቦችን በመፍጠር መረጃ የተተነተነ ሲሆን፣ በመጨረሻም የሪፖርቱ ቁልፍ ግኝቶች፣ የስነ-ጽሁፍ ግምገማ፣ የባለሙያዎች ሃሳቦች እና የተመራማሪውን ምልከታ መሰረት በማድረግ የወሊድ አገልግሎቱን ጥራት ለማስጠበቅ የሚረዳ መመሪያ ተጋጅቷል።

የጥናት ውጤት፤ በአጠቃላይ ከስምንት ሆስፒታሎች ውስጥ አንድ (12.5%) ሆስፒታል ብቻ 75% እና በላይ በሦስቱ የጥራት መለኪያ ክፍሎች በማሳካት ጥሩ ጥራት ያለው አገልግሎት ሰጥቷል። 3 (37.5%) ሆስፒታሎች ሦስቱንም የጥራት መለኪያ አላሳኩም። በተጨማሪም ከስምንቱ ሆስፒታሎች ውስጥ 4(50%) ከሶስቱ የጥራት አካላት አንዱን (1/3) ማሳካት ችለዋል። ከሦስቱ የጥራት መለኪያ ክፍሎች አንዱ (የግብአት ደረጃ) ግን ከሌሎቹ የጥራት አካላት ከፍ ያለ ሆኖ ተገኝቷል። የጤና ባለሙያው የሥራ ልምድ እና የሆስፒታል ዓይነት (ደረጃ) ለወሊድ አገልግሎቱ ጥራት መለኪያ ለሆነው አንዱ (process quality) ጋር ጉልህ የሆነ ሚና አላቸው፤፤ የእናቶች ትምህርት፣ ገቢ፣ ትራንስፖርት፣ የእናቶች የእርግዝና ክትትል እና (process quality) የሂደቱ ጥራት ለእናቶች እርካታ ትልቅ ሚና አላቸው። እነዚህ የቁጥር ግኝቶች በጥልቅ ቃለ-መጠይቆች የተደገፉ ናቸው። በሪፈራል ሆስፒታሎች ውስጥ ያሉ ተማሪዎች የሚሰጡት የስራ ልምድ እና አገልግሎት ጥራት ያለው የወሊድ አገልግሎት ለመስጠት ትልቅ እንቅፋት መሆናቸውን የጥናቱ ውጤት አረጋግጠዋል።

ማጠቃለያ፡ ባጠቃላይ የተቋማዊ አቅርቦት

and child health programmes should be targeted and institutional delivery service should be implemented based on the standards.

Keywords: Attendants; childbirth; Donabedian; experience; guidelines; hospitals; mothers; perspective; quality of delivery care; skilled provider.

አገልግሎት ጥራት ዝቅተኛ ሲሆን፣ በተለይ ሪፈራል ሆስፒታሎች ላይ ችግሩ ከፍቶ ተገኝቷል። በመሆኑም የእናቶችና ህጻናት ጤና መርሃ ግብሮች ዒላማ በማድረግ ደረጃውን የጠበቀ ተቋማዊ አሰጣጥ አገልግሎት ሊተገበር ይገባል።

ቁልፍ ቃላት:- የተገልጋይ ቤተሰብ ፣ ልጅ፣ ዶናቤዲያን፣ ልምድ፣ መመሪያዎች፣ ሆስፒታሎች፣ እናቶች፣ አመለካከት፣ ጥራት ያለው የወሊድ አገልግሎት ፣ የጤና ባለሙያ

Contextualising a framework for postnatal care in Ethiopia

Elias Teferi Bala

ABSTRACT

Postnatal care is among the major recommended interventions to reduce maternal deaths globally. During this period, health professionals can diagnose postpartum problems and potential complications to ensure prompt treatment or interventions. The purpose of this study was to assess, adapt, and contextualise Chelagat's framework for improving postnatal care that was developed within the Kenyan context, for implementation in Ethiopia. Sequential mixed-methods research, that involved a quantitative and qualitative cross-sectional study design, was conducted over three phases. In the first phase of the study, the applicability of Chelagat's framework for implementation in Ethiopia, as well as the challenges and opportunities for the implementation of the framework, was assessed and described. The second phase of the study concentrated on the adaptation and contextualisation of Chelagat's framework as well as the development of an action plan for the implementation of the adapted and contextualised framework within Ethiopia. The third phase was

በኢትዮጵያ የድህረ ወሊድ እንክብካቤ አውዳዊ ማዕቀፍ ማዘጋጀት፤

በኤልያስ ተፈሪ ባላ

አጠቃሎ

በአለም አቀፍ ደረጃ የእናቶችን ሞት ለመቀነስ ከሚያስችሉ ተግባራት መካከል የድህረ ወሊድ እንክብካቤ አንዱ እና ዋነኛ ነው። ለዚህም ይረዳ ዘንድ የጤና ባለሙያዎች የድህረ ወሊድ የህክምና አገልግሎት ከወሊድ በኋላ የሚመጡ ችግሮችን ለይተው ማወቅ እና ችግሮቹ ከተፈጠሩም ለመከም ያስችላቸዋል። የዚህ ጥናት ዓላማ በኬንያ ውስጥ ተግባራዊ የተደረገውን የቼላጋትን የድህረ ወሊድ እንክብካቤን ማዕቀፍ በማሻሻል፣ በኢትዮጵያ ውስጥ ተግባራዊ የሚደረግበትን መንገድ ለማሳየት ነው። ለዚህም፣ የቁጥር እና የጥራት አቋራጭ የጥናት ንድፍን ያካተተ ተከታታይ ቅይጥ ዘዴዎች በሶስት ደረጃዎች ተካሂዷል። በጥናቱ የመጀመርያው ምዕራፍ የቻላጋት ማዕቀፍ በኢትዮጵያ ተፈፃሚነት ያለው፣ እንዲሁም በማዕቀፉ ትግበራ ውስጥ ያሉ ተግዳሮቶች እና እድሎች ተገምግመዋል። የጥናቱ ሁለተኛው ምዕራፍ የቼላጋትን ማዕቀፍ ማስተካከል እና አውድ ማውጣቱን እንዲሁም በኢትዮጵያ ውስጥ የተጣጣመውን እና ዐውደ-ጽሑፉን ተግባራዊ ለማድረግ የድርጊት መርሃ ግብር በማዘጋጀት ላይ ያተኮረ ነው። ሦስተኛው ምእራፍ ሁለቱም በዐውደ-ጽሑፋዊ ማዕቀፎች እና በዐውደ-ጽሑፉ የተደነገጉትን ማዕቀፎች በኢትዮጵያ ሁኔታ ውስጥ ለማስፈጸም የተግባር ዕቅድ የተረጋገጠ ነበር። ግኝቱ እንደሚያሳየው

the validation of both the contextualised framework and an action plan for the implementation of the contextualised framework within the Ethiopian context. The findings revealed that the framework from Chelagat is applicable for the improvement of postnatal care in the Ethiopian context. It was indicated that a lack of physical resources, infrastructure problems, cultural concerns, inadequate capacity building, inaccessibility of health services, unavailability of guidelines, lack of communication with healthcare users, and poor monitoring and evaluation, were challenges that can impact the implementation of the contextualised framework. These identified aspects were addressed and incorporated in the contextualised framework and action plan. The health sector transformation plan, good health system governance, as well as good political will by the Ethiopian government, were opportunities identified which could contribute to the implementation of the contextualised framework. A validated contextualised framework and action plan to facilitate the implementation thereof were developed using the inputs from respondents during Phase 1, a thorough literature review, as well as the three-round Delphi technique. Actions/methods to address the above-mentioned challenges were included in the action plan for the facilitation of the contextualised framework. The contextualised framework, accompanied by the action plan to facilitate implementation, were shared with the Ethiopian Federal Ministry of Health and other concerned organisations working on postnatal care services to enhance implementation in the Ethiopian context. Follow-up studies to assess the limitations of the framework and action plan can be conducted to adapt and improve the framework. Further studies on possible challenges associated

ከቼላጋት የሚገኘው ማዕቀፍ በኢትዮጵያ ሁኔታ የድህረ ወሊድ እንክብካቤን ለማሻሻል ተፈጻሚ ይሆናል። የቁሳቁስ እጥረት፣ የመሰረተ ልማት ችግሮች፣ የባህል ስጋቶች፣ በቂ አቅም አለመገንባት፣ የጤና አገልግሎት ተደራሽ አለመሆን፣ መመሪያ አለመጠቀም፣ ከጤና አገልግሎት ተጠቃሚዎች ጋር አለመግባባት፣ ደካማ ክትትል እና ግምገማ በአተገባበሩ ላይ ተግዳሮቶች እንደሆኑ ተጠቁሟል። የዐውደ-ጽሑፍ ማዕቀፍ እነዚህ ተለይተው የሚታወቁት ገጽታዎች በዐውደ-ጽሑፉ እና በድርጊት መርሃ ግብር ውስጥ ተካተዋል። የጤናው ሴክተር የትራንስፎርሜሽን እቅድ፣ የመልካም የጤና ስርዓት አስተዳደር፣ እንዲሁም የኢትዮጵያ መንግስት መልካም የፖለቲካ ፍላጎት አውድ ተኮር ማዕቀፎችን ተግባራዊ ለማድረግ አስተዋፅዖ የሚያደርጉ እድሎች ተለይተዋል። የተረጋገጠ የዐውደ-ጽሑፍ ማዕቀፍ እና አፈጻጸሙን ለማሳለጥ የተግባር እቅድ ተዘጋጅቷል። ከላይ የተጠቀሱትን ተግዳሮቶች ለመቅረፍ እርምጃዎች/ ዘዴዎች በዐውደ-ጽሑፉ የተደነገገውን አፈፃፀም ለማሳለጥ በድርጊት መርሃ ግብር ውስጥ ተካተዋል። በአውደ ርዕይ የተደገፈው ማዕቀፉ አፈጻጸሙን ለማሳለጥ ከድርጊት መርሃ ግብሩ ጋር በመሆን የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር እና ሌሎች የድህረ-ወሊድ አገልግሎት ላይ የሚሰሩ አካላት ጋር በኢትዮጵያ ሁኔታ አፈጻጸሙን ለማሳደግ ያስችላል። የማዕቀፉን እና የድርጊት መርሃ ግብሩን ውስንነት ለመገምገም ተከታታይ ጥናቶች ማዕቀፉን ለማስተካከል እና ለማሻሻል ሊደረጉ ይችላሉ። ከትግበራው ጋር በተያያዙ ተግዳሮቶች ላይ ተጨማሪ ጥናቶች የማዕቀፉን ስኬት ሊያሳድጉ ይችላሉ።

ቁልፍ ቃላት:- በዐውደ-ጽሑፋዊ ማዕቀፍ ፣ ለትግበራ የድርጊት መርሃ ግብር፣ የተሻሻለ የድህረ ወሊድ እንክብካቤ።

with the implementation can enhance the success of the framework. Studies that assess the impact (the Systems Model), such as the possible reduction in maternal and neonatal morbidity and mortality after the implementation of the contextualised framework, are also recommended.

Keywords: Contextualised framework; action plan for implementation; improved postnatal care.

Epidemiological investigation of Cutaneous Leishmaniasis in Sodo District Southern Ethiopia

Lina Gazu Mego

ABSTRACT

In Ethiopia, Cutaneous Leishmaniasis (CL) is a common infectious disease. However, existing knowledge on prevalence, risk factors, community awareness and circulating parasite species are scarce. The study was aimed at producing evidence to inform prevention strategies through epidemiological study using different approaches. Objectives are to access knowledge, attitude, and practices about CL, investigate risks related to transmission and determine prevalence of CL in Sodo District. A primary quantitative method using a cross-sectional descriptive approach was applied. Data were collected from interviews held with 423 households for the KAP survey. In factor assessment and prevalence study, 379 households harbouring 1 356 individuals were interviewed along with clinical assessment. In the KAP study, 263 (61.9%), 226 (53.4%), and 213 (50.4%) have satisfactory knowledge, favourable attitude, and good practice about

በደቡብ ኢትዮጵያ፣ በሶዶ ወረዳ የተደረገ የኩታኔስ ሌይሽማንያሲስ (ጨዌ) በሽታ ሁለንተናዊ ጥናት

በሊና ጋዙ መጎ

አጠቃሎ

ኢትዮጵያ ውስጥ ኩታኔስ ሌይሽማንያሲስ (ጨዌ) ብዙ ዘመናት የቆየና የተለመደ ተላላፊ በሽታ ነው። ሆኖም በማህበረሰቡ መካከል ስለመንስኤው፣ ስርጭቱና የበሽታ መተላለፍ ምክንያት ስለሆኑ ትንኞች ያለው ግንዛቤ እና እውቀት በጣም አናሳ ነው። በመሆኑም ይህ ጥናት የተለያዩ አቀራረቦችን በመጠቀም፣ በመሆኑም የጥናቱ አላማ ኤፒዲሚዮሎጂ የጥናት ዘዴ በመጠቀም በሽታዉን በተሻለ መልኩ መከላከል የሚያስችሉ መረጃዎችን ማመንጨት ነዉ። ጥናቱ ዝርዝር አላማዎችም በሶዶ ማህበረሰብ ዉስጥ ያለዉን ስለ ጨዌ በሽታ ያለ እውቀት፣ አመለካከትና፣ የመከላከል ተግባር ልምዶችን ለማጥናት፥ ከስርጭት ጋር የተያያዙ መነስኤዎችን መመርመር እና የጨዌ በሽታ ስርጭትን መጠንን መለካት ናቸው። ለዚህም ይረዳ ዘንድ ተሻጋሪ ገላጭ አቀራረብን በመጠቀም ቀዳሚ የቁጥር ዘዴ ተተግብሯል። መረጃ የተሰበሰበው ለእውቀት፣ አመለካከትና፣ የመከላከል ተግባር ልምዶችን ጥናት ከ423 አባወራዎች ጋር ቃለመጠይቆች ተከናውኗል። ከስርጭት ጋር የተያያዙ መነስኤዎችን መመርመር እና የጨዌ በሽታ ስርጭትን መጠንን መለካት ጥናት ደግሞ 379 አባወራ ቤቶች ዉስጥ ከሚኖሩ 1356 ግለሰቦች ጋር ቃለ መጠይቅና

Leishmaniasis. The majority are unable to identify Leishmaniasis and are unaware of its cause and transmission, respectively. Sandfly is considered an “important biting and blood-sucking insect” by 210 (49.6%) but knowledge on biting time and breeding place was unsatisfactory. Most believed CL can be treated, is a serious problem and has a disfiguring outcome. However, most (59.3%, n=251) prefer use of traditional medication. Concerning practice, 288 (68.1%) have bed nets but personal protective measures are rarely used. Risk factor assessment shows kebele, presence of screen on window/door, sensel tree and cave/gorge, host factors (travel history, sleeping at home yard, irrigating at night, spending time near cave/gorge, using personal protective measures and sleeping hand/face covered), hyrax near home and dumping dung to be significant factors affecting Leishmaniasis. Prevalence of Leishmaniasis was 9.07% (123/1,356) for both scars (5.45%) and active (3.61%) infection. Lesions were mainly located on face parts and LCL was the most common form. The PCR test identified Leishmania Aethiopica as a principal species. The Sodo community will benefit from awareness creation programmes regarding the cause, transmission, and vector of Leishmaniasis. Prevention programmes should prioritise changes in host behaviour such as putting a screen on window or door, use of personal protective measures, irrigation at night, and sleeping covering hand and face. CL is a challenging public health crisis in the district and due attention needs to be given to it.

Keywords: Attitude; Cutaneous Leishmaniasis; Ethiopia; knowledge; Leishmania species; lesion; practice; prevalence; risk factors; Sodo District; transmission; vector-borne disease.

የበሽታ ምርመራ ተደርጎአል። በእውቀት፣ አመለካከትና፣ የመከላከል ተግባር ልምዶችን ጥናት ላይ በአጠቃላይ ከ423 ሰዎች ዉስጥ 263 (61.9%) ፣ 226 (53.4%) እና 213 (50.4%) የሚያህሉት አጥጋቢ እውቀት፣ ተገቢ አመለካከት እና ጨዌን የመከላከል ጥሩ ተግባር ልምምድ አላቸው። ነገር ግን አብዛኛዎቹ የሌሽማኒያሲስን (ጨዌን) መንስኤውን እና የመተላለፋፊያውን መንገድ አያውቁም። በሽታ መተላለፍ ምክንያት የሆኑት ትንኞች (ሳንድ ፍላይ) በ210 (49.6%) ተሳታፊዎች እንደ “ደም የሚጠባ አስተላላፊ ነፍሳት ” ተብሎ ይታሰባል ነገር ግን ስለ ስለ ደም የሚመጡበት ግዜ እና የመራቢያ ቦታቸዉ ያለው እውቀት አጥጋቢ አልነበረም። ብዙዎች ኩታኔስ ሌይሽማንያሲስ (ጨዌ) ሊታከም የሚችል፣ ግን ትኩረት የሚያሻ እና ካልታከመ ግጽታን ማበላሸት ጉዳት የሚያመጣ እንደሆነ ያምናሉ። ነገር ግን፣ አብዛኛዎቹ (59.3%፣ በቁጥር=251) ባህላዊ መድሃኒቶችን መጠቀም ይመርጣሉ። ልምምድን በተመለከተ 288 (68.1%) የአልጋ አጎበር አላቸው ነገር ግን የግል መከላከያ እርምጃዎች ብዙም አይጠቀሙም። ከስርጭት ጋር የተያያዙ አጋላጭ መነስኤዎችን በመመርመር ጥናት ላይ የሚኖሩበት ቀበሌ፣ በመስኮትና በር ላይ ነፍሳት መከላከያ ስክሪን መኖሩ፣ ሰንሰል ዛፎች፣ ዋሻ፣ገደላማ ቦታ በቤት አካባቢ መኖሩ፣ የጉዞ ታሪክ፣ በቤት ግቢ ወይም ደጅ መተኛት፣ ሌሊት መስኖ ማጠጣት፣ በዋሻና ገደል አካባቢ ጊዜ ማሳለፍ፣ የትንኝ መከላከያ ዘዴዎችን መጠቀም እና ፊትና እጅን ሸፍኖ መተኛት)፣ ሮክ ሃይራክስ (የዋሻ አይጥ) ከቤት አጠገብ መኖር እና እበት በቤት አካባቢ መጣል ወይም ማስቀመጥ ለበሽታዉ የሚያጋልጡ ጉልህ ሁኔታዎች ናቸዉ። የበሽታዉን ስርጭት በተመለከተ ከተመረመሩት ዉስጥ የሌይሽማንያሲስ (ጨዌ) ስርጭት በ 9.07% (123/1,356) ሆኖ ተገኝቷል። ከእነዚህም ዉስጥ 5.45% የሚያህሉት ከጥናቱ በፊት በበሽታዉ የተያዙ ሲሆኑ 3.61% የሚያህሉት ደግሞ በጥናቱ ወቅት የተያዙ ናቸዉ። ቁስሉ በብዛት በፊት ገጽታ ላይ ሲገኝ፣ ሎካላይዝድ ሌይሽማንያሲስ የተባለዉ ጨዌ አይነት በብዛት ታይቷል። በተጨማሪም የPCR ቤተ-ሙከራ ውጤት Leishmania aethiopica የተባለዉ የጥገኛ ህዋስ እንደ ዋና ዝርያ ለይቷል። ጥናቱ ለሶዶ ማህበረሰብ ስለ ጨዌ በሽታ መንስኤ፣ መተላለፍ ምክንያት የሆኑት ትንኞች እና መተላለፊያ

መንገዶች የግንዛቤ ማስጨበጫ አስፈላጊነትን ጠቁሞአል። የጨዌ በሽታን ሰርጭትን የሚደረጉ የመከላከያ ፕሮግራሞች፥ እንደ መስኮት ወይም በር ላይ ስክሪን ማድረግ፣ራስን ከትንኝ መከላከያ መንገዶችን መጠቀም፣ በሌሊት መስኖ ኣአለማድረግ እና በመኻታ ሰዓት እጅን እና ፊትን መሸፈንን ላይ ለሚደረጉ ለውጦች ቅድሚያ መስጠት አለባቸው። በመጨረሻም፣ የጨዌ በሽታ በሶዶ ወረዳ ውስጥ ፈታኝ የሆነ የህዝብ ጤና ቀውስ መሆኑ በጥናቱ ስለተረጋገጠ፣ ተገቢውን ትኩረት ሊሰጠው ይገባል።

ቁልፍ ቃላት: - አመለካከት፣ የቆዳ በሽታ፣ ሌይሽማኒያሲስ፣ ኢትዮጵያ፣ እውቀት፣ የሌሽማንያ ዝርያዎች፣ ቁስሉ፣ ልምምድ መስፋፋት፣ አጋላጭ መንስኤዎች፣ የሶዶ ወረዳ፣ ትንኝ ወለድ በሽታ

Development of reproductive health integrated service delivery model for sero-positive women in Addis Ababa, Ethiopia

Meaza Getahun Sileshi

ABSTRACT

HIV/AIDS affects all people in the world, especially women in the reproductive age group are more affected in relation to paediatric HIV infections and the increased the number of AIDS-related maternal deaths and illnesses. Strategies like mothers' support groups (MSG) are important to empower sero-positive women to achieve the national EMTCT plan and an entry point to access comprehensive reproductive health services. There are significant factors that prevent the provision of integrated reproductive health (RH) and HIV care related with stigma and discrimination, gender inequality, custom of routine HIV care, heavy client loads, poor client-provider interactions, provider

ኤችአይቪ በደማቸው ውስጥ ላለባቸው ሴቶች የስነ-ተዋልዶ ጤና የተቀናጀ የአገልግሎት አሰጣጥ ሞዴል ልማት፡ በአዲስ አበባ ከተማ የተደረገ ጥናት

በመዓዛ ጌታሁን ስለሺ

አጠቃሎ

ኤች አይ ቪ/ ኤድስ በዓለም ላይ ያሉ ሰዎችን ሁሉ ያጠቃል፣ በተለይም በመውለድ እድሜ ክልል ውስጥ ያሉ ሴቶችን የበለጠ ይጎዳል። እንዲሁም የህፃናት ለኤችአይቪ ኢንፌክሽን ተጋላጭነትና ከኤድስ ጋር ተያያዥነት ያለው የእናቶች ሞት እና ህመሞች ቁጥርም ጨምሯል። እንደ እናቶች ድጋፍ ቡድን (MSG) ያለ ስትራቴጂ ኤችአይቪ በደማቸው ውስጥ ላለባቸው ሴቶች የኤችአይቪን ከእናት ወደ ልጅ መተላለፍ ለማስወገድ የታቀደውን ሀገራዊ እቅድ እንዲሳካ እና አጠቃላይ የስነ ተዋልዶ ጤና አገልግሎቶችን ለማግኘት የሚያበረታታ አስፈላጊ አገልግሎት ነው። ይሁን እንጂ የስነ-ተዋልዶ ጤና እና የኤችአይቪ እንክብካቤን በተቀናጀ መልኩ ለተገልጋይ ለማቅረብ የሚያግዱ ጉልህ ምክንያቶች አሉ። ከእነኚህም መካከል ማግለልና አድልዎ፣ የፆታ እኩልነት አለመመጣጠን፣ መደበኛ የኤችአይቪ እንክብካቤ አገልግሎት አሰጣጥ፣ ከፍተኛ

skill and lack of provider motivation. The purpose of this study was to develop a reproductive health integrated model for sero-positive women in Addis Ababa, Ethiopia. An explanatory sequential mixed method research design was utilised in Addis Ababa city in seven health centres from selected two sub-cities. The stratified simple random sampling method was applied to select health centres and the simple random sampling technique was used to select MSG enrolled Sero-positive women. The in-depth interview and FGD participants were selected through the snowball sampling technique. For the quantitative study, data were collected from 352 MSG enrolled Sero-positive pregnant and lactating mothers by recruited data collector nurses. For the qualitative study phase, information was gathered from twelve mentor mothers through in-depth interviews and three focus group discussion sessions which were held to gather information from site coordinators, head of health centres and HIV/AIDS case team leaders or focal persons from sub-city. The findings revealed that even though MSG activities had high impact on strengthening uptake of PMTCT and HIV- related services, integration of RH and HIV services is not well established. Several constraints of integration were stated in relation to client, health care provider and health facilities. So, a hybrid form of integration model was developed based on converging study results. The model was designed for its application at various set-ups for the integration of RH services with existing PMTCT/ MSG services and it helps to ensure the provision of comprehensive and quality care for Sero-positive women. This study recommends the application of a hybrid model for the integration of RH services at the community and health facilities level

የሆነ የተገልጋይ ቁጥር፣ ደካማ የሆነ የደንበኛና አገልግሎት ሰጪዎች ግንኙነት፣ የባለሞያዎች ችሎታ እና የተነሳሽነት እጥረት ናቸው። የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በአዲስ አበባ ላሉ ኤችአይቪ በደማቸው ውስጥ ላለባቸው ሴቶች የተቀናጀ የስነ-ተዋልዶ ጤና አገልግሎት አሰጣጥን ለማዘመን የሚረዳ ምሳሌ የሆነ ሞዴል ማዘጋጀት ነው። ለዚህም ጥናት ተከታታይ የሆነ ቅይጥ የምርምር ዲዛይን ዘዴ በመከተል በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ ካሉ ሁለት ክፍለ ከተሞች በተመረጡ በሰባት ጤና ጣቢያዎች ላይ ጥናቱ ተካሂዷል። እነኚህን ጤና ጣቢያዎች ለመምረጥ የንብርብር-ቀላል የዘፈቀደ ናሙና ዘዴ ተተግብሯል፣ እንዲሁም ኤችአይቪ በደማቸው ውስጥ ያለባቸውን ሴቶች በጥናቱ ላይ ለማሳተፍ ቀላል የዘፈቀደ ናሙና አወሳሰድ ጥቅም ላይ ውሏል። በተጨማሪም ጥልቅ ቃለ-መጠይቅ እና የትኩረት ቡድን ውይይት ተሳታፊዎች የተመረጡት በበረዶ ኳስ ናሙና አመራረጥ ዘዴ ነው። ለቁጥር-መጠናዊ ጥናት በእናቶች ድጋፍ ቡድን ተሳታፊ የሆኑ 352 ኤችአይቪ በደማቸው ውስጥ ያለባቸው እርጉዝ እና የሚያጠቡ እናቶችን በማሳተፍ በተመረጡ ነርሶች አስፈላጊው መረጃ ተሰብስቧል። በአይነታዊ-የጥራት ጥናት ዘርፍ ከአስራ ሁለት አመቻች እናቶች በጥልቅ ቃለ-ምልልስ መረጃ የተሰበሰበ ሲሆን ከአስተባባሪ ባለሞያዎች፣ ከጤና ጣቢያ ኃላፊዎች እና ከኤችአይቪ/ኤድስ መርሐ-ግብር ቡድን መሪዎች ወይም ከክፍለ-ከተማ ተወካዮች መረጃ ለመሰብሰብ ሶስት የትኩረት ቡድን በማዋቀር ውይይት ተካሂዷል። በጥናቱ ግኝት መሰረት ምንም እንኳን የእናቶች ድጋፍ ቡድን እንቅስቃሴ የኤችአይቪን ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ መከላከል (PMTCT) እና ከኤችአይቪ ጋር የተገናኙ አገልግሎቶችን አቅርቦት ለማጠናከር ከፍተኛ ድርሻ ቢኖረውም የስነ-ተዋልዶ ጤና እና ኤችአይቪ አገልግሎቶችን አቀናጅቶ ለመተግበር የጎላ አስተዋፅኦ ማበርከት ግን አልቻለም። እንደ ምክንያትም ከተገልጋይ፣ ከጤና አገልግሎት አቅራቢ እና ከጤና ተቋማት ጋር በተያያዘ በርካታ የአገልግሎት ቅንጅት ገደቦች ተገልጸዋል። ስለዚህ፣ የጥናቱን ውጤቶች በማዛመድ ድብልቅ ቅርጽ ያለው ጥምር የውህደት ሞዴል ተዘጋጅቷል። ሞዴሉ የስነ-ተዋልዶ ጤና አገልግሎቶችን ከነባር ፒኤምቲሲቲ / የእናቶች ድጋፍ ቡድን አገልግሎቶች ጋር ለማቀናጀት በተለያዩ ዝግጅቶች ላይ እንዲተገበር የተነደፈ

through the coordination of peer mentor mothers and health professionals.

Keywords: HIV; integration; model; Mothers Support Group; PMTCT; reproductive health; service-delivery; sero-positive; sexual health; service utilisation.

ሲሆን፣ ኤችአይቪ በደማቸው ውስጥ ላለባቸው ሴቶች ሁሉን አቀፍ እና ጥራት ያለው እንክብካቤ መድረሱን ለማረጋገጥ ይረዳል። ይህ ጥናት የስነ-ተዋልዶ ጤና አገልግሎትን በማህበረሰብ እና በጤና ተቋማት ደረጃ ለማዋሃድ፣ የተዘጋጀው ድቅል ሞዴል በአቻ አማካሪ እናቶች እና የጤና ባለሙያዎች ቅንጅት እንዲተገበር ይመክራል።

ቁልፍ ቃላት: ሞዴል፣ አገልግሎት ማቅረብ፣ ኤችአይቪ፣ ኤችአይቪ በደም ውስጥ መኖር፣ ውህደት፣ የስነ-ተዋልዶ ጤና፣ የእናቶች ድጋፍ ቡድን፣ የወሲብ ጤና፣ የአገልግሎት አጠቃቀም፣ ፒኤምቲሲቲ

Health and social development innovation guidance framework: harnessing progressively positive responsiveness optimation potential among youth and their parents, Addis Ababa, Ethiopia

Mulugeta Betre Gebremarium

ABSTRACT

Whereas intricately interlaced on one another like the “two sides of a coin”, Health and Social Development dimension remains less focused upon as the society‟s principal priority traction. The overwhelming emphasis has rather been on the disorders, risks, resilience, and services provision pathways. This Thesis has endeavoured to address Health and Social Development Innovation Guidance Framework: Harnessing Progressively Positive Responsiveness Optimisation Potential among Youth and Their Parents in Addis Ababa, Ethiopia, 2017 & 2018; principally expressed with what was coined as the “Minimal Bedrock Core Building

የጤና እና የማህበራዊ ልማት አዲስ አቅጣጫ መመሪያ ማዕቀፍ፥ በወጣቶችና በወላጆቻቸው አንፃር ተከታታይ አዎንታዊ ምላሽ አሠጣጥ ዕምቅ አቅምን ማጎልበትና ማቀላጠፍ በአዲስ አበባ

በሙሉጌታ በትረ ገብረማሪያም

አጠቃሎ

የጤና እና ማህበራዊ ልማት ልድ እንደ “የአንድ ሣንቲም ሁለት ገፅታዎች” ዓይነት፤ የማይነጣጠሉ፤ እርስ በእርሳቸው በጥብቅ የተቆራኙና የተሰናሰሉ ሲሆኑ፤ ተገቢው የቅድሚያ ትኩረት አልተሠጣቸውም። ዋነኛ ትኩረቶች በህመሞች፣ በአደጋ ተጋላጭነቶች፣ በአይበገሬነት እና በአገልግሎት አቅርቦት መንገድ ላይ ሆኖ ቆይቷል። ይህ ምርምር (ጥናት) የጤና እና የማህበራዊ ልማት አዲስ አቅጣጫ መመሪያ ማዕቀፍ ለማዋቀር ጥረት ያደረገ ሲሆን፤ በወጣቶችና በወላጆቻቸው አንፃር፤ ዕምቅ አቅሞችን በተከታታይ (በማያቋርጥ) አዎንታዊ ምላሽ ማጎልበትና ማቀላጠፍ እንደሚያስችል ታሳቢ ተደርጎ በአዲስ አበባ ኢትዮጵያ እ.ኤ.አ. 2017 እና 2018 ዙሮች የተካሔደ ሲሆን፤ በዋነኛነት በሁለት አዳዲስ አቅጣጫዎች ማለትም፥ “በሁነኛ የመነሻ ሥረ-መሠረት ባህሪያት ውህድ ስበስብስብ

– Block Attributes Continuum Set"; and the "Health and Social Development Optimisation Prototype Model Innovation Guidance Framework". Clearance to the ethical and technical soundness was obtained from the University of South Africa and the Ethical Board of the Addis Ababa City Administration Health Bureau. On top of the integrative, expansive conceptual and theoretical digest and eventually followed with the systematic capitalisation, constellation, and advancement of the Meta–Theoretical trajectory, the study has soundly implemented the Mixed – Methods and Multi – Methods abductive approach. Reasonably adequate sample size estimates were ensured in all cases. Both the probabilistic and non probabilistic sampling techniques were employed upon appropriate justification and specific indication. The triangulated primary data set was gathered using the systematic blends of the structured closed - and open-guided modules mixture. The entire Study Team, procedures, and modules were subjected to the pretesting and revision exercises on two rounds. Appropriate statistical and non-statistical computer software packages were employed during the expansive analyses process. Based upon the triangulated set of evidences, studying the complex phenomenon of harnessing progressively positive health and social development responsiveness optimisation potential among the youth and their parents was found not only practicable and acceptable, but also critically important. The findings across the set of segments have, in clear terms, revealed that there were considerable variations between the youth and their parents. Rich enough insights and perspectives were generated. Ranges of factors were incriminated. Health and social development responsiveness optimisation should warrant maximised preoccupation. Consideration of systematically aligned,

ዑደት" እና "የጤና እና የማህበራዊ ልማት ማጎልበት ምሥለ-ናሙና (ሞዴል) መመሪያ ማዕቀፍ" የተዋቀረ ነው። የምርምሩ (የጥናቱ) ምልዓተ አግባብነት ማረጋገጫ፤ በደቡብ አፍሪካ ዩኒቨርሲቲ እና በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ጤና ቢሮ የሥነ-ምግባር ቦርዶች ፈቃድ አሠጣጥ ሥርዓት የፀደቀ ነው። የምርምሩ (የጥናቱ) አጠቃላይ አተገባበር መሪ ዕቅድ ንድፍ፤ በምልዓተ ህብር-ውህድ ፅንሰ-ሐሳባዊ እና ንድፈ-ሐሳባዊ ሥረ-መሠረት ማዕቀፍ ተቀናጅቶ የተዘጋጀ ሲሆን፤ ፈርጀ-ብዙ የምርምር መንገዶችንና ዘዴዎችን ያቀፉ አቀራረቦችን ተግባራዊ አድርጓል፤ አግባብነት ያላቸው የተለያዩ የናሙና አወሳሰድ አማራጮች ተግባራዊ ተደርገዋል፤ በተመሣሣይ፤ በምልዓተ-ግምት የተዋቀሩ በሁለገብነት የተመሳከሩ በባለምርጫ እና በምርጫየለሽ ነፃ-ፍሠት የተጣመሩ መጠይቆች ሥርዓት የተዋቀሩ የመረጃ ማሰባሰቢያዎች በሁለት ዙር በተመሣሣይ ሁኔታ ተግባራዊ ተደርገዋል። አጣቃላይ የጥናት ቡድን ዓባላት፣ አካሄዶችን-ዘዴዎች፣ ሞዱሎች፣ ወዘተ ሁሉ የቅድመ ማጣራትና የማሻሻያ-የማስተካከያ ማረጋገጫ ልምምዶች በሁለት ዙር ተካሄደዋል፤ በምልዓተ-ሠፊ የትንታኔ ሂደት ሁሉ ተገቢ የሆኑ የጥራት ማረጋገጫ ርምጃዎች ተወስደዋል፤ የጥናት ግኝቶችን ለመተንተን አጋዥ የሆኑ በስታስቲክስ የተደገፉ እና ያልተደገፉ የኮምፑተር ሶፍትዌር ፓኬጆች (ዘዴዎች) ሥራ ላይ ውለዋል። በምልዓተ-ግምቶች ውቅር በተቀመጡት የማስረጃዎች ስብስብ መሥረት በወጣቶች እና በወላጆቻቸው አንፃር ተከታታይና የማያቋርጥ አዎንታዊ የጤና እና የማህበራዊ ልማት ምላሽ አሠጣጥ ዕምቅ አቀምን የመጠቀም ውስብስብ ክስተቶችን ማጥናት ተግባራዊ እና ተቀባይነት ያለው ብቻ ሳይሆን፤ በጣም አስፈላጊም ሆኖ ተገኝቷል፤ በወጣቶች እና በወላጆቻቸው አንፃር በምልዓተ-ግምቶች ስብስብ የተገኙ ማስረጃዎች ከፍተኛ ልዩነቶች እንዳሉ አሳይተዋል፤ በተከታዩ በሙከራው መርሐ-ግብር ክንዋኔ ተሥፋ ሠጪ የሆኑ ግንዛቤዎች እና አመለካከቶች ተመዝግበዋል፤ የጤና እና የማህበራዊ ልማትን ያለማሰለስ የማጎልበት ዘርፍ ከፍተኛ ትኩረት መሠጠት አለበት፤ ስለዚህ፣ በምርምሩ (በጥናቱ) በተገቢ ተዓማኒ ምክኒያታዊነት (በማስረጃ ፍትኃዊነት) የተነደፈውን አዲስ አቅጣጫ ምሥለ-ናሙና (ሞዴል) መመሪያ ማዕቀፍ ጨምሮ በሥርዓት የተደራጁ/የተቀናጁ ባለፈርጀ-

multi-faceted, multi-level, and streamlined optimisation measures, including the judiciously custom-made prototype model innovation guidance framework is recommended.

Keywords: Health and Social Development, Health, and Social Innovation Guidance Framework, Minimal Bedrock Core Building - Block Attributes Continuum Set, Optimisation Continuum, Optimisation Potential (Potentiality), Positive Continuum, Positive Potential, Progressive Optimisation, Progressive Responsiveness, Sustainable Development.

ብዙ ገፅታ ባለፈርጀ-ደረጃ እና ተከታታይ (የላሰለሰ የማያቋርጥ) የማጎልበት/የማቀላጠፍ እርምጃዎችን በውል ግምት ውስጥ ማስገባት ይመከራል።

ቁልፍ ቃላት፥ ጤና እና ማህበራዊ ልማት፣ ጤና እና ማህበራዊ ልማት አዲስ አቅጣጫ ማዕቀፍ፣ ሁነኛ መነሻ ሥረ-መሠረት የባህርያት ውህድ ስብስብ ዑደት፣ ተከታታይ (ያላሰለሰ የማያቋርጥ) የማጎልበት ምላሽ፣ የማጎልበት ዕምቅ አቅም፣ አዎንታዊ ማጎልበት፣ አዎንታዊ ዕምቅ አቅም፣ ዘላቂ ልማት፤

Health education guide for promotion of understanding and use of isoniazid preventative therapy uptake amongst HIV positive patients

Silenat Biressaw Workneh

ABSTRACT

The purpose of this study was to develop a health education guide to promote understanding and use of Isoniazid preventive therapy amongst HIV positive patients to decrease tuberculosis burden in HIV patients. This study used explanatory sequential mixed methods; quantitative data collection and analysis followed by qualitative data collection and analysis. The quantitative phase was followed by data collection and analysis of the qualitative phase. Structured and semi-structured interview guide questionnaires were used to collect both quantitative and qualitative data. A total of 252 patients and 12 health care providers enrolled in quantitative and qualitative study respectively. Simple random sampling

ለኤችአይቪ ህሙማን የኢሶኒአዚድ መከላከያ ቴራፒን ግንዛቤን እና አጠቃቀምን ለማስተዋወቅ የጤና ትምህርት መመሪያ፤

በስለናት ቢረሳው ወርቅነህ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዓላማ በኤችአይቪ በሽተኞች ላይ የሳንባ ነቀርሳ ሸክምን ለመቀነስ የኢሶኒአዚድ መከላከያ ሕክምናን በኤች አይ ቪ ቫይረስ በሽተኞች መካከል ግንዛቤን እና አጠቃቀምን ለማበረታታት የጤና ትምህርት መመሪያ ማዘጋጀት ነው። ይህ ጥናት የማብራሪያ ቅደም ተከተል ድብልቅ ዘዴዎችን ተጠቅሟል፤ የቁጥር መረጃ አሰባሰብ እና ትንተና በመቀጠል ጥራት ያለው መረጃ አሰባሰብ እና ትንተና ተጠቅሟል። የቁጥር ምእራፍ ተከትሎ በመረጃ አሰባሰብ እና በጥራት ደረጃ ላይ ተንትኗል። የተዋቀሩ እና በከፊል የተዋቀሩ የቃለ መጠይቅ መመሪያ መጠይቆች ሁለቱንም መጠናዊ እና የጥራት መረጃዎችን ለመሰብሰብ ጥቅም ላይ ውለዋል። በአጠቃላይ፣ 252 ታካሚዎች እና 12 የጤና እንክብካቤ ሰጪዎች በመጠን እና በጥራት ጥናት ተመዝግበዋል። ቀላል የዘፈቀደ ናሙና ዘዴ ለቁጥር ጥናት ጥቅም ላይ ውሏል። ተጨማሪም

method was used for quantitative study. Descriptive statistics was used, and percentages were calculated. Bivariate and multivariate logistic regressions were applied to identify associations between variables. In subsequent qualitative section of the study, health care providers were interviewed. Qualitative data was organized in themes and analysis was done manually. RESULTS: Quantitative and qualitative data was analyzed subsequently. Of the 252 study participants, 56.7% of the participants were provided with tuberculosis preventive therapy. However, only 43.3% completed the prescribed treatment within the specified period. In logistic regression analysis, participants' gender (P=0.032), residence (P=0.020), viral load suppression status (P=0.037), awareness and information on IPT benefit (P=0.000), awareness on IPT reduce the occurrence of tuberculosis (P=0.017), was found significantly associated with IPT acceptance. In addition, in an in-depth interview of health care providers: patient's refusal, non-completion, inadequate providers counseling and patient education practices, misconceptions and misunderstandings of patients about IPT, fear of drug resistance, pill burden and drug side effect, lack of training and education guide were identified barriers for IPT implementation. Uptake of isoniazid preventive therapy in PLHIV in a tertiary hospital is sub-optimal and the completion rate among initiated IPT was found low. Interventions focused on initiation as well as acompletion of IPT are needed. Consequently, Health education guide developed to improve IPT uptake; client-focused individual counseling; BCC and the need for initiation of short-term TPT regimens were recommended.

Keywords: *Latent TB, TB/HIV, PLWHIV, IPT, Non-completion, Patient education, Misconception, Education guide, Tertiary Hospital, Ethiopia*

ገላጭ ስታቲስቲክስና የመቶኛ ስሌት ጥቅም ላይ ውሏል። በተለዋዋጮች መካከል ያሉ ግንኙነቶችን ለመለየት ሁለትዮሽ እና ባለብዙ ተለዋዋጭ ሎጅስቲክ ሪግሬሽን ተተግብረዋል። በቀጣይ የጥናቱ የጥራት ክፍል የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች ቃለ መጠይቅ ተደርገዋል። ጥራት ያለው መረጃ በጭብጦች የተደራጀ ሲሆን ትንታኔው በእጅ ተከናውኗል። የጥናቱ ውጤት እንዳረጋገጠው፣ ከ252 የጥናት ተሳታፊዎች ውስጥ 56.7% ተሳታፊዎች የሳንባ ነቀርሳ መከላከያ ህክምና ተሰጥቷቸዋል። ይሁን እንጂ 43.3% ብቻ የታዘዘውን ህክምና በተወሰነው ጊዜ ውስጥ አጠናቀዋል። በሎጂስቲክስ ሪግሬሽን ትንተና፣ የተሳታፊዎች ጾታ (P=0.032)፣ መኖሪያ (P=0.020)፣ የቫይረስ ሎድ ማፈን ሁኔታ (P=0.037)፣ ስለ አይፒቲ ጥቅም ግንዛቤ እና መረጃ (P=0.000)፣ በአይፒቲ ላይ ያለው ግንዛቤ የመከሰቱን ሁኔታ ይቀንሳል። ቲዩበርክሎዝስ (P=0.017) ከአይፒቲተቀባይነት ጋር ተያይዞ ተገኝቷል። በተጨማሪም በጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች ጥልቅ ቃለ-መጠይቅ ላይ-የታካሚው እምቢተኛነት፣ ያልተሟላ፣ በቂ ያልሆነ አቅራቢዎች የምክር እና የታካሚ ትምህርት ልምዶች፣ ስለ IPT የታካሚዎች የተሳሳቱ አመለካከቶች እና አለመግባባቶች፣ የመድሃኒት መከላከያ ፍራቻ፣ የመድሃኒት ሸክም እና የመድሃኒት የጎንዮሽ ጉዳት፣ የስልጠና እጥረት እና የትምህርት መመሪያ ለIPT ትግበራ መሰናክሎች ተለይተዋል። በአጠቃላይ፣ በPLHIV ውስጥ isoniazid የመከላከያ ህክምና በከፍተኛ ደረጃ ሆስፒታል ውስጥ መውሰድ በጣም ጥሩ ሆኖ ተገኝቷል። በሌላ በኩል፣ በተጀመረው IPT መካከል ያለው የማጠናቀቂያ መጠን ዝቅተኛ ሆኖ ተገኝቷል። ጣልቃገብነት አነሳሽነት ላይ ያተኮረ እና አስፈላጊው የIPT ማጠናቀቅ ላይ ነው። በዚህም ምክንያት የIPT አወሳሰድን ለማሻሻል የተዘጋጀ የጤና ትምህርት መመሪያ፣ ደንበኛ ያተኮረ የግለሰብ ምክር፣ BCC እና የአጭር ጊዜ የTPT ሥርዓቶችን የመጀመር አስፈላጊነትን ጥናቱ ይመከራል።

ቁልፍ ቃላት፡- ድብቅ ቲቢ፣ ቲቢ/ኤችአይቪ፣ PL-WHIV፣ IPT፣ ያልተጠናቀቀ፣ የታካሚ ትምህርት፣ የተሳሳተ አመለካከት፣ የትምህርት መመሪያ፣ ከፍተኛ ሆስፒታል፣ ኢትዮጵያ፤

Strategies for the promotion of youth friendly sexual and reproductive health services in Addis Ababa, Ethiopia

Tadesse Gossaye Birru

ABSTRACT

Adolescents and young people don't hesitate to make any decisions pertaining to their sexual and reproductive health matters without sufficiently examining the consequences and taking precautions to protect themselves. School adolescents in Ethiopia have no adequate level of awareness and information on issues that have pronounced impact on their sexual and reproductive health matters.

Their health service seeking behaviour is very low. The existing health services are mal-distributed and are adult centred. Health service providers are not well equipped to provide adolescent-specific sexual and reproductive health services. The purpose of this study was; therefore, to identify risky sexual behaviours among preparatory school students and to improve the sexual and reproductive health needs of preparatory school adolescents in Addis Ababa city administration through the provision of a vibrant and effective adolescent and youth-friendly SRH service strategies. A qualitative study design was employed to ascertain a deeper understanding and insights about the existence of risky sexual behaviours, attributing factors, untoward consequences resulting from the behaviours and to consult what should be done to enhance the sexual and reproductive health needs of students in preparatory schools based on the research findings. A series of open-ended questionnaires were used to collect data from male and female focus group

ለወጣቶች ተስማሚ የሆኑ ወሲባዊ እና የስነ-ተዋልዶ ጤና አገልግሎቶችን የተሻለ ለማድረግ የሚያግዙ ስልቶች፡ በአዲስ አበባ የተደረገ ጥናት፤

በታደሰ ጎሳዬ ብሩ

አጠቃሎ

አብዛኛውን ጊዜ ወጣቶች የሚያስከትልባቸውን መዘዝ ሳይመረምሩ እና እራሳቸውን ለመጠበቅ ቅድመ ጥንቃቄዎችን ሳያደርጉ፣ በሚፈጽሙት ተግባር ከጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ጤና ጉዳዮቻቸው ጋር በተያያዘ ብዙ ችግሮች ያጋጥሟቸዋል። በኢትዮጵያ ያሉ ታዳጊ ወጣቶች በጾታ እና በሥነ ተዋልዶ ጤና ጉዳዮች ላይ በቂ ግንዛቤ እና መረጃ የላቸውም። የጤና አገልግሎት የመፈለግና የመገልገል ባህሪያቸውም በጣም ዝቅተኛ ነው። ያሉትም የጤና አገልግሎቶች ቢሆኑ በአንድ አካባቢ ብቻ ያተኮሩና በይበልጥ ደግሞ አዋቂዎችን ብቻ ማዕከል ያደረጉ ናቸው። ለወጣቶች የስነ ጾታ እና ስነ ተዋልዶ የጤና አገልግሎት የሚሰጡ የጤና ባለሙያዎችም ቢሆኑም በበቂ መልኩ የሰለጠኑና በቂ አውቀትና ልምድ ያላቸው አይደሉም ።

የዚህ ጥናት ዓላማ በመሰናዶ ትምህርት ቤት ተማሪዎች ላይ የሚታዩትን አላስፈላጊና አደገኛ የሆኑ የስነፆታና የስነትዋልዶ ጤና ባህሪያቶችን መለየት እና ይህንኑ ለማሻሻል ሊረዱ የሚችሉ ወይንም የሚያግዙ ስልቶችን በጥናቱ ውጤት መሰረት መንደፍና እንዲተገበሩ ማድረግ ነው። ከዚህ በተጨማሪ በምርምር ግኝቱ መሰረት በመሰናዶ ትምህርት ቤቶች የተማሪዎችን ጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ጤናን ለማሳደግ ምን መደረግ እንዳለበት ምክረ ሀሳቦችን አስቀምጥዋል ።

ስለነዚህ ታዳጊ ወጣቶች የስነ ጾታና ስነ ተዋልዶ ባህሪያትና ጠባይ ጠልቅና ሰፋ ባል መልኩ መረዳት እንዲቻል ጥናቱ አይንታዊ (qualitative) የተባለውን የጥናት ንድፍ አይነት ተጠቅሟል ። ጥናቱ መረጃን ለመሰብሰብም፣ በሚገባ የተዘጋጁ ፤ ተከታታይና ክፍት የሆኑ መጠይቆችን ተጠቅሟል ። መጠይቆቹን በመጠቀም የተሻለ መረጃ ለማግኘት በተመረጡ ት/ቤት ውስጥ የሚገኙ ወጣቶቹን ወንዶች ለብቻ ፤ ሴቶች ለብቻ በመለያየት የቡድን ውይይቶች ተደርገዋል ። በተጨማሪም የስነ ጾታና ስነ ተዋልዶ ጤና አገልግሎት የሚሰጡትን የጤና ባለሙያዎችና መምህራኖች ጠለቅ ያሉ ቃለ መጠይቆች

discussants of school adolescents and from an in-depth interviewee providing adolescent related health services and teachers from the respective school selected for this study. The study has documented that, a significant number of school adolescents in Addis Ababa are lacking good level of knowledge about their sexual health, they are more neglected and passive to discuss and make informed decisions despite quite a lot of them being engaged in risky sexual behaviour either boldly or inaudibly. Sexual violence and offensive behaviour against school girls was escalating though it was hidden and unreported. Adolescents sexual and reproductive health promoting strategies were developed based on the research findings under the corresponding thematic areas and validated by a group of qualified and experienced experts and their feedbacks have been incorporated for enrichment. In conclusion, fairly large numbers of preparatory school students in Addis Ababa are suffering from unpleasant consequences resulting from practicing harmful sex. Unprotected sex leading to unintended teenage pregnancy, attempt to terminate pregnancy usually reported to be unsafe, sexually transmitted infection, school dropout, physical and psychological abuse are among others. List of useful recommendations were also highlighted to consolidate and strengthen the strategic functions.

Keywords: *Preparatory school, risky sexual practice, adolescent sexual and reproductive health, Sexual violence, Abuse, exposure, triggering, unintended, untoward consequences, emerging behaviour, transactional sex, cross-generational sex, access, utilization, promotion.*

በመጠየቅ ስለ ውጣቶቹ የስነ ጾታና ስነ ተዋልዶ ጤና ባህሪያትና ሁነታዎች ለመረዳት ተችሏል፡፡

ጥናቱ እንዳመለከተው በአዲስ አበባ ቁጥራቸው ቀላል የማይባሉ ታዳጊ ወጣቶች ስለ ጾታዊና ስለ ስነ ተዋልዷዊ ጤንነታቸው በቂ እውቀት የሌላቸው፣ ትኩረት የተነፈጉ እና በመወያየት መረጃ ላይ የተመሰረተ ውሳኔ እንዲወስኑ አይደረጉም፡፡ ይንዲህም ሆኖ ወጣቶቹ አሁንም በድብቅም ይሁን በይፋ ለራሳቸው አደገኛ የሆኑ ጾታዊ ግኙንቶችን እንደሚፈጽሙ ጥናቱ ያመላክታል፡፡ ከዚህ ጋር በተያያዘ በወጣት የት/ቤት ልጃገረዶች ላይ የሚደርሰው ወሲባዊ ጥቃት እና አፀያፊ ባህሪዎች ሙሉ በሙሉ ሪፖርት ባይደረጉም ችግሩ እየጨመረና እእየሰፋ መምጣቱን ጥናቱ አሳይቷል፡፡ በዚህ ጥናት በጉርምስና ዕድሜ ላይ የሚገኙ ወጣቶች ጾታዊ እና ስነ ተዋልዶ ጤናችውን የሚያጎለብቱ ስልቶች በዋና ዋና ክፍሎች ተከፍለው ተዘጋጅተዋል፡፡ በተገኙት ጥናት ውጤቶችና በተቀመጡት ስልቶች ላይ ልምድ ያላቸው ባለሙያዎች አስተያየቶቻቸውን እንዲሰጡበትና የበለጠ የተሟላ እንዲሆን ተደርጓል፡፡

በአጠቃላይ፣ በአዲስ አበባ ቁጥራቸው ቀላል የማይባሉ የመሰናዶ ትምህርት ቤት ወጣት ተማሪዎች ጎጂ ጾታዊ ድርጊቶችን በመፈጸማቸው ከፍተኛ መዘዝ እየደረሰባቸው ነው፡፡ ጥንቃቄ የጎደለው የግብረ ሥጋ ግንኙነት ወደ ላልተፈለገ እርግዝና፣ ደህንነቱ ያልተጠበቀ እርግዝናን የማቋረጥ ሙከራ፣ በግብረ ሥጋ ግንኙነት የሚተላለፍ ኢንፌክሽን፣ ትምህርት ማቋረጥ፣ አካላዊ እና ሥነ ልቦናዊ ጥቃቶች ተዳርገዋል፡፡ በጥናቱ መጨረሻም፣ የስትራቴጂካዊ ተግባራቶቹን ለማጠናከር የሚረዱ ጠቃሚ ምክሮች ተዘርዝረዋል፡፡

ቁልፍ ቃላት፡- የመሰናዶ ትምህርት ቤት፣ አደገኛ የግብረ ሥጋ ልምምድ፣ የጉርምስና ጾታዊ እና የስነ ተዋልዶ ጤና፣ ጾታዊ ጥቃት፣ አላግባብ መጠቀም፣ መጋለጥ፣ ቀስቃሽ፣ ያልታሰበ፣ ያልተፈለገ ውጤት፣ ብቅ ብቅ ያለ ባህሪ፣ የግብይት ወሲብ፣ ትውልድ-አቋራጭ ወሲብ፣ ተደራሽነት፣ አጠቃቀም፣ ማስተዋወቅ፤

Guidelines to sustain the nutritional status of patients on cervical cancer therapy in Ethiopia.

Terefe Gelibo Argefa

ABSTRACT

Cervical cancer is the third most common cancer among women worldwide, and the second most common cancer among women in developing countries. The nutritional status of cervical cancers patients therefore became important in determining treatment outcomes, requiring healthcare providers to follow up and assess each cervical cancer patient's nutritional status and nutrition care plan to provide quality patient care and enhance patient outcomes. The purpose of this study was to develop standard guidelines to sustain the nutritional status of patients on cervical cancer therapy in Ethiopia. The research was conducted in four phases. In the first phase, a quantitative, retrospective, and prospective cohort study design was applied to identify the survival rate and nutritional experiences of cervical cancer patients, guided by the theory of planned behaviour (TPB). Phase 2 entailed the analysis and interpretation of findings from Phase 1; 1 094 cervical cancer patient records met the inclusion criteria and were retrieved for data capturing. Ultimately,175 patients were included as study participants to complete the questionnaires. Phase 3 involved the interpretation of data and the integration thereof with literature available on guideline development. The study's findings revealed nutritional challenges such as treatment-related side effects (including a loss of appetite and nausea) contribute to decreased food intake and weight loss. It was also identified that many factors influence cervical cancer

በኢትዮጵያ የማኅጸን ነቀርሳ ሕክምና ላይ የታካሚዎችን የአመጋገብ ሁኔታ ለማሻሻል የሚረዱ መመሪያዎች፤

በተረፈ ገሊቦ አርገፋ

አጠቃሎ

የማኅጸን በር ነቀርሳ በሴቶች ለይ ከሚከሰቱ የጤና ችግሮች መካከል፣ በአለም አቀፍ ደረጃ በሶስተኛነት የሚገኝ ሲሆን፣ በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት ደግሞ በሁለተኛ ደረጃ ይገኛል። ከዚህም ጋር ተያይዞ፣ የማኅጸን ነቀርሳ ሕመምተኞች የአመጋገብ ሁኔታ የሕክምና ውጤቶችን በመወሰን ረገድ አስፈላጊ ሆኗል። የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች እያንዳንዱን የማህፀን በር ነቀርሳ ህመምተኛ የአመጋገብ ሁኔታ እና የአመጋገብ እንክብካቤ እቅድን በመከታተል እና በመገምገም ጥራት ያለው የታካሚ እንክብካቤን ለማቅረብ እና የታካሚ ውጤቶችን ለማሻሻል ይረዳል። የዚህ ጥናት ዋና አላማ በኢትዮጵያ የማህፀን በር ነቀርሳ የታካሚዎችን የአመጋገብ ሁኔታ ለማሻሻል የሚረዱ መደበኛ መመሪያዎችን ማዘጋጀት ነው። ጥናቱ የተካሄደው በአራት ደረጃዎች ነው። በመጀመሪያው ምዕራፍ የማህፀን በር ነቀርሳ ታማሚዎችን የመትረፍ መጠን እና የአመጋገብ ልምድን ለመለየት የሚያስችል የጥናት ንድፍ ተተግብሯል። ይህም በእቅድ ባህሪ ፅንሰ-ሀሳብ ተመርቷል። ደረጃ 2 ከደረጃ 1 የተገኙ ግኝቶችን ትንተና እና ትርጓሜ የያዘ ነው። 1094 የማህፀን በር ነቀርሳ ታማሚ መዝገቦች የማካተት መስፈርቶቹን አሟልተው ለመረጃ ትንተና ተወስደዋል። በመጨረሻም፣ መጠይቆችን ለመሙላት 175 ታካሚዎች እንደ የጥናት ተሳታፊዎች ተካተዋል። ደረጃ 3 መረጃን መተርጎም እና በመመሪያ ልማት ላይ ከሚገኙ ጽሑፎች ጋር መቀላቀልን ያካትታል። የጥናቱ ግኝቶች እንደ ሕክምና-ተያያዥ የጎንዮሽ ጉዳቶች (የምግብ ፍላጎት ማጣት እና ማቅለሽለሽን ጨምሮ) የምግብ አወሳሰድን እና ክብደት መቀነስን የመሳሰሉ የአመጋገብ ችግሮች መኖራቸውን ያሳያል። በተጨማሪም ብዙ ምክንያቶች የማኅጸን በር ነቀርሳ ሕመምተኞች የጤና ውጤት ላይ ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ ተለይቷል። በተጨማሪም፣ የታቀደ ባህሪ ጽንሰ-ሐሳብ (TPB) ጤናማ አመጋገብን የሚከለክሉትን፣

patients' health outcomes and the TPB have played an underlying role in exploring the inhibitors of healthy eating, support from healthcare providers, and support from important others towards healthy eating behaviour. The theory assisted the researcher in understanding the support required from healthcare providers to promote patients' health eating behaviour. Developing short and long-term care plans in areas such as nutritional management, including nutritional screening, nutritional assessment, and nutritional and psychosocial support that can improve patient outcomes while the patient is under the direct care of the healthcare team is needed. Seven expert panellists participated in the e-Delph technique in Phase 4 to validate the developed standard guidelines to sustain the nutritional status of cervical cancer patients on therapy. The guidelines are intended to primarily support the Ministry of Health (MOH) and policymakers developing or strengthening national cancer treatment, by implementing a guideline to sustain the nutritional status of cervical cancer patients on therapy in Ethiopia.

Key words: *Cervical cancer, Nutritional assessment, Nutritional status, PG-SGA, Patient survival, Cancer malnutrition, Therapy, Theory of planned behaviour, Treatment outcome, Guidelines.*

የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎችን ድጋፍ እና ሌሎች አስፈላጊ ለሆኑ ጤናማ የአመጋገብ ባህሪዎች በመፈለግ ረገድ ቁልፍ ሚና ተጫውተዋል። ንድፈ ሃሳቡ የታካሚዎችን ጤናማ የአመጋገብ ባህሪ ለማራመድ፣ ከጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች የሚፈለገውን ድጋፍ እንዲገነዘቡ ረድቷቸዋል። በሽተኛው በጤና አጠባበቅ ቡድን ቀጥተኛ እንክብካቤ ስር እያለ የታካሚውን ውጤት ሊያሻሽል የሚችል የአመጋገብ ምርመራ፣ የአመጋገብ ግምገማ፣ የአመጋገብ እና የስነ-ልቦና ድጋፍን ጨምሮ፣ እንደ የአመጋገብ አስተዳደር ያሉ የአጭር እና የረጅም ጊዜ እንክብካቤ እቅዶችን ማዘጋጀት ያስፈልጋል። የማኅጸን በር ነቀርሳ በሽተኞች በሕክምና ላይ ያለውን የአመጋገብ ሁኔታ ለማስቀጠል የተዘጋጁትን መደበኛ መመሪያዎችን ለማረጋገጥ በክፍል 4 ውስጥ በ e-Delph ቴክኒክ ሰባት ኤክስፐርቶች ተሳትፈዋል። መመሪያው በዋናነት በጤና ጥበቃ ሚኒስቴር (MOH) እና በብሔራዊ የካንሰር ህክምና ለማዳበር ወይም ለማጠናከር ፍላጎት ያላቸውን ፖሊሲ አውጪዎች ለመደገፍ የታለመ ሲሆን፣ የማህፀን በር ካንሰር ህመምተኞች ህክምና ላይ ያለውን የአመጋገብ ሁኔታ ለማሻሻል መመሪያን ተግባራዊ ማድረግ አስፈላጊ ነው።

ቁልፍ ቃላት፡- የማኅጸን በር ካንሰር፣ የተመጣጠነ ምግብ ግምገማ፣ የአመጋገብ ሁኔታ፣ PG-SGA፣ የታካሚ ሕልውና፣ ካንሰር የተመጣጠነ ምግብ እጥረት፣ ቴራፒ፣ የታቀዱ ባህሪያት ንድፈ ሐሳብ፣ የሕክምና ውጤት፣ መመሪያዎች፤

Development of behavioural change communication strategies to promote the use of intrauterine contraceptive device in Addis Ababa, Ethiopia

Tewodros Alemayehu Abebe

ABSTRACT

Intrauterine contraceptive devices (IUCDs) are one of the long-acting contraceptive methods that provide protection from pregnancy for duration up to 12 years. IUCD is the most efficient, cost-effective, and extensively used contraceptive technique in the world, yet it is rarely utilized in Ethiopia. The purpose of this study was to develop social and behavioural change communication strategies (SBCC) to improve the utilization of IUCD in Addis Ababa, Ethiopia, through understanding intention and its determinants. The research was conducted in Addis Ababa among users of family planning methods in health facilities using complex mixed research approaches. Reasoned Action Approach was used as the study's theoretical framework and the research was completed in three consecutive phases. In the first phase, qualitative data from users of a short and long-acting method of family planning was obtained, and the findings were utilized to help construct a questionnaire that was employed in the second phase of the study. A correlational quantitative cross-sectional approach was used in the second phase to collect data from representative samples of users of short-acting contraceptive methods in health facilities. Using the findings from the second phase, the SBCC model and communication strategy for IUCD promotion in Addis Ababa was developed in the third phase. Only 8.4% users of short-acting contraceptive have

የጥናቱ ርእስ፡ የባህሪ ለውጥ ግንኙነትን በማሻሻል በማህፀን ውስጥ የሚቀመጠውን የወሊድ መከላከያ ዘዴ (IUCDs) አጠቃቀምን ለማስፋፋት የተዘጋጀ ስልት፡ በአዲስ አበባ የተደረገ ጥናት

በቴዎድሮስ አለማየሁ አበበ

አጠቃሎ

በማህፀን ውስጥ የሚቀመጥ የእርግዝና መከላከያ ዘዴ (IUCDs) እስከ 12 አመት ድረስ የሚያገለግል ለረጅም ጊዜ እርግዝናን ለመከላከል ከሚያገለግሉ የወሊድ መቆጣጠሪያ ዘዴዎች ውስጥ አንዱ ነው፡ ፡ IUCD በዓለም ላይ በጣም በስፋት ጥቅም ላይ የዋለ፤ እርግዝናን በከፍተኛ ደረጃ ይሚከላከል እና ወጪ ቆጣቢ የወሊድ መከላከያ ዘዴ ቢሆንም፣ በኢትዮጵያ ብዙም ጥቅም ላይ አልዋለም። የዚህ ጥናት አላማ በአዲስ አበባ የማህበራዊ እና የባህርይ ለውጥ ግንኙነት ስትራቴጂዎችን (SBCC) በማዘጋጀት የIUCD አጠቃቀምን ለማሻሻል ነው። ጥናቱ የተካሄደው በአዲስ አበባ በሚገኙ ጤና ተቋማት ውስጥ የቤተሰብ ምጣኔ ለመጠቀም ከመጡት ተጠቃሚዎች መካከል ድብልቅ የምርምር ዘዴዎችን (mixed research approaches) በመጠቀም ነው። ለጥናቱ "ምክንያታዊ የድርጊት አቀራረብ (RAA)" የንድፈ ሐሳብ ማዕቀፍ በመጠቀም የተሰራ ሲሆን ጥናቱ በሦስት ተከታታይ ደረጃዎች ተጠናቅቋል። በመጀመሪያው ምእራፍ የአጭር እና ረጅም ጊዜ የሚያገለግሉ የቤተሰብ ምጣኔ ተጠቃሚ ሴቶች ጋር የጥራት መረጃ የተገኘ ሲሆን ግኝቶቹም በጥናቱ ሁለተኛ ዙር ስራ ላይ ለዋለው ቃለ መጠይቅ ለመስራት አጋዥ ሆነዋል። በሁለተኛው ምዕራፍ ለአጭር ጊዜ የሚያገለግሉትን የእርግዝና መከላከያ ዘዴዎችን ከሚጠቀሙ ሴቶች ተወካይ ናሙናዎች ጋር በተድረገ ቃለመጠይቅ የተሰበሰበ መረጃ ነው። የሁለተኛው ምዕራፍ ጥናት ግኝቶችን በመጠቀም በአዲስ አበባ የSBCC ሞዴል እና የኮሚዩኒኬሽን ስትራቴጂ በሶስተኛው ምዕራፍ ተዘጋጅቷል።

በጥናቱ ውጤት መሰረት በአዲስ አበባ ውስጥ ለአጭር ጊዜ የሚያገለግሉትን የእርግዝና መከላከያ

intention to use IUCD in the coming year. Unfavourable attitudes and a negative perceived social norm on the use of IUCD were the main drivers of poor intention. The specific underlying beliefs responsible for the observed low intention and its direct determinants were presence of fear and shyness related to the procedure of IUCD insertion, believing that IUCD is not allowed for them, perceptions that IUCD causes infertility, need for approval from husband, preference to do as their close friends and neighbours, and preference to hear experiences from other IUCD users. The SBCC model and communication strategy were designed to address the identified underlying beliefs, to result in a positive attitude, supporting social norm, and enhanced intention toward the usage of IUCD, which will ultimately improve ulitilization of IUCD and the family planning method mix in Addis Ababa.

Keywords: *Intrauterine contraceptive device (IUCD/IUD); Family planning; long-acting contraceptive method; reasoned action approach (RAA); Theory of Planned behaviour (TPB); Dickoff survey list; social and behavioural change communication (SBCC); Behavioural change communication (BCC), communication strategy for IUCD promotion, Addis Ababa.*

ዘዴዎችን ከሚጠቀሙ ሴቶች ውስጥ 8.4% ብቻ በሚቀጥለው አንድ አመት ጊዜ ውስጥ IUCD የመጠቀም ፍላጎት አላቸው። በIUCD አጠቃቀም ላይ ያሉ መጥፎ አስተሳሰቦች እና አሉታዊ የማህበረሰብ ተጽዕኖዎች ለታየው ዝቅተኛ IUCDን የመጠቀም ፍላጎት ዋና ዋና መንስኤዎቹ ናቸው። ሌሎች በጥናቱ የተለዩ ምክንያቶች የሚከተሉት ናቸው። IUCD ለእነሱ እንደማይፈቀድላቸው በማመን፤ IUCDን ለመጠቀም ፍርሃት እና ዓይን አፋርነት መኖር፣ IUCD መሃንነት ያስከትላል የሚል የተሳሳተ ግንዛቤ መኖሩ፣ ከባሎቻቸው IUCDን ለመጠቀም ፈቃድ አለማግኘት፣ የቅርብ ጓደኞቻቸው እና ጎረቤቶቻቸው የሚጠቀሙትን የወሊድ መከላከያ ዘዴ ለመጠቀም መፈለግ እና ራሳቸው ከመጠቀማቸው በፊት ከሌሎች የI-UCD ተጠቃሚዎች ተሞክሮ ለመስማት መፈለግ መምረጣቸው ነበሩ።

የSBCC ሞዴል እና የግንኙነት ስትራቴጂ የተነደፈው በጥናቱ የተለዩትን መሰረታዊ የተሳሳቱ አስተሳሰቦች እና አሉታዊ የማህበረሰብ ተጽዕኖዎች ለመቅረፍ፣ አዎንታዊ አመለካከትን ለማምጣት፣ ማህበረሰባዊ ድጋፎችን ለማግኘት እና የIUCD አጠቃቀም ላይ የተሻሻሉ ሀሳቦችን ለማምጣት ሲሆን፣ ይህም በመጨረሻ በአዲስ አበባ የIUCD እና ሌሎች የቤተሰብ ምጣኔ ዘዴዎችን አጠቃቀም ለማሻሻል ይረዳል።

ቁልፍ ቃላት:- በማህፀን ውስጥ የሚቀመጥ የወሊድ መከላከያ ዘዴ (IUCD / IUD)፣ የቤተሰብ ምጣኔ፣ ለረጅም ጊዜ የሚያገለግል የእርግዝና መከላከያ ዘዴ፣ ምክንያታዊ የድርጊት አቀራረብ (RAA)፣ የታቀደ ባህሪ ጽንሰ-ሐሳብ (TPB)፣ ዲክ ኦፍ የዳሰሳ ጥናት ዝርዝር፣ ማህበራዊ እና የባህርይ ለውጥ ግንኙነት (SBCC)፣ የባህርይ ለውጥ ግንኙነት የመግባቢያ (BCC) ስትራቴጂ፣ አዲስ አበባ፤

Year of Graduation 2023

Determinants Of Malaria Prevention And Treatment Seeking Practices Among Nomadic And Semi Nomadic Pastoralists Of South Omo Zone, Ethiopia

Abrham Moga Gimaro

ABSTRACT

The aim of this study was twofold: to identify factors that may influence malaria prevention and treatment seeking practices among nomadic and seminomadic pastoralists in south Omo, Ethiopia, and to develop and validate a malaria control and prevention strategy for nomadic and seminomadic pastoralists in the south Omo zone of Ethiopia. For the mixed methods study, an explanatory sequential research design was used in two phases: a quantitative phase that identified determinants of the malaria prevention and treatment practices of study participants, followed by a qualitative phase to supplement the findings from the quantitative phase.The study included 653 heads of household (n = 653), with 414 (63.4%) men and 239 (36.6%) women who participated in the study. In the twelve months prior to the survey, nearly half of the study participants had heard or seen information about malaria prevention. In the last 12 months prior to the survey, 221 (33.8%) of the respondents had used a combination of at least two or more malaria prevention methods at the household level. In the four weeks prior to the survey, 326 (49.9%) of the heads of households stated that they had at least one sick family member in their house, with fever as the main symptom. In the 4 weeks prior to the

በደቡብ ኦሞ ዞን፣ አርብቶ አደሮችና ከፊል አርብቶ አደሮች የወባ በሽታን ለመከላከል የሚወስኑ ጉዳዮች እና ሕክምና የመፈለግ ልምዶች፤

በአብርሀም ሞጋ ጊማሮ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዓላማ ሁለት ነው፤ በደቡብ ኦሞ ውአርብቶ አደሮችና ከፊል አርብቶ አደሮችስጥ ባሉ አርብቶ አደሮችና ከፊል አርብቶ አደሮችበወባ በሽታ ህክምና ላይ ተጽዕኖ ሊያሳድሩ የሚችሉ ነገሮችን መለየት፣ እና የወባ ቁጥጥር እና መከላከል ስትራቴጂ ነድፎ ማረጋገጥ። ለጥናቱ የተቀላቀሉት ዘዴዎች የምርምር ንድፍ፣ በሁለት ደረጃዎች ጥቅም ላይ ውሏል፡፡ የጥናት ተሳታፊዎች የወባ መከላከልና ህክምና ተግባራትን የሚወስኑ የቁጥር ምዕራፍ፣ በመቀጠልም ከቁጥራዊ ግኝቶች ጋር ለመጨመር ደረጃ ደረጃ ተግባራ ተደርጓል፡፡ ለጥናቱ የሚያስፈልገውን መረጃ ለመሰብሰብ፣ 653 የቤተሰብ አስተዳዳሪዎች (n = 653)፣ 414 (63.4%) ወንዶች እና 239 (36.6%) ሴቶች በጥናቱ ተሳትፈዋል። ከዳሰሳ ጥናቱ በፊት በነበሩት 12 ወራት ውስጥ፣ ከጥናቱ ተሳታፊዎች መካከል ግማሽ ያህሉ የወባ መከላከልን በተመለከተ መረጃ ሰምተው ወይም አይተው ያውቃሉ። ከዳሰሳ ጥናቱ በፊት ባሉት 12 ወራት ውስጥ 221 (33.8%) ምላሽ ሰጪዎች ቢያንስ ሁለት ወይም ከዚያ በላይ የወባ መከላከያ ዘዴዎችን በቤተሰብ ደረጃ ተጠቅመዋል። ከዳሰሳ ጥናቱ በፊት ባሉት አራት ሳምንታት ውስጥ 326 (49.9%) የቤተሰብ አስተዳዳሪዎች ቢያንስ አንድ የታመመ የቤተሰብ አባል በቤታቸው ውስጥ እንደነበሩና ይህም ትኩሳት እንደ ዋነኛ ምልክት እንደሆነ ተናግረዋል፡፡ ከዳሰሳ ጥናቱ በፊት በነበሩት 4 ሳምንታት ውስጥ፣ 103 (31.6%) ምላሽ ሰጪዎች የታመሙ የቤተሰብ አባላት የታመሙትን የቤተሰብ አባላት ከመንግስት ወይም ከግል ጤና ተቋም ምክር ወይም ህክምና ለመጠየቅ መውሰዳቸውን በ24 ሰአት ውስጥ የመጀመሪያው የወባ ምልክቶች በሽታ እንደጀመረ

survey, 103 (31.6%) of the respondents who had sick family members reported having taken the sick family members to seek advice or treatment from a public or private health facility within 24 hours after the onset of the first malaria symptoms. Multivariable logistic regression revealed that the odds of practicing at least two and possibly more malaria prevention measures were significantly higher in the wealth index quantiles among middle-income (AOR = 2.746 (1.534–4.915) and wealthier (AOR = 2.608 (1.461-4.655) relative wealth distribution households, those with long-lasting insecticide treated nets at their home (AOR = 7.881 (2.309–26.896), and those who understood the concept of malaria prevention (AOR = 3.399 (2.106–4.915) and female-headed households (AOR = Similarly, the odds of receiving malaria treatment early were significantly higher among those with a college education or higher compared to those with no education or less than a high school education (AOR = 5.770 (1.416–23.523)). From these, it is clear that greater wealth, education, access to long-lasting insecticide treated nets, and understanding of the concept of malaria prevention are all linked to increased odds of practicing malaria prevention and treatment, keeping the effects of other predictors constant. Most households did not take malaria prevention measures or seek treatment in a timely manner, and due to this, there was a high malaria incidence and prevalence in the study area. Additionally, the observed low rate of malaria prevention and treatment was blamed on a lack of knowledge about malaria prevention, access-related factors such as distance to health facilities, a lack of appeal by them to healthcare professionals, the high cost of medications, the presence of broken or damaged health facilities, an overreliance on traditional medicines, the belief that malaria heals

ተናግረዋል። ሁለገብ ሎጂስቲክስ ሪግሬሽን ቢያንስ ሁለት እና ምናልባትም ተጨማሪ የወባ መከላከያ እርምጃዎችን የመለማመድ እድላቸው በመካከለኛ ገቢ (AOR = 2.746 (1.534-4.915) እና ሀብታም (AOR = 2.608 (1.461-4.655)) መካከል ባለው የሀብት ኢንዴክስ በጣም ከፍ ያለ እንደነበር ያሳያል። አንጻራዊ የሀብት ክፍፍል ቤተሰቦች፣ በቤታቸው ለረጅም ጊዜ የሚቆይ ፀረ ተባይ ማጥፊያ መረብ ያላቸው (AOR = 7.881 (2.309–26.896) እና የወባ መከላከልን ጽንሰ ሃሳብ የተረዱ (AOR = 3.399 (2.106–4.915) እና በሴት የሚመሩ ቤተሰቦች AOR = በተመሳሳይ የወባ ህክምና የማግኘት ዕድላቸው የኮሌጅ ትምህርት ከሌላቸው ወይም ከሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ያነሰ (AOR = 5.770 (1.416–23.523)) ጋር ሲነጻጸር የኮሌጅ ትምህርት ካላቸው ወይም ከፍ ያለ ነው። ከፍተኛ ሀብት፣ ትምህርት፣ ለረጅም ጊዜ የሚቆይ ፀረ ተባይ መድኃኒቶችን ማግኘት እና የወባ መከላከል ጽንሰ-ሀሳብን መረዳቱ የወባ በሽታን የመከላከል እና የመታከም ዕድሎች መጨመር ጋር የተቆራኙ መሆናቸውን ግልጽ ነው። አብዛኞቹ አባወራዎች የወባ በሽታ ህክምና በወቅቱ ያልወሰዱ ሲሆን፣ በዚህም ምክንያት በጥናት አካባቢ ከፍተኛ የወባ በሽታ እና ስርጭት ተከስቷል። በተጨማሪም የወባ መከላከል እና ህክምና ዝቅተኛነት የሚታየው ስለ ወባ መከላከል እውቀት ማነስ፣ ከአገልግሎት ተደራሽነት ጋር በተያያዙ ጉዳዮች፣ ለምሳሌ ለጤና ተቋማት ርቀት፣ ለጤና አጠባበቅ ባለሙያዎች ያለማቅረብ፣ የመድሃኒት ውድነት፣ የተበላሹ ወይም የተበላሹ የጤና ተቋማት መኖር፣ በባህላዊ መድኃኒቶች ላይ ከመጠን በላይ ጥገኛ መሆን፣ ወባ ራሱን ይፈውሳል የሚል እምነት፣ ባህላዊ የሥርዓተ-ፆታ ደንቦች እና ባህላዊ እና ማህበራዊ ልምዶች ሆነው ተገኝተዋል።ይህ ጥናት የጤና አገልግሎት ተደራሽነትን ለማሳደግ የታለመ የትምህርት ለማጠቃለል፣ ተነሳሽነትን እና ጣልቃገብን ማሳደግ ያለውን ወሳኝ ጠቀሜታ አጉልቶ አሳይቷል።

ቁልፍ ቃላት፡ ወባ፣ መከላከል፣ መቆጣጠር፣ ማስወገድ ዘላኖች፣ አርብቶ አደሮች፣ ስልቶች፣ አሰራሮች፣ ህክምና ፍለጋ፣ ደቡብ ኦሞ እና ወሳኞች

itself, traditional gender norms, and cultural and social practices.This study highlighted the critical importance of targeting education initiatives and interventions aimed at increasing access to health services, providing affordable drugs, vector control measures, and improving health infrastructure in order to reduce the incidence of malaria.

Keywords: Malaria, prevention, control, elimination, nomads, pastoralists, strategies, practices, treatment seeking, South Omo and determinants.

Best practice guidelines to address barriers to treatment completion for patients with Drug-Resistant Tuberculosis in Ethiopia

Ahmed Reshid Tusho

ABSTRACT

The purpose of this study was to develop best practice guidelines to address barriers to treatment completion of patients with Drug-resistant Tuberculosis (DR-TB) in Ethiopia. This study utilised a research design that is exploratory, descriptive, and contextual in nature, guided by the convergent concurrent mixed method design. Quantitative data were collected using a pre-tested questionnaire from 487 randomly selected DR-TB patient charts at hospitals A, B, and C, in Ethiopia. Quantitative data were analysed using SPSS version 24 for Windows. The associations between treatment completion and independent variables were assessed through Logistic Regression. In-depth interviews with fifteen experienced healthcare providers (HCPs) who have

በኢትዮጵያ ውስጥ መድኃኒት የተላመደ የቲቢ በሽታ ላለባቸው ታካሚዎች ሕክምና እንዳያጠናቅቁ የሚያደርጉ እንቅፋቶችን ለማስወገድ የሚረዱ የአተገባበር መመሪያዎች፤

በአህመድ ረሺድ ቱሾ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዓላማ በኢትዮጵያ መድኃኒትን የተላመደ የቲቢ በሽታ (DR-TB) ሕመምተኞች ሕክምና እንዳያጠናቅቁ እንቅፋት የሆኑ ችግሮችን ለመቅረፍ የሚያግዙ መመሪያዎችን ማዘጋጀት ነው። ይህ ጥናት በይዘቱ አሳሽ፣ ገላጭ እና ዐውደ-ጽሑፋዊ የተቀላቀለ ዘዴ የሚመራ የምርምር ንድፍ ዓይነት ተጠቅሟል። ምጣኒያዊ (መጠናዊ) መረጃዎች የተሰበሰቡት መድኃኒት የተላመደ ቲቢ ሕክምና ከሚሰጡ ሶስት ሆስፒታሎች በዘፈቀደ (randomly) ከተመረጡ 487 የDR-TB ሕመምተኞች ቻርቶች ቀድሞ በተፈተነ መጠይቅ ነው። ምጣኒያዊ መረጃዎች በSPSS ስሪት 24 ለዊንዶውስ በመጠቀም ሲተነተን፣ በሕክምና ማጠናቀቅ እና ነፃ ተለዋዋጮች (independent variable) መካከል ያለው ግኑኙነት በሎጂስቲክ ድህረት ተገምግመዋል።

been working with the patients on programmatic management of DR-TB were conducted. Moreover, six focus group discussions (FGDs) were conducted with 42 purposively selected DR-TB patients with a previous history of unsuccessful treatment outcomes and currently on retreatment regimens in hospitals A, B, C, and D. A group of seven patients comprised each focus group session. A conventional content analysis approach was used, focusing on both the manifest and latent content of the narratives. ATLAS.Ti 8 software was used in data coding and sorting. Among the 487 study patients included in the quantitative strand, 354 (72.69%) had successful treatment completion. On the other hand, 133 (27.31%) had not completed treatment. Age, registration group, comorbidity, drug susceptibility testing (DST) results, psychotic symptoms, Drug-induced Hepatitis, Renal Toxicity, electrolyte disturbance, and Arthritis were factors which had a statistically significant association with treatment completion. From the in-depth interviews, three themes and fourteen categories emerged, which captured the views of healthcare providers on DR-TB treatment completion. From the FGDs, five themes and twenty categories emerged on the lived experiences of previously treated DR-TB patients on completion of treatment. This study established a number of barriers to treatment completion for patients with DR-TB in Ethiopia related to clinical issues, drug-related factors, patient factors, the health system, socio-economic factors, programmatic factors, and provider-related factors. Findings from this study and a systematic review of existing evidence informed the development of best practice guidelines addressing barriers to treatment completion for patients with DR-TB in Ethiopia. The findings established a wide range of barriers to treatment completion

በDR-TB ፕሮግራማዊ አያያዝ እና ህክምና ላይ ሲሰሩ ከነበሩ አስራ አምስት ልምድ ካላቸው የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች ወይም የጤና ባለሞያዎች ጋር ጥልቅ ቃለ ምልልስ ተደርጓል። በተጨማሪም፣ ሆን ተብሎ ከተመረጡ 42 ቀደሞ ያልተሳካ መድኃኒት የተላመደ ቲቢ ሕክምና ታሪክ ያላቸው እና በአሁኑ ጊዜ በአራት መድኃኒት የተላመደ ቲቢ ሕክምና በሚሰጡ ሆስፒታሎች ውስጥ የድጋሚ ህክምና በመውሰድ ላይ የሚገኙ የDR-ቲቢ ሕመምተኞች ጋር ስድስት የትኩረት ቡድን ውይይቶች(ኤፍ.ጂ.ዲ.ዎች) ተካሂደዋል። ለጥናቱ የተደራጁት የትኩረት ቡድን ክፍለ ጊዜዎች እያንዳንዳቸው ሰባት ታካሚዎችን ያቀፉ ናቸው፡ ፡ በሁለቱም ግልጽ እና ድብቅ የትረካዎች ይዘት ላይ በማተኮር የተለመደ የይዘት ትንተና አካሄድ ጥቅም ላይ ውሏል። በተጨማሪም፣ የATLAS.ti 8 ሶፍትዌር መረጃን ኮድ ለመስጠት እና ለመደርደር ስራ ላይ ውሏል። የጥናቱ ውጤት እንዳመለከተው፣ ምጣኒያዊ (መጠናዊ) መረጃዎች ውስጥ ከተካተቱት 487 ታካሚዎች መካከል 354 (72.69%) በስኬት ህክምናውን አጠናቀዋል። በሌላ በኩል 133 (27.31%) ህክምናውን አላጠናቀቁም። ዕድሜ፣ በፊት የነበራቸው መድኃኒት የተላመደ ቲቢ ሕክምና ታሪክ፣ ተጓዳኝ በሽታዎች ፣ የመድኃኒት የተጋላጭነት ምርመራ (DST) ውጤቶች፣ ሳይኮቲክ ምልክቶች፣ በመድኃኒት ምክኒያት የመጣ የጉበት ብግነት ፣ የኩላሊት መርዛማነት፣ ኤሌክትሮላይት መረበሽ እና አርትራይተስ፣ ከህክምናው መጠናቀቅ ጋር በስታቲስቲክስ ጉልህ የሆነ ግንኙነት የነበራቸው ምክንያቶች ናቸው። ከጥልቅ ቃለመጠይቆች፣ በDR-TB ህክምና ማጠናቀቅ ላይ የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎችን አስተያየት የያዙ ሶስት ጭብጦች እና አስራ አራት ምድቦች ወጡ። ከF-GDs፣ ቀደም ሲል የታከሙ የDR-ቲቢ ሕሙማን ሕክምና ሲያጠናቅቁ በነበሩት የሕይወት ተሞክሮዎች ላይ አምስት ጭብጦች እና ሃያ ምድቦች ብቅ አሉ። ይህ ጥናት በኢትዮጵያ የDR-TB ህሙማን ከክሊኒካዊ ጉዳዮች፣ ከመድኃኒት ጋር የተገናኙ ሁኔታዎች፣ የታካሚ ሁኔታዎች፣ የጤና ሥርዓት፣ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎች፣ ፕሮግራማዊ ሁኔታዎች እና ከአገልግሎት ሰጪ ጋር የተያያዙ ጉዳዮችን የሚመለከቱ ህሙማንን ሕክምና እንዳያጠናቅቁ የሚያደርጉ በርካታ እንቅፋቶችን አስቀምጧል። ከዚህ ጥናት የተገኙ ውጤቶች እና የነባር መረጃዎች ስልታዊ ግምገማ

for patients with DR-TB in Ethiopia. Derived from the findings of the study and informed by a systematic review of existing evidence, best practice guidelines on barriers to treatment completion for patients with DR-TB in Ethiopia were developed.

Keywords: Barriers; best practice guidelines; clinical issues; Drug-resistant Tuberculosis; healthcare providers; health system; lived experience; patient factors; socio-economic factors; treatment completion.

በኢትዮጵያ ውስጥ የDR-TB ህሙማንን ህክምና ለማጠናቀቅ እንቅፋት የሚሆኑጉዳዮችን ለመቆጣጠር የሞረዱ መመሪያዎችን ማዘጋጀቱን አሳውቋል። በመጨረሻም፣ ጥናቱ በኢትዮጵያ የDR-TB ህሙማንን ህክምና እንዳይጨርሱ በርካታ እንቅፋቶችን እንዳሉ አሳይቷል።

ቁልፍ ቃላት፡- እንቅፋቶች፣ ምርጥ የተግባር መመሪያዎች፣ ክሊኒካዊ ጉዳዮች፣ መድሀኒት የሚቋቋም ሳንባ ነቀርሳ፣ የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች፣ የጤና ስርዓት፣ የኖረ ልምድ፣ የታካሚ ሁኔታዎች፣ ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎች፣ ህክምና ማጠናቀቅ።

The effect of poultry farming on household diet and economy in Amhara Region of Ethiopia

Azeb Lelisa Tolessa

ABSTRACT

The purpose of the study was to develop a strategy to improve small scale poultry farming management for improved dietary diversity in Ethiopia using generated evidence on the effect of poultry farming on minimum dietary diversity practice, improvement on household economy and improved nutritional status of children (6 - 59 months) who benefited from the poultry farming project in North Wollo Zone of Amhara Region. The study followed a concurrent descriptive mixed method approach. The cross-sectional quantitative research conducted with mothers of children (6-59 months), benefited from the poultry farming (n=381) to determine the contribution of poultry farming on Minimum Dietary Diversity (MDD) and Animal Source Food (ASF) consumption, specifically eggs. The exploratory qualitative research was

የዶሮ እርባታ በቤተሰብ አመጋገብ እና ኢኮኖሚ ላይ ያለው አስተዋጽኦ፡ በኢትዮጵያ አማራ ክልል የተደረገ ጥናት፤

በአዜብ ሌሊሳ ቶሌሳ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት አላማ የነበረው በዝቅተኛ ደረጃ የሚሰራን የዶሮ እርባታ ለማሻሻልና በውጤቱም ከተለያዩ የምግብ አይነቶች አሰባጥሮ መመገብን በኢትዮጵያ ለማሻሻል ስትራቴጂ መንደፍ ሲሆን ለዚህም በአማራ ክልል በሰሜን ወሎ ዞን የዶሮ እርባታ በቤተሰብ የኢኮኖሚ ሁኔታ ላይ እና ከ6 እስከ 59 ወራት እድሜ ያላቸው ህጻናት አመጋገብ ላይ ያለውን ተጽእኖ እንዲሁም የሚያመጣውን ለውጥ መፈተሽን ትኩረት አድርጎ ነበር። ጥናቱ concurrent descriptive mixed method ተከትሎአል። ጥናቱ ከ6-59 ወራት እድሜ ያሉ ህጻናት ያላቸው እናቶች ከአነስተኛ የዶሮ እርባታ ፕሮጀክት ተጠቃሚ የሆኑ (n=381) ያካተተ ሲሆን በዚህም በእንስሳት ተዋፅዖ (Animal Source Food) በተለይም እንቁላል አመጋገብ ላይ እና በአነስተኛ የህጻናት የአመጋገብ ልዩነት (Minimum Dietary Diversity (MDD)) ያለውን አስተዋፅዖ ለመወሰን አስችላል። በተጨማሪነት የዳሰሳ ጥናቱ ለእንስሳት ተዋፅዖ (Animal Source Food (ASF)) በተለይም እንቁላል አመጋገብ እና አነስተኛ የህጻናት የአመጋገብ ልዩነት (Minimum Dietary

conducted to understand the facilitating and hindering factors for MDD and ASF consumption through a key informant interview guide with service providers at the health post and animal health clinic (n=24), and district level policy-makers and programme managers (n=9) who provide capacity building support to service providers. Quantitative data were analysed using SPSS version 26 while the qualitative data was analysed using the ATLAS Ti version 8 software. The quantitative and qualitative data were collected between June and July 2021. Mothers' knowledge about child feeding was 85%, and MDD practice was reported among 18% of participants. Any number in egg consumption was reported by 32%, and only 4.2% of participant children reported consumption of ASF in the previous day. This discrepancy between improved knowledge and poor dietary diversity was due to less productivity and household poverty which impacted the family to consume or sell poultry products. The qualitative findings explained the increased price of chicken feed and unavailability, diseases and predators that hamper productivity, as hindering factors and ultimately hamper the improved consumption of diverse diet and ASF consumption. Poultry contribution economically and improvement on child nutritional status was not found significant. Based on the findings from the study, a strategy, which will be shared with ministry of Agriculture and Ministry of Health in Ethiopia to improve the small-scale poultry farming management and to impact dietary diversity practice, was developed. Finally, implementation research is advised to analyse the efficacy of the proposed strategy.

Keywords: Animal Source Food (ASF); Children 6-59 months; economic gain;

Diversity (MDD)) ድጋፍ የሚያደርግ ወይንም እንዳይሳካ ሊያደርጉ የሚችሉ ሁኔታዎችን ለማየት exploratory qualitative research ከተመረጡ በጤና ኬላ እና የእንስሳት ጤና አገልግሎት ሰጪዎች ጋር (n-24), እና በወረዳ ደረጃ ካሉ የአቅም ግንባታ ስልጠናዎችን ክሚሰጡ ፖሊሲ አውጪዎች እና ፕሮግራም ማናጀሮች (n-9) መረጃዎች ሰብስቡአለ። የተሰበሰበው የቁጥር መረጃ የተተነተነውም በSPSS version 26 ሲሆን፣ የጥራት መረጃው የተተነተነው ደግሞ በ ATLAS ti version 8 ሶፍትዌር ነው። የቁጥር እና የጥራት መረጃው (quantitative and qualitative data) የተሰበሰበው በሰኔ እና በሀምሌ 2021 መካከል ነው። በዚህም እናቶች ስለ ልጅ አመጋገብ ያላቸው እውቀት 85% ሲሆን፣ የMinimum Dietary Diversity ልምምድ 18% ሆኖ ተመዝግቧል። የእንቁላል አጠቃቀምም 32% ሆኖ ሪፖርት ተደርጓል። በጥናቱ ከተሳተፉት 4.2% ተሳታፊ ልጆች ብቻ ጥናቱ ከመደረጉ አንድ ቀን በፊት ASF መጠቀማቸውን ሪፖርት አድርገዋል። በዚህም በተሻለ እውቀትና ዝቅተኛ የአመጋገብ ሁኔታ መካከል ያለው ልዩነት የሚከሰተው በአነስተኛ ምርታማነት እና በቤተሰብ ድህነት ምክንያት ሲሆን፤ ይህም ቤተሰብ የዶሮ ምርቶችን እንዲመገብ ወይም እንዲሸጥ አድርጓል። የዶሮ መኖ ዋጋ መጨመር እና በቀላሉ አለመገኘት፣ የዶሮ በሽታ እና ዶሮ በል አውሬዎች፣ ምርታማነትን የሚያደናቅፉ እና የASF የተሻሻለ አጠቃቀምን/ፍጆታን የሚገታ መሆኑን ጥናቱ አሳይቷል። በጥናቱም ማየት እንደታቻለው የዶሮ እርባታ ለኢኮኖሚያዊ አስተዋፅኦ ማደግ እና ለልጆች አመጋገብ መሻሻል ጉልህ ሚና አለመጫወቱን ነው። በጥናቱ የተገኘውን ውጤት መሰረት በማድረግ፣ አነስተኛ የዶሮ እርባታ አያያዝን ለማሻሻል እና በአመጋገብ ሁኔታ ላይ በጎ ተጽእኖ ለማምጣት፣ ለኢትዮጵያ ግብርና ሚኒስቴር እና ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ለመጠቀሚያነት የሚያገለግል ስትራቴጂ ተዘጋጅቷል። በመጨረሻም የተዘጋጀውን ስትራቴጂ ውጤታማነት ለመተንተን አጠቃቀም ላይ ያተኮረ ጥናት እንዲሰራ ጥናቱ ምክር አስቀምጦአል።

ቁልፍ ቃላት፡- የእንስሳት ምንጭ ምግብ (ኤ ኤስ ኤፍ) (Animal Source Food (ASF)) ፣ ከ6-59 ወራት ያሉ ህፃናት፣ ኢኮኖሚያዊ ትርፍ፣ በኢትዮጵያ

Ethiopia; Minimum Dietary Diversity (MDD); Nutrition Sensitive Agriculture (NSA); nutritional status; poultry farming.

ውስጥ፣ አነስተኛ የአመጋገብ ልዩነት (Minimum Dietary Diversity (MDD))፣ የተመጣጠነ ምግብ ነክ ግብርና (NSA)፣ የአመጋገብ ሁኔታ፣ የዶሮ እርባታ።

A mixed-methods study on the health-related quality of life and its associated factors among people living with Epilepsy at government hospitals in Addis Ababa, Ethiopia

Belete Melesegn Eshete

ABSTRACT

Epilepsy is one of the commonest chronic diseases that is the most prevalent severe neurological disorder in the world, and it affects people living with Epilepsy (PLWE) in developing countries who have significant impairment in their health-related quality of life. The main purpose of the study was to assess health-related quality of life and its associated factors among epileptic patients in Ethiopia, with the aim of developing strategies to improve the overall health-related quality of life for people with Epilepsy. A hospital-based sequential mixed-methods approach using the explanatory study design was employed. The study was conducted in Addis Ababa, Ethiopia, in two phases. A total of 400 people with Epilepsy were chosen at random to complete the questionnaire administered as a structured interview for the quantitative study, and twelve (12) epileptic patients were purposefully selected for the qualitative in-depth interviews for four hospitals in Addis Ababa. The data was collected in two phases using the methodological approach

ከሚጥል በሽታ ጋር ከሚኖሩ ሰዎች መካከል ከጤና-ነክ ጋር የተገናኘ የህይወት አኗኗርጥራት እና ተያያዥ ተጽእኖ የሚያሳድሩ ምክንያቶች፡ በኢትዮጵያ አዲስ አበባ ውስጥ በሚገኙ የመንግስት ሆስፒታሎች ላይ የተደረገ የቅይጥ ዘዴዎች ጥናት፤

በበለጠ መለሰኝ እሸቴ

አጠቃሎ

የሚጥል በሽታ በአለም ላይ በጣም ከተስፋፉ ከባድ የኒውሮሎጂካል ህመሞች አንዱ ሲሆን፣ በታዳጊ ሀገራት በሽታው ያለባቸውን ሰዎች ከጤና-ነክ ና የህይወት አኗኗር ጥራት ጋር በተገናኘ ከፍተኛ ችግር ይገጥማቸዋል። የዚህ ጥናት ዋና አላማ፣ በጤና-ነክ ና የህይወት አኗኗር ጥራት እና ተያያዥ ምክንያቶች በኢትዮጵያ ከሚጥል በሽታ ጋር በሚኖሩ ህመምተኞች ላይ የሚደረሰውን ችግር ለመገምገምና በሽታው ላለባቸው ሰዎች አጠቃላይየጤና-ነክናየህይወትአኗኗርጥራትን ለማሻሻል ስልቶችን ለመንደፍ ነው። የማብራሪያ ጥናት ዲዛይን በመጠቀም፣ በሆስፒታል ላይ የተመሰረተ ተከታታይ የቅይጥ ዘዴዎች ጥናት ና አቀራረብ ስራ ላይ ውሏል። ጥናቱ የተካሄደው በኢትዮጵያ አዲስ አበባ ሲሆን፣ በሁለት ምዕራፎች ተከፍሏል። ለቁጥር ጥናት መረጃ ለመሰብሰብ ስራ ላይ የዋለው የተዋቀረ ቃለ መጠይቅ ሲሆን፣ በተጨማሪም መጠይቅ ተግባራዊ ተደርጓል፡ ፡ ቃለ መጠይቅ ለመሙላት አራት መቶ (400) የሚጥል በሽታ ያለባቸው ሰዎች በዘፈቀደ የተመረጡ ሲሆን፣ አስራ ሁለት (12) የሚጥል በሽተኞች በአዲስ አበባ አራት ሆስፒታሎችን ሆን ተብሎ ለጥራት ጥልቅ ቃለ ምልልስ ተመርጠዋል። መረጃው የተሰበሰበው የማብራሪያ ተከታታይ የጥናት ንድፍ ዘዴን በመጠቀም በሁለት ደረጃዎች

of the explanatory sequential study design. The researcher mainly used a quantitative approach that was supplemented with a qualitative approach. Quantitative data were checked for its completeness and entered into a computer and analysed using the Statistical Package for Social Sciences software version 25. The qualitative data was analysed using computer assisted software known as the Open Code version 4.03. Quantitative data were analysed descriptively and inferentially and the qualitative data analysed thematically. The findings were interpreted, integrated and discussed. The findings of this study revealed that the overall health-related quality of life means standard deviation score for this study was 60.73 +12.69 standard deviation on the World Health Organization Quality of Life Brief scale, besides, 39.27% of the study participants reported overall poor health-related quality of life, with minimum and maximum values of 24 and 98 respectively. Age, educational status, monthly income, occupation, duration of medication used, number of drugs used, current employment status, skilled type of employment, poor social support, age at onset of illness, duration of seizure in years, and co-morbidity and lower perceived stigma were found to be the factors that are negatively and significantly associated with overall health-related quality of life among epileptic patients. The qualitative findings also revealed that the participants' current health conditions, psychological problems, social life events and relationship problems, economic consequences, and coping strategies were factors affecting the overall health-related quality of life of people with Epilepsy. Finally, seven strategies were developed, and the strategies were validated by five experts. The findings of a mixed-methods study revealed that the patients' overall health-related quality of life was relatively

ነው። ተመራማሪው በጥራት አቀራረብ የተደገፈ የቁጥር አቀራረብን በዋናነት ተጠቅሟል። የቁጥር ዳታ(መረጃ) ሙሉነቱ ተረጋግጦ ወደ ኮምፕዩተር ገብተው በስታቲስቲክስ ፓኬጅ ለማህበራዊ ሳይንስ ሶፍትዌር ስሪት 25 ተንትነዋል። የጥራት መረጃው በኮምፒውተር የታገዘ ኦፐን ኮድ እትም 4.03 በመባል ይታወቃል። አሃዛዊ(የቁጥር) መረጃዎች በገለፃ እና በመጠኑ ተንትነዋል እና የጥራት መረጃው በቲማቲክ ተንትነዋል። ግኝቶቹ ተተርጉመውና ተቀናጅተው ውይይት ተደርጎባቸዋል። የጥናቱ ውጤት በአጠቃላይ ከጤናነክ ጋር የተያያዙ የህይወት አኗኗር ጥራት ማለት የዚህ ጥናት መደበኛ መዛባት ውጤት በአለም ጤና ድርጅት የህይወት አኗኗር ጥራት አጭር ስኬል ላይ 60.73 +12.69 መደበኛመዛባት ውይም ከተለመደው ውጪ ሆኑን አሳይቷል፡ ፡በተጨማሪም 39.27% የጥናቱ ተሳታፊዎች ከተለመደው ውጪ ሆኑን ሪፖርት አድርገዋል። በአጠቃላይ ደካማ (ዝቅተኛ) ከጤናነክ ጋር የተገናኘ የህይወት ጥራት፣ በትንሹ እና ከፍተኛው 24 እና 98 በቅደምተከተል ሆኖ ተገኝቷል። ዕድሜ፣ የትምህርት ደረጃ፣ ወርሃዊ ገቢ፣ ሥራ፣ ጥቅም ላይ የሚውሉ መድኃኒቶች የቆይታ ጊዜ፣ ጥቅም ላይ የዋሉ መድኃኒቶች ብዛት፣ አሁን ያለው የሥራ ሁኔታ፣ የሰለጠነ የሥራ ዓይነት፣ ደካማ ማኅበራዊ ድጋፍ፣ በሕመም መጀመሪያ ላይ ያለው ዕድሜ፣ በአመታት ውስጥ የሚጥል ቆይታ፣ እና ተጓዳኝ በሽታ፣ ዝቅተኛ ግንዛቤ ያለው መገለል በአሉታዊ እና ጉልህ በሆነ መልኩ፣ ከጠቅላላው የጤና-ነክ ጋር በተያያዙ በሚጥል በሽተኞች መካከል ካለው የህይወት ጥራት ጋር የተያያዙ ምክንያቶች ሆነው በጥናቱ ተገኝተዋል። የጥራት ግኝቶቹም የተሳታፊዎቹ ወቅታዊ የጤና ሁኔታ፣ የስነ ልቦና ችግሮች፣ የማህበራዊ ህይወት ክስተቶች እና የግንኙነት ችግሮች፣ ኢኮኖሚያዊ መዘዞች እና የመቋቋሚያ ስልቶች የሚጥል በሽታ ያለባቸውን ሰዎች አጠቃላይ የጤና-ነክ የህይወት አኗኗር ጥራት ላይ ተፅእኖ የሚያደርጉ ምክንያቶች መሆናቸውን በጥናቱ አረጋግጧል። በመጨረሻም ሰባት ስትራቴጂዎች(ስልቶዎች) ተዘጋጅተዋል። ስልቶቹም በአምስት ባለሙያዎች ተረጋግጠዋል፡ ፡ የድብልቅ ዘዴ ጥናት ግኝቶች የታካሚዎቹ አጠቃላይ የጤና-ነክ የህይወት አኗኗር ጥራት በሁሉም ሚዛኖች ላይ በአንጻራዊ ሁኔታ ዝቅተኛ መሆኑን አሳይቷል። በተጨማሪም የሚጥል በሽታ ያለባቸው ሰዎች በፀረ-የሚጥል መድሐኒት

low across all scales. It is also a significant number of people living with Epilepsy who are on anti-Epilepsy drugs therapy have poor health-related quality of life. Thus, encouraging psycho-social support at all follow-up periods as well as developing strategies were recommended to improve the health-related quality of life of people with Epilepsy.

Keywords: Epilepsy; anti-epileptic medication; quality of life; health-related quality of life; quality of care; stigma; seizure; an adverse drug reaction; copying strategy; partner organisation; integration.

Strategies to strengthen health management information systems in public health centres in Addis Ababa, Ethiopia

Brhanu Hailesslassie Yohannes

ABSTRACT

A health management information system (HMIS) is the intersection between the business process of healthcare and information systems to deliver better healthcare services. A health information system is one of the health system's building blocks. The purpose of this study was to develop strategies to strengthen health management information systems in Ethiopia. The study used the Performance of Routine Information System (PRISM). It adopted a quantitative research approach and implemented it over three phases. The first phase involved a retrospective document review of the quality of maternal health data across registers, tally sheets, DHIS2 databases, and data quality monitoring logbooks in ten randomly

ሕክምና ላይ ያሉ ከጤና-ነክ ጋር የተገናኘ የህይወት አኗኗር ጥራት ዝቅተኛ ነው። በመሆኑም የሚጥል በሽታ ያለባቸውን ሰዎች ከጤና ጋር የተያያዘውን የህይወት አኗኗር ጥራት ለማሻሻል በሁሉም የክትትል ጊዜያት የስነ-ልቦናና ማህበራዊ ድጋፍን ማበረታታት እንዲሁም ስልቶችን ማዘጋጀት እንደሚያስፈልግ ይመከራል።

ቁልፍ ቃላት፡- የሚጥል በሽታ፣ የሚጥል በሽታ መድኃኒት፣ የህይወት ጥራት፣ ከጤና-ነክ ጋር የተያያዘ የህይወት አኗኗር ጥራት፣ የእንክብካቤ ጥራት፣ መገለል፣ መናድ፣ አሉታዊ የመድኃኒት ምላሽ፣ የመገልበጥ ስልት፣ የአጋር ድርጅት፣ ውህደት፤

ከሚጥል በሽታ ጋር ከሚኖሩ ሰዎች መካከል ከጤና-ነክ ጋር የተገናኘ የህይወት አኗኗርጥራት እና ተያያዥ ተጽእኖ የሚያሳድሩ ምክንያቶች፡ በኢትዮጵያ የጤና መረጃ ስርቶች አስተዳደርን ለማጠናከር የሚያጠናክሩ ስትራቴጂዎች፡ በአዲስ አበባ ከተማ በሚገኙ የመንግስት ጤና ጣቢያዎችን ላይ የተደረገ ጥናት

በብርሃኑ ኃ/ሥላሴ ዮሐንስ

አጠቃሎ

የጤና አስተዳደር መረጃ ስርዓት ማለት በጤናው ስርዓት የእንክበብካቤ ሂደትና በመረጃ ስርዓቶች ትስሰር መካከል ያለው ቁርኝት ሲሆን፣ የተሻለ የጤና እንክበብካቤ አገልግሎቶችን ለማቅረብ የሚያስችል የጤና ስርአት ግንባታ ነው። ይህ የጤና መረጃ ስርዓት ከጤና ስርዓት ምሰሶዎች ውስጥ ኣነዱ ነው፡፡ የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በኢትዮጵያ የጤና አስተዳደር መረጃ ሥርዓቶችን ለማጠናከር የሚረዱ ስትራቴጂዎችን ኣበልፅጎ ለማቅረብ ነው። ይህ ጥናት የመደበኛ መረጃ ስርዓት አፈጻጸምና ኣስተዳደርን (PRISM) ፍሪምወርክ ተጠቅሟል። ይህ ጥናት ቁጥራዊ

selected healthcare facilities using a standard quantitative checklist. The focus was on three data quality dimensions: accuracy, completeness and timeliness of specific maternal indicators and data elements. The maternal health programme was selected among different programmes which were found to have challenges with data quality. The second phase involved a descriptive cross-sectional survey using a close-ended questionnaire. The population for this phase included health professionals working in Addis Ababa public health centres who used the health management information system. These professionals were recruited from the ten public health centres used in Phase 1 through multi-stage stratified sampling techniques. The collected data were analysed using SPSS Version 26. The findings of the two phases were combined to derive meta-inferences. In the final phase, a Delphi technique was used to develop strategies that were validated by a team of experts to strengthen the data quality, data management and information use in public healthcare facilities. The first phase of the document review revealed that the overall data quality was poor across the maternal data sources in terms of accuracy, completeness, and timeliness. Furthermore, key findings of the second phase indicated that the components of data management were not consistently practised, a large amount of data was shelved and unprocessed, and information was not used for decisions in accordance with standards in healthcare facilities due to a variety of factors. These issues were further linked to organisational, technical and behavioural factors. In conclusion, combined key findings indicate that a large amount of data was not properly managed across data management processes, lacked data quality, and was not used satisfactorily at all levels. As a whole, the importance of data quality, data management and

የትናት አካሄድን በመጠቀም በሦስት እርከኖች ተግባራዊ አድርጓል። የመጀመሪያው የጥናት እርከን የእናቶች ጤና መረጃን ጥራት በመመዝገቢያ፣ በDHIS2 ዳታቤዝ እና በመረጃ ጥራት መከታተያ መዝገቦች ላይ በአስር በሳንሳዊ ሂደት በተመረጡ የጤና ማእከል እንክብካቤ ተቋማት ደረጃውን የጠበቀ ቁጥራዊ ዝርዝር ማረጋገጫ (Checklist) በመጠቀም ያለፉትን ስራ መገምገምን (Review) ያካትታል። የዚሀህ ጥናት ትኩረቱ በሶስት የዳታ ጥራት ልኬቶች በሚባሉትን ትክክለኛነት፣ ሙሉነት እና ወቅታዊነትን በተመረጡትን የእናቶች ጤና አመላካቾች (indicators and data elements) አተኩረዋል። የእናቶች ጤና ፕሮግራም በመረጃ ጥራት በኩል ያላቸውን ተግዳሮቶች ከሌሎች በተለየ የትኩረት ነጥብ ስለሆኑ ተመርጧል። ሁለተኛው የጥናት እርከን ዳህሳዊ የውሱን ምርጫዊ መጠይቅን ያካትታል። በዚህ እርከን ጥናት የሚካተቱ በአዲስ አበባ የያሉትን ጤና ጣቢያዎች ውስጥ የሚሰሩ የጤና ባለሙያዎች ሆነው የጤና አስተዳደር መረጃ ስርዓትን ያካትታል.። እነዚህ ባለሙያዎች በመጀመሪው የጥናት እርከን ውስጥ የተካተቱት አስር በተመረጡትን ጤና ጣቢያዎች ሆነው የደረጃዊ ልየታ የናሙና ስልት በመጠቀም በጥናቱ የተካተቱ ናቸው። የተሰበሰበው ጥሬ ዳታ SPSS26 በመጠቀም ተተንትነዋል። በሁለቱ እርከኞች የተገኙትን ግኝቶች ተጣምረው ሜታ-ግኝቶችን (አዲስ እየታ) እንዲስገኙ ተደርገዋል። በመጨረሻው የጥናት እርከን በመንግሰታዊ የጤና ጣቢያዎች ተቋማት ውስጥ የመረጃ ጥራትን፣ የመረጃ አያያዝን እና የመረጃ አጠቃቀምን ለማጠናከር በቡዱናዊ ባለሙያዎች (a team of experts) የተገመገሙና የተረጋገጡትን ስትራቲጂዎችን ለማዘጋጀት የዴልፊ ቴክኒክ ሳይንናዊ ጥናት በመጠቀም ተጠንተዋል። በመጀመሪያ የጥናት እርከን በሰነዳዊ ግምገማው ላይ በአጠቃላይ የተገኙትን ቁልፍ ውጤቶችን ስንመለከት በእናቶች የጤና መረጃ ምንጮች ላይ አጠቃላይ የመረጃው ጥራት ከትክክለኛነት፣ ምሉዕነት እና ወቅታዊነት አንጻር ሲታይ ዝቅተኛ መሆኑን ያሳያል። በተጨማሪም በሁለተኛው የጥናት እርከን የተገኙትን ቁልፍ ግኝቶች ስነመለከት የመረጃ አያያዝ መስተጋብሮቸች (components of data management) ወጥ-በሆነ መንገድ ተግባራዊ እንዳልሆኑ፣ ከፍተኛ መጠን ያለውን መረጃ በሰነድ መደርደሪያ የተከማቸና ያልተተነተነ

information needs was not recognised and practised, particularly at case teams' level. Hence, HIS strategies were developed to address the identified gaps.

Keywords: Culture of information use; data quality; data management processes; Health Information System; Health Management Information System; maternal health data.

መሆኑን እንዲሁም በተለያዩ ምክንያቶች በጤና ተቋማት ደረጃ መረጃዎች በተቋሙ ለሚሰጡትን የተለያዩ ውሳኔዎች ላይ ጥቅም እንዳልዋሉ ጥናቱ ያሳያል። እነዚህ ችግሮችን ደምረን ሲናይ ከተቋማዊ፣ ቴክኒካል እና ባህሪያዊ መነፅሮችን ጋር ትስስር ኣላቸው።

ሲጠቃለል የተጣመሩ ቁልፍ ግኝቶች እንደሚያመለክቱት ከፍተኛ መጠን ያለው መረጃ በመረጃ አያያዝ ሂደቶች ውስጥ በትክክል አልተቀናበረም፤ኣልተተነተነም። መረጃውም ጥራት ይጎድለዋል እና በሁሉም የጤና ደረጃዎች ላይ በሚገባ ጥቅም ላይ ኣልዋለም። በድምር የመረጃ ጥራት፣ የመረጃ አያያዝ እና የመረጃ ፍላጎቶች አስፈላጊነት በተለይ በኬዝ ቲም ደረጃ ግነዛቤ የለም እንድሁም መሬት ላይ አልተተገበረም። ስለዚህም በጥምር ለታዩትን ክፍተቶች ለመፍታት የሚሰስችል የጤና መረጃ ስርዓት ስትራቴጂዎች ተዘጋጅተዋል።

ቁልፍ ቃላት፡- የመረጃ አጠቃቀም ባህል፤፣ የዳታ ጥራት፣ የዳታ አስተዳደር ሂደቶች፣ የጤና መረጃ ስርዓት፣ የጤና መረጃ ስርዓት አስተዳደር፣ የእናቶች የጤና መረጃ

Disaster preparedness and management plan for the hospitals within Addis Ababa Administration Health Bureau, Ethiopia

Dereje Derbew Damete

ABSTRACT

The study was aimed at developing a disaster preparedness and management plan for the hospitals in Addis Ababa Administration Health Bureau. The objectives of the study were to explore and describe the nature and types of disasters encountered in the hospitals, hospitals' response to the disaster, ensuring preparedness for and management of disasters, the challenges facing hospitals in disaster management,

በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ጤና ቢሮ ያሉ ሆስፒታሎች የአደጋ ዝግጁነት እና የአመራር እቅድ ጥናት፤ኢትዮጵያ

በደረጀ ደርበው ዳምጤ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በአዲስ አበባ አስተዳደር ጤና ቢሮ ያሉ ሆስፒታሎች የአደጋ ቅድመ ዝግጅትና አያያዝ እቅድ ለማውጣት ያለመ ነው። የጥናቱ ዓላማዎች በሆስፒታሎች ያጋጠሙትን አደጋዎች ምንነት እና አይነት፣ ሆስፒታሎች ለአደጋው የሚሰጡትን ምላሽ፣ ለአደጋዎች ዝግጁነት እና አያያዝ ማረጋገጥ፣ በአደጋ መከላከል ላይ ያሉ ሆስፒታሎች የሚያጋጥሟቸውን ተግዳሮቶች እና የአደጋ ውጤቶችን መፈተሽ እና መግለጽ ነው። ጥናቱን ለማካሄድ የድብልቅ ዘዴዎች የምርምር ንድፍ ጥቅም ላይ ውሏል። መረጃው

and the effects of disasters in hospitals. The mixed-methods research design was used to conduct the study. The data were collected from hospital staff working under the Addis Ababa City Administration Health Bureau. A questionnaire and individual in-depth interviews were employed to collect the data. A simple descriptive statistic was used to analyse the data for the quantitative phase, as well as frequency distribution tables and graphs. Qualitative data were analysed using thematic analysis. The study revealed that, for most people, 40.7% of the incidents that occur in hospitals result from transportation accidents. Only 11.9% of hospital employees in the study area were members of disaster management committees; emergency supplies were not readily available for immediate distribution; there was a poor security service, and only 23.8% had received disaster management training. This study concludes that Addis Ababa city administration hospitals are below standard regarding disaster preparedness and disaster management. Finally, the study recommends that government officials and policymakers should design appropriate policies and interventions to empower hospital staff to fill gaps by themselves, particularly managers living in administrative areas in the hospital.

Keywords: Disaster; disaster preparedness; management plan; Addis Ababa city administration; hospitals; hospital staff; developed plan; mixed methods.

የተሰበሰበው በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ጤና ቢሮ ስር ከሚሰሩ የሆስፒታል ባለሙያዎች ነው። መረጃውን ለመሰብሰብ መጠይቅ እና የግለሰብ ጥልቅ ቃለ መጠይቆች ጥቅም ላይ ውለዋል። ቀላል ገላጭ ስታስቲክስ መረጃን ለመጠናዊ ደረጃ፣ እንዲሁም የድግግሞሽ ስርጭት ሠንጠረዦችን እና ግራፎችን ለመተንተን ጥቅም ላይ ውሏል። ጥራት ያለው መረጃ በቲማቲክ ትንታኔ ተደርጓል። ጥናቱ እንደሚያመለክተው ለአብዛኛዎቹ ሰዎች 40.7% የሚሆኑት በሆስፒታሎች ውስጥ ከሚከሰቱት አደጋዎች የመጓጓዣ አደጋዎች ናቸው። በጥናቱ አካባቢ የሆስፒታል ሰራተኞች 11.9% ብቻ የአደጋ አስተዳደር ኮሚቴ አባላት ነበሩ። የአደጋ ጊዜ አቅርቦቶች ለፈጣን ስርጭት ዝግጁ አልነበሩም። ደካማ የፀጥታ አገልግሎት ነበር፤ ከአጠቃላዩ ውስጥ 23.8% ብቻ የአደጋ አስተዳደር ስልጠና ወስደዋል። በአጠቃላይ ጥናቱ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ሆስፒታሎች የአደጋ መከላከልና የአደጋ ዝግጁነትን በተመለከተ ከደረጃ በታች መሆናቸውን አመልክቷል። በመጨረሻም የመንግስት አካላት እና ፖሊሲ አውጭዎች የሆስፒታሉ ሰራተኞች በራሳቸው በተለይም በሆስፒታሉ ውስጥ በአስተዳደር አካባቢዎች የሚኖሩ ስራ አስኪያጆች ወይም የተቋሙ አመራሮች ክፍተቶችን እንዲሞሉ የሚያስችል ብቃት ያለው ፖሊሲ እና ጣልቃ ገብነት እንዲኖራቸው ጥናቱ ይመክራል።

ቁልፍ ቃላት፡- አደጋ፣ የአደጋ ዝግጁነት፣ የአስተዳደር እቅድ፣ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር፣ ሆስፒታሎች፣ የሆስፒታል ሰራተኞች፣ የዳበረ እቅድ፣ ቅይጥ ዘዴዎች፤

Maternal and child health nursing practices in rural health centres, Ethiopia: prospects for health outcomes

Elias Ahmed Sadik

ABSTRACT

The Purpose of the study was to provide evidence-based suggestions for maternal and child health nursing practice guideline improvements based on in-depth investigation of existing situations like professional ethics, mismatch between principles and practices challenges, missed-opportunities, supportive indigenous & religious knowledge & practices, and exploration of innovative ideas and best practices that could improve the maternal and child health care practices. The method of the study applied was qualitative study design which was conducted by using phenomenological and ethnographic approaches. Totally, 42 in-depth interviews and 12 focus group discussions were conducted. Among Key informant interviews, 24 (57.1%) were female participants and 18 (42.9%) participants were male. Each focus group discussion involved 6 individual participants in which 8 Fucus Group Discussions purely involved 48 (66.7%) female participants and 4 Fucus Group Discussions purely involved 24 (33.3%) male participants in the context of twelve rural health centres in six selected districts, namely: Babile, Chalanko, Dadar, Fadis, Kersa, Meta and Gursum which are found in East Hararghe Zone, Oromia, Ethiopia. The study involved healthcare managers, community leaders, religious leaders, health officers, midwives, nurses, health extension workers (HEWs), traditional birth attendants (TBAs), volunteer health promoters and mothers, as well as family members. Data

በገጠር ጤና ጣቢያዎች የእናቶች እና ህፃናት ጤና አጠባበቅ ከንውኖች በኢትዮጵያ፡ የአቅምና ተስፋ ሁኔታዎች ለጤና ውጤቶች ፍሬያማነት

ኤልያስ አህመድ ሳዲቅ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዓላማ ተጨባጭ መረጃን መሠረት በማድረግ በእናቶች እና ህጻናት ጤና አጠባበቅ ላይ ያሉ ሁኔታዎችን በጥልቀት በመመርመር ተግዳሮቶች፣ ያልተጠቀሙባቸው እድሎችን፣ አዳዲስ ሀሳቦችን ማመንጨት , የሥራ ህደቶችን መቀኘትን የጤና መመሪያና አተገባበርን፣ የሙያ ሥነምግባር ሁኔታና ምርጥ ተሞክሮዎችን በማጥናት ላይ በመመርኮዝ፣ የእናቶች እና ህፃናት ጤና ነርስ አሰራር ማሻሻያ አስተያየቶችን ለማቅረብ ነው። የጥናቱ ዘዴ የተተገበረው የጥራት ጥናት ዲዛይን ሲሆን የተካሄደውም ፍኖሜኖሎጂካል እና ኢትኖግራፊያዊ አቀራረቦችን በመጠቀም ነው። ለጥናቱ መረጃ ለመሰብሰብ 42 ጥልቅ ቃለመጠይቆች እና 12 የትኩረት ቡድን ውይይቶች ተካሂደዋል። ከዋና መረጃ ሰጭ ቃለመጠይቆች መካከል 24 (57.1%) ሴት ተሳታፊዎች ሲሆኑ፣ 18 (42.9%) ተሳታፊዎች ወንድ ናቸው። እያንዳንዱ የትኩረት ቡድን ውይይት 6 ተሳታፊዎችን ያካተተ ሲሆን 8 የፎከስ ቡድን ውይይቶች 48 (66.7%) ሴት ተሳታፊዎች እና 4 የፎከስ ቡድን ውይይቶች 24 (33.3%) ወንድ ተሳታፊዎችን ብቻ ያሳተፈ በስድስት የተመረጡ ወረዳዎች አስራ ሁለት የገጠር ጤና ጣቢያዎች ማለትም ባቢሌ፣ ጨለንቆ ዳዳር፣ ፈዲስ፣ ቀርሳ፣ ሜታ እና ጉርሱም በምስራቅ ሐረርጌ ዞን፣ ኦሮሚያ፣ ኢትዮጵያ ይገኛሉ። ጥናቱ የጤና አጠባበቅ አስተዳዳሪዎች፣ የማህበረሰብ መሪዎች፣ የሀይማኖት መሪዎች፣ የጤና ኦፊሰሮች፣ አዋላጆች፣ ነርሶች፣ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች (HEWs)፣ ባህላዊ የወሊድ አስተናጋጆች (TBAs)፣ በጎ ፈቃደኛ የጤና አራማጆች እና እናቶች እንዲሁም የቤተሰብ አባላትን ያካተተ እንዲሆን ተደርጓል። ጥልቅ የቃለ መጠይቅ ጥያቄዎች፣ የትኩረት ቡድን ውይይት መመሪያዎች እና የምልከታ ማመሳከሪያዎች ከድምጽ መቅጃ እና ካሜራ ጋር መረጃን ለመሰብሰብ ጥቅም

collection instruments used were In-depth interview questions, focus group guides and observation checklists with audio recorder and camera. In qualitative research, the triangulation of these methods was advantageous for enabling participation of a broad spectrum of participants and a range of views concerning the investigated phenomenon of MCH care practices. Data analysis was performed based on the need for triangulation in this study and its vast sample size, both inductive and deductive analytical approaches were applied to analyse and interpret the collected data from these varied categories of research subjects by using the Atlas ti Version 8.2 statistical software. The study found out the environmental, physical, institutional, material, financial, ethical, attitudinal, perceptual, behavioural, procedural conditions and human interaction that positively or negatively affect the quality of maternal and child health care services. The study further explored major barriers, enabling factors and innovative ideas for improving maternal child health care practices based on the lessons learnt from experiences in the context of local communities. The study inferred useful insights on the nature of existing maternal and child health care related issues including: the rationale, purpose, components, methods of care and practice, nature of interaction, levels of satisfaction and level of dissatisfaction. Based on the findings, the recommendations were given largely focus on multiple approaches and guidelines for improvement of maternal and child health practices by all stakeholders, from the personal, institutional/ organisational and governmental levels.

Keywords: Maternal health nursing, child Health nursing, Nursing Practice, Maternal Health, Child Health, Maternal Mortality, Opportunity, Challenge, Rural Health Centre, Prospects for Health Outcomes.

ላይ ውለዋል። በጥራት ጥናት ውስጥ፣ የእነዚህ ዘዴዎች ሶስት ማዕዘን ቅርጽ ሰፊ የተሳታፊዎችን ተሳትፎ እና የተፈተሸውን የMCH እንክብካቤ ልምዶችን በሚመለከት የተለያዩ አመለካከቶችን ለማስቻል ጠቃሚ ነበር። የመረጃ ትንተና የተካሄደው በዚህ ጥናት ውስጥ የሶስት ጎንዮሽ አስፈላጊነትን እና ሰፊውን የናሙና መጠንን መሰረት በማድረግ ነው። ሁለቱም ምልክታዊ አመክንዮ (Inductive) እና ተቀናሽ የትንታኔ አካሄዶች የተሰበሰቡትን ከተለያዩ የምርምር ጉዳዮች ምድቦች ለመተንተን እና ለመተርጎም Atlas ti Version 8.2 ስታቲስቲክስ ሶፍትዌርን በመጠቀም ተሰርቷል። በእናቶችና ህጻናት ጤና አጠባበቅ አገልግሎት ጥራት ላይ አወንታዊ ወይም አሉታዊ ተፅእኖ ያላቸውን የአካባቢ፣ የአካል፣ የተቋማት፣ የቁሳቁስ፣ የገንዘብ፣ የስነምግባር፣ የአመለካከት፣ የአመለካከት፣ የባህሪ፣ የአሰራር ሁኔታዎች እና የሰዎች መስተጋብር በጥናቱ አረጋግጧል። ጥናቱ በአካባቢ ማህበረሰቦች ሁኔታ ከተሞክሮ በተገኘው ትምህርት መሰረት የእናቶች ህጻናት ጤና አጠባበቅ ተግባራትን ለማሻሻል የሚያስችሉ ዋና ዋና መሰናክሎችን፣ ሁኔታዎችን እና አዳዲስ ሀሳቦችን አመልክቷል። እንዲሁም፣ በነባሩ የእናቶች እና ህጻናት ጤና አጠባበቅ ጉዳዮች ላይ ጠቃሚ ግንዛቤዎችን ወስዷል፤ በዚህም ምክንያት፣ አላማ፣ ክፍሎች፣ የእንክብካቤ እና የአሰራር ዘዴዎች፣ የግንኙነቶች ባህሪ፣ የእርካታ ደረጃዎች እና የእርካታ ማጣት ደረጃዎች ለይቷል። ከግኝቶቹ በመነሳት ምክሮቹ በዋናነት ከእናቶችና ህጻናት ጤና አጠባበቅ አንፃር ከግል፣ ተቋማዊ/ ድርጅታዊ እና መንግሥታዊ እርከኖች ጀምሮ በሁሉም ባለድርሻ አካላት የተሰጡ በርካታ አቀራረቦች እና መመሪያዎች ላይ ያተኮሩ ናቸው።

ቁልፍ ቃላት፡- የእናቶች ጤና ነርስ፣ የህፃናት ጤና ነርስ፣ የነርሲንግ ልምምድ፣ የእናቶች ጤና፣ የህጻናት ጤና፣ የእናቶች ሞት፣ እድል፣ ፈተና፣ የገጠር ጤና ጣቢያ፣ የጤና ውጤቶች ተስፋዎች፤

Development of culturally sensitive guidelines for disclosing bad news in palliative care: Ethiopia

Ephrem Abathun Ayalew

ABSTRACT

Breaking bad news is a difficult task and on occasions, such news is withheld from the patient. This task of disclosing life-threatening illness and poor prognosis requires a full understanding and appreciation of contextual cultural issues. There is scarce evidence of the cultural preferences regarding disclosure of bad news when a patient is diagnosed with life threatening-illness in the Ethiopian context. This study aimed to explores the Ethiopian community cultural preferences on the disclosure of bad news when a family member is diagnosed with a life-threatening disease to develop guidelines for this eventuality. Methods: A qualitative research approach and purposive sampling method were applied. In-depth interviews and observation were employed to collect data from fifty-one participants. In all, twenty-five in-depth interviews and twenty-six observations were undertaken. Field notes were taken during field observations. The study participants were patients, healthcare professionals and community members. Data was transcribed verbatim and analysed by using ATLAS. ti 22. The guideline developed was sent to nine experts and community members for their feedback on its applicability and cultural sensitivity. Findings: Patients with life-threatening-illness disclosed that they prefer full but culturally sensitive medical information regarding their diagnosis of serious illness. Disclosure of poor prognosis should preferably be delivered to the patient family. The religious beliefs,

በህክምና ሙያ ለታካሚዎች መጥፎ ዜናን በጥንቃቄ ለመንገር የተዘጋጀ፣ ባህላዊ እሴትን ያገናዘበ መመሪያ፤

በኤፍሬም አባትሁን አያሌው

አጠቃሎ

መጥፎ ዜናን መናገር ከባድ ስራ ሲሆን፣ በእንዲህ ያለ አጋጣሚዎች ከባድ ዜና ሕመምተኛው እንዳይሰማ ይከለከላል። ይህ ለሕይወት አስጊ የሆኑ በሽታዎችን እና ደካማ ትንበያዎችን የመግለጽ ተግባር፣ ባህላዊ ጉዳዮችን ሙሉ ግንዛቤ እና አክብሮት ይጠይቃል። አንድ ሕመምተኛ በኢትዮጵያ ሁኔታ ለሕይወት አስጊ የሆነ በሽታ እንዳለበት ሲታወቅ መጥፎ ዜናን ይፋ ማድረግን በተመለከተ የባህላዊ ምርጫዎችን የሚያረዱ ማስረጃዎች እጥት አለ። ይህ ጥናት አንድ የቤተሰብ አባል ለሕይወት አስጊ የሆነ በሽታ እንዳለበት ሲታወቅ፣ እንዴት መንገር እንደሚገባ የኢትዮጵያን ማህበረሰብ የአነጋገር ባህላዊ ምርጫዎች ለመረዳት ለመዳሰስ እና መመሪያዎችን ለማዘጋጀት ያለመ ነው። ለዚህም አይነታዊ (ኳሊቴቲቭ) የምርምር ዘዴ እና ዓላማ ያለው (ፐርፐሲቭ) የናሙና ዘዴ ተተግብሯል። ከሃምሳ አንድ ተሳታፊዎች መረጃ ለመሰብሰብ ጥልቅ ቃለ መጠይቅ እና ምልከታዊ የመረጃ መሰብሰቢያ መንገዶች ተግባራዊ ተደርጓል። በአጠቃላይ ሃያ አምስት ጥልቅ ቃለ መጠይቅ እና ሃያ ስድስት ምልከታዎች ተካሂደዋል። በመስክ ምልከታ ወቅት የመስክ ማስታወሻዎች ተወስደዋል። የጥናቱ ተሳታፊዎች ታካሚዎች፣ የጤና እንክብካቤ ባለሙያዎች እና የማህበረሰብ አባላት ናቸው። የተሰበሰበው መረጃ ወደ ቃል የተገለበጠ እና የተተነተነው ATLAS.ti 22ን በመጠቀም ነው። የተዘጋጀው መመሪያ ለዘጠኝ ባለሙያዎች እና የማህበረሰብ አባላት ስለተግባራዊነቱ እና ስለባህላዊ ተስማሚነቱ አስተያየት እንዲሰጡ ተልኳል። በጥናቱ ውጤት እንደተረጋገጠው ለሕይወት የሚያሰጋ ሕመም ያለባቸው ታካሚዎች ከባድ ሕመም ምርመራ ውጤትን በተመለከተ የተሟላ የሕክምና መረጃ ማግኘትን ይፈልጋሉ። ነገር ግን ባሕላዊ ጥንቃቄ የተሞላበት የአነጋገር ዘዴን ይመርጣሉ። ደካማ የበሽታ ትንበያን በሚመለከት ለታካሚው

values and rituals of Ethiopian culture are important during the disclosure of news on life-threatening. The respondents identified some advantages of breaking disclosing bad news. Participants submitted that such news should be incremental rather sudden approach, and should be stunning, amiable, roundabout, sensitive and sympathetic. A six-step, culturally adaptive guideline for breaking negative news was developed and validated. Conclusion: Patients with life threatening-illness should be informed of their medical condition in the presence of family. Disclosure of bad news in such circumstances was perceived as helpful in curtailing expenses and meeting the patients' needs in palliative care. The patients submitted on their participation in decision on treatments. Cultural values, religious beliefs and preferred approaches should be considered carefully when conveying bad news. The availability of culturally adaptive guidelines could assist healthcare professionals to accommodate the patients' values, beliefs and preferences when disclosing bad news.

Keywords: Disclosing bad news; Ethiopia; guidelines; healthcare professionals; life-threatening illness; palliative care.

ቤተሰብ መሰጠት ይመረጣል። ለሕይወት አስጊ የሆኑ ዜናዎች በሚነገሩበት ወቅት የኢትዮጵያ ባህል ሃይማኖታዊ እምነቶች፣ እሴቶች እና ሥርዓቶች አስፈላጊ ናቸው። የጥናቱ ተሳታፊዎች መጥፎ ዜናን የማሳወቅ ጥቅሞችን ለይተው አውጥተዋል። ተሳታፊዎች የእንደዚህ አይነት ዜና አነጋገር ዘዴ ድንገቴ (ቀጥተኛ) ከሚሆን ይልቅ ቀስ በቀስ፤ ሚስጥራዊነቱ የተጠበቀ እና ርህራሄ የተሞላበት መሆን እንዳለበት አስገንዝበዋል። አሉታዊ ዜናዎችን ለመንገር ባለ ስድስት ደረጃ፣ ባህልን ያማከለ መመሪያ ተዘጋጅቶ ተስማሚነቱ ተረጋግጧል። ለሕይወት አስጊ የሆነ ህመም ያለባቸው ታካሚዎች በቤተሰብ በተገኘበት ስለ ጤናቸው ሁኔታ ማወቅ አለባቸው። በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታዎች ውስጥ መጥፎ ዜናን ይፋ ማድረግ ወጪዎችን ለመቀነስ እና በህመም ማስታገሻ እንክብካቤ ውስጥ የታካሚዎችን ፍላጎት ለማሟላት ጠቃሚ እንደሆነ ተገንዝቧል። ሕሙማኑ በሕክምና ሂደት ላይ በሚደረጉ ውሳኔዎች ላይ በሳተፍ እንደሚፈልጉ ተናግረዋል። መጥፎ ዜናዎችን በሚያስተላልፉበት ጊዜ ባህላዊ እሴቶች፣ ሃይማኖታዊ እምነቶች እና ተመራጭ አቀራረቦች በጥንቃቄ መታየት አለባቸው። ባህልን ያማከለ መመሪያዎችን መገኘት የጤና አጠባበቅ ባለሙያዎች መጥፎ ዜናን በሚገልጹበት ጊዜ የታካሚዎቹን እሴቶች፣ እምነቶች እና ምርጫዎች እንዲያስተናግዱ ሊረዳቸው ይችላል።

ቁልፍ ቃላት:- መጥፎ ዜናን መግለፅ፣ ኢትዮጵያ፣ መመሪያዎች፣ የጤና እንክብካቤ ባለሙያዎች፣ ለሕይወት አስጊ የሆነ በሽታ፣ ማስታገሻ እንክብካቤ፤

Guidelines to improve antibiotic prescribing practice at primary healthcare facilities in Ethiopia

Fikru Worku Altaye

ABSTRACT

Antibiotics are the most frequently used medicines in healthcare facilities. Since their discovery, they have played a pivotal

በኢትዮጵያ ውስጥ ባሉ የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ተቋማት ውስጥ የአንቲባዮቲኮችን አስተዛዘዝ ለማሻሻል የሚረዱ መመሪያዎች

በፍቅሩ ወርቁ አልታዬ

አጠቃሎ

አንቲባዮቲኮች (የጸረ-ተህዋስያን መድሃኒቶች) በጤና ተቋማት ውስጥ በሽታን ለማከም

role in combating infectious diseases and maintaining health, especially in developing countries where such diseases still remain as a big challenge. In recent years, however, the benefits derived from antibiotic use are facing great challenges due to the emergence of resistance where many bacteria have become resistant to the most commonly used first-line antibiotics. The major driver of anti-microbial resistance is known to be the huge increase in anti-biotic prescribing, especially in low- and middle-income countries. Studies conducted on the rate of antibiotic resistance in Ethiopia have shown that the majority of bacteria that cause infections have developed a considerable degree of resistance to commonly used first-line antibiotics. In this country, antibiotics are prescribed at a far higher rate than the optimal value recommended by the World Health Organization. This exposes the available antibiotics to the risk of resistance. The purpose of this study was to describe the rate and patterns of antibiotic prescribing, explore the factors that affect the decisions to prescribe antibiotics, and identify interventions that should be implemented with a view to developing evidence- based and theory-informed intervention guidelines to improve antibiotic prescribing at primary healthcare facilities in Ethiopia. Guided by the PRECEDE-PROCEED Model, the study was conducted using an explanatory sequential mixed method approach. In the first phase of the study (quantitative), data was collected from 2 000 prescriptions and patient medical charts sampled from ten randomly selected, public health centres situated in five of the sub cities in Addis Ababa City Administration. The second phase of the study (qualitative) was undertaken through in-depth interviews of 20 prescribers from five of the health centres, as well as with 22 key informants

በብዛት ጥቅም ላይ የሚውሉ መድኃኒቶች ናቸው። በምርምር ከተገኙበት ጊዜ ጀምሮ ተላላፊ በሽታዎችን በመዋጋት እና ጤናን በመጠበቅ ረገድ ትልቅ ሚና ተጫውተዋል፤ በተለይ ተላላፊ በሽታዎች እስከ አሁንም ድረስ ከፍተኛ ተግዳሮት በሆኑባቸው ታዳጊ ሀገራት። ከቅርብ ዓመታት ወዲህ ግን ብዙ በሽታ አምጭ ተህዋሲያን በብዛት ጥቅም ላይ የሚውሉትን የመጀመሪያ ደረጃ ተመራጭ አንቲባዮቲኮችን የመቋቋም አቅም (ረዚዝታንስ) በመፍጠራቸው ምክንያት ከአንቲባዮቲክ አጠቃቀም የሚገኘው የህክምና ጥቅም ትልቅ ፈተና እየገጠመው ነው። የተህዋሲያን አንቲባዮቲኮችን የመቋቋም ዋነኛ መንስኤ በተለይ ዝቅተኛ እና መካከለኛ ገቢ ባላቸው ሀገራት ውስጥ አንቲባዮቲኮች በብዛት መታዘዛቸው እና ጥቅም ላይ መዋላቸው መሆኑ ይታወቃል። በኢትዮጵያ የተህዋስያን አንቲባዮቲኮችን የመቋቋም ሁኔታ ላይ የተደረጉ ጥናቶች እንደሚያመለክቱት አብዛኞቹ ባክቴሪያዎች በብዛት ጥቅም ላይ የሚውሉ የመጀመሪያ ደረጃ ተመራጭ አንቲባዮቲኮችን በከፍተኛ ደረጃ የመቋቋም አቅም እንዳዳበሩ ያሳያሉ። በኢትዮጵያ አንቲባዮቲኮች እየታዘዙ ያሉት በአለም ጤና ድርጅት ከሚመከረው አጠቃላይ የአንቲባዮቲኮች የአስተዛዘዝ ልኬት በብዙ በበለጠ ሁኔታ እንደሆነ ጥናቶች ያሳያሉ። ይህም ያሉትን አንቲባዮቲኮች ለተህዋስያን የመቋቋም አደጋ (ረዚዝታንስ) የሚያጋልጥ ነው፡ ፡ የዚህ ጥናት ዓላማ የአንቲባዮቲኮች አስተዛዘዝ ምን እንደሚመስል ለመግለጽ፣ ለሚታየው የአንቲባዮቲኮች አስተዛዘዝ ሁኔታ አስተዋጽኦ የሚያድርጉ መንስኤዎችን በጥልቀት ለመለየት እና ለተለዩት የአስተዛዘዝ ችግሮች መፍትሄዎችን በማስቀመጥ በኢትዮጵያ ውስጥ በሚገኙ የመጀመሪየ ደረጃ ጤና ተቋማት የአንቲባዮቲኮችን አስተዛዘዝ ለማሻሻል የሚረዱ መመሪያዎችን ማዘጋጀት ነው። PRECEDE-PROCEED በተባለው ሞዴል በመመራት ጥናቱ የተካሄደው Explanatory Sequential Mixed የጥናት ስልትን በመከተል ነው። የጥናቱ የመጀመሪያ ክፍል (Quantitative) በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር በአምስት ክፍለ ከተሞች ከሚገኙ አስር የመንግስት ጤና ጣቢያዎች በናሙናነት ከተሰበሰቡ 2000 የመድሃኒት ማዘዣዎችን እና የታካሚ የህክምና ካርዶች ላይ መረጃ በመሰብሰብ የተካሄደ ሲሆን ሁለተኛው ክፍል (Qualita-

from the five health centres, five sub-city health offices and the Health Bureau. The quantitative data was analysed using SPSS version 28. Thematic content analysis supported by ATLAS.Ti 9 was used to analyse the qualitative data. Intervention guidelines to improve antibiotic prescribing were then developed by integrating findings of the qualitative and quantitative studies. The average number of medicines per prescription was 1.87 ranging from 1.71 to 2.11 among the health centres. The percentage of prescriptions containing one or more antibiotic was 52.5%, with a wide variation (41.5% to 61.5%) among the health centres included in the study. The rate of antibiotic prescribing was shown to have a statistically significant correlation with the patient's age, the qualification of the prescriber and the season of prescribing. Amoxicillin, Ciprofloxacin, Cloxacillin, Doxycycline and Cotrimoxazole accounted for nearly 80% of the antibiotics prescribed, with Amoxicillin (41.2%), Ciprofloxacin (14.1%) and Cloxacillin (9.6%) being the top three most commonly prescribed. About 56% of the prescribed antibiotics belong to the Penicillin category and majority (92.7%) of the antibiotics were prescribed for oral administration. Nearly 77% belong to the Access category and the remaining 23% to the Watch category of the World Health Organization's Access, Watch and Reserve Classification of antibiotics. Upper respiratory tract infection (21.7%), urinary tract infections (13.1%) and topical infections – skin, eye and ear (9.7%) were the most common diagnoses for prescribing the antibiotics. About 37.3% of the cases for prescribing of antibiotics were respiratory tract infections, the majority (90.7%) being for upper respiratory tract infections. Of those prescribed for respiratory tract cases, 51.6% were found appropriate and 34.9% inappropriate. The types of inappropriate

tive) ከአምስቱ ጤና ጣቢያዎች የተውጣጡ 20 የህክምና ባለሙያዎችን እንዲሁም ከአምስቱ ጤና ጣቢያዎች፣ ከአምስቱ ክፍለ ከተማ ጤና ጽ/ቤቶች እና ከጤና ቢሮ ከተውጣጡ 22 ቁልፍ መረጃ ሰጪዎች ጋር በአጠቃላይ ከ42 ቁልፍ መረጃ ሰጪዎች ጋር በጥልቀት በመወያየት ተካሂዷል። በመጀመሪያው የጥናት ክፍል የተሰበሰበው የቁጥር መረጃ የተተነተነው በSPSS ትውል 28 በተባለው የቁጥር መረጃ መተንተኛ ነው። በሁለተኛው ክፍል የተሰበሰበው ጥልቅ መረጃ በATLAS.ti 9 በመታገዝ በይዘት ትንተና ተሰርቷል። የሁለቱን ክፍሎች የጥናት ውጤቶች በማጣመርና በተመረጠው ሞዴል በመመራት በመጀመሪያ የአገልግሎት መስጫ ጤና ተቋማት የአንቲባዮቲክ አስተዛዝን ለማሻሻል የሚረዱ መመሪያ ተዘጋጅተዋል። የጥናቱ ውጤት እንዳመለከተው በአንድ የመድሃኒት ማዘዣ ወረቀት (ፕሪስክሪፕሽን) ላይ በአማካይ 1.87 መድሃኒቶች የታዘዙ ሲሆን ይህም በጥናቱ በተካተቱት ጤና ተቋማት መካከል ከ1.71 እስከ 2.11 በሚደርስ ሁኔታ እንደሚለያይ ታየቷል። በናሙና ከተወሰዱት 2000 የመድሃኒት ማዘዣ ወረቀቶች ውስጥ 52.5% የሚሆኑት አንድ እና ከዚያ በላይ አንቲባዮቲኮችን የያዙ ሆነው ተገኝተዋል። ይህም በጤና ተቋማቱ መካከል ከ41.5% እስካ 61.5% የሚደርስ ሰፊ ልዩነት አሳይቷል። የአንቲባዮቲክ የአስተዛዘዝ መጠን ከታካሚው ዕድሜ፣ ከባለሙያው የሙያ ዓይነት እና ከታዘዘበት ወቅት ጋር ጥብቅ ትስስር እንዳለው በጥናቱ ለማወቅ ተችሏል። በአጠቃላይ amoxicillin፣ ciprofloxacin፣ cloxacillin፣ doxycycline እና cotrimoxazole የተባሉት እንቲባዮቲኮች ከታዘዙት አንቲባዮቲኮች ወደ 80% የሚሆነውን የያዙ ሲሆን amoxicillin (41.2%)፣ ciprofloxacin (14.1%) እና cloxacillin (9.6%) በብዛት በመታዘዝ ከአንደኛ እስከ ሶስተኛ ደረጃ ይዘዋል። ከታዘዙት አንቲባዮቲኮች 56% የሚሆኑት ፔኒሲሊን ከሚባለው ምድብ ሲሆኑ አብዛኛዎቹ (92.7%) አንቲባዮቲኮች በሚዋጥ መልክ የተዘጁ ነበሩ። ከታዘዙት አንቲባዮቲኮች ወደ 77% አካባቢ የሚሆኑት በአለም ጤና ድርጅት የአንቲባዮቲኮች አመዳደብ (AWaRe – Access, Watch and Reserve) መሰረት "Access" ምድብ ሲሆኑ ቀሪዎቹ 23% ደግሞ "Watch" በሚባለው ምድብ የሚካተቱ ሆነው ተገኝተዋል። የታዘዙት አንቲባዮቲኮች

antibiotic therapy included unnecessary antibiotic use (53%); high dose (16%); need for additional antibiotic (14%); not choosing the right antibiotic (11%); and low dose (6%). Cost wise, antibiotics accounted for 36.2% of the total cost of medicines prescribed, with the majority of that being for Amoxicillin (39.8%), Cloxacillin (15.7%) and Ciprofloxacin (10.3%). Five of them (Amoxicillin, Cloxacillin, Ciprofloxacin, Amoxicillin/Clavulanic acid and Cotrimoxazole) accounted for about 81% of the total cost of antibiotics prescribed. Antibiotics prescribed for all kinds of upper respiratory tract cases accounted for over one-third of the total cost of antibiotics prescribed. There were various kinds of problems with the prescription of antibiotics and their use at health centres, including the repeated use of antibiotics for the same diagnosis; use of antibiotics for minor problems; using high-level antibiotics; discontinuing medication; and self-medication with antibiotics. The decision of healthcare providers to prescribe antibiotics is influenced by various predisposing, enabling and reinforcing factors. The factors are related with prescribers, patients and the health system, including gaps in the knowledge of health professionals on the use of antibiotics and resistance, low awareness of patients and the public on antimicrobial resistance, shortage of antibiotics and laboratory reagents, lack of updated information on the national and local antibiotic resistance pattern, patient pressure, patient load, excessive antibiotic prescribing at private health facilities, and the dispensing of antibiotics without prescription at private pharmacies. Though not as such heavily focused on antibiotics and resistance, various initiatives have been implemented at health centres that could contribute to improving the prescription of antibiotics and their use.

በበሽታ ዓይነት ሲታዩ አብዛኛዎቹ ለላይኛው የመተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽን(21.7%)፣ ለሽንት ቱቦ ኢንፌክሽኖች (13.1%) እና ለቆዳ፣ ዓይን እና ጆሮ ኢንፌክሽኖች (9.7%) የታዘዙ ነበሩ። በአጠቃላይ 37.3% አካባቢ የሚሆኑት አንቲባዮቲኮች ለመተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽኖች የታዘዙ ሲሆን ከዚህ ውስጥ 90.7%ቱ ለላይኛው የመተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽን የተዘዙ ናቸው፡ ፡ ለመተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽኖች ከታዘዙት ውስጥ 51.6% የሚሆኑት በትክክል የታዘዙ ሲሆን 34.9% የሚሆኑት ደግሞ የተለያዩ የአስተዛዘዝ ችግር ታይቶባቸዋል። የታዩት የአስተዛዘዝ ችግሮችም አላስፈላጊ አንቲባዮቲኮችን ማዘዝ (53%)፣ ከመጠን በላይ ማዘዝ (16%)፣ ተጨማሪ አስፈላጊ አንቲባዮቲኮችን አብሮ አለማዘዝ (14%)፣ ትክክለኛ አንቲባዮቲኮችን አለማዘዝ (11%) እና በዝቅተኛ መጠን ማዘዝ (6%) ነበሩ፡ ፡ በዋጋ ረገድ ሲታዩ የታዘዙት አንቲባዮቲኮች አጠቃላይ በ2000ው ማዘዣ ወረቀቶች ከታዘዙት መድሃኒቶች ዋጋ 36.2% የሚሆነውን ወስደዋል፡ ፡ ከዚህም ውስጥ አብዛኛውን የአንቲባዮቲኮች ዋጋ የወሰዱት በቅደም ተከተል amoxicillin (39.8%)፣ cloxacillin (15.7%) እና ciproflox-acin (10.3%) ናቸው። ከታዘዙት አንቲባዮቲኮች ውስጥ አምስቱ ማለትም amoxicillin፣ cloxa-cillin፣ ciprofloxacin፣ amoxicillin/clavulan-ic acid እና cotrimoxazole ወደ 80% አካባቢ የሚሆነውን የአንቲባዮቲኮች ዋጋ ወስደዋል። ለሁሉም ዓይነት የመተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽኖች የታዘዙ አንቲባዮቲኮች ከ1/3ኛ በላይ የሚሆነውን የአንቲባዮቲኮች ዋጋ እንደወሰዱ ለማወቅ ተችሏል። በጥናቱ በተካተቱት ጤና ጣቢያዎች ውስጥ የተለያዩ የአንቲባዮቲኮች የአስተዛዘዝ እና አጠቃቀም ችግሮች እንዳሉ በጥናቱ ተለይቷል፡ ፡ እነዚህም የአስተዛዘዝ እና አጠቃቀም ችግሮች አንድን አንቲባዮቲክ ለተመሳሳይ የጤና ችግር ለውጥ ሳያሳይ ደጋግሞ መጠቀም፣ ለቀላልና በራሳቸው ሊድኑ ለሚችሉ የጤና ችግሮች አንቲባዮቲኮችን መጠቀም፤ ከበድ ላሉ በሽታዎች መዋል ያለባቸውን ከፍተኛ ደረጃ አንቲባዮቲኮች ያለ አግባብ ማዘዝና መጠቀም፣ በባለሙያ የታዘዙ አንቲባዮቲኮችን ወስደው ሳይጨርሱ ማቋረጥ እና አንቲባዮቲኮችን ያለ ህክምና ባለሙያ ትእዛዝ በራስ ተነሳሽነት መውሰድ የመሳሰሉትን ያካትታሉ። የጤና ባለሙያዎች አንቲባዮቲኮችን ለታካሚ የማዘዝና ያለማዘዝ ውሳኔ በተለያዩ

Various interventions have been identified based on which intervention guidelines are developed to improve antibiotic prescribing at primary healthcare facilities. Challenges that might be faced when implementing these proposed interventions include shortage of personnel; financial constraints; resistance to change from professionals; shortage of medicines and laboratory reagents; inadequate government commitment; and resistance from the private sector because of the profit motive. There is a high rate of antibiotic prescribing at health centres that far exceeds the recommended rate for primary healthcare facilities. The majority of antibiotics were prescribed for upper respiratory tract infections which are known to be mostly of viral origin. Most of the antibiotics prescribed belong to the Access group of the World Health Organization's Access, Watch and Reserve Classification. Antibiotics accounted for over one-third of the cost of medicines prescribed. Despite prescribers and key informants being aware of antibiotic resistance, its causes and consequences, there are still various types of antibiotic prescribing problems at health centres. The prescribing decisions of healthcare providers are influenced by several factors that are categorised as predisposing, enabling or reinforcing factors. Intervention guidelines that will be used to improve the prescribing of antibiotics at health centres were developed based on the interventions suggested by the study participants. Further studies on medicine use are required to appropriately understand the rate and patterns of antibiotic prescribing, and prescribers' adherence to the new Primary Healthcare Clinical guidelines in managing commonly encountered cases such as upper respiratory tract infections at primary healthcare facilities. Research should be undertaken to evaluate the effectiveness of the

አጋላጭ፣ አስቻይ እና አበረታች ምክንያቶች ተጽእኖ ይደረግበታል። እነዚህም ምክንያቶች መድሃኒቱን ከሚያዝዘው የህክምና ባለሙያ፣ ከታካሚው እና ከጤና ስርዓቱ ጋር የተያያዙ ሲሆኑ የህክምና ባለሙያው በአንቲባዮቲኮች አጠቃቀም እና አንቲባዮቲክ ረዚዝታንስ ዙሪያ ያለውን የእዉቀት ክፍተት፣ ታካሚው እና ማህበረሰቡ ስለ አንቲባዮቲኮች አጠቃቀም እና ረዚዝታንስ ያለውን ዝቅተኛ ግንዛቤ፣ የአንቲባዮቲኮች እና የላበራቶሪ ግብአቶች እጥረት መኖሩ፣ ታካሚው በህክምና ባለሙያው ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ፣ የታካሚ ብዛት መኖር፣ በግል ጤና ተቋማት ከመጠን ያለፈ የአንቲባዮቲክ አስተዛዘዝ መኖሩ እና በመድሃኒት የችርቻሮ ድርጅቶች አንቲባዮቲኮች ያለ ህጋዊ የመድሃኒት ማዘዣ ወረቀት መሸጣቸውን ያካትታሉ። ምንም እንኳ በአንቲባዮቲኮች እና ረዚዝታንስ ላይ ብቻ ያተኮሩ ባይሆኑም የተለያዩ ከመድኃኒት አጠቃቀም ጋር የተያያዙ እርምጃዎች ባለፉት አመታት መወሰዳቸውን ጥናቱ አመላክቷል። እነዚህም የአንቲባዮቲኮችን አስተዛዘዝ ለማሻሻል የበኩላቸውን አስተዋጽኦ እንደሚኖራቸው ይታሰባል። እነዚህን ችግሮች ለመፍታት የተለያዩ መፍትሄዎች በጥናቱ የተለዩ ሲሆን በዚህም መሰረት በመጀመሪያ ደረጃ የጤና አገልግሎት መስጫ ተቋማት የአንቲባዮቲኮችን አስተዛዘዝ ለማሻሻል የሚያግዙ መመሪያዎች ተዘጋጅተዋል፡ ፡ የተለዩትን መፍትሄዎች በመተግበር ሂደት ሊያጋጥሙ የሚችሉ ተግዳሮቶችም ተለይተዋል፡ ፡ እነዚህም የሰለጠነ የስው ሃይል እጥረት፣ የገንዘብ እጥረት፣ የባለሙያዎች ለለውጥ ዝግጁ አለመሆን፣ የመድሃኒትና የላቦራቶሪ ግብአቶች እጥረት፣ የመንግስት በበቂ ሁኔታ ቁርጠኛ አለመሆን እና በግሉ ሴክተር ለጥቅም በማድላት ምክንያት ለለውጥ ያለመተባበር ናቸው፡ ፡ በጥናቱ በተካተቱት ጤና ጣቢያዎች ከፍተኛ የሆነ የአንቲባዮቲክ አስተዛዘዝ ያለ ሲሆን ይህም በመጀመሪያ ደረጃ ህክምና መስጫ ጤና ተቋማት አንቲባዮቲኮች መታዘዝ ካለበት መጠን በእጅጉ ከፍ ያለ ነው። አብዛኛዎቹ አንቲባዮቲኮች የታዘዙት በቀላሉ ሊድኑ ለሚችሉና በአብዛኛው በቫይረስ ምክንያት ለሚመጡ የላይኛው የመተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽኖች ነው። በጥናቱ የተካተቱት የህክምና ባለሙያዎች እንዲሁም በተለያየ ደረጃ የጤና አገልግሎትን የሚያስተዳድሩ ቁልፍ መረጃ በመስጠት የተሳተፉ ባለሙያዎች ስለ አንቲባዮቲክ

intervention guidelines developed following PRECEED component (implementation, and monitoring and evaluation phases) of the PRECEDE-PROCEED Model that guided this study. The piloting and implementation of the guidelines requires the active involvement of all stakeholders under the leadership of Ministry of Health and the Health Bureau. The anticipated challenges need to be taken into consideration in implementing the interventions.

Keywords: Addis Ababa; antibiotics; antimicrobial; Ethiopia; factors; guidelines; health centres; interventions; medicine use problems; PRECEDE-PROCEED; primary healthcare; prescribing; resistance.

ረዚዝታንስና ስለሚያስከትለው ጉዳት እዉቀቱ ቢኖራቸውም ጥናቱ በተካሄደባቸው ጤና ጣቢያዎች የተለያዩ የአንቲባዮቲክ አስተዛዘዝ ችግሮች ይስተዋላሉ። የተለያዩ አጋላጭ፣ አስቻይ እና አበረታች ምክንያቶች የህክምና ባለሙያዎችን ለታካሚዎቻቸው አንቲባዮቲክ የማዘዝ እና ያለማዘዝ ውሳኔ ላይ ተጽእኖ ያሳድራሉ። ለተለዩት የአንቲባዮቲክ አስተዛዘዝ ችግሮች በጥናቱ የተሳተፉ ባለሙያዎች የሰጧቸውን መፍትሄዎች መሰረት በማድረግ የአንቲባዮቲኮችን አስተዛዘዝ ለማሻሻል የሚረዱ መመሪያዎች ተዘጋጅተዋል፡ ፡ ያለውን የአንቲባዮቲኮች የአስተዛዘዝ ሁኔታ በአግባቡ ለመረዳት እና በብዛት ለሚከሰቱ እንደ የላይኛው መተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽኖች ላሉ የጤና ችግሮች የጤና ባለሙያዎች አዲስ የወጣውን የመጀመሪያ ደረጃ ጤና አገልግሎት ክሊኒካል ጋይድላይንስ እንዴት ተግባራዊ እያደረጉ እንደሆን ለመረዳትና አስፈላጊውን ማስተካከያ ለማድረግ ተጨማሪ ጥናቶች መደረግ አለባቸው። በዚህ ጥናት የተለዩትን የአንቲባዮቲኮች አስተዛዘዝ ማሻሻያ መመሪያዎች ውጤታማነት ለመገምገም በጥናቱ ጥቀም ላይ የዋለውን ሞዴል (PRECEDE-PROCEED) ቀጣይ ሂደቶች (ትግበራ፣ ክትትልና ግምገማ) በመጠቀም ጥናት መደረግ አለበት። በዚህ ጥናት የተዘጋጁትን የአስተዛዘዝ ማሻሻያ መመሪያዎች በአግባቡ መተግበር በጤና ሚኒስቴር እና በከተማ አስተዳደሩ ጤና ቢሮ መሪነት የሁሉንም ባለድርሻ አካላት ርብርብ ድጋፍ ይጠይቃል። በትግበራ ሂደት ሊያጋጥሙ የሚችሉ ተግዳሮቶችም ከግንዛቤ ውስጥ መግባት ይኖርባቸዋል።

ቁልፍ ቃላት፡- አዲስ አበባ፣ አንቲባዮቲክስ፣ ፀረ-ተሕዋስያን፣ ኢትዮጵያ፣ ምክንያቶች፣ መመሪያዎች፣ ጤና ጣቢያዎች፣ ስልቶች፣ የመድኃኒት አጠቃቀም ችግሮች፣ PRECEDE-PROCEED፣ የመጀመሪያ ደረጃ የጤና እንክብካቤ፣ መድኃኒት ማዘዝ፣ መድሃኒቶችን መቋቋም(ረዚዝታንስ)

An action plan to integrate abortion care with HIV and family planning services in Ethiopia

Haile Bekele Adane

ABSTRACT

Integrated health services improve health system efficiency, horizontalization of vertical programmes, and appropriate use of human, financial and medical resources. The integration of maternal health services reduces the risk of unintended pregnancy and the transmission of HIV, especially in a country like Ethiopia, where the prevalence of HIV is high. Thus, delivering integrated abortion care and HIV-family planning (FP) services to clients in a one-stop service can improve maternal health. The study aimed to develop an action plan to facilitate the integration of abortion care with HIV-FP services in public health facilities of the South Nation Nationality and People Region (SNNPR), Ethiopia. An explanatory sequential mixed-method approach was used to undertake the study over three phases. In the first phase, quantitative data were gathered from childbearing age women who received abortion care in public healthcare facilities and healthcare providers using face-to-face interviews and self-administered questionnaires, respectively. The analysed data from phase one and a literature review were used to develop the draft action plan, while programme officers participated in the e-Delphi technique in phase three to validate the draft action plan for the integration of abortion care with FP-HIV services in the public health facilities of Ethiopia. The Change Logic Model was the theoretical framework applied to conduct the study. The inputs of the Change Logic Model in this study included geographic

የውርጃ አገልግሎት ከኤችአይቪ እና ቤተሰብ ዕቅድ ጋር ለማዋሃድ የድርጊት መርሃ ግብር በኢትዮጵያ

ሀይሌ በቀለ አዳነ

አጠቃሎ

የተቀናጀ የጤና አገልግሎቶ የጤና ስርዓትን ውጤታማነት ያሻሽላል፣ የጎንዮሽ የጤና አገልግሎት ስርዓትን ያሳድጋል፣ የሰው ሀይል አጠቃቀምን ያጎለብታል፣ የገንዘብ አጠቃቀምን ያሻሽላል እንዲሁም የህክምና መጠቀሚያ መሳሪዎችን በተቀናጀ መልክ እንድንጠቀም ያደርጋል። የተቀናጅ የእናቶች ጤና አገልግሎት ያልተፈለገ የእርግዝና አደጋ መቀነስ እንዲሁም ኤችአይቪ ስርጭትን መቀነስ በተለይም እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ከፍተኛ ስርጭት ባለባቸው አገሮች ጠቀሜታው ከፍ ያለ ነው። ስለሆነም የተቀነናጀ የውርጃ ኤችአይቪ እና የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት ለእናቶች በአንድ ላይ በአንድ ክፍል ውስጥ እንዲያገኙ ማደድግ የእናቶችን ጤና በእጅጉ ያሻሽላል። የዚህ ጥናት አላማ በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች እና ህዝቦች የመንግስት ጤና ተቋማት ውስጥ የውርጅ አገልግሎት ከኤችአይቪ እና ቤተሰብ እቅድ ጋር አንድ ላይ አገልግሎት መስጠት የሚያስችል መርሃ ግብር ለማዘጋጀት ማስቻል ነው። ስለሆነም ይህንን ጥናት ለማካሄድ በ3 ደረጃ የተከፋፈል ጥልቅ የሆነ የሀሳብ ይዘት ያለው ምርምር ማድረግ ተችላል። በመጀመሪያ ደረጃ አሃዛዊ የሆነ መረጃዎችን ለውርጃ አገልግት ወደ መንግስት ጤና ተቋም የሚመጡ በወሊድ እድሜ ክልል ያሉ እናቶችን በመጠየቅ እና በመንግስት ጤና ተቋም የሚሰሩ የጤና ባለሙያዎች በራሳቸው ጊዜ መረጃዎችን እንዲሞሉ በማደረግ መረጃዎችን መሰብሰብ ነው። የመጀመሪያው ደረጃ አሃዛዊ መረጃ እና በሁለተኛው ደረጃ ከተለያዩ ጥናቶች የሚገኙ መረጃዎችን በማቀናጀት የረቂቅ መርሃ ግብር የተዘጋጀ ሲሆን በተለያዩ መዋቅር ውስጥ በቢሮ ውስጥ የሚሰሩ የጤና ባለሙያዎች ደግሞ በሶስተኛ ደረጃ ወይንም በኢደልፊ ቴክኒክ በሚባል ዘዴ የጥናቱ ሂደት የተዘጋጀውን ረቂቅ መርሀ ግብርን ፈትሸው የተዘጋጀውን የውርጃ አገልግሎት ከኤችአይቪ እና የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት ጋር ተሳልጦ በአንድ

accessibility, human resources, medical resources, infrastructure, fiscal resources, policies, strategies, guidelines, and behavioural change and communication. Facilities nearer to the community are preferable for maternal health services. In-service training and offering healthcare providers incentives improves integrated maternal health services. Ensuring a consistent supply of medical resources in public healthcare facilities also enhances the integration of abortion care with HIV-FP services. The availability of adequate service providing areas, water supply, sanitary systems, electricity, and computer connectivity improves the integration of maternal health services. Allocating a budget and providing the service free of charge can enhance the integration of abortion with HIV-FP services. Availing and utilising regulatory documents and improving the community's awareness on integrated health services can enhance the integration of abortion care with HIV-FP services. The developed action plan will be shared with stakeholders to implement integrated abortion care-HIV-FP services in public health facilities of Ethiopia.

Keywords: Integration of services; abortion care service; family planning service; HIV service; action plan.

ላይ መስራት የሚስችልበትን ሂደት የሚፈትሹበት እና የሚረጋግጡበት ሂደት ይሆናል። የለውጥ አመክንዮ ሞዴል ጥናቱን ለማካሄድ የተተገበረው የንድፈ ሃሳብ ማዕቀፍ ነው። በዚህ ጥናት ውስጥ

የለውጥ ሎጂክ ሞዴል ግብአቶች ተደራሽነትን፣ የሰው ሃይል፣ የህክምና ሀብቶች፣ መሠረተ ልማት፣ የፊስካል ሀብቶች፣ ፖሊሲዎች፣ ስልቶች እና መመሪያዎች እንዲሁም የባህርይ ለውጥ እና ግንኙነት መገልገያዎች ያካትታሉ። የጤና ተቋማት ህብረተሰቡ በሚኖርበት አካባቢ መሆናቸው ተመራጭ ያድርጋቸዋል። ለጤና ባለሙያዎች የአገልግሎት ላይ ስልጠና መስጠት እና የተለያዩ ጥቅማ ጥቅሞችን ማስከበር በእናቶች ጤና አገልግሎት አሰጣጥ ላይ የራሱ የሆነ ፋይዳ አለው። ቀጣይነት ያለው የህክምና ቁሳቁሶች እና መሳሪዎች አቅርቦት የፅንስ ማስወረድ አገልግሎትን ከኤችአይቪ እና ቤተሰብ እቅድ አገልግሎትን ጋር ለማቀናጀት ጠቀሜታ የላቀ ነው:: በቂ የሆነ አገልግሎት መስጫ ቦታዎች፣ የውሃ አቅርቦት፣ የንፅህና አጠባበቅ ሥርዓቶች መኖር፣ የኤሌክትሪክ እና የኮምፒዩተር አገልግሎቶች የተቀናጀ የእናቶች ጤና አገልግሎትን ለመስጠት ጠቀሜታ አላቸው። በቂ የሆነ በጀት መመደብ እና ከክፍያ ነጻ የሆነ የጤና አገልግሎት የተቀናጀ የእናቶች ጤና አገልግሎትን ያሻሽላል። የተለያዩ የአገልግሎት መስጫ መመሪዎች እንዲኖሩ ማድረግ እና መጠቀም እንዲሁም የህብረተሰቡ ግንዛቤ በተቀናጀ የእናቶች ጤና አገልግሎት ላይ እንዲኖር ማድረግ የውርጃ አገልግሎት ከኤችኤቪ እና ቤተሰብ ዕቅድ ጋር ተጣምሮ እንዲሰራ ከማድረግ አንጻር የሚኖረው ሚና ከፍተኛ ነው:: የተዘጋጀውን የተቀናጀ የድርጊት መርሃ ግብር የባለድርሻ አካላት እንዲያውቁት በማድረግ በመንግስት የጤና ተቋማት የውርጃ አገልግሎት ከኤችአይቪ/ኤድስ እና ከቤተሰብ እቅድ አገልገሎት ጋር ተቀናጅቶ እንዲሰራ ማድረግ ያስፈልጋል።

ቁልፍ ቃላት: የተቀናጀ ጤና አገልግሎት፣ የውርጃ አገልግሎት፣ የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት፣ የኤችኤቪ አገልግሎት እና ድርጊት መርሃ ግብር

Strategies for the early detection of Leprosy contacts in South Ethiopia

Kebede Tefera Betru

ABSTRACT

Nationally the existence of Leprosy type grade II disability at the time of diagnosis suggests a subtly delayed diagnosis. The goal of this study was to determine the primary factor influencing the Leprosy Prevention and Control Programme's plan to develop user friendly strategies for effectively implementing the activities of the early detection of Leprosy cases among contacts of index patients in the Sidama region of southern Ethiopia. The goals were to investigate and describe the perspectives and experiences of health professionals regarding their involvement in early Leprosy case detection, to describe and critically analyse the causes of the difficulties that professionals face in Leprosy early detection, to evaluate the current state of the health system's early Leprosy case detection implementation and to develop user-friendly strategies to enhance existing ones of early Leprosy case detection among individuals who have contact with index patients.

The study employed a qualitative, descriptive and phenomenological explorative research design to answer the research questions. By the use of non-probability purposive sampling, research participants were identified. During the study, in-depth interviews were conducted to gather information regarding the experiences of health workers (medical doctors, public health officers, clinical nurses, health extension workers, health centre heads and regional and Woreda district health office technical and programme experts). To analyse the qualitative data, inductive

ሥጋ ደዌን ንክኪዎችን አስቀድሞ ለማወቅ የሚረዱ ዘዴዎች፡ በደቡብ ኢትዮጵያ፣ በሲዳማ ክልል የተደረገ ጥናት፤

በከበደ ተፈራ በትሩ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዓላማ በደቡብ ኢትዮጵያ በሲዳማ ክልል የሥጋ ደዌ በሽታ መከላከልና መቆጣጠር መርሃ ግብር ለተጠቃሚዎች ተስማሚ የሆኑ ስልቶችን በመቅረጽ በሲዳማ ክልል የሚገኙ የሥጋ ደዌ በሽተኞችን ግንኙነት ውጤታማ በሆነ መንገድ ተግባራዊ ለማድረግ በያዘው እቅድ ላይ ተጽዕኖ የሚሳድሩ ዋና ዋና ጉዳዮችን መመርመር ነው። የጤና ባለሙያዎች ቀደምት የሥጋ ደዌ ጉዳዮችን በመለየት ላይ ያላቸውን ተሳትፎ በተመለከተ ያላቸውን አመለካከትና ልምድ በመመርመር፣ ባለሙያዎች የሥጋ ደዌ በሽታን አስቀድሞ በመለየት የሚያጋጥሟቸውን ችግሮች መንስኤዎች ለመግለፅ እና በትችት ለመተንተን፣ የጤና ስርዓቱን ወቅታዊ ሁኔታ ይገመግማል። ቀደምት የሥጋ ደዌ ጉዳዮችን ለይቶ ማወቅ ትግበራ እና ከጠቋሚ ሕመምተኞች ጋር ግንኙነት ባላቸው ግለሰቦች መካከል ቀደምት የሥጋ ደዌ ጉዳዮችን ለይቶ ማወቅን ለማሻሻል ለተጠቃሚ ምቹ ስልቶችንም ያዘጋጃል። ለዚህም ይረዳ ዘንድ ጥናቱ የምርምር ጥያቄዎችን ለመመለስ ጥራት ያለው፣ ገላጭ እና ፍኖሜኖሎጂያዊ የአሳሽ ጥናት ዲዛይን ተጠቅማል። ተጠኝዎች ዓላማ ያለው ናሙና በመጠቀም፣ የምርምር ተሳታፊዎች ተለይተዋል። በጥናቱ ወቅት የጤና ባለሙያዎችን (የህክምና ሀኪሞች፣ የህዝብ ጤና ጥበቃ ኦፊሰሮች፣ ክሊኒካል ነርሶች፣ የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዎች፣ የጤና ጣቢያ ሃላፊዎች እና የክልል እና የወረዳ ወረዳ ጤና ጥበቃ ጽ/ቤት ቴክኒክና ፕሮግራም ባለሙያዎችን) ልምድ በተመለከተ ጥልቅ ቃለ ምልልስ ተደርጓል። የጥራት መረጃን ለመተንተን፣ ኢንዳክቲቭ ቲማቲክ ትንተና ዘዴዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። በተጨማሪም ATLAS.ti 8 ሶፍትዌር ጥቅም ላይ ውሏል። የተገኙት ውጤቶች የመረጃ ቅጂ፣ ኮድ አወጣጥ፣ ማሳያ፣ ቅነሳ (ጭብጥ) እና ትርጓሜ ለትንታኔው ክንውን ሂደት ጥቅም ላይ ውለዋል። የጥናቱ ግኝቶች የሥጋ ደዌ በሽታን የመከላከል እና የመቆጣጠር መርሃ ግብሮች አሁንም ችግር

thematic analysis techniques were used. For analysis, ATLAS Tti 8 software was used. The data transcription, coding, display, reduction (theme) and interpretation of the discovered results were the processes undertaken for the analysis. The findings of the study revealed that leprosy prevention and control programmes are still problematic. The current national Leprosy strategy use does not facilitate production of effective Leprosy prevention programmes because strategy does not address all of the crucial components of effective early detection activities. Themes that emerged from the data gleaned from the health workers included wrong beliefs about the Leprosy disease in the community, delay in seeking early healthcare, the practice of the early detection of Leprosy cases and challenges experienced and observed during the implementation of Leprosy strategies. Based on the discovered results, Leprosy prevention and control programme strategies were created. Overall, the analysis of the data revealed five themes. As a result, the researcher used the findings of the study to create strategies to improve the early detection of Leprosy cases among the contacts of index patients. The strategies include implementing and strengthening effective community awareness building efforts, maintaining expertise in Leprosy, strengthening comprehensive Leprosy training for health workers, carrying out efficient and thorough contact tracing, enhancing monitoring, supervision, assessment and surveillance, boosting managerial skills, lobbying political commitment, motivating healthcare workers and reducing stigmatisation.

Keywords: Leprosy; contact tracing; early detection; healthcare worker; strategy; Grade II disability.

እንዳለባቸው አሳይቷል። አሁን ያለው ሀገራዊ የሥጋ ደዌ ስትራቴጂ አጠቃቀም ውጤታማ የሥጋ ደዌ መከላከል መርሃ ግብሮችን ለማዘጋጀት የተመቻቸ አይደለም፤ ምክንያቱም ስትራቴጂ ሁሉንም ውጤታማ የቅድመ ምርመራ ተግባራት ወሳኝ አካላትን ስለማይመለከት ነው። ከጤና ባለሙያዎች በተሰበሰበው መረጃ ላይ የወጡ ጭብጦች የሚያሳዩት፡- በህብረተሰቡ ውስጥ ስላለው የስጋ ደዌ በሽታ የተሳሳቱ አመለካከቶች፣ የጤና እንክብካቤ መዘግየት፣ የሥጋ ደዌ ጉዳዮችን አስቀድሞ የመለየት ልምድ እና የሥጋ ደዌ ስልቶችን ትግበራ ወቅት ያጋጠሙ እና የተስተዋሉ ተግዳሮቶች ናቸው። ከጥናቱ በተገኘው ውጤት መሰረት፣ የስጋ ደዌ በሽታን የመከላከል እና የቁጥጥር መርሃ ግብሮች ተፈጥረዋል፡ ፡ በአጠቃላይ፣ የመረጃው ትንተና አምስት ጭብጦችን አሳይቷል፤ በውጤቱም ተመራማሪው የጥናቱ ግኝቶችን ተጠቅመው በመረጃ ጠቋሚ በሽተኞች ግንኙነት መካከል የሥጋ ደዌ ጉዳዮችን ቀደም ብለው መለየት ለማሻሻል ስልቶችን ፈጥረዋል። እነዚህም፣ ውጤታማ የማህበረሰቡ የግንዛቤ ማስጨበጫ ጥረቶችን መተግበር እና ማጠናከር፣ በስጋ ደዌ ላይ ያለውን እውቀት ማስቀጠል፣ ለጤና ባለሙያዎች የተሟላ የስጋ ደዌ ስልጠና ማጠናከር፣ ቀልጣፋ እና የተሟላ ግንኙነት መከታተልን፣ ክትትልን፣ ቁጥጥርን፣ ግምገማን እና ክትትልን ማሳደግ፣ የአመራር ክህሎትን ማሳደግ፣ የፖለቲካ ቁርጠኝነትን ማጎልበት ናቸው።

ቁልፍ ቃላት፡ የሥጋ ደዌ; የእውቂያ ፍለጋ፣ ቀደም ብሎ መለየት፣ የጤና እንክብካቤ ሠራተኛ፣ ስልት፣ የሁለተኛ ክፍል የአካል ጉዳት፤

Guidelines for improvement of childhood immunisation programme in pastoralist communities of Somali Region, Ethiopia

Melaku Tsehay Ayalneh

ABSTRACT

The current Ethiopian health service delivery system is structured into three-tier systems. This includes primary, secondary, and tertiary-level healthcare tier systems. The administrative structure of the immunisation programme in Ethiopia is based on the administrative structure of the country from the federal and down to the district and primary healthcare unit level. The purpose of this study was to develop guidelines to optimise childhood immunisation programmes in the pastoralist community of Somali Region,Ethiopia. The researcher employed an explanatory sequential mixed method technique combining quantitative and qualitative research designs. Three hundred (300) respondents and 64 health facilities were chosen from the quantitative designs at Shebele zones in the Somali region using multi-stage cluster sampling and simple lottery methods respectively, while 12 participants in the qualitative designs were selected through purposive sampling methods. For quantitative and qualitative approaches, data were analysed using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25.0 version and Atlas Ti 8, respectively. Overall, 285 (94.9%) of the 300 respondents had heard of immunisation. Less than half, 139 (46.3%) the average value of knowledge indicators was below that of the respondents. Among children who had ever been vaccinated for regular vaccination, 184 (79%) of

አርብቶ አደር ማህበረሰቦች የልጅነት የክትባት ፕሮግራምን ለማሻሻል የሚረዱ መመሪያዎች፡ ሶማሌ ክልል የተደረገ ጥናት፤

መላኩ ፀሀይ አያልነህ

አጠቃሎ

አሁን ያለው የኢትዮጵያ የጤና አገልግሎት አሰጣጥ ስርዓት በሶስት ደረጃ የተዋቀረ ነው። ይህም የመጀመሪያ ደረጃ፣ ሁለተኛ ደረጃ እና ሶስተኛ ደረጃ የጤና አጠባበቅ ደረጃዎችን ያካትታል። በኢትዮጵያ ያለው የክትባት መርሃ ግብር አስተዳደራዊ መዋቅር በሀገሪቱ ከፌዴራል እስከ ወረዳ እና የመጀመሪያ ደረጃ ጤና አጠባበቅ አንድነት ደረጃ ባለው የአስተዳደር መዋቅር ላይ የተመሰረተ ነው። የዚህ ጥናት ዓላማ በኢትዮጵያ ሶማሌ ክልል አርብቶ አደር ማህበረሰብ ውስጥ የልጅነት ክትባት ፕሮግራሞችን ለማመቻቸት መመሪያዎችን ማዘጋጀት ነው። ይህ ጥናት የመጠን እና የጥራት ምርምር ንድፎችን በማጣመር የማብራሪያ ተከታታይ ድብልቅ ዘዴ ተጠቅሟል። በሶማሌ ክልል ሸበሌ ዞኖች በባለብዙ እርከን ክላስተር ናሙና እና ቀላል የሎተሪ ዘዴዎች በቅደም ተከተል ሶስት መቶ (300) ምላሽ ሰጪዎች እና 64 የጤና ተቋማት በቁጥር ዲዛይኖች ተመርጠዋል። ለቁጥራዊ እና ጥራት አቀራረቦች፣ መረጃዎች በስታቲስቲክስ ፓኬጅ ፎር ሶሻል ሳይንሶች (SPSS) 25.0 እትም እና አትላስ ቲ 8 በቅደም ተከተል ተንትነዋል።

የጥናቱ ዉጤት፡ በጥናቱ የተገኘው የቁጥር ውጤት እንዳመለከተው፣ ከ300 ምላሽ ሰጪዎች ውስጥ 285(94.9%) ስለ ክትባት ሰምተዋል። የእውቀት አመልካቾች ዋጋ 139(46.3%) አማካኝ ከተጠያቂዎቹ ከግማሽ በታች ሆኖ ተገኝቷል። ለመደበኛ ክትባት ከተከተቡ ህጻናት መካከል 184(79%) ወላጆች/አሳዳጊዎች የልጆች የክትባት ካርዶች ነበሯቸው። ትክክለኛ ሙሉ ክትባት ያገኙ ህጻናት አጠቃላይ ድርሻ 81(27%) በከፊል 39 (13%) እና 180 (60%) አልተከተቡም። ግኝቶቹ ለክትባት ቦታ ረጅም ርቀት 56(19%)፣ መጥፎ ወሬዎች 89(30%) እና ረጅም የጥበቃ ጊዜ 55(18.3%) ህጻናትን ያለመከተብ ዋነኛ ማነቆዎች መሆናቸውን አሳይቷል። ከተመለከቱት 64 የጤና

parents/caregivers had child vaccination cards. The overall proportion of children, who received valid full vaccination was 81(27%), partially vaccinated 39(13%) and not vaccinated 180(60%). The findings revealed long distances to the place of immunisation (56/19%), bad rumours (89/30%), and long waiting time (55/18.3%) as some of the major barriers to not vaccinating children. From the observed 64 health facilities, 46%, 67%, and 64% have at least one trained health staff, available to reach every district or community (RED/C) and micro-plan to provide specific vaccines respectively. Almost half, 30(47%) of healthcare facilities have an equal number of Auto-Disable (AD) and re-constitution syringes, and more than three quarter (51/80%) of refrigerator temperatures were monitored twice daily. Four themes emerged from the data including challenges with immunisation system, low immunisation coverage, low knowledge of parents/caregivers on vaccination, and low community involvement on vaccination service. The qualitative findings were used to create a concrete understanding of the study topic. The investigator developed immunisation guidelines to improve childhood immunisation programmes in pastoralist communities and guided healthcare professionals and immunisation implementing partners in improving immunisation coverage and reducing the number of unimmunised children.

Keywords: Awareness; children; fully vaccinated; guidelines; healthcare worker; immunisation program; immunisation service readiness; knowledge; parents/caregiver; pastoralist community; vaccination by card; vaccination coverage by history.

ተቋማት 46%፣ 67% እና 64% ቢያንስ አንድ የሰለጠኑ የጤና ባለሙያዎች አሏቸው። ወደ ግማሽ 30(47%) የጤና አጠባበቅ ተቋማት እኩል ቁጥር ያላቸው ለአንድ ጊዜ ብቻ የሚያገለግሉ መርፌዎችን (AD) እና የመበጥበጫ መርፌዎች ያላቸው ሲሆን ከሶስት ሩብ 51(80%) በላይ የሚሆነው የፍሪጅ ሙቀት መጠን በቀን ሁለት ጊዜ ቁጥጥር ይደረግበታል።

በሌላም በኩል የጥናቱ ውጤት የሚከተሉትን የክትባት ስርዓት ጋር የተያያዙ ተግዳሮቶች ለይቶ አመልክቷል፤ እነሱም ዝቅተኛ የክትባት ሽፋን፣ የወላጆች/ተንከባካቢዎች በክትባት ላይ ያላቸው እውቀት ዝቅተኛ መሆን እና በክትባት አገልግሎት ላይ ያለው የማህበረሰብ ተሳትፎ ማነስ ናቸው።

ማጠቃለያ፡ የጥናት ግኝቶቹ በጥናቱ ርዕስ ላይ ተጨባጭ ግንዛቤ ለመፍጠር ጥቅም ላይ ውለዋል። በመጨረሻም፣ ተመርማሪው በአርብቶ አደር ማህበረሰቦች ውስጥ የልጅነት ክትባት መርሃ ግብሮችን ለማሻሻል የክትባት መመሪያዎችን ለጤና ባለሞያዎች አዘጋጅቷል።

ቁልፍ ቃላት፡- ግንዛቤ፣ ልጆች፤፣ ሙሉ በሙሉ መከተብ፣ መመሪያዎች፣ የጤና እንክብካቤ ሠራተኛ፣ የክትባት ፕሮግራም፣ የክትባት አገልግሎት ዝግጁነት፣ እውቀት፣ ወላጆች/ተንከባካቢ፤፣ አርብቶ አደር ማህበረሰብ፣ በካርድ መከተብ፣ የክትባት ሽፋን በታሪክ.

Evaluation of scabies management approach at primary health care in Deder District: Ethiopia

Sagni Challi Jira

ABSTRACT

Scabies is an ectoparasitic, highly contagious skin disease caused by an infestation of the skin by the human itch mite, and the major cause of morbidity and disease burden in developing countries. In 2017, the World Health Organization (WHO) recognised scabies as a neglected tropical disease. The aim of this study was to evaluate the current management approach to scabies in primary healthcare in the Deder district in order to develop a strategy that enhances the management of scabies.

The study objectives were designed to explore the current knowledge and experiences of healthcare users on the management of scabies provided in primary healthcare facilities. Furthermore, the study sought to evaluate the current management of scabies, describing in the process the enablers and barriers thereto. This study also explores and describes the needs with regard to improving the management of scabies within healthcare providers' views and experiences. Ultimately, the study designs and proffers a strategy that would contribute towards enhancing the management of scabies in primary health care.

A multiphase qualitative research design was used to address the research objectives. Data were collected using focus group discussions, and in-depth face-to-face interviews with 58 healthcare users and 18 healthcare providers respectively. Thematic analysis was performed on the

በኢትዮጵያ በደደር ወረዳ የመጀመሪያ ደረጃ የጤና እንክብካቤ ማእከላት ውስጥ የእከክ በሽታ ህክምና አሰጣጥ ላይ የተደረገ ጥናት.

በሰኚ ጫሊ ጂራ

አጠቃሎ

እከክ ቆዳን የሚያሳክክ ኤክቶፓራሲቲክ በተባለ ተዋህስ ምክንያት የሚመጣ፣ ተላላፊ በሽታ ሲሆን፣ በታዳጊ አገሮች ትልቅ የጤና ችግር ነው። እ.ኤ.አ. በ 2017 የዓለም ጤና ድርጅት እከክን ችላ የተባለ የሐሩር ክልል በሽታ እንደሆነ አውቋል። የዚህ ጥናት አላማ በደደር ወረዳ የመጀመሪያ ደረጃ የጤና እንክብካቤ ላይ እከክን ለማከም ያለውን የአመራር ዘዴ ለመገምገም ሲሆን ይህም የእከክን አያያዝ የሚያሻሽል ስትራቴጂ ለመንደፍ ነው። የጥናቱ አላማዎች የተነደፉት በአንደኛ ደረጃ የጤና አገልግሎት መስጫ ተቋማት ውስጥ በሚሰጡ እከክ ህክምና ላይ የጤና አጠባበቅ ተጠቃሚዎችን ወቅታዊ እውቀት እና ልምድ ለመዳሰስ ነው። በተጨማሪም ጥናቱ የወቅቱን የእከክ ህክምናን ለመገምገም ሞክሯል, በሂደቱ ውስጥ ያሉትን አጋሮች እና እንቅፋቶችን በመግለጽ. ይህ ጥናት በጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች እይታ እና ልምድ ውስጥ የእከክ ህክምናን ማሻሻልን በተመለከተ ፍላጎቶችን ይዳስሳል እና ይገልጻል። በመጨረሻም፣ ጥናቱ በመጀመሪያ ደረጃ የጤና እንክብካቤ ውስጥ የእከክን ህክምናን ለማሻሻል አስተዋፅዖ የሚያደርግ ስትራቴጂ ነድፎ አቅርቧል። የምርምር ዓላማዎችን ለመፍታት ባለብዙ ደረጃ ጥራት ያለው የምርምር ንድፍ ጥቅም ላይ ውሏል። መረጃ የተሰበሰበው የቡድን ውይይት እና ከ58 የጤና እንክብካቤ ተጠቃሚዎች እና ከ18 የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች ወይም ባለሙይዎች ጋር በጥልቀት ፊት ለፊት የተደረገ ቃለ ምልልስ ነው። የቲማቲክ ትንተና የቴስ አቀራረብን በመጠቀም በቃላት ግልባጮች ላይ ተካሂዷል. በአጠቃላይ፣ ከጥናቱ ምዕራፍ አንድ እና ሁለተኛ ምዕራፍ 13 ጭብጦች ከመረጃው ትንተና ወጥተዋል። የጥናቱ ግኝቶች የጤና አጠባበቅ ተጠቃሚዎች ስለ እከክ፣ ስለ ህክምናቸው፣ ስለመከላከላቸው እና ስለመቆጣጠርያቸው ያለው እውቀት ውስን መሆኑን እና የጤና አጠባበቅ ተጠቃሚዎች

verbatim transcriptions using Tesch's approach. Overall, 13 themes emerged from the analysis of the data from phase one and phase two of the study. The findings of the study identified that the knowledge of healthcare users on scabies, their management, prevention and control was limited, and healthcare users experienced different challenges regarding scabies and the management thereof. This study also verified that there are different difficulties in diagnosing and managing scabies and identified different challenges that need serious redress in improving the management of scabies in primary health care. These challenges contribute to low quality of health services with undesirable health outcomes.

Accordingly, after a review of diverse but related literature and the Ministry of Health policies, the researcher used the findings of the study to develop a strategy that enhances the management of scabies at the primary health care level. Programme managers working at different levels in the Ethiopian health system also validated the strategy developed here, and the researcher strongly recommends full utilisation of the strategy to enhance the management of scabies at the primary healthcare level.

Keywords: Scabies; management; evaluation; health care users; health care providers; primary healthcare; strategy; programme managers; Ethiopia.

እከክን እና ህክምናዉን በተመለከተ የተለያዩ ፈተናዎች እንዳጋጠሟቸው ጠቁሟል። ይህ ጥናት በተጨማሪም እከክን በመመርመር እና በመቆጣጠር ረገድ የተለያዩ ችግሮች እንዳሉ ያረጋገጠ ሲሆን በአንደኛ ደረጃ ጤና አጠባበቅ ረገድ ከፍተኛ የሆነ እርማት የሚሹ ልዩ ልዩ ተግዳሮቶችን ለይቷል። እነዚህ ተግዳሮቶች ለጤና አገልግሎት ዝቅተኛ ጥራት ያልተፈለገ የጤና ውጤት አስተዋፅኦ እንደሚያደርጉ ጠቁሞውል። በዚህም መሰረት የተለያዩ ነገር ግን ተያያዥነት ያላቸውን ጽሑፎች እና የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ፖሊሲዎችን ከገመገሙ በኋላ ተመራማሪው የጥናቱ ግኝቶችን ተጠቅመው በመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ ደረጃ ያለውን የእከክ ህክምናን የሚያሻሽል ስትራቴጂ ቀርፀዋል። በኢትዮጵያ የጤና ስርዓት ውስጥ በተለያዩ ደረጃዎች የሚሰሩ የፕሮግራም ማናጀሮችም እዚህ ላይ የተቀየሰውን ስልት ያረጋገጡ ሲሆን በመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ ደረጃ ያለውን የእከክ አያያዝን ለማሳደግ ስልቱ ሙሉ በሙሉ ጥቅም ላይ እንዲውል አጥኚው አበክረው ይመክራሉ።

ቁልፍ ቃላት፡ እከክ፣ አስተዳደር፣ ግምገማ፣ የጤና አገልግሎት ተጠቃሚዎች፣ የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች፣ የመጀመሪያ ደረጃ የጤና እንክብካቤ፣ ስትራቴጂ፣ የፕሮግራም አስተዳዳሪዎች፣ ኢትዮጵያ።

Developing and evaluating the effectiveness of nutritional education programme for hypertension prevention and control In Ethiopia

Yeshimebet Ali Dawed

ABSTRACT

Enhancing the prevention and control of hypertension through nutritional education is vital to decrease preventable morbidity, mortality and disabilities and to improve the quality of life. Little was known about the effect of nutritional education on hypertension control. The aim of this study was identifying factors for prevalence of hypertension and healthcare providers perceptions and to develop and evaluate the effectiveness and implementation of a nutritional education programme for hypertension prevention and control. A quantitative community based cross-sectional study and experimental study design with cluster randomised controlled trial was used. A total of 453,289 and 224 respondents were selected using probability sampling. Random allocation of intervention and control was used. The intervention group received nutritional education using Health Belief Model and the DASH dietary guideline every two weeks for three months. Data were collected using WHO Stepwise structured interviews with standard measurement for blood pressure, weight, height and waist circumference. Dietary assessment was done using a 24-hour recall, 7-days food frequency questionnaire and dietary history. Data analysis was made using SPSS version 23. Logistic regression, independent and paired sample t-test, Generalized Estimating Equation (GEE) and linear mixed effects model (LMM)

በኢትዮጵያ ውስጥ የደም ግፊትን ለመከላከል እና ለመቆጣጠር የስነ-ምግብ ትምህርት ፕሮግራምን ውጤታማነት ማዳበር እና መገምገም፤

በየሺመቤት አሊ ዳውድ

አጠቃሎ

የደም ግፊትን በአመጋገብ መከላከልና መቆጣጠርን የሚቻል ሲሆን፣ በበሽታው የተነሳ የሚደርሰውን ሞት እና የአካል ጉዳት ለመቀነስም አመጋገብ ወሳኝ ነው። የደም ግፊት ቁጥጥር ላይ የአመጋገብ ትምህርት ስለሚያስከትለው ውጤት ብዙም የሚታወቅ ነገር አልነበረም። የዚህ ጥናት አላማ ለደም ግፊት መስፋፋት መንስኤዎችን መለየት እና ለጤና አጠባበቅ ባለሙያዎች የደም ግፊትን ለመከላከል እና ለመቆጣጠር የሚያግዙ የአመጋገብ ትምህርት መርሃ ግብር ውጤታማነት እና አተገባበርን መገምገም ነው። ለዚህም፣ ማህበረሰብ ላይ የተመሰረተ-ክፍል-አቋራጭ ጥናት እና የሙከራ ጥናት ንድፍ፣ በክላስተር በዘፈቀደ ቁጥጥር የተደረገ ሙከራ ጥቅም ላይ ውሏል። ለጥናቱ በድምሩ 453፣ 289 እና 224 መረጃ ሰጪዎች የምናልባ ናሙናን በመጠቀም ተመርጠዋል። የጣልቃ ገብነት እና ቁጥጥር ምድብ የዘፈቀደ ምደባ ጥቅም ላይ ውሏል። የጣልቃ ገብ ቡድኑ በየሁለት ሳምንቱ ለ3 ወራት የጤና እምነት ሞዴል እና የDASH የአመጋገብ መመሪያን በመጠቀም የአመጋገብ ትምህርት አግኝቷል። መረጃ የተሰበሰበው የዓለም ጤና ድርጅት ደረጃን በጠበቀ ጥበብ የተዋቀረ ቃለመጠይቆችን በመጠቀም ነው። ተጠኝዎች የተመረጡት ከመደበኛ መለኪያ ጋር የደም ግፊት፣ ክብደት፣ ቁመት እና የወገብ ዙሪያ ከግምት በማስገባት ነው። የአመጋገብ ዳሰሳ የተደረገው የ24-ሰዓት መታሰቢያ፣ የ7-ቀን የምግብ ድግግሞሽ መጠይቆችን እና የአመጋገብ ታሪክን በመጠቀም ነው። የመረጃ ትንተና የተደረገው የSPSS ስሪት 23ን በመጠቀም ነው። ሎጅስቲክ ሪግሬሽን፣ ገለልተኛ እና የተጣመረ የናሙና ቲ-ሙከራ፣ አጠቃላይ ግምታዊ ስሌት (ጂኢኢ) እና ሊኒያር ድብልቅ ተጽዕኖ ሞዴል (LMM) ጥቅም ላይ

were used. The prevalence of hypertension was 29.1%; co-morbidities, socio-demographic, nutritional and behavioural factors were independent predictors. Half (50.5%) of healthcare providers have good perception on hypertension control. Working unit, experience and workload were its predictors. The level of hypertension control in the intervention group was 22.1% compared to 8.1% in the control group. After adjusting for age, sex and cluster effect, the odds of hypertension control were 3.4 times higher in the intervention group. Significant reduction of mean systolic and diastolic blood pressure in the intervention group was -5.68/-3.37 mmHg lower than the control group. A nutritional education programme was developed based on the findings and concepts of implementation science. The prevalence of hypertension was high and healthcare providers perception on its control was low. Nutritional education using the Health Belief Model had a significant impact on hypertension control and reducing blood pressure. Scaling up of nutritional education programme at national level is mandatory for effective prevention and control of hypertension and its complications.

Keywords: Dietary approach to stop hypertension (DASH) dietary guide; Health Belief Model; hypertension; hypertension control; high blood pressure; implementation science; nutrition education; nutrition education programme; perception of health care providers; randomised controlled trial.

ውለዋል። የደም ግፊት መጠን 29.1%፣ ተጓዳኝ በሽታዎች፣ ማህበረሰባዊ-ስነ-ሕዝብ፣ የአመጋገብ እና የባህሪ ሁኔታዎች እራሳቸውን የቻሉ ትንበያዎች ናቸው። በጥናቱ እንደተረጋገጠው ግማሽ (50.5%) የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች ስለ የደም ግፊት መቆጣጠሪያ ጥሩ ግንዛቤ አላቸው። በጣልቃ ገብነት ቡድን ውስጥ ያለው የደም ግፊት መቆጣጠሪያ ደረጃ ከ8.1% ጋር ሲነፃፀር 22.1% ነው። ከዕድሜ ጋር ከተስተካከሉ በኋላ የጾታ እና የክላስተር ተጽእኖን የደም ግፊት መቆጣጠሪያው በጣልቃ ገብ ቡድን ውስጥ በ 3.4 እጥፍ ይበልጣል። በጣልቃ ገብነት ቡድን ውስጥ አማካይ ሲስቶሊክ እና ዲያስቶሊክ የደም ግፊት በከፍተኛ ሁኔታ መቀነስ በ5.68/-3.37 mmHg ከቁጥጥር ቡድን ያነሰ ነው። በአተገባበር ሳይንስ ግኝቶች እና ፅንሰ-ሀሳቦች ላይ በመመርኮዝ የስነ-ምግብ ትምህርት መርሃ ግብር ተዘጋጅቷል፡ ፡ የደም ግፊት መስፋፋት ከፍተኛ ሲሆን የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች የደም ግፊት ቁጥጥር ላይ ያለው ግንዛቤ ዝቅተኛ ነበር። የጤና እምነት ሞዴልን በመጠቀም የተመጣጠነ ምግብ ትምህርት የደም ግፊትን በመቆጣጠር እና የደም ግፊትን በመቀነስ ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ አሳድሯል። የደም ግፊትን እና ውስብስቦቹን ውጤታማ በሆነ መንገድ ለመከላከል እና ለመቆጣጠር በአገር አቀፍ ደረጃ የአመጋገብ ትምህርት መርሃ ግብርን ማስፋፋት ግዴታ ነው።

ቁልፍ ቃላት፡ የደም ግፊት (DASH) የአመጋገብ መመሪያን ለማቆም የአመጋገብ፣ አቀራረብ፣ የጤና እምነት ሞዴል የደም ግፊት መጨመር፣ የደም ግፊት መቆጣጠሪያ፣ ከፍተኛ የደም ግፊት፣ የአተገባበር ሳይንስ; የአመጋገብ ትምህርት፣ የአመጋገብ ትምህርት ፕሮግራም፣ የጤና እንክብካቤ አቅራቢዎች ግንዛቤ፣ በዘፈቀደ ቁጥጥር የሚደረግ ሙከራ

Prevention strategy of tuberculosis among HIV positive adolescents in Hawassa town, Southern Ethiopia

Yusuf Abdu Ahmed

ABSTRACT

The study aimed at identifying the determinants of tuberculosis infection among human immunodeficiency virus (HIV) positive adolescents and subsequently develop a prevention strategy for tuberculosis (TB) among HIV positive adolescents in Hawassa town, Ethiopia. The study was conducted from 10 September 2021 to 28 February 2022 in Hawassa town, which is located in the southern part of Ethiopia. The study adopted a sequential exploratory mixed methods study design. A qualitative study was conducted in the first phase, followed by a quantitative study in the second phase. Data for the qualitative phase was collected through face-to-face interviews as well as focus group discussions using an interview guide. Data was collected from adolescents who were diagnosed with TB/HIV or only HIV and treated in chronic care centres, and their guardians. Qualitative data was further collected from key informants who were public officials and focal persons for the TB/HIV prevention/control programme in their institutions. The quantitative data was collected through a structured questionnaire from 321 TB/HIV patients of whom 107 were cases and 214 were controls from four conveniently selected health facilities in Hawassa. Qualitative data was analysed thematically and manually, while quantitative data was analysed using SPSS version 26 and Epi Info version 7.2.5. The study revealed a

ኤች አይ ቪ በደማቸው ውስጥ በተሸከሙ ታዳጊ ወጣቶች ዘንድ የቲቢ በሽታን ለመከላከል የሚያስችል ስልት፡ በደቡብ ኢትዮጵያ ሀዋሳ ከተማ የተደረገ ጥናት፤

በዩሱፍ አብዱ አህመድ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት መነሻ አላማ በሀዋሳ ከተማ ዉስጥ ኤች አይ ቪ በደማቸው ውስጥ ከሚገኝባቸዉ ታዳጊ ወጣቶች ላይ ለቲቢ በሽታ መከሰት መንስኤ የሆኑ ምክንያቶችን መለየት እና በቀጣይነትም ለነዚሁ ወጣቶች የቲቢ በሽታን መከላከል የሚያችል ስልት መንደፍ ነዉ። ጥናቱ የተካሄደው ከመስከረም 10 ቀን 2021 እስከ የካቲት 28 ቀን 2010 እ.ኢ.አ በደቡብ ኢትዮጵያ በምትገኘው በሀዋሳ ከተማ ዉስጥ ነው። ጥናቱ ሳይንሳዊ የጥናት እና ምርምር ቅደም ተከተል እና ዘዴዎችን (sequential exploratory mixed methods study design) የተጠቀመ ሲሆን ። ለመጀመሪያዉ የጥናት ሂደት (Qualitative study) የሚሆን መረጃ የተሰበሰበው ፊት ለፊት በተደረጉ ቃለ ምልልሶች፣ እንዲሁም በተመረጡ የቡድን ውይይቶች ነዉ። መረጃዉም የተሰበሰበው በጤና ተቋም ዉስጥ መደበኛ የህክምና ክትትል ከሚያደርጉ የቲቢ እና ኤችአይቪ በተጨማሪም የኤችአይቪ ተጠቂ ብቻ ከሆኑ ታዳጊ ወጣቶች ነዉ። ከዚህም ባሻገር በተቋሞቻቸው ውስጥ የቲቢ/ኤችአይቪ መከላከል እና መቆጣጠር መርሃ ግብር የስራ ሃላፊ ከሆኑ ግለሰቦች መረጃዉ ተሰብስቧል። ለሁለተኛዉ የጥናት ሂደት (Quantitative study) መረጃው የተሰበሰበው አለም አቀፍ ደረጃዉን ጠብቆ በተዋቀረ መጠይቅ ከ321 የቲቢ/ኤችአይቪ ታማሚዎች ሲሆን፣ ከነዚህም ውስጥ 107ቱ በቫይረሱ የተያዙ እና የቲቢ በሽታ ያለባቸዉ ሲሆን፣ 214ቱ ደግሞ በቫይረሱ ተይዘዉ የቲቢ በሽታ የሌለባቸዉ ናቸዉ። ሁሉም መረጃ ሰጪ ግለሰቦች በሀዋሳ ከተማ ዉስጥ በሚገኙ አራት የተመረጡ ጤና ተቋማት ዉስጥ መደበኛ ህክምና በመከታተል ላይ የሚገኙ ታካሚዎች ናቸዉ። ለመጀመሪያ ደረጃ ጥናት የተሰበስበዉ መረጃ ሳይንሳዊ ትንታኔ (Thematic analysis)

consistent increase of tuberculosis infection among the adolescents living with HIV owing to failure of good governance and leadership; deterioration of school health services; critical budget shortages; and poor motivation of health professionals. Factors that were found to be independently associated with tuberculosis infection were taking isoniazid preventive therapy (IPT) AOR=0.09, 95% CI (0.01, 0.69) which shows that IPT has a preventive effect against tuberculosis; WHO clinical stages III and IV AOR= 3.64, 95% CI (2.95, 4.49); previous history of tuberculosis AOR=222.18, 95% CI (127.06, 389.59) and history of smoking AOR=112.4, 95%CI (146.83, 940.15). The study concluded that all stakeholders must work together to improve the execution of services for TB/HIV prevention. The contribution of this study is the development of an alternative integrated TB/HIV preventive strategy, which would promote TB/HIV prevention for better health outcomes.

Keywords: adolescents; alternative preventive strategy; determinants of tuberculosis; factors independently associated with tuberculosis; integrated TB/HIV prevention strategy; isoniazid prophylaxis therapy (IPT); mixed research methods; sequential exploratory mixed methods study design; unmatched case control study; WHO HIV clinical stages.

የተሰራለት ሲሆን በተመሳሳይ መልኩ ለሁለተኛዉ ደረጃ ጥናት አሃዛዊ መረጃዎች በSPSS ስሪት 26 በመጠቀም ትንታኔ ተሰርቷል። የመጀመሪያዉ ደረጃ ጥናት ዉጤት እንደሚያሳይዉ በመልካም አስተዳደር እና በአመራር ብቃት ማነስ፣ በየትምህርት ተቋማት የሚገኙ የጤና አገልግሎት ስራዎች መዳከም፣ ከፍ ያለ የበጀት እጥረት መኖር፣ የጤና ባለሙያዎች ተነሳሽነት ማነስ እና ሌሎች ተያያዥነት ባላቸዉ ምክንያቶች ሳቢያ ከኤች አይቪ ጋር በሚኖሩ ታዳጊ ወጣቶች ዘንድ የሳንባ ነቀርሳ በሽታ ከአመት አመት እየጨመረ መምጣቱን ለመለየት ተችሏል። የሁለተኛዉ ደረጃ ጥናት አህዛዊ ዉጤት እንደሚያሳይዉ፡ የቲቢ በሽታ መከላከያ መድሃኒት በወሰዱ ታካሚዎች ላይ የቲቢ በሽታ ቁጠር መቀነስ ታይቷል (isoniazid preventive therapy (IPT) AOR=0.09, 95% CI (0.01, 0.69)) ። የዓለም ጤና ድርጅት ያስቀመጠዉ የኤች አይ ቪ የበሽታ ክብደት ደረጃ በታማሚዎች ላይ በጨመረ ቁጥር በቲቢ በሽታ የመያዝ እድልን ከፍ እንደሚያደርግ ይህ ጥናት አመላክቷል (AOR= 3.64, 95% CI (2.95, 4.49))። ቀደም ብሎ በቲቢ በሽታ ተይዞ መዳን በቀጣይንት በድጋሚ የመያዝ እድልን እንደሚያሰፋ በተገኘዉ ዉጤት ማረጋገጥ ተችሏል (AOR=222.18, 95% CI (127.06, 389.59))፡ ፡ በኤች አይቪ ከተያዙ ወጣቶች መሃል ሲጃራ የሚያጨሱት ከፍ ባለ ሁኔታ የቲቢ በሽታ ተጠቂ መሆናቸዉን መለየት ተችሏል (AOR=112.4, 95%CI (146.83, 940.15))። ከዚህ ጥናት በመነሳት የቲቢ/ኤችአይቪ መከላከል አገልግሎትን ለማሻሻል ሁሉም ባለድርሻ አካላት ተቀናጅተው መስራት ይጠበቅባቸዋል። የዚህ ጥናት ዋና አላማ የተቀናጀ የቲቢ/ኤች አይቪ መከላከል እና መቆጣጠር ስልትን ባማራጭነት ማዘጋጀት እና በዚህም ስልት ዉስጥ ዘለቄታዊ እና አስተማማኝ መፍትሄዎችን ማመላከት ነዉ ።

ቁልፍ ቃላት፡ ታዳጊ ወጣቶች፣ አማራጭ የመከላከያ ስልት፣ የቲቢ በሽታ መንሴዎች፣ ከቲቢ በሽታ መከሰት ጋር በተናጥል የሚዘመዱ ምክንያቶች፣ የተቀናጀ የቲቢ / ኤችአይቪ መከላከያ ስልት፣ isoniazid prophylaxis therapy (IPT)፣ ቅይጥ የጥናት እና ምርምር ዘዴዎች፣ ያልተዛመዱ የመረጃ ምንጮች፣ የዓለም ጤና ድርጅት የኤች አይቪ ክሊኒካዊ ደረጃዎች፤

Department of Psychology

Year of Graduation 2019

The role of enduring vulnerabilities, stressful life events and adaptive processes in newly-weds marital quality and adjustment.

Andenet Haile Godana

ABSTRACT

In line with the Vulnerability-Stress-Adaptation (VSA) model of marriage, this study examined the role of neuroticism, stressful life events, mutual problem solving and negative relationship attributions on marital quality and adjustment among a sample of newlywed couples in Addis Ababa. A quantitative cross-sectional study design involving a sample of 192 newlywed couples was employed. Data were analysed using correlation and multiple regression analysis methods. The PROCESS module in SPSS and Structural Equation Modeling was also used to test indirect effects and actor and partner effects, respectively. The results showed that for both wives' and husbands', neuroticism significantly predicted their own marital satisfaction but only husbands' neuroticism significantly predicted their partners' marital satisfaction. Stressful life events did not have a significant actor and partner effect for both wives' and husbands'. Negative relationship attribution was found to be a significant predictor of actors as well as partners' marital satisfaction for both wives' and husbands' while only husbands' mutual problem solving, not that of wives', had a significant effect on their own marital satisfaction. Tests of indirect effects also showed that, for both wives' and

ዘላቂ ግለሰባዊ ተጋላጭነቶች፤ አስጨናቂ የህይወት ገጠመኞች እና ችግሮችን የመፍታት ሂደት በአዲስ ተጋቢዎች የትዳር መረጋጋት ላይ ያላቸዉ ሚና

በአንድነት ሃይሌ ጎዳና

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በአዲስ አበባ ውስጥ የሚገኙ አዲስ ተጋቢዎችን የተጋላጭነት ውጥረትን መላመድ፣ የጋራ ችግሮችን የመፍታት ሁኔታ እና የትዳር መረጋጋት ሁኔታ ይፈትሻል። ለዚህም፣ 192 አዲስ የተጋቡ ጥንዶች በጥናቱ ተሳትፈዋል፡ ፡ መረጃው በተዛምዶ እና በርካታ የትንተና ዘዴዎችን ተጠቅሟል። በማህበራዊ ሳይንስ ጥቅል አሃዛዊ መረጃ ውስጥ ያለው የሂደት ሞዴል፣ መዋቅሩን በእኩል ቦታ የመክፈል ሞዴል፣ እንዲሁም ቀጥተኛ ያልሆኑ ተፅእኖዎችን እና ተዋናዮችን እና የአጋር ተፅእኖዎችን ለመፈተሽ የሚያስችሉ መለኪያዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። ውጤቶቹ እንደሚያሳዩት ለሁለቱም ለሚስቶች እና ለባሎች ኒውሮቲሲዝም የራሳቸውን የጋብቻ እርካታ በእጅጉ እንደሚተነብይ ነገር ግን የባሎች የመጨነቅ ሁኔታ ብቻ የአጋሮቻቸውን የጋብቻ እርካታ በከፍተኛ ሁኔታ እንደሚተነብይ ያሳያል:: በዚህ ጥናት አስጨናቂ የህይወት ክስተቶች ለሚስቶች እና ለባሎች ጉልህ የሆነ ተፅእኖ አልነበራቸውም። ለትዳር አሉታዊ የሆነ ግንኙነት ሁለቱም ማለትም ለሚስቶች እና ለባሎች የአጋርነት እርካታ ወሳኝ ምክንያት ሆኖ ተገኝቷል። ነገር ግን የሚስቶች ሳይሆን የባሎች የጋራ ችግርን የመፍታት ሁኔታ በራሳቸው የትዳር እርካታ ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ነበረው:: በተዘዋዋሪ ተፅእኖዎች ላይ የተደረጉ ሙከራዎችም ለሚስቶችም ሆነ ለባሎች በጭንቀት ውስጥ መውደቅ ከራስ ጋር እና ከአጋር ጋር የሚደረጉ አሉታዊ ግንኙነቶች ላይ ቀጥተኛ ያልሆነ ተፅእኖ እንዳለው አሳይቷል። የሚስቶች እና የባሎች ውጥረት የተሞላበት ህይወት በአሉታዊ ግንኙነት መገለጫዎች

husbands', neuroticism had a significant negative intrapersonal and interpersonal indirect effect on marital satisfaction through the mediation of both mutual problem solving and negative relationship attribution. Wives' and husbands' stressful life events had a significant negative intrapersonal and interpersonal indirect effect on marital satisfaction through the mediation of negative relationship attribution. Mutual problem solving only mediated a significant indirect effect of husbands' stress on marital satisfaction at the intrapersonal level and wives' stress on marital satisfaction at the interpersonal level. This research contributed to enhancing scientific knowledge that guides the design and implementation of policies, programs, and services to promote newlyweds' marital quality and adjustment in the Ethiopian context. The research also made a theoretical contribution to the VSA model by indicating that adaptive processes play a varying mediational role for wives' and husbands' in the indirect effect of stress on marital satisfaction and by confirming that adaptive processes such as mutual problem solving and negative relationship attribution play a more prominent role in affecting marital quality and satisfaction than the other two components of the model, that is neuroticism and stressful life events.

Keywords: enduring vulnerabilities, stressful life events ,adaptive processes, marital adjustment.

በግል እና እርስ በእርሰ በመነጋገር በሚደረገው ችግሮችን የመፍታት ሂደት ላይ ቀጥተኛ ያልሆነ ተፅእኖ ነበረው። በጋራ ችግሮችን መፍታት ተጽእኖ ያሳየዉ ባሎች በግለሰባዊ ደረጃ በትዳር ውስጥ ያላቸው የእርካታ ደረጃ እና ሚስቶች ደግሞ እርስ በእርስ በመነጋገር ያላቸው የትዳር እርካታ ላይ ነው። ይህ ጥናት በኢትዮጵያ ሁኔታ አዲስ ተጋቢዎችን የጋብቻ ሁኔታ እና ማስተካከያ ለማድረግ የሚረዱ ፖሊሲዎችን፣ ፕሮግራሞችን እና አገልግሎቶችን ቀርፆ በተግባር የሚመራ ሳይንሳዊ እውቀትን ለማሳደግ አስተዋፅዖ ያደርጋል። ጥናቱ በተጨማሪም አስማሚ ሂደቶች ለሚስቶች እና ለባሎች የተለያዩ የሽምግልና ሚና እንደሚጫወቱ በመግለጽ ውጥረት በትዳር እርካታ ላይ በሚኖረው ቀጥተኛ ያልሆነ ተጽእኖ፣ የጋራ ችግር አፈታት እና አሉታዊ ግንኙነት ላይ ያሉ ሂደቶችን በማረጋገጥ ንድፈ ሃሳባዊ አስተዋፅኦ አድርጓል። ከዚህም በላይ ከሌሎቹ ሁለት ክፍሎች ማለትም ከአስጨናቂነት እና ከውጥረት የህይወት ክስተቶች ይልቅ የትዳርን ጥራት እና እርካታ በመዳሰስ ረገድ በባህሪው የላቀ ሚና ይጫወታል።

ቁልፍ ቃላት፡ ዘላቂ ግለሰባዊ ተጋላጭነቶች፤ አስጨናቂ የህይወት ገጠመኞች ፣ ችግሮችን የመፍታት ሂደት ፤ የአዲስ ተጋቢዎች ትዳር መረጋጋት

Parental use of and attitude towards corporal punishment in Dessie, Ethiopia

Nuredin Mohammed Ali

ABSTRACT

The main purpose of this study was to assess parental usage of and attitude towards corporal punishment. To achieve this purpose, the study utilised a cross-sectional survey design. Using a self-administered questionnaire, quantitative data were gathered from 544 (287M, 257F) participants who were selected using a stratified random sampling technique. Frequencies, chi-square, independent samples t-test, one-way ANOVA, logistic regression, and multiple regressions were used to analyse and make meaning of the data. The results indicated that corporal punishment is highly prevalent and frequent in the current sample. The majority of parents (80%) reported they used corporal punishment on their children within the past 12 months, and most of them used it frequently. The responses given to each statement of the attitude scale indicated that the majority of the participants of the study have a favourable attitude towards the use of corporal punishment. The most common types of punishment used by parents were found to be knocking on the head (90%), pinching between the thighs (89%), slapping on the face with an open hand (87%), beating the arm, buttock, or leg with an open hand (81%), and beating with an object (80%). With respect to type of child misbehaviours, a large number of parents reported that they always used corporal punishment on their children for engaging in behaviours such as disobedience, lying, stealing, playing with dangerous objects, and quarrelling with siblings or other children. The study used

በልጆች ላይ የሚፈጸም አካላዊ ቅጣትን በተመለከተ የወላጆች ድርጊት እና አመለካከት፡ በደሴ ከተማ የተደረገ ጥናት፤

በኑረዲን መሀመድ አሊ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና አላማ የወላጆች አካላዊ ቅጣት አጠቃቀምን እና ስለጉዳዩ ያላቸውን አመለካከትን መገምገም ነው። ይህንን ዓላማ ለማሳካት ጥናቱ ተሻጋሪ የዳሰሳ ጥናት ንድፍ ተጠቅሟል። በጥናቱ ተሳታፊ በራሱ አማካይነት የሚሞላ መጠይቅን በመጠቀም፣ ስብጥር የናሙና አወሳሰድ ዘዴ መሠረት ከተመረጡት 544 (287 ወንዶች እና 257 ሴቶች) ተሳታፊዎች መጠናዊ መረጃ ተሰብስቧል። ድግግሞሾች በታዩ ነገሮች እና በሚገመቱ ንድፈሃሳቦችነፃ የመረጃ ትንተና እና ትርጉም ለመስጠት ጥቅም ላይ ውለዋል። ውጤቱ እንደሚያመለክተው የአካል ቅጣት በጣም የተስፋፋና አሁን ባለው ናሙና መሰረትብዙጊዜይፈጸማል። አብዛኛዎቹ ወላጆች (80%) የሚሆኑትባለፉት 12 ወራት ውስጥ በልጆቻቸው ላይ የአካል ቅጣት እንደፈፀሙ እና አብዛኛዎቹደግሞይህንንተግባርበተደጋጋሚ ይፈፅሙ እንደነበር አመልክተዋል። ለእያንዳንዱ የአመለካከት ልኬት መግለጫ የተሰጡ ምላሾች እንደሚያመለክቱት አብዛኛው የጥናቱ ተሳታፊዎች የአካል ቅጣትን ስለመጠቀማቸው ጥሩ አመለካከት እንዳላቸው ያሳያል። ወላጆች የሚጠቀሙባቸው በጣም የተለመዱ የቅጣት ዓይነቶች ኩርኩም (90%)፣ በጭኖች መካከል መቆንጠጥ (89%)፣ በጥፊ መምታት (87)፣ ክንድ መደብደብ፣ ቂጥ ወይም እግርን በእጅ መምታት (81%) እና በእቃ መምታት (80%) ናቸው። በልጆች የሚፈጸሙ መጥፎ ድርጊቶችን በተመለከተ ብዙ ቁጥር ያላቸው ወላጆች በልጆቻቸው ላይ እንደ አለመታዘዝ፣ መዋሸት፣ መስረቅ፣ በጎጂ ቁሶች መጫወት እና ከወንድም፣ ከእህት ወይም ከሌሎች ልጆች ጋር መጣላት በሚከስት ጊዜ ሁሌም አካላዊ ቅጣት እንደሚፈጽሙባቸው ተናግረዋል። በዚህ መሠረት ውጤቱ እንደሚያመለክተው በጾታ ወንዶች እና በዕድሜ ትናንሽ ልጆች በተደጋጋሚ አካላዊ ጥቃት የሚደርስባቸው ሲሆን፣ በተመሳሳይ በጾታ

an ecological approach to examine how multiple factors are related to parental use of and attitude toward corporal punishment. Accordingly, the results indicated that boys and younger children experience more frequent corporal punishment. Likewise, corporal punishment was found to be more prevalent and frequent among parents who were female in sex, younger in age, lower in education level, and those who had a larger number of children. It was also indicated that more rural residents than urban residents frequently used corporal punishment. With regard to attitude towards corporal punishment, the study revealed that parents more likely to have positive attitude were female in sex, lower in education level, residents of rural area, and those who had larger number of children. Education level, number of children, place of residence, and gender, were found to be the variables that significantly predicted attitude towards corporal punishment and accounted for about 37% of the variation in attitude. The study also showed that the majority of participants are against the legal banning of either all or several types of corporal punishment. Theoretically, the study findings provide evidence that the risk factors for the use of and attitude towards corporal punishment can be multi-level.

Keywords: Corporal punishment, parent; physical discipline; prevalence; attitude; child misbehaviour; Ecological Theory.

ሴት ወላጆች፣ በእድሜ አነስ ባሉ፣ በትምህርት ደረጃቸው ዝቅተኛ እና ብዙ ልጆች ያሏቸው ወላጆች አካላዊ ጥቃትን በብዛት እና በተደጋጋሚ እንደሚፈጽሙ በጥናቱ ተገኝቷል። ከከተማ ነዋሪዎች ይልቅ የገጠር ነዋሪዎች አካላዊ ጥቃትን በብዛት እንደሚጠቀሙም ተጠቁሟል። በአካል ቅጣት ላይ ያለውን አመለካከት በተመለከተ ጥናቱ እንደሚያሳየው ሴቶች፣ የትምህርት ደረጃቸው ዝቅተኛ የሆኑ፣ የገጠር ነዋሪዎች እና ብዙ ልጆች የወለዱ ወላጆች ለአካላዊ ቅጣት ያላቸው አመለካከት አዎንታዊ እንደሆነ ነው። የትምህርት ደረጃ፣ የልጆችውውው ቁጥር፣ የመኖሪያ ቦታ እና ስርዐተ ፆታ አካላዊ ቅጣትን በተመለከተ ያለውን አመለካከት በእጅጉ የሚተነብዩ እና 37 በመቶውን የአመለካከት ልዩነት የሚይዙ ተለዋዋጮች ሆነው ተገኝተዋል። ጥናቱ እንደሚያመለክተው አብዛኞቹ ተሳታፊዎች ሁሉንም ዓይነት ሆነ ከባድ የሆኑ አካላዊ ቅጣት ዓይነቶች በህግ መከልከላቸውን ይቃወማሉ።

ቁልፍ ቃላቶች:-አካላዊ ቅጣት፣ወላጅ፣ስርጭት፣አመለካከት፣የልጆች መጥፎ ጸባይ፣ስነ ምህዳራዊ ቲዎሪ

Year of Graduation 2022

Effects of psychological determinants on pro-environmental behaviour: a study conducted with university students in Ethiopia

Eshetu Alemu Jilcha

ABSTRACT

The overall aim of the present research was to investigate the psychological and social factors underpinning pro-environmental behaviour assessed as a reduction of electricity use and disposal of waste materials in the context of university students. In three cross-sectional studies, a total of 800 students, who were conveniently sampled from the University of Addis Ababa in Ethiopia (i.e., 200 undergraduate and 600 postgraduate), participated in the research. In these studies, we tested the interplay between self-transcendent and self-enhancing values, environmental beliefs, and personal norms in explaining pro-environmental behaviour as predicted by the value-belief-norm theory (Studies 1, 2, and 3) and its conditionality upon social class (Studies 2 and 3), cultural orientations (Study 2), and social norms (Study 3). All three studies provided evidence that the Value-Belief-Norm theory is appropriate to explain a significant proportion of variance in pro-environmental behaviour. Moreover, the results of Study 2 and 3 revealed that the relationships between value orientations and pro-environmental behaviour through environmental beliefs and personal norms are indeed partially conditional upon social class (Study 2 and 3), cultural orientations (Study 2), and social norms (Study 3). The findings of the present research

ስነልቦናዊ ሁናተዎቸ በአካባቢያዊ ባህሪ ላይ የሚያሳድሩት ተጽእኖ፡ በኢትዮጵያ በሚገኙ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ላይ የተደረገ ጥናት፤

እሸቱ አለሙ ጅልቻ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት አጠቃላይ ዓላማ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎችን የኤሌክትሪክ አጠቃቀምን መቀነስ እና የቆሻሻ ቁሳቁሶችን አወጋገድ መገምገም እና የተገመገሙትንም በአካባቢ ጥበቃ ባህሪን የሚደግፉ ስነ-ልቦናዊ እና ማህበራዊ ሁኔታዎችን መመርመር ነው። በሦስት ክፍልፋይ ጥናቶች፣ ከኢትዮጵያ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (200 የመጀመሪያ ዲግሪ እና 600 የድህረ ምረቃ) ናሙና የተወሰዱ ሲሆን፣ በድምሩ 800 ተማሪዎች በጥናቱ ተሳትፈዋል። ከእነዚህ ውስጥ፣ በእሴት-እምነት-መደበኛ ፅንሰ-ሀሳብ (በጥናት 1፣ 2 እና 3) እንደተተነበየው፣ ለአካባቢ ጥበቃ ደጋፊ የሆኑ ባህሪያትን በማብራራት እራስን የሚሻገሩ እና እራስን የሚያሻሽሉ እሴቶች፣ የአካባቢ እምነቶች እና የግል ደንቦች መካከል ያለው መስተጋብር ተፈትኗል። ቅድመ ሁኔታው በማህበራዊ መደብ (በጥናት 2 እና 3)፣ የባህል አቅጣጫዎች (ጥናት 2) እና ማህበራዊ መመዘኛዎች (ጥናት 3) ላይ የተመሰረተ ሲሆን፣ ሦስቱም መረጃዎች የእሴት-እምነት ደንብ ንድፈ-ሐሳብ በደጋፊ የአካባቢ ባህሪ ውስጥ ያለውን ልዩነት ለማብራራት ተገቢ መሆኑን የሚያሳይ ማስረጃ አቅርበዋል። በተጨማሪም የጥናት 2 እና 3 ውጤቶች እንደሚያሳዩት በእሴት አቅጣጫዎች እና በአካባቢያዊ ደጋፊ ባህሪያት መካከል ያለው ግንኙነት በአካባቢያዊ እምነት እና በግላዊ ደንቦች በከፊል በማህበራዊ መደብ (በጥናት 2 እና 3)፣ በባህላዊ አቅጣጫዎች (ጥናት 2) እና በማህበራዊ ሁኔታ ላይ ያሉ ግንኙነቶች አላቸው። የጥናቱ ውጤት እንዳመለከተው የንድፈ ሃሳባዊ፣ የፖሊሲ እና የተግባር እንድምታዎች ያሉት ሲሆን፣ እነዚህም በአካባቢ ጥበቃ ፕሮግራም ዝገጅትና ትግበራ፣ በኢትዮጵያ ለሚገኙ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት በአጠቃላይ

have theoretical, policy, and practical implications, which are relevant for environmental protection interventions in the context of higher education institutions in Ethiopia in general and the University of Addis Ababa, in particular.

Keywords: Environmental responsibility; moral and ethical aspects; environmental ethics; environmental psychology; college students.

እና በተለይም ለአዲስ አበባ ዩንቨርስቲ ጠቃሚ ናቸው።

ቁልፍ ቃላት፡- የአካባቢ ኃላፊነት፣ ሥነ ምግባራዊ እና ሥነ ምግባራዊ ገጽታዎች፣ የአካባቢ ሥነ-ምግባር፣ የአካባቢ ሳይኮሎጂ፣ የኮሌጅ ተማሪዎች፤

Department of Sociology

Year of Graduation 2023

The lived experiences of displaced rural farmers due to urbanization in Bishoftu City of Ethiopia

Amare Bayissa Hundessa

ABSTRACT

This study covers the lived experiences of persons displaced due to urban expansion. The study primarily is aimed at understanding the perspectives of the displaced farming community members living in Bishoftu city. It looks at the effect of urbanisation on displaced people from various viewpoints, including social, cultural, psychological, and economic aspects. The research employs a descriptive research design with a qualitative research approach, with data primarily collected through in-depth interviews and field observations. Through snowball sampling, the research provides detailed accounts of 21 interviewed persons who experienced displacement. Although the displaced people had substantial economic, social, political, spatial, and cultural resources

በቢሾፍቱ ከተማ በከተማ መስፋፋት ምክንያት የተፈናቀሉ የገጠር አርሶ አደሮች የህይወት ተሞክሮ: በቢሾፍቱ ከተማ ላይ የተደረገ ጥናት

በአማረ ባይሳ ሁንዴሳ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በከተማ መስፋፋት ምክንያት የተፈናቀሉ ዜጎችን የሕይወት ተሞክሮ ለማሳየት በማሰብ በዋናነት በቢሾፍቱ ከተማ ዙሪያ የሚኖሩትን የተፈናቀሉ የገበሬ ማህበረሰብ አባላትን አመለካከት ለመረዳት ያለመ ነው። ጥናቱ የከተሞች መስፋፋት በተፈናቀሉ ዜጎች ላይ የሚኖረውን ተጽእኖ ከተለያዩ ማህበራዊ፣ ባህላዊ፣ ስነ-ልቦናዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች አንጻር ተመልክቷል። ጥናቱ በዋናነት መረጃን ለመሰብሰብ የተጠቀመዉ ጥልቅ ቃለ-መጠይቅ እና የመስክ ምልከታ ሲሆን የጥናቱም ንድፍ አይነታዊ እና ገላጭ የምርምር አቀራረብ ዘዴን የተከተለ ነዉ። በዚሁ መሰረት ይህ ጥናት 21 በከተማ መስፋፋት ምክንያት የተፈናቀሉ ሰዎችን በሰንሰለት የጥቆማ ዘዴ (snowball sampling) በማግኘት ቃለመጠይቅ ለግለሰቦቹ በማድረግ እና ምልከታ በማድረግ የተሰነደ ነዉ። በጥናቱም

before they were displaced, they have now become economically, socially, politically, spatially, and culturally marginalised. The study also reveals that displaced farmers have lost many of their cultural and social traditions, which are critical in coping with the social, psychological, spiritual, and economic challenges that they face. Criminality and immorality have permeated the culture as informal social control mechanisms derail. Many are impoverished, and some resort to socially immoral means of subsisting, such as begging. The study demonstrates some benefits in the lives of few displaced people, including women, by enhancing their access to infrastructure and creating employment opportunities. The study proposes that displaced people progress through four phases following their displacement. It also suggests that social disorganisation theory can be extended to explain the chaos and disruption caused by urbanisation in peri-urban areas. The thesis further implies that there are two classes of elites, neither of which contributes substantially to the improvement of the displaced.

Keywords: Bishoftu City; community; cultural; development; displacement; disruption; experience; farmer; language; marginalization, psychological; rural; urbanisation.

ዉጤት መሰረት ምንም እንኳን የተፈናቀሉ ሰዎች ከመፈናቀላቸው በፊት ከፍተኛ ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ፣ የቦታ እና የባህል ሀብቶች ቢኖራቸውም ከተፈናቃሉ ወዲህ ግን በኢኮኖሚ፣ በማህበራዊ፣ በፖለቲካ፣ በምኖሩበት ቦታ እና በባህል የተገለሉ መሆናቸዉን ጥናቱ ያሳያል፡ ፡ ከመኖሪያ ቀያቸው የተፈናቀሉ አርሶ አደሮች ከመፈናቃላቸዉ በፊት የሚያጋጥሟቸውን ማህበራዊ፣ ስነ-ልቦናዊ፣ መንፈሳዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተግዳሮቶችን ለመቋቋም ወሳኝ የሆኑትን በርካታ ባህላዊ እና ማህበራዊ ልማዶች የነበራቸዉ ቢሆንም ከተፈናቀሉ ወዲህ አነኝህን ማህበራዊ እና ባህላዊ ልማዶች እንዳጡ ጥናቱ አመልክቷል። ማህበረሰብ በቀል ኢ-መደበኛ የማህበራዊ ቁጥጥር ስልቶች እየተሸረሸሩ በመምጣታቸዉ ከዚህ በፊት ያልተለመዱ ወንጀሎች እና ኢ-ሞራላዊ ድርጊቶች ማህበረሰቡ ዉስጥ ዘልቀው ገብተዋል። ብዙዎች በድህነት ተቸግረዋል፣ አንዳንዶች ደግሞ በማህበረሰብ ዘንድ ተቀባይነት የሌላቸዉን የመተዳደሪያ ዘዴዎች ለምሳሌ እንደ ልመና አይነት መጠቀም ጀምረዋል። ምንም እንኳን ከላይ የተዘረዘሩ ጉዳቶች ቢኖሩም ጥናቱ ሴቶችን ጨምሮ ጥቂት የተፈናቀሉ ዜጎች የመሠረተ ልማት ተጠቃሚነታቸውን በማሳደግ እና የስራ እድል በመፍጠር የከተማ መስፋፋት አንዳንድ ጥቅሞችን ለገበሬዉ ማህበረሰብ እንዳምሰጥ አሳይቷል። ጥናቱ ለሳይንሱ አለም ካበረከተዉ ነገር ዉስጥ አንዱ የተፈናቀሉ ሰዎች ከተፈናቀሉበት ጊዜ አንስተዉ በአራት ደረጃዎች እንደሚያልፉ እና የማህበራዊ አለመደራጀት ጽንሰ-ሀሳብ (Social Disorganization theory) በከተማ መስፋፋት ምክንያት በከተሞች ዙሪያ ከመፈናቀል ጋር ተያይዞ ሊከሰት የሚችለዉን ትርምስ እና ሁከት ሊያሰረዳ እንደሚችል አሳይቷል። ጥናቱ በተጨማሪ ከመፈናቀል ጋር ተያይዞ ሁለት ሊህቃን ቡድኖች ማለትም በጭፍን የከተማ መስፋፋትን የሚደግፉ እና በጭፍን የሚቃወሙ መኖራቸዉንና ሁለቱም ቡድኖች እርስ በርሳቸዉ ከመነታረክ በዘለለ ለተፈናቃዮች ህይወት መሻሻል ያበረከቱት አስተዋጽኦ የጎላ አለመሆኑን አሳይተዋል።

ቁልፍ ቃላት፡ ቢሾፍቱ ከተማ፣ ማህበረሰብ፣ ባህል፣ ልማት፣ መፈናቀል፣ ረብሻ፣ ተሞክሮ፣ አርሶ አደር፣ ቋንቋ፣ መገለል፣ ስነልቦና፣ ገጠር፣ ከተማነት

College of Law

Department of Mercantile Law

Year of Graduation 2018

Laws of investment and environmental protection: the case of Ethiopian large-scale agriculture

Tesfaye Abate Abebe

ABSTRACT

A contradiction between the Ethiopian law of investment and environmental law is prevalent since the law of investment promotes development while environmental law protects the environment. The thesis investigates the general legal issue: How do the investment and environmental laws of Ethiopia promote large-scale agricultural development without adversely affecting the environment? In the research, a comparative legal research methodology is employed. A comparison is made between the internationally accepted principles of large-scale agricultural investment and Ethiopian laws; the laws and experiences of Brazil and South Africa show that the law of sustainable large-scale agricultural investment is vital to promote agricultural development and protect the environment. International laws on investment and environment are also considered. International legal principles of solving the contradiction between environmental law and investment law are analysed. Legal and document analysis of Ethiopian laws, policies and government documents have been made. Interviews have been made, data through questionnaires has been collected and analysed, and 12 large-scale agricultural investment farms have been observed and critically analysed. The thesis identified that the law of large-scale agricultural

የኢንቨስትመንት እና የአካባቢ ጥበቃ ህጎች፡ የኢትዮጵያ ሰፋፊ ግብርና ጉዳይ፤

ተስፋዬ አባተ አበበ

አጠቃሎ

በኢትዮጵያ የኢንቨስትመንት ሕግ እና የአካባቢ ጥበቃ ሕግ መካከል ተቃርኖ ይታያል፡፡ ምክንያቱም የኢንቨስትመንት ሕግ ልማትን የሚያበረታታ ሲሆን፣ የአካባቢ ሕግ ደግሞ አካባቢን የሚጠብቅ በመሆኑ ነው፡፡ ይህ ጥናት አጠቃላይ የህግ ጉዳይ ይፈትሻል፡፡ ከዚያም ‘‘የኢትዮጵያ የኢንቨስትመንትና የአካባቢ ሕጎች በአካባቢ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ሳያሳድር ሰፋፊ የግብርና ልማት ማምጣት ይችላሉ?’’ የሚል ጥያቄ ያነሳል፡፡ በዚህ ጥናት የንፅፅር የህግ ጥናት ዘዴ ጥቅም ላይ የዋለ ሲሆን፣ በአለምአቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ባላቸው ሰፋፊ የእርሻ ኢንቨስትመንት መርሆዎች እና የኢትዮጵያ ህጎች መካከል ንፅፅር ለማድረግ ተሞክሯል፡፡ በዚህ ንፅፅርም የብራዚል እና የደቡብ አፍሪካ ህጎች እንዲሁም ምርጥ ተሞክሮዎች የተቃኙ ሲሆን፣ በዚሁ መሰረት በነዚህ ሀገራት ተሞክሮ መሰረት ዘላቂ የሆኑ ግዙፍ የግብርና ኢንቨስትመንት ለግብርና መስፋፋትና ለአካባቢ ጥበቃ ወሳኝ መሆኑን ያመለክታል ፡፡ ከዚህም ጎን ለጎን ጥናቱ ዓለምአቀፍ የኢንቨስትመንት እና የአካባቢ ህግም ግምት ዉስጥ አስገብቷል፡፡ በዚሁ መሰረት በአካባቢ ህግ እና በኢንቨስትመንት ህግ መካከል ያለውን ተቃርኖ ለመፍታት አለምአቀፍ የህግ መርሆች ተተንትነዋል፡፡ የኢትዮጵያ ህጎች፣ ፖሊሲዎች እና የመንግስት ሰነዶች የህግ እና የሰነድ ትንተና ስራዎች ተሰርተዋል፡፡ ቃለ መጠይቆች ተደርገዋል፡፡ በመጠይቆች መሰረት መረጃዎች ተሰብስበው ተተንትነዋል፡፡ እንዲሁም፣ 12 ሰፋፊ የግብርና ኢንቨስትመንት እርሻዎች ያሉበት ቦታ ድረስ በመሄድ ምልከታ ተደርጎ በጥልቀት ትንታኔ ተደርጓል፡፡ በዚህ ጥናት መሰረት የሰፋፊ የግብርና ኢንቨስትመንት ህግ ልማትን የሚያበረታታ እንደሆነና የኢትዮጵያ የአካባቢ ህግ

investment promotes development while Ethiopian environmental law protects the environment. The law has a role in promoting large-scale agricultural development by recognising the right to development and providing incentives and creating a conducive environment. Thus, the law should be used to promote both the right to development and environmental protection. The nexus between investment law and environmental law should be strengthened. It is identified that the law of sustainable large-scale agricultural development could protect the environment while promoting large-scale agricultural development. The thesis identified the Ethiopian law and the practices that do not promote sustainable large-scale agricultural development. Thus, it is recommended that a precautionary principle, like EIA, should be made a requirement for large-scale agricultural investment as well as implementing efficiently and effectively the large-scale agricultural law principles and laws to achieve sustainable large-scale agriculture.

ደግሞ አካባቢን የሚጠብቅ መሆኑ ተለይቷል። በተጨማሪም፣ ህጉ የመልማት መብትን በመቀበልና ማበረታቻዎችን በመስጠትና ምቹ አካባቢን በመፍጠር ሰፊ የግብርና ልማትን በማስተዋወቅ በኩል ሚና አለው። ስለሆነም፣ በኢንቨስትመንት ህግ እና በአካባቢ ህግ መካከል ያለው ትስስር መጠናከር አለበት። በዚህ ጥናት የዘላቂ የግብርና ልማት ህግ ሰፋፊ የግብርና ልማትን በማስፋፋት አካባቢን ሊያስጠብቅ እንደሚችል ተለይቷል። ጥናታዊ ጽሑፉ የኢትዮጵያን ህግ ለይቶ በማውጣት የተዘረጉት አሰራሮች በአጠቃለይ ዘላቂ የሆነ ሰፊ የግብርና ልማትን እንደማያበረታቱ ለይቷል። ስለሆነም፣ እንደ ኢትዮጵያ ኢንቨስትመንት ኤጄንሲ ሁሉ ለሰፋፊ የግብርና ኢንቨስትመንት የሰፋፊ የግብርና ህግ መርሆችን በብቃት በመተግበር ዘላቂ የሆነ ሰፊ ግብርናን ሊያሳኩ የሚችሉ መስፈርቶች እንዲኖሩ ምክረ ሀሳብ ያቀርባል ።

Year of Graduation 2020

The legal framework for the protection and restoration of rivers and riverbanks: the case of Addis Ababa

Tefera Eshetu Kassa

ABSTRACT

The ecological services provided by healthy rivers and their banks necessitate their protection. Equally important is their restoration when they are damaged. Protection and restoration of rivers and riverbanks in the Addis Ababa City

ወንዞችን እና የወንዝ ዳርቻዎችን የመጠበቅ እና ወደ ነበሩበት የመመለስ የህግ ማእቀፍ፡ በአዲስ አበባ ሁኔታ

በተፈራ እሸቱ ካሳ

አጠቃሎ

ወንዞች እና የወንዝ ዳርቻዎች ተፈላጊውን የስነ-ምህዳር አገልግሎቶች እንዲያበረክቱ ከፍተኛ ጥበቃን ይፈልጋሉ። በተመሳሳይ ሁኔታ ጉዳት ሲደርስባቸውም ወደ ነበሩበት ሁኔታ መመለስም እጅግ አስፈላጊ ነው። በአዲስ አበባ ከተማ መስተዳደር (አአከመ) ዉስጥ የሚገኙ ወንዞች

Administration (AACA) is affected due to the degradation of rivers and riverbanks in and around the AACA. This degradation occurred in spite of the existence of laws that are enacted by the Federal Government of Ethiopia (FGE), the Regional State of Oromia (RSO) and the AACA. There are various laws related with water, land and environmental management which are relevant for the protection and restoration of rivers and riverbanks in the AACA. This thesis examines the extent to which these laws are in conformity with Integrated Water Resources Management (IWRM) because rivers and all river systems constitute an integrated whole in spite of administrative divisions and jurisdictional demarcations. IWRM is indeed indispensable for the protection and restoration of aquatic ecosystems and the protection and restoration of rivers and riverbanks in the AACA is contingent upon the legal framework which facilitates the implementation of IWRM. This thesis thus investigates the need for legal framework reform and enforcement for the protection and restoration of rivers and riverbanks in the AACA through IWRM at the Akaki Micro-Catchment. The thesis also investigates whether there are lessons that can be drawn from the Republic of South Africa (RSA) and the Republic Uganda in relation to the protection and restoration of rivers and riverbanks through the IWRM paradigm. Qualitative research has been used, and data has been gathered and interpreted in a non-numerical way. The research uses both primary and secondary data. The research uses mainly both doctrinal and non-doctrinal research methods. The findings of the study show that the existing legal framework and enforcement is inadequate to protect and restore rivers and riverbanks in the AACA through IWRM at the Akaki Micro-Catchment and underlines the need for legal framework reform and

እና ዳርቻዎቻቸዉ ጥበቃ እና ወደ ነበሩበት የመመለስ ሁኔታ በአድስ አበባ እና በአድስ አበባ በዙሪያ በሚገኙ ወንዞች እና ዳርቻዎች ላይ በደረሰ ጉዳት ምክንያት ተፅእኖ ዉስጥ ወድቋል፡ ፡ የወንዞቹ እና የዳርቻዎቹ መጎዳት የተከሰተዉ የኢትዮጵያ ፌደራል መንግስት (ኢፌመ)፣ የኦሮሚያ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት (ኦብክመ) እና አአከመ ያወጡአቸዉ የተለያዩ ህጎች ባሉበት ሁኔታ ነዉ። ወንዞቹን እና ዳርቻቸዉን ለመጠበቅ እና የተጎዱትንም ወደነበሩበት ለመመለስ የሚያስችሉ ከዉሀ፣ ከመሬት እና ከአካባቢ ጥበቃ ጋር ተያያዥነት ያለቸዉ የተለያዩ ህጎች አሉ። ይህ ጥናት እነዚህ ህጎች ምን ያህል ከተቀናጀ የዉሃ አስተዳደር ጋር እንደሚጣጣሙ ይመረምራል ምክንያቱም ወንዞች እና ከወንዞች ጋር ተያያዝነት ያለቸዉ ስነ-ምህዳሮች ምንም እንኳን በተለያዩ የአስተዳደር ክፍል እና የአስተዳደር ስልጣን ስር ቢገኙም ተያያዥነት ያላቸዉ ናቸዉ። የተቀናጀ የዉሃ ሀብት አስተዳደር በእርግጥም የዉሀ ስነ-ምህዳሮችን ለመጠበቅ እና የተጎዱትንም ወደ ነበሩበት ለመመለስ አስፈላጊ ቢሆኑም የአዲስ አበባ ወንዞች እና ዳርቻዎች መጠበቅ እና ወደ ነበሩበት መመለስ የተቀናጀ የዉሀ ሀብት እስተዳደርን ለመተግበር በሚያስችል የህግ ማእቀፍ ላይ የተንጠለጠለ ነዉ። ይህ ጥናት የተቀናጀ የዉሀ ሀብት አስተዳደር በአቃቂ ንኡስ ተፋሰስ በመተግበር የአዲስ አበባ ወንዞችን እና ዳርቻዎችን ለመጠበቅ እና ወደ ነበሩበት ለመመለስ የህግ ማእቀፍ ማሻሻያ ማድረግ እና ህጉንም ማስፈፀም አስፈላጊ መሆኑን ይመረምራል። ጥናቱ በተጨማሪም የተቀናጀ የዉሀ ሀብት አስተዳደር ስልትን በመጠቀም ወንዞችን እና ዳርቻቸዉን መጠበቅ እና ወደ ነበሩበት ከመመለስ አኳያ ህጎች ምን መምሰል እዳለባቸዉ ከደቡብ አፍሪካ ሪፓብሊክ እና ከዩጋንዳ ሪፓብሊክ የምንቀስመዉ ልምድ ካለ በሚል የሁለቱን አገሮች የተመረጡ ህጎችን ይተነትናል። ጥናቱ ዓይነታዊ የምርምር ዘዴ ጥቅም ላይ ያዋለ ሲሆን፣ የተሰበሰቡት መረጃዎች በአኃዝ የሚገለጡ ወይም የሚወከሉ አይደሉም። ጥናት የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ መረጃዎችን በምንጭነት ተጠቅሟል። ጥናቱ በዋናነት የህግ የጥናት ዘዴ የተጠቀመ ሲሆን ከህግ የጥናት ዘዴ ዉጭም ተጠቅሟል። ጥናቱ እንደሚያመለክተዉ አሁን ላይ ያለዉ የህግ ማእቀፍ እና አፈፃፀም የተቀናጀ የዉሀ ሀብት አስተዳደርን በአቃቂ

enforcement to improve the situation. The study indicates the lessons that should be drawn from the Republic of South Africa and the Republic of Uganda in relation to the issue, and forwards recommendations regarding issues to be addressed through legal frameworks reform and measures to improve the enforcement of legal framework to protect and restore rivers and riverbanks in the AACA through IWRM at the Akaki Micro-Catchment.

Key terms: *Rivers and riverbanks; IWRM; Akaki Micro-Catchment; AACA; RSO; FGE; RSA; Uganda; aquatic ecosystems; environment.*

ንኡስ ተፋሰስ በመተግበር በአአከመ ዉስጥ የሚገኙ ወንዞችን እና ዳርቻዎችን ለመጠበቅ እና የተጎዱትንም ወደ ነበሩበት ለመመለስ የሚስችል አለመሆኑን ነዉ። አሁን ያለዉን ሁኔታ ለማሻሻል የህግ ማሻሻል እና ትግበራ እንደሚያስፈልግ ጥናቱ ያሳያል። ከላይ የተጠቀሱት አገሮችም በጉዳዩ ዙሪያ ያላቸዉን ልምድ ጥናቱ ያሳያል፡ ፡ ጥናቱ በመጨረሻም በህግ ማሻሻል ሂደት ዉስጥ መካተት ያለባቸዉን ጉዳዮች እና ህጎቹንም ለማስፈፀም መወሰድ ያለባቸዉን እርምጃዎች ይጠቁማል።

ቁልፍ ቃላት፡ ወንዞች እና የወንዝ ዳርቻዎች፣ አቃቂ ንኡስ ተፋሰስ፣ኢፌመ፣ኦብክመ፤አአከመ፣ደአሪ፣ ዩጋንዳ፣የዉሀ ስነ-ምህዳር፣ አካባቢ

Department of Public, Constitutional and International Law

Year of Graduation 2022

The role and legal status of urban local government in the implementation of planning law in Ethiopia : the case of Amhara National Regional State

Endale Belay Mekuria

ABSTRACT

This study investigated the role of urban Local Governments (ULGs) of Amhara National Regional State (ANRS) in implementing planning laws. Most of the ULGs in the developed world, unlike their counterparts in the developing world, have been executing planning laws for years. As a result, their system of urban planning and development has attempted to deal with the emerging problems of urbanisation. In federal Ethiopia, ULGs are vested

በኢትዮጵያ የከተማ ፕላን አፈፃፀም የከተማ አካባቢ አስተዳደር ሚና እና ህጋዊ ሁኔታ፡ በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የተደረገ ጥናት፤

በእንዳለ በላይ መኩሪያ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት የአማራ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት የከተማ አካባቢ መስተዳድሮች የከተማ ፕላን ህጎችን በመተግበር ረገድ ያላቸውን ሚና ይፈትሻል። በበለጸገው ዓለም ውስጥ ያሉ አብዛኛዎቹ የከተማ አካባቢ መንግስታት ከታዳጊው ዓለም አቻዎቻቸው በተለየ የከተማ ፕላን ሕጎችን ለዓመታት ሲፈጽሙ ኖረዋል። በዚህም የከተማ ፕላን እና የዕድገት ሥርዓታቸው እየፈጠሩ ያሉትን የከተሞች መስፋፋት ችግሮች ለመቅረፍ ሞክረዋል። በፌዴራላዊት ኢትዮጵያ የከተማ አካባቢ መንግስታት የከተማ ፕላን ሕጎች የማስፈፀም ስልጣን ተሰጥቷቸዋል። ነገር ግን በጥናቱ አካባቢ የሚስተዋሉ የከተሞች ማእከላት

with the planning laws implementation authority. But the developments of urban centres in the study area show that ULGs have not been effectively exercising their power as mandated by law. This study therefore intended to find out why ULGs in the study area are not effective in the implementation of urban planning laws. The study was dictated by the fact that the understanding of the involvement of LGs in implementation of urban planning laws has paramount importance. Such argument was taken because ULGs are closer to the challenges confronting urban development at the local level and they are in a better position to address them. The study employed document analyses. To lay down the general theoretical and philosophical background, the existing scholarly writings; the relevant federal and regional laws; research and seminar papers, journals etc. were analysed. The examination of these materials revealed that although ULGs studied have suitable legal status and they are better positioned than other stakeholders in areas of their jurisdictions, they are not effective in exercising their authority and were not able to address the planning needs of their community. The problems identified were low financial capacities of LGs, weak capacities of human resources and lack of comprehensive regulations for carrying out certain provisions of the planning processes and procedures. The study therefore recommended that ULGs must undertake capacity building measures for the staff and the city administrator entities. It is also suggested that there shall be a move towards improving the legislative quality of planning laws. It is also recommended that RSs shall endeavour to enhance the financial capacity of ULGs by providing additional funds. Besides, it is advised to create legal instruments which govern IGR

እድገቶች የከተማ አካባቢ መንግስታት በሕግ በተደነገገው መሰረት ስልጣናቸውን በአግባቡ እየተጠቀሙበት እንዳልሆነ ያሳያሉ። ይህ ጥናት በጥናቱ አካባቢ ያሉ የከተማ አካባቢ መንግስታት ለምን የከተማ ፕላን ህጎችን ተግባራዊ ለማድረግ ውጤታማ እንዳልሆኑ ለማወቅ ታስቦ ነው። የከተማ አካባቢ መንግስታት በከተማ ፕላን ሕጎች አፈፃፀም ውስጥ ያላቸውን ተሳትፎ መረዳቱ ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው። እንዲህ ዓይነቱ መከራከሪያ የተወሰደው የከተማ አካባቢ መንግስታት በአካባቢ ደረጃ ከከተማ ልማት ጋር ለተያያዙ ተግዳሮቶች ቅርብ በመሆናቸው እና ችግሩን ለመፍታት በተሻለ ሁኔታ ላይ በመሆናቸው ነው። ጥናቱ የሰነድ ትንታኔዎችን ተጠቅሟል. ያሉትን ምሁራዊ ጽሑፎች አጠቃላይ የንድፈ ሐሳብ እና የፍልስፍና ዳራ ለማስቀመጥ የሚመለከታቸው የፌዴራል እና የክልል ህጎች፣ የምርምር እና ሴሚናር ወረቀቶች፣ መጽሔቶች ወዘተ ተተንትነዋል። በነዚህ ማቴሪያሎች ላይ በተደረገው ምርመራ የከተማ አካባቢ መንግስታት የተጠኑት ተስማሚ የህግ ደረጃ ያላቸው እና በየክልላቸው ካሉ ባለድርሻ አካላት በተሻለ ደረጃ የተቀመጡ ቢሆኑም ስልጣናቸውን በአግባቡ ለመጠቀም እና የማህበረሰቡን የዕቅድ ፍላጎት ማሟላት እንዳልቻሉ ለማወቅ ተችሏል። ችግሩ ተለይተው የታወቁት የአካባቢ መንግሥታት የፋይናንስ አቅም ማነስ፣ የሰው ሃይል አቅም ደካማነት እና የተወሰኑ የእቅድ ሂደቶችን እና ሂደቶችን ለማስፈጸም አጠቃላይ ደንቦች አለመኖራቸው ነው። ስለዚህ ጥናቱ የከተማ አካባቢ መንግስታት ለሰራተኞቹ እና ለከተማው አስተዳዳሪ አካላት የአቅም ግንባታ እርምጃዎችን እንዲወስዱ መክሯል። የከተማ ፕላን ሕጎችን የሕግ አውጭ ጥራት ለማሻሻል ዕርምጃ ሊወሰድ እንደሚገባም ተጠቁሟል። እንዲሁም፣ የክልል መንግስታት ተጨማሪ ገንዘቦችን በማቅረብ የከተማ አካባቢ መንግስታትን የፋይናንስ አቅም ለማሳደግ ጥረት እንዲያደርጉ ይመከራል። በተጨማሪም፣ በግንኙነቱ ውስጥ የእያንዳንዱን አካል ሥልጣንና ተግባር በግልፅ በመወሰን የመንግሥታት ግንኙነት ጉዳዮችን የሚቆጣጠሩ ህጋዊ መሳሪያዎችን መፍጠር ይመከራል።

ቁልፍ ቃላት፡- የአካባቢ አስተዳደር፣ የከተማ አካባቢ አስተዳደር፣ ህጋዊ ሁኔታ፣ ሚና፣ የዕቅድ ህጎች፣ ትግበራ፣ ባለስልጣን፣ ያልተማከለ አስተዳደር፣ የከተማ ፕላን፣ IGR

issues by clearly defining the power and duties of each entity in the relation.

Keywords: Local government; urban local government; legal status; role; planning laws; implementation; authority; decentralisation; urban plan; IGR.

College of Science, Engineering and Technology

Department of computer science

Year of Graduation 2021

A framework for a student-centred e-learning system in higher education institutions in Ethiopia

Simret Solomon Mulugeta

ABSTRACT

Different studies have been conducted by researchers on e-learning in both the developed and developing world. However, in developing countries, particularly in Ethiopia, there are insufficient studies on e-learning systems, which provide an e-learning framework that supports the Ethiopian higher educational institutions (HEIs). The aim of this study is to explore students' e-learning experiences and challenges in Ethiopian higher learning institutions and to develop a student-centred e-learning framework. This study used both qualitative and quantitative research methodologies. The qualitative research methodology was used to broadly explore students' experiences regarding the use of e-learning and the challenges Ethiopian HEIs students' experience. The study used an exploratory sequential mixed design approach. As a result of this design, the qualitative data was first collected and analysed using ATLAS.Ti. From this process, nine major e-learning themes were identified: 1) institutional; 2) technological facility; 3) pedagogical/instructional; 4) resources; 5) functionality; 6) feature; 7) policy; 8) student readiness; and 9) system management. Using these themes, the survey instrument was developed, and the quantitative data was collected and analysed using SPSS. The quantitative result revealed

በኢትዮጵያ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ተማሪን ያማከለ የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፍ፤

በስምረት ሰለሞን ሙሉጌታ

አጠቃሎ

በበለጸጉትም ሆነ በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት በኢ-ትምህርት (የበይነ-መረብ ትምህርት) ላይ በተመራማሪዎች የተለያዩ ጥናቶች ተካሂደዋል። ነገር ግን በማደግ ላይ ባሉ ሀገሮች፣ በተለይም በኢትዮጵያ ከፍተኛ የትምህርት ተቋማትን፣ የሚደግፍ የመማሪያ ማዕቀፍ የሚያቀርቡ የኤሌክትሮኒክስ ትምህርት ሥርዓቶች ላይ በቂ ጥናቶች የሉም። የዚህ ጥናት አላማ የተማሪዎችን የኤሌክትሮኒክስ ትምህርት (የበይነ-መረብ ትምህርት) ልምድ እና ፈተናዎችን በኢትዮጵያ ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ማሰስ እና ተማሪን ያማከለ የኢ-ትምህርት ማዕቀፍ ማዘጋጀት ነው። ይህ ጥናት ሁለቱንም የጥራት እና የመጠን የምርምር ዘዴ ተጠቅሟል። የጥራት ጥናትና ምርምር ዘዴው የተማሪዎችን የበይነ-መረብ ትምህርት አጠቃቀምን እና የኢትዮጵያ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ተማሪዎች ልምድን በሚመለከት የተማሪዎችን ልምድ በሰፊው ለመዳሰስ ጥቅም ላይ ውሏል። ጥናቱ የዳሰሳ ቅደም ተከተል ድብልቅ ንድፍ ዘዴን (mixed research method) የተጠቀመ ሲሆን፣ በዚህ ንድፍ ምክንያት የጥራት መረጃው በመጀመሪያ ተሰብስቦ የተተነተነው ATLAS.tiን በመጠቀም ነው። ከዚህም ሂደት ዘጠኝ ዋና ዋና የኢ-ትምህርት ጭብጦች ተለይተዋል፡ 1ኛ) ተቋማዊ 2ኛ) የቴክኖሎጂ ተቋም 3ኛ) ትምህርታዊ 4ኛ) ሀብቶች 5ኛ) ተግባራዊነት 6ኛ) ባህሪ 7ኛ) ፖሊሲ 8ኛ) የተማሪ ዝግጁነት እና 9ኛ) የስርዓት አስተዳደር ናቸው። እነዚህን ጭብጦች በመጠቀም፤ የዳሰሳ መሳሪያው ተዘጋጅቷል፤ እና መጠናዊ መረጃው SPSS በመጠቀም ተሰብስቦ ተተንትኗል። የቁጥር ውጤቱ ስምንት የተረጋገጠ የኢ-ትምህርት

eight validated e-learning framework factors: 1) e-learning management system; 2) technological infrastructure and facility; 3) learner readiness; 4) e-learning resources accessibility; 5) e-learning system features; 6) e-learning services; 7) e-learning communication; and 8) e-learning policy. The descriptive statistics compared factors using frequencies and the correlation between different factors tested using a correlation matrix. From the findings, an e-learning framework was developed, which can be used at HEIs to improve or implement an e-learning system. Conclusions were drawn from the comparison of variables in the correlation matrix. Both positive and negative linear relationships between the two variables were specified. To find out a relationship between the e-learning management system and e-learning policy, Pearson correlation analysis was conducted. The results revealed a positive relationship ($r = 0.73$, $N = 413$, $p < 0.0001$) which showed that the correlation was strong. This means that greater use of e-learning management systems were associated with a more specific e-learning policy. Therefore, the establishment of an e-learning policy is an important factor in the implementation of an e-learning system.

Keywords: E-learning; e-learning experiences; e-learning practice; e-learning challenges; e-learning themes; e-learning factors; e-learning framework; validated e-learning framework factors; student-centred e-learning framework; e-learning management system and e-learning policy.

ማዕቀፍ ሁኔታዎችን አሳይቷል፤ 1ኛ) ኢ-ትምህርት አስተዳደር ስርዓት 2ኛ) የቴክኖሎጂ መሠረተ ልማት እና መገልገያ 3ኛ) የተማሪ ዝግጁነት 4ኛ) የኢ-መማሪያ ሀብቶች ተደራሽነት 5) የኢ-ትምህርት ስርዓት ባህሪያት 6ኛ) ኢ-ትምህርት አገልግሎቶች 7ኛ) ኢ-ትምህርት ግንኙነት እና 8ኛ) ኢ-ትምህርት ፖሊሲ ናቸው። ገላጭ ስታቲስቲክስ ድግግሞሾችን በመጠቀም ሁኔታዎችን እና በተመጣጣኝ ማትሪክስ በተሞከሩት የተለያዩ ነገሮች መካከል ያለውን ቁርኝት አወዳድሯል። ግኝቱን የመሰርቱትን የኢ-ትምህርት ማዕቀፍ ተዘጋጅቷል። ይህም በHEI ውስጥ የኢ-ትምህርት ስርዓትን ለማሻሻል፣ ወይም ለመተግበር ሊያገለግል ይችላል። በማትሪክስ ውስጥ ከተለዋዋጮች ንፅፅር መደምደሚያዎች ተወስደዋል። በሁለቱ ተለዋዋጮች መካከል ሁለቱም አዎንታዊ እና አሉታዊ ቀጥተኛ ግንኙነቶች ተገልጸዋል። በe-learning management system እና e-learning ፖሊሲ መካከል ያለውን ግንኙነት ለማወቅ የፔርሰን ትስስር ትንተና ተካሂዷል። ውጤቶቹ አወንታዊ ግንኙነትን አሳይተዋል ($r = 0.73$, $N = 413$, $p < 0.0001$) ይህም ግኑኙነቱ ጠንካራ መሆኑን ያሳያል። ይህ ማለት የበለጠ የኢ-ትምህርት አስተዳደር ስርዓቶችን መጠቀም ከተወሰነ የኢ-ትምህርት ፖሊሲ ጋር የተቆራኘ ነው። ስለዚህ፣ የኤሌክትሮኒክስ ትምህርት ፖሊሲ መመስረት ለኢ-ትምህርት ሥርዓት ትግበራ ወሳኝ ነገር ነው።

ቁልፍ ቃላት፡- ኢ-መማር፣ ኢ-መማር ልምድ፣ ኢ-መማር ልምምድ፣ ኢ-መማር ተግዳሮቶች፣ የትምህርት ጭብጦች፣ ኢ-ትምህርት ሁኔታዎች፣ ኢ-መማር ማዕቀፍ፣ የተረጋገጠ የኢ-ትምህርት ማዕቀፍ ሁኔታዎች፣ የተማሪ-ተኮር ኢ-ትምህርት ማዕቀፍ፣ ኢ-ትምህርት አስተዳደር ስርዓት እና ኢ-ትምህርት ፖሊሲ

Year of Graduation 2022

A taxonomy of e-Learning frameworks

Zebiba Ali Abegaz

ABSTRACT

Research in the age of the knowledge economy has revealed that there is a growing demand for human skills to fit changes necessitated by breakthrough technology (information and communication technology) innovation in higher education. Subsequently, the application of e-learning has become an inevitable reality and an opportunity for software vendors to make appropriate e-learning solutions available to the learning community. However, this has resulted in a plethora of e-learning frameworks which makes it challenging for learning institutions to select and adopt an appropriate e-learning framework to support their innovation goal. The purpose of this study is, therefore, to develop a consolidated view of existing e-learning frameworks using a taxonomy tree to guide institutions in their selection of an appropriate e-learning framework. This prime objective is achieved through the realisation of specific objectives; namely, the development of a generic e-learning framework and a methodology for e-learning adoption. The design science research methodology is applied to address the research questions identified in this study. Preliminary research investigations lead to the identification of distinguishing characteristics of existing e-learning frameworks from which relevant building blocks are deduced. These building blocks are constructs of the generic e-learning framework proposed in this research. The components and elements of the building block are then further identified as well as the metrics, for their measurement.

የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፎች ታክሶኖሚ፤

በዘቢባ አሊ አበጋዝ

አጠቃሎ

አሁን ባለንበት የመረጃ ዘመን ላይ የተደረገ ጥናት እንደሚያሳየው፣ በከፍተኛ ትምህርት ውስጥ የሚካሀዱት አዳዲስ የኢንፎርሜሽንና ኮሙኒኬሽን ቴክኖሎጂ ፈጠራዎች የተመጣጠነ የሰው ችሎታን ይፈልጋሉ። የበይነ-መረብ ትምህርት አተገባበር የማይቀር እውነታ እና ለሶፍትዌር አቅራቢዎች፣ ተገቢ የበይነ-መረብ ትምህርት መፍትሄዎችን ለተማሪው ማህበረሰብ ለማቅረብ እድል ሆኗል። ሆኖም፣ ይህ ብዙ የኢ-ትምህርት ማዕቀፎችን አስገኝቷል፤ ይህም የትምህርት ተቋማት የፈጠራ ግባቸውን ለመደገፍ ተገቢውን የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፍ ለመምረጥ እና ለመውሰድ ፈታኝ ያደርገዋል። የዚህ ጥናት አላማ፣ ተቋማቱ ተገቢውን የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፍ እንዲመርጡ ለመምራት የታክሶኖሚ ዛፍን በመጠቀም፣ ስለነባር ኢ-ትምህርት ማዕቀፎች የተጠናከረ እይታን ማዳበር ነው። ለዚህም አጠቃላይ የኢ-ትምህርት ማዕቀፍ እና የበይነ-መረብ ትምህርት ትግበራ ዘዴን ያዘጋጃል። በዚህ ጥናት ውስጥ የተገለጹትን የጥናት ጥያቄዎች ለመመለስ የንድፍ ሳይንስ ምርምር ዘዴ ተግባራዊ ይሆናል። ከቅድመ-ምርምር ምርመራዎች የነባር በይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፎች ይለያሉ። ከዚህም አግባብነት ያላቸው የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፎችን የግንባታ ብሎኮች ለመለየት ይመራሉ። እነዚህ የግንባታ ብሎኮች በዚህ ጥናት ውስጥ የታቀደው አጠቃላይ የኢ-ትምህርት ማዕቀፍ ገንቢዎች ናቸው። የብሎኩ ክፍሎች እና ንጥረ ነገሮች ተጨማሪ ተለይተው ይታወቃሉ እንዲሁም የመለኪያ መለኪያዎች፣ ሌላ የምርምር ጥናት ደረጃ በደረጃ መመሪያን የሚያሳየውን የበይነ-መረብ ትምህርት ትግበራ ዘዴን ወደ ሃሳብ ይመራል። ይህ መመሪያ የተዘጋጀው በጠቅላላ የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፍ እና ሌሎች ከሥነ ጽሑፍ ግኝቶች ላይ በመመስረት ነው። የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፎች ታክሶኖሚ እንደ ታክሶኖሚ ዛፍ

Another research investigation leads to the proposal of a methodology for e-learning adoption that shows a step-by-step guideline. This guideline is developed based on the generic e-learning framework and other findings from the literature. The taxonomy for e-learning frameworks is hereby constructed as a taxonomy tree with the building blocks of the generic e-learning framework as branches of the tree, as well as the classification and relationships of existing and new e-learning frameworks. The taxonomy tree provides an integrated view of e-learning frameworks (existing and derived) for ease of identification and reference by interested users. It also facilitates the selection of an appropriate e-learning framework for learning institutions. The validation and improvement exercise on the generic e-learning framework and a methodology for e-learning adoption are derived from surveys and interviews with selected participants. This research demonstrates that the overabundance of e-learning frameworks makes their selection and adoption extremely challenging to learning institutions because of the lack of a rigorous adoption and selection approach. This is thus overcome using the developed taxonomy tree that further serves as a guide to determine the maturity level of a learning institution followed by appropriate recommendations for improvements based on its positioning in the tree.

Keywords: Education systems; e-learning; e-learning frameworks; eLearning models; e-learning building blocks; e-learning components; e-Learning classification; eLearning taxonomy; e-Learning adoption; e-Learning maturity.

ተገንብቷል የአጠቃላይ የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፍ እንደ የዛፉ ቅርንጫፎች፣ እንዲሁም የነባር እና አዲስ የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፎች ምደባ እና ግንኙነቶችን ያሳያል። የታክሶኖሚ ዛፉ ፍላጎት ላላቸው ተጠቃሚዎች በቀላሉ ለመለየት እና ለማጣቀሻነት የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፎችን (ነባር እና የተገኙ) እይታን ይሰጣል። እንዲሁም፣ ለትምህርት ተቋማት ተገቢ የሆነ የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፍ ለመምረጥ ያመቻቻል። የአጠቃላይ፣ ኢ-ትምህርት ማዕቀፍ የማረጋገጫ እና የማሻሻያ ልምምዱ እና የበይነ-መረብ ትምህርት ትግበራ ዘዴው ከተመረጡት ተሳታፊዎች ጋር ከተደረጉ ጥናቶች እና ቃለመጠይቆች የተገኘ ነው። ይህ ጥናት እንደሚያሳየው፣ የተትረፈረፈ የበይነ-መረብ ትምህርት ማዕቀፎች አመራረጥ እና ትግበራ ለትምህርት ተቋማት እጅግ በጣም ፈታኝ እንደሚያደርጋቸው ምክንያቱም ጥብቅ የትግበራ እና የመምረጫ አቀራረብ ባለመኖሩ ነው። ይህም የተሻሻለውን የታክሶኖሚ ዛፍ በመጠቀም የትምህርት ተቋምን የብስለት ደረጃ ለመወሰን እንደ መመሪያ ሆኖ የሚያገለግል ሲሆን፣ ከዛፉ ላይ ባለው አቀማመጥ ላይ በመመስረት ማሻሻያ ምክሮችን ይሰጣል።

ቁልፍ ቃላት: - የትምህርት ስርዓቶች፣ የበይነ-መረብ ትምህርት፣ የኢሌክተሮኒክ-ትምህርት ማዕቀፎች፣ ኤሌክትሮኒክ-ትምህርት ሞዴሎች፣ ኤሌክትሮኒክ-ትምህርት የግንባታ ብሎኮች፣ የኤሌክትሮኒክ-ትምህርት ብሎክ ክፍሎች፣ ኤሌክትሮኒክ-ትምህርት ማዕቀፍዎች ምደባ፣ ኤሌክትሮኒክ-ትምህርት ታክሶኖሚ፣ ኤሌክትሮኒክ-ትምህርት ትግበራ፣ ኤሌክትሮኒክ-የትምህርት ብስለት፤

Year of Graduation 2023

A coordinated communication and awareness approach towards the enhancement of information security incident management: an empirical study of Ethiopian organisations

Elias Worku Wordofa

ABSTRACT

Information Security Incident Management is an essential process within an organisational context, as it provides a strategic approach towards monitoring and containing incidents and vulnerabilities. The coordination of communication and awareness efforts in the process of Information Security Incident Management has been identified as a critical means of enhancing information security protection in organisations. However, the arbitrary process involved in creating a shared understanding within the context of Information Security Incident Management (ISIM) often negates the effective containment of incidents. This study aims to explore the nuances of organisational information security concerning the coordination of communication and awareness efforts among organisational stakeholders towards achieving a shared, interactive, and participatory management of information security incidents in organisations. The Design Science Research methodology was applied to conceptualise and design an appropriate artefact to respond to the core research questions. The major research question considered was: How can the coordination of awareness and communication efforts

የተቀናጀ የግንኙነት እና የግንዛቤ ማስጨበጫ አካሄድ የመረጃ ደህንነት ክስተት አስተዳደርን ለማሳደግ: በኢትዮጵያ ድርጅቶች ላይ የተደረገ ተጨባጭ ጥናት

ኤልያስ ወርቁ ወርዶፋ

አጠቃሎ

የመረጃ ደህንነት ክስተት አስተዳደር በድርጅታዊ አውድ ውስጥ አስፈላጊ ሂደት ነው ምክንያቱም አደጋዎችን እና ተጋላጭነቶችን ለመቆጣጠር እና ለመያዝ ስትራቴጂያዊ አቀራረብን ይሰጣል። በመረጃ ደህንነት አደጋ አስተዳደር ሂደት ውስጥ የግንኙነት እና የግንዛቤ ማስጨበጫ ጥረቶች በድርጅቶች ውስጥ የመረጃ ደህንነት ጥበቃን ለማጎልበት ወሳኝ ዘዴ ሆኖ ተለይቷል። ነገር ግን፣ በመረጃ ደህንነት የክስተት አስተዳደር አውድ ውስጥ የጋራ ግንዛቤን ለመፍጠር የሚካሄደው የዘፈቀደ ሂደት ብዙ ጊዜ ውጤታማ የሆነ የክስተት አያያዝን ዳካማ ያደርገዋል። የዚህ ጥናት ዓላማ በድርጅታዊ የመረጃ ደህንነት ጉዳዮች ላይ የጋራ መስተጋብራዊ እና አሳታፊ አስተዳደርን ለማሳካት በድርጅታዊ ባለድርሻ አካላት መካከል ያለውን የግንኙነት እና የግንዛቤ ማስጨበጫ ስራዎችን በሚመለከት የድርጅታዊ የመረጃ ደህንነት ጉዳዮችን ለመዳሰስ ነው። ለዚህም የንድፍ ሳይንስ ምርምር ዘዴው ለዋና የምርምር ጥያቄዎች ምላሽ ለመስጠት ተስማሚ የሆነ ቅርስ ለመንደፍ እና ለመቅረፅ ተተግብሯል። ዋናው የጥናቱ ጥያቄ፡- የISIMን ሂደቶች ለመደገፍ የግንዛቤ እና የግንኙነት ጥረቶችን እንዴት ማሳደግ ይቻላል? የሚለው ሲሆን፣ ጥናቱ ሁለት የተለያዩ ደረጃዎችን ያካተተ ነው፤ የመጀመሪያው ምዕራፍ (ደረጃ 1) በኢትዮጵያ በተመረጡ ድርጅቶች ውስጥ የግንኙነት እና የግንዛቤ ማስጨበጫ ጥረቶች ምን ያህል ተግባራዊ እንደሚሆኑ ለመገምገም የዳሰሳ ጥናት አካሂዷል። ኢትዮጵያ ለዚህ ጥናት የተመረጠችው የሳይበር ደኅንነት እድገት ውስን ከሆነባቸውን ሀገራት ስለሚያመለክት እና በዚህ ዐውደ-ጽሑፍ ላይ የተደረገ ጥናት ለምርምር ችግር ተገቢ የሆኑ ተጨባጭ መረጃዎችን

be enhanced to support the processes of ISIM? The study involved two distinct phases – the first phase (Phase I) involved conducting an exploratory study to assess the extent of the application of communication and awareness efforts within purposively selected organisations in Ethiopia, while Phase II involved the design and development of an artefact to address the problem domain identified in Phase I. Ethiopia was selected for this study as it typifies regions where the level of cyber security advancement is limited and because a study in this context would be more relevant in providing applicable empirical data to the research problem. According to the findings of the exploratory study in the organisations sampled, it was identified that reporting, communication, and awareness efforts within Information Security Incident Management were largely uncoordinated. Moreover, digital systems to support information security communication were limited. The findings from the exploratory data (i.e., Phase I) prompted the basis for the proposal of a conceptual model designated as a Coordinated Communication and Awareness approach towards enhancing Information Security Incident Management (CCAISIM) in order to address the core research problem (i.e., the basis of Phase II). The CCAISIM model unifies and subsumes a dyad of theories of situational awareness and the Interactive Model of Communication towards enhancing the coordination of awareness and communication efforts in Information Security Incident Management. The proof-of-concept of the conceptual model was verified via a simulated interface prototype in Phase II. The model and the proof-of-concept prototype were evaluated by a selection of experts and end-users from Ethiopian organisations. The sampling frame of participants for

በማቅረብ ረገድ የበለጠ ጠቀሜታ ስላለው ነው። በናሙና በቀረቡት ድርጅቶች ውስጥ በተካሄደው የዳሰሳ ጥናት ግኝቶች መሰረት በመረጃ ደህንነት አደጋ አስተዳደር ውስጥ ያሉ የሪፖርት አቀራረብ፣ የኮሙዩኒኬሽን እና የግንዛቤ ማስጨበጫ ስራዎች በአብዛኛው የተቀናጁ እንዳልሆኑ ተለይቷል። ከዚህም በላይ መረጃ ደህንነት ግንኙነትን ለመደገፍ የዲጂታል ስርዓቶች ውስን ነበሩ። ከዳሰሳ መረጃው የተገኙት ግኝቶች (ማለትም፣ ምዕራፍ 1) ዋናውን የምርምር ችግር ለመፍታት የተቀናጀ የግንኙነት እና የግንዛቤ ማስጨበጫ ዘዴን የተወከለው የተቀናጀ የግንኙነት እና የግንዛቤ ማስጨበጫ አካሄድ (CCAISIM) ዋና የምርምር ችግርን ለመቅረፍ ሀሳብ እንዲያቀርብ አነሳስቷል። በደረጃ 2 መሠረት የCCAISIM ሞዴል በመረጃ ደህንነት አደጋ አስተዳደር ውስጥ የግንዛቤ እና የግንኙነት ጥረቶችን ወደ ማሳደግ የሁኔታዎችን ግንዛቤ ንድፈ ሃሳቦችን እና በይነተገናኝ የግንኙነት ሞዴልን አንድ ያደርጋል እና ያጠቃልላል። የፅንሰ-ሃሳቡ ሞዴል ማረጋገጫው በደረጃ 2 በተመሰለው የበይነገጽ ፕሮቶታይፕ ተረጋግጧል። ሞዴሉ እና የፅንሰ-ሀሳብ ማረጋገጫ አምሳያ በባለሙያዎች እና በዋና ተጠቃሚነት በኢትዮጵያ ድርጅቶች ተመርጠዋል። የመጀመሪያው ናሙና ለቀጣዩ ምዕራፍ የማይመች ሆኖ ስለተገኘ የተሳታፊዎች ናሙና ፍሬም በጥናቱ ምዕራፍ II እንደገና ተስተካክሏል። ግምገማው በመረጃ ደህንነት ላይ የባለሙያዎችን ማካተት አስገድዷል። ስለዚህ፣ የደረጃ 2 የናሙና ፍሬም በመረጃ ደህንነት ጎራ ውስጥ ያሉ ነባር ድርጅቶችን ይመለከታል። ሞዴሉ እና የፅንሰ-ሀሳብ ማረጋገጫ አምሳያው የተገመገመው በቴክኖሎጂ ተቀባይነት ሞዴል (TAM) በቀረበው ተቀባይነት ባለው የመረጃ ስርዓት ግንባታዎች ላይ በመመስረት ነው። በአጠቃላይ ሞዴሉ እና ምሳሌው ጥሩ ተቀባይነት ያለው ደረጃ አግኝተዋል እና ለመረጃ ደህንነት አደጋዎች ተጋላጭ በሆኑ ድርጅቶች ውስጥ ሊተገበር ይችላል። በዚህ ጥናት ውስጥ የተገኘው የCCAISIM ሞዴል፣ ለሁለቱም ፅንሰ-ሀሳብ እና ልምምድ አንድምታ አለው። የጋራ ሁኔታ ግንዛቤ ፅንሰ-ሀሳቦችን አስፈላጊነት እና የተለያዩ ባለድርሻ አካላትን (ዋና ተጠቃሚዎችን ጨምሮ) አንድ ማድረግን በተመለከተ ንቁ ተሳትፎን ጨምሮ፣ የመረጃ ደህንነት ጉዳዮችን ለመቆጣጠር አሳታፊ አቀራረብ ይከተላል። የሁለት ጽንሰ-ሀሳቦችን መተግበር የተጠቃሚዎችን የሪፖርት አቀራረብ

Phase II of the study was recalibrated as the original sample was deemed unsuitable for the subsequent phase. The evaluation necessitated the inclusion of expertise in information security. Therefore, the sampling frame for Phase II considered more mature organisations within the information security domain. The model and prototype were evaluated based on the established constructs of information systems acceptance proffered by the Technology Acceptance Model (TAM). Generally, the model and prototype achieved a good acceptability rating and can potentially be applied in organisations that are vulnerable to information security incidents. The CCAISIM model derived in this study has implications for both theory and practice, including underscoring the importance of the theories of Shared Situational Awareness and the Interactive Model of Communication with respect to unifying diverse stakeholders (including end-users) in order to promote a proactive and participatory approach in managing information security incidents. The application of the dyad concepts improves the reporting capacity of users in a coordinated manner in a continuum from individual to shared levels which aids in developing a unified understanding of the processes involved in an information security incident response. The research design also allowed for new empirical data to be captured with respect to Information Security Incident Management practices within several contexts. Moreover, this empirical evidence may assist organisations in evaluating their information security practices. The findings and recommendations may not be generalisable to all contexts. There is a need for further case studies to evaluate the model within a real-world context.

Keywords: Information security; information security incident management;

አቅም በተቀናጀ መልኩ ከግለሰብ እስከ የጋራ ደረጃዎችን ያሻሽላል። ይህም የመረጃ ደህንነት ክስተት ምላሽ ውስጥ የተካተቱ ሂደቶችን አንድ ግንዛቤ ለማዳበር ይረዳል። የምርምር ንድፉ በተለያዩ ሁኔታዎች ውስጥ የመረጃ ደህንነት አደጋ አስተዳደር ልማዶችን በተመለከተ አዲስ ተጨባጭ መረጃዎችን ለመያዝ አስችሎታል። በተጨማሪም፣ ይህ ተጨባጭ ማስረጃ ድርጅቶች የመረጃ ደህንነት ተግባራቸውን እንዲገመግሙ ሊረዳቸው ይችላል። ግኝቶቹ እና ምክሮች ለሁሉም ሁኔታዎች አጠቃላይ ላይሆኑ ይችላሉ። ይሁን እንጂ፣ ሞዴሉን በገሃዱ ዓለም አውድ ውስጥ ለመገምገም ተጨማሪ ተጨባጭ ጥናቶች ያስፈልጋሉ።

ቁልፍ ቃላት፡- የመረጃ ደህንነት፣ የመረጃ ደህንነት አደጋ አስተዳደር፣ ግንኙነት፣ ግንዛቤ፣ ሁኔታዊ ግንዛቤ፣ የጋራ ሁኔታ ግንዛቤ፣ በይነተገናኝ የግንኙነት ሞዴል፣ የክስተት አስተዳደር፣ ማህበራዊ-ቴክኒካል መፍትሄ፣ የመረጃ ደህንነት አደጋ ምላሽ ሰጪ ቡድኖች፣ የአደጋ ምላሽ።

communication; awareness; situational awareness; shared situational awareness; interactive model of communication; incident management; socio-technical solution; information security incident response teams; incident response.

Department of Chemistry

Year of Graduation 2021

Comparative effectiveness of actual practical and alternative practical chemistry teaching models on students' achievement in volumetric analysis

Bekele Albejo Doelaso

ABSTRACT

This research attempts to compare the academic achievement of learners who were taught practical lessons in volumetric analysis using conventional materials in schools with equipped laboratory facilities and practical lessons in volumetric analysis taught using improvised materials as an alternative approach in schools without well-equipped laboratory facilities in Sidama zone, SNNPRS, Ethiopia. A control group was taught with the traditional method. Two schools were assigned in each group, using the purposive sampling technique, based on the criteria whether the school had laboratory facilities and/or not. The quantitative research method was employed in generating data through the blueprint of quasi-experimental non-equivalent group research design. Three instruments were used for data collection such as achievement test (ATQ), SQCL-questionnaire and TQ-questionnaire. The

የተጨባጭ ተግባራዊ እና አማራጭ ተግባራዊ የማስተማር ሞዴሎች በ ኬሚስትሪ ትመህርት ወስጥ በቮልሜትሪክ ትንታኔ በማስተማር የሚያስገኙት ውጤት፡ በተማሪዎች ስኬት ላይ ያተኮረ ንጽጽራዊ ጥናት፤

በቀለ አልበጆ ዶኤላ

አጠቃሎ

ይህ ጥናት የተሟላ የላብራቶሪ ቁሳቁስ በሌለባቸው ትምህርት ቤቶች ውስጥ የተሻሻሉ ቁሳቁሶችን እንደ አማራጭ እና መደበኛ ቁሳቁሶችን በመጠቀም፣ በድምፅ ትንተና የተማሩ ተማሪዎችን የትምህርት ውጤት ለማነፃፀር ይሞክራል። በተጨማሪም የቁጥጥር ቡድን በባህላዊ ዘዴ ተምሯል። ጥናቱ የተካሄደው በኢትዮጵያ ደቡብ ክልል፣ሲዳማ ዘን ውስጥ ነው። ለጥናቱ በተደራጁት እያንዳንዱ ቡድን ውስጥ ሁለት ትምህርት ቤቶች የተመደቡት ሲሆን፤ ምርጫው የተካሄደው በተጨባጭ ናሙና ስልት ማለትም በ ትምህርት ቤቱ የላብራቶሪ መገልገያዎች ነበረው ወይም የለውም በሚለው መስፈርት ነው። ለጥናቱ የቁጥር ጥናት ዘዴ በኳሲ-ሙከራ ተመጣጣኝ ያልሆነ የቡድን ምርምር ንድፍ በመጠቀም መረጃን በማመንጨት ሥራ ላይ ውሏል። ሶስት መሳሪያዎች ለመረጃ አሰባሰብ ዘዴዎች፣ ማለትም፣ የስኬት ማራጋጋጫ ፈተና ATQ-ቃለ መጠይቅ፣ SQCL-ቃለ መጠይቅ እና TQ-ቃለ መጠይቅ

SQC-questionnaire was administered to two hundred learners in both actual and alternative practical chemistry teaching models schools' groups. It compared the perceptions of learners for only after an intervention. The TQ-questionnaire was administered to sixty-five teachers found in all groups. The scores of the three instruments were analysed by using descriptive and inferential statistics. Five hypotheses were set based on five research questions and tested at a 0.05 significance level. According to the result of the findings that existed among after the three interventions for academic achievements F(2,297) =3.875, P=0.022, partial eta squared = .0254 is significant in difference, thereby using Tukey's HSD post- hoc multiple comparisons (1) MD=4.911, P =.357, P > 0.05 indicate that there was a non-significant difference in academic achievement between practical lessons in volumetric analysis who were taught using conventional and improvised materials as an alternative method. The hypothesis set based on the research question one was accepted; and (2) there was a significant difference in academic achievement between learners who were taught practical lessons in volumetric analysis using conventional materials and traditional method. The hypothesis was also accepted since MD =1.491, P = 0.016, P < 0.05, this difference visualized is that in conventional materials (Mean=59.630, SD=10.86) and traditional method (Mean =55.48,SD =10.16) (3) there was a non-significant difference in academic achievement between learners who were taught practical lessons in volumetric analysis using the traditional method of teaching and those who were taught with improvised materials. Thus, the hypothesis of the research question three was not accepted, since the Tukey's HSD post hoc MD =1.491 P =.336, P > 0.05, and (4) based

አይነቶች በጥቅም ላይ ውለዋል። የSQCL-ቃለ መጠይቅ በእውነተኛ እና በተለዋጭ የኬሚስትሪ ትምህርት ናሙና በተመረጡት ትምህርት ቤቶች ቡድኖች ውስጥ ለሁለት መቶ ተማሪዎች ተሰጥቷል። ይህም የተማሪዎችን ግንዛቤ ከጣልቃ ገብነት በኋላ ብቻ ያነጻጽራል። የTQ-ቃለ መጠይቅ ጥያቄም በሁሉም ቡድኖች ውስጥ ለሚገኙ ስልሳ አምስት መምህራን ተሰጥቷል።ይህም የሶስቱ መሳሪያዎች ውጤት ገላጭ እና ገላጭ ስታቲስቲክስን በመጠቀም ተንትነዋል። አምስት መላምቶች በአምስት የምርምር ጥያቄዎች ላይ ተመስርተው በ0.05 ትርጉም ደረጃ ተፈትነዋል። ከሶስቱ ጣልቃ ገብነቶች በኋላ በነበሩት ግኝቶች መሰረት በአካደሚክ ስኬት F(2,297) =3.875, P=0.022, partial eta squared = .0254 ልዩነቱ ጉልህ ነው። በዚህም የቱኪን ኤችኤስዲ ፖስት ሆክ በርካታ ንፅፅሮችን በመጠቀም ለማየት ተሞክሮዋል (1) MD=4.911፣ P =.357፣ P > 0.05 እንደሚያመለክተው በአካዳሚክ ስኬት ላይ ጉልህ ያልሆነ ልዩነት በድምፅ ትንተና በተግባራዊ ትምህርቶች በተለመዱ እና በተሻሻሉ ቁሳቁሶች እንደ አማራጭ ዘዴ ንጽጽር ዉስጥ በምርምር ጥያቄ አንድ ላይ የተመሰረተው መላምት ተቀባይነት አግኝቷል፡ ፡በተጨማሪም (2) በተለምዷዊ ማቴሪያሎች እና በባህላዊ ዘዴ በመጠቀም በጥራዝ ትንተና ተግባራዊ ትምህርቶችን በተማሩ ተማሪዎች መካከል በአካዳሚክ ስኬት ላይ ከፍተኛ ልዩነት አምጥተዋል። መላምቱ እንዲሁ ከኤምዲ = 1.491፣ P = 0.016፣ P <0.05 ጀምሮ ተቀባይነት አግኝቷል፣ ይህ ልዩነት እንደ ተለመደው ቁሳቁሶች (መካከለኛ = 59.630፣ ኤስዲ=10.86) እና ባህላዊ ዘዴ (አማካይ = 55.48፣ ኤስዲ = 10.16) (3) በባህላዊ የማስተማር ዘዴ ተጠቅመው በጥራዝ ትንተና ተግባራዊ ትምህርቶችን በተማሩ እና በተሻሻሉ ማቴሪያሎች በሚማሩ ተማሪዎች መካከል በአካዳሚክ ስኬት ላይ ጉልህ ያልሆነ ልዩነት ታይቷል። በመሆኑም የጥናት ጥያቄ ሶስት መላምት ተቀባይነት አላገኘም። ይህም የተረጋጋጠው ከቱኪ ኤችኤስዲ ፖስት hoc MD =1.491 P =.336፣ P > 0.05 መሰረት ነው። (4) ከጣልቃ ገብነት በኋላ ሁሉምንም ቃለ መጠይቆች በመስመር ላይ እንድ በማድረግ በተደረጉ ግኝቶች ላይ በመመስረት t(198) =.246፣ P =.004፣ P <0.05 ያመለክታሉ። በተለምዷዊ ቁሳቁሶች እና የተሻሻሉ ቁሳቁሶችን በመጠቀም በጥራዝ

on the findings from linearly combined of all items after intervention t(198) =.246, P =.004, P < 0.05 indicate a significant difference of learners' perception between learners who were taught practical lessons in volumetric analysis using conventional materials and improvised materials. The hypothesis was rejected. The mean and standard deviation value indicates the differences in learners' perception that existed between groups who were taught practical lessons in volumetric analysis using improvised materials (M=3.5, SD=0.421) and conventional materials (M=3.3, SD =0.453). This difference inferred is that learners perceived teaching practical lessons using improvised materials is a good alternative in the absence of conventional materials due to the occurrence of financial constraints or other factors. (5) Finally, based on the finding for linearly combined mean values of all items, the ANOVA test result F(2,62) =10.653, p =.000, p < 0.05 was significant in teachers' perceptions, thereby using Tukey's post- hoc multiple comparisons teachers' perceptions between the groups who were taught practical lessons in volumetric analysis using improvised materials and traditional method MD = -0.220, STD error =0.160, P =0.354, P > 0.05, is non-significant. Improvised materials versus conventional materials MD =.44545, STD error .15, P =.013, P < 0.05 is significant; conventional versus traditional method MD =.669, STD error =.141, P =0, P < 0.05, significant. Further, the mean and standard deviation values for significant results indicate the differences in teachers' perception that existed between practicals which were taught through improvised materials (M=4.161,SD=0.541) and conventional materials (Mean=3.72,SD=0.435); traditional method (M=4.385,SD,0.497) versus conventional (Mean =3.72,SD =0.435).

ትንተና ውስጥ ተግባራዊ ትምህርቶችን በተማሩ ተማሪዎች መካከል ጉልህ የሆነ የተማሪዎች ግንዛቤ ልዩነት ባለመገኘቱ መላምቱ ውድቅ ተደርጓል። አማካኝ እና መደበኛ መዛበት እሴት የሚያመለክተው በቡድኖች መካከል ያለውን የተማሪዎች ግንዛቤ ልዩነት ሲሆን የተሻሻሉ ቁሳቁሶችን (M=3.5, SD=0.421) እና የተለመዱ ቁሳቁሶችን (M=3.3, SD =0.453) በመጠቀም በድምጽ ትንተና ተግባራዊ ትምህርቶች ተሰጥተዋል። ይህ ልዩነት ተማሪዎች የተሻሻሉ ቁሳቁሶችን በመጠቀም የተግባር ትምህርቶችን ማስተማር ጥሩ አማራጭ መሆኑን ያሳያል፡ ፡ ምክንያቱም የገንዘብ ገደቦች ወይም ሌሎች ምክንያቶች በመከሰታቸው ምክንያት የተለመዱ ቁሳቁሶች በሌሉበት ጊዜ ቁሳቁሶቹ የበለጠ አስፈላጊ ናቸው።(5) በመጨረሻም የANOVA የፈተና ውጤት F(2,62) =10.653, p =.000, p <0.05 በመምህራን ግንዛቤ ውስጥ ጉልህ ግንዛቤ ነበር። በዚህም የTkey's post hoc ብዙ ንፅፅርን በመጠቀም የተሻሻሉ ቁሳቁሶችን እና ባህላዊ ዘዴን በመጠቀም በድምጽ ትንተና ተግባራዊ ትምህርቶችን በተማሩት ቡድኖች መካከል የመምህራን ግንዛቤ ልዩነት ምዛና ውጤት MD = -0.220, የተመጠነ ስህተት = 0.160፣ P = 0.354፣ P> 0.05፣ ጉልህ አይደለም።. የተሻሻሉ ቁሳቁሶች ከተለመዱት ቁሳቁሶች MD =.44545፣ STD ስህተት.15፣ P =.013፣ P <0.05 ጉልህ መሆኑ ተረጋግጠዋል። ተለምዷዊ እና ባህላዊ ዘዴ MD =.669፣ የተመጠነ ስህተት =.141፣ P =0፣ P <0.05 ጉልህ የሆነውጤት ያሰያ ሲሆን በተጨማሪም ለጉልህ ውጤቶች አማካኝ እና መደበኛ መዛበት ዋጋዎች በተግባራዊ ተግባራት መካከል ያለውን የመምህራን ግንዛቤ ልዩነት በሚከተለው መሰረት የተገለጸ ሆኖ የ ያንደንዳቸው ንጽጽር ማለትም በተሻሻሉ ማቴሪያሎች (M=4.161፣SD=0.541) እና በተለምዶ ቁሶች (አማካይ=3.72፣ SD=0.435)፣ ባህላዊ ዘዴ (M=4.385፣ SD፣ 0.497) ከመደበኛው ጋር (አማካይ =3.72፣ኤስዲ =0.435) የሆነ ውጤት ተመዝግቦዋል። በአጠቃላይ የተሻሻሉ ቁሳቁሶችን በመጠቀም የቮልሜትሪክ ትንተና ተግባራዊ ትምህርቶችን ማስተማር የተለመዱ ቁሳቁሶች በሌሉበት ወይም የፋይናንስ ገደብ ባለበት፣ የተለመዱ ቁሳቁሶችን ወይም ሌሎች ነገሮችን መጠቀም በማይችሉበት ሁኔታ ጥሩ አመረጩ መንገድ መሆኑ በጥናቱ ተረጋግጧል።

In conclusion, teaching practical lessons of volumetric analysis using improvised materials is a good strategy in the absence of conventional materials or in conditions where financial constraints would not permit the use of conventional materials or some other factors.

Keywords: Alternative practicals; conventional methods; improvisation; perceptions; traditional method; volumetric analysis.

ቁልፍ ቃላት:- አማራጭ ተግባራዊ፣ የተለመዱ ዘዴዎ፣ ማሻሻያ፣ ግንዛቤዎች፣ ባህላዊ ዘዴ፣ ጥራዝ ትንተና፤

Department of Mathematical Sciences

Year of Graduation 2023

Mathematical modelling of echinococcosis in humans, dogs and sheep

Getachew Bitew Birhan

ABSTRACT

In this study, mathematical models for the dynamics of Cystic Echinococcosis transmission in populations of dogs, sheep, and people are developed and analysed. The predator-prey interaction in these populations is considered and analysed. The primary objective of taking this model into account is to determine sufficient conditions to ensure the existence of a stable equilibrium point which represents coexistence of the three populations. A mathematical model for the dynamics of Cystic Echinococcosis transmission in the absence of controls is then formulated and analysed. Analytically, the basic reproduction number R0 and equilibrium points are determined. To examine the dynamics of the disease, stability analysis of the disease-free equilibrium and endemic equilibrium is carried out. The results show

የኢቺኖኮከሲስ የሂሳብ ሞዴል በሰዎች፣ ውሾች እና በግ ውስጥ፤

በጌታቸው ቢተው ብርሃን

አጠቃሎ

በዚህ ጥናት ውስጥ በውሻ፣ በበግ እና በሰዎች ውስጥ የሳይስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ስርጭት ተለዋዋጭነት የሂሳብ ሞዴሎች እንዲሆኑ ተዘጋጅተው ተንትነዋል። በዚህም እነዚህ እንስሳት (በጎች፣ ውሻ እና ሰው) ውስጥ ያለው የአዳኝ-ታአዳኝ መስተጋብር ግምት ውስጥ ገብቶ ይተነተናል። ይህንን ሞዴል ግምት ውስጥ ማስገባት ዋናው ዓላማ፣ የሶስቱን እንስሳቶች አብሮ መኖርን የሚወክል የተረጋጋ ሚዛናዊነት መኖሩን ለማረጋገጥና በጣም ጥንታዊ ሁኔታዎችን ለመወሰን ነው። ለዚህም እንዲረዳ ቁጥጥሮች በሌሉበት የሳይስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ስርጭት ተለዋዋጭነት የሂሳብ ሞዴል ተዘጋጅቶ ይተነተናል። በመተንተን መሰረታዊ የመራቢያ ቁጥር R0 እና ሚዛናዊ ነጥቦች ተወስነዋል፡ ፡ የበሽታውን ተለዋዋጭነት ለመመርመር፣ የበሽታውን የነጻ ሚዛን እና የኢንዶሚክ ሚዛን መረጋጋት ትንተና ተካሂዷል። በትንተናው የተገኘው ውጤት. ውጤቶቹ እንደሚያሳየው ከበሽታ ነጻ የሆነው ሚዛን R0 1 ከሆነ፣ በአለም አቀፍ ደረጃ የተረጋጋ ሲሆን፣ ካልሆነ

that the disease-free equilibrium is globally asymptotically stable if R0 1, and unstable otherwise. It is further demonstrated that the endemic equilibrium is asymptotically stable if R0 > 1. To support analytic results, numerical simulations are carried out. Sensitivity analyses of the critical parameters are performed. In the result, it is shown that the transmission rate of Echinococcus' eggs from the environment to sheep (es) is the most influential parameter in the dynamics of Cystic Echinococcosis. To this effect, a model for the spread of Cystic Echinococcosis under interventions that involve vaccination of sheep and cleaning or disinfection of the environment is formulated and studied. The disease-free and endemic equilibrium points of the model are calculated. The control reproduction number Rc for the deterministic model is derived, and the global dynamics are established by the values of Rc. The disease-free equilibrium is globally asymptotically stable if and only if the control reproduction number Rc 1, and the disease will be wiped out of the populations. For Rc > 1, using Volterra-Lyapunov stable matrices, it is proven that the endemic equilibrium is globally asymptotically stable, and the disease persists. Sensitivity analyses on the control reproduction number Rc is carried out. It is revealed that the transmission rate from sheep to dogs (sd) is the most influential parameter in the dynamics of Cystic Echinococcosis. To illustrate the analytical results and establish the long-term behaviour of the disease, numerical simulations are performed. The impact of control strategies is investigated. It is shown that, whenever vaccination of sheep is carried out solely or in combination with cleaning or disinfection of the environment, transmission of Cystic Echinococcosis can be controlled. However, with cleaning or disinfecting of the environment alone,

ደግሞ ያልተረጋጋ ነው። R0> 1 የትንታኔ ውጤቶችን ለመደገፍ የቁጥር ማስመሰያዎች ከተደረጉ የ endemic equilibrium ምንም ምልክት በማይታይበት ሁኔታ የተረጋጋ መሆኑን ውጤቱ ያሳያል። በውጤቱ ውስጥ የኢቺኖኮከስ እንቁላሎች ከአካባቢው ወደ በግ የሚተላለፉበት ፍጥነት፣ በሳይስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ተለዋዋጭነት ውስጥ እጅግ በጣም ብዙ መሆኑን ያሳያል። ለዚህም የበግ ክትባት እና የአካባቢን ማጽዳት ወይም መበከልን በሚያካትቱ ጣልቃገብነቶች ውስጥ የሲስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ስርጭት ሞዴል ተዘጋጅቷል እና ይጠናል። የአምሳያው ከበሽታ-ነጻ እና ሥር የሰደደ ሚዛን ነጥቦች ያሳያሉ፡ ፡ የመቆጣጠሪያው ማባዛት ቁጥር Rc ለዋነኛ ሞዴል የተገኘ ነው። የቁጥጥር መባዛት ቁጥር Rc 1 ከሆነ እና በሽታው ከህዝቡ ውስጥ የሚጠፋ ከሆነ ከበሽታ-ነጻ የሆነው ሚዛን በአለም አቀፍ ደረጃ የተረጋጋ ነው። ለ Rc> 1፣ Volterra-Lyapunov የተረጋጋ ማትሪክስ በመጠቀም፣ የendemic equilibrium በዓለም አቀፍ ደረጃ ምንም ምልክት በማይታይበት ሁኔታ በሽታው እንደቀጠለ ተረጋግጧል። በሳይስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ተለዋዋጭነት ውስጥ፣ ከበግ ወደ ውሻ (ኤስዲ) የመተላለፊያው መጠን በጣም ከፍተኛው እንደሆነ በጥናቱ ተገልጧል። ትንታኔያዊ ውጤቶችን ለማሳየት እና የበሽታውን የረጅም ጊዜ ባህሪ ለመመስረት የቁጥጥር ማስመሰያዎች ተከናውነዋል። በዚህም የቁጥጥር ስልቶች ተጽእኖ ይመረመራል። የበግ ክትባትን በብቸኝነት ወይም ከጽዳት ወይም ከአካባቢ ብክለት ጋር በማጣመር ሲስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ስርጭትን መቆጣጠር እንደሚቻልም ጥናቱ ያሳያል። ነገር ግን አካባቢን በማጽዳት ወይም በመበከል ብቻ በሽታው በህዝቡ ውስጥ ሊኖር እናዳይችል ማድረግ አይቻልም። በተጨማሪም ትናቱ በበጎች፣ በውሻ እና በሰው ህዝቦች ውስጥ ለሳይስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ሞዴል ጥሩ የቁጥጥር ዘዴ ለመተግበር የሚረዱ ሁሌታዎችን ጥቁሟል። ዋናው ዓላማ የጣልቃ ገብነት ትግበራ ወጪዎችን በመቀነስ፣ በሽታውን ከሶስቱ እንስሳት መቀነስ ወይም ማስወገድ ነው። ጥሩውን የቁጥጥር ችግር ለመፍታት የPontryagin ትንሹን መርህ መጠቀም ለዚህ አንድ መንገድ ነው። የተበከሉ በጎች፣ ውሻ እና ሰው በጊዜ ዝግመተ ለውጥ የሚደረጉ አሃዛዊ ምሳሌዎች የተመቻቹ እና የማያቋርጥ ቁጥጥር

the disease persists in the populations. Furthermore, an optimal control approach is applied to a model of Cystic Echinococcosis in the populations of sheep, dogs and humans. The main objective is to reduce or eliminate the disease from the three populations while minimising the intervention implementation costs. We used Pontryagin's Minimum Principle to solve the optimal control problem. Numerical simulations of the time evolution of infected sheep, dog and human populations are provided to illustrate the effects of optimal and constant controls. It is noticed that the optimal control strategy is better than the small amount constant controls in reducing the prevalence of the disease in the populations. While time independent control(s) is(are) administered at maximum amount, it is also noticed that the optimal control strategy is effective as the time-dependent controls. We also calculate the Incremental Cost Effectiveness Ratio (ICER) to investigate the cost effectiveness of these strategies. Our results show that the most cost-effective strategy for Cystic Echinococcosis control is the combination of vaccination of sheep and cleaning or disinfection of the environment.

Keywords: Echinococcosis; mathematical models; human beings; diseases; dogs' diseases; sheep diseases.

ውጤቶችም በጥናቱ ቀርበዋል። በሰዎች ውስጥ የበሽታውን ስርጭት በመቀነስ ረገድ ከጥቃቅን ቋሚ ቁጥጥሮች የተሻለ የቁጥጥር ስልት አስፈላጊ እንደሆነ ተስተውሏል። የጊዜ ገለልተኛ ቁጥጥር በከፍተኛ መጠን የሚተዳደር ቢሆንም፣ በጊዜ-ጥገኛ ቁጥጥሮች ጥሩው የቁጥጥር ስትራቴጂ ውጤታማ መሆኑም ተመልክቷል። የእነዚህን ስትራቴጂዎች ወጪ ቆጣቢነት ለመመርመር፣ የወጪ ቆጣቢነት ሬሾም (ICER) ተሰልቷል። በዚህም የጥናቱ ውጤት እንደሚያሳየው ለሳይስቲክ ኢቺኖኮከሲስ ቁጥጥር በጣም ወጪ ቆጣቢው ስልት የበግ ክትባት እና የአካባቢን ማጽዳት ወይም መበከል ጥምረት ሆኖ ተገኝቷል።

ቁልፍ ቃላት:- ኢቺኖኮከሲስ፣ የሂሳብ ሞዴሎች፣ የሰዎች በሽታዎች፣ የውሻ በሽታዎች፣ የበግ በሽታዎች፤

Department of Physics

Year of Graduation 2022

Undergraduate physics students' understanding and their representations of introductory nuclear physics concepts

Tafesse Kabtihymer Atlabachew

ABSTRACT

One of the challenges for physics education is to develop and retain the students' conceptual understanding. The developmental phenomenographic research approach can inform effective instructional design that can address such challenges. This study aimed to explore and enhance students' understanding of the concepts of nuclear binding energy, nuclear force, radioactive decay, negative beta decay, and nuclear energy. An exploratory case study design underpinned by the conceptual frameworks of phenomenography and Variation Theory of Learning was carried out. In phase one, data were collected using semi-structured interviews from *group one students* (N = 30) who were exposed to traditional instruction. Their categories of description were constructed using Phenomenography. Again, these categories were analysed using the Variation Theory of Learning to identify the relevant and irrelevant critical aspects of each concept discerned by students. These aspects indicated the students' different ways of understanding. Based on these, the multiple representations (MR's) based instruction was developed. In phase two, *group two students* (N= 40) were exposed to this instructional intervention. Data were collected from these students using an

የቅድመ ምረቃ ፊዚክስ ተማሪዎች ለኑክሌር ፊዚክስ መሰረታዊ ጽንሰ-ሀሳቦች ያላቸው ግንዛቤ እና አወካከላቸው፤

በታፈሰ ካብትህይመር አጥላባቸው

አጠቃሎ

የፊዚክስ ትምህርት አንዱ ተግዳሮት የተማሪዎችን ፅንሰ-ሃሳባዊ ግንዛቤ ማዳበር ነው። ቀጣይነት ያለው የፍኖሜኖግራፊ የምርምር ዘዴ ይህን ተግዳሮት ሊያቃልል የሚችል የማስተማሪያ ዘዴን ለመንደፍ የሚያስችል መረጃን ይሰጣል። ይህ ጥናት ተማሪዎች ስለ ኑክሌር አጣማጅ ጉልበት፣ ኑክሌር ኃይል፣ራዲዮ አክቲቫዊ ክስተት፣ ኔጋቲቭ ቤታ ራዲዮ አክቲቫዊ ክስተት አና ኑክሌር ጉልበት ፅንሰ ሀሳቦች ያላቸውን ግንዛቤ ለመመርመር እና ለማዳበር ያለመ ነው። ለዚህም በፍኖሜኖግራፊ እና የመማር ልዩነት ዕይታዎች ማዕቀፍ የተደገፈ የአንድ ጉዳይ ጥናት ተነድፏል። በመጀመሪያ ደረጃ፣ የቡድን አንድ ተማሪዎች (N = 30) በተለመደው የማስተማሪያ ዘዴ ከተማሩ በኋላ፣ ቃለ-መጠይቆችን በመጠቀም መረጃ ተሰብስቧል። አነዚህ መረጃዎች በፍኖሜኖግራፊ ዘዴ ከተተነተኑ በኋላ ተማሪዎቹ ለአያንዳንዱ የኑክሌር ፊዚክስ ፅንሰ-ሀሳብ የሰጧቸው መግለጫዎች በየዘርፉ ተመድበዋል። እንደገና ምድቦቹ በመማር ልዩነት ዕይታ ከተተነተኑ በኋላ በተማሪዎቹ ተነጥለው የታወቁ የእያንዳንዱ የኑክሌር ፊዚክስ ፅንሰ-ሀሳብ ወሳኝ ገጽታዎች ተለይተዋል። አነዚህም ከፅንሰ-ሀሳቡ ጋር ተያያዥነት ያላቸውና የሌላቸው ተብለው ተከፍለዋል። እነዚህም የተማሪዎቹን የተለያዩ ግንዛቤዎች አመልክተዋል። በሁለተኛ ደረጃ፣ ይህንንም መስረት በማድረግ የበርካታ ውክልናዎችን (multiple representations) መሰረት ያደረገ የማስተማር ዘዴ ተነድፏል። የቡድን ሁለት ተማሪዎች (N= 40) በአዚህ ዘዴ ከመማራቸው በፊት፣ በኋላ እና ዘግይቶ ባልተገደበ የጽሑፍ መጠይቅ መረጃ ተሰብስቧል። በሦስቱም

open-ended questionnaire at pre-, post-, and delayed post-intervention. Their categories of description were constructed at the three points of intervention for each concept. In phase three, the results at pre-intervention were used as a baseline and were compared to the results found at post- and delayed post-intervention to explore the efficacy of the intervention. The comparison showed that the MR's based instruction was effective in developing and retaining students' understanding. This could inform how to design effective physics instruction and curriculum based on the different forms of representations to facilitate and enhance students' understanding of a physics concept.

Keywords: Multiple representations; conceptual understanding; Phenomenography; categories of description; Variation Theory of Learning;relevant critical aspects, and irrelevant critical aspects.

ጊዜ ተማሪዎቹ የሰጧቸው መግለጫዎች በየዘርፉ ተመድበዋል። በሦስተኛ ደረጃ፣ ከማስተማር በፊት የተገኙትን ውጤቶች እንደመነሻ በማድረግ እና ከማስተማር በኋላ እና ዘግይቶ ከተገኙት ውጤቶች ጋር በማነፃፀር የአዲሱ የማስተማር ዘዴ ውጤታማ መሆኑ ተረጋግጧል። ይህም የፊዚክስ ፅንሰ-ሃሳባዊ ግንዛቤን ለማደበር የሚያስችሉ በርካታ ውክልናዎችን መሰረት ያደረገ የማስተማር ዘዴን አንዴት ማዘጋጀት አንደሚቻል መረጃን ይሰጣል።

ቁልፍ ቃላት፡- በርካታ ውክልናዎች፣ ፅንሰ-ሃሳባዊ ግንዛቤ፣ ፍኖሜኖግራፊ፣ የመግለጫ ምድቦች፣ የመማር ልዩነት ዕይታ፤ ተያያዥነት ያላቸውና የሌላቸው ወሳኝ ገጽታዎች

Year of Graduation 2023

Mathematical model of HIV/AIDS, Tuberculosis and their coevolution with optimal control: A case study in Ethiopia

Tigabu Kasia Ayele

ABSTRACT

The communicable disease Tuberculosis (TB), human immunodeficiency virus/acquired immune deficiency syndrome (HIV/AIDS) disease, and their co-infection are the most serious public health issues in the world. In this thesis, three population level mathematical models of the three infections in Ethiopia are developed and analysed. The first model considers the dynamics of HIV/AIDS, which

የኤችአይቪ/ኤድስ፤ የሳንባ ነቀርሳ እና የሁለቱ በሽታዎች ጥምረት የዝግመተ ለውጥ ሒሳባዊ ሞዴል ከ ቁጥጥር ጋር፡ በኢትዮጵያ የተደረገ ጥናት፤

በጥጋቡ ካሴ አየለ

አጠቃሎ

የሳንባ ነቀርሳ (ቲቢ) እና ኤችአይቪ/ኤድስ በሽታዎች በዓለም ላይ ካሉት በጣም አሳሳቢ የህዝብ ጤና ችግሮች ዋና ዋናዎቹ ናቸው። በዚህ ጥናት ውስጥ የሶስቱ በሽታዎች ኢንፌክሽ በሶስት የህዝብ ብዛት የሂሳብ ሞዴሎች ተንትኗል። የመጀመሪያው ሞዴል የኤችአይቪ/ኤድስን ተለዋዋጭነት ይመለከታል፤ ይህም የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች፤ ማለትም፣ በበሽታው ያልተያዙ ጥንቃቄ የሚያደርጉ እና የማያደርጉ፣

comprise the following exclusive classes of individuals, the aware and unaware susceptibles, undiagnosed HIV infections, diagnosed HIV infectious with and without AIDS symptoms, and those under HIV treatment. This model considers the rate of becoming aware and unaware as a function of media campaigns, whereas screening and treatment rates are constant. The effective reproduction number, equilibria, and nature of stability were formulated. The bifurcation occurs when the effective reproduction number is equal to unity. This model is extended to a new model which incorporates interventions such as preventive, screening, and treatment strategies. In this model, the optimal control problem is formulated and solved analytically. In addition to this, the optimality system is derived and solved numerically using the forward-backward sweep method (FBSM). Finally, the cost-effectiveness of some combined control strategies is derived. The second model reflects the TB transmission dynamics with drug- resistant TB (DR-TB). The two infectious TB stages, namely drug-sensitive TB and drug-resistant TB, are considered in the model. Assuming that drug-sensitive TB can be cured by first-line anti-TB drugs. In fact, once the Tubercle Bacilli become resistant to one or more anti-TB drugs, the drug-resistant TB occurs. The model is analysed analytically and extended to an optimal control problem via incorporating preventive efforts, case finding, and case holding. In the study, four different strategies are introduced based on a different combination of measures. The optimal control problem is examined both analytically and numerically. The third model describes a new mathematical model of Human Immunodeficiency Virus (HIV) associated with Tuberculosis (TB). This full TB-HIV co-infection model is analysed analytically. This is extended

ያልታወቀ ኤችአይቪ አሰተላላፊ፣ በምርመራ የተረጋገጠ ኤችአይቪ ኤድስ ያለባቸው ፣የኤድስ ምልክቶች ያሳዩ እና የኤድስ ምልክቶች ሳያሳዩ በኤችአይቪ ህክምና ክትትል ስር ያሉ ናቸው። ይህ ሞዴል ለ በሽታው ግንዛቤ እና ጥንቃቄ የሚደረገው መጠን የሚዲያ ዘመቻዎች ተግባር አድርጎ ይቆጥረዋል፤ ነገር ግን የምርመራ እና የህክምና ስልቶች ተመሳሳይ ሙከራ ይከተላል። የበሽታው ስርጭት መለኪያ ቁጥር፣ ሚዛናዊነት እና የመኖርና ያለመኖር ሁኔታወች ተዘጋጅቷል። የበሽታው የመኖርና ያለመኖር ሁኔታወች የበሽታው ስርጭት መለኪያ ቁጥር ከ አንድ ጋር እኩል በሚሆንበት ጊዜ ነው። ይህ ሞዴል ወደ አዲስ ሞዴል የተሻሻለ ሲሆን፣ ይህም እንደ ቅድመ መከላከያ፣ ምርመራ እና የህክምና ስልቶች ያሉ መቆጣጠርያ መንገዶች ያካትታል። በዚህ ሞዴል ውስጥ, በጣም ጥሩው የቁጥጥር መንገድ ቀርቦ ትንታኔ ተደርጎበታል። ከዚህ በተጨማሪ ጥሩው የቁጥጥር መንገድ ተቀምሮ መፍትሄው በተለየ መንገድ (ኤፍ.ቢ.ኤስ.ኤም.) በመጠቀም ተሰርቶአል። በመጨረሻም፣ የተመረጡ የቁጥጥር ስልቶች ወጪ ቆጣቢነት ተሰልቷል። ሁለተኛው ሞዴል የቲቢ ስርጭት ተለዋዋጭነትን ከ ጸረ ቲቢ-መድሃኒት የሚቋቋም በሽታ አይነት (DR-TB) ያንጸባርቃል። ሁለቱ ተላላፊ የቲቢ ደረጃዎች ማለትም መድሀኒት የሚያክመው ቲቢ እና ጸረ ቲቢ-መድሃኒት የሚቋቋም ቲቢ በሞዴሉ ውስጥ ተካተዋል። መድሃኒት የሚያክመው ቲቢ መጀመርያ በሚታዘዘው ፀረ-ቲቢ መድሀኒቶች ቲዩበርክል ባሲሊው ይወገዳል ። በእርግጥ፣ ቲዩበርክል ባሲሊ አንድ ወይም ከዚያ በላይ ፀረ-ቲቢ መድኃኒቶችን መቋቋም ሲጀምር፣ መድኃኒት የመቋቋም ችሎታ ያለው ቲቢ ይከሰታል። ሞዴሉን በመተንተን እንዲሁም የመከላከያ መንገዶችን፤ በሽተኞችን ፈልጎ በመለየት እንዲሁም በሽተኞችን ህክምናቸውን በአግባቡ እንዲጨርሱ በማድረግ ማሻሻያ ተደርጎበታል፡ ፡ የተሻሻለው ሞደል በአግባቡ ተተንትኖአል። በጥናቱ ውስጥ በተለያዩ የመቆጣጠርያ መንገዶች ጥምረት ላይ በመመስረት አራት የተለያዩ ጥሩ የመቆጣጠርያ ስልቶች ተግባራዊ ተደርገው ተተንትነዋል። ሦስተኛው ሞዴል ከሳንባ ነቀርሳ (ቲቢ) ጋር የተያያዘውን የሰው ልጅ የበሽታ መከላከያ ቫይረስ (ኤችአይቪ) አዲስ የሂሳብ ሞዴል ይገልፃል፤ ይህ ሙሉ የቲቢ-ኤችአይቪ የጋራ-ኢንፌክሽን ሞዴል ተተንትኖአል። ሞዴሉ

to an optimal control problem by using controlling variables such as preventive efforts, case finding effort for TB, and HIV treatment. We proposed four strategies, which are combinations of two or more control measures at a time. The model with controls is analysed both analytically and numerically. The numerical results are derived using the classical Runge-Kutta method of order four (RK4-method). The finding suggests that optimal combination strategies are used to reduce both the disease burden and the cost of intervention. Further, the cost-effectiveness of each strategy is assessed to identify the best cost-effective approach the fight against TB-HIV co-infection in Ethiopia.

Keywords: HIV/AIDS; TB; co-dynamics; RK4-method; equilibrium; stability; bifurcations; optimal control; FBSM; cost-effective analysis.

የ የቲቢ እና የኤችአይቪ ቅድመ መከላከያ መንገዶችን ፤የቲቢ በሽተኞችን ፈልጎ በመለየት እና የኤችአይቪ ሕክምናን በማካተት የበለጠ ተሻሽሎ ተተንትኖአል፡፡ ለዚህ ጥናት አራት ስትራቴጂዎች ቀርበዋል፤ እነሱም በአንድ ጊዜ ሁለት ወይም ከዚያ በላይ የመቆጣጠርያ መንገዶችን አጣምሮ መጠቀም ነው፡፡ ይህም ሞዴል በሁለቱም ትንታኔወች ቀርቧል፡፡ የሞዴሉ አስፈላጊ ውጤቶች የተሰሩት በክላሲካል (Runge-Kutta) የትእዛዝ አራት (RK4-ዘዴ) ዘዴን በመጠቀም ነው፡፡ ግኝቱ እንደሚያመለክተው የበሽታውን ሸክም እና የመቆጣጠርያን ወጪን ለመቀነስ በጣም ጥሩ የተቀናጁ ስልቶች ሞዴሉ አሳይቷል፡፡ በተጨማሪም በኢትዮጵያ የቲቢ-ኤችአይቪ ቫይረስ የጋራ ጥምረት የሚያመጣውን አደጋ ለመከላከል በሚደረገው ተግባር፤ ማትማቲካል ሞዴሉ ወጪ ቆጣቢ ዘዴን በመለየት ተንትኖ አቅርቧል፡፡

ቁልፍ ቃላት:- ኤችአይቪ / ኤድስ, ቲቢ፣ የጋራ ጥምረት ባህርያት፣ RK4-ዘዴ፤ ሚዛናዊነት፣ የመኖርና ያለመኖር ፣ ባይፈርኬሽንስ፣ ምርጥ ቁጥጥር፣ ኤፍቢኤስኤም፣ ወጪ ቆጣቢ ትንታኔ፤

Graduate School of
Business Leadership

Year of Graduation 2018

Operational performance measurement of world major airlines with a particular emphasis of Ethiopian airlines: an integrated comparative approach

Abeyi Abebe Belay

ABSTRACT

Organisations, specifically the airline industry, are increasingly facing the challenges of operational efficiency measurement. During the past years, enormous attention has been given to the assessment and improvement of the performance of productive systems. However, literature shows that there are limitations of the existing models to measure efficiency uniformly and exhaustively across the airlines. The problems are due to lack of the technical efficient measuring model which unifies and integrates different measuring models into a single model. Therefore, this thesis investigates assessment of the operational performance of world major airlines by employing integrated comparative models to address the above problems. In this study, technical efficiency is addressed among many performance issues by using three types of modes of performance measurement: a non-parametric one, represented by Data Envelopment Analysis (DEA) and a parametric one, represented by Stochastic Frontier Analysis (SFA) and the Balance Scorecard (BSC), which is a strategic management tool. Unlike most of the previous studies, this study integrates the BSC concepts into the DEA and SFA model. To evaluate technical efficiency of major international airlines, the study

በዓለም የሚገኙ ዋና ዋና የአየር መንገዶች የስራ አፈጻጸም፤ በተቀናጀ ንጽጽራዊ አቀራረብ፣ በተለይ የኢትዮጵያ አየር መንገድ ላይ በማተኮር የተደረገ ግምገማ፣

በዐቢይ አበበ በላይ

አጠቃሎ

የተለያዩ ድርጅቶች፣ በተለይም የአየር መንገድ ኢዱስትሪዎች በየወቅቱ የአፈጻጸም መለኪያ ችግር ሲገጥማቸው ይታያል። በተለይ ባ፤ፈው ክፍለ ዘመን የመጨረሻዎቹ ዓመታት የምርታማ ስርዓቶች ለማጥናትና ለማሻሻል ከፍተኛ ጥረቶች ተደርገዋል። ይሁን እንጂ፣ በአሁኑ ወቅት ያሉት ሞዴሎች ሁሉንም አየር መንገዶች በወጥነት በሚያረካ መልኩ ለማጥናት ብቁ ሆነው እንዳልተገኙ የተለያዩ ጥናቶች ያሳያሉ። ችግሩ ያለው የተለያዩ መለኪያ ሞዴሎችን በተሟላና በተቀናጀ መልኩ ለማቅረብ የሚያስችል አንድ ወጥ የቴክኒክ ብቃትን መለኪያ ሞዴል አለመኖር ላይ ነው። ስለሆነም፣ ይህ ጥናት በዓለም ላይ የሚገኙ ዋና ዋና አየር መንገዶችን አሰራር የተቀናጀ ንጽጽራዊ የአጠናን ስልትን ተጠቅሞ በማጥናት ከላይ የተገለጸውን ችግር ለመፍታት ይሞክራል። በዚህ ጥናት ውስጥ የቴክኒክ ብቃትን ችግር ለመለካት ሶስት የአፈጻጸም መለኪያ ሞዴሎች ጥቅም ላይ ውለዋል። እነዚህም በdata envelopment analysis (DEA) አማካይነት ፓራሜትሪክ ያልሆነ፣ Stochastic Frontier analysis (SFA) አማካይነት ፓራሜትሪክ የሆነ፣ እንዲሁም የስትራተጂክ ማኔጅመንት መለኪያ የሆነው Balance Scorecard (BSC) ናቸው። ከዚህ ቀደም ከተደረጉ ጥናቶች በተለየ መልኩ፣ ይህ ጥናት የBSCን ጽንሰ ሀሳብ ከDEA እና ከSFA ጋር አቀናጅቶ ተጠቅሟል። የተቀናጀ ንጽጽራዊ ትንታኔ ለመስጠት ያስቸለው ዘንድ የተለያዩ ዋና ዋና አየር መንገዶችን የቴክኒክ ብቃት ለመለካት ከ2007-2014 ያሉትን መረጃዎች እንዳሉ ተጠቅሟል። የጥናቱ ፕሮጄክት ከDEA እና ከSFA ጋር አብሮ ለማስኬድ፣ ከBSC ጽንሰ ሀሳብ ውስጥ

used a panel of unbalanced data for the year 2007-2014 to make integrated comparative analysis. The research project incorporates seven leading variables and four lagging variables taken from the BSC concept to implement into the DEA and SFA. All the three models of performance measurements have their own strength and limitation if they are used alone. But if the three models are integrated and combined, they would yield better comparative and quality of efficiency assessment. Therefore, the study primarily developed a model beginning from the theoretical framework assumption into building of a unified comparative model of integrated comparative operational efficiency assessment of airlines. The research design and methodology used secondary data collection i.e. annual reports and business reports of airlines which are collected from the airlines own website. The huge amount of financial and operational data cannot be collected by using primary data collection method as it would make it practically impossible and expensive. So by employing secondary data collection method saves time, money and a panel data can be accessed and generated easily. Hence, from the 100 world major airlines population which is ranked by revenue, simple random sampling is used to select 80 samples airlines for this study. First, the BSC identifies the input and output variables. Next, the DEA model ranks the efficiency measurement, identifies the slack variables and benchmarks the airlines. Third, the SFA model identifies technical efficiency, the random error and technical inefficiency. Finally, the technical efficiency estimates obtained from the two techniques are analysed comparatively. The research makes further analysis of a particular case of the Ethiopian Airlines in relation to the most efficient and inefficient airlines and in comparison

ሰባት ዋና ዋና መለኪያ የሚባሉትን እንዲሁም አራት መለስተኛ መለኪያዎችን አቀናጅቶ ተጠቅሞባቸዋል። ሶስቱ የአሰራር መለኪያዎች ለየብቻ ከተጠቀምንባቸው የየራሳቸው ጠንካራ እና ደካማ ጎን አላቸው። ሶስቱንም አቀናጅተንና በአንድነት ከተጠቀምንባቸው ግን የተሻለ ንጽጽራዊና ጥራት ያለው የብቃት መለኪያ ይሆናሉ። ስለሆነም፣ ከመነሻው ከንድፈሀሳባዊ አሰራሮች በመነሳት፣ ለአየር መንገዶቹ የብቃት ጥናት እንዲመች ንጽጽራዊ የተቀናጀ አሰራርን ሞዴል ሊነደፍ ችሏል። የዚህ ጥናት አወቃቀርና ስልት የተመሰረተው ሁለተኛ ደረጃ መረጃዎችን በማሰባሰብ፣ ማለትም ዓመታዊና የአፈጻጸም ሪፖርቶቻቸውን ከየራሳቸው መረብ በማሰባሰብ ላይ ነው። አየር መንገዶቹ ያላቸውን እጅግ ብዙ የፋይናንስና የአፈጻጸም ሪፖርቶችን የመጀመሪያ ደረጃ መረጃዎችን ተጠቅሞ ማሰባሰብ የማይሞከርና ከፍተኛ ወጭም የሚያስከትል ነው። በዚህም የተነሳ ሁለተኛ ደረጃ መረጃዎችን ማሰባሰቡ ጊዜንና ገንዘብን ከመቆጠቡም በላይ በቀላሉ ለመተንተንና ውጤቱን ለማወቅ ያመቻል። በዚህም ምክንያት በገቢ ደረጃቸው ከተመረጡት አንድ መቶ ትላልቅ አየር መንገዶች ውስጥ፣ ቀላል የናሙና አመራረጥ ስልትን በመጠቀም ሰማንያው ተመርጠዋ። በመጀመሪያ ደረጃ BSCው የግብአትና የምርት ውጤት መለኪያዎች ተለይተዋል። ቀጥሎ የDEA ሞዴሉ የብቃት መለኪያዎችን በደረጃ ተቀምጠው፣ ደካማ መለኪያዎችን ለየአየር መንገዶችን ደረጃ መለያ ተደርገዋል። በሶስተኛ ደረጃ፣ SFA ሞዴሉ የቴክኒክ ብቃትንና በዘፈቀደና በቴክኒክ ብቃት ማነስ ሊከሰቱ የሚችሉ ስህተቶችን ተለይተዋል፡ ፡ በመጨረሻ በሁለቱ ዘዴዎች የተገኘው የቴክኒክ ብቃት ግምት በንጽጽራዊነት ተተንትነዋል። ጥናቱ የኢትዮጵያን አየር መንገድን እጅግ ብቃት ካላቸውና ብቃት ከሌላቸው አየር መንገዶችና ከአካባቢም አየር መንገዶች ጋር በማነጻጸር በተለየ ትኩረት ገምግሟል። እጅግ ጥልቅ ጥናት ከተካሄደ በኋላ፣ ሚዛናዊ የድንበር ሽፋን ሞዴል ተሰርቶለታል። በዚህ ሞዴል መሰረት የሶስቱን ሞዴሎች ጥንካሬ በአንድነት በመጠቀም ብቃትን መለካትና ቀደም ሲል ስራ ላይ የዋሉትን አንድና ሁለት ሞዴሎችን አቀናጅቶ ከመጠቀም እጅግ የተሻለ ውጤት ይኖረዋል። የተጠቀምኩበትና የተቀናጀው ስትራተጂክ ሞዴል የአየር መንገዶችን አሰራር ቴክኒካዊ ብቃት የመለካቱን አሰራር ቀለል

with the regional analysis. After extensive tests have been conducted, the 'Balanced Frontier Envelopment' model is developed. According to this model, it is a paramount to measure efficiency with combining the strength of three models together and gives better results than the previous one or two combined models. The developed and integrated strategic model enhances measuring of the operating technical efficiency of airlines. This model benefits the airlines industry in many ways such as minimising the cost and maximising profit through managing technical efficiency which leads to the success of the airlines. From the model perspective, therefore, results of the DEA model is much higher than the result of the SFA model. The DEA model is easier to manipulate than the SFA model because the former does not need the functional form while the later requires a functional form. Furthermore, according to the efficiency finding of the study, first, the European regional airlines are relatively more efficient than the rest of regions in the world. Second, the North America regional airlines are the second more efficient regional airlines in the world. Third, the Ethiopian airlines are the most efficient in Africa when compared with Egypt Air, Kenyan Airways and South African Airways. Fourth, high revenue does not necessarily lead to the technical efficiency of the firm.

Kewords: Operational performance; technical efficiency; Balanced Scorecard; Data Envelopment Analysis; Stochastic Frontier Analysis; efficiency estimate; financial performance; world airlines and ethiopian airlines; comparative model; strategic management; input and output variables; random error; technical inefficiency; panel data; regional analysis; revenue; cost minimization; profit maximization; efficiency assessment.

ያደርገዋል። ይህ ሞዴል ወጭን መቀነስን፣ የአየር መንገዶችን ውጤታማነት ከፍ የሚያደርገውን ትርፋማነትን ማሳደግን በመሳሰሉ ሁኔታዎች፣ ለአየር መንገዶች ከፍተኛ ጠቀሜታ ይኖረዋል። ስለዚህም፣ ከሞዴሎቹ አንፃር ስንመለከት በDEA ሞዴል የተገኘው ውጤት በSFA ከተገኘው ከፍ ያለ ነው። የDEA ሞዴል ምናባዊ ቅጽን (Functional form) ስለማይጠቀምና የSFA ሞዴል ያንን ስለሚጠቀም የመጀመሪያው ከሁለተኛው ይልቅ ለአሰራር ያመቻል። ከዚህም በላይ በጥናቱ በተገኘው የብቃት መለኪያ መሰረት፣ የአውሮፓ አየር መንገዶች ከሌሎች አየር መንገዶች የተሻለ ብቃት አላቸው። ሁለተኛ የሰሜን አሜሪካ አየር መንገዶች በዓለም ከሚገኙ አየር መንገዶች በብቃት በሁለተኛ ደረጃ የሚመደቡ ናቸው። ሶስተኛ ከግብፅ፣ ከኬንያና ከደቡብ አፍሪካ አየር መንገዶች ጋር ሲነጻጸር፣ የኢትዮጵያ አየር መንገድ ከአፍሪካ እጅግ ብቃት ያለው አየር መንገድ ነው፡ ፡ አራተኛ፣ ከፍተኛ ገቢ ማግኘት የድርጅቶቹን የብቃት ደረጃ በግድ የሚወስን አይደለም።

ቁልፍ ቃላት:- የተግባር አፈጻጸም ፥ ቴክኒካል ቅልጥፍና፥ ሚዛኑን የጠበቀ የውጤት ካርድ (ቢኤስሲ)፥ የመረጃ ኢንቬሎፕመንት ትንተና (ዲኢኤ)፥የውጤታማነት ግምት፥ የፋይናንስ አፈጻጸም፥ የአለም አየር መንገድ፥ የኢትዮጵያ አየር መንገድ፥ የንፅፅር ሞዴል፥ ስትራቴጂካዊ አስተዳደር; ግብአት እና የውጤት ተለዋዋጮች፥ የዘፈቀደ ስህተት፥የቴክኒክ ብቃት ማነስ፥ ፓነል ውሂብ፥ የክልል ትንተና ፥ የገቢ፥ ወጪን ማሳነስ፥ ትርፍ ከፍተኛ ፥ የውጤታማነት ግምገማ

An interest rate commission agent banking system (AIRCABS)

Ameha Tefera Tessema

ABSTRACT

An interest rate commission agent banking business model was developed in the year 2015 by Ethiopian, Ameha Tefera Tessema. It is defined as a system adopted by the bank to be an agent for investors' loan funding to entrepreneurs getting the fund seller and buyer agreement to administer the loan after disbursement by retaining a reasonable interest rate commission from the agreed investors' loan funding credit price. The research sought to investigate the effect of investor loan funding, credit risk and liquidity crunch, on AIRCABS sustainability and profitability. To test the viability of an interest rate commission agent banking system, the researcher collected primary data using structured survey questionnaires from a sample population of 300 bank professionals and secondary data using twenty-three years' financial statements, which were published in the period from 1 July 1993 to June 2016, of one government bank and 15 private commercial banks in Ethiopia. To test the research hypotheses, coefficient of variation, canonical correlation and multinomial logistic regression statistical tools were employed and to analyse the survey questionnaires the Cronbach alpha, kuder-Richardson, coefficient of variation and factor analysis were used. The statistical results showed that AIRCABS was not affected by credit risk and the liquidity crunch and the increase of investor loan funding increased AIRCABS' sustainability and profitability. Calculating the discrete market deposit interest incentive, taking into account the depositor

የወለድ ተመን ኮሚሽን ወኪል የባንክ አሰራር ሥርዓት (AIR-CABS)፤

አመሃ ተፈራ ተሰማ

አጠቃሎ

በወለድ ምጣኔ ላይ ተመስርቶ በሚከፈል ኮሚሽን ላይ የተመሰረቱ የባንኮች አሰራር ሞዴል በኢትዮጵያዊዉ አመሃ ተፈራ ተሰማ ጥቅምት 2008 ዓ.ም ተፈጥሮአል። አሰራሩ ባንኮች የኢንቨስተሮች ወኪል በመሆን፣ ለስራ ፈጣሪዎች የሚያበድሩትና ብድር ፈንድ ገዥና ሻጮን የሚያገናኙበትና ሲሆን፣ ባንኮች በሚደረሱበት ስምምነት መሰረት ከወለዱ የሚታሰብ ገቢ የሚያገኙበት ነው። ይህ ጥናት ያተኮረው የኢንቨስተሮች ብድር ፈንድ፣ ከብድር ጋር ተያይዞ የሚመጣ ስጋትና የፋይናንስ ፍሰት በወለድ ምጣኔ ላይ ተመስርቶ፣ በሚከፈል ኮሚሽን ላይ የተመሰረቱ ባንኮች ዘላቂነትና ትርፋማነት ላይ የሚኖረውን ተፅዕኖ መመርመር ላይ ነው። በወለድ ምጣኔ ላይ ተመስርቶ የሚከፈል ኮሚሽን ላይ የተመሰረቱ ባንኮችን ዘላቂነት ለመፈተሽ አጥኚው(አመሃ ተፈራ ተሰማ) በስርዓት በተደራጀ መጠይቅ ከ300 ናሙናዎች ከኢትዮጵያ፣ ማለትም የባንክ ሰራተኞች ጋር ቃለ መጠይቅ በማድረግና የሃያ ሶስት ዓመታት የተደራጀ የፋይናንስ ሪፖርቶችን በመጠቀም ሁለተኛ ደረጃ መረጃዎችን አሰባስቧል። እነዚህ ሪፖርቶች በአንድ የመንግስትና 15 የግል ባንኮች፣ ከጁላይ 1፣ 1993 እስከ ጁን 2016 ታትመው የወጡ ናቸው። የጥናቱን መላምት ለማረጋገጥ ተለዋዋጭነቱን (Coefficient of variation)፣ canonical correlation እና multinomial logistic regression የተሰኙ የስታቲስቲክስ መለኪያዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። በመጠይቅ የተገኘውን መረጃ ለመተንተንም Cronbach alpha, kudre Richardson, coefficient of variation እና factor analysis የተሰኙ ፕሮግራሞች ተግባራዊ ተደርጓል። በጥናቱ ውጤት መሰረት፣ የስታቲስቲክሱ ውጤት እንደሚያመለክተው ከብድር ጋር ተያይዞ የሚመጣ ስጋትና የፋይናንስ ፍሰት በወለድ ምጣኔ ላይ ተመስርቶ በሚከፈል ኮሚሽን ላይ የተመሰረቱ ባንኮች አሰራር ተፅዕኖ እንደማያሳድርና የኢንቨስተሮች የብድር ፈንድ

who later shifted to an investor position to get a proportionate credit price instead of a deposit interest rate on the fund already invested by the bank which later shifted to an agent position, elicited increasing stability of money deposited by depositors.

Keywords: Investor loan funding; discrete market deposit interest rate; agent bank model; profitability and sustainability; stable deposit.

ከፍ ማለት የባንኮቹን ዘላቂነትና ትርፋማነት ከፍ እንደሚያደርግ ታይቷል። ባንክ ውስጥ ካስቀመጠው ድርሻና የገንዘብ መጠን ላይ ተመስርቶ፣ ከባንክ ከሚያገኘው ወለድ ይልቅ የተሻለ የብድር ወለድ ድርሻ ለማግኘት ሲል ወደ ኢንቨስተርነት የተለወጠ የባንክ ገንዘብ አስቀማጭ ደንበኛ የገንዘቡ መጠንና ዋስትና የተሻለና አስተማማኝ ደረጃ ላይ እንደሚሆን ጥናቱ አመልክቷል።

ቁልፍ ቃላት፡- ያበዳሪዉ ገንዘብ፣ የገንዘብ ተቀማጭ ማበረታቻ ወለድ፣ ያበዳሪዉ ወኪል ባንክ አሠራር፣ ትርፋማነት፣ ዘለቄታዊነት፣ የተረጋጋ የባንክ ቍጠባ ገንዘብ

Corporate governance, antecedents and performance implications in the Ethiopian non-financial share companies: a contingency perspective

Anteneh Eshetu Tizazu

ABSTRACT

Corporate governance has been a hot bed for scholars from diverse disciplines. Managers whose interests are not congruent with that of shareholders' do not have the incentive to maximise shareholder value. Agency Theory implicitly assumes corporations as arenas of the principal-agent conflict. On the other hand, organisational perspectives maintain that firms differ in their adopted corporate governance level depending on the environmental contingencies in which they operate. This study develops a contingency framework by synthesizing Agency Theory and Organization Theory. The aims of this study are to examine the effect of firm level contingencies on corporate governance and examine the moderating impact of firm level contingencies on the relationship between corporate governance and firm

የኮርፖሬት አስተዳደር፣ ቀዳሚ ምክኒያቶችና በተቋም አፈጻጸም ላይ ያለው ተፅዕኖ በኢትዮጵያ በሚገኙ የፋይናንስ ባልሆኑ የሽርክና ኩባንያዎች ላይ:የ ኮንቲንጀንሲ ምልከታ

በአንተነህ እሸቱ ትዕዛዙ

አጠቃሎ

የኮርፖሬት አመራር በተለያዩ ሙያ ዘርፎች ለተሰማሩ ምሁራን አስቸጋሪ ጥያቄ ሆኖ ቆይቷል፡ ፡ ለዚህ አንዱ ምክንያት ደግሞ፣ ከሽርክናው አባላት ጥቅም ጋር የማይጣጣም ፍላጎት ያላቸው ማኔጀሮች የሽርክና አባላትን ትርፍ ከፍ የማድረግ ፍላጎቱ አይኖራቸውም። በውክልና መስራት ላይ ያተኮሩ ንድፈ ሀሳቦች (Agency theory) ኮርፖሬሽኖች በአመራሩና በባለቤቶቹ መካከል ዓይነተኛ ግጭት የሚካሄድባቸው መስኮች ናቸው ይላሉ። በሌላ በኩል፣ ድርጅታዊ አስተሳሰብ (Organizational perspective) ተቋማት እንደ የተሰማሩበት የስራ ዘርፍ፣ የሚከተሉት የአስተዳደር ዘይቤም ይለያያል የሚል አመለካከት አላቸው። የዚህ ጥናት አላማ የውክልና አመራርን ንድፈ ሀሳብና የድርጅትን ንድፈ ሀሳብ በማዋሀድ ሊያሰራ የሚችል መፍትሄ ለመሰንዘር ነው። በዚህም በተቋም ደረጃ ያለው እርግጠኛ ያልሆነ ሁኔታ በኮርፖሬት አመራሩ ላይ ያለውን ተፅዕኖ መመርመርና በኢትዮጵያ በሚገኙ የፋይናንስ

financial performance in the Ethiopian non-financial share companies. Data were collected from public and private sources for 42 companies covering the period 2009-2013. For the first time, the overall corporate governance index is constructed from board structure, ownership structure, disclosure and transparency. By specifying fixed effect regression models, the study accounts for the presence of unobserved firm heterogeneity. Moreover, a moderation fixed effect model is specified for the corporate governance-performance relationship. Results show that firms choose their corporate governance in response to contexts in which they operate. High-risk firms have good corporate governance. Corporate governance is enhanced if the largest owner is government or bank. Findings show not only the positive influence of corporate governance on financial performance but also the positive effect of corporate governance on financial performance is enhanced where there are high agency problems. Firm growth, firm-level risk and identity of the largest shareholder, moderate the relationship between corporate governance and firm financial performance. The study contributes to the literature by providing evidence that firms endogenously choose their corporate governance and the effect of corporate governance on performance depends on firm-level contingencies. For practice, the positive link between corporate governance and financial performance informs us that instituting and enforcing corporate governance should be taken seriously. Areas that require priority include the legal frameworks and their enforcement, additional corporate governance standards, strong financial markets, particularly a stock market. Future research can build on the limitations of the study. For instance, researchers

ያልሆኑ ተቋማት ውስጥ በተቋም ደረጃ አጠራጣሪ ሁኔታ ከተቋም ደረጃ ባለው አመራርና በፋይናንስ አተገባበር ላይ ባላቸው ግንኙነት የሚጫወተውን የማስተባበር ሚና ያጠናል። ለዚህም ከ2001-2005 ዓመተ ምህረት ያሉ መረጃዎች ከ42 የመንግስትና የግል ኩባንያዎች ተሰብስቧል፡ ፡ ለመጀመሪያ ጊዜ ከቦርድ አወቃቀር፣ ከባለ ድርሻዎች ማንነት፣ እንዲሁም ከመረጃ አሰጣጥና ከግልጸኝነታቸው በመነሳት ለሁሉም የኮርፖሬት አመራር የሚሰራ ጠቋሚ ማውጣት ተችሏል። በመሆኑም fixed effect regression model በመጠቀም፣ በድርጅቱ ውስጥ በግልጽ የማይታዩ ልዩነቶች መኖራቸውን ለማውጣት ተችሏል፡ ፡ ከዚህም በላይ፣ በኮርፖሬት አመራርና የስራ አፈጻጸም መካከል ያለውን ግንኙነት ለመወሰንም a moderation fixed effect model የተሰኘው ተለይቷል። የዚህ ውጤት የመለከተውም ተቋማት የኮርፖሬት አመራራቸውን የሚመርጡት በተሰማሩበት መስክ ላይ ተመስርተው መሆኑን ነው። ከፍተኛ ስጋት ያለባቸው ድርጅቶች የተሻለ የኮርፖሬት አመራር አላቸው። ከፍተኛውን ባለቤትነት የያዙት መንግስት ወይም ባንኮች በሚሆኑበት ጊዜ የኮርፖሬቱ አመራር የተሻለ ይሆናል። ግኝቶቹ የሚያሳዩት ኮርፖሬት አመራር በፋይናንስ አፈጻጸም ላይ ያለውን አዎንታዊ ተፅዕኖ ብቻ ሳይሆን በተቋማት ላይ ከፍተኛ ችግር ባለበትም ወቅት የኮርፖሬቱ አመራር በፋይናንስ አፈጻጸም ላይ አዎንታዊ ተፅዕኖ እንደሚኖረው ጭምር ያመለክታል። የድርጅቶቹ ዕድገት፣ በተቋም ደረጃ ያሉ መሰናክሎች እና የከፍተኛው የሽርክና ባለቤት ማንነት በኮርፖሬቱ አመራርና በድርጅቱ የፋይናንስ አፈጻጸም ላይ የራሳቸውን ሚና ይጫወታሉ። ጥናቱ ተቋማት ኮርፖሬት አመራራቸውን ከውስጣቸው እንደሚያወጡና ኮርፖሬት አመራር በአፈጻጸም ላይ የሚኖረው ተፅዕኖ የሚወሰነው በተቋም ደረጃ ባለ አፈጻጸም መሆኑን በማሳየት ጥናቱ እስካሁን ባሉ ዕውቀቶች ላይ ተጨማሪ መረጃ ይሆናል። ለተግባራዊ አፈጻጸም፣ በኮርፖሬት አመራርና በፋይናንስ አፈጻጸም መካከል ያለው አዎንታዊ ግንኙነት የሚያሳየን የኮርፖሬት አመራርን ማቋቋሙና መተግበሩ ከፍተኛ ትኩረት የሚሻ ጉዳይ መሆኑን ነው። በዚህ ውስጥ ከፍተኛ ትኩረት የሚሹ ጉዳዮች፣ የደንቦች መኖርና ትግበራ፣ ተጨማሪ የኮርፖሬት አስተዳደር ደረጃዎችን መወሰን፣ ጠንካራ የፋይናንስ ገበያ በተለይም ስቶክ

can increase the sample size, compare industries or perform cross-country studies.

Keywords: Corporate Governance; Agency Theory; Organization Theory; Contingency Perspective; Firm-Level Contingency; financial performance; non-financial share company; Ethiopia.

ማርኬት ናቸው። የጥናቱን ውሱንነት ለመተካት ወደፊት ሌሎች ጥናቶች (የናሙናውን መጠን በመጨመር፣ ኢንዱስትሪዎችን በማነፃጸር፣ በአገር አቀፍ ደረጃ ናሙና በመሰብሰብ፣ . . ወዘተ.) ሊካሄዱ ይችላሉ።

ቁልፍ ቃላት:- ኮርፖሬት አስተዳደር፣ በውክልና የማስተዳደር ንድፈ ሀሳብ፣ ተቋማዊ ንድፈ ሀሳብ፣ ኮንቲንጀንሲ ምልከታ፣ ተቋማዊ ምክኒያቶች፣የፋይናንስ አፈፃፀም፣ ፋይናንስ ያልሆኑ የሽርክና ኩባንያዎች

Transformation leadership and marketing performance: the mediating role of organizational learning and customer orientation

Hailemariam Kebede Gelgile

ABSTRACT

The making and breaking power of leadership has never been disputable. It is believed to be the single most important factor by which organisations used to exploit opportunities and survive hardships. Despite the fact that all functional areas are not immune to the consequences of good and bad leadership, marketing is uniquely sensitive. Unarguably, all leadership styles are not expected to equally impact marketing performance. A leader of character who inspires followers, helps employees to use their potential, allows employees to make and fix errors, and paves ways for employee advancement, is one typically needed by organisations. This kind of leader is even more critical for those organisations operating in a brutally competitive market like the brewing one in Ethiopia. This study is designed to investigate the direct and indirect impact of Transformational Leadership on marketing performance. Moreover, the moderating effect of leaders' experience and the

ድርጅታዊ ልምድና ደንበኛ ላይ ማተኮር የለውጥ አመራር እና የግብይት አፈጻጸም ለማመቻቸት ያላቸው ሚና፤

ኃይለማርያም ከበደ ገልገሌ

አጠቃሎ

የአመራር ስራ ነገሮችን ለማሳካት ወይንም ለማበላሸት ያላቸው ሚና አከራካሪ ሆኖ አያውቅም። ድርጅቶች አጋጣሚዎችን ለመጠቀምና ችግሮችን ለማለፍ ብቸኛው መንገድ የአመራር ክህሎት ብቃት መሆኑ ይታመንበታል፡ ፡ ሁሉም የስራ መስኮች ከጥሩ ወይም መጥፎ አመራር ከሚያስከትላቸው ውጤቶች ነፃ ባይሆኑም የግብይት ጉዳይ ግን እጅግ ተጋላጭ ነው። ሁሉም የአመራር ስልቶች በግብይት ላይ ያላቸው ተፅዕኖ ተመሳሳይ አለመሆኑ አያከራክርም። ድርጅቶች የሚፈልጉት ተከታዮቹን ማነቃቃት የሚችል፣ ሰራተኞች ያላቸውን አቅም አሟጠው እንዲጠቀሙበት የሚያበረታታ፣ ሰራተኞች ስህተት እንዲፈጽሙና ራሳቸው እንዲያርሙ የሚደግፍ የሚረዳ መሪ ነው። እንዲህ ዓይነቱ መሪ እጅግ ውድድር በሚበዛበት ሁኔታ በሚንቀሳቀሱ፣ ለምሳሌ በኢትዮጵያ እንዳሉት ዓይነት የቢራ ፋብሪካዎች ውስጥ፣ ወሳኝ ነው። ይህ ጥናት ያተኮረው በግብይት አፈጻጸም ውስጥ የለውጥ አመራርን ቀጥተኛና ቀጥተኛ ያልሆነ ተፅዕኖ መመርመር ላይ ነው፡ ፡ ከዚህም በተጨማሪ፣ ጥናቱ የአመራር ልምድ፣ የመሪው ፆታ፣ የአመራር ደረጃ እና የፋብሪካው ስፋትንም ከግምት በማስገባት ይተነትናል። ጥናቱ የተጠቀመው በአራቱ ለናሙናነት በተመረጡ

impact of group difference in leaders' gender, leaders' position and brewery sizes are studied. The unit of analysis are managers and decision-makers (committee members) from the four sample breweries (St. George Brewery, Meta Abo Brewery, Raya Brewery, and Habesha Brewery). The data are collected from 211 respondents. In the study, in addition to the data cleaning procedures, all the multivariate data analysis assumptions are ensured. A model is developed and tested using a survey methodology. Four properly validated instruments, one self-designed (for marketing performance construct) and three adopted (for transformational leadership, organisational learning, and customer orientation constructs) are used. The validation work is ensured through factor analysis (exploratory and confirmatory). Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) are worked out using SPSS 21 and AMOS 21 packages respectively. Data is analysed through the structural equation modelling technique. Results show that, the Transformational Leadership style is positively and significantly associated with marketing performance, organisational learning, and customer orientation. Moreover, it is found that Transformational Leadership indirectly and positively impacts marketing performance. Nevertheless, the hypothesised moderation effect of experience for the impacts of Transformational Leadership on customer orientation failed to be significant. The study contributes a lot by narrowing the wide literature gap existed in the topic area in the context of the developing world. Secondary evidences are strongly discussed on the antecedents and outcomes of Transformational Leadership and marketing performance. Thus, it is the researcher's belief that now because of this study, value is added to the body of knowledge

(የቅዱስ ጊዮርጊስ፣ ሜታ አቦ፣ ራያ እና ሐበሻ) ቢራ ፋብሪካዎች ያሉ ማኔጀሮችንና ውሳኔ ሰጭዎችን ነው። መረጃ የተሰባሰበው ከ211 ግለሰቦች ነው፡፡ በጥናቱ፣ የተሰባሰቡ መረጃዎችን ከማጽዳት አሰራሮችን ከመከተል በተጨማሪ፣ በርካታ ተለዋዋጭ መረጃዎችን (multivariate data analysis) ለመተንተን የተቀመጡ ግምቶች ሁሉ ተወስደዋል። የአጠናን ስርዓቱን በመከተል አንድ ሞዴል ተነድፎ የሚሰራ መሆኑ ተፈትሿል፡፡ ለዚህም አንድ በአጥኚው የተነደፈ (የግብይት አፈጻጸምን ለመለካት)፣ ሶስት ከሌሎች የተወሰዱ (ለአሻጋሪ አመራር፣ ድርጅታዊ አመራር፣ ደንበኛን የማስተናገድ ሁኔታን) በጠቅላላ አራት የተረጋገጡ መለኪያዎችን ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡ ግኝቱን የማረጋገጡ ስራ የተከናወነውም ገላጭና አረጋጋጭ የሆነውም factor analysis በመጠቀም ተከናውኗል። Exploratory factor analysis (EFA) እና Confirmatory factor analysis (CFA) የተሰራው እንደ ቅደም ተከተላቸው SPSS 21 እና AMOS 21 የተሰኙትን የስታቲስክስ ትንታኔ ስልቶችን በመጠቀም ነው። በተጨማሪም structural equation modeling መረጃውን ለመተንተን ጥቅም ላይ ውሏል። ይናቱ ውጤት እንደሚያሳየው አሸጋጋሪ የአመራር ስልት በአዎንታዊና በከፍተኛ ደረጃ ከግብይት አፈጻጸም፣ ከድርጅት መማር እና ከደንበኛ አያያዝ ጋር የተቆራኘ ነው። ከዚህም በላይ አሻጋሪ አመራር በተዘዋዋሪና አዎንታዊ በሆነ መልኩ የግብይት አፈጻጸም ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድር ሆኖ ተገኝቷል። ይሁንና፣ የስራ ልምድ፣ አሻጋሪ አመራር በደንበኛ አያያዝ ላይ ተፅዕኖ እንዲያሳድር የራሱን ሚና ይጫወታል የሚለው ግምት ከፍተኛ ሆኖ አልተገኘም። ጥናቱ በታዳጊ አገሮች ውስጥ ይህንን ርዕስ በተመለከተ በስነ ጽሑፍ ደረጃ የነበረውን ሰፊ የአመለካከት ልዩነት ማጥበብ ችሏል። ሁለተኛ ደረጃ መረጃዎች አሻጋሪ አመራርና የግብይት አፈጻጸምን በተመለከተ ቀደም ሲል የነበሩትንና የጥናቱንም ውጤት በከፍተኛ ደረጃ ዘርዝሯል፡፡ በመሆኑም፣ ይህ ጥናት እስካሁን በነበረው እውቀት ላይ እሴት በመጨመሩ፣ በስራው ላይ የተሰማሩ ሙያተኞችም ሆኑ ተመራማሪዎች ትምህርት እንደሚያገኙበት አጥኝው ያምናል።

ቁልፍ ቃላት:- ተሻጋሪ አመራር፣ የግብይት አፈጻጸም፣ ድርጅታዊ ትምህርት፣ የደንበኛ አተያይ፣ የመሪዎች ልምድ፣ የአስተዳደር አቀማመጥ እና ድርጅታዊ መጠኖች።

and the study can benefit practitioners and academicians alike.

Keywords: Transformational Leadership; Marketing Performance; Organizational Learning; customer orientation; leaders experience; management position and organisational sizes.

The impact of industry concentration on performance, exploring a comprehensive bank performance model: the case of the Ethiopian banking sector

Tesfaye Boru Lelissa

ABSTRACT

There are wide empirical studies and literature that advocate for a strong link between financial sector development and economy growth. Nevertheless, similar to the situation in Sub-Saharan Africa, the share of the financial sector in the overall economy of Ethiopia is at a lower level and can be referred as a shallow financial market. In Ethiopia, reform measures to enhance the performance of this sector through liberalisation measures as well as economic plans, Growth and Transformation Plan I & II (GTP I& II) that set bank growth strategies were enacted in an attempt to augment their contribution to the economy. Despite such reforms and policy attentions, the banking system in Ethiopia is characterised by high concentration, with an observed dominance, of the state-owned banks. Nonetheless, the lack of indisputably conclusive and substantial disagreement in empirical results, the Structure- Conduct-Performance (SCP) theorists claim that

የኢንዱስትሪ በአንድ አካባቢ መከማቸት በስራ አፈጻጸም ላይ የሚደርሰውን ተፅዕኖ ማሰስ፣ ሁሉን አቀፍ የባንክ አሰራር ሞዴል ላይ ያተኮረ፡ በኢትዮጵያ ባንክ ዘርፍ ላይ የተደረገ ጥናት፡፡

በተስፋዬ በሩ ሌሊሳ

አጠቃሎ

በፋይናንስ ዘርፉ ዕድገትና በኢኮኖሚ ልማት መካከል ጠንካራ ትስስር መኖሩን የሚያመላክቱ በርካታ ጥናቶችና የጽሑፍ መረጃዎች አሉ፡፡ ይሁንና፣ ከሰሀራ በታች ባሉ አገራት እንዳለው ሁሉ፣ በየኢትዮጵያ የፋይናንስ ዘርፉ በአጠቃላዩ ኢኮኖሚ ላይ ያለው ድርሻ አነስተኛ ነው፤ የፋይናንስ ገበያውም ገና ጅማሮ ላይ ያለ ነው ማለት ይቻላል፡፡ በመሆኑም በኢትዮጵያ የፋይናንሱ ዘርፍ በኢኮኖሚው ውስጥ የሚኖረውን ድርሻ ከፍ ለማድረግ የኢኮኖሚውን አሰራር በማሻሻልና የባንኮችን ዕድገት ስልት ለመቀየስ በወጡት በዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ 1 እና 2 የለውጥ እርምጃዎች ተወስደዋል፡፡ ይሁን እንጂ የዚህ ዓይነት የማሻሻል እና የፖሊሲ እርምጃዎች ቢወሰዱም በኢትዮጵያ ያለው የባንኮች ስርዓት በአንድ አካባቢ የተከማቸና የመንግስት ባንክ የበላይነት በጉልህ የሚንጸባረቅበት ነው፡፡ የስትራክቸር-ኮንዳክት-ፐርፎረማንስ (SCP) ንድፈ ሀሳባውያን እንደሚሉት፣ ትክክለኛና ተጨባጭ የጥናት መኖር አለመኖር እንዲህ ዓይነቱ የኢንዱስትሪ አወቃቀር የተቋሙን ባህሪይና አሰራር ይወስናል፡፡ የዚህ ጥናት ዋንኛ ዓላማም የዚህን ንድፈሀሳብ ተቀባይነት ማረጋገጥ ነው፡፡ በዚህ ጥናት የባንኮች አንድ አካባቢ መሰባሰብ በኢትዮጵያ ባንኮች አሰራር ላይ ተፅዕኖ አሳድረው

such kind of industry structure influences the conduct and performance of firms. The basic objective of this research is to test the validity of this view. A SCP analysis has been undertaken so as to examine whether the level of concentration influences performance of Ethiopian banks. In addition, it is aimed at investigating the impact of other non-structure factors on performances with an overarching purpose of exploring a comprehensive model of bank performances. The study employed an explanatory sequential mixed method approach that combined both quantitative and qualitative studies to explore the central and subsidiary questions. A quantitative approach is adopted to form a causal link among different variables with bank performance measures. A panel dataset from 1999 to 2015 for all (eighteen) commercial banks is used for the quantitative study. The quantitative study employs a two-stage estimation procedure to evaluate the impact of bank concentration on performance. In the first stage of the estimation process, a Data Envelopment Analysis (DEA) is employed to produce an efficiency estimates. The output of the DEA is later used as an input in the second stage of the estimation procedure, where a panel data regression model was employed to investigate the relationship between efficiency, concentration and other factors on profit and price performances. A qualitative approach that gathers data through semi-structured interviews with bank managers and regulatory staff is also used to justify the established relationship in the quantitative study as well as investigate the conduct of banks under a given industry structure and banking environment. The result of the integrated approaches rejects the structure performance hypothesis and supports the scale efficiency version of the efficiency hypothesis. Therefore, better

እንደሆነ ለመፈተሸ SCP ትንታኔ ተደርጓል። በተጨማሪም፣ ጥናቱ ለባንኮች አሰራር የሚሆን አንድ ወጥ ሞዴል መንደፍ እንዲቻልም ሌሎች መዋቅራዊ ያልሆኑ ጉዳዮች ላይ ትኩረት ተደርጓል፡ ፡ ጥናቱ ዋንኛዎችንም ሆነ ደጋፊ ጥያቄዎችን ለመተንተን በመጀመሪያ አሀዛዊ መረጃዎችን፣ አከታትሎም ጥረት ላይ የተመሰረቱ ጥያቄዎችን ለመተንተን የሚያስችለውን ገላጭ ተከታታይ ቅይጥ ዘዴ(explanatory sequential mixed method) የተሰኘውን ስልት ተጠቅሟል። በባንኮች አሰራር መካከል ያለውን በአጋጣሚ የሚከሰትን ግንኙነት ለመተንተን አሀዛዊ (quantitative) የትንታኔ አሰራርን ጥቅም ላይ ውሏል። ለአሀዛዊው ትንታኔ የሁሉንም የንግድ ባንኮች (18 ናቸው) እ.አ.አ ከ1999 እስከ 2015 ያለውን አጠቃላይ መረጃዎች ለጥናቱ ውለዋል፡ ፡ በአንድ አካባቢ የመሰባሰቡ ነገር በባንኮች አሰራር ላይ ያስከተለውን ተፅዕኖ ለመገምገም አሀዛዊው ጥናት በሁለት ደረጃ አገማመት (two stage estimation) ዘዴ ስራ ላይ ውሏል። ይህ ጥናት በመጀመሪያው ደረጃ አገማመት ሂደት ብቃትን ለመለካት Data envelopment anal-ysis (DEA) የተሰኘውን ስልት ነው ተጠቅሟል። በብቃት፣ በመሰባሰብና በሌሎችም የትርፍና ዋጋ አሰራሮች መካከል ያለውን ግንኙነት ለመተንተን የdata regression model የተሰኘውን ዘዴ የተጠቀመ ሲሆን፣ በData envelopment analysis (DEA) የተገኘውን ውጤት ለዚህኛው ትንታኔ እንደ ግብአት ተጠቅሟል። ከባንክ ማኔጀሮችና ከተቆጣጣሪ አካላት ሰራተኞች ጋር በተደረገው ቃለመጠይቅ የተሰባሰበው ጥራታዊ መረጃ በአሀዛዊው መረጃ የተገኘውን ግንኙነት ለማረጋገጥና ባንኮች በተወሰነ የኢንዱስትሪ አወቃቀርና አካባቢ የሚያሳዩትን ባህሪ ለመረዳት ረድቷል። ሁለቱን በመጠቀም መዋቅራዊ አፈጻጸም የሚለውን ንድፈ ሀሳብ ውድቅ ሲያደርጉት፣ የብቃት አሰራር scale effi-ciency version የተሰኘው ንድፈ ሀሳብ ትክክል መሆኑን አረጋግጠዋል። ስለዚህም፣ የተሻለ የባንክ አፈጻጸም የሚኖረው ባንኮች በኢንዱስትሪው ውስጥ ተባብረው ከመስራት ይልቅ በብቃት ከመስራት ነው። በንድፈ ሀሳብ ደረጃም ቢሆን በባንኮች መካከል የአቅም ልዩነትና በባለቤትነት ደረጃ ልዩነት እስካለ ድረስ በባንኮች መካከል ተባብሮ የመስራት ጉዳይ በቀላሉ ሊመጣ የሚችል ስልት አይደለም። ከዚህም በላይ ስራቸውን

bank performance is derived from efficient operation rather than from collusive power of the banks in the industry. Theoretically as well, it finds that bank collusion is not an easily pursued strategy among banks as long as there is a sizeable difference in bank size and ownership structure. Besides, there is a notable variation in their mission guiding their business motive. The test for efficiency variation through both parametric and non-parametric tests confirms that there is widely noted efficiency variation among banks operating in the country of which the state-owned banks are consistently on the top of the frontier. The quantitative study, whose results witnessed a different behaviour of banks than the one suggested by the SCP hypotheses, also finds that bank conduct is not necessarily a derivate of the industry structure and is shaped by several factors from the internal and external environment. Most importantly, regulation is found to have a significant role in shaping the behaviour of banks in the market. The study also finds that bank specific external and regulatory factors also explain the variation in performance of banks. Variables like ensuring income diversification, building resilient capital and a liquidity base, maintaining asset quality, narrowing trade deficits, ensuring market and economy growth among others remained pertinent policy variables that impact bank performances. A separate view on the policy direction under the GTP II shows a mixed result where requirements for branch agents' growth and bill purchases have negative effect on performance while others like loan growth, deposit growth, capital increase and asset quality control have positive implications. With the backdrop of such findings, the study recommends that bank regulators and policy-makers should have considerations to the multi-variables in the model in their attempt to design regulatory directives

ለማከናወን ባላቸው ተልዕኮም መካከል ቀላል የማይባል ልዩነት አለ። የብቃትን ልዩነት ለመለካት በባራሜትሪክም ሆነ ፓራሜትሪካዊ ባልሆነ መልኩ (parametric and non-parametric) የተካሄደው ውጤት የሚያመለክተው በአገሪቱ ውስጥ ባሉ ባንኮች መካከል ከፍተኛ የብቃት ልዩነት መኖር ሲሆን የመንግስት ባንኮን የመሪነት ሚናቸውን እንደጠበቁ ናቸው፡ ፡ በስትራክቸር-ኮንዳክት-ፐረፎረማንስ (SCP) ንድፈ ሀሳብ ከሚታየው የተለየ፣ የባንኮችን ባህሪይ የሚያመላክተው አሀዛዊው ውጤት የባንኮች አሰራር እንደማንኛውም ኢንዱስትሪ ሳይሆን ከተለያዩ ውስጣዊና ውጫው ሁኔታዎች ጋር ተጣጥሞ መሄድ እንዳለበት ነው። ከሁሉም በላይ ባንኮች በገበያ ውስጥ ያላቸውንና የሚኖራቸው ሚና በከፍተኛ ደረጃ የሚወሰነው በክትትል ያላቸው ብቃት ነው። የባንኮች ውስጣዊና ውጫዊ ክትትልም በባንኮች አፈጻጸም ላይ ልዩነት እንደሚያመጣ ጥናቱ ያሳያል። የገቢ ምንጭና ማስፋት፣ ችግሮችን መቋቋም የሚችል ካፒታልና የገንዘብ ፍሰት መኖር፣ የቋሚ ካፒታልን በአስተማማኝ ሁኔታ መያዝን፣ የትርፍ ጉድለትን መቀነስን፣ የገበያና የኢኮኖሚውን ዕድገት ማጠናከርን የመሳሰሉ በባንኮች አፈጻጸም ላይ ቀላል የማይባሉ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ሁኔታዎችም ናቸው። ከዚህ በተለየ መልኩ በዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ 2 የፖሊሲ አቅጣጫ ላይ የቅርንጫፎች ብዛትና የክፍያ መጠየቂያ ግዢ (bill purchase) በአሰራር ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ ሲኖራቸው የብድር መጠን ከፍ ማለት፣ የክምችት ማደግ፣ የካፒታል መጨመር እና እሴትን በጥራት መቆጣጠር አዎንታዊ ተፅዕኖ ያሳድራሉ የሚል አመለካከት ይዟል። ከእንደዚህ ዓይነቶቹ ግኝቶች ዳራ በመነሳት የባንክ ተቆጣጣሪዎችና ፖሊሲ አውጭዎች የባንኮችን አሰራር ለመከታተልና በማክሮ ኢኮኖሚ ፖሊሲያቸውን በሚያወጡበት ጊዜ በሞዴላቸው ውስጥ የተለያዩ ወሳኝ ሁኔታዎችን ማካተት እንደሚኖርባቸው ጥናቱ አስተያየቱን ይሰጣል። በተጨማሪም፣ ተቆጣጣሪው አካል ዘርፉ በአንድ አካባቢ እንዲከማች የሚያደርጉ ሁኔታዎችን መሻሻል ይኖርበታል። በቅርቡ የመንግስት ባንኮችን የማዋሀዱ እርምጃም በገበያው ውስጥ ባሉ በሌሎች ባንኮች አሰራር ላይ ተፅዕኖ የማሳደር አቅም ሊኖረው ስለሚችል በጥንቃቄ መታየት ይገባዋል። ባንኮችና ባንኮችን የሚቆጣጠሩ

and macro-economic policies intended to improve bank performance. In addition, the regulatory organ should limit measures that aggravate the concentration of the sector. The recently introduced actions such as mergers between state-owned banks need to be carefully considered as they potentially affect the performances of other banks in the system. Banks and regulatory moves should be directed towards improving bank efficiencies and regulatory rigidities in some fronts like bill purchases and branch growth requirements need to be flexed. The study extends the research on industry concentration and performance employing the structural models: (SCP) or Efficiency Hypothesis (ESH) and applying a direct measure of efficiency with extensive panel datasets to examine the Ethiopian banking system. Contributing to theory, the study showed how the non-structure factors result in banks behaving in a different way and sometimes in a different way than the one presumed by the structural theorists. Hence, it rejects the approach to determine the conduct of banks solely from the industry structure as it could lead to wrong generalisations. The study has introduced valuable but neglected factors from the previous structure-performance research. For instance, it has examined the effect of regulation on bank performances and finds that regulatory factors are more powerful influencers of market structure, banks' conduct and internal management decisions. Besides, the above stated theoretical contributions, the study makes an addition to the development of mixed methods research in the study of industry concentration through integrating quantitative and qualitative approaches to investigate a research question. The modified performance model developed in the study contributes to forthcoming research works related to industry structure, efficiency and bank performance.

አካላት የክፍያ መጠየቂያ ግዢና (bill purchase) በመሳሰሉ ጉዳዮች የባንኮችን አሰራር ብቃት በማሻሻልና ግትር አሰራሮችን በመለወጥ ሁኔታዎችን ምቹ ማድረግ ይኖርባቸዋል። ጥናቱ structure-Conduct-Performance SCP ወይም የብቃት መላምት (ESH) የተሰኙትን መዋቅራዊ ሞዴሎች እንዲሁም የኢትዮጵያን ባንኮች ስርዓት ለመፈተሸ ብቃትን በቀጥታ መለካትንና የተቀመጡ ሰፊ መረጃዎችን በመጠቀም፣ የኢንዱስትሪዎችን በአንድ አካባቢ መሰባሰብም አካቷል። ለንድፈ ሀሳቡ ተጨማሪ ግኝት በማምጣትም፣ ጥናቱ non structured factors ባንኮች በተለያየ መልኩ እንዲያከናውኑ ምን ያህል እንደሚያስገድዱና እንዲሁም structured theorists ከሚቀበሉት አሰራር ውጭ እንዲያከናውኑ እንደሚያስገድዱ አሳይቷል፡ ፡ በዚህም መልክ፣ ከተሳሳተ ማጠቃለያ ላይ ስለሚጥል የባንኮች አሰራር የኢንዱስትሪውን የተለመደ አፈጻጸም ብቻ ይከተሉ የሚለውን አስተሳሰብ ውድቅ ያደርጋል። ከቀደምት ስትራክቸርድ ከሆኑ ቀደምት ጥናቶች ግኝቶች ውስጥ እጅግ ጠቃሚ የሆኑ፣ ነገር ግን የተተው ሁኔታዎች በጉልህ እንዲወጡ አድርጓል። ለምሳሌም፣ በባንኮች አሰራር የቁጥጥር አሰራር የሚያሳድረውን ተፅዕኖ በመመርመር ይህ በባንኮች ግብይት፣ በባንኮች አሰራርና በውስጥ ማኔጅመንት ውሳኔዎች ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ እንደሚኖረው አመላክቷል። ከላይ ከተገለጹት ንድፈ ሀሳባዊ አስተዋፅዖዎች በተጨማሪ፣ የምርምር ጥያቄዎችን በመተንተኑ ሂደት አሀዛዊና ዓነታዊ መረጃዎችን አጣምሮ በመጠቀም በኢንዱስትሪው ውስጥ የተቀናጀ አቀራረብን መጠቀም እንደሚያስፈልግ ጥናቱ አሳይቷል። ይህ ጥናት አገልግሎት ላይ የዋለው የተሻሻለው ሞዴል ከኢንዱስትሪው አወቃቀር፣ ብቃትና አሰራር ጋር ተያይዞ ወደፊት ለሚደረጉ ጥናቶችም አስተዋፅዖ ይኖረዋል።

Industry and firm effects on the performance of financial services mediated by competitive advantage in Ethiopia

Yifru Tafesse Bekele

ABSTRACT

The main objective of this study was to explain top management perceptions of industry and firm effects on firm performance through the mediation of competitive advantage in financial service firms operating in a regulated industry in a developing Ethiopian economy. The resource-based and industry-based views, constituting the two main schools of thought explaining performance variations among firms, were used as the theoretical foundation of this study. Porter's Five-Forces Framework was used during this process. The researcher employed a post-positivist paradigm using a cross-sectional survey design. A total of 27 financial service firms (15 banks and 12 insurance firms) that had functioned for three and more years were selected for the study. The unit of analysis was 'firms', while respondents were top-level managers with a total target population of less than 300. A census survey rather than a sample survey was undertaken. A total of 287 survey questionnaires were distributed (banks 180 and insurance industry 107), of which 215 were collected from 26 firms (15 banks and 11 insurance firms). Of the questionnaires, 206 were properly completed leading to a valid response rate of 71%. These were used for the data analysis. A variance-based PLS-SEM approach, which is relevant to evaluate the predictive effects of the industry and firm factors on firm performance, was

በኢትዮጵያ የፋይናንስ አገልግሎት ኢንዱስትሪ ሁኔታ እና የተቋም ብቃት በተወዳዳሪነት ብልጫ አማካኝነት አፈጻጸም ላይ የሚያሳድሩት ተፅዕኖ

በይፍሩ ታፈሰ በቀለ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በኢትዮጵያ ለውጭ ባለሃብቶች ዝግ በሆነውና ቁጥጥር በሚደረግበት ታዳጊ ኢኮኖሚ ውስጥ የፋይናንስ አገልግሎት ኢንዱስትሪ ሁኔታ እና የተቋም ብ

ቃት (ሀብትና አቅም) በተወዳዳሪነት ብልጫ አማካኝነት በአፈጻጸም ላይ ስለሚያሳድሩት ተፅዕኖ በከፍተኛ ደረጃ ላይ የሚገኙ የፋይናንስ ተቋማት የሥራ ሃላፊዎች ያላቸውን አመለካከት መመርመር ነበር። የጥናቱ ንድፈ ሀሳብ መሰረት ያደረገው፣ በተቋማት መካከል ያለን ልዩነት ለመግለጽ ከሚታወቁት ሁለት ንድፈ ሃሳቦች ማለትም፤ የተቋም ሀብትና አቅም ብቃት (resource-based view) እና የኢንዱስትሪ ገላጭ ኩነቶች (industry-based view) ላይ ነብር፡ ፡ በጥናቱ ሂደት የፖርተርን አምስት ኃይሎች ማዕቀፍ (Porte's five forces framework) ጥቅም ላይ ውለዋል። አጥኚው ሁሉን አቀፍ የመረጃ ማሰባሰቢያ መጠይቆችን በሚያዘጋጅበት ወቅት፣ ድህረ-አዎንታዊ (post-positivist) የተሰኘውን አቀራረብም ለጥናቱ ጥቅም ላይ አውሏል። ለጥናቱ ሶስትና ከዚያ በላይ ዓመታትን ስራ ላይ የነበሩ፣ በጠቅላላው 27 የፋይናንስ አገልግሎት ተቋማት (15 ባንኮችና 12 ኢንሹራንስ ኩባንያዎች) ተመረጠዋል፡ ፡ መጠይቅ የተደረገላቸው በጠቅላላው 300 ከፍተኛ ማኔጀሮች ሲሆኑ፣ ትንታኔ የተደረገው ግን በተቋም ደረጃ ነው። ጥናቱ የተካሄደው ናሙና በመምረጥ ሳይሆን፣ ጉዳዩ የሚመለከታቸው ሁሉ በማካተት ነበር። በጠቅላላ 287 መጠይቆች (180 ለባንኮች፣ 107 ለኢንሹራንስ ኩባንያዎች) ተበትነው፣ ከእነዚህ ውስጥ ከ26 ተቋማት (ከ15 ባንኮችና 11 ኢንሹራንስ ኩባንያዎች) 215 መጠይቆች ተሞልተው ተመልሰዋል። ከተመለሱት መጠይቆች መካከል 206 በአግባቡ የተመለሱ

used to explain the hypothesized model using Smart PLS 2.00 software as well as the Statistical Package for the Social Sciences programme. The assessment of the hypothesized model indicated that the R2 result on firm performance variance due to the combined industry effects and firm effects was 39%, indicating a moderately significant predictive accuracy of the model. The relative direct effect size (f2) of the industry on firm performance was 3%, while firms had a direct effect size of 2%, which was small. The combined indirect relative predictive accuracy of industry and firm effect sizes on firm performance through competitive advantage was high at 27%. This was driven by the relative substantial predictive power of firm effect on competitive advantage (f2 = 65%). Furthermore, the predictive capability (Q2) assessment result of the model indicated that both industry and firm effects had a 23% relevant predictive power on firm performance. The direct relative measure of the predictive relevance (q2) value of industry effect (q2 = 0.02) on firm performance was relatively higher than that of the firm effect (q2 = 0.01). Competitive advantage had a relative predictive power of 0.12, which was driven by the direct relative predictive capability of firm effect (q2 = 0.25) on competitive advantage. The overall assessment results of the structural model revealed that the model had satisfactory statistical power to predict the hypothetical research model. The hypothesis that industry effects had an influence on the performance of financial service firms was not supported. The results indicated that industry effects had a positive and non-significant relationship with firm performance, which points to competitiveness in the financial services industry. These results were achieved against the tenets of Porter's Five-Forces Framework. The hypothesis that

ሲሆን፣ የዚህ የአስተማማኝነት ምጣኔው 71% ሆኗል፤ እነዚህንም ላይ ትንተና ተደርጎባቸዋል፡ ፡ በኢንዲስትሪና በተቋማት ደረጃ የተገመቱ ሁኔታዎች በተቋማት አፈጻጸም ላይ የሚኖረውን ተፅዕኖ ለመተንተን፣ ከልዩነት ተነስቶ ለትንታኔ አመች የሆነውን "Partial least square structural equation model" የተሰኘውን ስማርት PLS 2.00 ሶፍት ዌርና ለሶሻል ሳይንስ ፕሮግራሞች የሚያገለግለውን ስታቲስቲካል ፓኬጅ ጥቅም ላይ ውለዋል። የመላምታዊው ሞዴል ጥናት እንደሚያሳየው የR2 ውጤት በኢንዱስትሪውና በተቋሙ ጥምር ተፅዕኖ ምክንያት የአፈጻጸሙ ልዩነት 39% ነው። ይህ የሚያሳየው ሞዴሉ መካከለኛ ደረጃ ተቀባይ ያለው መሆኑን ነው፡ ፡ ኢንዱስትሪው በተቋሙ አፈጻጸም ላይ ያለው አንፃራዊ ተፅዕኖ መጠን (f2) 3% ሲሆን፣ ተቋሙ ያለው ቀጥተኛ ተፅዕኖ አነስተኛ ማለትም 2% ነው፡ ፡ ውድድር በሚኖርበት ሁኔታ ኢንዱስትሪዎችና ተቋማት በተቋሙ አፈጻጸም ላይ ያላቸው ጣምራ ተፅዕኖ ከፍተኛ ማለትም 27% ነው። ይህ ሊመጣ የቻለው ተወዳዳሪነት በተቋማት ላይ ያለውን ተፅዕኖ በአንፃራዊነት በበቂ ደረጃ (f2=65%) መተንበይ በመቻሉ ነው። በተጨማሪም፣ የሞዴሉ የመተንበይ ችሎታ (Q2) ላይ የተደረገው ጥናት የሚያሳየው ኢንዱስትሪውም ሆነ ተቋሙ በተቋሙ አፈጻጸም ላይ የሚኖራቸው ተፅዕኖ 23% መሆኑን ነው። የኢንዱስትሪው ቀጥተኛው ተፅዕኖ (q2=0.02) የመተንበይ ተገቢነት (q2) በተቋማት አፈጻጸም ላይ ያለው ተፅዕኖ ድርጅቶች ካላቸው የበለጠ ማለትም (0.01) ነው። የተወዳዳሪነት ብልጫ(competitive advantage) አንፃራዊ ተገማች ኃይሉ 0.12 ነው። ይህ የተገኘው የተቋማት ተገማች ተፅዕኖ አቅም (q2-0.25)፣ በተወዳዳሪነት ብልጫ ጠቀሜታ ላይ ያለውን ተፅዕኖ በመውሰድ ነው። በመዋቅራዊው ሞዴል ላይ የተካሄደው አጠቃላይ ግምገማም ሞዴሉ ተገማቹን ስታቲስቲካዊ መላምት ለመተንበይ በቂ አቅም እንዳለው ያሳያል። የኢንዱስትሪው ተፅዕኖ በተቋሙ የፋይናንስ አገልግሎት ላይ ተፅዕኖ ያሳድራል የሚለው ግምት በጥናቱ አልተደገፈም፡ ፡ ውጤቱ የሚያሳየው የኢንዱስትሪው ተፅዕኖ ከተቋማት አፈጻጸም ጋር አዎንታዊና ጉልህ ያልሆነ ተዛማጅነት ያለው መሆኑን ነው። ይህ በፋይናንስ አገልግሎት ኢንዱስትሪ ውስጥ ተወዳዳሪነት መኖሩን ያሳያል። እነዚህ ውጤቶች ከፖርተር አምስት ኃይላት እምነት ተቃራኒ

firm effects had a positive predictive effect on firm performance was also not supported, indicating that resources and capabilities do not directly lead to improved firm performance. The direct effect of competitive advantage on firm performance was supported. The mediating effect of competitive advantage between industry effects and firm performance was not significant, while the mediation of competitive advantage between firm effects and firm performance was highly significant. The findings of this study revealed that firm effects were relevant through the mediation of competitive advantage in explaining performance variances among financial service firms, operating in a strictly regulated industry. The relative predictive power of firm effect on competitive advantage was high. Firm resources, particularly intangible resources and dynamic capabilities, are the key predictors of firm performance indirectly through the mediation of competitive advantage. Such an advantage may not last long given the excessive supervision and regulations that exist and the fact that firms are being dictated to by the government to comply with its strategic direction as opposed to pursuing their own firm specific strategies. Such practice could encourage competing financial firms to converge and pursue similar types of strategies and encourage imitations to gain short-term competitive advantage and superior performance. This finding contradicts the fundamental premise of the resource-based view and firm heterogeneity even though it tentatively supports the argument made by Foss and Knudsen (2003) who argue that heterogeneity is not a necessary condition to gain competitive advantage and superior firm performance. Financial service firms should not only develop and manage their resources and capabilities, but they should also monitor the changes in the industry.

ናቸው። በተቋማት አፈጻጸም ላይ የተቋማት ተፅዕኖ አዎንታዊ የትንበያ ውጤት ያስከትላል የሚለው መላምትም አልተደገፈም። ይህ የሚያመለክተው የሀብት ገፅታና አቅም በቀጥታ የተቋማትን አፈጻጸም የሚያሻሽሉ አለመሆኑን ነው። ተወዳዳሪነት ብልጫ በተቋማት አፈጻጸም ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድር መሆኑ ተረጋግጧል፡ ፡ በተቋማት አሰራርና በተቋማት አፈጻጸም መካከል የተወዳዳሪነት ጠቀሜታ ከፍተኛ ሲሆን፣ በኢንዱስትሪ አሰራርና በተቋማት አፈጻጸም ላይ የተወዳዳሪነት መኖር የሚያሳድረው ተፅዕኖ ጉልህ አይደለም። የጥናቱ ውጤት እንዳመለከተው፣ በቅርብ ክትትል በሚደረግባቸው በአንፃራዊ ደረጃ የመወዳደር ብቃት ባላቸው የፋይናንስ ተቋም አንዱስትሪዎች መካከል የአፈጻጸም ልዩነት ታይቷል። የመወዳደር ብልጫ ባላቸው ተቋማት አፈጻጸም ላይ የመተንበይ አቅምም በአንፃራዊነት የተሻለ ነው። የተቋም የሀብት ብቃት፣ በተለይም የማይዳሰሱ ሀብቶች እና የታታሪ ሰራተኞች መኖር በተዘዋዋሪ መንገድ የመወዳደር ብልጫ ያላቸውን ተቋማት አፈጻጸም ለመተንበይ ወሳኝ ጉዳዮች ናቸው። ከመጠን በላይ ክትትልና ቁጥጥር በሚደረግበት ሁኔታ፣ እንዲሁም ተቋማት የራሳቸውን ስልት በመከተል ፈንታ መንግስት ያወጣቸውን ስትራተጂዎች እንዲከተሉ በሚያስገድድበት ሁኔታ፣ እንዲህ ያለው የተወዳዳሪነት ብቃት ለረጂም ጊዜ ሊቀጥል አይችልም። እንዲህ ዓይነቱ አሰራር ተወዳዳሪ የፋይናንስ ተቋማት እንዲሰባሰቡና የአጭር ጊዜ ተወዳዳሪነትንና ከፍተኛ የአፈጻጸም ብቃት ላይ እንዲያተኩሩ ይገፋፋቸዋል። ጥናቱ በተወዳዳሪነት በላይነት ለመጠቀምና የቋማትን አፈጻጸም ብልጫነት ለማረጋገጥ የበርካታ ተቋማት መኖር የግድ አስፈላጊ አይደለም የሚለውን የፎስ (Foss) እና የኑድሰንን (Knudsen) (2003) ሀሳብ በጊዜያዊነት የሚቀበል ቢሆንም የዚህ ጥናት ውጤት በሀብትና አቅም ብቃት በተቋማት ብዝሀነት ላይ ከተመሰረተው አስተሳሰብ ተቃራኒ ነው። የፋይናንስ አገልግሎት ተቋማት የውስጥ የሀብት አቅማቸውንና ብቃታቸውን ማሳደግና መምራት ብቻ ሳይሆን፣ በኢንዱስትሪው ውስጥ የሚከሰቱ ለውጦችንም መከታተል ይኖርባቸዋል፡ ፡ ተቋማት ተወዳደሪ በሌለበትና የቅርብ ቁጥጥር ባለበት ሁኔታም ቢሆን፣ የተወዳዳሪነት ደረጃቸውን ከፍ በማድረግ ከፍተኛ አፈጻጸም ሊኖራቸው የሚችሉ መሆኑን ጥናቱ አመልክቷል። የዚህ ጥናት

This finding highlights the fact that firms can create competitive advantage and enjoy superior performance in a closed and regulated industry. The findings of this research make a significant contribution to the existing debate on the resource-based and industry-based views in explaining the causes of firms' performance variations specifically in a regulated environment.

Keywords: Industry effects; firm effects; competitive advantage; firm performance; Five Forces; tangible resources; intangible resources; dynamic capabilities.

ውጤቶች በተለይ ለውጭ በለሀብት ዝግ በሆነበት እና ቁጥጥር በሚደረግበት ሁኔታ በሚንቀሳቀሱ ተቋማት መካከል ያለውን የአፈጻጸም ልዩነት በማሳየት በአሁኑ ወቅት በሀብትና አቅም ብቃት እና በኢንዱስትሪ ሁኔታ ተፅዕኖ ላይ ለተመሰረቱ አመለካከቶች ከፍተኛ አስተዋፅዖ ያደርጋሉ።

ቁልፍ ቃላት:- ኢንዱስትሪ ሁኔታ ተፅዕኖ, የተቋም ሃብትና አቅም, የተወዳዳሪነት ብልጫ, የተቋም አፈጻጸም, የፖርተርን አምስት ኃይሎች , የሚዳሰሱ ሀብቶች, የማይዳሰሱ ሀብቶች, ተለዋዋጭ የአቅም ብቃት.

Year of Graduation 2019

A framework for competitive intelligence in strategic decision-making (SDM) in an Ethiopian conglomerate

Bezabih Bekele Tolla

Abstract

The primary intent of this study was to develop a competitive intelligence (CI) programme implementation strategy framework for the effective use of CI in strategic decision-making (SDM) in a conglomerate, using embedded multiple units and a single-case exploratory study that is qualitatively dominant. The study therefore explored the strategic value of CI for SDM in a company that has a conglomerate structure and whose subsidiaries are vertically integrated. Despite the perceived usefulness of CI for distinctive SDM, the case conglomerate and its subsidiaries had collected and employed the available CI products to support their strategic, tactical, and other business decisions. Overall results indicated differences between the subsidiaries

በኢትዮጵያ ኩባንያዎች ስልታዊ የውሳኔ አሰጣጥ ይበልጥ ተወዳዳሪ ለመሆን የሚረዳ የአሠራር ማዕቀፍ፤

በበዛብህ በቀለ ቶላ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በድርጅታዊ ሥራ አፈጻጸም ተወዳዳሪ ለመሆን የሚያስችል መርሐ ግብርን ስልታዊ በሆነ ውሳኔ አሰጣጥ ሂደት ጥቅም ላይ በማዋል፣ በኢንዱስትሪዎች/ ኩባንያዎች ውስጥ የተካተቱ በርካታ ክፍሎችንና ሌሎችንም ወደ መረሀግብሩ አጠቃቀም ማስገባት ነው። ከዚህም በተጨማሪ ጥናቱ የጎን አደረጃጀት እና የብዙ ድርጅቶች ጥምረትና የአወቃቀር ባህርይ ይፈትናል። ይህ ጥናት የተጠቀመው የገላጭ ጥናትና ምርምር ሰልት ሲሆን፣ ለመረጃ ትንተናው ዓይነታዊ የትንተና ዘዴምን ተጠቅሟል። ስለዚህም ጥናቱ ከተለያዩ ምንጮች መረጃን ስልታዊ በሆነ መንገድ የማሰባሰብ፣ የማቀናጀት እና የመተንተን፣ የአንድን ድርጀት ተወዳዳሪ የሆነ የሥራ አፈጻጸም ፕሮግራምን፣ መዋቅርና ስርዓት በተናጠል ወይም በጋራ ፕሮግራሙ ለተዘረጋላቸው ድርጅቶች ለሚተገብሩት ስልታዊ ውሳኔ አሰጣጥ ሂደት የሚያበረክተውን አስተዋፅኦ ምን እንደሆነ ለማጥናት ይሞክራል፡

and the headquarters and among the subsidiaries on CI practice (CI collection, CI coordination, CI sharing and CI effort) and CI usage for SDM and other decisions. Although a similar strategy development process (guided by the grand corporate strategy), management structure, decision-making process and orientation in the subsidiaries existed, these uniformities did not significantly result in a uniform level of application and usage of CI for SDM across the conglomerate. The conclusion is that CI application is very subjective and contextual even in a vertically integrated conglomerate. Through theory, literature review and empirical findings, synthesis and iteration, a middle-range theory that integrates the CI and SDM disciplines in terms of the contextual issues they both share is also constructed. The study also developed a novel way of crafting CI for SDM, which may fit into the existing structure and realities of the conglomerate so as to formalise CI. The CI programme implementation strategy framework was developed considering the proof of tested theories, best practices, existing context, strategy, decision-making process, structure, enabling factors and capabilities of the conglomerate. The CI programme implementation strategy framework, accompanied by a proposed CI structure, has immediate pragmatic utility. It could enable the conglomerate to initiate a formal CI programme without delay and to develop it following an organisational maturation cycle. The study makes an original contribution by conceptualising a CI programme implementation strategy for a unique case and theorising the case within a novel extension within middle-range theory (“SDM and CI application can be viewed in the contextual domains both share”). The exploratory study itself, which led to merging theory and best practices with empirical results and fitting

፡ ምንም እንኳን ከተለያዩ ምንጮች መረጃን ስልታዊ በሆነ መንገድ የማሰባሰብ፣ የማቀናጀት እና የመተንተን፣ የአንድን ድርጅት ተወዳዳሪነት የሚገልጽ ፕሮግራም ለየት ላለ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደት ጠቃሚ ነው ተብሎ ቢታሰብም፣ የጉዳዩ ባለቤቶች እና ተባባሪዎች ስልታዊ፣ ታክቲካዊ እና ሌሎች የንግድ ውሳኔዎችን ለመደገፍ የተወዳዳሪ ድርጅቶችን ምርቶች በመጠቀም ላይ ናቸው። በአጠቃላይ የምርምሩ ውጤቶች እንደሚያመለክቱት በቅርንጫፍ ቢሮዎች እና በዋና መሥሪያ ቤት መካከል እየታየ ያለው ልምምድ፣ ቅንጅት፣ መጋራት፣ ጥረት፣ እንዲሁም የተለያዩ መረጃዎችን ለስልታዊ ውሳኔ አሰጣጥና አጠቃቀም፣ በሌሎች ውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶች ዙርያ ያለውን አተገባበር በጉልህ ለማመላከት ተሞክሯል። ምንም እንኳን ተመሳሳይ ስልታዊ የልማት ሂደት የሚከተሉ (በዋናው ኮርፖሬት ስትራቴጂ የሚመሩ)፣ ተመሳሳይ የአስተዳደር መዋቅር፣ ተመሳሳይ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደት እና በቅርንጫፍ ቢሮዎች ውስጥ ያሉ አቅጣጫዎች ቢኖሩም እንኳን፣ ጉልህ ውጤት እንዳላመጣና የተወዳዳሪ ድርጅትን የሥራ አፈጻጸም አጠቃላይ ስልታዊ የውሳኔ አሰጣጥ አተገባበር እና አጠቃቀም ወጥ በሆነ መንገድ እየሰሩበት አይደለም፡ ፡ በአጠቃላይ ከላይ ጥናቱ እንደሚያሳየው የተወዳዳሪ ድርጅት ዕውቀት መተግበሪያ ከላይ እንደተጠቀሰው በተቀናጀ አውድ እንኳን በጣም ለአድልዎ የታገለጠ መሆኑን ነው። ከንድፈ-ሀሳብ ከስነ-ጽሁፍ ግምገማ እና ከተጨባጭ ግኝቶች፣ ጥንቅር እና ድግግሞሽ፣ መካከለኛ ንድፈ ሃሳብ፣ በተወዳዳረሪ ድርጅቶች ዕውቀት ላይ የተመሠረተ እና ስልታዊ የውሳኔ አሰጣጥ ስርዓቶችን ከዐውዳዊ ጉዳዮች አንፃር በማዋሃድ ሁለቱም እንዲጋሩት ተደርጎ የተሰራ ነው። ጥናቱ በአዲስ መንገድ ከተለያዩ ምንጮች መረጃዎችን ስልታዊ በሆነ መንገድ የማሰባሰብ፣ የማቀናጀት እና የመተንተን አሰራርን ለስልታዊ ውሳኔ አሰጣጥ የሚሆንበትን ዘዴ አዘጋጅቷል፤ይህም የተወዳዳሪ ድርጅቶችን የአሠራር ሂደት መደበኛ ለማድረግ አሁን ካለው መዋቅር እና ተጨባጭ ሁኔታ ጋር ሊያጣጥም ይችላል። የተወዳዳሪ ድርጅቶች አሠራር የድርጅቱን ጥቅም የሚያስጠብቅ ፕሮግራም ትግበራ ስልት ማዕቀፍ የተፈተኑ ንድፈ ሐሳቦችንና ምርጥ ተሞክሮዎችን፣ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቱንና አወቃቀሩን፣ የማስቻል ሁኔታዎችን፣ እንዲሁም ስብስብ አቅሞችን ማረጋገጥን ከግምት ውስጥ

the theories and best practices into case conglomerate's realities, also makes the study unique in terms of its approach and outputs.

Keywords: Competitive intelligence (CI); Strategic Intelligence (SI); strategic decision-making (SDM); context; conglomerate (vertically integrated); embedded (multiple) units single-case design.

በማስገባት የተዘጋጀ ነው። የተወዳዳሪ ድርጅት አሠራር ፕሮግራም የትግበራ ስትራቴጂ ማዕቀፍ በታቀደው መሠረት ከብዙ ምንጮች መረጃን ስልታዊ በሆነ መንገድ በማሰባሰብ፣ በማቀናጀት እና በመተንተን ጥምረት ከፈጠሩት ድርጅቶች መዋቅር ጋር በመቆራኘት፣ ፈጣን ተግባራዊ አገልግሎት ይሰጣል። ይኸውም ስብስቡ የተወዳዳሪዎችን አሠራር በመረዳት በመደበኛ ፕሮግራሙ ሳይዘገይ እንዲጀምር እና ድርጅታዊ ብስለትን ተከትሎ እንዲያዳብር ያስችለዋል፡፡ በአጠቃላይ ጥናቱ ከተለያዩ ምንጮች መረጃን ስልታዊ በሆነ መንገድ የማሰባሰብ፣ የማቀናጀት እና የመተንተን መርሐ ግብር ስልትን በፅንሰ-ሀሳብ እና በንድፈ ሃሳብ በማዘጋጀት፣ በአዲስ መልክ በመስራት (የስልታዊ ውሳኔ አሰጣጥንና የድርጅቱን ተወዳዳሪነት የሚያሳይ መተግበሪያ አንድ አውድ እንዲጋሩ)ንድፈ ሀሳብ በማቅረብ የመጀመሪያ አስተዋፅዖ አድርጓል። ገላጭ የአጠናን ዘዴው በራሱ ንድፈ ሃሳቦችን እና ምርጥ ተሞክሮዎችን ከተጨባጭ ውጤቶች ጋር በማዋሃድ እንዲሁም ንድፈ ሃሳቦችንና ምርጥ ተሞክሮዎችን ከእውነታው ጋር አጣጥሞ በመሥራቱ የጥናቱን አቀራረብና በውጤት ልዩ ያደርገዋል።

ቁልፍ ቃላት: ተወዳዳሪ የማሰብ ችሎታ (CI)፤ ስልታዊ የማሰብ ችሎታ (SI)፤ ስልታዊ ውሳኔ አሰጣጥ (ኤስዲኤም); አውድ; የተቀናጀ; የተከተተ (በርካታ) አሃዶች ነጠላ ንድፍ.።

Year of Graduation 2021

Development of a theoretical model based on the evaluation of the impact of business process management as a dynamic capability on organisational performance' in the banking sector in a developing country context

Abebe Walle Menberu

ABSTRACT

The most difficult question for companies in today's dynamic business world is to gain and sustain a competitive advantage. One of the reliable answers for such a call is going beyond product innovation, that is, the innovation of business processes. The most sought-after practice for attaining the goal of process innovation is business process management (BPM). Abundant empirical research on BPM is carried out especially in the developed world. But these research works are short of theoretical explanation, suffer from a limited stock of variables, and many recent studies look at single organisations and single BPM projects. Besides, most of the studies were undertaken within the context of developed economies which underlies little applicability in less developed economies. And yet these developing countries have been making huge investments in BPM undertakings which necessitate the conduct of empirical investigations to see whether such investments bring about good performance outputs. Hence, in an answer to the call for BPM theorisation especially in terms of research on developing economies, the research investigated how Dynamic Capabilities Theory

በባንክ ዘርፍ በድርጅታዊ አፈፃፀም ላይ 'እንደ ተለዋዋጭ አቅም' የሥራ ሂደት አስተዳደር ያለውን ተፅእኖ በመገምገም ላይ የተመሠረተ የንድፈ ሃሳባዊ ሞዴል መፍጠር፡ በታዳጊ ሀገር አውድ የተደረገ ጥናት፤

በአበበ ዋለ መንበሩ

አጠቃሎ

በአሁኑ ወቅት ተለዋዋጭ የንግድ ዓለም ውስጥ ላሉ ኩባንያዎች በጣም አስቸጋሪው ጥያቄ የውድድር ጥቅም ማግኘት እና ማስቀጠል ነው። ለዚህ ጥሪ አስተማማኝ የሆነው አንዱ መልስም ከምርት ፈጠራ ወደ ላቀው የሥራ ሂደት ፈጠራ መግባት ነው። የሂደት ፈጠራ ግቡን ለማሳካት በጣም የሚፈለገው ልምምድ ~~የቢዝነስ~~ የሥራ ሂደት አስተዳደር (BPM) ነው። በBPM ላይ የተካሄዱ በርካታ ተጨባጭ ጥናቶች አሉ፤ በተለይም ባደጉት አገሮች አገሮች ላይ ይከናወናሉ። ነገር ግን፤ የእነዚህ የምርምር ስራዎች የንድፈ ሃሳባዊ ማብራሪያ አጭር ናቸው፤ በተወሰኑ የተለዋዋጮች ክምችት(መጠኖች) አናሳ መሆን፤ ብዙ የቅርብ ጊዜ ጥናቶች ነጠላ ድርጅቶችን እና ነጠላ BPM ፕሮጀክቶችን ይመለከታሉ። በተጨማሪም፣ አብዛኛው ጥናቶች የተካሄዱት ባደጉ ኢኮኖሚዎች አውድ ውስጥ ሲሆን ይህም ባላደጉ ኢኮኖሚዎች ላይ ተግባራዊነት አነስተኛ ነው። ነገር ግን እነዚህ በማደግ ላይ ያሉ ሀገራት በBPM ስራዎች ላይ ትልቅ መዋዕለ ንዋይ በማፍሰስ ላይ ናቸው። ስለዚህ እነዚህ ኢንቨስትመንቶች ጥሩ የአፈፃፀም ውጤቶችን ያመጣሉ የሚለውን ለማረጋገጥ ተጨባጭ ምርመራዎችን ማካሄድ አስፈላጊ ነው። ስለሆነም፣ ለBPM ቲዮራይዜሽን ጥሪ በተሰጠው ምላሽ፣ በተለይም በማደግ ላይ ባሉ ኢኮኖሚዎች ላይ ከሚደረጉ ጥናቶች፣ ጥናቱ ተለዋዋጭ የአቅም ንድፈ ሐሳብ በማደግ ላይ ባለው አገር ሁኔታ BPM እንዴት እንደሚያብራራ መርምሯል። ስለዚህ፣ በዚህ ጥናት ውስጥ የተመለከቱት ቁልፍ የምርምር ጥያቄዎች፡- የንግድ ሥራ አመራር ጽንሰ-ሀሳብን በንድፈ ሀሳብ እንዴት ልንይዘው

explains BPM in a developing country context. Thus, the key research questions addressed in this research are: How can we conceptualise the concept of business management theoretically? and how can BPM and its effect on performance in organisations be validated in practice in developing countries? The research developed and validated a conceptual framework that links Dynamic Capabilities Theory with BPM and shows how success in BPM has a positive effect in improving process and overall organisational performance in the Ethiopian context. Conceptually, this framework is founded in understanding the Theory of Dynamic Capabilities and its constituent parts or the micro foundation of dynamic capabilities, the literature on BPM, business processes and overall company performance. The conceptual framework establishes the link between activities in Dynamic Capabilities Theory, such as sensing, seizing, and transformation constructs, and their impact on BPM success, and in turn BPM success and its performance effect on process and organisation. To this end, the research develops six hypotheses. The positivist worldview is the paradigm of choice for this research and the study followed a quantitative approach by using the survey method. Hence, it uses the survey (n=210) method of research to collect data from commercial banks in Ethiopia. The reliability and validity of the measurement instrument was tested through exploratory and confirmatory analysis by using SPPS and AMOS respectively. The findings of this research show that companies in a developing country like Ethiopia can implement BPM as a dynamic capability project to improve the performance of business processes that have high organisational impact. This PhD research contributes to theory by making a relationship between BPM

እንችላለን? በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት BPM ና በድርጅቶች አፈጻጸም ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ በተግባር እንዴት ሊረጋገጥ ይችላል? ጥናቱ ተለዋዋጩ የአቅም ንድፈ ሃሳብን ከBPM ጋር የሚያገናኝና በቢፒኤም ስኬት ሂደትንና አጠቃላይ ድርጅታዊ አፈጻጸምን በኢትዮጵያ ሁኔታ በማሻሻል ረገድ አወንታዊ ተጽእኖ እንዳለው የሚያሳይ የፅንሰ ሀሳብ ማዕቀፍ አዘጋጅቶ አረጋግጧል። በፅንሰ-ሀሳብ ይህ ማዕቀፍ የተለዋዋጩ አቅም ፅንሰ-ሀሳብንና ክፍሎቹን ወይም የተለዋዋጩ አቅሞችን ማይክሮ መሰረቱን፣ ስለ BPM ሥነ-ጽሑፍ፣ የንግድ ሂደትና አጠቃላይ የኩባንያውን አፈፃፀም በመረዳት ላይ የተመሠረተ ነው። የፅንሰ-ሃሳቡ ማዕቀፉ በተለዋዋጩ የችሎታ ንድፈ-ሀሳብ ውስጥ ባሉ እንቅስቃሴዎች መካከል ያለውን ግንኙነት ማለትም እንደ ዳሰሳ፣ መቀማትና ትራንስፎርሜሽን ግንባታዎችና በBPM ስኬት ላይ ያላቸውን ተፅእኖ እና በተራው BPM ስኬትና በሂደት እንዲሁም በአደረጃጀት ላይ ያለው የአፈፃፀም ተፅእኖ መካከል ያለውን ግንኙነት ያዘጋጃል። ለዚህም ጥናቱ 6 መላምቶችን ያዘጋጃል። አዎንታዊው የዓለም እይታ ለዚህ ምርምር የተመረጠ ምሳሌ ነው፤ ይህ ጥናት የዳሰሳ ዘዴን በመጠቀም የቁጥር አቀራረብን ይከተላል። ስለዚህም በኢትዮጵያ ከሚገኙ የንግድ ባንኮች መረጃ ለመሰብሰብ የዳሰሳ ጥናት (n=210) ዘዴ ይጠቀማል። የመለኪያ መሳሪያው አስተማማኝነትና ትክክለኛነት SPPSና AMOSን በመጠቀም የዳሰሳና የማረጋገጫ ትንተና ፈተና አላቸው። የዚህ ጥናት ግኝቶች እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ታዳጊ ሀገራት ያሉ ኩባንያዎች ከፍተኛ ድርጅታዊ ተፅእኖ ያላቸውን የንግድ ሂደቶች አፈፃፀም ለማሻሻል BPM እንደ ተለዋዋጩ አቅም ፕሮጀክት መተግበር እንደሚችሉ ያሳያሉ። ይህ ጥናት በBPM እና በተለዋዋጩ የችሎታ ንድፈ ሃሳብ መካከል ያለውን ግንኙነትና በማደግ ላይ ባለው ኢኮኖሚ ውስጥ፣ በንግድ ሂደት አጠቃላይ ድርጅታዊ አፈፃፀም ላይ ያለውን ተፅእኖ በመፍጠር ለቲዎሪ አስተዋፅኦ ያደርጋል። በተጨማሪም፣ የምርምር ጽሁፉ BPMን እንደ ተለዋዋጩ አቅም በመተግበር ኢኮኖሚዎችን በማዳበር ረገድ ለአስተዳደር ምክሮችን ይሰጣል። የጥናቱ ባህሪ አቋራጩ በመሆኑ እና የመለኪያ መሳሪያው ከባንክ ተቋማት ጋር በመጣጣሙ አጠቃላይ በጥናቱ ግኝቶች ላይ አስቸጋሪ ሊሆን ይችላል። ይህ ጥናት በረጅም ጊዜ ውስጥ

and the Dynamic Capabilities Theory and its impact on business process and overall organisational performance in a developing economy. Besides, the thesis offers recommendations to management in developing economies on implementing BPM as a dynamic capability. As the nature of the study is cross-sectional and as the measurement instrument is tailored to banking institutions, generalisation may be difficult on the findings of the study. This study may demand a longitudinal study and the replication of the study on diverse industries and geographical settings to show what the relationship may be between variables over a longer period of time and in diverse geographical places to enrich the framework. Also, a qualitative study could also be used to understand the model in order to gain an in-depth understanding of why viewing BPM as a dynamic capability is more appropriate. Hence further case studies could be undertaken in the future to have a generalised theoretical framework.

Keywords: Business Process Management; dynamic capabilities; business process; operational capabilities; business process performance; organisational performance.

በተለዋዋጮች እና በተለያዩ የጂኦግራፊያዊ በታዎች መካከል ያለው ግንኙነት ምን ሊሆን እንደሚችል ለማሳየት እንዲረዳ ለረዥም ጊዜና በተደጋጋሚ ሊደረግ ይችላል። እንዲሁም፣ BPMን እንደ ተለዋዋጭ ችሎታ ማየት ይበልጥ ተገቢ የሆነው ለምን እንደሆነ በጥልቀት ለመረዳት ሞዴሉን ለመረዳት ጥራት ያለው ጥናት መጠቀምም ይቻላል። ስለዚህ አጠቃላይ የንድፈ ሃሳብ ማዕቀፍ እንዲኖራቸው ወደፊት ተጨማሪ ጥናቶች ሊደረጉ ይችላሉ።

ቁልፍ ቃላት:- የቢዝነስ ሂደት አስተዳደር፣ ተለዋዋጭ ችሎታዎች፣ የስራ ሂደት፣ የስራ ችሎታዎች፣ የስራ ሂደት አፈጻጸም፣ ድርጅታዊ አፈጻጸም፤

A hybrid participatory framework for strategic decision- making in the Ethiopian education sector

Zinare Mamo Haile

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the effect of strategic decision-making processes and practices on the quality of education, particularly of general education in Ethiopia; conduct analysis on strategic decision-making processes

ድቅል አሳታፍ ሰትራተጅያዊ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደት በኢትዮጵያ የትምህርት ዘርፍ

በዝናሬ ማሞ ኃይሌ

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ ስትራተጅያዊ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶች ልምድ በአገሪቱ የትምህርት ጥራት ላይ ያለውን ተጽእኖ መመርመር ሲሆን፣ በተለይም የኢትዮጵያን አጠቃላይ የትምህርት ዘርፍን ለመዳሰስ ይሞክራል። በዚህም መሰረት ጥናቱ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶችና ልምድ ላይ ትንተና በማካሄድ የሀገራቸውን ኢኮኖሚ ለማሳደግ ደፋ ቀና በሚሉ ሀገራት ላይ በመተግበር

and practice in developing economies; and to develop a hybrid decision-making model for greater efficiency. To test hypotheses, data were collected from 391 employees of the Ethiopian governmental and non-governmental institutes/organisations who were working on the position of strategic planning and decision-making and supporting the nation by assisting, especially in terms of finance and human resources. A mixed method approach was used in this study. Such a methodology employs both quantitative and qualitative methods. The qualitative method is dominant, while the quantitative method is used in a supportive role. Structured and unstructured questionnaires focus group discussions and one-to-one interview techniques were employed to collect data for the research. The strategy chosen for this mixed-method study was concurrent triangulation, which enables the researcher to collect both quantitative and qualitative data concurrently and then compare the two datasets to determine if there is convergence, differences, or some combination of both (Creswell, 2009). With the help of SPSS software 2.0, descriptive analysis and multiple regression analysis were used to verify all hypotheses and data on the effects of strategic decision-making processes and practice on the quality of general education. According to the analysis result, six null research hypotheses were confirmed as rejected and three null hypotheses were confirmed as accepted. According to the data analysis results, there is a positive correlation between strategic decision-making processes and the quality of general education. Using a top-down approach, the research findings suggest that strategic decision-making processes and practices in Ethiopia should be participatory. However, the participation level of stakeholders is not encouraging, with most stakeholders not being involved in strategic decision-making processes and practices throughout the nation. In their

የበለጠ ውጤታማ እንዲሆኑ የተለያዩ የውሳኔ አሰጣጥ ሞዴል ዝግጅቶችን ትኩረት ያደረገ ነው፡ :. የጥናቱ መላምቶች ለመፈተሽ እቅድና ውሳኔ አሰጣጥ ላይ ሲሰሩ ከነበሩ እና በፋይናንስና በሰው ሃይል ዜጎችን በመርዳትና በመደገፍ ሥራ ላይ ተሰማርተው ከነበሩ 391፣ መንግሥታዊና መንግሥታዊ ካልሆኑ ተቋማት/ድርጅቶች ሠራተኞች የተለያዩ መረጃዎች ተሰብስበዋል፡ ፡ በጥቅሉ ጥናቱ ቅይጣዊ የምርምር ዘዴ(-mixed method)) ማለትም ሁለቱንም የጥናትና ምርምር የአይነታዊና መጠናዊ የመርምር ዘዴዎችን ተጠቅሟል፡፡ በዚህ ጥናት በአብላጫው ዓይነታዊ ዘዴዎችን ለመጠቀም የተሞከረ ሲሆን ጎን ለጎንም quantitative/ ዘዴዎችን በአጋዥነት ተጠቅሟል፡፡ በተጨማሪም ቅደም ተከተሉን የጠበቀና የተዋቀረ ቃለ መጠይቅ፣ ያልተዋቀረ ቃለ መጠይቅ፣ የቡድን ተኮር ውይይቶች (focus group discussions)፣ እንዲሁም አንድ ለአንድ የቃለ መጠይቅ ዘዴዎች በዚህ ጥናት ለመጠቀም ተሞክሯል፡፡ ለዚህ ቅይጣዊ የጥናት ዘዴ የተመረጠው የማመሳከርያ ዘዴ (triangulation) ሲሆን፣ ይህም ተመራማሪው እና ዓይነታዊ መንገድ የተገኙ መረጃዎችን በአንድ ጊዜ እንዲሰበስቡ እና ሁለቱን የተሰበሰቡ መረጃዎችን በማነፃፀር የሁለቱንም ውህደት፣ ልዩነቶች ወይም አንዳንድ ጥምረት መኖሩን ለማወቅ ያስችላል (ክሬስዌል፣ 2009):: በጥቅል የማህበራዊ ሳይንስ አሀዛዊ መረጃ (SPSS) ሶፍትዌር 2.0 እገዛ ገላጭ እና (multiple regression) የትንተና ዘዴ ሁሉንም የጥናትና ምርምሩን መላምቶቹንና መረጃዎችን ለመተንተን ጥቅም ላይ ከመዋሉ ባሻገር የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቱና አተገባበሩ በአጠቃላይ የትምህርት ጥራት ላይ ያላቸውን ተፅዕኖ ለማሳየት ሙከራ ተደርጓል፡፡ በትንታኔው ውጤት መሰረት የመላምት ፍተሻ ጥቅም ላይ የዋሉ ስሁን ሶስት አልቦ የጥናት መላምቶች (null research hypotheses) ውድቅ ሲደረጉ፣ ስድሰቱ አልቦ የጥናት መላምቶች (null research hypotheses) ደግሞ ተቀባይነት እንዳላቸው ተረጋግጧል፡፡ በመረጃ ትንተናው ውጤት መሰረት የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶች እና በአጠቃላይ የትምህርት ጥራት መካከል አዎንታዊ ተዛምዶ እንዳለ ጥናቱ ያመላከተ ሲሆን፣ ከላይ ወደ ታች የአቀራረብ ዘዴን(Top dawn Approach) በመጠቀም በኢትዮጵያ ያሉ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶችና ተግባራት አሳታፊ መሆን እንዳለባቸው የዚህ ጥናት ግኝቶች በሚገባ ያሳስባሉ፡፡ ይሁን እንጂ የባለድርሻ አካላት ተሳትፎ ደረጃ አበረታች

decision-making, leaders, whether at the federal or regional level, were found not to be using a participatory decision-making model. Most were found to be following a set administrative structure and basing decisions on instructions from leaders. As a result, the bottom layers of government were found to be discouraged and not actively participating in the implementation of the strategic plan. Consequently, the quality of general education in Ethiopia was found to have been deteriorating over time.

Keywords: Decision-making; strategic decision-making; strategy; strategic planning; strategy as process; strategy as practice; stakeholder; strategic thinking; social development; educational accessibility; educational relevance; educational equity; educational quality and educational efficiency.

አለመሆኑንና ውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶችና ተግባራት ውስጥ ተሳትፎ እንደሌላቸው ጥናቱ አመልክቷል፡ ፡ በውሳኔ አሰጣጥ ረገድ፣ በፌዴራልም ሆነ በክልል ደረጃ ያሉ አመራሮች አሳታፊ የውሳኔ አሰጣጥ ሞዴልን እንደማይጠቀሙ ጥናቱ ያሳያል። አብዛኛዎቹ የተቀናጀ አስተዳደራዊ መዋቅርን በመከተል እና በመሪዎች መመሪያ ላይ የተመሰረቱ ውሳኔዎችን አንደሚያስተላልፉ በዚህ ጥናት የተገኘው መረጃ ይገልጻል። በመሆኑም የታችኛው የመንግስት እርከኖች ተስፋ የቆረጡና እቅድ አፈጻጸም ላይ ንቁ ተሳትፎ የሌላቸው ሆነው በጥናቱ ተገኝተዋል። በዚህ ምክንያት የኢትዮጵያ ትምህርት በጥቅሉ ከጊዜ ወደ ጊዜ ጥራቱ እያሽቆለቆለ መምጣቱ በሚገባ ተረጋግጧል።

ቁልፍ ቃላት:- ውሳኔ አስጣጥ፤ ስትራተጅ፤ ስትራተጅካዊ ውሳኔ አሰጣጥ፤ ስትራትጅካዊ ዕቅድ፤ ስትራተጅካዊ ሂደት፤ ስትራተጂካዊ ግብረ ምግባር፤ ባለድርሻ አካላት፤ ስተራተጅካዊ አስተሳሰብ፤ ማህበራዊ ልማት፤የትምህርት ተደራሽነት፤ የትምህርት ጥራት፤ የትምህርት አግባብነት፤ የትምህርት ትክከለኘነት፤ የትምህርት ብቁነት።

Towards successful female entrepreneurship: an Appreciative Inquiry Framework, the case of female entrepreneurs in Addis Ababa

Tekle Giorgis Assefa GebreEgziabher

ABSTRACT

The study examines how female entrepreneurs in Addis Ababa succeeded in business. A growing amount of research shows that countries that fail to address gender barriers are losing out on significant economic growth. There is much to do to achieve the full and equal participation of women in society and in the economy. While most research on women entrepreneurship focuses on the challenges that constrain women from

በአዲሰ አበባ ከተማ በሚገኙ ስኬታማ ሴት ሥራ ፈጣሪዎች ላይ የተደረገ ምልከታ፡ ተቀባይነት ባለው የአሠራር ማዕቀፍ የቀረበ ጥናት፤

በተክለጊዮርጊስ አሰፋ ገ/እግዚአብሔር

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በአዲስ አበባ የሚገኙ ሴት ስራ ፈጣሪዎች በተሰማሩበት የንግድ ስራ ዘርፍ ያሳዩትን ስኬት ይዳስሳል። በርካታ ጥናቶች አንደሚያሳዩት ሥርዐተ-ፆታ ላይ የተደቀኑ እንቅፋቶችን በአግባቡ መፍታት ያልቻሉ ሀገራት ማስመዝገብ የሚገባቸውን ከፍተኛ የኢኮኖሚ እድገት ሊያስመዘግቡ አልቻሉም። በእርግጥም ሴቶች በህብረተሰቡም ሆነ በአገራት ኢኮኖሚ እድገት ውስጥ ያላቸውን ሁለንተናዊ ተሳትፎ በሚገባ ማረጋገጥ በርካታ ስራዎችን መሥራት የሚጠይቅ ጉዳይ ነው። በሴቶች ሥራ ፈጣሪነት ዙርያ የተደረጉ አብዛኛዎቹ ጥናቶች የሚያተኩሩት

developing their businesses, this research focuses on identifying the factors that lead to the success of women entrepreneurs. The main question this study answered is: what are the factors that facilitated the growth of successful women entrepreneurs? The research aims to find out the factors that led to the growth of female entrepreneurs in Addis Ababa. This study was conducted based on an exploratory research design. Face-to-face in-depth interviews were used to collect data from 27 successful female entrepreneurs and five key informants. The respondents were identified with the help of networks of female entrepreneurs, viz. Addis Ababa Women Entrepreneurs Association (AAWEA), Alliance of Women Entrepreneurship Programme (AWEP) and the Ethiopian Women Exporters' Association (EWEA). This study is cross-sectional since data were collected at one point in time. The researcher used content analysis to interpret the data. Accordingly, the findings of the study indicated that the entrepreneurs sustained their business through appropriate marketing strategies. Some of the entrepreneurs believe that the factors that made a difference for the success of their business is the quality of their products and strict control of the production process. Success in business created strong self-confidence among most of the entrepreneurs. Most of the entrepreneurs consider market expansion through high product quality as a key factor they value most and want to bring to the future. Most of the businesses have no formal organisational structures. The majority of the entrepreneurs prefer a participatory leadership style. Most of the entrepreneurs believe that the major factor for their success in business is the quality of their products and some of them had different kinds of support from federal and city government agencies. Education was identified as one of the key factors that led

በዋናነት ሴቶች የንግድ ሥራዎቻቸውን እንዳያሳድጉ በሚገድቧቸው ተግዳሮቶች ላይ ሲሆን፣ የዚህ ጥናት የትኩረት አቅጣጫ ግን ለሴቶች ሥራ ፈጣሪዎች ስኬት የሚያበቁትን ቁልፍ ጉዳዩችን በማመላከት እና በመለየት ላይ የተከረ ነው። ይህ ጥናት በዋናነት ስኬታማ ሴት ሥራ ፈጣሪዎች እንዲበራከቱ ያደረጉ ምከንያቶች ምንድን ናቸው? የሚለውን ጥያቄ ለመመለስ ይሞክራል። ጥናቱ በጥቅሉ በአዲስአበባ ከተማ ውስጥ ሴት ሥራ ፈጣሪዎች እንዲበራከቱ ያደረጉ ምክንያቶች ምን እንደሆኑ ይዳስሳል። ይህ ጥናት የተካሄደው በገላጭ የጥናትና ምርምር ንድፍ ሲሆን፣ 27 የሚሆኑ ስኬታማ ሴት ስራ ፈጣሪዎችን ፊት ለፊት በጥልቀት ቃለ መጠይቅ በማድረግ መረጃዎችን በማሰባስብ ነው። ከነዚህ ስራ ፈጣሪዎች በተጨማሪ 5 ቁልፍ መረጃ ሰጪዎች ጥልቀት ያለው ቃለመጠይቅ ተደርጎላቸዋል። ለጥናቱ የሚያስፈልጉትን ፣ሴት ሥራ ፈጣሪዎች አውታረ መረቦች አማካይነት ልየታ ለማድረግ ተሞክሯል። ከነዚህ መካከል የአዲስ አበባ ሴት ሥራ ፈጣሪዎች ማኅበር (AAWEA)፣ የሴቶች ሥራ ፈጠራ ፕሮግራም (AWEP) እና የኢትዮጵያ ሴቶች ላኪዎች(ኤክስፖርተሮች) ማኅበር (EWEA) ተጠቃሾች ናቸው። ጥናቱ ሁሉንም ዘርፎች የሚመለከት ነው፤ ምክንያቱም መረጃዎቹ በአንድ ወቅት ብቻ የተሰበሰቡ በመሆኑ ነው። በዚህ ጥናት አጥኚው መረጃዎቹን ለመተርጎም የይዘት ትንተና ዘዴ ተጠቅሟል። በዚህም ትንተና መሰረት ስራ ፈጣሪዎቹ ተገቢ የሆኑ የግብይት ስልቶችን በመከተላቸው ምክንያት ንግዳቸውን ማስቀጠል መቻላቸውን የጥናቱ ግኝት ያመላክታል። ከዚሁ ጎን ለጎን አንዳንድ ሥራ ፈጣሪዎች ለንግድ ሥራቸው ስኬት ከሚጠቅሷቸው ምክንያቶች መካከል ጥራት ያላቸውን ምርቶች ማምረት በመቻላቸው እና በአመራረት ሂደታቸውም ወቅት ጥብቅ ቁጥጥር በማድረጋቸው እንደሆነ ይገልፃሉ። በእርግጥም በንግድ ሥራ መስክ ስኬት ለአብዛኞቹ ሥራ ፈጣሪዎች ጠንካራ በራስ የመተማመን ስሜት ይፈጥራል። አብዛኛዎቹ ሥራ ፈጣሪዎች የምርት ጥራት ለገበያ መስፋፋት ቁልፍ ጉዳይ መሆኑን ታሳቢ በማድረግ በቀጣይም የጥራትን ጉዳይ ትኩረት ሰጥተው መስራትን ይሻሉ። ከዚህም በተቃራኒ ብዙዎቹ የንግድ ድርጅቶች መደበኛ ድርጅታዊ መዋቅር የላቸውም። አብዛኛዎቹ ሥራ ፈጣሪዎች አሳታፊ የአመራር ዘይቤን ይመርጣሉ።

to the success of female entrepreneurs. The strategies they followed led to significant growth for most of the entrepreneurs. The results of the study can offer growth examples to other women who would like to develop their own enterprises. The different parties working in women economic empowerment, particularly the government agencies, networks of female entrepreneurs, and NGOs should integrate their efforts. Women entrepreneurs should share their experiences at different platforms with other female entrepreneurs in order to learn from the best practices of each other. This research contributes to the growing body of research on women entrepreneurship in general and successful female entrepreneurship in particular.

Keywords: Addis Ababa, Female Entrepreneurship, Successful Female Entrepreneurs; Feminism, Discovery, Dream, Design, Destiny

ለንግድ ሥራቸው ስኬት ደግሞ የምርታቸው ጥራት እንደሆነ እና አንዳንዶቹም ሥራ ፈጣሪዎች፣ ከፌዴራል እና ከከተማ መስተዳድር ኤጀንሲዎች የተለያዩ አይነት ድጋፍ እንደተደረገላቸው ይመሰክራሉ። በተጨማሪም ትምህርት ሴት ስራ ፈጣሪዎችን ስኬታማ ካደረጓቸው ቁልፍ ጉዳዮች መካከል አንዱ መሆኑም በዚህ ጥናት ተለይቷል። ሴት ስራ ፈጣሪዎቹ የተከተሏቸው ስልቶች ሁሉ ለአብዛኞቹ ሥራ ፈጣሪዎች ስራቸው እንዲያድግ አደርጓል። የዚህ ጥናት ውጤት የራሳቸውን ኢንተርፕራይዞች ማሳደግ ለሚፈልጉ ሌሎች እንስቶች በሥራቸው እንዴት ማደግ እንደሚቻል ጠቃሚ ልምዶችን ለማካፈል ይረዳል። ሴቶችን በኢኮኖሚ ለማሳደግ የተለያዩ ስራዎችን የሚሰሩ አካላት በተለይም የመንግስት ኤጀንሲዎች፣የሴት ስራ ፈጣሪዎች ጥምረት እና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በቅንጅት መሥራት አለባቸው፡ ፡ ሴት ሥራ ፈጣሪዎች አንዱ ከሌላው ጥሩ ልምድ ለመቅሰም እንዲችሉ በተለያዩ መድረኮች ልምዳቸውን ለሌሎች ሴት ሥራ ፈጣሪዎች ማካፈል መቻል አለባቸው። ይህ ጥናት በአጠቃላይ በሴቶች ስራ ፈጠራ ዙርያ በተለይም ስኬታማ የሴት ስራ ፈጣሪዎችን ትኩረት ያደረገ ምርምር እንዲያድግ መነሻ ይሆናል::

ቁልፍ ቃላት:- አዲስ አበባ፣ ሴት ሥራ ፈጣሪነት፣ የተሳካላቸው ሴት ሥራ ፈጣሪዎች፣ አመስጋኝ ጥያቄ፣ ሴትነት፣ ግኝት፣ ህልም፣ ዲዛይን፣ እጣ ፈንታ

The effect of strategic management processes on organisational performance in Ethiopian public business enterprises

Zekarias Dutebo Duresa

ABSTRACT

Strategic management is intended to help governments, communities and organisations deal with and adapt to their changing internal and external circumstances. It can help clarify and

በኢትዮጵያ የመንግስት ንግድ ድርጅቶች ውስጥ ስልታዊ አስተዳደር በድርጅቱ አፈጻጸም ላይ የሚያሳድረው ተጽዕኖ

በዘካርያስ ዱጤቦ ዱሬሳ

አጠቃሎ

ስልታዊ አስተዳደር የሚንለው መንግስት፣ ተቋማትና ማህበረሰብ ውስጣዊ እና ውጫዊ ሁኔታዎቻቸውን ከነባራዊ ሁኔታዎች ጋር እንዲያሰናስኑና እንዲያላምዱ የሚረዳ ነው፡ ፡ ስልታዊ አስተዳደር መንግስት፣ ተቋማትና ማህበረሰብ የሚያጋጥሟቸውን አንገብጋቢና አስፈላጊ ጉዳዮች ለመለየትና ለመፍታት

resolve the most important pressing issues they face. It enables them to build on strengths, take advantage of opportunities, and become much more effective in what seems to be a more hostile world. The aim of this study was to examine the extent of Strategic Management practices and its effect on performance; determine the relationship between strategic management processes and organisational performance; determine the perception difference between the leaders and employees with regard to strategic management process and organisational performances; and determining the difference in Strategic management processes and organisational performance among studied public business enterprises in Ethiopia. The conceptual framework of the study includes all research variables as well as the postulated relationships between variables deemed to be integral to the dynamics of the situation being investigated. Quantitative and qualitative research design was adopted for the study. The questionnaire was used as a quantitative data collection instrument and an open-ended interview guide as a qualitative data collection instrument. Hence the distribution of questionnaires to randomly selected 450 leaders at three (3) levels and 1 380 professional employees in six (6) public business enterprises produced 1 830 respondents. Data analysis and interpretation was based on descriptive statistics and inferential statistics mainly independent sample t-test, ANOVA, correlation and multiple linear regression analysis. In addition, Principal Components Analysis (PCA) was carried out on the questionnaire items assessing the processes of strategic management and organisational factors that affect organisational performance with the aim to examine whether the questionnaire items measure the proposed six underlying factors. The findings of the study showed

እንዲረዳቸው፣ በጠንካራ መሰረት ላይ እንዲገነቡ እንድሁም ያላቸውን መልካም ዕድሎች በአግባቡ እንዲጠቀሙና በየጊዜው ከሚገጥሟቸው ተለዋዋጭ ውስጣዊ እና ውጫዊ ሁኔታዎች ጋር እንዲጣጣሙ የሚያደርግ ከመሆኑ ባሻገር የሚያጋጥሟቸውን በጣም አንገብጋቢ ጉዳዮችን ግልፅ አድርጎ ለመፍታት ይረዳል። በዚህ ምክንያት ጥንካሬያቸውን ይበልጥ እንዲያጎለብቱ፣ ምቹ አጋጣሚዎቻቸውን እንዲጠቀሙ እና ምቹ ባልሆነው ዓለም ደግሞ የበለጠ ውጤታማ እንዲሆኑ ያስችላቸዋል። የዚህ ጥናት ዓላማ የስልታዊ አስተዳደር አሰራሮችን መጠን እና በአፈፃፀም ላይ ያለውን ተፅእኖ መመርመር፣ በስልታዊ የአስተዳደር ሂደቶችና በድርጅቱ አፈፃፀም መካከል ያለውን ግንኙነት መወሰን፣ በስልታዊ አስተዳደር ሂደትና በድርጅቱ አፈፃፀም፣ በአመራርና በሠራተኞች መካከል ያለውን የአመለካከት ልዩነት መወሰን እንዲሁም በኢትዮጵያ በተጠኑ የመንግስት ንግድ ድርጅቶች መካከል ያለውን የስልታዊ አስተዳደር ሂደቶችና የአደረጃጀት አፈጻጸም ልዩነቶችን መፈተሽ ነው። የጥናቱ ፅንሰ-ሃሳባዊ ማዕቀፍ ሁሉንም በየጊዜው የሚለዋወጠውን የምርምር ባህርይ፣ እንዲሁም ከተገኘው ውጤት ጋር አብሮ የሚለዋወጠውን ግንኙነትን ለማካተት ይሞክራል። በዚህ ጥናት እና ዓይነታዊ የምርምር ዘዴዎችን ለመጠቀም ጥረት ተደርጓል።የተዘጋጀው መጠይቅ እንደ አሃዛዊ መረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያ የሚያገለግል ሲሆን ዝግ ያልሆነ ያልተገደበ የቃለ መጠይቅ መመርያ እንደ አንድ ጥራቱን የጠበቀ የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያ ሆኖ በዚህ ምርምር ያገለግላል።በዚሁ መሰረት በዘፈቀደ ለተመረጡ 450 አመራሮች በሶስት እርከኖች፣ ለ1380 ሙያዊ ስራ ለሚሰሩ ሠራተኞች በስድስት የመንግስት ንግድ ድርጅቶች መጠይቁ ተበትኖ 1830 ምላሽ ሰጪዎች ተገኝተዋል። በዚህ ጥናት ላይ የመረጃ ትንተናና ፍቺ ሂደቱ በገላጭ ስታቲስቲክስ (Desecriptive statistics) እና ግምታዊ ስታቲስቲክስን (inferential statistics)መሰረት በማድረግ በተናጠል ሙከራ፣ ነፃ የናሙና ልይይት ትንተና(ANOVA)፣ቀላል በርካታ ቀጥተኛ ግንኙነትን የሚያይ ተዛምዶና ትንተናን ስራ ላይ አውሏል። በተጨማሪም የመጀመሪያዎቹን ዋና ክፍሎችን ብቻ በመውሰድ ትንተና የተደረገ ሲሆን፣በመጠይቁ ላይ የተነሱት በስልታዊ አስተዳደር ሂደቶች እና ድርጅታዊ አፈጻጸምን የሚነኩ ድርጅታዊ ሁኔታዎችን

that strategic management process (process of situation analysis; development of strategic plan; implementation of strategic plan, evaluation of strategic plan, internal and external organisational factors) had a significant effect on performance of public business enterprises. It also disclosed that the performance of the public business enterprises was significantly related to strategic management practices (situation analysis, strategic plan development, strategic plan implementation, monitoring and evaluation of strategic plan, internal and external organisational factors). There was significant perception deference between leader and professional employees about the strategic management process and its effect on organisational performance. In addition, there is significant performance difference among the studied public business enterprises. Furthermore, the research provides some findings with showed the existence of a strong association between the processes of the strategic management components and the performance of public business enterprises in Ethiopia. Thus, all the enterprises are strongly advised to identify their key stakeholders and establish networked linkages among duty bearers throughout the entire process of strategic management. Leaders, professional employees and policy-makers need to develop structure and enterprises that contribute to public goods and service quality, economic development and competent global enterprises rather than considering performance of public business enterprises to be for the survival of enterprises. Finally, this research provides a coherent framework to link the public business enterprise's strategic management processes and its performance.

Keywords: Ethiopia; business enterprises; effect of SMP on OP; influencing factors; organisational performance; public business enterprise; strategic management processes.

በመገምገም በመጠይቁ የቀረቡትን ስድስት መሰረታዊ ምክንያቶች ለመፈተሽ መቻላቸው ታይቷል።የዚህ ጥናት ግኝቶች እንደሚያመላክቱት ስልታዊ የአስተዳደር ሂደቶች (የሁኔታዎች ትንተና ሂደት፣የስልታዊ እቅድ ዝግጅት፣ አፈፃፀም እና ግምገማ፣እንዲሁም የውስጥ እና የውጭ ድርጅታዊ ሁኔታዎች) በመንግስት ንግድ ድርጅቶች አፈፃፀም ሂደት ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ እንደነበራቸው ያሳያሉ። ከዚህም በላይ ጥናቱ የመንግስት የንግድ ኢንተርፕራይዞች አፈጻጸም ከስልታዊ አስተዳደር ተግባራት (የሁኔታ ትንተና፣ የስልታዊ ዕቅድ ዝግጅት፣ የስልታዊ ዕቅድ ትግበራ፣ የስልታዊ ዕቅድ ቁጥጥርና ግምገማ፣ የውስጥ እና የውጭ ድርጅታዊ ሁኔታዎች) ጋር በጉልህ የተያያዘ መሆኑ ተገልጿል። ከዚህም በላይ በመሪ እና በሙያተኛ ሠራተኞች መካከል በስልታዊ አስተዳደር ሂደት እና በድርጅታዊ አፈጻጸም ላይ ስላለው ተጽእኖ ከፍተኛ የሆነ ግንዛቤ እንደነበረ እና በተጠኑ የመንግስት ንግድ ድርጅቶች መካከል ከፍተኛ የአፈጻጸም ልዩነት እንዳለ በዚህ ጥናት ታውቋል። በተጨማሪም ጥናቱ በኢትዮጵያ ውስጥ በስልታዊ አስተዳደር አካላት አሰራር ሂደቶች እና በመንግስት የንግድ ድርጅቶች አፈፃፀም መካከል ጠንካራ ትስስር መኖሩን ግኝቶቹ ያሳያሉ። በመሆኑም ጥናቱ ሁሉም ኢንተርፕራይዞች በሁሉም የስልታዊ አስተዳደር ሂደት ውስጥ ዋና ዋና ባለ ድርሻ አካላቶቻቸውን በመለየት በተቀጣሪ አካላት መካከል እርስ በእርሳቸው ትስስር እንዲፈጥሩ በጥብቅ ይመክራል። አመራሮች ሙያተኛ ሠራተኞች እና ፖሊሲ አውጪዎች ለድርጅት ህልውና ብቻ ከማሰብባሻገር ህዝቡን የሚመጥኑ ጥራት ያላቸውን አገልግሎት፣የኢኮኖሚ ልማት እና ብቁ የሆኑ አለምአቀፍ ድርጅቶች የሚሰሩበትን የኢንተርፕራይዞች አደረጃጀት ሊያዳብሩ ይገባል፡ ፡ በመጨረሻም ይህ ጥናት የህዝብ ንግድ ድርጅቶችን ስልታዊ የአስተዳደር ሂደቶችን እና አፈፃፀሙን በማገናኘት ወጥነት ያለው ማዕቀፍ ያቀርባል።

ቁልፍ ቃላት፡- ኢትዮጵያ፤ የመንግሥት የንግድ ድርጅቶች፤ የዕቅድ/የሥራ አፈጻጸም፤ የስልታዊ የሥራ አመራር ህደት እና የስልታዊ ሥራ አመራር አተገባበር፤ ዉስጣዊና ዉጫዊ ተጽኖች ናቸው።

Year of Graduation 2022

A leadership model for the optimal institutionalisation of a results-based performance measurement and management culture in an emerging economy

Messele Gebregziabher Kidanemariam

ABSTRACT

Global reform has taken place in public sector management as different internal and external driving forces and initiatives have come together, propelling governments, organisations, programmes, and projects to be more accountable to their stakeholders. Specifically, in Ethiopia, the institutionalisation of a results-based performance measurement and management (RBPMM) culture in the public sector needs reform. Currently, the RBPMM system is accepted and adopted as a management and leadership methodology for improved public sector efficiency, effectiveness and accountability. However, much remains to be done about the optimal institutionalisation of an RBPMM culture in public sector delivery. Moreover, scholarly research has not emphasised the systematic and holistic linkages of leadership roles and tasks and an RBPMM culture in the natural resource management sector and related sectors in the emerging economies. This study aimed to develop a leadership model that drives the optimal institutionalisation of an RBPMM culture for the natural resources management sector in Ethiopia and related emerging economies. Therefore, the unit of analysis for the study is managing

ውጤትን መሰረት ያደረገ የስራ አፈፃፀም ልኬትና አመራር ባህል በታዳጊ ኢኮኖሚ ውስጥ ልከኛ ተቋማዊ የሚያደርግ የመሪነት ሞዴል

በመሰለ ገብረ እግዚአብሔር ኪዳነማሪያም

አጠቃሎ

የተለያየ ውስጣዊና ውጫዊ ግፊቶች እና በመነጩ ሀሳቦች በመንግስታዊ ሴክተር አስተዳደር ዓለም አቀፍ ማሻሻያ እንዲካሄድ በመደረጉ መንግስታት፣ድርጅቶች፣ፕሮግራሞችና ፕሮጀክቶች ለባለ ድርሻ አካላት የበለጠ ተጠያቂ እንዲሆኑ ገፋፍቷቸዋል። በተለይም በኢትዮጵያ ውጤትን መሰረት ያደረገ የአፈፃፀም ልኬት እና አመራር ባህል ተቋማዊ ለማድረግ በመንግስት ሴክተር ውስጥ ማሻሻያ ያስፈልጋል። በአሁኑ ጊዜ የRBPMM ሥርዓት ለተሻሻለ የመንግስት ሴክትር ቅልጥፍና፤ውጤታማነት እና ተጠያቂነት እንደ አመራር እና መሪነት ዘዴ ተቀባይነት አግኝተዋል፡፡ ሆኖም ግን ውጤትን መሰረት ያደረገ የስራ አፈፃፀም ልኬት እና አመራር (RBPMM) ባህልን በመንግስት ሴክተር አስተዳደር ውስጥ ልከኛ (Optimal) ተቋማዊ አሰራር በተመለከተ ብዙ የሚቀረው ነው። በተጨማሪም በዚህ ረገድ የተደረጉ ጥናቶች የመሪነት ሚናዎች እና ተግባራት የRBPMM ባህል በታዳጊ ኢኮኖሚዎች ውስጥ ያለውን ስልታዊ እና ሁለንተናዊ ትስስር አጽንኦት አልሰጡም ። ይህ ጥናት፤የRBPMM ባህልን በተፈጥሮ ሀብት አስተዳደር ዘርፍ በኢትዮጵያ እና ተዛማች ታዳጊ ኢኮኖሚዎች ተቋማዊ ለማድረግ የሚስችል የመሪነት ሞዴል ለማበልፀግ ያለመ ነው። ስለዚህ የጥናቱ የትንታኔ ክፍል በኢትዮጵያ በተፈጥሮ ሀብት ልማት አስተዳደር ዘርፍ በMERET (Managing Environmental Resources to Enable Transition) ፕሮግራም ላይ ያተኮረ ነው። ለዚህም ተገናኝ (Concurrent) የቅይጥ ዘዴ ንድፍ መረጃዎች በአንድ ጊዜ ተሰብስበዋል፡፡ ቀጥሎም ሁለቱ የመረጃ ስብሰቦች ምን ያህል እንደተጣመሩ ወይም እንደተለያዩ ለማወቅ

environmental resources to enable the transition (MERET) programme of the natural resource management sector of Ethiopia. A concurrent mixed method design was adopted, and data were collected simultaneously, after which the two approaches were explored and triangulated to determine to what extent the two datasets converged or diverged. The target population for this study comprises middle-level leaders, senior-level professionals, community-level leaders, community-level development agents and community-level planning and development team members. The population consisted of a total of 484 and 40 respondents for the quantitative and qualitative studies, respectively. Simple random and census sampling techniques were used to select respondents for the quantitative survey, and a purposive sampling technique was used to select key informants for the qualitative data. The realised sample comprised 228 respondents for the quantitative study and 20 key informants for the qualitative study. A Likert-type questionnaire and an interview guide were used to collect the quantitative and qualitative data. The specific unit of analysis comprised different programme implementation hierarchies (federal, regional, and district and community level). The independent variable was effective leadership roles and tasks, and the optimal institutionalisation of an RBPMM culture was the dependent variable. Leading and managing for a results-based culture was the mediator variable. SPSS version/AMOS version 23 was used as the statistical package to analyse the data. Descriptive statistics, ANOVA, structural equation modelling and confirmatory factor analysis were the main statistical techniques for the quantitative data, while thematic content analysis was used for analysing the qualitative data. The results reveal that the direct influence of

ሁለቱ አቀራረቦች ተዳስሰው ተመሳክረዋል፡፡ በዚህ ጥናት ለተሳታፊነት ኢላማ የተደረጉ አካላት የመካከለኛ ደረጃ መሪዎች፣ከፍተኛ ባለሙያዎች፣ የማህበረሰቡ ደረጃ መሪዎች፣ የማህበረሰብ ደረጃ የልማት ወኪሎች እና የማህበረሰብ ደረጃ የእቅድ እና ልማት ቡድን አባላት ሲሆን 484 ምላሽ ሰጪዎች ለመጠናዊ 40 ምላሽ ሰጪዎች ደግሞ ለዓይነታዊ ጥናት ተሳታፊ ሆኗል፡፡ መጠናዊ ዳሰሳ ምላሽ ሰጪዎችን ለመምረጥ ሲምፕል ራንደም ሳምፕሊንግ (simple random sampling) እና ሴንሰስ (census) የናሙና ቴክኒኮች ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡ ለዓይነታዊ ጥናቱ ደግሞ ቁልፍ መረጃ ሰጪዎችን ለመምረጥ ዓላማ-ተኮር የናሙና ዘዴ ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡ በመቀጠል 228 ምላሽ ሰጪዎች ለመጠናዊ ጥናት 20 ምላሽ ሰጪዎች ለዓይነታዊ ጥናት ተመርጠዋል፡፡ ለመጠናዊ መረጃ ለመሰብሰብ የLikert ዓይነት መጠይቅ ጥቅም ላይ የዋለ ሲሆን ለዓይነታዊ መረጃ ለመሰብሰብ ደግሞ የቃለ መጠይቅ መመሪያ ጥቅም ላይ ውሏል፡፡ በተሰበሰበው መረጃ ላይ የተደረገው ትንተና የተለያዩ የፕሮግራም ትግበራ ተዋረዶችን (ፌደራል፣ክልል እና በወረዳና በማህበረሰብ ደረጃ) ያካተተ እንዲሆን ተደርጓል፡፡ ኢጥገኛ ተለዋጭ (Independent Variable) ውጤታማ የመሪነት ሚናዎችና ተግባራት ሲሆን የRBPMM ባህል ልከኛ ተቋማዊ አሰራር ደግሞ ጥገኛ ተለዋጭ (Dependent Variable) ሆኗል፡፡ እንዲሁም ውጤትን መሰረት ያደረገ ባህል መምራት እና አመራር አስታራቂ ተለዋጭ (Mediator Variable) ሆኗል፡፡ የSPSS ስሪት (AMOS ስሪት 23 መረጃውን (መጠናዊ) ለመተንተን እንደ እስታቲስትክስ ጥቅል (Package) ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡ ገላጭ (Descriptive Statitics)፤ ANOVA፤ መዋቅራዊ እኩልታ ሞዴል (SEM) እና የማረጋገጫ ፋክተር ትንተና (Confirmatory Factor Analysis) ለመጠናዊ መረጃ ትንተና ዋና ዋና እስታቲስቲካዊ ቴክኒኮች ሲሆኑ፣ የተማቲክ ይዘት ትንተና (Thematic Content Analysis) ደግሞ ዓይነታዊ መረጃን ለመተንተን ጥቅም ላይ ውሏል፡፡ የጥናቱ ውጤት እንዳሳየው፤ የመሪነት ሚናዎች እና ተግባራት የRBPMM ባህል ልክኛ ተቋማዊ የማድረግ ተግባር ላይ ቀጥተኛ ተጽህኖ ያሳደሩ ቢሆንም ይህ ተጽህኖ ግን ትርጉም ያዘለ ሆኖ አልተገኘም (r=0.022, p=0.848)፡፡ በሌላ በኩል የመሪነት ሚናዎች እና ተግባራት ውጤትን መሰረት ያደረገ የስራ አፈፃፀም ልኬትና አመራር

leadership roles and tasks on the optimal institutionalisation of an RBPMM culture is not significant ($r = 0.022$, $p = 0.848$). Leadership roles and tasks significantly influence the optimal institutionalisation of an RBPMM culture indirectly through the mediating variable ($r = 0.874$, $p = 0.00$). This finding was confirmed by both the quantitative and qualitative study. The overall results of the study indicate that performance measurement information was adopted for control purposes and internal accountability. However, the actual use of performance measurement and management (PMM) information system to manage decision-making and wide-reaching accountability and transparency were not realised. The findings of this study may narrow the existing literature gap relating to the optimal institutionalising of an RBPMM culture in the natural resources management sector and in similar development programmes in Ethiopia and in the developing economies in general. The model could be used by policy-makers and practitioners for the design and optimal institutionalisation of an RBPMM culture in their organisations.

Keywords: Leadership; results-based performance measurement; results-based performance management; natural resource management sector; institutionalisation of RBPMM culture; public service.

(RBPMM) ባህል ተቋማዊ በማድረግ ተግባራት ላይ በአግድሞሽ (Indirectly) በኩል ትርጉም ያዘለ ተጽህኖ ማሳደር ችለዋል(r=0.874, p=0.00)። ይህ ግኝት በሁለቱም የመጠናዊ እና የዓይነታዊ ጥናቶች ተረጋግጧል። የጥናቱ አጠቃላይ ውጤት ያመለከተውም የአፈፃፀም ልኬት መረጃ ለቁጥጥር ዓላማዎች እና ለውስጣዊ ተጠያቂነት መወሠዱ ነው። ይሁን እንጂ የአፈፃፀም ልኬት እና አመራር (PMM) የመረጃ ስርዓትን በትክክለኛ በመጠቀም ውሳኔ አሰጣጥን ማስተዳደር እና ሰፊ ተጠያቂነትን እና ግልጽነት እውን እንዲሆን አልተቻለም። የዚህ ጥናት ግኝቶች የRBPMM ባህልን በተፈጥሮ ሀብት አስተዳደር ዘርፍ እና በኢትዮጵያ ተመሳሳይ የልማት መርሐ ግብሮች ወስጥ እና በአጠቃላይ በታዳጊ ኢኮኖሚዎች ላይ ልከኛ ተቋማዊ አሰራር በተመለከተ ያለውን የስነ-ጽሁፍ ልዩነት ሊያጠብ ይችላል። የመሪነት ሞዴሉን የRBPMM ባህልን ለመንደፍ እና በድርጅታቸው ልከኛ ተቋማዊ ለማድረግ ፖሊሲ አውጪዎች እና ባለሙያዎች ሊጠቀሙበት እንደሚችሉ ጥናቱ አመልክቷል።

ቁልፍ ቃላት:- መሪነት፣ ውጤትን መሰረት ያደረገ የአፈፃፀም ልኬት፣ውጤትን መሰረት ያደረገ የአፈፃፀም አመራር፤የተፈጥሮ ሀብት አስተዳደር ዘርፍ፣ የRBPMM ልከኛ ተቋማዊ አሰራር፤የህዝብ አገልግሎት

Year of Graduation 2023

A Framework for Effective Strategy Implementation- A Resource -Capability Approach: The Case of Commercial Banks in Ethiopia

Desalegne Assefa Yegzaw

ABSTRACT

Extensive research in strategic management has shown that more than half of the business strategies fail to accomplish their intended objectives due to problems with strategy implementation. However, in comparison to strategy formulation, strategy implementation has received insufficient attention both at the theoretical and empirical levels. The strategy implementation practices in Ethiopian commercial banks were not adequately documented and most of the commercial banks lack an appropriate strategy implementation framework to execute their strategy effectively. The objective of the study was to develop a comprehensive framework that augments the effectiveness of strategy implementation. The study used an explanatory sequential mixed methods research design which utilized a quantitative research approach in the first phase of the study and a qualitative approach in the second part of the study. A sample of 229 top and middle-level managers of commercial banks in Ethiopia was chosen to collect quantitative data, and around 187 (82 percent) questionnaires were returned. In-depth interviews were also held with eight concerned bank officials to obtain qualitative data. The quantitative and qualitative data analyses were carried out using structural equation modelling and thematic analysis, respectively.

የውጤታማ ስትራቴጂ ትግበራ ማዕቀፍ ፤ ሀብትና አቅምን ያማከለ አቀራረብ፡ በኢትዮጵያ ንግድ ባንኮች ላይ ያተኮረ ጥናት፤

በደሳለኝ አሰፋ ይግዛው

አጠቃሎ

በስትራቴጂክ ማኔጅመንት ላይ የተደረጉ ጥናቶች እንደሚያሳዩት ከሆነ፣ ከስትራቴጂ አተገባበር ጋር በተያያዙ ችግሮች፣ ከግማሽ በላይ የሚሆኑት የንግድ ስራዎች የታለመላቸውን አላማ ማሳካት አልቻሉም። ይሁን እንጂ፣ ከስትራቴጂ ቀረጻ ጋር ሲነጻጸር፣ የስትራቴጂ አተገባበር በቲዎሬቲካል እና በተጨባጭ ደረጃ በቂ ትኩረት አላገኘም። በኢትዮጵያ ንግድ ባንኮች ውስጥ ያለው የስትራቴጂ አተገባበር በበቂ ሁኔታ ያልተጠና ሲሆን፣ አብዛኞቹ የንግድ ባንኮች ስትራቴጂያቸውን በብቃት ለማስፈጸም የሚያስችል ተገቢ የስትራቴጂ ማስፈጸሚያ ማዕቀፍ የላቸውም። የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ የስትራቴጂ አተገባበርን ውጤታማነት የሚያጎለብት አጠቃላይ ማዕቀፍ ማዘጋጀት ነው። ለዚህም ጥናቱ ቅይጥ የምርምር ዘዴ ተጠቅሟል፡ ፡ ይህም በጥናቱ የመጀመሪያ ክፍል የቁጥር መረጃ (quantitative data) እና በጥናቱ ሁለተኛ ክፍል የጥራት መረጃ (qualitative data) ተጠቅሟል። የቁጥር መረጃ ለመሰብሰብ በኢትዮጵያ የሚገኙ 229 ከፍተኛ እና መካከለኛ ደረጃ የንግድ ባንኮች ስራ አስኪያጆች ለናሙና የተመረጡ ሲሆን፣ ወደ 187 (82 በመቶ) የሚጠጉ መጠይቆች ተመልሰዋል። በተጨማሪም ከሚመለከታቸው ስምንት የባንክ ኃላፊዎች ጋር ጥልቀት ያለው ቃለ ምልልስ ተደርጓል። የቁጥር እና የጥራት መረጃ ትንታኔዎች የተከናወኑት እንደየቅደም ተከተላቸው፣ መዋቅራዊ ቀመር ሞዴሊንግ (structural equation modelling) እና ቲማቲክ ትንታኔን (thematic analysis) በመጠቀም ነው። የጥናቱ ውጤት የስትራቴጂ ተግባቦት፣ ማበረታቻ እና ሽልማቶች ፣ ድርጅታዊ መዋቅር ፣ ድርጅታዊ ባህል እና የስትራቴጂ ክትትል እና ግምገማ የስትራቴጂ ትግበራ አቅም ዋና ዋናዎቹ

The results of the study confirmed that strategy communication, incentives and rewards alignment, organisational structure alignment, organisational culture alignment, and strategy monitoring and evaluation are the major components of strategy implementation capability that positively influence strategy implementation success. Furthermore, the study identified managerial skills and managerial social capital as critical organisational resources that positively affect strategy implementation capability. The study also revealed that strategy implementation capability mediates the relationship between the two critical strategy implementation-related resources and strategy implementation success. By operationalizing strategy implementation capability as a second-order reflective-formative construct, the study established an empirically informed strategy implementation framework that entails three components: critical strategy implementation-related resources, key elements of strategy implementation capability and strategy implementation performance. The study contributes to the existing knowledge on strategy implementation by expanding the extant strategy implementation frameworks to a broad-based and integrative framework. The study also supplements the strategy implementation literature by employing the resource-capability approach of the resource-based view in developing a framework for effective strategy implementation.

Keywords: Managerial Skills, Managerial Social Capital, Strategy Communication, Incentives and Rewards Alignment, Organisational Structure Alignment, Organisational Culture Alignment, Strategy Monitoring and Evaluation, Resource Capability Approach, Strategy Implementation Success, Strategy Implementation Capability.

የስትራቴጂ ትግበራ ስኬት አካላት መሆናቸውን አረጋግጧል። በተጨማሪም ጥናቱ የአመራር ክህሎት እና የአስተዳዳሪ ማህበራዊ ካፒታል እንደ ወሳኝ ድርጅታዊ ግብአቶች የስትራቴጂ አተገባበር አቅም ላይ በጎ ተጽዕኖ አሳድሯል። የስትራቴጂ ትግበራ አቅም በሁለቱ ወሳኝ ስትራቴጂ ትግበራ-ነክ ግብዓቶች እና የስትራቴጂ ትግበራ ስኬት መካከል ያለውን ግንኙነት የሚያገናኝ መሆኑንም ጥናቱ አመልክቷል። የስትራቴጂ ማስፈጸሚያ አቅምን እንደ ሁለተኛ ደረጃ አንፀባራቂ-ቅርጻዊ ግንባታ (second-order reflective-formative construct) በማካሄድ ጥናቱ ሶስት አካላትን ያካተተ በተጨባጭ በመረጃ የተደገፈ የስትራቴጂ ማስፈጸሚያ ማዕቀፍ አዘጋጅቷል፡- ወሳኝ የስትራቴጂ ትግበራ-ነክ ግብአቶች፣ የስትራቴጂ ትግበራ አቅም ቁልፍ አካላት እና የስትራቴጂ ትግበራ አፈፃፀም ። ጥናቱ ነባሩን የስትራቴጂ ትግበራ ማዕቀፎችን ወደ ሰፊና ውህድ ማዕቀፍ በማስፋት በስትራቴጂ አተገባበር ላይ ላለው ዕውቀት አስተዋፅኦ ያደርጋል።

ቁልፍ ቃላት:- የአስተዳደር ችሎታዎች፣ የአስተዳደር ማህበራዊ ካፒታል፣ የስትራቴጂ ተግባቦት፣ ማበረታቻዎች እና ሽልማቶች ፣ ድርጅታዊ መዋቅር ፣ ድርጅታዊ ባህል ፣ የስትራቴጂ ክትትል እና ግምገማ፣ የሀብት አቅም አቀራረብ፣ የስትራቴጂ ትግበራ ስኬት፣ የስትራቴጂ ትግበራ አቅም፤

A conceptual model for transforming construction companies into full-fledged project-based organizations: the case of Ethiopia

Henok Asfaw Hailu

ABSTRACT

Local construction firms in Ethiopia and in other emerging economies face fierce competition from international construction giants, local market dynamics, and other economic setups. A plethora of studies on the Ethiopian Construction Industry (ECI) indicated that most local construction firms have failed to deliver government and private projects within a scheduled time and anticipated cost due to capacity-related problems. Creating a conducive environment for successful projects needs a rethink of the organisational design of the parent organisations. A Project-based Organisation (PBO) is a unique organisational form suitable for implementing and managing business activities around projects. A construction firm is inherently a PBO as it executes most of its activities through projects. However, PBO design and development still depend on emerging research studies based on a limited empirical foundation. This study aimed to fill the research gap by developing a conceptual model to help transform Ethiopian construction firms (ECFs) into full-fledged PBOs by assimilating PBO characteristics. The study used an exploratory QUAL-quant mixed methods research design. Semi-structured interviews were initially conducted with 12 selected individuals with sufficient knowledge and experience in the ECI. A thematic content analysis was performed to analyse the qualitative research data.

የኮንስትራክሽን ኩባንያዎችን ወደ ሙሉ ፕሮጀክት ተኮር ድርጅቶች የመቀየር ጽንሰ-ሀሳብ ሞዴል፡ የኢትዮጵያ ጉዳይ ላይ፤

በሄኖክ አስፋው ሀይሉ

አጠቃሎ

በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ሀገር በቀል የግንባታ ድርጅቶች እና ሌሎች ታዳጊ ኢኮኖሚዎች፣ ከአለም አቀፍ የግንባታ ግዙፍ ኩባንያዎች፣ የሀገር ውስጥ ገበያ ተለዋዋጭነት እና ሌሎች ኢኮኖሚያዊ አደረጃጀቶች ከፍተኛ ፉክክር ይጠብቃቸዋል። በኢትዮጵያ ኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ላይ የተደረጉ በርካታ ጥናቶች እንደሚያመለክቱት፣ አብዛኞቹ የሀገር ውስጥ የግንባታ ድርጅቶች የመንግስት እና የግል ፕሮጀክቶችን በተያዘላቸው ጊዜ እና በተጠበቀው ወጪ ማድረስ አልቻሉም። ለስኬታማ ፕሮጀክቶች ምቹ አካባቢ መፍጠር የድርጅቶችን ድርጅታዊ ንድፍ እንደገና ማጤን ያስፈልገዋል። በፕሮጀክት ላይ የተመሰረተ ድርጅት (PBO) በፕሮጀክቶች ዙሪያ የንግድ እንቅስቃሴዎችን ለመተግበር እና ለማስተዳደር ተስማሚ የሆነ ልዩ ድርጅታዊ ንድፍ ነው። የአንድ ግንባታ ድርጅት አብዛኛውን ተግባራቶቹን በፕሮጀክቶች ሲያከናውን በባህርይ PBO ነው። ሆኖም የPBO ዲዛይን እና ልማት አሁንም በተወሰኑ ተጨባጭ መሰረት ላይ በተመሰረቱ አዳዲስ የምርምር ጥናቶች ላይ የተመሰረተ ያደረገ ነው። ይህ ጥናት የኢትዮጵያ ኮንስትራክሽን ድርጅቶችን (ECFs) የPBO ባህሪያትን በማጣጣም ወደ ሙሉ PBO (Full-fledged PBO) ለማሸጋገር የሚያስችል የፅንሰ ሀሳብ ሞዴል በማዘጋጀት፣ የምርምር ክፍተቱን ለመሙላት ያለመ ነው። ለዚህም ጥናቱ የQUAL-quant ድብልቅ ዘዴዎች የምርምር ንድፍ ተጠቅሟል። ከፊል መዋቅራዊ ቃለ መጠይቆች በመጀመሪያ የተካሄዱት በ ECI ውስጥ በቂ እውቀትና ልምድ ካላቸው 12 ግለሰቦች ጋር ነው። የጥራት ምርምር መረጃዎችን ለመተንተን ጭብጥ ይዘት ትንተና ተካሂዷል። የዳሰሳ ጥናቱ መጠይቁ የተነደፈው ሰፊ የስነ-ጽሁፍ ግምገማ በማካሄድ እና በቃለ መጠይቁ ግኝቶች በማበልጸግ ነው። መጠይቁ ለ223 የኢትዮጵያ ኮንስትራክሽን ድርጅቶች (ECFs) ተወካዮች የተሰራጨ ሲሆን፣

The survey questionnaire was designed by performing an extensive literature review and enriched with the interview findings. The questionnaire was distributed to 223 ECI representatives and 180 responses were obtained. Means, standard deviations, frequencies, percentages, one-way ANOVA, and Pearson correlations were used to analyse the quantitative data. This study confirmed the ten antecedents as PBO organisational design dimensions identified in previous studies. It also recognised six other antecedents (including unique PBO characteristics) necessary to transform ECFs into full-fledged PBOs. A transformational conceptual model (CM) was designed to incorporate the core organisational dimensions and their antecedents. The proposed model illustrates transformation needs to begin by assessing the environment, strategic documents, and PBO characteristics. Assimilating lacking PBO characteristics into ECFs is vital to fully realise organisations' transformation into fully-fledged PBOs.

Keywords: Antecedents; Fully -fledged PBOs; conceptual models; Ethiopian construction firms; Ethiopian construction industry; organisational PBO design; organisational design dimensions; pbo characteristics; project-based organisation; projects.

180 ምላሾችም ተገኝተዋል። የቁጥር ውሂቡን ለመተንተን መደበኛ ልዩነቶች፣ ድግግሞሾች፣ መቶኛዎች፣ ባለ አንድ መንገድ ANOVA እና ፒርሰን ቁርኝት ጥቅም ላይ ውለዋል። ይህ ጥናት በቀደሙ ጥናቶች ውስጥ ተለይተው የታወቁትን አስር ቅድመ ሁኔታዎች እንደ PBO ድርጅታዊ ዲዛይን ልኬቶች አረጋግጠዋል። ECFsን ወደ ሙሉ PBOs ለመቀየር አስፈላጊ የሆኑትን ስድስት ሌሎች ቀዳሚዎችን (ልዩ የPBO ባህሪያትን ጨምሮ) እውቅና ሰጥቷል። የትራንስፎርሜሽናል ሃሳባዊ ሞዴል (Conceptual Model) የተነደፈው ዋና ድርጅታዊ ልኬቶችን እና ቅድመ አያቶቻቸውን ለማካተት ነው። የታቀደው ሞዴል የአካባቢን፣ የስትራቴጂክ ሰነዶችን እና የPBO ባህሪያትን በመገምገም መጀመር ያለበትን ለውጥ ያሳያል። የጎደሉትን የPBO ባህሪያትን ወደ ኢትዮጵያ ኮንስትራክሽን ድርጅቶች (ECFs) ማዋሃድ የድርጅቶችን ወደ ሙሉ PBOs ለውጥ እውን ለማድረግ በጣም አስፈላጊ ነው።

ቁልፍ ቃላት:- ሙሉ-የተሟሉ PBOs፣ ጽንሰ-ሀሳባዊ ሞዴሎች፣ የኢትዮጵያ የግንባታ ድርጅቶች፣ የኢትዮጵያ የግንባታ ኢንዱስትሪ፣ ድርጅታዊ ንድፍ፣ ድርጅታዊ ንድፍ ልኬቶች፣ የ PBO ባህሪያት፣ በፕሮጀክት ላይ የተመሰረተ ድርጅት ፕሮጀክቶች (PBO)

Determinants of commercial real estate performance: the case of Addis Ababa, Ethiopia

Thomas Immanuel

ABSTRACT

Ethiopia is one of the world's fastest urbanising countries, with cities such as Addis Ababa constantly expanding. While urbanisation causes a variety of social and economic issues, housing shortages in developing countries are worse than ever, and the number of slum dwellers living illegally in areas with no licenses or property rights is growing. Ethiopia is no exception in this regard. The main objective of the study was to investigate the variables that affect Addis Ababa's commercial real estate market performance. The study employed a mixed research approach with an explanatory sequential mixed method design. The study sample for the quantitative phase consisted of senior specialists, top business leaders and other professionals from 35 commercial real estate developers operating in Addis Ababa. A total of 231 structured and self-administered sets of questionnaires were distributed, with 163 ultimately being used in the analysis. This yielded a real response rate of 71%, which was considered both necessary and adequate for running the requisite statistical tests. For the qualitative phase of the study, 15 key informants from relevant government ministries or agencies and relevant industry sectors were chosen to participate in in-depth interviews. However, only 10 key informants volunteered to be interviewed. The quantitative study's results showed that every factor—firm efficiency, supplier dependability and customer purchase intentions, as well as credit availability, marketing strategy, legal considerations, land availability,

የንግድ ሪል እስቴት አፈጻጸምን የሚወስኑ ጉዳዮች፡ በአዲስ አበባ ከተማ የተደረገ ጥናት፤

በቶማስ ኢማኑኤል

አጠቃሎ

በአለም ላይ ፈጣን የከተማ እድገት (ግንባታ) ከሚታይባቸው ከተሞች መካከል የኢትዮጵያዋ አዲስ አበባ አንዷናት። የከተሞች መስፋፋት የተለያዩ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮችን ሲፈጥር፣ በታዳጊ ሀገራት የመኖሪያ ቤት እጥረቱ ከመቼውም ጊዜ በበለጠ ተባብሷል። የንብረት ባለቤትነት መብት በሌለበት አካባቢ በህገ ወጥ መንገድ የሚኖሩ ነዋሪዎች ቁጥር እየጨመረ ነው። በዚህ ረገድ ኢትዮጵያ የተለየች አይደለችም። የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በአዲስ አበባ የንግድ ሪል ስቴት ገበያ አፈጻጸም ላይ ተፅዕኖ ያላቸውን ተለዋዋጮችን መመርመር ነው። ለዚህም ጥናቱ የማብራሪያ ቅደም ተከተል ቅይጥ ዘዴ ንድፍ ያለው ድብልቅ የምርምር ዘዴን ተጠቅሟል። ለመጠናዊ ክፍል የተመረጠው ናሙና በአዲስ አበባ ውስጥ ከሚገኙ 35 የንግድ ሪል ስቴት አልሚዎች የተውጣጡ ከፍተኛ ስፔሻሊስቶች፣ ከፍተኛ የንግድ መሪዎች እና ሌሎች ባለሙያዎችን ያካተተ ነው። ለጥናቱ መረጃ ለመሰብሰብ 231 የተዋቀሩ እና በራሳቸው የሚተዳደሩ መጠይቆች ተሰራጭተዋል፤ በመጨረሻም 163 ለትንተና ጥቅም ላይ ውለዋል። ይህ ትክክለኛ ምላሽ 71% አስገኝቷል፤ ይህም አስፈላጊ እና አስፈላጊ የሆኑትን ስታቲስቲካዊ ሙከራዎችን ለማካሄድ በቂ ነው ተብሎ ይታሰባል። በተጨማሪም ለአይነታዊዉ የጥናት ዘርፍ፣ ከሚመለከታቸው የመንግስት ሚኒስቴር መስሪያ ቤቶችና ኤጀንሲዎች፣ እንዲሁም ከኢንዱስትሪ ዘርፎች የተውጣጡ 15 ቁልፍ መረጃ ሰጭዎች በጥልቀት ቃለ መጠይቅ ላይ እንዲሳተፉ ተመርጠዋል። ይሁን እንጂ ቃለ መጠይቅ ለማድረግ ፈቃደኛ የሆኑት 10 ቁልፍ መረጃ ሰጭዎች ብቻ ናቸው። የቁጥር (መጠናዊ) ጥናቱ ውጤት እንደሚያሳየው እያንዳንዱ ምክንያት ጽኑ ቅልጥፍና፣ የአቅራቢዎች ጥገኝነት እና የደንበኞች ግዢ ዓላማዎች፣ እንዲሁም የብድር አቅርቦት፣ የግብይት ስትራቴጂ፣ የህግ ታሳቢዎች፣ የመሬት አቅርቦት፣ የመሠረተ ልማት ዝርጋታ፣ የቴክኖሎጂ ጉዲፈቻ እና የአመራር

infrastructure development, technological adoption and leadership quality—had a significant and positive impact on the performance of Addis Ababa's commercial real estate market. The qualitative study revealed that the additional variables of political and economic instability, the level of coordination and stakeholder participation, political intervention and home buyers' purchasing power affected the performance of commercial real estate. The researcher recommends that, to perform better, real estate firms should develop an effective strategy that focuses on performance-improving variables and work closely with the government and other stakeholders. Finally, commercial real estate developers should be guided by the suggested framework for measuring performance in the commercial real estate industry.

Keywords: Addis Ababa; commercial real estate; determinants; performance.

ጥራት ላይ ከፍተኛ እና አወንታዊ ተፅእኖ ነበረው። በተጨማሪም የአዲስ አበባ የንግድ ሪል ስቴት ገበያ አፈጻጸምን ጥራት ላይ የፖለቲካ እና የኢኮኖሚ አለመረጋጋት፣ የቅንጅት እና የባለድርሻ አካላት ተሳትፎ ደረጃ፣ የፖለቲካ ጣልቃገብነት እና የቤት ገዢዎች የመግዛት አቅም በንግድ ሪል እስቴት አፈጻጸም ላይ ተጽዕኖ እንደሚያዳድሩ ጥናቱ አሳይቷል። ተመራማሪው፣ የተሻለ ስራ ለመስራት የሪል እስቴት ድርጅቶች አፈጻጸምን በሚያሻሽሉ ተለዋዋጮች ላይ ያተኮረ ውጤታማ ስትራቴጂ እንዲያዘጋጁ እና ከመንግስት እና ከሌሎች ባለድርሻ አካላት ጋር በቅርበት እንዲሰሩ ይመክራል። በመጨረሻም የንግድ ሪል ስቴት አልሚዎች በንግድ ሪል ስቴት ኢንዱስትሪ ውስጥ ያለውን አፈጻጸም ለመለካት በተጠቆመው ማዕቀፍ መመራት እንደሚያስፈልጋቸው ጥናቱ ይጠቁማል።

ቁልፍ ቃላት:- አዲስ አበባ፣ የንግድ ሪል እስቴት፣ መወሰኛዎች፣ አፈጻጸም፤

UNISA university of south africa PRESS

UNISA PRESS